

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ»**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ЛОХМАН НАТАЛЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 338.48:330.341.1

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ
ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис,

Н.В. Лохман

ініціали та прізвище здобувача)

Науковий консультант: **Павлова Валентина Андріївна**, доктор економічних
наук, професор

Дніпро – 2019

АНОТАЦІЯ

Лохман Н.В. Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств: теорія, методологія, практика. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Вищий навчальний заклад «Університет імені Альфреда Нобеля», Дніпро, 2019.

У дисертації наведено комплексне вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробки рекомендацій щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

На основі узагальнення та критичного аналізу існуючих наукових поглядів відносно категорії «інноваційний потенціал» представлено змістове наповнення цього поняття, яке розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, об'єднаних у фракції, а саме: ресурсів (фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних); інноваційних можливостей (клієнтських, ринкових, репутаційних), інноваційної готовності підприємства (проектної, інтелектуальної, організаційної готовності та готовності до взаємодії з цільовими групами), що введені до системи управління підприємством. Цей підхід базується на «принципі доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», що являє собою різнорівневу взаємодію та взаємозалежність інноваційного потенціалу макро-, мезо-, мікро-, нано- рівнів.

Уточнено понятійно-категоріальну сутність розвитку інноваційного потенціалу підприємств, що представлено як процес переходу від поточного стану до очікуваного стану та досліджено за симбіозом змін окремих елементів структури інноваційного потенціалу (статичний підхід) та руху за етапами: формування, накопичення, дифузії, використання та оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі (динамічний підхід). У перебігу дослідження ідентифікацію детермінантів розвитку інноваційного

потенціалу підприємства представлено у вигляді так званої моделі П6, до якої введено дискретні доміанти (провокатори-передумови, каталізатори-пріоритети, стабілізатори-принципи, дестабілізатори-перепони, активізатори – пропозиції подолання перепонів, індикатори – оціночні показники) в межах окремого етапу розвитку інноваційного потенціалу (формування, накопичення, дифузія, використання).

Запропоновано теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, які містять постановку мети, визначення принципів, методів, етапів, характеристику теоретико-методологічної бази (теоретико-методологічна площина); моніторинг стану інноваційного потенціалу, визначення статусу туристичних підприємств, розробку конфігурації управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом, комплементацію інноваційних та інвестиційних стратегій, розвиток інноваційного потенціалу через систему моделювання та прогнозування (праксеологічна площина).

Удосконалено концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, до якої введено три додаткові блоки: 1) інституційний блок, який включає: передумови розвитку на макро-, мезо-, мікро-, нано- рівнях; загальні, спеціальні, специфічні принципи; тенденції розвитку); 2) блок інформаційно-методичного забезпечення, який включає: інформаційне забезпечення; методи розвитку; інструменти розвитку; 3) мотиваційно-результативний блок, який включає: напрями розвитку; мотиви розвитку; результати розвитку.

З урахуванням сутнісних особливостей і змісту інноваційного потенціалу розроблено профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств, який розглянуто за системою координат: по горизонталі – фази розвитку інноваційного потенціалу (старт, прискорення, рекорд, гальмування); по вертикалі – приріст доходу від реалізації інноваційного брэнда туристичних підприємств; це дозволило визначити стадії життєвого циклу інноваційного потенціалу: формування (початок освоєння інноваційного потенціалу),

накопичення (розширення складових та інтенсивності інноваційного потенціалу), дифузія (інтенсивне застосування інноваційного потенціалу), рутинність (перехід від інноваційного до традиційного стану інноваційного потенціалу) та після зміни профілю – стадія перетворення.

Запропоновано авторський підхід до визначення статусу туристичних підприємств, який базується на оцінці рівня розвитку інноваційного потенціалу та спеціально розробленій шкалі віднесення до того чи іншого статусу. Оцінку інноваційного потенціалу проведено шляхом поєднання методів спліт-аналізу та пул-аналізу, на підставі чого присвоєно статус туристичного підприємства (інноваційний локомотив – з високим ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний драйвер – зі значним ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний форсаж – з середнім ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний міст – з достатнім ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний вакуум – з недостатнім ступенем розвитку інноваційного потенціалу) й визначено його характеристику та сформовано пропозиції щодо вибору підходів, способів та прийомів подальшого розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних підприємств (кайдзен, бенчмаркінг, реінжиніринг, краудсорсинг, рефреймінг).

Удосконалено методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств (економічними, інвестиційними, бюджетними, ресурсними, екологічними, соціальними, туристичними, технічними, інтелектуальними, правовими, ринковими, комерційними, репутаційними), який базується на побудові ієрархічного дерева евклідових відстаней для показників ефектів, що мають інклюзивний характер і конфігуровані шляхом сегрегації етіологічних (причинних) та патогенезних (наслідкових) зв'язків між ефектами.

Розроблено системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентісним підходом, яка представляє собою сингулярну капсуляцію на основі інноваційних компетентностей туристичного підприємства і охоплює напрямками управління інноваційним потенціалом:

стратегічне управління інноваційним потенціалом; управління якістю і конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу; управління інноваційною інфраструктурою; управління інноваційною активністю потенціалу; управління інвестиційним забезпеченням інноваційного потенціалу; маркетингове управління інноваційним потенціалом на основі життєвого циклу підприємства; управління інноваційними ризиками.

Розвинуто науково-методичний підхід щодо комплементації інноваційних стратегій (традиційна, опортуністична, імітаційна, захисна, наступальна) та інвестиційних стратегій (збереження, накопичення, помірковане зростання, агресивне зростання) розвитку інноваційного потенціалу, що базується на розрахунку інтегральних індикаторів інтенсивності інноваційної та інвестиційної стратегій для визначення інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (інноваційне плато, інноваційний прорив, інноваційний полюс, інноваційний контур, інноваційний трамплін, інвестиційне плато, інноваційна яма).

Розвинуто теоретико-методичні засади когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств, які представлені у вигляді інноваційної платформи, що поєднує зв'язки між інноваційним потенціалом та інноваційним процесом (бізнес-процесами), інноваційною діяльністю й інноваційним продуктом. Інструментально-методичні засади когерентності включають: модель 18 П, яка акумулює вихідні і результативні елементи інноваційної діяльності на підприємстві; 3D-модель інноваційного процесу, яка ґрунтується на визначенні окремої площини інноваційного процесу: розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво, освоєння та виробництво – комерціалізація та збут, розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут, ці площини перетинаються з полями інформаційного плато (загальнодоступні, комерціалізовані; приховані та власні інновації); архітекtonіку інноваційної діяльності туристичного підприємства, яка побудована за етапами інноваційної діяльності: маркетинг, розробка інноваційного продукту, освоєння та виробництво, комерціалізація та

збут; протоколи бізнес-процесів інноваційної діяльності туристичних підприємств, як послідовність дій щодо реалізації окремих етапів і стадій інноваційної діяльності.

Удосконалено механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, до якого введено три етапи: формування системи аналітичних показників та визначення періоду дослідження; аналіз локальних складових інноваційного потенціалу; оцінка якості інформаційно-аналітичного забезпечення; та конкретизовано сукупність аналітичних інструментів (локалізації і концентрації) та методів (індексних, графічних, рангових).

Удосконалено методичний підхід до прогнозування та дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, який базується на застосуванні методики синтезу оптимальних прогнозних показників на підставі кореляційно-регресійного аналізу та статистично-аналітичних моделей для прогнозування до 2023 року інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств-маркерів та дисемінації прогнозних трендів за етапами: 1) обґрунтування та вибір сценарію прогнозного розвитку інноваційного потенціалу (прогресивний – на стадіях життєвого циклу інноваційного потенціалу – формування та накопичення інноваційного потенціалу, стабільний – на стадії дифузії життєвого циклу інноваційного потенціалу, рецесивний – на стадії рутинності життєвого циклу інноваційного потенціалу); 2) виконання ланцюга «прогноз – реалізація – імплементація» за допомогою дорожньої карти; 3) імплементація інноваційного проекту на туристичному підприємстві.

Представлені в дисертаційній роботі результати дослідження можуть бути застосовані як теоретико-методологічні та практичні засади для розв'язання проблем розвитку інноваційного потенціалу в умовах інтеграції туристичних підприємств до національного та світового інноваційного простору.

Ключові слова: розвиток, інноваційний потенціал, туристичні підприємства, статус, ефект, управління, ресурси, прогнозування.

SUMMARY

Lokhman N.V. Development of innovative potential of tourism enterprises: theory, methodology, practice. – Manuscript qualification work.

Dissertation for Doctor's Degree in Economics within the area of study 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity). – Higher education institution «Alfred Nobel University». – Dnipro, 2019.

The dissertation presents a complex solution to the scientific problem of substantiation of theoretical and methodological provisions and development of recommendations on the development of the innovative potential of tourism enterprises.

On the basis of generalization and critical analysis of existing scientific views regarding the category «innovative potential», a substantive content of this concept is presented, which is considered as a set of interrelated elements, united in a faction, namely: resources (financial, personnel, logistical, informational); innovative opportunities (client, market, reputational), innovative readiness of the enterprise (project, intellectual, organizational readiness and willingness to interact with target groups), which are introduced into the enterprise management system. This approach is based on the «domino principle of expansion of the innovative potential of economic systems», which is a multilevel interaction and interdependence of the innovative potential of macro-, meso-, micro-, nano- levels.

The conceptual and categorial essence of development of the innovative potential of enterprises has been clarified, it is presented as a process of transition from the current state to the expected state, and investigated by the symbiosis of changes of individual elements of the structure of the innovative potential (static approach) and movement in stages: formation, accumulation, diffusion, use and evaluation of the degree development of innovative potential at each stage (dynamic approach). In the course of the study the identification of the development determinants of the enterprise innovative potential is presented in the form of the so-

called model P6, which introduces discrete dominants (provocateurs-preconditions, catalysts-priorities, stabilizers-principles, destabilizers-obstacles, activators – proposals to overcome obstacles, indicators – evaluation numbers) during a separate phase of the innovative potential development (formation, accumulation, diffusion, use).

Theoretical and methodological foundations of the research of the development of the innovative potential of tourism enterprises, which contain the goal setting, determination of principles, methods, stages, characterization of the theoretical and methodological base (theoretical and methodological plane); monitoring of the innovation potential state, determination of the tourism enterprises status, development of a configuration for managing of the innovative potential of tourism enterprises by a competent approach, complementation of innovation and investment strategies, development of the innovative potential through a system of modeling and forecasting (praxeological plane) have been proposed.

The conceptual scheme of development of the innovative potential of tourism enterprises has been improved, and three additional blocks are introduced in it: 1) an institutional block that includes: prerequisites for development at the macro-, meso-, micro-, nanoscale levels; general, specific, specific principles; development trends); 2) a block of information and methodological support, which includes: information support; development methods; development tools; 3) a motivationally effective block, which includes: directions of development; motives for development; development results.

Taking into account the essential features and content of the innovative potential, a profile of the life cycle of the innovative potential of tourism enterprises has been developed, which is considered according to the coordinate system: horizontally – the stages of development of the innovative potential (start, acceleration, record, braking); vertically – an increase in revenue from the implementation of an innovative brand of tourism enterprises; this made it possible to determine the stages of the life cycle of the innovative potential: formation (beginning of harnessing the innovative potential), accumulation (expansion of

components and intensity of the innovative potential), diffusion (intensive use of the innovative potential), routine (transition from innovative to traditional state of the innovative potential) and after the change of profile – the stage of transformation.

The author's approach to determining the status of tourism enterprises is proposed, it is based on an assessment of the level of development of the innovative potential and a specially developed scale of assignment to one or another status. Assessment of the innovative potential was carried out by combining split-analysis and pool analysis methods, on the basis of which the status of tourist enterprise was assigned (innovative locomotive – with a high degree of development of innovative potential; innovative driver – with a considerable degree of development of the innovative potential; innovative afterburn – with a medium degree of development of the innovative potential; innovative bridge – with a sufficient degree of development of the innovative potential; innovation vacuum – with a lack of development of the innovative potential) and defined its characteristics and generated proposals for the choice of approaches, methods and techniques for further development of the innovative potential of surveyed enterprises (kaizen, benchmarking, reengineering, crowdsourcing, reframing).

The methodological toolkit for establishing the link between the effects of using the innovative potential of tourism enterprises (economic, investment, budgetary, resource, environmental, social, tourist, technical, intellectual, legal, market, commercial, reputational) which is based on a building of a hierarchy tree of Euclidian distance for effect indicators, which have inclusive character and configured by segregation of etiologic (causal) and pathogenic (sequential) relationships between effects has been improved.

A system configuration for managing the innovative potential of tourism enterprises by a competent approach has been developed, which is a singular encapsulation based on the innovative competencies of the tourism enterprise and covers the areas of innovation potential management: strategic management of innovative potential; quality management and competitiveness of the innovative potential; management of innovative infrastructure; management of innovative

activity of potential; management of investment support of the innovative potential; marketing management of the innovative potential based on the life cycle of the enterprise; innovation risk management.

The scientific and methodological approach to the complementation of innovative strategies (traditional, opportunistic, imitative, defensive, offensive) and investment strategies (preservation, accumulation, moderate growth, aggressive growth) of the development of the innovative potential based on the calculation of the integral indicator of the intensity of the innovative strategy and integral indicator of intensity of investment strategy for determining of innovative and investment strategy of development of the innovative potential of tourism (plateau innovative, breakthrough innovation, innovation pole circuit innovation, innovative springboard plateau investment, innovation pit) has been developed.

The theoretical and methodological foundations of coherence of the innovative potential with innovative categories of tourism enterprises have been developed, which are presented as an innovation platform that combines the links between innovative potential and innovation process (business processes), innovation activity and innovative product. Instrumental and methodological principles of coherence include: model 18 IP, which accumulates the initial and the effective elements of innovative activity in the enterprise; 3D-model of the innovation process based on the definition of a separate plane of the innovation process: development of an innovative product – development and production, development and production – commercialization and sales, development of an innovative product – commercialization and sales, these planes intersect with fields of information plateau (public, commercialized; hidden and own innovations); architectonics of innovative activity of tourism enterprise, which is built on the stages of innovative activity: marketing, development of innovative product, development and production, commercialization and sale; protocols of business processes of innovation activity of tourism enterprises, as a sequence of actions on realization of separate stages and stages of innovative activity.

The mechanism of information and analytical support for modelling the development of the innovative potential of tourism enterprises has been improved, it has three stages: formation of a system of analytical indicators and determination of the study period; analysis of local components of the innovative potential; assessment of the quality of information and analytical support; and the set of analytical tools (localization and concentration) and methods (index, graphical, rank) have been specified.

Methodical approach to forecasting and dissemination of forecasting trends of development of innovative potential of tourism enterprises has been improved, which is based on the application of the methodology of synthesis of optimal forecasting indicators on the basis of correlation-regression analysis and statistical-analytical models for forecasting up to 2023 the intensity of development of innovative tourism forecast trends by stages: 1) substantiation and selection of the scenario for the forecast development of the innovative potential (progressive – at the stages of the life cycle of the innovative potential – formation and accumulation of innovation potential, stable - at the stage of diffusion of the life cycle of the innovative potential, recessive – at the stage of the routine of the life cycle of the innovative potential); 2) implementation of the chain «forecast – realization – implementation» with the help of a road map; 3) implementation of an innovative project at a tourism enterprise.

The results of the research presented in the dissertation can be applied as a theoretical, methodological and practical basis for solving problems of development of innovative potential in the conditions of integration of tourist enterprises in the national and world innovation space.

Key words: development, innovation potential, tourism enterprises, status, effect, management, resources, forecasting.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Лохман Н.В. Інноваційний потенціал туристичних підприємств: парадигма сучасного розвитку: монографія. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2019. 506 с.
2. Лохман Н.В. Інноваційний базис ефективного економічного управління підприємством. *Інноваційні механізми економічного управління підприємством*: монографія / за ред. Л.В. Фролової. Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д.О., 2016. С. 65–80.

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Лохман Н.В. Дослідження взаємозв'язку життєвого циклу підприємства та його інноваційна діяльність. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2007. Вип. 28. С. 87–90.
4. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Аналіз інноваційної діяльності підприємств Донецької області на сучасному етапі. *Торгівля і ринок України*. 2008. Вип. 26, т. 2. С. 118–125. *Особистий внесок полягає в моніторингу статистичних даних інноваційної діяльності підприємств Донецької області як інструменту прийняття рішень щодо розвитку регіону.*
5. Лохман Н.В. Організація взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності в малому підприємстві на основі розвитку трансферу технологій. *Торгівля і ринок України*. 2011. Вип. 31, т. 2. С. 74–80.
6. Лохман Н.В. Детермінанти соціально-економічного розвитку підприємств регіону. *Торгівля і ринок України*. 2016. Вип. 39. С. 113–121.

7. Лохман Н.В. Розробка інноваційної стратегії розвитку підприємства. *Вісник ДонНУЕТ*. 2016. № 65. С. 5–10.
8. Лохман Н.В. Імплементация інноваційного проекту на підприємстві. *Торгівлі і ринок*. Кривий Ріг. 2017. № 42. С. 40–45.
9. Лохман Н.В. Інклюзивний характер ефекту інноваційної діяльності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 2 (38). С. 30–34.
10. Лохман Н.В. Визначення інноваційного рейтингу регіонів України на основі статистичних показників промисловості. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5791>
11. Лохман Н.В. Інформаційне забезпечення створення інновацій на підприємстві. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2017. № 19. С. 150–157.
12. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Статичний та динамічний аспекти інноваційного потенціалу. *Торгівля і ринок*. 2018. № 2 (44). С. 129–136. *Особистий внесок полягає у визначенні особливості статичного (структура інноваційного потенціалу) та динамічного (формування, накопичення, розвиток, використання, оцінювання інноваційного потенціалу) аспектів інноваційного потенціалу.*
13. Лохман Н.В. Ідентифікація детермінантів інноваційного потенціалу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Сер. Економіка і управління*. 2018. № 5, т. 29 (68). С. 58–62.
14. Лохман Н.В. Категоріальні аспекти діалектики інноваційного простору. *Торгівля і ринок*. 2018. № 43. С. 130–136.
15. Лохман Н.В. Визначення статусу туристичних підприємств залежно від оцінки інноваційного потенціалу. *Вісник ВІЕМ*. 2018. № 22. С. 138–146.
16. Лохман Н.В. Аналіз категорії «інноваційний кластер». *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2 (51). С. 32–36.
17. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Модель життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства. *Проблеми системного підходу в*

економіці. 2019. Вип. 2 (70). С. 27–31. Особистий внесок полягає у визначенні етапів життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств та їхніх характеристик.

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз та у періодичних наукових виданнях інших держав

18. Лохман Н.В. Морфологічний підхід до характеристики інноваційної інфраструктури. *Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 13. С. 225–231*¹.

19. Лохман Н.В., Пасічник Н.В. Ідентифікація об'єктів інноваційної інфраструктури. *Інтелект XXI. 2018. № 1. С. 170–173*². *Особистий внесок полягає в ідентифікації та систематизації об'єктів інноваційної інфраструктури.*

20. Лохман Н.В. Модель інноваційної платформи підприємства. *Вісник ДонНУЕТ. 2017. № 67. С. 25–34*³.

21. Лохман Н.В. 3D-модель інноваційного процесу. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Сер. Економіка. 2017. № 2 (79). С. 85–90*⁴.

22. Лохман Н.В. Консолідація бізнес-процесів в рамках інноваційної діяльності підприємства. *Економіка, фінанси, право. 2017. № 10. С. 34–36*⁵.

23. Лохман Н.В. Ретроспективний індексний аналіз інтенсивності інноваційної діяльності в Україні. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Сер. Економіка. 2017. Т. XVII, вип. 303. С.103–109*⁶.

¹ Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

² Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

³ Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, ResearchBib, Scientific Indexing Services.

⁴ Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, ResearchBib, Advanced Science Index, Google ScholarDirectory of Research Journals Indexing DRJI, Universal Impact Factor, General Impact Factor – GIF, Science Library Index, Cite Factor InfoBase Index Journal, Index Scientific Index Services, IndianScience.in Universal Impact Factor, Journal Impact Factor – JIF, Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR.

⁵ Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

⁶ Міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus, ResearchBib, Advanced Science Index, Google ScholarDirectory of Research Journals Indexing DRJI, Universal Impact Factor, General Impact Factor – GIF, Science Library Index, Cite Factor InfoBase Index

24. Лохман Н.В. Визначення інноваційної компетентності підприємства на основі його інноваційних компетенцій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 26, ч. 1. С. 152–155⁷.

25. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Розробка активної інвестиційної стратегії інжинірингових підприємств. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2017. № 5. С.131–136⁸. *Особистий внесок полягає у визначенні послідовності стратегічного планування активної інвестиційної стратегії підприємства.*

26. Лохман Н.В. Аутентифікація понятійно-категоріального апарату системи інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 21. С. 137–141⁹.

27. Лохман Н.В. Когерентність статичного аспекту інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2018. Вип. 32. С. 101–105¹⁰.

28. Лохман Н.В. Систематизація процесу дослідження розвитку інноваційного туристичного потенціалу. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Сер. Економіка*. 2018. № 4 (68). С. 38–43¹¹.

29. Лохман Н.В. Визначення інноваційного статусу регіонів на прикладі підприємств туристичної галузі України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 189–193¹².

30. Лохман Н.В., Пасічник Н.В. Семантичний аналіз управління інноваційним підприємством. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип.

Journal, Index Scientific Index Services, IndianScience.in Universal Impact Factor, Journal Impact Factor – JIF, Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR.

⁷ Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

⁸ Міжнародні наукометричні бази: Scopus, Index Copernicus.

⁹ Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

¹⁰ Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar.

¹¹ Міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus, ResearchBib, Advanced Science Index, Google ScholarDirectory of Research Journals Indexing DRJI, Universal Impact Factor, General Impact Factor – GIF, Science Library Index, CiteFactor InfoBase Index Journal, Index Scientific Index Services, IndianScience.in Universal Impact Factor, Journal Impact Factor – JIF, Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR.

¹² Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

28. С. 179–182¹³. *Особистий внесок полягає у визначенні сутності категорії управління інноваційним підприємством.*

31. Системний підхід до моделювання управлінських ситуацій / Н.В. Лохман та ін. *Бізнес-новігатор*. 2018. № 4 (47). С. 87–90. URL: <http://www.business-navigator.ks.ua/2018>¹⁴. *Особистий внесок полягає у визначенні ролі системного підходу та системного аналізу при моделюванні управлінських ситуацій.*

32. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Побудова моделей прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. *Вісник ДонНУЕТ*. 2018. № 2 (69). С. 132–141¹⁵. *Особистий внесок полягає в розробці трендових моделей інноваційного потенціалу туристичних підприємств.*

33. Лохман Н.В. Рейтинговий аналіз стану туристичної галузі в Україні. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Сер. Економіка*. 2019. № 2 (83). С. 82–87¹⁶.

34. Лохман Н.В. Провокатори розвитку інноваційного потенціалу. *The scientific heritage*. Budapest, Hungary. 2019. № 32, р. 2. С. 13–18.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Підсистема контролю за реалізацією функцій щодо управління інноваційною діяльністю підприємства. *Реформування економіки України: стан та перспективи*: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : МІБО КНЕУ, 2008. С. 88–90. *Особистий внесок полягає в розробці методики моніторингу системи контролю реалізації інноваційної діяльності.*

¹³ Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus.

¹⁴ Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar.

¹⁵ Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar, ResearchBib, Scientific Indexing Services.

¹⁶ Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus, ResearchBib, Advanced Science Index, Google Scholar Directory of Research Journals Indexing DRJI, Universal Impact Factor, General Impact Factor – GIF, Science Library Index, CiteFactor InfoBase Index Journal, Index Scientific Index Services, IndianScience.in Universal Impact Factor, Journal Impact Factor – JIF, Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR.

36. Федан Д.М., Лохман Н.В. Регіональний аспект інноваційної активності сучасних підприємств. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. С. 333–336. *Особистий внесок полягає у визначенні проблем інноваційної діяльності підприємств України.*

37. Лохман Н.В., Буткевич В.І. Формування інвестиційної привабливості підприємства на основі інтегральних оцінок. *Наукова школа маркетингового менеджменту: 20 років творчої діяльності*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. С. 200–201. *Особистий внесок полягає в побудові ієрархічної моделі оцінки інвестиційної привабливості підприємства.*

38. Lokhman N., Janina E. European experience in innovation activity in Ukraine. *Економіка і управління в умовах глобалізації* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 30 січ. 2013 р. Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. Т. 2. С. 100–101. *Особистий внесок полягає в аналізі європейського досвіду розвитку інноваційної діяльності підприємств.*

39. Лохман Н.В., Поспешна К.М. Дослідження методів оцінки стратегічного потенціалу як основи стратегічного управління підприємством. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21 травня 2015 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган–Барановського, 2015. С. 20–23. *Особистий внесок полягає у виділенні методів оцінювання потенціалу підприємства.*

40. Lokhman N.V., Janina E. Information supporting of change management at the enterprise. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25 травня 2016 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2016. С. 65–67. *Особистий внесок полягає в розробці підсистеми інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю на підприємствах.*

41. Лохман Н.В. Алгоритм пошуку і генерації інноваційної ідеї на підприємстві. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними*

системами: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 7 грудня 2017 р. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 206–208.

42. Лохман Н.В., Берідзе Т.М., Пасічник Н.В. Мотиваційні механізми інноваційної інфраструктури: сутність, наслідки. *International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings. Part II. November 17th, 2017. Le Mans, France: Baltija Publishing. P. 1–3. Особистий внесок полягає у визначенні наслідків реалізації мотиваційних механізмів інноваційної інфраструктури.*

43. Лохман Н.В. Алгоритм дослідження інноваційного клімату. *Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Ірпінь, 2017. С. 295–297.

44. Лохман Н.В. Систематика функцій управління інноваційним підприємством. *Соціально-економічні проблеми сучасності*: зб. матеріалів II Всеукр. наук-практ. інтернет-конф. Маріуполь: ДонДУУ, 2018. С. 64–67.

45. Лохман Н.В. Імперативи розвитку управління інноваційним підприємством. *Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення*: матеріали II Міжнар. наук-практ. інтернет-конф., 27 квітня 2018 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ. С. 335–338.

46. Лохман Н.В. Систематизація принципів управління інноваційним підприємством. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25 травня 2018 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ ім. М. Туган–Барановського, 2018. С. 150–153.

47. Лохман Н.В. Контент-аналіз інноваційної політики підприємств. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 20 вересня 2018 р. Переяслав-Хмельницький. С. 21–23. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

48. Лохман Н.В. Площини розуміння та вживання терміна «потенціал». *Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних*

викликів: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 5 жовтня 2018 р. Київ. С. 308–310.

49. Лохман Н.В. Теоретичний базис категорії «потенціал». *Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 29 вересня 2018 р. Львів: ЛЕФ, 2018. С. 44–48.

50. Лохман Н.В. Провокатори інноваційного потенціалу, як передумови розвитку країни. *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 26–27 квітня 2018 р. Дніпро : Нац. метал. академія України. 2018. Т. 1. С. 106–109.

51. Лохман Н.В. Методологічні засади дослідження інноваційного потенціалу туристичних підприємств. *Модернізація фінансово-кредитної системи України: виклики глобалізації*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 березня 2019 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2019. С. 94–97.

52. Лохман Н.В. Концептуальні засади розуміння інноваційного підприємництва. *Сучасні технології менеджменту забезпечення сталого розвитку економіко-правових систем в умовах євроінтеграції*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 18–19 квітня 2019 р. Черкаси. С. 69–71.

53. Лохман Н.В. Розвиток категорії «інноваційне підприємство». *Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем управління*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 25 лютого 2019 р. Київ. С. 138–142.

54. Лохман Н.В. Взаємозв'язок туристичного сектора з іншими секторами економіки при формуванні інноваційного потенціалу. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26 квіт. 2019 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. С. 112–114.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

55. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Процес управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах. *Торгівля і ринок України*. 2015. С. 151–160. *Особистий внесок полягає в розробці алгоритму процесу управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах.*

56. Лохман Н.В., Берідзе Т.М. Аналіз інвестиційної стратегічної поведінки підприємства. *Scientific, Journal Virtus*, 2017. № 16. С. 189–191. *Особистий внесок полягає в розробці методики аналізу інвестиційної стратегічної поведінки підприємства.*

57. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Система організації інвестиційної діяльності підприємства. *Research: tendencies and prospects*. Mexico City, Mexico. 2017. С. 93–95. *Особистий внесок полягає в розробці теоретичних аспектів вдосконалення теорії виробничих систем в управлінні підприємством.*

58. Лохман Н.В. Концептуальні засади управління інноваційним підприємством. *Економіка. Бізнес-адміністрування. Право. Журнал Київського університету ринкових відносин*. 2018. № 3. С. 118–129.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ЗМІСТ.....	21
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	24
ВСТУП.....	25
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	39
1.1. Інноваційний потенціал підприємств в ієрархічній системі національної економіки: сутність, підходи, експансія	39
1.2. Розвиток інноваційного потенціалу підприємств: статичний та динамічний підходи	62
1.3. Ідентифікація детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств	89
Висновки до розділу 1.....	122
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	124
2.1. Генезис інноваційного потенціалу туристичних підприємств.....	124
2.2. Теоретико-методологічні засади розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств	137
2.3. Профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств	151
Висновки до розділу 2	170
РОЗДІЛ 3. МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	172
3.1. Дослідження стану інноваційного потенціалу туристичних підприємств: світовий та національний аспекти	172
3.2. Визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою	224

інноваційного потенціалу	
3.3. Сегрегація ефектів використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств	251
Висновки до розділу 3.....	260
РОЗДІЛ 4. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	263
4.1. Обґрунтування процесу управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом	263
4.2. Комплементация інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств	286
4.3. Когерентність інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств	306
Висновки до розділу 4.....	330
РОЗДІЛ 5. МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	332
5.1. Обґрунтування інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств	332
5.2. Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за варіантністю інтегральних показників	360
5.3. Дисемінація прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств в практику їх діяльності	378
Висновки до розділу 5.....	387
ВИСНОВКИ	389
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	398
ДОДАТКИ	468
Додаток А. Теоретичні підходи до визначення інноваційного потенціалу	468
Додаток Б. Ідентифікація індикаторів розвитку інноваційного	475

потенціалу різних рівнів	
Додаток В. Аналіз світових рейтингів, які характеризують розвиток туризму та інноваційного потенціалу країни	479
Додаток Г. Коротка довідка туристичних підприємств України, які досліджуються з позиції розвитку інноваційного потенціалу	494
Додаток Д. Оцінка фракцій інноваційного потенціалу туристичних підприємств	497
Додаток Е. Виявлення ефектів використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств	522
Додаток Ж. Теоретичне і практичне підґрунтя управління інноваційним потенціалом на підприємстві	533
Додаток З. Результати оцінки інноваційної компетентності туристичних підприємств	540
Додаток И. Вибірка характеристик окремих видів інноваційних стратегій підприємств	544
Додаток К. Агломерація типів інноваційного продукту туристичного підприємства	546
Додаток Л. Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу туристичних підприємств у 2011 – 2017 роках	547
Додаток М. Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку інноваційного потенціалу у 2011 – 2017 роках	554
Додаток Н. Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств	568
Додаток П. Аналіз множинної кореляції ресурсних компонент туристичних підприємств – маркерів	592
Додаток Р. Список публікацій здобувача	608
Додаток С. Відомості про апробацію та довідки про впровадження	617

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БПЕ	Бюро подорожей і екскурсій
ВВП	Валовий внутрішній продукт
ЄС	Європейський Союз
ЖЦП	Життєвий цикл підприємства
ЖЦІП	Життєвий цикл інноваційного потенціалу
ЗВО	Заклади вищої освіти
ІКТ (ІДІ)	Інформаційні комп'ютерні технології
ІП	Інноваційний потенціал
НДДКР	Науково-дослідна та дослідно-конструкторська робота
НДІ	Науково-дослідні інститути
НДР	Науково-дослідна робота
НТП	Науково-технічний прогрес
ООН	Організація об'єднаних націй
ПП	Приватне підприємство
СУЯ	Система управління якістю
ТА	Туристичне агентство
ТО	Туристичний оператор
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ЮНЕСКО	Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки, культури

ВСТУП

На сучасному етапі інноваційні перетворення стають важливою умовою розвитку національної економіки та її первинних ланок – підприємств. Ефективна система формування та використання інноваційного потенціалу є підґрунтям вибору інноваційної політики. Разом з цим інноваційний потенціал являє собою складну, багатоаспектну та різновекторну категорію. Активізація його розвитку дозволяє забезпечувати тривале ефективне функціонування підприємств відповідно до інноваційного вектора й отримувати бажаний економічний результат в умовах сучасної жорсткої конкурентної боротьби.

У туристичній галузі як у досить новому та динамічному секторі економіки існує багато суттєвих проблем, вирішення яких може бути здійснене за рахунок розширення інноваційної діяльності туристичних підприємств, зокрема розвитку їхнього інноваційного потенціалу. Цей процес на сьогодні характеризується, з одного боку, можливістю накопичення значного інноваційного потенціалу, а з іншого – низьким рівнем ефективності його використання. Тож формування інноваційного потенціалу на туристичних підприємствах пов'язане, перш за все, з пошуком оптимальної моделі його розвитку.

У зв'язку з цим виникає необхідність обґрунтування теоретичного і методологічного апарату та вибору інструментарію розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Питання теоретико-методологічних та практичних аспектів розвитку інноваційного потенціалу розглядалися в працях таких вчених, як: Т.А. Васильєва, О.І. Вікарчук, Ю.А. Гернего, Л.В. Дерманська, С.М. Ілляшенко, О.П. Кавтиш, С.В. Князь, О.І. Маслак, В.А. Павлова, А.А. Терехух, Т.П. Ткаченко, Л.І. Федулова, С.М. Фірсова, Б.І. Холод та ін. Дослідження проблем інноваційного розвитку туристичних підприємств проводили науковці: О.Ю. Давидова, В.С. Ковешніков, А.В. Кравченко, О.П. Крупський, В.М. Селютін, В.О. Ткач, В.І. Чернікова, В.Ф. Яровий та ін.

Попри значний внесок вищезазначених науковців у дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств залишаються невирішеними окремі теоретико-методологічні та практичні питання, що стосуються зазначеного процесу. Зокрема потребує уточнення понятійно-категоріальний апарат й ідентифікація детермінантів розвитку інноваційного потенціалу. Це пов'язано з необхідністю подальшого дослідження методологічних аспектів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств та його моделювання, посилення ефектів його використання; удосконалення управління таким розвитком з комплементарією інноваційних та інвестиційних стратегій. Актуальність вищенаведених проблем, необхідність їх вирішення обумовили вибір теми, мету та завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Університету імені Альфреда Нобеля за темою: «Формування механізмів управління підприємствами» (номер державної реєстрації 0115U000062), в межах якої автором розроблено системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств згідно з компетентнісним підходом та Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського за темами: «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки підприємства» (номер державної реєстрації 0115U005055), в рамках якої автором визначено детермінанти соціально-економічного розвитку інноваційного потенціалу підприємств, «Інноваційний розвиток підприємств в умовах постіндустріальної трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0118U006409), де автором визначено концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, та «Інтелектуалізація діяльності підприємств як умова інноваційного розвитку» (номер державної реєстрації 0119U101084), в межах якої автором запропоновано інформаційне плато створення інновацій на туристичному підприємстві.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Для досягнення поставленої мети у дисертаційній роботі сформовано та вирішено такі завдання:

- уточнити сутнісне наповнення поняття інноваційного потенціалу підприємства в ієрархічній системі національної економіки;
- систематизувати та дослідити аспекти розвитку інноваційного потенціалу підприємств за статичним та динамічним підходами;
- провести ідентифікацію детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємства;
- сформувати теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;
- удосконалити концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;
- розробити профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств;
- запропонувати підхід до визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою їх інноваційного потенціалу;
- удосконалити методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств;
- розвинути системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом;
- удосконалити науково-методичний підхід щодо комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу;
- адаптувати теоретико-методичні засади когерентності інноваційного потенціалу до інноваційних категорій туристичних підприємств;
- удосконалити механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;

– розвинути методичний підхід до прогнозування та дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Об’єкт дослідження – процеси розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади, методичні підходи та практичні рекомендації щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною базою дослідження стали положення економічної теорії та інноватики, фундаментальні роботи вітчизняних і зарубіжних науковців з питань розвитку інноваційного потенціалу та управління ним на туристичних підприємствах.

З метою досягнення поставлених наукових завдань у роботі використано такі підходи, загальнонаукові та спеціальні методи: структурний підхід – для визначення когерентності складових інноваційного потенціалу, побудови моделі Пб з метою ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств, формування концептуальної схеми розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, здійснення морфологічного зрізу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств на стадіях життєвого циклу; процесний підхід – для формалізації авторського бачення розвитку інноваційного потенціалу, етапізації механізму інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; комплексний підхід – для побудови концептуальної схеми аутентичності інноваційно орієнтованого туристичного підприємства та системної конфігурації управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств на основі компетентнісного підходу; узагальнення, систематизації, групування, класифікації – для контент-аналізу праць українських і зарубіжних вчених щодо дослідження феномену інноваційного потенціалу та його розвитку, систематизації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу та

формулювання висновків; аналізу та синтезу – для уточнення основних наукових категорій теорії інноваційного потенціалу, визначення принципів дослідження, ефектів (етіологічних, патогенезних) використання інноваційного потенціалу, визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою інноваційного потенціалу; наукової дедукції та індукції – для розробки профілю життєвого циклу інноваційного потенціалу; абстракції та логічного аналізу – для формування інноваційної платформи туристичного підприємства та обґрунтування 3D-моделі інноваційного процесу, побудови інформаційного плато створення інновацій на туристичному підприємстві; схематичного та графічного зображення – для наочного подання отриманих результатів дослідження та емпіричних даних; кластерного аналізу – для групування туристичних підприємств залежно від типу інноваційної поведінки; компаративного аналізу – для аналізу еволюції туризму та інновацій; розрахунково-аналітичні та порівняльні методи – для визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою інноваційного потенціалу; економіко-математичні методи – для прогнозування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств та визначення інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; порівняння – для аналізу міжнародного й вітчизняного досвіду розвитку інноваційного потенціалу; кореляційно-регресійного аналізу, у т.ч., множинної регресії – для визначення компонентів розвитку інноваційного потенціалу та побудови моделі множинної регресії підприємств-маркерів; програмно-цільовий метод – для дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; матричний метод – для комплементативності інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу та розробки карти інвентаризації інноваційних компетентностей туристичних підприємств.

Розрахунки кількісних показників виконано із застосуванням прикладних програмних продуктів MS Excel, STATISTICA 10.0.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, наукові публікації, довідкова література, статистичні дані Державної служби

статистики України, аналітичні та статистичні дані міжнародних організацій, аналітичні публікації та матеріали офіційних веб-сайтів туристичних підприємств, результати, одержані автором в процесі власних досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці теоретико-методологічних положень і рекомендацій щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Наукові результати, що визначають наукову новизну дисертаційного дослідження, полягають у такому:

вперше:

– сформовано теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, які поєднують теоретико-методологічну площину (постановка мети, визначення принципів, методів, етапів, характеристика теоретико-методологічної бази) та праксеологічну площину (моніторинг розвитку інноваційного потенціалу; визначення статусу туристичних підприємств; конфігурація управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом; комплементація інноваційних та інвестиційних стратегій; розвиток інноваційного потенціалу через систему моделювання та прогнозування). Це дозволяє проводити аналіз інноваційного потенціалу туристичних підприємств та обґрунтовувати алгоритмізацію досягнення достатнього рівня для його ефективного розвитку за результатами дослідження складових кожної площини;

– розроблено профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств, в якому за системою координат (по горизонталі – фази розвитку інноваційного потенціалу (старт, прискорення, рекорд, гальмування); по вертикалі – приріст доходу від реалізації інноваційного брэнда туристичних підприємств) визначаються такі його стадії: формування (початок освоєння інноваційного потенціалу), накопичення (розширення складових та інтенсивності інноваційного потенціалу), дифузія (інтенсивне застосування інноваційного потенціалу), рутинність (перехід від інноваційного до традиційного стану інноваційного потенціалу) та після зміни профілю – стадія перетворення. За таким

підходом стає можливим виділення особливостей розвитку інноваційного потенціалу (статус, формат, стан) на окремих стадіях його життєвого циклу і обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;

– запропоновано авторський підхід до визначення статусу туристичних підприємств, виходячи з оцінки рівня розвитку інноваційного потенціалу та спеціально розробленої шкали, що дозволяє встановити такий статус, а саме: інноваційний локомотив – з високим ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний драйвер – зі значним ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний форсаж – із середнім ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний міст – з достатнім ступенем розвитку інноваційного потенціалу; інноваційний вакуум – з низьким ступенем розвитку інноваційного потенціалу. Оцінка інноваційного потенціалу проводиться шляхом поєднання методів спліт-аналізу (виділення фракцій інноваційного потенціалу та їх складових, формування оціночної шкали інноваційного потенціалу, виявлення ступеня узгодженості думок експертів, оцінка ресурсної фракції, фракцій готовності та можливостей інноваційного потенціалу) та пул-аналізу (рангова оцінка туристичних підприємств за окремими фракціями інноваційного потенціалу, визначення інтегрального показника рангу інноваційного потенціалу), на підставі чого присвоюється статус туристичним підприємствам, визначається їхня характеристика та формуються пропозиції щодо вибору підходів, способів і прийомів подальшого розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних підприємств, зокрема кайдзен, бенчмаркінг, реінжиніринг, краудсорсинг, рефреймінг. Запропонований підхід дозволить визначати статус туристичних підприємств окремих кластерів (експлеренти, віоленти, пацієнти, комутанти, які виділено за ступенем активності дій в інноваційних процесах) на підставі оцінки їхнього інноваційного потенціалу як інтерференції інноваційних ресурсів з готовністю і інноваційними можливостями;

удосконалено:

– підхід до ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємства на підставі моделі П6, до якої, на відміну від існуючих, введено дискретні домінанти в межах окремих етапів розвитку інноваційного потенціалу: провокатори-передумови, каталізатори-пріоритети, стабілізатори-принципи, дестабілізатори-перепони, активізатори – пропозиції подолання перепон, індикатори – оціночні показники. Це стає підставою для визначення причинно-наслідкового зв'язку детермінантів макро-, мезо-, мікро-, нанорівнів з метою виявлення та коригування їх впливу на інноваційний потенціал підприємств;

– концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, яка, на відміну від існуючих, містить три додаткові блоки: інституційний блок (передумови розвитку на різних рівнях; загальні, спеціальні, специфічні принципи, тенденції розвитку); блок інформаційно-методичного забезпечення (інформаційне забезпечення, методи розвитку, інструменти розвитку); мотиваційно-результативний блок (напрями, мотиви, результати розвитку). Це дозволяє виокремлювати важелі забезпечення перманентного розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;

– методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на побудові ієрархічного дерева евклідових відстаней для показників ефектів, що мають інклюзивний характер і конфігуровані шляхом сегрегації етіологічних (причинних) та патогенезних (наслідкових) зв'язків між ефектами (економічними, інвестиційними, бюджетними, ресурсними, екологічними, соціальними, туристичними, технічними, інтелектуальними, правовими, ринковими, комерційними, репутаційними). Це служить підґрунтям для реалізації дійових управлінських кроків щодо сегрегації ефектів використання інноваційного потенціалу з метою прогнозування їх прояву в межах функціональних зон підприємства (фінанси, виробництво, науково-дослідна робота, маркетинг);

– науково-методичний підхід щодо комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу, що, на відміну від існуючих, базується на розрахунку інтегрального індикатора інтенсивності інноваційної стратегії та інтегрального індикатора інтенсивності інвестиційної стратегії для узгодження інноваційних й інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу. Це дозволяє, з одного боку, комплементувати інноваційні стратегії (традиційні, опортуністичні, імітаційні, захисні, наступальні) та інвестиційні стратегії (збереження, накопичення, помірковане зростання, агресивне зростання), а з іншого – визначати інноваційно-інвестиційні стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, а саме: інноваційне плато, інноваційний прорив, інноваційний полюс, інноваційний контур, інноваційний трамплін, інвестиційне плато, інноваційна яма;

– механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, до якого, на відміну від наявних, введено етапізацію інформаційно-аналітичного забезпечення (формування системи аналітичних показників та визначення періоду дослідження; аналіз локальних складових інноваційного потенціалу; оцінка якості інформаційно-аналітичного забезпечення) та конкретизовано для реалізації етапів сукупність аналітичних інструментів (локалізації і концентрації) і методів (індексних, графічних, рангових). Це дозволяє обґрунтовувати релевантне та адекватне інформаційно-аналітичне забезпечення, що є підґрунтям моделювання та прогнозування розвитку інноваційного потенціалу;

набули подальшого розвитку:

– змістове наповнення поняття «інноваційний потенціал підприємства», яке, на відміну від існуючих, розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів, об'єднаних у фракції, а саме: ресурси (фінансові, кадрові, матеріально-технічні, інформаційні); інноваційні можливості (клієнтські, ринкові, репутаційні), інноваційна готовність підприємства (проектна,

інтелектуальна, організаційна готовність та готовність до взаємодії з цільовими групами), що введені до системи управління підприємством. За таким підходом, базуючись на «принципі доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», що являє собою різнорівневу взаємодію та взаємозалежність інноваційного потенціалу макро-, мезо-, мікро-, нанорівнів, уможливлено визначення векторів розвитку інноваційного потенціалу підприємства за узгодженістю зазначених елементів;

– понятійна сутність категорії «розвиток інноваційного потенціалу підприємств», що розглядається як процес переходу від поточного до очікуваного стану та досліджується, на відміну від існуючих, за симбіозом змін окремих елементів структури інноваційного потенціалу (статичний підхід) та руху за етапами: формування, накопичення, дифузії, використання та оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі (динамічний підхід). Це дозволяє за змінами статичних та динамічних ознак інноваційного потенціалу підприємств аналізувати й прогнозувати його розвиток;

– системна конфігурація управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом, яка, на відміну від діючої, включає сингулярну капсуляцію за визначеними напрямками управління інноваційним потенціалом, виходячи із сукупності інноваційних компетенцій туристичного підприємства, а саме: стратегічного управління інноваційним потенціалом; управління якістю і конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу; управління інноваційною інфраструктурою; управління інноваційною активністю потенціалу; управління інвестиційним забезпеченням інноваційного потенціалу; маркетингового управління інноваційним потенціалом на основі життєвого циклу підприємства; управління інноваційними ризиками. На підставі вищезазначеного забезпечується ефективне управління інноваційним потенціалом, що розглядається як інтегрована система дій, яка характеризується застосуванням управлінських

функцій та методів з метою активізації інноваційної діяльності на туристичних підприємствах;

– теоретико-методичні засади когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств, які, на відміну від існуючих, містять інноваційну платформу, що поєднує зв'язки між інноваційним потенціалом та інноваційними бізнес-процесами, інноваційною діяльністю й інноваційним продуктом. Застосування інструментально-методичної основи когерентності, зокрема: 1) інноваційної платформи туристичного підприємства (модель 18 ІІ, яка акумулює вихідні і результативні елементи інноваційної діяльності на підприємстві); 2) 3D-моделі інноваційного процесу, яка ґрунтується на визначенні окремої площини інноваційного процесу: розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво, освоєння та виробництво – комерціалізація та збут, розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут, які перетинаються з полями інформаційного плато (загальнодоступні, комерціалізовані; приховані та власні інновації); 3) архітекtonіки інноваційної діяльності туристичного підприємства (побудована на етапах інноваційної діяльності: маркетинг, розробка інноваційного продукту, освоєння та виробництво, комерціалізація та збут); 4) протоколів бізнес-процесів інноваційної діяльності туристичних підприємств (послідовність дій щодо реалізації окремих етапів і стадій інноваційної діяльності), – дозволяє забезпечувати формування і використання інноваційного потенціалу як обов'язкової умови діяльності інноваційно орієнтованих туристичних підприємств;

– методичний підхід до прогнозування та дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на застосуванні методики синтезу оптимальних прогнозних показників на підставі кореляційно-регресійного аналізу та статистично-аналітичних моделей для прогнозування на перспективу інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств-маркерів й дисемінації прогнозних трендів шляхом реалізації етапів:

1) обґрунтування та вибір сценарію прогнозного розвитку інноваційного потенціалу (прогресивний, стабільний, рецесивний); 2) забезпечення ланцюга «прогноз – реалізація – імплементація» за допомогою дорожньої карти; 3) імплементація інноваційного проекту на туристичному підприємстві. За таким підходом формуються прогнозні значення перманентного розвитку інноваційного потенціалу окремих туристичних підприємств та забезпечується їх реалізація шляхом дисемінації трендів, що дозволяє обґрунтовувати алгоритм досягнення прогнозних показників при реалізації зазначених процесів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-методологічні положення, практичні рекомендації та висновки можуть бути використані для моніторингу, управління, моделювання розвитку інноваційного потенціалу.

Наукові результати, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження пройшли апробацію та прийняті до використання й впровадження. Зокрема у ТОВ «Спутнік» в процесі прогнозування розвитку інноваційного потенціалу на 2019–2023 рр. (довідка № 11/156 від 18.12.2018 р.); ТОВ «Парті-Тревел» – для управління розвитком інноваційного потенціалу туристичного підприємства (довідка № 03-59 від 26.10.2017 р.); ПП «Штурвал Плюс» – для конвертації інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт (довідка № 15 від 10.04.2018 р.); ТОВ «Красін Тур» – для формування інноваційної політики та підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємства (довідка № 04/2019 від 29.03.2019 р.). Рекомендації автора використано відділенням у м. Маріуполі Донецької торгово-промислової палати для надання консультаційних послуг та здійснення інформаційного обслуговування з питань інноваційного розвитку суб'єктів туристичного бізнесу (довідка № 02/2036 від 15.02.2019 р.).

Результати досліджень використовуються в освітньому процесі Університету імені Альфреда Нобеля для розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін «Потенціал і розвиток підприємства», «Технологія

продаж туристичного продукту» (довідка № 370/6 від 27.05.2019 р.) та Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємства», «Економіка інновацій та інноваційна політика», «Управління конкурентоспроможністю туристичних підприємств», «Бізнес-проекування в туризмі» й виконанні магістерських кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти (довідка № 23/461 від 17.04.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Отримані наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, одержані здобувачем самостійно і знайшли відображення в наукових публікаціях автора. З опублікованих у співавторстві наукових праць у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистого доробку автора.

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення та висновки дослідження доповідалися, обговорювалися і дістали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських конференціях, зокрема *міжнародних*: «Реформування економіки України: стан та перспективи» (м. Київ, 2008 р.); «Економіка і управління в умовах глобалізації» (м. Донецьк, 2010, 2013 рр.; м. Кривий Ріг, 2015, 2016, 2018 рр.); «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 2017 р.); «Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє» (м. Ірпінь, 2017 р.); International Scientific Conference Anti-Crisis Management (Le Mans, France, 2017 р.); «Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів» (м. Київ, 2018 р.); «Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток» (м. Львів, 2018 р.); «Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення» (м. Кривий Ріг, 2018 р.); «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» (м. Переяслав-Хмельницький, 2018 р.); «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 2019 р.); *всеукраїнських*: «Наукова школа маркетингового менеджменту: 20 років творчої діяльності»

(м. Донецьк, 2011 р.); «Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз» (м. Дніпро, 2018 р.); «Соціально-економічні проблеми сучасності» (м. Маріуполь, 2018 р.); «Сучасні технології менеджменту забезпечення сталого розвитку економіко-правових систем в умовах євроінтеграції» (м. Черкаси, 2019 р.); «Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем управління» (м. Київ, 2019 р.); «Модернізація фінансово-кредитної системи України: виклики глобалізації» (м. Кривий Ріг, 2019 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 58 наукових праць, з яких 2 монографії (у тому числі одноосібна монографія обсягом 29,2 др. арк.), 32 статті (у тому числі 15 статей у наукових фахових виданнях України, 17 статей – у фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз, та періодичних наукових виданнях інших держав), 20 праць апробаційного характеру, 4 публікації, що додатково відображають наукові результати. Загальний обсяг публікацій складає 47,86 др. арк., особисто автору належить 44,3 др. арк.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел з 645 найменувань на 70 сторінках і 16 додатків на 156 сторінках. Загальний обсяг роботи складає 623 сторінки, основний текст викладено на 397 сторінках (16,54 авт. арк.). Дисертація містить 80 таблиць та 127 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ В ІЄРАРХІЧНІЙ СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Інноваційний потенціал підприємств в ієрархічній системі національної економіки: сутність, підходи, експансія

Інноватизація сучасного суспільства є визначальною умовою інтеграції національної економіки України до світової економічної системи. Рушійною силою ефективного функціонування та успішного розвитку країни, за мінливих умов господарювання, є наявність інноваційного потенціалу. За таких умов необхідно розуміти категорії та генезис цього поняття, враховуючи сучасний теоретичний та методологічний досвід, який за десятиліття інтенсивного розвитку інноваційної діяльності надав можливість створити ефективну систему інноваційного потенціалу.

Результати досліджень значної низки наукових робіт [8, 22, 23, 33, 39, 55, 61, 72, 80, 93, 96, 103, 111, 124, 130, 133, 151, 164, 180, 183, 191, 200, 206, 223, 227, 231, 238, 246, 270, 276, 283, 286, 358, 361, 363, 370, 371, 374, 375, 379, 384, 391, 393, 402, 403, 413, 427, 434, 437, 438, 444, 468, 485, 493, 517, 524, 542, 546, 557, 565, 581, 609] свідчать про те, що будь-яка економічна система розвивається крізь призму інноваційних перетворень, що визначаються наявністю і розвитком інноваційного потенціалу, який має місце як на окремому підприємстві так і за його межами. Досвід ефективних інновацій окремих економічних систем підтверджує цей факт і пропонує теоретико-методологічні напрацювання з цього питання.

Понятійний апарат інноваційного потенціалу охоплює економічні, технічні, ринкові та соціальні категорії, у визначенні яких має місце полеміка думок. Тому доцільно зупинитися на загальних та відмінних ознаках та

уточненні змісту таких понять, як: «потенціал», «інноваційний потенціал», «інноваційний потенціал національної економічної системи», «інноваційний потенціал економіки», «інноваційний потенціал системи», «інноваційний потенціал суспільства», «інноваційний потенціал країни», «інноваційний потенціал регіону» «інноваційний потенціал галузі», «інноваційний потенціал підприємства», «інноваційний потенціал персоналу».

Підґрунтям розуміння перелічених понять виступає термін «потенціал». Визначення і ключове розуміння сутності потенціалу широко розглядається в довідковій літературі (додаток А, табл. А.1).

Судячи з характеристики поняття «потенціал» в довідковій літературі, можливо визначити коло його вживання (рис. 1.1).

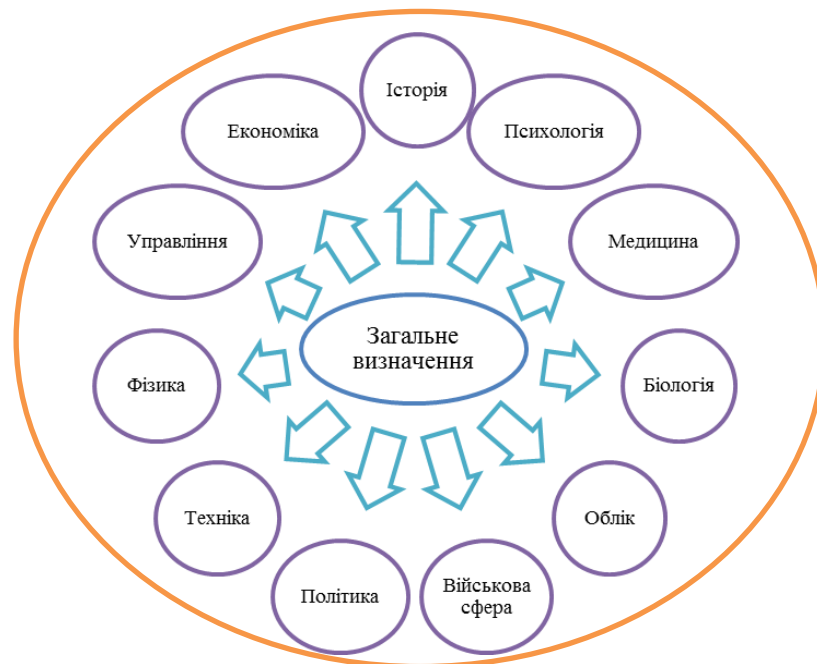

Рис. 1.1. Площини вживання поняття «потенціал»

Джерело: складено автором

Основними площинами вживання терміну «потенціал» виступають: фізика, техніка, економіка, управління, політика, військова сфера, облік, біологія, медицина, психологія, історія [299]. Аналіз запропонованих визначень свідчить про те, що потенціал в загальному розумінні трактується як наявність можливостей, засобів, запасів, резервів, властивостей, коштів тощо. В цій

роботі буде проведено дослідження цього поняття в економічній та управлінській площинах.

В своїх наукових працях вітчизняні дослідники з економіки та управління розглядають потенціал за різними напрямками. Питання обґрунтування теоретичних основ сутності понять «потенціал підприємства», «ресурсний потенціал» вивчалися Л.М. Маршук [373]; науково-методичні аспекти оцінювання потенціалу розглядали автори І.В. Міняйленко та О.В. Микитенко [401]; ряд авторів під редакцією Ю.В. Кіндзерського [228] описали нові теоретичні погляди на зміст потенціалу та надали подальшого розвитку концептуальним підходам й практичним механізмам політики формування потенціалу; дослідженню теоретико-методичних підходів до визначення потенціалу приділяв увагу М.І. Русінко [491]; питаннями сучасного розуміння та удосконалення поняття «потенціал підприємства» займалися автори В.Г. Шинкаренко, О.М. Криворучко, І.С. Пипенко [600]; стратегічному аспекту потенціалу приділяла увагу М.О. Яременко [619]; питаннями формування економічного потенціалу на основі впливу зовнішніх факторів на субпотенціали займалася Г.С. Макарова [362] тощо.

Існування різних точок зору дозволяє охопити усе різноманіття проявів сутності потенціалу та розглядати його як:

- форму уособлення досягнутого рівня виробничих сил та їх можливостей щодо подальшого зростання [62, с. 51];

- сукупність взаємозалежних та взаємодоповнюваних субпотенціалів, які характеризують стан відповідних сфер діяльності і знаходяться під впливом зовнішнього середовища [356, 362];

- можливість використання наявних ресурсів, які не лише використовуються, але і мають місце у зовнішньому середовищі, а також ті, які можуть з'явитись у майбутньому для максимального задоволення потреб споживачів та отримання прибутку [373, с. 100];

- ресурси, за допомогою яких виробляються економічні блага та досягаються встановлені цілі [600, с. 52];

– економічну категорію, яка розглядається як сукупність факторів економічної діяльності, що сприяє розвитку суб'єкта господарювання [491, с. 223];

– базовий елемент, який у своїй субстанції поєднує мету, рушійну силу і джерело його розвитку [619, с. 234];

– динамічну категорію, яка проявляється у разі його накопичення і використання; формування і ефективність використання потенціалу є безперервними і доповнюють один одного [619, с. 234].

Слід зазначити, що запропоновані прояви потенціалу залежать як від внутрішніх так і від зовнішніх факторів; та свідчать про можливість розвитку потенціалу в часі. Моніторинг визначення поняття «потенціал» в працях науковців дав змогу зробити висновки, що потенціал розглядається дослідниками з різних позицій: як умова досягнення результату (можливість подальшого зростання); сукупність ресурсів; економічна категорія (сукупність факторів економічної діяльності) (рис.1.2).

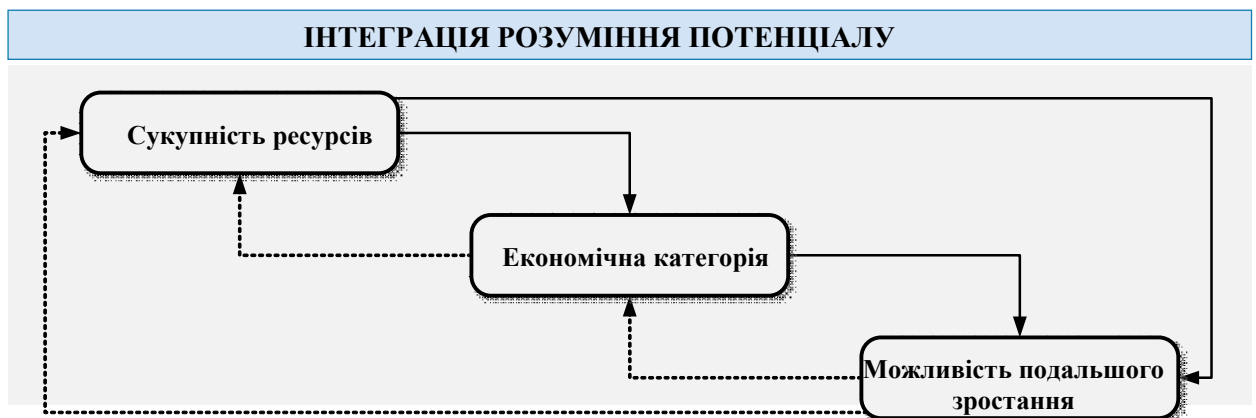

Рис. 1.2. Інтеграція розуміння потенціалу

Джерело: складено автором на основі [300]

В економічній науковій літературі [130; 164; 216; 228; 238; 362; 373; 491; 504; 522; 600] активно досліджуються такі категорії потенціалу, як науково-технічний потенціал, ресурсний потенціал, технологічний потенціал, інвестиційний потенціал, інноваційний потенціал, маркетинговий потенціал, кадровий (трудоий) потенціал, організаційно-управлінський потенціал та інші.

Окремі автори застосовують поняття потенціалу або до окремих компонентів (елементів) системи національної економіки – об'єкта економіки (основні виробничі фонди, технології, матеріально-технічні, трудові, фінансові ресурси), або до окремих функцій системи економіки, окремих видів діяльності економічного суб'єкта (інвестиційна, інноваційна, маркетингова, науково-технічна діяльність, організація виробництва, управління тощо) [216, с. 22–23]. Традиційно потенціал складається з економічних, кадрових, науково-технічних, фінансових, виробничо-технологічних складових, які з інноваційною складовою характеризують діалектичну єдність, це створює передумови для розвитку економічної системи [268, с. 174; 599, с. 222].

Потенціал як економічна категорія, об'єднує ресурси та можливість подальшого зростання і має як загальні так і специфічні характеристики відносно окремих систем. При цьому система розглядається як цілісна сукупність, яка формується з безлічі елементів, пов'язаних між собою взаємними відносинами. Цілісність означає, що система виступає як єдине ціле щодо навколишнього середовища. Цілісність системи є наслідком взаємозв'язку певних відносин між елементами. В якості системи можуть виступати господарські утворення різного ступеня розвиненості і зв'язаності: організації (підприємства, установи, організації), регіон, галузь, народне господарство країни. Для економічної системи характерна велика складність структури (розгалуженість) і наявність взаємодії (зв'язків) між окремими об'єктами (елементами системи). Якби практичні задачі вимагали обліку всіх існуючих в системі зв'язків, і у всій їх складності, то ніяка осмислена наукова і практична діяльність була б неможливою, тому при дослідженні системи економіки ми абстрагувалися від цих зв'язків та характеристик і зупинилися на визначенні систем різних за масштабами, напрямками діяльності, цільовими орієнтирами, але орієнтованими на діалектику інноваційного потенціалу. Тобто дослідження сутності інноваційного потенціалу неможливо без уявлення взаємозв'язку й взаємозалежності цього потенціалу щодо інших складових загального потенціалу.

Економічний потенціал країни, як системи національної економіки, характеризується взаємопов'язаними потенціями: науково-технічними, виробничими, та соціальними, кожна з яких, в свою чергу, може бути визначена за окремою галуззю народного господарства. Економічний потенціал країни є залежним від можливостей (інноваційних та виробничих) галузей економіки і ступеня їх використання, тобто від інноваційного потенціалу [132].

Структуру потенціалу в ієрархічній системі національної економіки (економічній системі) і місце інноваційного потенціалу в цій структурі широко розглянуто в науковій літературі [88; 151; 196; 211; 238; 360; 411; 465; 565].

С.В. Козловський [238, с. 56] визначає структуру економічного потенціалу сучасної економічної системи, як сукупність виробничого, інтелектуального, фінансового, інноваційного потенціалів, які залежать від управлінського потенціалу цієї економічної системи. К.Ю. Прокоф'єв [465, с. 16] пропонує структуру потенціалу регіону, як взаємодію інноваційного потенціалу з трудовим, ринковим, науково-технічним, інвестиційним, організаційно-управлінським, зовнішньоекономічним. Також на рівні регіону М.В. Макаренко [360, с. 219] розглядає складові економічного потенціалу, виділяючи: ресурсний, фінансовий, інноваційний, екологічний, організаційний, кластерний потенціали та потенціал якості життя.

О.Л. Ворсовський [88, с. 44] пропонує розглядати інноваційний потенціал як складову фінансового потенціалу інвестиційно-інноваційної діяльності. С.М. Фірсова та С.В. Чеботар [565, с. 205], визначають таку структуру потенціалу підприємства: науково-технічний, маркетинговий, кадровий, виробничо-технологічний, інноваційний, фінансово-економічний, інформаційний потенціали, організаційно-управлінський. М.А. Макаренко та Д.А. Лопатін [363] розглядають інноваційний потенціал підприємства як результат взаємодії регіонального, матеріально-виробничого, науково-технічного, інвестиційного, фінансового, кадрового, культурного, організаційно-управлінського потенціалів. В.О. Мосейко, С.А. Князєв [411, с. 31] дотримуються схожої думки і в структурі економічного потенціалу

підприємства визначають місце інноваційного потенціалу, серед таких потенціалів, як: кадровий потенціал, науково-технічний потенціал, виробничо-технологічний потенціал, фінансово-економічний потенціал. Л.В. Дерманська [151] розглядає інноваційний потенціал на стику фінансового, інтелектуального, організаційно-управлінського, маркетингового, інформаційно-методичного потенціалів. В економічній літературі [196; 211; 495] існує точка зору, що інноваційний потенціал входить до складу економічного потенціалу підприємства разом з такими видами потенціалів: виробничим, маркетинговим, інформаційним, техніко-технологічним, організаційно-управлінським, фінансовим, соціальним, інтерфейсним.

Як видно з представленої структури потенціалу економічних систем, в більшості випадках різні автори пропонують подібні складові (як для країни, так і для регіону та підприємства), це пов'язано з тим, що господарська діяльність будь-яких економічних систем має схожі механізми функціонування та розвитку і тому будується на однакових складових потенціалу. На нашу думку, усі розглянуті складові потенціалу економічної системи є невід'ємними і пов'язаними одна з одною, тому місце інноваційного потенціалу можливо визначити як обов'язкову складову потенціалу будь-якої економічної системи (рис. 1.3).

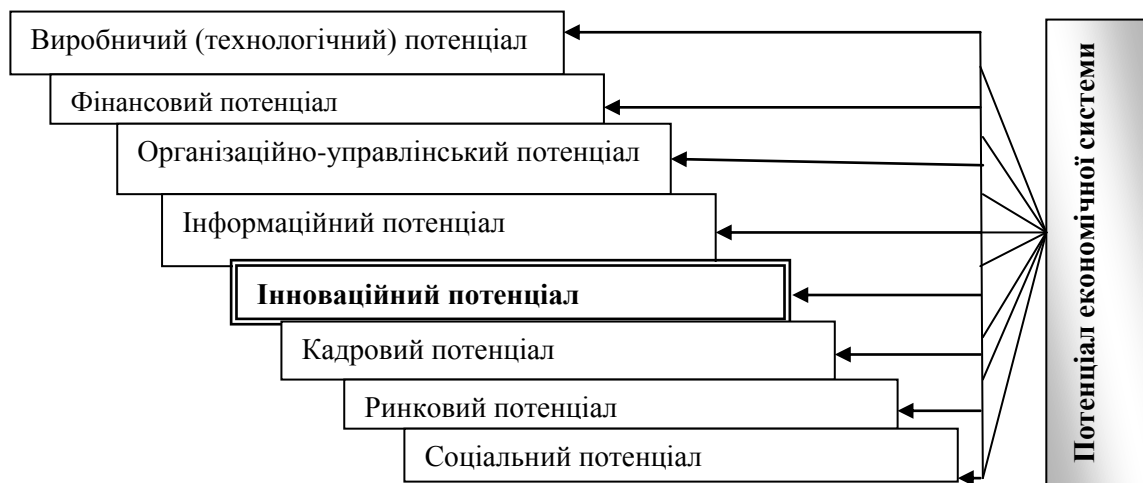

Рис. 1.3. Місце інноваційного потенціалу в потенціалі економічної системи
Джерело: складено автором

Вважаємо, що на сучасному етапі, коли забезпечення конкурентоспроможності вимагає інноваційного розвитку, домінуючим елементом потенціалу будь-якої системи слід вважати інноваційний потенціал. Тому далі зупинимося на дослідженні категорії «інноваційний потенціал». Одним з перших понять інноваційного потенціалу, яке б забезпечувало розвиток системи за рахунок нововведень, було застосовано в економічній теорії К. Фріменом.

Новація за К. Фріманом [623], представляє собою систему заходів щодо розробки, освоєння, експлуатації потенціалу, який спрямовано на інновацію. В теперішній час, не дивлячись на домінуючу парадигму розвитку інноваційного потенціалу, відсутня узгодженість щодо розуміння цього поняття.

Дослідження змісту існуючих трактувань поняття інноваційний потенціал підтвердило висновок про наявність значної кількості відповідних дефініцій, кожна з яких характеризується з точки зору різних підходів (таблиця А.2):

– системний [96; 238; 270; 276]: інноваційний потенціал – це система, яка забезпечує взаємозв'язок можливостей та здатностей ресурсів за визначеним вектором і спрямована на результат;

– трансформаційний [371; 379]: інноваційний потенціал – це можливість трансформації, тобто переходу від традиційного до нового стану;

– структурний [191; 246]: інноваційний потенціал – це складна структура, яка формується з окремих рівнів (галузі, регіону, підприємства) та можливостей (виробничих, технологічних, соціальних, фінансових, наукових, культурних);

– інтерфейсний [238; 391]: інноваційний потенціал – це система взаємозв'язку ресурсів і результатів, які призначені для обміну інформацією, тобто інноваційний потенціал представляє собою фігуральний інтерфейс;

– інфраструктурний [133; 393]: інноваційний потенціал визначається наявністю науково-дослідних, проектно-конструкторських, технологічних організацій;

– управлінський: [210; 377; 456]: інноваційний потенціал – це об'єкт, який вимагає процесу управління;

- ресурсний [183]: інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів;
- ресурсно-результативний [202; 358; 438; 468; 573]: інноваційний потенціал – це сукупність різних видів ресурсів, які необхідні для отримання результату від інновацій;
- просторово-часовий [164; 517]: інноваційний потенціал має різні характеристики відносно певного стану в конкретний проміжок часу;
- процесний [403]: інноваційний потенціал є визначальним в інноваційному процесі;
- вартісний [80]: інноваційний потенціал створює нову вартість;
- ринково-цільовий: інноваційний потенціал спрямований на вирішення стратегічних цілей.

Говорячи про розбіжності точок зору науковців щодо змісту та економічної інтерпретації інноваційного потенціалу, вважаємо, що гносеологія цього поняття полягає у беззаперечній домініанті ресурсно-результативного підходу до розуміння інноваційного потенціалу на будь-якому рівні економічній системі.

Як зазначалося вище, сьогодні майже усі явища розглядаються з позиції системності, тому в науковій літературі розглянуто поняття «інноваційний потенціал системи».

М.В. Альгіна та В.А. Боднар визначають, що «на макроекономічному рівні інноваційний потенціал національної економічної системи виступає як сукупні об'єктивні передумови (можливості) цієї системи щодо реалізації ресурсів задля зростання ефективності функціонування на більш якісній інноваційній основі» [8].

З точки зору інтегрального підходу О.Г. Беляєв, Д.А. Корнілов [33] акцентують увагу на системній, трансформаційній, ресурсній, стратегічній та іншій характеристиках цього поняття (табл. 1.1).

Е.В. Борисова [55] характеризує інноваційний потенціал національної економічної системи з точки зору інфраструктурного підходу.

Таблиця 1.1

Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал систем»

Підхід до визначення	Характеристика інноваційного потенціалу	Ознаки інноваційного потенціалу
Інноваційний потенціал системи		
Системний	«На макроекономічному рівні інноваційний потенціал виступає як сукупні об'єктивні передумови (можливості) національної економічної системи реалізації зростання ефективності функціонування на більш якісній інноваційній основі» [8]	Система; функціонування
Інтегральний	«Інноваційний потенціал – це здатність економічної системи до зміни, поліпшення, прогресу на основі трансформації наявних і збалансованих ресурсів, рівень розвитку яких достатній для здійснення ефективної інноваційної діяльності; інноваційний потенціал – включає організаційний і інституційний механізми, містить невикористані, передбачувані (приховані) можливості ресурсів, які можуть бути приведені в дію для реалізації інноваційної стратегії» [33]	Система; трансформація стан; ресурси; стратегія
Інноваційний потенціал національної економічної системи		
Інфраструктурний	«Інноваційний потенціал національної економічної системи включає єдину сукупність виробників інновацій (новаторів), посередників і споживачів інновацій і є основою інноваційної діяльності, виконуючи функцію ресурсного забезпечення інноваційного процесу, в тому числі і через організації інноваційної інфраструктури» [55]	Сукупність; інфраструктура;
Інноваційний потенціал виробничої системи		
Системний	«Інноваційний потенціал виробничої системи являє собою систему, що включає капітал, власні інновації, позикові інновації та проекти, взаємодія яких спрямована на ефективний розвиток техніки і технології виробничої системи» [103, с. 5]	Система; розвиток
Інноваційний потенціал економіки		
Інтегральний	«Інноваційний потенціал економіки – це агрегована сукупність наявних у державі інноваційних ресурсів, які перебувають у системній єдності, що зумовлені можливостями країни щодо мобілізації на визначеному часовому проміжку інноваційних ресурсів для реалізації стратегічних та тактичних цілей стимулювання економічного зростання, а також здатністю економічної системи до сприйняття інновацій та адекватного реагування на них» [223]	Ресурси; система; можливість; час; ціль

Джерело: складено автором

Модифікацією поняття «інноваційний потенціал системи» є поняття інноваційного потенціалу виробничої системи, який спрямований на ефективний розвиток виробництва [103, с. 5].

Поняттям, яке заслуговує на увагу є інноваційний потенціал економіки, який визначається з позиції інтегрального підходу [223], тобто він акумулює

ресурсний, системний, просторово-часовий, ринково-часовий підходи при визначенні його суті.

Логіка дослідження передбачає характеристику інноваційного потенціалу економічної системи на різних рівнях: макро-, мезо-, мікро-, нано. Виходячи з такого бачення, до інноваційного потенціалу на макрорівні віднесено «інноваційний потенціал суспільства» та «інноваційний потенціал країни». В літературі має місце розгляд визначення інноваційного потенціалу суспільства з позиції ресурсно-результативного підходу [361; 444], тобто інноваційний потенціал розглядається як сукупність ресурсів, які забезпечують досягнення інноваційних цілей в національній економіці.

Ще одне поняття, що характеризує макрорівень – це інноваційний потенціал країни, який визначено з позиції ресурсного [124, с. 20] та системно-просторового підходу [8] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал суспільства» та «інноваційний потенціал країни»

Підхід до визначення	Характеристика інноваційного потенціалу	Ознаки інноваційного потенціалу
Інноваційний потенціал суспільства		
Ресурсно-результативний	Під інноваційним потенціалом суспільства слід розуміти наявні ресурси інноваційного розвитку, а також здатність соціально-економічної системи використовувати дані ресурси для досягнення інноваційних цілей національної економіки [444, с. 187]	Ресурси; розвиток; ціль
	Інноваційним потенціалом виступає не вся сукупність ресурсів, які суспільство намагається залучити для свого перспективного розвитку, а тільки та частина, що може бути використана для збільшення обсягів та/або поліпшення якості в результаті кінцевого споживання [361, с. 63]	Ресурси; розвиток; споживання
Інноваційний потенціал країни		
Ресурсний	Інноваційний потенціал країни являє собою сукупність трудових, матеріально-технічних, фінансових, організаційних та інформаційних ресурсів [124, с. 20]	Ресурси
Системно-просторовий	Інноваційний потенціал соціально-економічної системи країни акумулює в собі всі інноваційні потенціали регіонів, галузей і підприємств, і є ширше їх сукупності; інноваційний потенціал регіону містить деяку частину інноваційних потенціалів галузей і ширше їх; інноваційний потенціал галузі містить інноваційний потенціал галузевих підприємств і є ширше їх [8]	Система; регіон; галузь; підприємство

Джерело: складено автором

Вважаємо, що автентичність терміну «інноваційний потенціал країни» полягає у конвергенції і типологізації визначень інноваційного потенціалу національної економічної системи, інноваційного потенціалу економіки, інноваційного потенціалу системи, інноваційного потенціалу суспільства. Тому пропонуємо розглядати інноваційний потенціал країни як здатність економічної системи країни до зміни, поліпшення, прогресу на основі трансформації явних (активів) та неявних (резервів) ресурсів за допомогою інфраструктурних елементів (технополісів, технопарків, бізнес-інкубаторів, спінофф-компаній, інжинірингових фірм тощо) шляхом реалізації інноваційної стратегії з метою підвищення конкурентоспроможності країни.

Важливим методологічним завданням є визначення на основі гносеологічного підходу моделей інноваційного потенціалу, які характеризують досвід і досягнення провідних країн, і відрізняються за формою і змістом. На думку Е.В. Павлиша, «не існує єдиних загальноприйнятих моделей інноваційного потенціалу, тому що регулювання територіального розвитку і світова практика достатньо диференційовані залежно від особливостей і рівня розвитку національних економік, державного устрою, політичних традицій, ступеня інтегрованості національної економіки у світовий простір» [434, с. 238–239].

Лідерами розвитку інноваційного потенціалу виступають економічно розвинуті країни: США, країни західної Європи, Японія, та, так звані, нові індустріальні країни: Південна Корея, Китай, Тайвань. Підходи до розвитку інноваційного потенціалу в цих країнах значно відрізняються. В загальному розумінні можливо виділити три принципові моделі розвитку інноваційного потенціалу країни: американську, європейську, азіатську (рис. 1.4).

Американська модель розвитку інноваційного потенціалу характеризується мінімальним втручанням держави у ринкові відносини, роль держави зводиться до визначення «правил гри» на ринку інновацій, фіскальне стимулювання впровадження інновацій в приватному секторі, створення сприятливого інституціонального середовища взаємодії університетів і бізнесу.

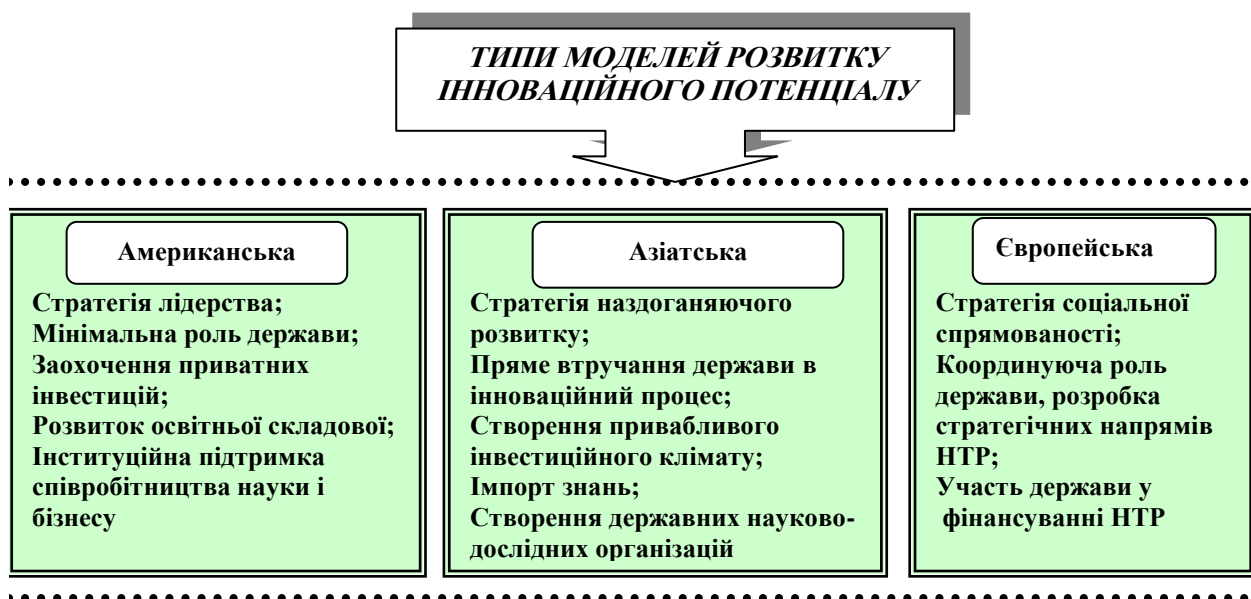

Рис. 1.4. Ключові характеристики основних моделей розвитку інноваційного потенціалу
Джерело: складено автором на основі даних [68, с. 58 – 59; 131; 434, с. 238 – 239, 352]

Стратегічним пріоритетом країни виступає стратегія лідерства, а саме: забезпечення лідерства в розробці і промисловому впровадженні нових технологій в масове виробництво. Щодо інвестиційної складової, то дана модель передбачає, заохочення приватних інвестицій через фіскальні стимули, розвиток венчурних схем фінансування малого інноваційного підприємництва. Розвиток освітньої складової інноваційного потенціалу полягає у нормативно-правовій підтримці конкурентного ринку праці, фінансуванні освітніх програм на конкурсних засадах у формі грантів. Розвиток науково-технічної складової інноваційного потенціалу передбачає нормативно-правову і інституціональну підтримку співробітництва науково-технічних закладів і бізнесу, фінансування фундаментальних досліджень.

Азіатська модель розвитку інноваційного потенціалу забезпечує імпорт і освоєння нових технологій зі стратегічною метою подальшого розвитку цих технологій на ендогенній основі, при цьому держава напряму втручається в інноваційний процес шляхом створення на першому етапі державних підприємств, на другому етапі – формування програм інноваційного розвитку і інвестиційної політики з максимальною участю приватного сектору. Щодо

розвитку науково-освітньої системи, то в даному випадку передбачено «імпорт знань через заохочення освіти спеціалістів за кордоном, створення державних університетів, освоєння нових технологій в промисловості і науково-технічній сфері, створення державних науково-дослідних закладів, формування умов їх співробітництва із бізнесом» [69, с. 58–59].

Європейська модель розвитку інноваційного потенціалу має за основу стратегію соціальної спрямованості (збереження лідерства в науково-технічній сфері, захист присутності на ринку, зрівняння міжрегіональних відмінностей). Держава при цьому забезпечує розробку стратегічних напрямів НТР через прийняття програмних документів і участі в фінансуванні науково-технічних проектів без втручання в систему прав власності та покриття частини ризиків інноваційної діяльності через участь держави в фінансуванні науково-технічних розробок на основі рамочних програм. Ця модель передбачає стимулювання міжрегіонального співробітництва освітніх закладів, фінансування фундаментальних і прикладних наукових досліджень в стратегічних галузях.

Реалізація окремих компонентів розглянутих моделей розвитку інноваційного потенціалу може стати підґрунтям для розвитку інноваційного потенціалу в системі національної економіки України.

Наступним рівнем дослідження має стати мезорівень. Різновекторність поглядів та неоднозначність тлумачень сутності понять «інноваційний потенціал регіону» та «інноваційний потенціал галузі» зумовило формування в науковій думці низки підходів, основні з яких представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал»
на мезорівні

Підхід до визначення	Характеристика інноваційного потенціалу	Ознака інноваційного потенціалу
1	2	3
Інноваційний потенціал регіону		
Системний	Інноваційний потенціал регіону – це система, що володіє синергетичними властивостями, і складається з підсистем: кадровий потенціал; управлінський потенціал; науково-технічний потенціал; інформаційний потенціал; фінансовий потенціал; природний потенціал [427, с. 39]	Система; підсистема; синергія

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Трансфорамційний	Інноваційний потенціал характеризує здатність економіки до сприйняття необхідних змін і трансформацій для задоволення потреб в інноваціях, й зумовлює прийняття управлінських рішень, що стосуються розробки та реалізації інноваційної стратегії розвитку регіону [55]	Здатність; зміни; трансформація; стратегія
Просторовий	Під інноваційним потенціалом регіону розуміється здатність території до створення, сприйняття і впровадження в практику нововведень в ході соціально-економічного розвитку [93, с. 238]	Територія; розвиток
Ресурсно-результативний	Інноваційний потенціал визначається як з точки зору ресурсної компоненти, яка характеризує можливість окремих ресурсів для здійснення інноваційної діяльності в регіоні, так і з точки зору результативної компоненти, яка відображає результат реалізації використання ресурсних можливостей [493]	Ресурси; результат; можливості
	Інноваційний потенціал регіону включає інноваційні ресурси, інноваційне середовище, та реалізацію наявних можливостей в результаті інноваційної діяльності [61, с. 39]	Ресурси; середовище; результати
	Інноваційний потенціал регіону включає активізацію ресурсних можливостей його розвитку (в першу чергу, активізацію фінансової складової яка визначає розвиток усіх інших складових); збільшення результативних показників інноваційного розвитку в межах галузі та регіону [546]	Ресурси; розвиток; результат
Інтерфейсний	Інноваційний потенціал характеризується рівнем розвитку науки та виробництва на підприємствах регіону, їх галузевою специфікою, наявністю науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, які впроваджені чи можуть бути впроваджені з метою розвитку інфраструктури регіону чи її окремих складових [130, с. 96]	Наука; технології; розробки; інфраструктура
Процесний	Інноваційний потенціал регіону – сукупність усіх наявних у регіоні видів ресурсів, включаючи інтелектуальні, матеріальні, фінансові, інформаційні тощо, необхідних для забезпечення інноваційного процесу на всіх стадіях – від продукування нових знань до поширення й реалізації інноваційної продукції, а також здатності суб'єктів господарювання до сприйняття інновацій та їх інноваційної активності [360, с. 220]	Ресурси; процес; сприйняття
Комплексний	Інноваційний потенціал – комплексна характеристика спроможності економічних суб'єктів регіону до здійснення інноваційної діяльності [434, с. 235]	Спроможність; комплекс
Інтегральний	Інноваційний потенціал – це наявність в достатній кількості всіляких ресурсів регіону (науково-технічних, фінансових, правових, технологічних, соціокультурних та інших), забезпечення їх переходу з одного стану у інший, а також обслуговування інфраструктури і забезпечення готовності і здатності економічної системи до реалізації інноваційних проектів [39, с. 5]	Ресурси; стан; здатність; інфраструктура
Інноваційний потенціал галузі		
Системний	Інноваційний потенціал галузі визначає як здатність до саморозвитку галузі на більш якісній основі залежно від етапу її життєвого циклу і якості впливу на неї переважного технологічного укладу економічної системи на макрорівні [1]	Саморозвиток; система
Інтерфейсний	Інноваційний потенціал галузі розуміється як здатність до генерації інновацій за певних умов інноваційного розвитку окремої галузі відповідно [8]	Генерація; розвиток
Вартісний	Інноваційний потенціал слід аналізувати як синтезований досягнутий рівень розвитку господарюючої системи галузі (статична величина) та в контексті сталого вартісного нарощення, для чого необхідні належні ресурси, можливості та умови (величина потоку) [524, с. 161]	Розвиток; вартість; ресурси

Джерело: складено автором

Інноваційний потенціал регіону в науковій літературі має достатньо широку лінійку понять.

Дослідження наукових робіт, присвячених цьому питанню свідчить, що інноваційний потенціал регіону визначають з позицій: системного підходу [427, с. 39] (як систему, що характеризується синергетичними властивостями, і складається з різних підсистем); просторового підходу [93, с. 238] (як здатність територій до нововведень); трансформаційного підходу [55] (як здатність економіки регіону до трансформацій на основі інноваційної стратегії); ресурсно-результативного підходу [61, с. 39; 493; 546] (як зв'язок ресурсної компоненти з результативною відносно використання ресурсних можливостей задля отримання інноваційного результату); інтерфейсного підходу [130, с. 96] (як взаємодію науки та технологій задля впровадження на підприємствах регіону); процесного підходу [360, с. 220] (як забезпечення інноваційного процесу через використання ресурсів і реалізацію інноваційної продукції); комплексного підходу [434, с. 235] (як комплексну характеристику спроможності економічних суб'єктів регіону до інновацій); інтегрального підходу [39, с. 5] (як когерентне поєднання ресурсів, інфраструктури, трансформації).

Щодо розуміння сутності інноваційного потенціалу галузі, то виділено такі підходи в розумінні цього поняття, як:

- системний [1]: інноваційний потенціал галузі визначається як здатність системи до саморозвитку на основі інновацій;
- інтерфейсний [8]: інноваційний потенціал забезпечує здатність до генерації інновацій в умовах інноваційного розвитку галузі;
- вартісний [524]: інноваційний потенціал забезпечує стає вартісне нарощення господарюючої системи галузі.

Представлені тлумачення інноваційного потенціалу галузі базуються на таких ключових моментах як: система, розвиток, ресурси, вартість. Вважаємо, що розуміння інноваційного потенціалу окремої галузі має орієнтуватися на специфіку цієї галузі і враховувати ступінь її інноваційності.

Аналіз теоретичних напрацювань [5, с. 48; 8; 22, с. 18; 23, с. 223; 28; 72, с. 164; 111; 151; 180, с. 45; 206, с. 151; 231, с. 434; 276; 283, с. 144; 284, с. 45; 286, с. 26; 370; 374, с. 167; 384, с. 105; 402; 413; 434; 438; 470; 485; 542; 557; 581, с. 892; 587; 609, с. 318] дозволив систематизувати теоретичні підходи до визначення поняття інноваційного потенціалу на мікрорівні (табл. 1.4) та встановити, що розбіжність теоретичних підходів до його розуміння кристалізувало різнобарвність дефініцій-синонімів та дотичних понять: інноваційний потенціал підприємства, інноваційний потенціал організації, інноваційний потенціал компанії.

Таблиця 1.4

Теоретичні підходи до визначення поняття «інноваційний потенціал»
на мікрорівні

Підхід до визначення	Характеристика інноваційного потенціалу	Ознаки інноваційного потенціалу
1	2	3
Інноваційний потенціал підприємства		
Системний	Інноваційний потенціал представляє собою зовнішні умови господарювання взагалі та інноваційної діяльності зокрема, єдиний комплекс ресурсів підприємства, здатність ефективно ними розпоряджатися, механізм інноваційного розвитку [206, с. 151]	Ресурси; зовнішні умови; розвиток
	Інноваційний потенціал підприємства являє собою складну, багатоелементну та динамічну систему [470]	Система
	Інноваційний потенціал підприємства є складною багатокomпонентною динамічною системою, яка є важливою умовою його розвитку [609, с.318]	Система; розвиток
Структурний	Інноваційний потенціал характеризується науково-технічним, виробничо-технологічним, кадровим або іншими компонентами загального потенціалу підприємства або організації [276]	Компоненти потенціалу
	Інноваційний потенціал підприємства характеризується складною структурою, представляється як сукупність структурних одиниць [438]	Структура; одиниця
	Інноваційний потенціал розглядається як основний показник сприйнятливості підприємства до нововведень, а також зазначає, що цей потенціал повинен містити такі важливі складові, як виробнича, фінансова, інформаційна, кадрова, трансферно-технологічна і наукова [485]	Складові; сприятливість
	Інноваційний потенціал підприємства повинний враховувати фінансовий, інтелектуальний, організаційно – управлінський і інформаційно-методичний потенціал підприємства, які, в свою чергу, будуть впливати на мотивацію праці, культуру виробництва, створюючи сприятливі умови для змін у соціальних відносинах на підприємстві [151]	Потенціал; зміни
Інтерфейсний	Інноваційний потенціал підприємства визначає можливості і глибину інноваційних перетворень і в залежності від його величини і якісного стану визначає охоплення тих чи інших стадій інноваційного циклу [23, с. 223]	Перетворення; стан
	Інноваційний потенціал підприємства розглядається як його економічні можливості щодо ефективного залучення новітніх технологій в господарський оборот і наявність системи зав'язків щодо обміну інформацією з питань інноваційної діяльності [542]	Можливості; залучення

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
Ресурсний	Інноваційний потенціал підприємства представляє собою сукупність трудових, нематеріальних, матеріальних і природних ресурсів, залучених чи не залучених з яких-небудь причин в процес виробництва, але таких, що володіють реальною можливістю брати участь в ньому [402]	Ресурси; можливість
Ресурсний	Під інноваційним потенціалом підприємства потрібно розуміти всі його ресурси: матеріальні, фінансові, кадрові, інформаційні, організаційні та технічні, які можна використовувати для інноваційних процесів [370; 413]	Ресурси
	Інноваційний потенціал підприємства являє собою сукупність усіх наявних та прихованих ресурсів і можливостей підприємства для розробки та впровадження різних нововведень [374, с. 167]	Ресурси; можливості; впровадження
Ресурсно-результативний	Інноваційний потенціал – це міра готовності підприємства виконувати поставлені інноваційні завдання, він характеризується сукупністю фінансових, кадрових, науково-технічних, організаційно-управлінських, інформаційно-методичних і маркетингових ресурсів, які в процесі виконання функцій призводять до інновацій [180, с. 45]	Ресурси; завдання; інновацій
	Інноваційний потенціал – це можливість, готовність і здатність підприємства при наявному ресурсному забезпеченні створювати і використовувати інновації з метою отримання різних ефектів [286, с. 26]	Ресурси; мета; ефект
	Інноваційний потенціал повинен відповідати сучасним вимогам глобальної конкуренції, і забезпечувати відповідність ресурсних можливостей стратегічним цілям інноваційного розвитку підприємства [72, с. 164]	Ресурси; можливості; цілі
	Інноваційний потенціал підприємства – це спроможність до інноваційної діяльності шляхом органічного поєднання наявних ресурсів, та потенційних можливостей, які мають місце на підприємстві і сприяють його інноваційному розвитку в ринкових умовах [283]	Ресурси; спроможність; можливість; розвиток
Процесний	Інноваційний потенціал слід визначати не тільки імітаційної здатністю підприємств до використання "чужих" нововведень, але і здатністю самостійно виробляти прогресивні зміни і нові цінності в процесі інноваційної діяльності [370]	Здатність; зміни; цінності
	Інноваційний потенціал окремого підприємства – це здатність генерації за певних умов власного інноваційного розвитку [8]	Генерація; розвиток
Управлінський	Під інноваційним потенціалом підприємства треба розуміти узагальнені характеристики можливостей системи управління до впровадження інноваційного потенціалу, що визначається структурою та змістом елементів системи управління, їх прихованими можливостями, які використовуються з метою досягнення цілей [587]	Управління; система, цілі
	Інноваційний потенціал – це передумова інноваційної діяльності та спроможність підприємства здійснювати інноваційні перетворення та управляти ними [284, с. 45]	Спроможність; управління
	Стратегічний інноваційний потенціал відображає можливості ефективного управління інноваційною діяльністю підприємства в процесі реалізації стратегій досягнення його цілей [5, с. 48]	Управління; стратегія
Ринково-цільовий	Інноваційний потенціал підприємства формується під впливом факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, враховуючи, що як продукування, так і впровадження інновацій є важливим джерелом соціально-економічного розвитку підприємств [384, с. 105]	Середовище; розвиток; переваги
	Інноваційний потенціал підприємства – це міра його готовності виконати задачі, задля досягнення визначеної інноваційної мети, шляхом реалізації інноваційного проекту або програми інноваційних перетворень і реалізації інновації [28; 111]	Готовність; міра
Комплексний	Інноваційний потенціал підприємства визначається як комплексна категорія, яка показує ефективність і частоту розробки та впровадження інновацій на підприємстві та характеризує готовність персоналу до змін [434]	Впровадження; розробка; готовність
	Інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства є комплексним поняттям, яке характеризують частота і ефективність впровадження інвестицій в інновації, та готовність персоналу підприємства до змін [231, с. 434]	Ефективність; готовність

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
Ринковий	Під адаптаційним інноваційним потенціалом розуміють можливість захищеності інноваційного потенціалу підприємства як від прямих (активних), так і непрямих (пасивних) економічних погроз, які можуть бути пов'язані з неефективною політикою держави або з несприятливим інноваційним кліматом, і здатність до його відтворення, що забезпечується завдяки проведенню аналізу інноваційного потенціалу і інноваційного клімату на різних етапах життєвого циклу підприємства [557]	Погрози; політика держави; відтворення
Інноваційний потенціал організації		
Структурний	Інноваційний потенціал організації – сукупність характеристик підприємства, що визначають здатність компанії до здійснення діяльності по створенню і практичному використанню нововведень [283, с. 144]	Характеристики; здатність; здійснення
Інтегральний	Інноваційний потенціал організації складається із тих елементів внутрішнього середовища які обумовлюють її готовність і здатність до змін з одного боку, вони відображають її існуючі можливості характеризуючи здатність до оптимального функціонування та розвитку, а з іншого, актуалізують нові можливості обумовлені економічним ефектом співпраці структурних елементів що сприяє накопиченню інтелектуальних ресурсів та їх використанню з метою інноваційного розвитку [22, с. 18]	Готовність; здатність; ресурси
Інноваційний потенціал компанії		
Ресурсний	Інноваційний потенціал компанії – це комплекс ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності; до таких ресурсів, зокрема, можна віднести науково-технічні, технологічні, інфраструктурні, інформаційні, матеріально-виробничі, фінансові, кадрові, інтелектуальні, організаційно-управлінські та ін. [581, с. 892]	Ресурси

Джерело: складено автором

Моніторинг понятійно-категоріального апарату інноваційного потенціалу підприємства виявив достатньо велику увагу з боку науковців до цього питання.

Більшість авторів визначають інноваційний потенціал підприємства з точки зору структурного підходу [151; 276; 437; 485] Цей підхід акцентує увагу на окремих компонентах потенціалу (науково-технічних, виробничо-технологічних, кадрових, трансферно-технологічних, фінансових, інтелектуальних, організаційно – управлінських, інформаційно-методичних та інших); ці компоненти впливають на мотивацію праці, культуру виробництва, спонукаючи до нововведень і створюючи сприятливі умови для змін у соціально-економічних відносинах на підприємстві.

Ресурсно-результативний підхід до характеристики інноваційного потенціалу підприємства [72; 180; 286; 374] полягає у використанні наявних ресурсів на підприємстві задля забезпечення результату у вигляді інноваційного ефекту в ринкових умовах. Близьким за значенням є визначення

інноваційного потенціалу з позиції ресурсного підходу [370; 402; 413]. Ще одним підходом, який корелюється з ресурсно-результативним підходом є ринково-цільовий підхід [28; 111; 384], який характеризує інноваційний потенціал підприємства як готовності до впровадження інновації під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.

М.А. Йохна, С.В. Декалю [206], І.В. Радзівіло [470], О.В. Якименко [609] пропонують розглядати інноваційний потенціал підприємства як складну, багатoelementну та динамічну систему, тобто інноваційний потенціал включає елементи: ресурси підприємства, здатність ефективно ними розпоряджатися, зовнішні умови господарювання взагалі та інноваційної діяльності зокрема, механізм інноваційного розвитку.

Ще одне бачення цього поняття базується на тому, що інноваційний потенціал підприємства визначає «можливості і глибину інноваційних перетворень і в залежності від його величини і якісного стану забезпечує систему зав'язків щодо обміну інформацією з питань інноваційної діяльності» [23]. Автори Л.І. Чернобай, П.Б. Кишеня [587], Ю.О. Лазаренко [284] трактують поняття інноваційного потенціалу підприємства з точки зору управлінського підходу, а саме: як необхідність управлінської системи вплинути на впровадження та використання інноваційного потенціалу.

Згідно процесного підходу, К.В. Маричева [370] пропонує розглядати цю категорію в рамках інноваційного процесу. Такі автори, як О.І. Маслак, Л.А. Квятковська [375] та С.В. Князь, О.В. Князь, Ю.О. Андріанов [231] пропонують розглядати інноваційний потенціал підприємства з точки зору комплексного підходу. С.В. Князь, О.В. Князь, Ю.О. Андріанов [231] розглядають поняття категорії, яка є похідною від інноваційного потенціалу, а саме: інвестиційно-інноваційний потенціал підприємства, який зазначається як процес впровадження інвестицій в інновації.

В науковій літературі також має місце тлумачення понять «адаптаційний інноваційний потенціал підприємства» та «стратегічний інноваційний потенціал підприємства». «Під адаптаційним інноваційним потенціалом слід

розуміти можливість захищеності інноваційного потенціалу підприємства від прямих (активних) або непрямих (пасивних) економічних погроз, наприклад, тих, які виникають у зв'язку з неефективною науково-виробничою політикою держави або відсутністю сприятливого інноваційного клімату, і здатність до його відтворення, що забезпечується завдяки здійсненню аналізу інноваційного потенціалу і інноваційного клімату на різних етапах життєвого циклу підприємства» [557]. Стратегічний інноваційний потенціал характеризує «можливості ефективного управління інноваційною діяльністю підприємства в процесі реалізації стратегій та досягнення цілей» [231, с. 430]. Ці модифіковані поняття дають можливість агрегувати сутність інноваційного потенціалу крізь призму визначеного змісту інноваційної діяльності.

Розуміння поняття «інноваційний потенціал організації» можливо через структурний [283] (як сукупність характеристик, що визначають здатність до нововведень) та інтегральний [22] (як готовність і здатність інноваційних ресурсів до інноваційного розвитку) підходи. З позиції ресурсного підходу розглянуто поняття «інноваційного потенціалу компанії» [581], як комплексу ресурсів, спрямованих на інноваційну діяльність.

Проведений компаративний аналіз поняття «інноваційний потенціал підприємства (організації, компанії)» дозволяє запропонувати власний погляд на розуміння цього поняття: інноваційний потенціал підприємства – це сукупність взаємопов'язаних елементів, об'єднаних у фракції, а саме: ресурси (фінансові, кадрові, матеріально-технічні, інформаційні); інноваційні можливості (клієнтські, ринкові, репутаційні), інноваційна готовність підприємства (проектна, інтелектуальна, організаційна готовність та готовність до взаємодії з цільовими групами), що введені до системи управління підприємством.

Наступним рівнем дослідження інноваційного потенціалу є нанорівень, який характеризується поняттям «інноваційний потенціал персоналу (кадрів)». Теоретичні позиції відносно терміну «інноваційний потенціал персоналу», дещо розбіжні (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Теоретичні підходи до визначення поняття
«інноваційний потенціал персоналу»

Підхід до визначення	Характеристика інноваційного потенціалу	Ознака інноваційного потенціалу
Інтерфейсний	Інноваційний потенціал персоналу підприємства розглядається як можливість працівників до сприйняття нової інформації, прагнення удосконалювати загальні та професійні знання, здатність генерувати нові конкурентоспроможні ідеї, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, розробка підходів і методів вирішення нових і традиційних завдань, використання знань для реалізації ідей і нововведень [227, с. 362]	Можливість; інновація; здатність
Процесний	Інноваційний потенціал персоналу – ключова позиція, пов’язана зі здатністю і можливістю працівників не тільки виробляти, а й ефективно реалізовувати і свої, і сторонні нові ідеї та проекти [370]	Здатність; можливість; ідеї
	Інноваційний потенціал персоналу представляє собою здатність працівників виробляти і ефективно реалізовувати як свої, так і залучені нові ідеї та проекти [413]	Здатність; ідея; проект
Інтегральний	Кадровий інноваційний потенціал – це міра здатності і готовності персоналу та керівництва організації здійснювати інноваційну діяльність в рамках даної організації; поняття кадрового інноваційного потенціалу включає в себе організаційно-управлінський, кадровий і культурний потенціали компанії [360]	Здатність; готовність; потенціали

Джерело: складено автором

Е.А. Кипервар, Л.В. Трункіна розглядають інноваційний потенціал персоналу підприємства з позиції інтерфейсного підходу як «можливість і здатність працівників до сприйняття нової інформації, знань, ідей для забезпечення нововведень» [227, с. 362].

К.В. Маричева [370] та С. Мукашева [413] трактують це поняття з позиції процесного підходу як здатність і можливість працівників виробляти і реалізовувати інновації. М.В. Макаренко [360] визначає поняття кадрового інноваційного потенціалу, з позиції інтегрального підходу, який акумулює управлінський, кадровий, культурний потенціал підприємства.

З урахуванням вищевикладеного, підкреслюючи суттєву різнобічність категоріального апарату інноваційного потенціалу, спираючись на авторське бачення, що ґрунтується на теорії систем, пропонується відзначити такі ключові полюси його характеристики:

- інноваційний потенціал є основною складовою потенціалу будь-якого рівня економічної системи;
- інноваційний потенціал напряму залежить від ресурсної бази;
- інноваційний потенціал характеризує можливості і спроможність інноваційних перетворень і в залежності від його кількісного і якісного стану визначається охопленням тих чи інших етапів інноваційного процесу;
- використання інноваційного потенціалу дає можливість переходу від традиційного до нового стану.

Тобто інноваційний потенціал вважається обов'язковою умовою та трампліном для розвитку будь-якого рівня економічної системи, тому сприймається як полімодальне та полівекторне поняття, яке має імперативність в його сприйнятті [298] (табл. А.3).

Якщо ґрунтуватися на гіпотезі, яка передбачає, що усі запропоновані рівні інноваційного потенціалу можливо уявити як систему, то слід зазначити, що основними суб'єктами, які визначають інноваційний потенціал будь-якого рівня системи, є інноватори (здійснюють науково-технічну діяльність, виконують комерціалізацію інновацій), інвестори (здійснюють фінансування розвитку інноваційного потенціалу), держава (визначає і регулює інноваційний потенціал) і суспільство (формує інноваційну культуру). Ці суб'єкти покликані забезпечити взаємодії між складовими інноваційного потенціалу, та виступають в якості сполучних ланок [13, с. 11].

Щодо експансії цього поняття з точки зору розглянутих рівнів (макро-, мезо-, мікро-, нано-), то вважаємо, що в даному випадку діє «принцип доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», тобто інноваційний потенціал, який має місце на нанорівні є імпульсом для розвитку інноваційного потенціалу на мікрорівні, цей, в свою чергу, виступає імпульсом при розвитку інноваційного потенціалу на мезорівні, а останній визначає макрорівень інноваційного потенціалу. Слід відмітити, наявність зворотного зв'язку (реверсу), який полягає у розвитку інноваційного потенціалу на мезорівні залежно від інноваційної політики на макрорівні, тоді як інноваційна політика

мезорівня є визначальною для розвитку інноваційного потенціалу на мікрорівні, а інноваційна політика мікрорівня є умовою для розвитку інноваційного потенціалу нанорівня (рис. 1.5).

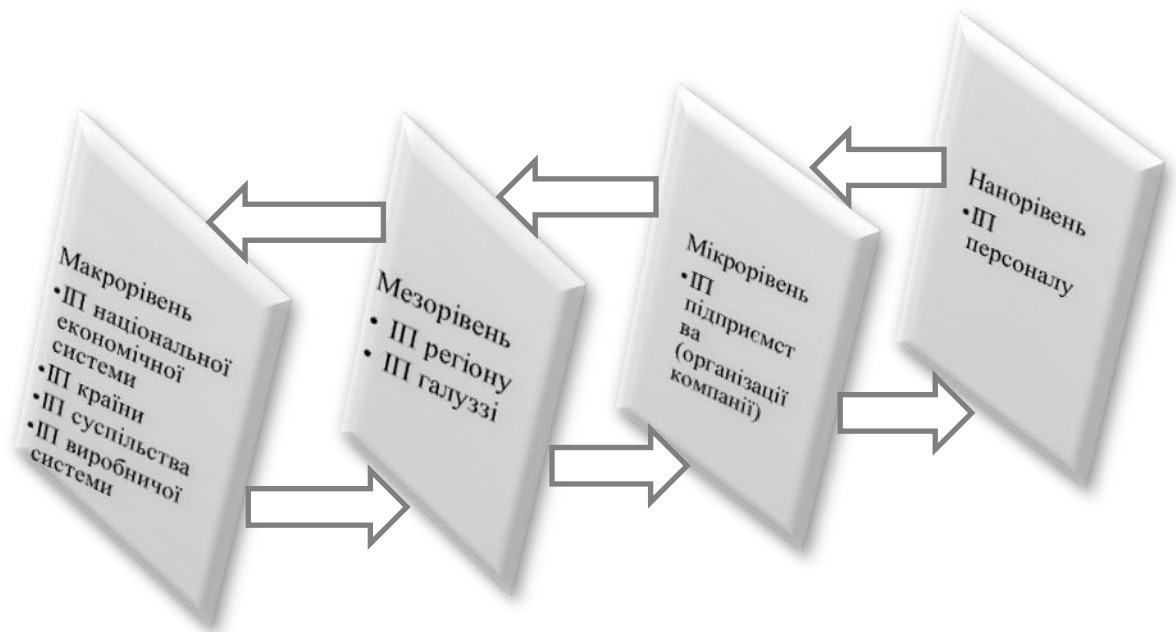

Рис. 1.5. «Принцип доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем»

Джерело: складено автором

«Принцип доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», як різномірнева взаємодія та взаємозалежність інноваційного потенціалу різних рівнів, сприяє визначенню векторів розвитку інноваційного потенціалу підприємств за узгодженістю зазначених рівнів.

1.2. Розвиток інноваційного потенціалу підприємств: статичний та динамічний підходи

В результаті посилення інтеграційних процесів у світовій економіці та загострення міжнародної конкуренції формується і розвивається нова парадигма інноваційного розвитку. За цією парадигмою, інноваційний потенціал виступає найважливішим економічним і технологічним джерелом і умовою розвитку економічної системи від підприємства до суспільства в

цілому. Розвиток завжди вимагає різнопланових структурних змін, найбільш типовими серед яких є: модифікація факторів виробництва та зрушення в структурі економіки; більш ефективне використання існуючих ресурсів; зміна структури і функцій наявних інститутів, ціннісні орієнтири і відносини між членами спільноти тощо [523, с. 208].

Поняття розвитку в сучасній науці знайшло значне відображення і має глибоке, хоча й не повністю узгоджене філософське обґрунтування. Аристотель визначав розвиток як принцип, який тлумачить сутність явища і виступає елементом, який є необхідним в системі цілого.

Згідно Великої радянської енциклопедії, розвиток – це «необоротна, спрямована закономірність зміни матеріальних та ідеальних об'єктів» [50, с. 592]. Більшість авторів у довідковій літературі пропонують розуміти розвиток як процес. Так, академічний тлумачний словник української мови розглядає розвиток як процес, «внаслідок якого відбувається зміна якості чогонебудь, перехід від одного якісного стану до іншого» [486]. Згідно он-лайн енциклопедії, розвиток – це «розгорнутий у часі процес кількісних та якісних змін в організмі та психіці людини, її мисленні, почуттях і поведінці, що є результатом біологічних процесів в організмі та впливів навколишнього середовища» [487]. Розвиток будь-якого рівня представляє собою процес, який забезпечує зміну об'єкту з метою його удосконалення [513].

Автори О.Л. Гапоненко, та А.П. Пакрухіна, визначають розвиток як рух вперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об'єкта, його еволюція, поліпшення, удосконалювання, прогрес, а також ріст і розширення [100, с. 11], тобто розвиток асоціюється з рухом, ростом, розширенням.

На думку Л.Р. Прийма, І.Я. Кулиняк [460, с. 240], внаслідок розвитку виникає новий якісний стан об'єкта, що виступає як зміна його складу або структури (виникнення, трансформація або зникнення його елементів чи зв'язків). Ці автори виділяють різні підходи до розуміння розвитку: по-перше,

через вивчення і виділення властивостей систем, які розвиваються; по-друге, через формування трактувань цієї дефініції; по-третє, як порівняльної характеристики об'єкта. Ю.С. Погорелов [449] розглядає категорію розвитку як закон, як принцип та як явище.

Загальноприйнятою є точка зору, що «розвиток відображає кількісні і якісні зміни об'єкту і може бути як прогресивним так і регресивним» [460]. Аксиоматично приймається синонімічність понять «розвиток» та «зростання», що не можна визнати повністю коректним, оскільки поняття зростання базується тільки на кількісних змінах об'єкта, а поняття розвитку включає в себе як кількісні, так і якісні зміни.

Аналіз теоретичних напрацювань [415; 450; 460; 490] дав можливість виділити два типи розвитку: регресивний розвиток, який притаманний розвитку, для якого характерно перехід з вищого стану до нижчого; прогресивний розвиток, який забезпечує перехід від нижчого стану до вищого, від менш досконалого до більш досконалого. Н.В. Стоянець пропонує характеризувати розвиток з двох точок зору: 1) розвиток, це зростання, що означає такі структурні зміни, які призводять до: технологічного прогресу, підвищення якості продукції та поліпшення розподілу товарів і послуг; 2) розвиток, це поліпшення, що означає такі соціальні зміни, які забезпечують рівні можливості для широкого кола людей у користуванні загальними громадськими благами: освітою, охороною здоров'я тощо [523, с. 208].

На думку Д.С. Лихачьова, зіткнення мікро- і макро- законів веде до взаємного руйнування і до виникнення хаотичного початку і тим самим сприяє розвитку [295]. Схожої думки дотримується К.Х. Делокаров [144], який бачить розвиток як ланцюг категорій: криза, руйнування, хаос, варіації, конструктивізм. Схема розуміння категорії «розвиток» надана на рис. 1.6.

Похідним поняттям розвитку виступає поняття «економічний розвиток», який формує розвиток економічної системи, розвиток галузі, розвиток підприємства, розвиток людського, фінансового та майнового капіталу, розвиток інноваційних та інвестиційних процесів тощо [460, с. 238].

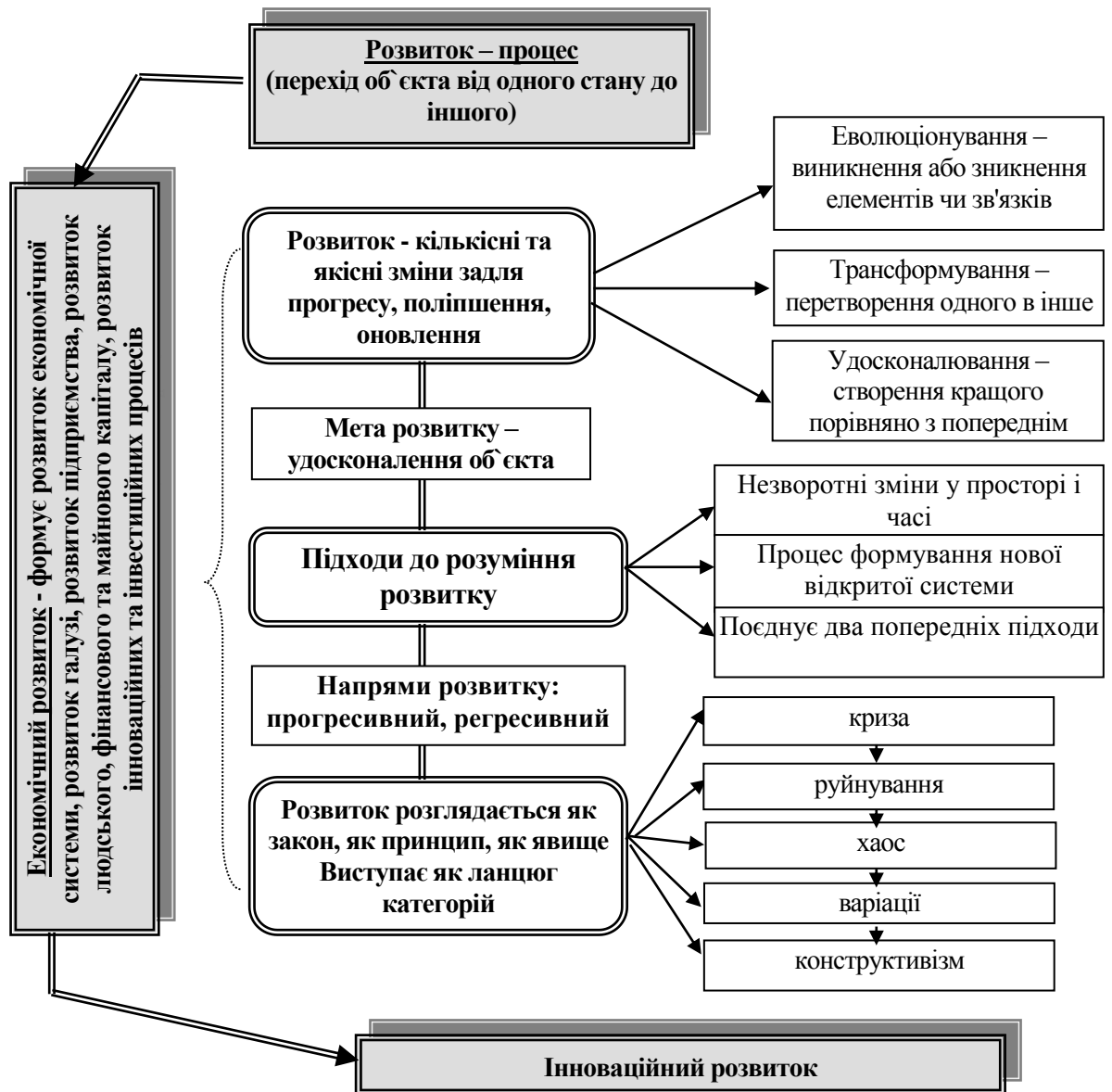

Рис. 1.6. Схема розуміння категорії «розвиток»

Джерело: складено автором на основі даних [295; 450; 486; 487; 490; 513]

«Прогресивний економічний розвиток може бути реалізований по інерційній і інноваційній траєкторії. Інерційний розвиток економічних систем забезпечує збільшення і якісне поліпшення структури і змісту об'єкту без інноваційної складової. Інноваційний розвиток забезпечує зміни, оновлення, сприяє якісному зростанню ефективності процесів або продукту і характеризується переходом на новий рівень системної організації» [491, с. 223].

Загально відомим є визначення категорії інноваційного розвитку М. Портером, який розглядає інноваційний розвиток як процес утримання конкурентних переваг на основі постійного вдосконалення, винаходу нових, складніших технологій або форм ведення бізнесу [458, с. 196].

В.І. Захарченко розглядає інноваційний тип розвитку як «спосіб економічного зростання, який базується на постійних і систематичних нововведеннях, що спрямовані на суттєве поліпшення різних аспектів діяльності економічної системи та впливають на періодичне перегрупування сил, що обумовлено логікою науково-технічного прогресу, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсів при створенні інноваційних продуктів і формуванні конкурентних переваг» [184, с. 58].

Головним призначенням інноваційного розвитку є вплив на прискорення економічного розвитку системи. Необхідними умовами економічного розвитку системи через її інноваційний розвиток є наявність законодавчих, інституційних та інфраструктурних пріоритетів розвитку країни, регіону, галузі; розроблення та реалізація програм інноваційного розвитку [387].

Наступними категоріями розвитку, що потребують вивчення, є поняття розвитку підприємства та поняття інноваційного розвитку підприємства.

Розвиток підприємства [176; 258; 387; 415; 450; 460] розглядається як стан чи результат зміни діяльності (складу, властивостей) підприємства, переходу підприємства в інший кількісний та якісний стан під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

М.І. Русінко пропонує принципи розвитку підприємства як соціально-економічної системи:

«1) принцип динамічної рівноваги – оптимальне співвідношення між частинами підприємства як системи; оптимальне співвідношення підприємства як системи із зовнішнім середовищем;

2) принцип пріоритетності розвитку – підприємство повинно забезпечувати розвиток шляхом перерозподілу матеріальних та інших ресурсів з менш важливих на більш важливі напрями;

3) принцип поелементної змінюваності – розвиток матеріальних систем проводиться не прямо, а за допомогою зміни окремих складових елементів;

4) принцип двох сигм – розвиток нескінченного через кінцеве; сигмовидна природа розвитку забезпечує підприємству своєчасний перехід на нову технологію;

5) принцип розумного консерватизму – зміна потенціалу, сприяє розвитку, як переходу з запізнюванням, обумовленим темпом зміни ресурсів і технологій;

6) принцип адаптації – система прагне згладити наслідки внутрішніх і зовнішніх збурюючих дій;

7) принцип стабілізації – стабілізація найбільш ефективних (прогресивних) етапів життєвого циклу підприємства» [491].

Категорія «інноваційний розвиток підприємства» виступає сателітом категорії «розвиток підприємства».

Інноваційний розвиток підприємства відображає специфіку інноваційного типу розвитку, що залежить від інноваційного потенціалу підприємства, який формує якісно нові можливості для підприємства на ринку шляхом застосування уміння знаходити нові ідеї, рішення, результатом яких виступає інновація [176, 415].

Існування різних інтерпретацій категорії інноваційного розвитку підприємства [138, 258] дозволило розглядати його як засіб використання нових можливостей (ідей, ресурсів і т. д.) для збереження або отримання нової конкурентної переваги, який являє собою ефективну реакцію протидії підприємства на виникаючі загрози втрати частки ринку, постійний тиск із боку конкурентів, появу нових технологій, зменшення життєвого циклу товарів, законодавчі обмеження й зміну ситуації на ринку.

Ключовими передумовами для інноваційного розвитку сучасних підприємств є висока інтенсивність нецінової конкуренції на ринку та наявність на підприємстві потужного інноваційного потенціалу та можливостей

(фінансових, інтелектуальних) для ефективного трансферу технологій та / або аутсорсингу функцій менеджменту інновацій [415, с. 258].

Отже, головною умовою інноваційного розвитку підприємства є наявність певного інноваційного потенціалу, який, в свою чергу, також має здатність до розвитку [430; 491]. Інтерпретація сутності розвитку інноваційного потенціалу підприємства повинна відображати багатоаспектність та багатогранність цього поняття, що ґрунтується на вивченні думок різних авторів (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Інтерпретація сутності розвитку інноваційного потенціалу підприємства

Елемент	Характеристика елемента сутності розвитку інноваційного потенціалу підприємства	Джерело
Визначення	Процес спрямованої закономірної зміни стану та змісту інноваційного потенціалу підприємства, в результаті якого створюються якісно нові можливості для розвитку підприємства	[430]
Мета	Стимулювання зростання ефективності використання ресурсів та можливостей інноваційного розвитку підприємства	[141]
Принципи	Динамічна рівновага, пріоритетність розвитку, поелементна змінюваність, принцип двох сигм, адаптація, стабілізація,	[387]
Завдання	Зміна структури наукового потенціалу під час зміни попиту на інноваційні види діяльності; збалансованість напрямів наукових досліджень потенційних можливостей та потреб підприємства у науковому супроводі; усунення суперечності між необхідністю підтримки конкурентних переваг підприємств на зовнішніх та внутрішніх ринках і повільною динамікою розвитку інноваційного підприємства; принципова зміна умов фінансування інновацій і доступності джерел фінансування інноваційних процесів; розвиненість ринку інновацій, який у підприємницькому середовищі виконує важливі регулюючі функції; формування ринкової інфраструктури, що забезпечує комерціалізацію наукового продукту та інноваційний процес у цілому.	[102, с. 68]
Етапи	Формування, накопичення, дифузія, використання	[584]
Загрози	Низька ефективність організаційно-економічного механізму управління; недостатність фінансових коштів; відсутність інформаційно-методичного забезпечення комплексного оцінювання інноваційного потенціалу підприємств; відсутність техніко-технологічного оновлення виробництва сучасним обладнанням; висока ризикованість; низька ефективність маркетингових служб; неефективна мотивація персоналу на підприємстві.	[138, 490, 553]

Джерело: складено автором

Пропонуємо розглядати розвиток інноваційного потенціалу підприємств як процес переходу від поточного стану до очікуваного стану.

У зв'язку з тим, що в останні роки у сучасній теорії і практиці розвитку інноваційного потенціалу підприємства виникає ряд проблем з систематизацією та структуризацією інноваційного потенціалу, вважаємо доцільним зупинитися на праксеології статичного (структура інноваційного потенціалу) та динамічного (рух інноваційного потенціалу) підходів до розвитку інноваційного потенціалу, які існують і змінюються як симбіоз двох діалектичних систем [584] (рис. 1.7).

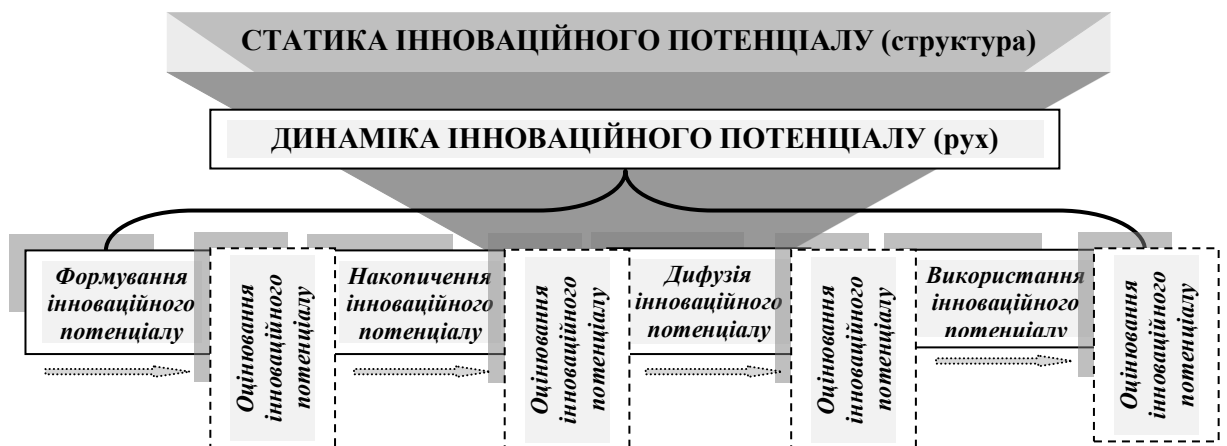

Рис. 1.7. Симбіоз статичних і динамічних підходів щодо розвитку інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

По-перше, дослідимо статичні характеристики розвитку інноваційного потенціалу через виявлення його структури. В межах цього підходу, існує необхідність визначити основні структурні складові інноваційного потенціалу. Під структурою інноваційного потенціалу підприємства пропонуємо розуміти «сукупність взаємопов'язаних видів інноваційного потенціалу, які забезпечують можливість досягнення цілей інноваційної діяльності підприємства» [108, с. 101].

Аналіз наукової літератури [1, с. 81; 2 –9; 4, с. 87–88; 53; 62; 65; 75; 81; 86; 87, с. 26; 101, с. 46; 105, с. 234; 115; 120; 131; 138, с. 53; 170; 155; 178; 183, с. 278; 195; 207; 211; 240; 256; 257, с. 41; 262; 267; 280; 282; 289; 293; 372; 374; 378, с. 89; 389; 409; 437; 442, с. 170; 492, с. 43; 498; 508, с. 99; 526; 533; 540, с. 103; 543; 548; 563; 564, с. 86; 596, с. 122; 602; 605; 612; 614; 617] довів, що не

існує одностайності у визначенні видів інноваційного потенціалу. Вчена спільнота по-різному представляє структуру інноваційного потенціалу (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Класифікація інноваційного потенціалу

Класифікаційна ознака	Складові інноваційного потенціалу
1	2
Залежно від сегмента системи	Науково-технічний комплекс; освітній комплекс; інвестиційний комплекс
Залежно від місця в інноваційному процесі	Потенціал досліджень і розробок; потенціал маркетингу; потенціал використовуваної технології; потенціал кадрів; потенціал інформаційного забезпечення; потенціал готовності і можливості підприємства до використання інноваційних можливостей
За масштабами	Потенціал національного рівня; потенціал регіонального рівня; потенціал галузевого рівня; потенціал інноваційного клімату; потенціал формування контактної системи «підприємство – зовнішнє середовище»; потенціал безпосереднього оточення підприємства; потенціал організації процесу впровадження новацій; потенціал індивідуального рівня
Залежно від об'єкта управління	Матеріально-технічна складова; виробничо-технологічна складова; підприємницька складова; інформаційна складова; комунікаційна складова; кадрова складова; управлінська складова; фінансова складова; маркетингова складова; організаційна складова; наукова складова; інтелектуальна складова; інфраструктура складова; складова інноваційної культури
Залежно від сфери застосування нових ідей	Внутрішні компоненти; зовнішні компоненти; інформаційно-інтерфейсні компоненти; інвестиційні компоненти; інфраструктурні компоненти; підприємницькі компоненти
За місцем в інноваційному потенціалі	Ресурси; результати; внутрішні компоненти; інституції
Залежно від ролі інноваційного потенціалу в інноваційній діяльності	Інституційний модуль; якісний модуль; цільовий модуль; інвестиційно-фінансовий модуль; результативний модуль
За сферою забезпечення інноваційного процесу	Кадрова складова; виробничо-технологічна складова; науково-дослідна складова; фінансова складова; матеріально-технічна складова; ринкова складова; політико-правова складова; інформаційна складова; організаційно-управлінська складова; інвестиційна складова; маркетингова складова; складова інноваційної культури; складова споживчого сегменту
По відношенню до конкретного управлінського рішення	Науково-технічний потенціал; виробничо-технологічний потенціал; маркетинговий потенціал; кадровий потенціал; фінансовий потенціал; матеріально-технічний потенціал; інформаційно-методичний потенціал; організаційний потенціал
Залежно від участі в інноваційному процесі	Науковий блок; технічний блок; фінансовий блок; нормативний блок; управлінський блок; ресурсний блок; організаційний блок; функціональний блок; блок можливостей; блок зовнішніх умов

Продовження таблиці 1.7

1	2
Залежно від об'єктивного та суб'єктивного сприйняття	Об'єктивна складова; суб'єктивна складова
Залежно від елементів управління	Об'єктна складова; суб'єктна складова
Залежно від етапа інноваційного процесу	Генеруюча складова; виробнича складова; збутова складова
Залежно від властивостей інноваційного потенціалу	Потенціал інноваційної сприйнятливості; потенціал інноваційної реалізованості
За вектором інноваційних змін	Інноваційний потенціал продукту; інноваційний потенціал послуги; інноваційний потенціал процесу
За структурними елементами	Кадровий потенціал; виробничий потенціал; інтелектуальний потенціал; інвестиційний потенціал
За наступністю	Ресурсна стадія; стадія можливостей; стадія готовності
Залежно від якісних параметрів	Технічний потенціал; економічний потенціал; організаційний потенціал; природно-ресурсний потенціал; соціальний потенціал;
За видами ресурсів	Технічні ресурси; економічні ресурси; соціальні ресурси; юридичні ресурси

Джерело: складено автором на основі даних [1, с. 81; 4, с. 87–88; 8; 13; 17; 21; 27; 29; 32; 40; 53; 62; 65; 81; 86, с. 138; 87, с. 26; 101, с. 46; 105; 115; 120; 131; 138, с. 53; 145; 155; 178; 183, с. 278; 207; 195; 212; 240; 256; 257, с. 41; 262; 267; 280; 282; 289; 293; 372; 378, с. 89; 374; 389; 437; 442, с. 170; 492, с. 43; 498; 508, с. 99; 526; 533; 540, с. 103; 543; 548; 563; 564, с. 86; 596, с. 122; 602; 605; 612; 614, с. 56; 617, с. 35]

Н. Акулова [4, с. 87], О. Банит [27], А. Урусова [548] класифікують інноваційний потенціал з точки зору елемента системи, який він характеризує і розрізняють: науково-технічний потенціал (комплекс); освітній потенціал (комплекс); інвестиційний потенціал (комплекс). Перелічені потенціали формують інноваційний потенціал макросистеми. Подібної думки дотримується також В.И. Громека [131], який виділяє науковий, освітній, управлінський, технічний компоненти інноваційного потенціалу макросистеми. А.А. Глушенкова [108] в рамках структурної схеми інноваційного потенціалу розглядає інноваційний потенціал залежно від його місця в інноваційному процесі і пропонує розглядати: потенціал досліджень і розробок, потенціал персоналу, потенціал маркетингу, потенціал технологій, потенціал інформаційного забезпечення, потенціал готовності підприємства до використання інноваційних можливостей. Т.К. Гусейнова [139] визначає склад інноваційного потенціалу з точки зору його масштабів, а саме: національний; регіональний; галузевий. В рамках цього ж підходу А.А. Суєва [526] визначає більш детальний склад інноваційного потенціалу: індивідуальний потенціал,

потенціал організації процесу впровадження новацій, потенціал безпосереднього оточення підприємства, потенціал формування контактної системи «підприємство – зовнішнє середовище», потенціал галузевої приналежності, потенціал інноваційного клімату.

Наступна група дослідників характеризує склад інноваційного потенціалу залежно від об'єкта управління. Так К.М. Щепакін, Е.С. Щербакова [606, с. 404] розглядає склад інноваційного потенціалу національної економічної системи з точки зору управління підприємницьким, споживчим, ресурсним, науково-технічним, інфраструктурним, інвестиційним, інтелектуальним потенціалами; склад інноваційного потенціалу регіону ці автори розглядають як сукупність виробничо-технологічного, кадрового, інформаційного, фінансового, науково-технічного, організаційного, управлінського потенціалів, потенціалу інноваційної культури та потенціалу споживчого сегменту [606, с. 405]. В свою чергу, Л.С. Ладонько [282] наголошує, що інноваційний потенціал регіону формують чотири складові, які потребують управлінського впливу: 1) інтелектуальна, яка забезпечує можливість впровадження інновацій, розвитку інноваційної культури, нарощення потужностей інтелектуального капіталу, введення новацій, створення можливостей і здатностей отримати права на використання інновацій; 2) ресурсна, яка охоплює кадровий, фінансово-економічний, виробничо-технологічний, матеріально-технічний, інформаційно-методичний аспекти); 3) інституціональна, яка передбачає існування відповідних державних органів (міністерств, державних комітетів тощо, які приймають і реалізують відповідні закони та нормативні акти, програми розвитку та стандарти інноваційної діяльності; 4) інфраструктурна, яка охоплює організації різних форм власності та видів діяльності (науково-дослідні інститути, університети, технопарки), що забезпечують необхідні умови для стимулювання, розширення, ефективності, організації та прискорення розвитку інноваційного процесу. Р.Р. Аглямів пропонує структуру інноваційного потенціалу підприємства розглядати як «сукупність: науково-технічного потенціалу, який забезпечує створення і використання

нововведень; ресурсного потенціалу (матеріальні, інформаційні, кадрові, фінансові ресурси); інфраструктурний потенціал (задовольняє потреби інноваційної діяльності); підприємницький потенціал як систему управління інноваційною діяльністю з точки зору підприємницького інтересу» [1, с. 81].

Схожої думки дотримуються такі автори, як О.О. Захаркін [183, с. 278], Т.І. Городиській [120], О.А. Воробйова, О.Д. Головіна, Ю.Н. Поляков [87, с. 26], О.Г. Беляєв [32], які характеризують інноваційний потенціал як об'єкт управління за наступними складовими: матеріально-технічною; виробничо-технологічною; інформаційною; кадровою; фінансовою; комунікаційною; маркетинговою; організаційною; управлінською; інтелектуальною; науково-дослідною; інфраструктурною; складовою інноваційної культури.

Залежно від сфери застосування нових ідей автори М.К. Бондарчук, Я.Р. Біленська [53], М.В. Альгіна, В.А. Боднар [8] пропонують визначати інноваційний потенціал як сукупність наступних компонентів: внутрішніх (ресурсних, інтелектуальних, фінансових, виробничих, організаційних), зовнішніх (ринкових, споживчих), інформаційно-інтерфейсних, інвестиційних, інфраструктурних, підприємницьких. Цей підхід є важливим при виборі і обґрунтуванні напряму інноваційних змін.

Згідно точки зору достатньо великого кола науковців [58; 62; 65; 75; 86; 139; 240; 267; 378; 560; 612], виділено складові за місцем в інноваційному потенціалі, а саме: ресурсна або якісна складова (технічні, інформаційні, інвестиційні, кадрові ресурси); внутрішня або структурна складова (можливості виведення економічної системи на новий рівень функціонування); результативна складова (здатність системи залучати ресурси для генерації, виробництва та розповсюдження новацій; інституційна (управлінсько-організаційна) складова; інвестиційно-фінансова складова. За цим підходом, інноваційний потенціал включає ресурси, результати, інвестиції, інституції.

С.І. Ашмаріна та І.А. Плаксіна [17] виділяють два типи компонентів інноваційного потенціалу залежно від його ролі в інноваційній діяльності: ресурсні та функціональні. В свою чергу, ряд науковців [40; 115; 138, с. 53; 139;

211; 257, с. 41; 543; 548; 614], конкретизують цей підхід через визначення окремих видів ресурсів: кадрових, наукових, фінансово-економічних, матеріально-технічних, технологічних, інтелектуальних, інформаційних; та визначення окремих функцій: НДДКР, ринкових (маркетинг); екологічних; організаційно-управлінських; виробничо-технологічних; інвестиційно-фінансових; інформаційно-маркетингових; інтерфейсних; організаційних, економічних, юридичних, культурно-корпоративних. В рамках цього підходу позиції авторів [101; 207; 266] свідчать про наявність складових інноваційного потенціалу в рамках таких модулів як: інституційний (управлінсько-організаційний); якісний (ресурсний); цільовий (містить у собі вектори спрямування наявних та потенційних елементів потенціалу); інвестиційно-фінансовий; результативний.

Вивчення робіт [29; 280; 372; 374; 378, с. 89; 437], дозволило структурувати інноваційний потенціал за сферою забезпечення інноваційного процесу і виділити такі його складові: кадрову, виробничо-технологічну науково-дослідну, фінансову, матеріально-технічну, ринкову, політико-правову, інформаційну, організаційно-управлінську, інвестиційну, маркетингову, складову інноваційної культури, складову споживчого сегменту. Слід зауважити, що автор І.В. Шляхто [602] управлінську та організаційну складову, виділяє як головну, оскільки, на його думку, від правильності та своєчасності управлінських рішень залежить наскільки будуть використані можливості щодо застосування інноваційного потенціалу. Як бачимо, складові інноваційного потенціалу за цим критерієм є схожими із складовими за попередньою ознакою класифікації (ресурсно-функціональною), але у попередньому випадку мова йде про формування самого інноваційного потенціалу за цими складовими, а у другому випадку – формування інноваційного потенціалу задля забезпечення визначених напрямів інноваційного процесу.

Грунтуючись на управлінському баченні [155; 498; 565; 605], виокремлено компоненти інноваційного потенціалу по відношенню до

конкретного управлінського рішення: науково-технічний, виробничо-технологічний, маркетинговий, кадровий, фінансовий, матеріально-технічний, інформаційно-методичний, організаційний потенціали. Цей підхід збігається за виділеними компонентами з двома попередніми, але заслуговує на увагу з позиції менеджменту.

Залежно від участі в інноваційному процесі Б. Лисин та В. Фридляков [293] виділяють такі блоки інноваційного потенціалу: науковий, технічний, фінансовий, нормативний. В свою чергу, Ю.Г. Левченко [289] пропонує такі блоки: управлінський, ресурсний, організаційний, функціональний, блок можливостей, блок зовнішніх умов. Л.І. Федулова, М.О. Колош [563, с. 48] пропонують розглядати інноваційний потенціал з позиції участі у інноваційному процесі як сукупність трьох основних складових: «можливості, щодо здійснення інноваційної діяльності; зовнішні фактори інноваційного потенціалу; внутрішні фактори інноваційного потенціалу. Н.В. Толстая [540, с. 103] та Л.І. Федулова [564] інноваційний потенціал розглядають як взаємодію двох складових частин: реалії (витратна частина – ресурсна складова); можливості (накопичувальна частина – продуктова, техніко-технологічна та організаційно-управлінська складова).

Залежно від об'єктивного та суб'єктивного сприйняття інноваційний потенціал розділяють на об'єктивну складову інноваційного потенціалу, яка включає в себе функціональні компоненти: матеріально-технічні, інформаційні, фінансові, трудові та інші види ресурсів [81] та суб'єктивну складову: «специфічні виробничі та управлінські знання, основні компетенції персоналу, креативність його мислення, мотивацію до інноваційної діяльності, організаційну інноваційно орієнтовану культуру» [86, с. 138]. В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов [184] також виділяють об'єктивні та суб'єктивні складові, в свою чергу, об'єктивну складову розглядають як сукупність ресурсів, а суб'єктивну складову розглядають як сукупність управлінського потенціалу, потенціалу організаційної культури, маркетингового та логістичного потенціалів.

На думку Ю.А. Гернего [105, с. 234] та І.П. Сидорчук [508, с. 99] існує підхід, який розглядає інноваційний потенціал залежно від елементів управління, а саме має місце об'єктна складова (на яку здійснюється вплив): інноваційний, виробничий і фінансовий потенціал, а також потенціал відтворення; та суб'єктна (яка здійснює вплив): управлінський, маркетинговий, науково-технічний потенціали і потенціал організаційної культури. С.Д. Ільєнкова, Л.М. Гохбер, С.Ю. Ягудін [195] розглядають інноваційний потенціал залежно від етапа інноваційного процесу і виділяють: науково-дослідну, проектно-конструкторську, технологічну, виробничу, комерційну складові. Схожої думки дотримується і Т.І. Городиський [120], який визначає такі складові: генеруюча, виробнича, збутова. Ці складові застосовуються на окремих етапах інноваційного процесу.

І.В. Багрова та Т.І. Тищенко [21] залежно від властивостей інноваційного потенціалу виділяють наступні складові: потенціал інноваційної сприйнятливості (кадровий, інформаційний, організаційно-управлінський, мотиваційний) та потенціал інноваційної реалізованості (фінансовий, матеріально-технічний та ринковий).

За вектором інноваційних змін [178; 564, с. 86; 574, с. 85] виділяють інноваційний потенціал продукту; інноваційний потенціал послуги; інноваційний потенціал процесу.

С.В. Кочетков, О.А. Ломовцева [262], З.Б. Янченко [617, с. 35] за структурними елементами виділяють виробничий, кадровий, інтелектуальний та інвестиційний потенціали, не встановлюючи між ними ієрархічної послідовності.

Існує ознака, за якою визначається інноваційний потенціал в послідовності його руху, тобто за наступністю виділяють три стадії: ресурси, можливість, готовність інноваційного потенціалу. Тобто інноваційний потенціал зводиться до двох формуючих складових частин – реалій (витратної частини) та можливостей (накопичувальної частини), цей розподіл співпадає з думкою Н.В. Толстої [540, с. 103] та Л.І. Федулової [564]. Окремі науковці [7,

389, 533], вказують на ресурсні можливості, організаційні спроможності та економічну готовність до нововведень. В свою чергу, С.Б. Савчук [492] пропонує розглядати готовність інноваційного потенціалу з точки зору економічної та правової готовності, а ресурсну можливість і організаційну здатність як умови розвитку інноваційного потенціалу.

Залежно від якісних параметрів [4, с. 88; 442, с. 170] до складу інноваційного потенціалу відносять: технічний, економічний, соціальний, організаційний, природно-ресурсний потенціали.

Існує точка зору, згідно якої визначення елементів інноваційного потенціалу можливо залежно від видів ресурсів [4, с. 88; 256; 492; 596, с. 122]. Прихильники цього підходу пропонують різноманітні види ресурсів, які формують інноваційний потенціал.

Аналіз теоретичних напрацювань дозволив систематизувати теоретичні підходи до структуризації інноваційного потенціалу та встановити розбіжність підходів. Можливо відзначити, що особливістю цього поняття є багатогранність, яка тягне за собою складну та багатопольярну структуру, яка є предметом дослідження багатьох вчених.

Вважаємо, що інноваційний потенціал є динамічною і стохастичною структурою, яка складається з взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів. Домінуючими ознаками класифікації інноваційного потенціалу є наступні: 1) залежно від сфери застосування нових ідей: внутрішні компоненти, зовнішні компоненти інвестиційні компоненти, інфраструктурні компоненти, підприємницькі компоненти; 2) за наступністю: ресурсна стадія, стадія можливостей, стадія готовності; 3) залежно від якісних параметрів: технічний потенціал, економічний потенціал, соціальний потенціал, організаційний потенціал [302]. Спираючись на ці ознаки можливо визначити когерентність та запропонувати поєднання окремих складових інноваційного потенціалу як результату статичного підходу до його розвитку (рис. 1.8).

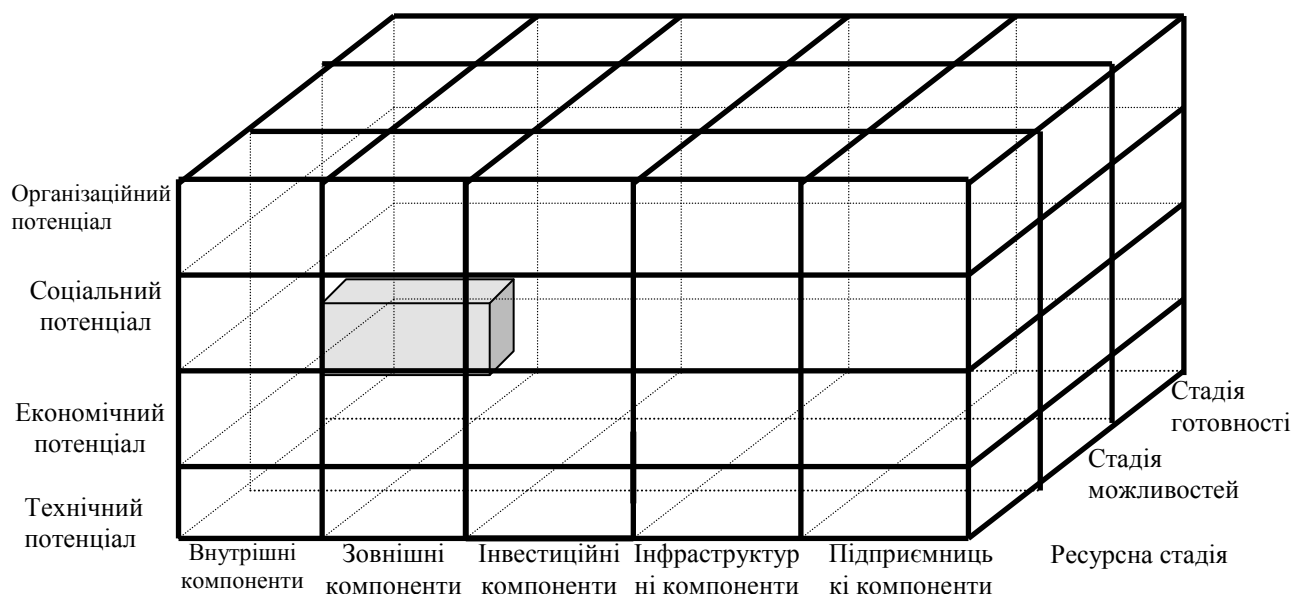

Рис. 1.8. Когерентність складових розвитку інноваційного потенціалу з точки зору статичного підходу

Джерело: складено автором

Проблематика дослідження динамічного підходу розвитку інноваційного потенціалу концентрує увагу на поступовому русі, який виражається в зміні етапів зміни інноваційного потенціалу, а саме в його: формуванні, накопиченні, дифузії, використанні та оцінюванні ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі (рис. 1.9).

Формування інноваційного потенціалу підприємств виступає фундаментом, який визначає його початкову позицію та перспективи на ринку. Цей етап фокусується на логістиці, як на основній стрижневій ознаці цього процесу: «інноваційний потенціал можна детермінувати як логістичний продукт, і тоді логістична концепція розширює корисні властивості інновацій логістичною придатністю; роль логістичного забезпечення формування інноваційного потенціалу полягає у наданні інноваційних властивостей для логістичної придатності інновації відповідно до вимог логістичного управління» [54, с. 81].

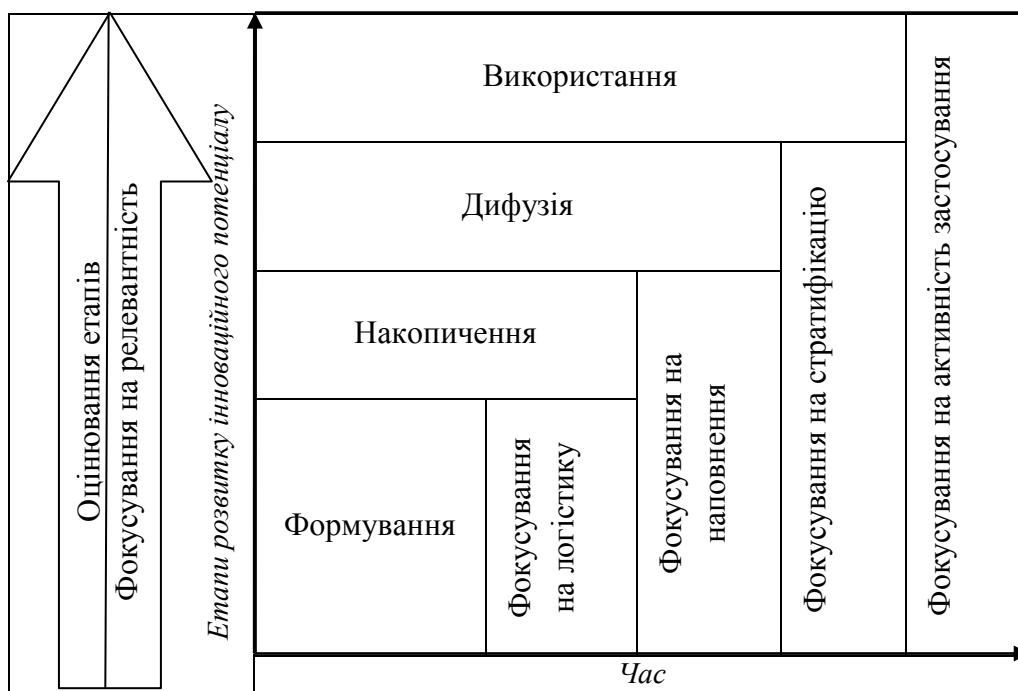

Рис. 1.9. Авторське бачення динаміки розвитку інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

Формування інноваційного потенціалу підприємств ґрунтується на ряді складових, які представлені у виді конфігурації формування інноваційного потенціалу підприємств (рис. 1.10).

Визначальними сигналами формування інноваційного потенціалу виступають можливості, готовність та спроможність підприємств щодо інноваційних перетворень; їх ідентифікація та створення і структуризація необхідного спектру забезпечує побудову певних форм розвитку та ефективного відтворення усіх елементів інноваційного потенціалу [158; 211].

На думку І.Ю. Гришової та Т.М. Гнатєвої: «напрями формування інноваційного потенціалу визначаються в процесі оцінювання наявних і латентних потенційних можливостей та ресурсного забезпечення, необхідності та достатності наявних ресурсів поставленим цілям та завданням і формування механізмів їх практичної реалізації щодо створення інтегральних зв'язків між структурними ланками, які відповідають внутрішнім перетворенням» [129].

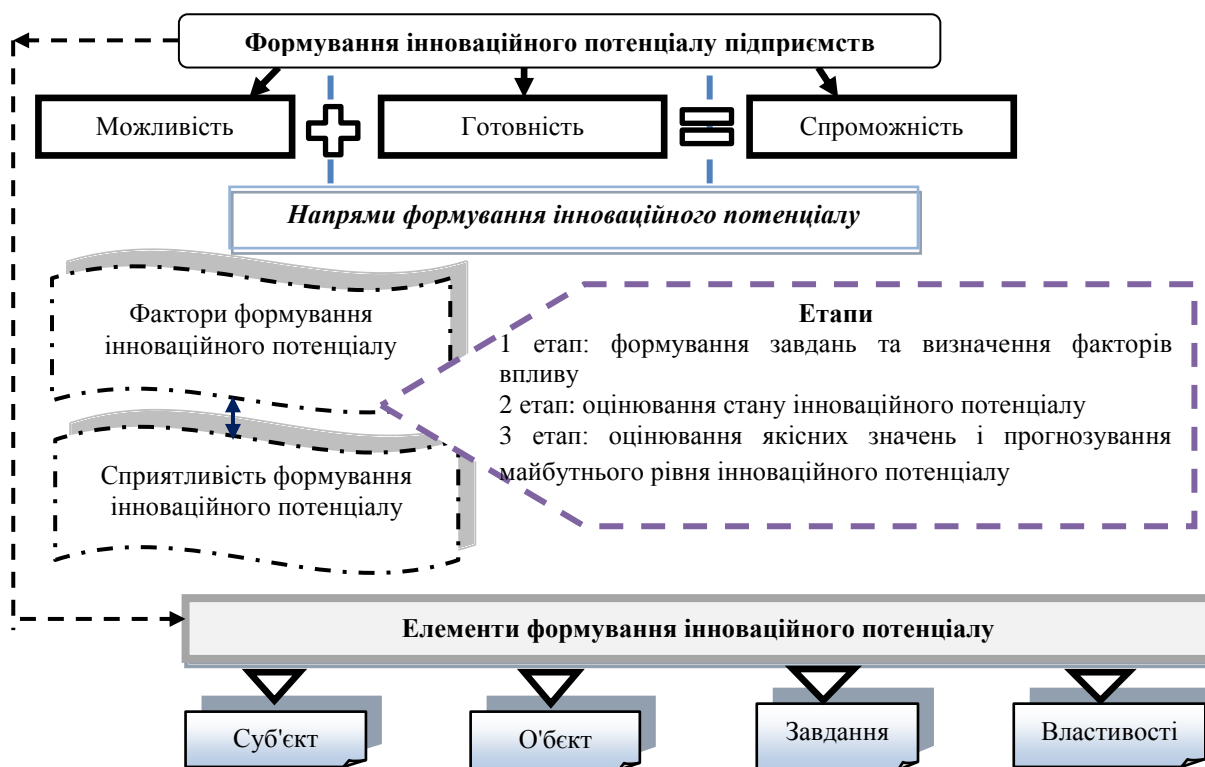

Рис. 1.10. Конфігурація формування інноваційного потенціалу підприємств

Джерело: складено автором

Основними напрямками формування інноваційного потенціалу [177, с. 166; 179] виступають: наукові кадри, матеріально-технічне забезпечення, інформаційно-методичне забезпечення, фінансово-організаційне забезпечення, правове супроводження. Формування інноваційного потенціалу за визначеними напрямками здійснюється в декілька етапів, що забезпечує формування завдань та визначення факторів впливу, оцінювання стану інноваційного потенціалу та якісних значень і прогнозування майбутнього рівня інноваційного потенціалу [457, с. 349].

Механізм формування інноваційного потенціалу базується на факторах, які характеризують внутрішню та зовнішню підсистеми. Внутрішню підсистему формування інноваційного потенціалу «доцільно створювати з трьох складових компонентів: потенціального, інноваційного та управлінського, які характеризуються сукупністю факторів, та знаходяться у

тісному взаємозв'язку і взаємодії, при поєднанні цих факторів створюється внутрішній інноваційний клімат» [471].

«Зовнішня підсистема розглядається як сукупність зовнішніх факторів впливу та суб'єктів зовнішнього оточення, які створюють ланцюг «суб'єкт – систему», поєднання яких формує зовнішній інноваційний простір. Між зовнішньою і внутрішньою підсистемами інноваційного потенціалу є істотні зв'язки, які із закономірною необхідністю визначають інтеграційні якості системи та які певним чином впорядковані» [471].

Сприятливість підприємств до інновацій (наявність умов для проведення самостійних фундаментальних і прикладних наукових досліджень; можливість впровадження у виробництво та масовий випуск розробленого продукту; організаційне, кадрове й фінансове забезпечення інноваційної діяльності; наявність збутових можливостей для просування нового продукту на ринок і подальше закріплення на ньому; доступ до науково-технічної інформації й можливості її використання в інноваційному процесі [129, с. 16]) напряду впливає на формування інноваційного потенціалу:

Представлення елементів конфігурації формування інноваційного потенціалу зводиться до референтної характеристики об'єктів, суб'єктів, завдань та властивостей. До об'єктів формування інноваційного потенціалу слід віднести: «організаційну структуру; технології; організацію праці; оплату праці; стиль управління; систему інформатизації; дослідно-конструкторську інфраструктуру» [80]. Суб'єкти формування інноваційного потенціалу визначаються як «система – суб'єкт». Суб'єкти можуть діяти за своїми завданнями, інтересами, цінностями, що іноді призводить до виникнення протиріч [471]. Суб'єктами формування інноваційного потенціалу на макро- та мезо- рівнях можуть бути «фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів» [461]. Суб'єктами формування

інноваційного потенціалу підприємств виступають його власники та менеджери.

До завдань формування інноваційного потенціалу, слід віднести: «досягнення високої конкурентоспроможності продукції, що реалізується на внутрішньому та зовнішньому ринках; забезпечення максимальних темпів оновлення продукції і технологій; досягнення високого технологічного рівня виробництва; оптимальне з економіко-екологічних позицій використання всіх видів ресурсів; зниження забруднення середовища і забезпечення екологічної безпеки при створенні і реалізації інноваційної продукції» [567].

При формуванні інноваційного потенціалу слід також враховувати властивості інноваційного потенціалу. Властивості інноваційного потенціалу підприємства дозволяють виокремити загальні вимоги, які слід враховувати при його формуванні інноваційного потенціалу як системи загалом:

- інноваційний потенціал представляє собою складну систему характеристик його елементів, які можуть замінювати один одного, тобто вони є альтернативними;

- інноваційний потенціал не можливо сформувати як просте механічне додавання складових елементів, тому що він виступає динамічним угрупованням;

- при формуванні інноваційного потенціалу діє закон синергії його елементів;

- всі елементи інноваційного потенціалу об'єктивно пов'язані з функціонуванням і розвитком системи;

- складові елементи інноваційного потенціалу мають бути адекватними щодо характеристик продукції і послуг [211].

Таким чином, формування інноваційного потенціалу підприємств виступає як «безперервний та динамічний процес, що будує нові можливості та організаційні функції стабільного розвитку й відтворення в майбутньому періоді у відповідності зі стратегічними завданнями системи» [129, с. 16].

Наступним етапом динаміки розвитку інноваційного потенціалу виступає етап накопичення інноваційного потенціалу. Цей етап пов'язаний з підвищенням рівня конкурентоспроможності виробництва, яка встановлює відповідність вимогам міжнародних та національних стандартів за якісними, енерго- та ресурсозберігальними, організаційними, логістичними, соціальними та іншими характеристиками, екологічній безпеці, конкретним побажанням споживачів за своїми технічними, якісними, економічними, естетичними та економічними параметрами [145, с. 28].

Основою накопичення інноваційного потенціалу виступає наповнення окремих складових ресурсного та організаційного потенціалів. Накопичення інноваційного потенціалу є поступовим процесом, але коли цей потенціал досягає необхідної маси він дифузує у різні сфери діяльності підприємства та використовується і переходить в інноваційний продукт.

Аналіз низки наукових робіт [82; 102; 138; 175; 179; 199; 386; 429; 609] дозволяє розглянути розвиток інноваційного потенціалу через дифузію. Дифузія інноваційного потенціалу обумовлює розвиток підприємств, тому стан інноваційного потенціалу визначається стратифікацією (нерівномірною диференціацією під позитивним та негативним впливом) напрямів та етапів розвитку, на які впливають стримуючі фактори і проблеми, а визначені стимули сприяють його розвитку (рис. 1.11).

Етапами дифузії інноваційного потенціалу виступають наступні: оцінювання інноваційного статусу підприємства; вибір напрямів дифузії, планування і регулювання процесу дифузії інноваційного потенціалу [609, с. 320].

С.М. Ілляшенко пропонує такі напрями розвитку інноваційного потенціалу через дифузію: «удосконалення виробничої бази, покращення системи матеріально-технічного забезпечення, оптимізація структури збутової мережі і системи руху товарів, перебудова організаційних структур управління, встановлення системи зв'язків з партнерами, покращення іміджу» [199].

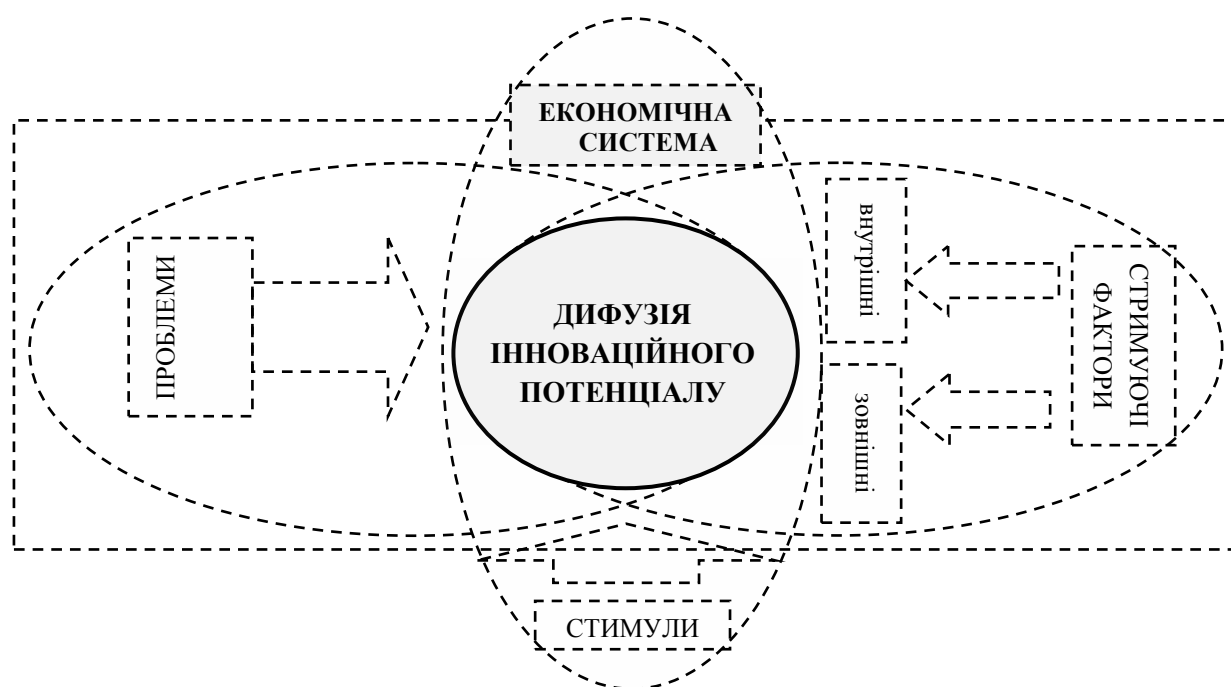

Рис. 1.11. Дифузія інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

Деструктивними факторами дифузії інноваційного потенціалу виступають стримуючі фактори, які є як об'єктивними так і суб'єктивними та проявляються з боку зовнішнього та внутрішнього середовища (низький попит на продукцію, не ефективний організаційно-економічний механізм управління, нестача фінансових коштів, відсутність методики комплексного оцінювання інноваційного потенціалу, підвищена ризикованість, недосконалість мотивації персоналу) [386]; та проблеми, які виникають вже в процесі дифузії інноваційного потенціалу: «зміна структури наукового потенціалу у зв'язку з відсутністю попиту на інновації; невідповідність напрямів і результатів наукових досліджень регіональним потребам, відсутність наукового та правового супроводу розв'язання нагальних проблем; протиріччя між необхідністю формування конкурентних переваг на міжнародному, національному, регіональному ринках і незначною динамікою розвитку інноваційного простору; несприятливі умови фінансування НДДКР, відсутність джерел фінансування інноваційної діяльності; низька розвиненість ринку інновацій, який у економічному просторі виконує важливі регулюючі функції;

відсутність необхідної ринкової інфраструктури, яка необхідна для комерціалізації інновацій [102, с. 156].

Вирішення представлених проблем та подолання стримуючих факторів слід здійснювати за рахунок наявності стимулів дифузії інноваційного потенціалу, таких як: технологічні трансфери, мотивація розвитку інноваційних структур, реалізація цільових програм, прямі державні субсидії, податкові пільги тощо [145, с. 29].

Формування, накопичення та дифузія інноваційного потенціалу має сенс, якщо він буде використаний і отримано необхідний ефект [73, с. 163; 351].

Використання інноваційного потенціалу полягає у формуванні, обґрунтуванні і реалізації економічно ефективних інноваційних проектів [179]. Цей процес базується на паритеті чотирьох основних елементів (ціль, принципи, бар'єри, результати), які корегуються і створюють «орбіту», що встановлює певні рамки та орієнтири для активного використання інноваційного потенціалу підприємства (рис. 1.12). Основною ціллю використання інноваційного потенціалу, на думку Л.В. Фомченкова, є досягнення економічної ефективности, та забезпечення сталого розвитку системи [569, с. 62]. А.Г. Оленец визначає основні принципи використання інноваційного потенціалу: чутливість, ризиковість, саморегуляцію, саморозвиток, економічність, взаємоузгодженність, доходність [500].

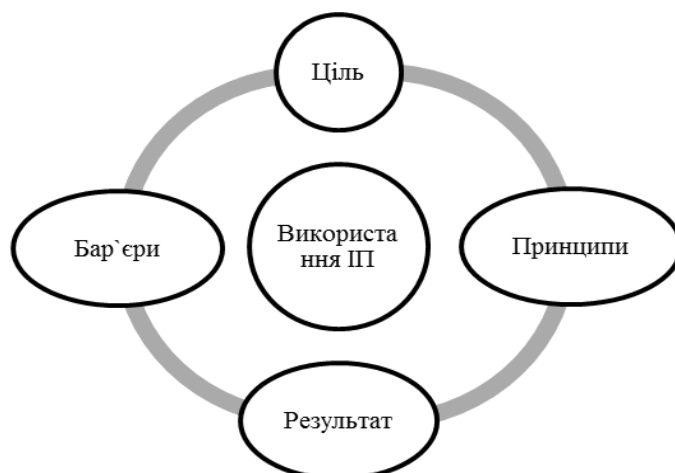

Рис. 1.12. «Орбіта» граничних орієнтирів процесу використання інноваційного потенціалу підприємств

Джерело: складено автором

Використання інноваційного потенціалу наштовхується на бар'єри: «фінансово-кредитні (недостатність кредитних ресурсів, дотаційність, низький платоспроможний попит на нові продукти; висока вартість інновацій, високий ризик); регіонально-економічні (недостатність кваліфікованих кадрів, недостатність інформації про нові технології й ринки збуту, несприятливість підприємств до нововведень, недостатність або неефективність науково-освітньої системи); організаційні (недостатність законодавчих документів, що регулюють та стимулюють інноваційну діяльність, невизначеність строків інноваційного процесу, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, нерозвиненість ринку технологій)» [218, с. 45].

Використання інноваційного потенціалу забезпечує досягнення наступних результатів: формування позитивного соціально-економічного іміджу системи; підвищення життєвого рівня населення; інтеграція в міжнародну та національну економічну та науково-освітню систему; підняття рівня ділової активності системи [177, с. 169].

Ефективність результатів використання інноваційного потенціалу визначається досягненням поставлених завдань. Тому основним кроком дослідження етапів розвитку інноваційного потенціалу з точки зору динамічного підходу має стати оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі, яке базується на відповідності отриманих показників розвитку інноваційного потенціалу завданням інноваційних перетворень.

С.А. Єфімова та Т.В. Гринько визначають, що оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу ґрунтується на таких підходах: детальний (застосовують в основному на стадії формування інноваційного потенціалу), діагностичний (застосовують для оцінки поточного стану щодо всіх або групи складових інноваційного потенціалу), інтегральний (акумулює два попередніх підходи) [175, с. 32] (рис. 1.13).

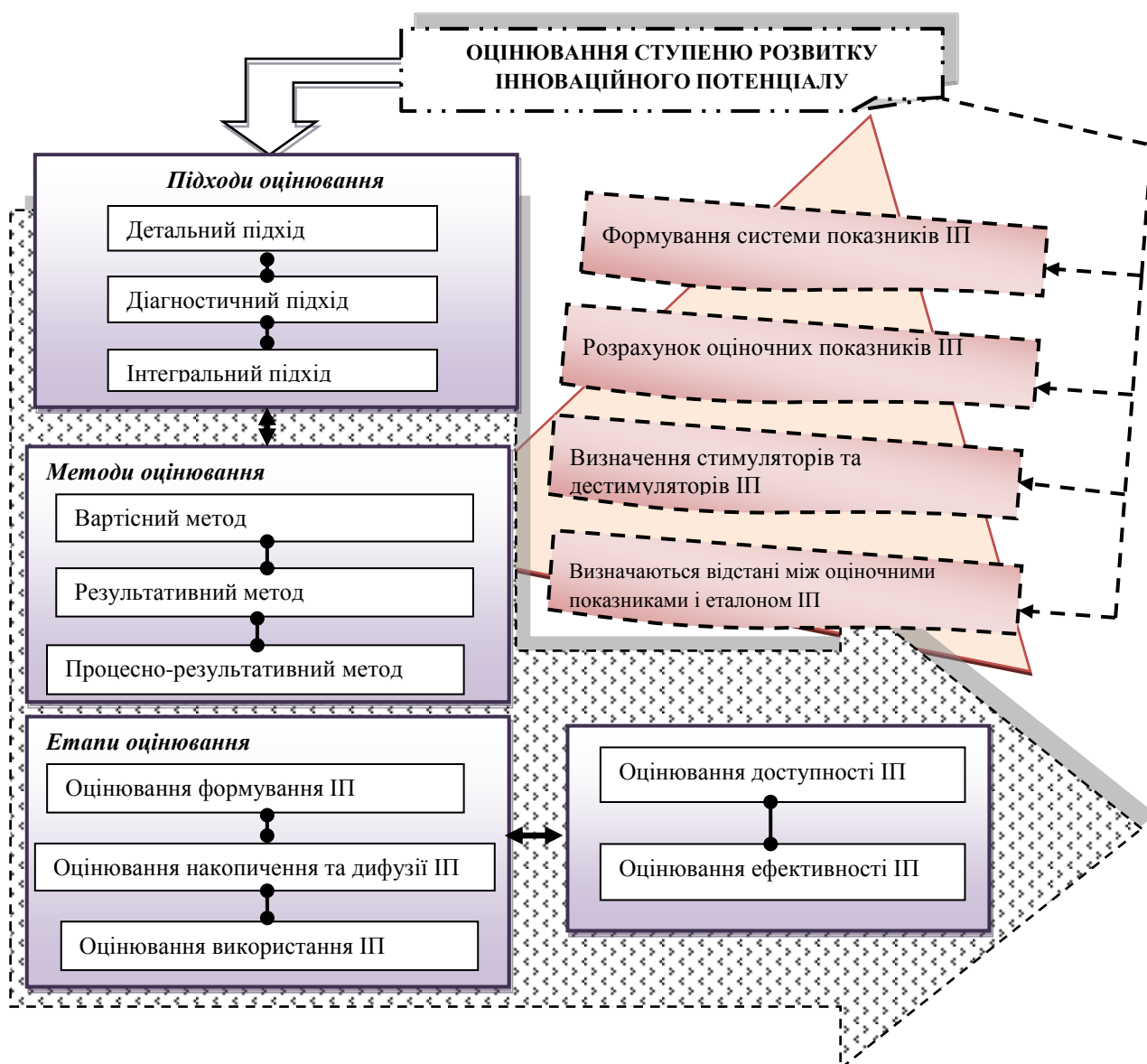

Рис. 1.13. Архітектура оцінювання ступеню розвитку інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором на основі даних [175, с. 32; 275, с. 43; 430, с. 116; 515, с. 575]

Ці підходи реалізуються завдяки таким методам: вартісний метод, результативний метод на основі капіталізації, метод оцінки конкурентоспроможності, процесно-результативний метод [257, с. 43]. Етапи оцінювання розвитку інноваційного потенціалу (оцінювання формування, оцінювання накопичення та дифузії, оцінювання використання інноваційного потенціалу) [430, с. 116] реалізуються за допомогою: «формування системи показників для оцінювання інноваційного потенціалу; проведення розрахунку

оціночних показників; стандартизація отриманих значень оціночних показників; виокремлення серед стандартизованих значень показників стимуляторів і дестимуляторів; побудова вектора еталону на основі розподілу показників на стимулятори і дестимулятори; визначення відстані між окремими спостереженнями та еталонним вектором; розрахунок показника інноваційного потенціалу підприємства» [457, с. 352].

Покроковий процес оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі можливо представити наступним чином:

- «– визначення мети оцінювання інноваційного потенціалу;
- оцінювання загального рівня інноваційного потенціалу;
- визначення (вибір) окремих показників кожної із складових інноваційного потенціалу, що впливають на інноваційну діяльність;
- оцінювання рівня достатності інноваційного потенціалу підприємства для реалізації обраної інноваційної програми;
- розрахунок фактичних значень обраних показників кожної із складових інноваційного потенціалу;
- розрахунок еталонних значень обраних показників складових інноваційного потенціалу;
- розрахунок достатніх значень обраних показників складових інноваційного потенціалу для реалізації обраної інноваційної програми;
- розрахунок коефіцієнтів вагомості кожного з обраних показників складових інноваційного потенціалу, що впливають на інноваційну діяльність;
- розрахунок загального рівня інноваційного потенціалу;
- розрахунок коефіцієнтів вагомості кожної із складових інноваційного потенціалу, що є важливими для реалізації обраної інноваційної програми;
- розрахунок рівня достатності інноваційного потенціалу підприємства для реалізації обраної інноваційної програми;
- переведення кількісних значень загального рівня інноваційного потенціалу та рівня достатності інноваційного потенціалу у якісні;

– висновки про стан інноваційного потенціалу на підприємстві» [48, с. 140].

Як критерії оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу можна виділити такі: «гнучке керівництво, здатне йти на ризик; прогресивна організаційна структура керування, орієнтована на роботу в ринкових умовах; наявність інформації про тенденції зміни потреб і запитів споживачів, уміння виявляти й прогнозувати приховані (майбутні) потреби й запити; характеристика можливостей і ресурсів конкурентів; наявність досвіду в розробці новацій і їхньому просуванні на ринку; наявність патентів на технічні рішення й технології в обраній галузі діяльності; доступ до останніх досягнень науки й техніки в обраній галузі діяльності; кадровий потенціал (науковий, інженерний і робочий); рівень конкурентоспроможності технології й прогресивного устаткування; висока якість продукції й висока культура виробництва; резерви виробничих площ і потужностей» [129, с. 16–17].

Підводячи підсумки теоретичного дослідження статичного і динамічного підходів щодо розвитку інноваційного потенціалу, слід відзначити, що інноваційний потенціал, з одного боку, представляє собою мультигентську структуру, яка характеризує інноваційний потенціал у статиці, з іншого боку, інноваційний потенціал постійно знаходиться у циклічному русі, тобто проходить етапи: формування, накопичення, дифузії, використання, оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі, що обумовлює його динамічну природу і зумовлює розвиток.

1.3. Ідентифікація детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств

В умовах глобалізації та інтеграції України в світовий інноваційний простір виникає ряд проблем, пов'язаних з адаптацією кожного окремого суб'єкту господарювання до мінливих змін макро- і мікросередовища через ефективний розвиток інноваційного потенціалу. Парадигма інноваційного

розвитку підприємств відображає двоїстий характер його функціонування: з одного боку, як самостійної одиниці народногосподарського комплексу, а з іншого – як елемента системи національної економіки.

Одним з напрямків вирішення цих проблем є визначення причинно-наслідкового зв'язку між факторами, які впливають на цей розвиток, тобто розвиток інноваційного потенціалу підприємств в ієрархічній системі національної економіки характеризується наявністю детермінантів, які можуть як посилювати так і згладжувати ступінь інтенсивності інноваційності та зміцнення конкурентної позиції. За таких умов пріоритетним завданням для підприємств є визначення зав'язків та впорядкування детермінантів розвитку інноваційного потенціалу.

Зауважимо, що в рамках цього дослідження будемо дотримуватись точки зору, що детермінанти – це фактори, які є різновекторними умовами, які призводять до певного результату формування, накопичення, дифузії та використання інноваційного потенціалу, при цьому кожен детермінант виступає умовою наступного та слідством попереднього детермінанту [349].

На основі аналізу теорії та практики інтерпретації різноманітних детермінантів інноваційного потенціалу [6; 10; 22; 23; 46; 56; 96; 98; 113; 229; 270; 393; 436; 456; 559; 614] визначено їх неоднорідні за своєю природою риси, сформовано безперервний ланцюг факторів, які виступають дискретними домінантами в межах окремого етапу розвитку інноваційного потенціалу (формування, накопичення, дифузія, використання) інноваційного потенціалу (п. 1.2) і представлено у вигляді моделі П6 ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств (рис. 1.14).

Згідно моделі П6, у зазначеному ланцюзі детермінант «провокатори» виступає основоположним елементом, який є сигналом та передумовою при формуванні інноваційного потенціалу, тобто він навмисно збуджує з метою викликати реакцію на отриманий із зовні або всередині системи імпульс; наступним детермінантом інноваційного потенціалу виступає «каталізатор», який сприяє прискоренню, тобто є реактивом накопичення інноваційного

потенціалу і виступає пріоритетом інноваційних перетворень; наступним елементом ланцюга агрегації детермінантів інноваційного потенціалу є «стабілізатори», які надають стійкості, тобто регулюють і визначають рішення в межах етапу дифузії інноваційного потенціалу, що можливо завдяки застосуванню ряду принципів; існують гальмуючі перепони, які виступають дестабілізаторами інноваційного потенціалу; наступним етапом динаміки виступає використання інноваційного потенціалу, цей етап базується на детермінанті – «активізаторах», які є складними системами, і відповідають за прийом, аналіз і адекватну реакцію на інформацію шляхом подолання перепон щодо інноваційного потенціалу, які виникають в процесі використання інноваційного потенціалу і відповідають пріоритетам використання інноваційного потенціалу; останнім детермінантом інноваційного потенціалу виступають «індикатори», які є інформаційними та аналітичними показниками, що відображають зміни будь-яких параметрів [304].

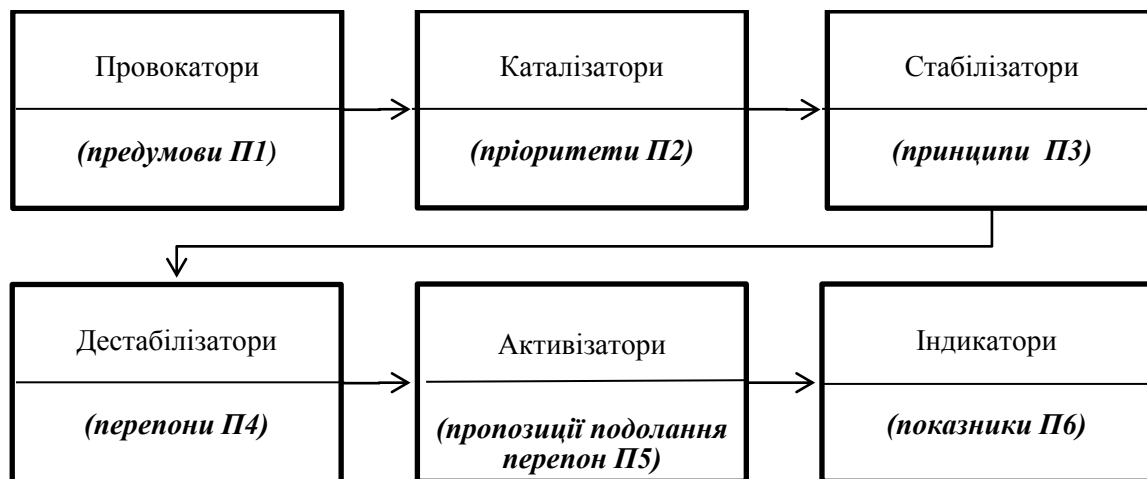

Рис. 1.14. Ідентифікація детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств (модель П6)

Джерело: складено автором

З урахуванням вищевикладеного, зупинимося на кожному окремому факторі моделі П6 в розрізі рівнів системи національної економіки, які

впливають на розвиток інноваційного потенціалу підприємств. Для цього введено модифіковані детермінанти моделі П6 на основі матриці, представленої в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8

Матриця модифікованих детермінантів розвитку інноваційного потенціалу макро-, мезо-, мікро-, нанорівнів

Детермінанти моделі П6	Макрорівень	Мезорівень	Мікрорівень	Нанорівень
Провокатори	Макропровокатори	Мезопровокатори	Мікропровокатори	Нанопровокатори
Каталізатори	Макрокаталізатори	Мезокаталізатори	Мікрокаталізатори	Нанокаталізатори
Стабілізатори	Макростабілізатори	Мезостабілізатори	Мікростабілізатори	Наностабілізатори
Дестабілізатори	Макродестабілізатори	Мезодестабілізатори	Мікродестабілізатори	Нанодестабілізатори
Активізатори	Макроактивізатори	Мезоактивізатори	Мікроактивізатори	Наноактивізатори
Індикатори	Макроіндикатори	Мезоіндикатори	Мікроіндикатори	Наноіндикатори

Джерело: складено автором

Першим кроком ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу є характеристика провокаторів, які виступають передумовами створення і формування інноваційного потенціалу окремих рівнів системи економіки і впливають на розвиток інноваційного потенціалу підприємства.

На основі опрацювання наукових думок [10; 23; 46; 96; 98; 229; 270; 436; 614] визначено передумови розвитку інноваційного потенціалу на макрорівні. Так, А. Клочков [229] виділив передумови, які мають глобалізаційні, інституціональні, та ринкові ознаки. А.О. Крисак [270] запропонував як головні передумови розвитку інноваційного потенціалу виробничо-ринкові фактори.

Г.Е. Баженов, О.А. Кісліцина зазначили, що «фактори макросередовища такі як: зміна соціальних, технологічних, економічних, політичних факторів, які впливають (позитивно та негативно) на інноваційний потенціал підприємства через вплив на економічну систему в цілому» [23] є передумовами розвитку інноваційного потенціалу.

Група авторів [10; 45; 46; 614] вважає, що передумовами розвитку інноваційного потенціалу виступають саме можливості, які визначають інноваційний клімат в країні. Схожої думки дотримуються Е.А. Павлова,

Л.А. Смірнова [436], які пропонують вважати передумовами розвитку інноваційного потенціалу економічної системи фактори макросередовища (політико-правові, економічні, соціокультурні, технологічні, природно-екологічні) та фактори мікросередовища (виробники, споживачі, конкуренти, фінансове забезпечення).

На думку А.А. Гальчук, основними передумовами розвитку інноваційного потенціалу виступають «потенційні споживачі нововведень, стан виробничих зв'язків і конкурентної політики економічних агентів, характер конкуренції, яка спонукає виробників до інновацій тощо» [96].

С.М. Ганзюк пропонує вважати передумовами розвитку інноваційного потенціалу переваги економічної системи, для України це: «історично сильна наукова і технічна культура, традиції і накопичений досвід організації і проведення наукових досліджень і розробок; технічна модернізація низки економічно успішних галузей промисловості; багаті природні копалини; кваліфікована, дешева робоча сила і науково-технічні кадри; географічне положення; формування кластерів і зон випереджального розвитку; приплив приватних і державних інвестицій; розвиток науково-освітньої сфери за вимогами бізнесу; диверсифікація консалтингової, проектної, науково-дослідної діяльності» [98].

Узагальнення відповідних передумов дозволило виокремити та структурувати макропровокатори розвитку інноваційного потенціалу країни (табл. 1.9).

Наступна група авторів [6; 22; 393; 456] розглядає передумови, які виступають провокаторами розвитку інноваційного потенціалу регіону. При цьому, на думку А.Б. Мірсаїдова та О.К. Муртазоева [393] мезопровокаторами розвитку інноваційного потенціалу можуть виступати передумови, які відображають ресурсний та виробничо-економічний стан економічної системи. А.П. Полякова [456] пропонує в якості мезопровокаторів вважати: інституціональні, ринкові, фінансові, територіально-інфраструктурні фактори.

Таблиця 1.9

Характеристика макропровокаторів розвитку інноваційного потенціалу
країни

Макропровокатори	Характеристика	Основні фактори
Політико-правові чинники	Визначають державну політику в сфері інноваційного розвитку, а також стан правового середовища у сфері інноваційної діяльності	Рівень розвитку законодавчої бази інноваційного підприємництва; рівень розвитку національного ринку інновацій; ступінь зацікавленості регіональних органів влади в інноваційному розвитку підприємств; рівень політичної стабільності в країні; ступінь корумпованості державних структур
Економічні чинники	Визначають загальну економічну ситуацію в країні, мають прямий вплив на формування інноваційного потенціалу	Вся система економічних показників
Соціокультурні чинники	Залежать від національних та ментальних особливостей в країні	Етичні та релігійні норми; інноваційна культура суспільства; наявність демографічних проблем
Технологічні чинники	Науково-технічний процес, безумовно, має великий вплив на виробництво в цілому та інноваційну діяльність зокрема	Рівень розвитку науково-технічного прогресу; швидкість науково-технічного прогресу
Природно-екологічні чинники	Дана група детермінантів має високу ступінь актуальності і чинить серйозний вплив на промислове виробництво	Наявність природних ресурсів; доступність природних ресурсів; стан екологічних показників і рівень розвитку системи державного контролю в галузі охорони навколишнього середовища
Виробничі чинники	Ефективна комерціалізація інновацій стимулює виробників до нарощування інноваційного потенціалу, збільшення масштабів інноваційної діяльності	Показники інноваційного розвитку виробництва
Споживчі чинники	Потреби споживачів надають можливості пошуку інновацій	Зміна ринкової частки, збільшення обсягів реалізації, покращення іміджу підприємства
Конкурентні чинники	Зміни конкурентної позиції впливають на процес формування інноваційного потенціалу	Рівень конкуренції, що характеризується кількістю учасників, коефіцієнтом еластичності виробленої продукції, концентрацією підприємницької активності
Фінансові чинники	Фінансування інноваційної діяльності може здійснюватися за рахунок власних, залучених та запозичених коштів	Показники ефективності фінансування інноваційного потенціалу

Джерело: складено автором на основі даних [10; 23; 46; 96; 98; 229; 270; 303; 436; 614]

О.С. Іванілов та О.М. Таряник вважають, що передумовами розвитку інноваційного потенціалу регіону є: «фінансування НДДКР та розвиток венчурного бізнесу за рахунок бюджету регіону, застосування інвестиційного податкового кредиту та пільгових амортизаційних відрахувань, реалізація урядових регіональних інноваційних програм, пільгове кредитування

інформатизації бізнесу тощо» [16]. А.А. Бовін, Л.Е. Череднікова та В.Я. Якімович розглядають передумови розвитку інноваційного потенціалу, як мультивекторну основу формування інноваційного потенціалу, до якої відносять: «соціальну інфраструктуру регіону; комунікаційну сферу регіону; природно-географічні умови; технологічну і науково-технічну сфери; економічну і фінансову сфери регіону; політико-правову сферу; стратегічну зону господарювання; ринок трудових ресурсів регіону» [43].

Слід погодитися з думкою В.Ф. Семенова та О.В. Басюка [504, с. 52–53], які виділяють екзогенні (чинять вплив ззовні) та ендогенні (чинять вплив зсередини) мезопровокатори розвитку інноваційного потенціалу регіону (табл. 1.10).

Таблиця 1.10

Мезопровокатори розвитку інноваційного потенціалу регіону

Група передумов	Передумови	Характеристика передумов
Екзогенні передумови	Нормативно-правові	Зміни в законодавстві
	Ринкові умови	Характеристика кон'юнктури ринку
	Політична ситуація	Сталість політики в системі ЄС, співпраця регіонів, ефективне використання досягнень науково-технічної революції, постійна трансформація політичної системи
	Інфраструктурні чинники	Транснаціональні мережі, інформаційні системи, міжрегіональна транспортна діяльність
	Економічні	Глобалізаційні процеси, ступінь відкритості економіки, міжнародні зв'язки, транснаціональні інвестиції, конкурентоспроможність економіки країни
Ендогенні передумови	Людський капітал регіону	Статистичні, аналітичні та інтегральні показники розвитку регіону
	Виробничі та інвестиційні можливості регіону	
	Внутрішній економічний потенціал регіону (природно-ресурсні, соціально-демографічні, економічні, інфраструктурні чинники)	

Джерело: складено автором на основі даних [305; 306; 307, 309; 322; 504, с. 52–53]

Узагальнення теоретичних досліджень ілюструє різноманіття передумов, що виступають провокаторами розвитку інноваційного потенціалу регіону, які з одного боку, переплітаються з передумовами інноваційного потенціалу країни,

з іншого боку, є сигналом для провокаторів інноваційного потенціалу підприємства (провокатори мікрорівня) [353].

В економічній літературі достатня кількість дослідників [6; 23; 113; 212; 287; 430; 559] приділяли увагу визначенню передумов розвитку інноваційного потенціалу підприємства.

Такі автори як О.П. Кавтиш, Н.П. Круш [212, с. 77], Г.В. Омельчак [430, с. 115] та Е.А. Лаптева [286] визнають, що передумовами розвитку інноваційного потенціалу підприємства виступають як зовнішні, тобто некеровані фактори: законодавство; система підтримки інноваційної діяльності бізнесу; дії органів державного управління; взаємодія з партнерами; конкуренція на рівні регіону та галузі; політика органів державної влади; превалюючі методи державного регулювання економіки; стан освіти та науки; організація фінансування інноваційної діяльності; попит на інноваційну продукцію; розвиток інноваційної інфраструктури; державна інноваційна політика; характер конкуренції на певних ринках; стійкі зрушення в структурі споживання; вплив міжнародної конкуренції); так і внутрішні (керовані) фактори: організаційно-правова форма підприємницької діяльності, формування / наявність стратегії управління інноваційною активністю, залучення та використання інвестиційних ресурсів в інноваційній діяльності, технічна та технологічна база діяльності підприємства, кадровий потенціал інноваційної діяльності, участь у державних інноваційно-інвестиційних програмах, стиль та методи управління, аналіз та структурування інновацій підприємства, управління ризиками, організація та оплата праці, галузева приналежність підприємства, масштаб підприємства, людський капітал підприємства, соціально-психологічний клімат на підприємстві, система мотивації, досягнутий техніко-технологічний рівень, відповідність організаційних структур управління задачам інноваційного процесу, система інноваційного менеджменту, фінансові ресурси підприємства.

Інша група авторів [56; 113; 559] дотримуються думки, що мікропровокаторами інноваційного потенціалу виступають внутрішні

передумови. Так І.В. Федулова пропонує широкий спектр передумов розвитку інноваційного потенціалу підприємства: «наявність умов для проведення самостійних фундаментальних і прикладних наукових досліджень; можливість впровадження у виробництво й масовий випуск розробленого продукту; техніко-технологічний стан і можливість його оновлення; організаційне, кадрове й фінансове забезпечення інноваційної діяльності; наявність збутових можливостей для просування нового продукту на ринок; доступ до науково-технічної інформації й можливості її використання в інноваційному процесі» [559].

Ю.І. Головня визначає мікропровокатори розвитку інноваційного потенціалу такі як: «активізація наукової діяльності організацій; визначення шляхів рішення проблем підвищення кваліфікації співробітників; пошук альтернативних джерел фінансування; розгляд варіантів підвищення ліквідності підприємства; використання різних імітаційних моделей, що дозволять понизити ризики; освоєння маловідходних, економічних та екологічно орієнтованих технологій виробництва на усіх його стадіях» [113, с. 147].

На думку, А.А. Алетдінова [6, с. 12], мікропровокаторами розвитку інноваційного потенціалу є бажання керівника організувати інноваційну діяльність, залучити до неї співробітників та бажання членів трудового колективу займатися інноваційною діяльністю.

Г.Е. Баженов, О.А. Кісліцина пропонує у якості мікропровокаторів розглядати «інтелектуальний рівень і кваліфікацію персоналу, технічну оснащеність робочих місць, стан експериментальної і виробничої бази» [23, с. 223].

На основі вищезазначених передумов можливо впорядкувати запропоновані мікропровокатори розвитку інноваційного потенціалу підприємства залежно від ступеню та рівня впливу (рис. 1.15).

Заключним рівнем дослідження провокаторів розвитку інноваційного потенціалу є нанорівень, який характеризує інноваційний потенціал персоналу (п. 1.1).

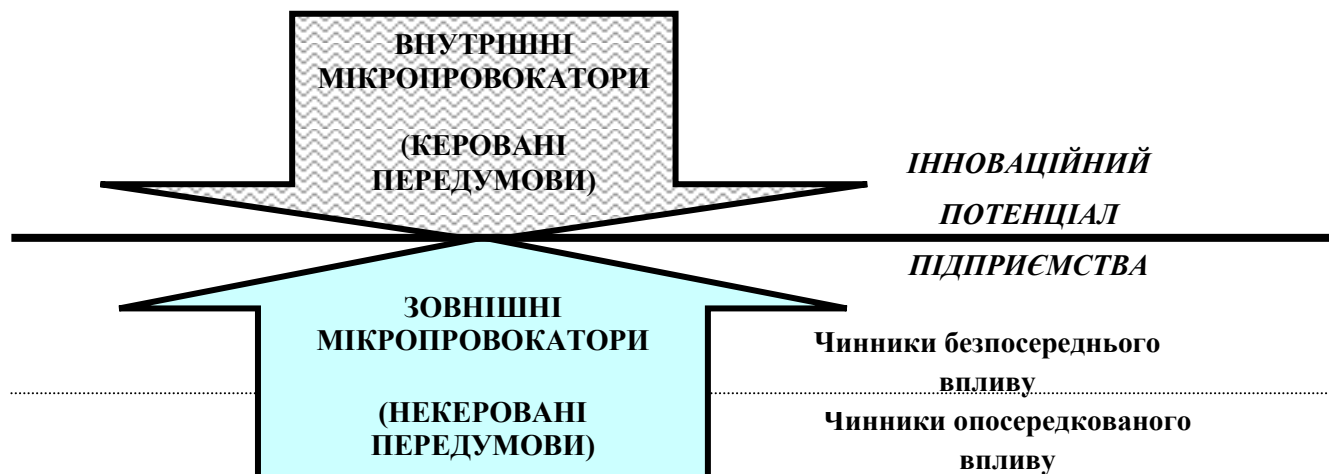

Рис. 1.15. Схема впорядкування мікропровокаторів розвитку інноваційного потенціалу підприємств

Джерело: складено автором

В рамках визначення нанопровокаторів Г.Е. Баженов, О.А. Кісліцина [23, с. 224] пропонують наступні передумови: розмір організації; складність організаційної структури; ступінь централізації; регламентація робіт; розвиненість комунікацій; внутрішньоорганізаційна інтеграція; норми поведінки; домінуючі цінності; філософія організації; психологічний клімат.

Провівши ідентифікацію провокаторів, як відправного детермінанту розвитку інноваційного потенціалу різних рівнів економіки можливо визначити їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Ґрунтуючись на авторському баченні згідно запропонованого фрейму провокаторів інноваційного потенціалу (рис. 1.16), відзначимо що:

– провокатори створюють передумови для інноваційного потенціалу усіх рівнів економіки, що віддзеркалюється на розвитку інноваційного потенціалу підприємства;

– визначені провокатори характеризуються як факторами зовнішнього та внутрішнього середовища, мають екзогенну та ендогенну природу, можуть бути керованими і некерованими з боку самої економічної системи;

– усі провокатори взаємопов'язані та мають місце на різних рівнях економічної системи.

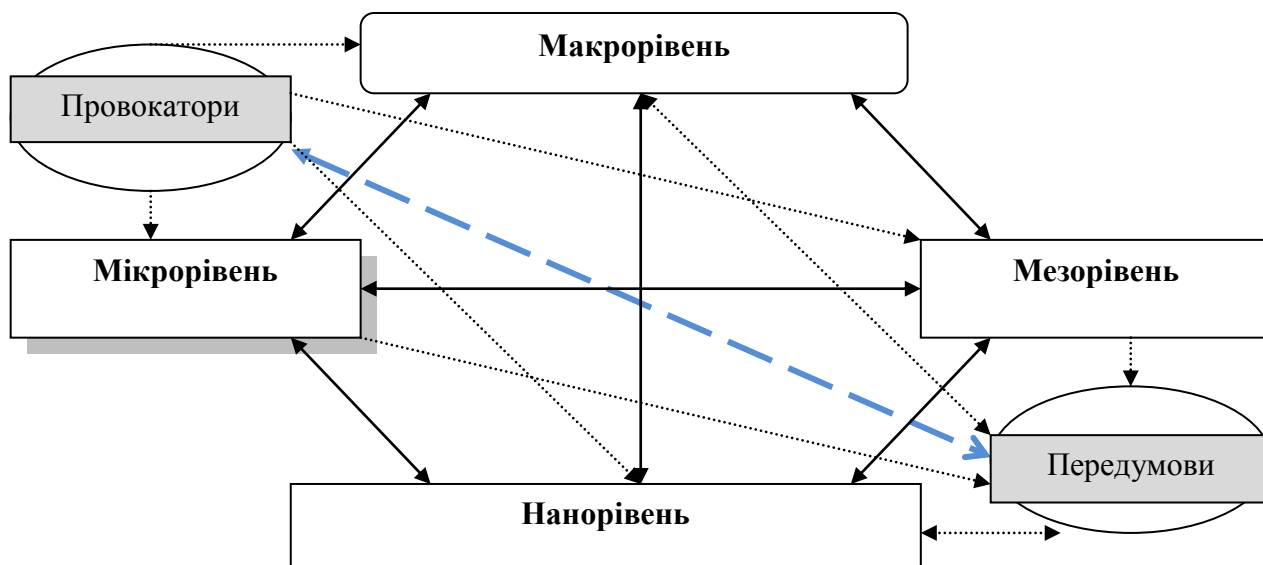

Рис.1.16. Фрейм провокаторів розвитку інноваційного потенціалу різних рівнів економічної системи

Джерело: складено автором

Наступним кроком ідентифікації детермінантів інноваційного потенціалу є визначення каталізаторів, які мають забезпечувати розвиток інноваційного потенціалу на основі визначення його пріоритетів. При характеристиці цих пріоритетів відокремлені пріоритети, які висуваються на рівні: країни (макрокаталізатори), регіону (мезокаталізатори), підприємства (мікрокаталізатори), персоналу (нанокаталізатори).

На основі опрацювання наукових робіт [35; 46; 96; 143], визначено пріоритети інноваційного потенціалу країни.

Г.П. Беляков, С.В. Єремєєва [35] пропонують такі пріоритетні орієнтири держави, які слід віднести до інституційних: виділення технологічних пріоритетів, реалізація кластерної політики і формування технологічних платформ; створення сприятливого середовища для наукомістких підприємств; створення та просування національної інноваційної системи; подальший розвиток технологічної сумісності, систем забезпечення якості та сертифікації

із зарубіжними партнерами; формування економічного середовища для трансферту інновацій як всередині країни, так і за її межами.

О.Г. Богусласька [46] більш детально розглядає пріоритети інноваційного потенціалу на основі процесного підходу, як послідовність заходів розвитку інноваційного потенціалу країни. Схожої думки дотримується І.О. Дегтярьова, яка пропонує в якості пріоритетів розглядати наступні: «ефективне регуляторне середовище; якісне інформаційне забезпечення інноваційної діяльності; наявність та активне функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури; мотиваційні інструменти щодо активізації інноваційних процесів; належний захист інтелектуальної власності та ін.» [143].

Згідно Закону України «Про пріоритети інноваційної діяльності» в рамках реалізації пріоритетних напрямів державою «запроваджуються заходи щодо: 1) розвитку інноваційної інфраструктури; 2) першочергового розгляду заявок на винаходи; 3) прямого бюджетного фінансування та співфінансування; 4) відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання у банках; 5) часткової компенсації вартості виробництва продукції; 6) кредитів за рахунок коштів державного бюджету» [462].

Вищенаведені пріоритети інноваційного потенціалу на макrorівні передбачають формування і реалізацію державної інноваційної політики, тобто потребують прямого втручання з боку держави.

А.А. Гальчук [96] дотримується іншої точки зору, а саме: пріоритетами інноваційного потенціалу він вважає ринкові механізми: рівень конкуренції, коефіцієнт еластичності продукції, концентрацію підприємницької активності в певній сфері тощо.

Ґрунтуючись на авторському баченні пріоритетів інноваційного потенціалу пропонується розглядати їх як державні процеси (формування і виконання комплексних національних і міждержавних інноваційних програм і проектів у науково-технологічній сфері; створення і розвиток інноваційної інфраструктури; стимулювання та освоєння інноваційних товарів та технологій

[46, с. 130]) так і ринкові механізми (конкуренція, розвиток підприємництва, міжнародна співпраця тощо) (рис. 1.17).

Рис. 1.17. Макрокатализатори (пріоритети) розвитку інноваційного потенціалу

Джерело: складено автором

Аналіз низки наукових робіт та законодавчих актів [427; 464; 527] дозволяє виявити мезокатализатори розвитку інноваційного потенціалу як пріоритети, які мають місце на рівні регіону або галузі. Автори В.Н. Суязов та А.П. Плотніков розглядають такі пріоритети розвитку інноваційного потенціалу регіону: «вплив міжнародної конкуренції і поділу праці; державна інноваційна політика; загальні тенденції розвитку економіки; тенденції НТП; характер конкуренції на певних ринках; платоспроможний попит на інновації; соціально-економічна ситуація в країні і в регіоні; якість освіти; розвиненість інноваційної

інфраструктури; тенденції розвитку конкретної сфери економіки; стійкі зрушення в структурі споживання; науково-технічний потенціал; інноваційні здатності; кадровий потенціал; інформаційні ресурси; маркетинговий потенціал; управлінський потенціал; фінансові ресурси» [527]. Подібного погляду дотримуються Р.М. Нурєєв та С.А. Симаковський [427, с. 40], які визначають, що розвиток інноваційного потенціалу регіональної економіки залежить від таких факторів: рівень кваліфікації працівників, рівень технологічного розвитку в регіоні, наявність і розвиненість інфраструктурних зв'язків в регіоні.

В Проекті «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» [464] представлені наступні пріоритети інноваційного розвитку регіонів: система державної підтримки фундаментальних і пошукових досліджень; різні форми та джерела фінансування і непрямого стимулювання досліджень; підтримка малого інноваційного підприємництва.

Як видно з аналізу мезокаталізаторів розвитку інноваційного потенціалу, ці пріоритети визначаються як і макрокаталізатори на основі загальнодержавних і ринкових пріоритетів, які є прийнятними для визначеного регіону (галузі).

Наступним рівнем характеристики каталізаторів розвитку інноваційного потенціалу є мікрорівень. Пріоритети розвитку інноваційного потенціалу підприємства розглядалися в роботі Л.І. Михайлової та С.Г. Турчіної, «як інтеграція технологічних та організаційно-управлінських інновацій; висока продуктивність; ефективні відносини з персоналом, широке залучення його в інноваційний процес; безперервне навчання; ефективна система маркетингу; управління якістю, інфраструктурою, організаційним розвитком» [398]; Е.А. Діваєвої «як оновлення продукції, підвищення її техніко – експлуатаційного рівня; підвищення активності міжнародного науково-технічного співробітництва; швидке освоєння і масове поширення результатів наукових досліджень і технічних розробок; збереження кадрового потенціалу,

до складу якого входять науково-дослідний та інженерно-технічний персонал» [152]; М.Ф. Сафаргалієва [497], який виділив зовнішні пріоритети, що обумовлюють взаємодію підприємства з економічним і соціальним середовищами.

На думку С.О. Заїки, каталізаторами інноваційного потенціалу як на мікрорівні так і на нанорівні є наступні пріоритети: «форма власності на засоби виробництва; організаційна структура, яка обумовлює мобільність економічної системи в процесі прийняття управлінських рішень; розмір підприємства: мале, середнє чи велике; галузева приналежність, що характеризує спеціалізацію підприємства» [181, с. 95].

На основі проведеного теоретичного аналізу за допомогою змістовного співвідношення характеристики каталізаторів розвитку інноваційного потенціалу усіх рівнів системи економіки запропоновано універсальні узагальнені пріоритети, які на макро-, мезо-, мікро- нано- рівнях сприяють розвитку інноваційного потенціалу підприємства (рис. 1.18).

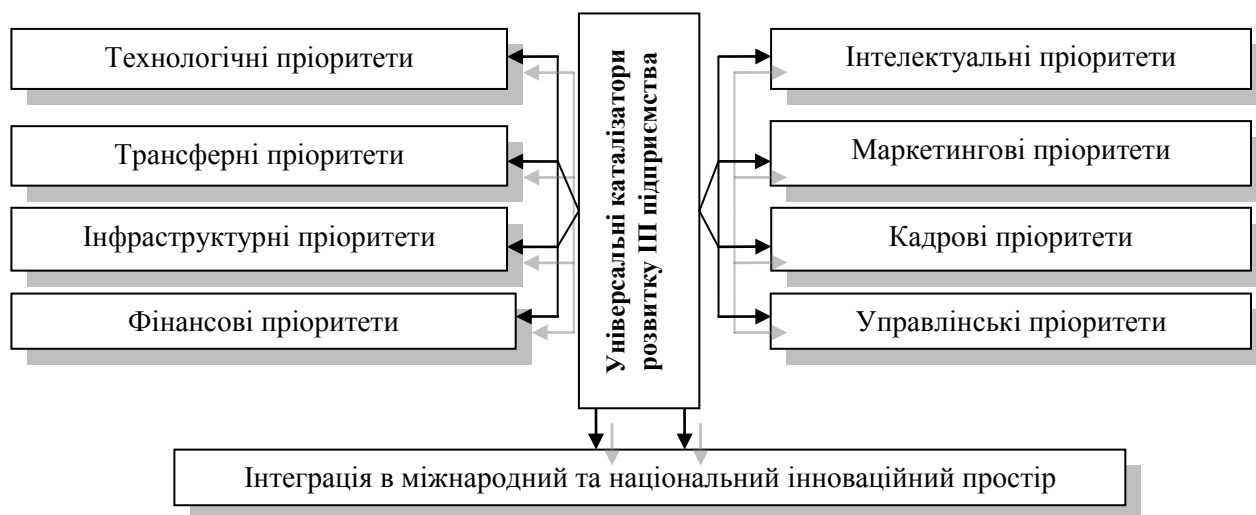

Рис. 1.18. Універсальні каталізатори розвитку інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

Важливо зазначити, що, дотримання технологічних, трансферних, маркетингових, фінансових, кадрових, інфраструктурних, інтелектуальних,

управлінських пріоритетів розвитку інноваційного потенціалу на усіх рівнях призведе до інтеграції підприємств в національний та міжнародний інноваційний простір.

Наступним кроком ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу стало визначення стабілізаторів, які характеризують принципи розвитку інноваційного потенціалу. Розгляд цього питання також лежить в різних площинах окремих рівнів економічних систем. Вивчення робіт, що присвячені характеристиці макростабілізаторів [48; 96; 149; 337] свідчить про те, що в науковій літературі має місце розбіжність поглядів на принципи розвитку інноваційного потенціалу на макрорівні.

Так, О.Г. Богуславська [46] визначає основний принцип розвитку інноваційного потенціалу країни як ефективність реалізації інноваційних проектів. А.А. Гальчук [96] пропонує такі принципи: функціональність, структурність, динамічність. О.О. Денисова та О.О. Крисенко надають більш детальну характеристику принципів розвитку інноваційного потенціалу: «системний підхід в управлінні розвитком інноваційного потенціалу на засадах маркетингу; науковість управління на основі економічних законів і закономірностей розвитку, застосування наукових підходів до формування і використання сукупності елементів інноваційного потенціалу, що забезпечують синергетичний ефект; системний аналіз та моніторинг реальних вимог розвитку; орієнтація управління інноваційним потенціалом на інноваційний шлях розвитку країни» [149]. В.Г. Матвейкін, С.И. Дворецький, Л.В. Мінько і др., пропонують для забезпечення розвитку інноваційного потенціалу макросистеми наступні принципи: «облік загальних закономірностей науково-технічного розвитку світової спільноти; оцінювання можливості створень необхідної науково-технологічної бази; формування стратегічних пріоритетів інноваційно-технологічного розвитку країни; можливість фінансового забезпечення реалізації всього технологічного ланцюжка створення інноваційного продукту; створення умов втілення фундаментального наукового потенціалу країни в пріоритетні інновації» [377, с. 23].

Мезостабілізаторами розвитку інноваційного потенціалу виступають принципи, представлені авторами Р.М. Нурєєвим та С.А. Симаковським: «необхідність забезпечення кадрової та інвестиційної привабливості інноваційного сектора; визначення пріоритетів інноваційного розвитку регіону в цілому і технологічного розвитку економіки зокрема; комплексне, повне і ефективне використання інструментів розвитку; оцінка ефективності на основі міжнародних стандартів; нівелювання «провалів ринку»; захист і заохочення добросовісної конкуренції в секторі генерації знань» [427, с. 41]. Цими авторами зазначається, що при розподілі та витрачанні бюджетних коштів щодо розвитку інноваційного потенціалу необхідно дотримуватися принципів прозорості, відкритості, безперервності контролю.

На нашу думку, більш чіткі принципи розвитку інноваційного потенціалу на мезорівні представлені в нормативному документі «Регіональні перспективи розвитку технопарків»: «системний підхід до формування регіональної інноваційної політики; створення регіональної інноваційної інфраструктури, що враховує специфіку територій; узгодженість середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності регіонального та загальнодержавного рівнів згідно із Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [462].

Визначенню мікростабілізаторів розвитку інноваційного потенціалу присвячені дослідження низки авторів [46; 72; 430; 497], які пропонують стратегічні та оперативні принципи. М.В. Сафаргалієв пропонує наступні принципи: «пріоритет інновацій над традиційним виробництвом; забезпечення свободи наукової творчості; правовий захист інтелектуальної власності; сприяння розвитку конкуренції в сферах науки і техніки; економічність інноваційних процесів; концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки; достатність і обмеженість пріоритетних напрямків; гнучкість інноваційної політики; інтеграція освіти, науки і підприємницької діяльності; сприяння розвитку міжнародного співробітництва» [497, с. 13–14]. Г.В. Омельчак [430, с.115] зазначає принципи стратегічної орієнтації

інноваційного потенціалу: ефективність стратегії; стратегічна відповідність можливостей зовнішнього середовища інноваційному потенціалу підприємства; рівень операційної досконалості. Найбільш уніфіковану характеристику принципів розвитку інноваційного потенціалу підприємства представили Т.А. Васильєва, С.В. Леонов, Я.М Кривіч [72, с. 166–167]:

1) принцип системності (інноваційний потенціал підприємства є складною, цілісною, відкритою, динамічною системою);

2) принцип перспективності (інноваційний потенціал підприємства повинен сприяти реалізації потенційних змін у діяльності підприємства);

3) принцип прогресивності (необхідність застосування на практиці прогресивних методів створення і функціонування інноваційного потенціалу із застосуванням досвіду провідних підприємств розвинених країн);

4) принцип співвідношення (успішне досягнення цілей залежить від співвідношення ресурсів та цілей);

5) принцип реальності (робота в межах наявних ресурсів);

6) принцип обмеженості та взаємозамінності ресурсів (при використанні інноваційного потенціалу ресурси підприємства є обмеженими та взаємозамінюваними);

7) принцип цілеспрямованості інноваційного потенціалу (розвиток інноваційного потенціалу має здійснюватися з метою досягнення певної мети);

8) принцип адаптивності (при формуванні інноваційного потенціалу доцільно передбачити можливість його адаптації);

9) принцип динамічності (інноваційний потенціал не є статичною величиною, він постійно змінюється);

10) принцип здатності до розвитку (необхідність покращення інноваційного потенціалу).

Дослідження наностабілізаторів дозволило визначити такі принципи розвитку інноваційного потенціалу персоналу: «самостійність, саморозвиток, креативність, прагнення до успіху, адаптивність до оточуючого середовища, самоповага, гармонічність, самодостатність, досягнення поставленої мети,

завзятість» [6, с. 12]. На основі вище представлених принципів запропоновано власний погляд на визначення стабілізаторів розвитку інноваційного потенціалу, які запропоновано розглядати ідентичними для усіх рівнів економічних систем, в тому числі, для підприємств (рис. 1.19).

Рис. 1.19. Стабілізатори розвитку інноваційного потенціалу підприємств

Джерело: складено автором на основі даних [6; 45; 46; 72; 112; 174; 310; 311; 440; 497; 501]

Наступним кроком ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу є дослідження дестабілізаторів, які виступають перепонами при

формуванні, накопиченні, дифузії та використанні інноваційного потенціалу на окремих рівнях. Дослідженню змісту існуючих трактувань макродестабілізаторів розвитку інноваційного потенціалу присвячені ряд наукових робіт: [51; 97; 98; 119; 181; 503; 561], в яких автори характеризують детермінанти негативного впливу на розвиток інноваційного потенціалу.

С.О. Заїка [181, с. 95], А.Г. Большов [51] визначають перепони інноваційного потенціалу на макрорівні як відсутність фінансової підтримки наукових і дослідних установ з боку держави, відсутність достатньо сильної бази інституцій, що контролюють раціональне використання інноваційного капіталу.

С.М. Ганзюк визначає наступні макродестабілізатори розвитку інноваційного потенціалу: «недостатня координація між державним і приватним сектором при визначенні пріоритетів інноваційного розвитку; нестача бюджетного фінансування наукової та інноваційної діяльності та інноваційної інфраструктури; відсутність скоординованої політики трансферу знань і технологій; високий рівень монополізації національного та регіональних ринків; застаріла технологічна структура основного капіталу в більшості галузей; низький рівень інноваційної культури; технологічне відставання в важливих монополізованих секторах економіки; зниження витрат на дослідження та розробки; низькі стимули для інноваційно-підприємницької діяльності малого і середнього бізнесу; зростання інфляції і криза світового фінансового ринку; закріплення сировинної орієнтації економіки; скорочення доходів населення внаслідок інфляції, що перешкоджає розвитку споживання інноваційних продуктів; скорочення державних соціальних програм і уповільнення реформи в інноваційній сфері і освіти» [98].

Т.І. Городиський виділяє інституціональні дестабілізатори інноваційного потенціалу країни: «відсутність чіткого механізму торгівлі інтелектуальною власністю; відсутність механізму державного або приватного страхування інноваційних ризиків; відсутність ефективних механізмів залучення фінансових ресурсів в інноваційну сферу; неузгодженість окремих Указів та

Розпоряджень Президента України, Постанов та Розпоряджень Кабінету Міністрів України; більшість прийнятих нормативних актів носить декларативний та суперечливий характер» [119, с. 278].

Г.В. Семеніхін розглядає фінансові та структурні перепони розвитку інноваційного потенціалу країни: «дефіцит власних фінансових коштів і висока вартість запозичених коштів; складна і малоефективна система оподаткування; відсутність зв'язку між науково-дослідними і промисловими секторами економіки; відсутність відповідної бази і структур, необхідних для трансфера технологій, а також систематизованої інформації за цією темою; відсутність зацікавленості, як у держави, так і у підприємців у впровадженні інновацій» [503, с. 225].

Л. Федулова наголошує на наступних перепонах: «незатребуваність інновацій; відсутність системи інститутів, що забезпечують функціонування економіки інноваційного типу в усіх її складових; мала чисельність висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в інноваційній сфері; відсутність ефективно й погодженої державної промислової й інноваційної політики» [561, с. 51].

М.В. Гаман [97, с. 110–116] в своїх дослідженнях визначає стратегічні, фінансові, організаційні, ринкові перепони, які перешкоджають розвитку інноваційного потенціалу України. Усі визначені дестабілізатори на макрорівні є відображенням негативних характеристик вітчизняної практики щодо розвитку інноваційного потенціалу і можуть бути структуровані наступним чином: 1) інституційні; 2) фінансові; 3) стратегічні; 4) структурні; 5) ринкові.

Дослідженню мезодестабілізаторів інноваційного потенціалу присвячено праці [113; 119; 126; 388; 428], в яких принциповим моментом виступають когерентність перепонів як з боки держави та і з боку підприємств.

Ю.І. Головня, І.І. Шкуратова визначають в якості мезодестабілізаторів такі фактори: «відсутність структур, координуючих інноваційні процеси; низький рівень мотивації для працівників; відсутність внутрішньогосподарських науково-дослідних відділів; низьке матеріально-

технічне забезпечення; відсутність ефективної державної інноваційної політики та стратегії регіону (галузі); високий рівень конкуренції з зарубіжними виробниками; скорочення державної підтримки окремих секторів економіки; збільшення частки імпорту у окремих секторах економіки» [113, с. 147].

М.І. Грицаєнко [126, с. 55] акцентує увагу на наступних фінансових переполах: відсутність державної фінансової підтримки, обмежений доступ до банківського кредитування, нерозвиненість венчурного та лізингового фінансування. О.І. Мілашовська, А.В. Грянило, М.М. Удут [388, с. 433] зазначають як фінансові так і правові, технічні та аналітичні дестабілізатори інноваційного потенціалу. В.Н. Овчинніков та Н.П. Кетова [428, с. 543] акумулюють перепони інноваційного потенціалу регіону з позиції структурних, ринкових, технологічних, інформаційних, кадрових проблем.

А.А. Трухляєва розглядає такі інституціональні та інтеграційні перепони інноваційного потенціалу: «нерозвиненість нормативно-правової бази інноваційної діяльності; відсутність податкових пільг і субсидій для стимулювання інноваційної активності регіонів; низька конкурентоспроможність регіонів та галузей; відсутність ефективних механізмів взаємодії держави з підприємницьким сектором економіки; неефективна інтеграція наукової, виробничої та освітньої складових в структурі інноваційної системи; нерозвиненість інноваційної інфраструктури; відсутність інформації про нові технології» [544, с. 77].

Т.І. Городиський пропонує власне бачення мезодестабілізаторів інноваційного потенціалу, які перекликаються з характеристикою перепонів попередніх авторів: «економічна нестабільність у регіоні та країні, дефіцит фінансових коштів, загроза інфляції; відсутність чіткої політики сприяння розвитку венчурного бізнесу з боку держави; відсутність кваліфікованих спеціалістів у галузі інноваційного бізнесу; відсутність розвинутої мережі інфраструктури інноваційного бізнесу» [119, с. 282].

А.П. Єгоршин групує дестабілізатори наступним чином: «економічні (нестача фінансових ресурсів, висока вартість нововведень, високий

економічний ризик тощо); виробничі (нестача кваліфікованих кадрів та інформації про нові технології і ринки збуту тощо); інституціональні чинники (низький попит на інноваційну продукцію, недостатня юридична ефективність законодавчих і нормативно-правових документів, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, ринку технологій тощо)» [169].

Систематизація авторського бачення окремих груп мезодестабілізаторів надана в таблиці 1.11. Згідно даних цієї таблиці, автори акцентують свою увагу на окремих видах дестабілізаторів.

Таблиця 1.11

Систематизація авторського бачення окремих груп мезодестабілізаторів
інноваційного потенціалу

Групи мезодестабілізаторів	Автори						
	Ю.І. Головня, І.І. Шкуратова [113]	М.І. Грицаєнко [126]	О.І. Мілашовська, А.В. Грянило, М.М. Удуг [388]	В.Н. Овчинников, Н.П. Кетова [428]	А.А. Трухляева [544]	Т.І. Городиський [119]	А.П. Єгоршин [169]
Інтеграційні	+	+			+		
Інфраструктурні					+	+	+
Матеріально-технічні	+		+				
Мотиваційні	+						
Стратегічні	+						
Конкурентні	+				+		
Ринкові				+			+
Інституціональні	+	+					
Економічні						+	
Фінансові		+	+		+	+	+
Інформаційні				+	+		+
Правові			+		+		+
Кадрові			+	+		+	+
Оціночні			+				

Примітка. «+» – дослідження автором мезодестабілізаторів

Джерело: складено автором

Так більшість авторів приділяють увагу фінансовим дестабілізаторам. Такі групи мезодестабілізаторів як кадрові, інформаційні, інтеграційні, інфраструктурні, правові також визначені більшістю авторів. Інші групи факторів також розглядаються в досліджених публікаціях, тому важливість і значимість усіх груп дестабілізаторів не визивають сумнівів.

Аналіз наукової літератури [112; 126; 183; 388; 566] дозволив проаналізувати перепони інноваційного потенціалу на рівні підприємства (мікродестабілізатори). М.І. Грицаєнко [126, с. 55] визначає фактори – мікродестабілізатори як: відсутність державної підтримки, обмежений доступ підприємств до банківського кредитування, нерозвиненість венчурного та лізингового фінансування.

Т.Г. Філософова, В.А. Биков групують мікродестабілізатори наступним чином: «економічні (низька забезпеченість фінансовими ресурсами, недостатнє фінансування з боку держави, високі витрати на створення і впровадження інновацій, високий рівень економічного ризику, тривалі терміни окупності нововведень); виробничі (недолік кваліфікованого персоналу, недолік інформації про нові технології, брак інформації про ринки збуту, несприйнятливність організації до нововведень, брак можливостей для кооперування з іншими організаціями, підприємствами та науковими організаціями); інші дестабілізатори (низький платоспроможний попит з боку споживачів на інноваційну продукцію, недостатнє законодавче і нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності, недостатнє стимулювання інноваційної діяльності з боку держави, слабо розвинена інноваційна інфраструктура, нерозвиненість ринку технологій)» [566].

На думку, Л.С. Головкової [112] та О.І. Мілашовської, А.В. Грянило, М.М. Удут [388, с. 435] можливо виділити такі мікродестабілізатори: «відсутність ефективного організаційно-економічного механізму управління; нестача фінансових коштів; необхідність систематичного технологічного переоснащення виробництва сучасним обладнанням; підвищена ризикованість; неефективна робота маркетингової служби; недосконалість мотивації персоналу». Слід відзначити, що запропоновані мікродестабілізатори повторюють мезодестабілізатори.

На основі опрацювання наукових праць виділено нанодестабілізатори інноваційного потенціалу, тобто це перепони, які впливають на розвиток кадрового інноваційного потенціалу підприємства: «низький професійний

статус інноватора, відсутність матеріальних стимулів та умов творчої праці, вплив наукових кадрів» [183, с. 279].

Узагальнюючи вищевикладене стосовно дестабілізаторів розвитку інноваційного потенціалу різних рівнів, слід констатувати, що дестабілізаторами-перепонами інноваційного потенціалу виступають окремі групи факторів (економічні, технологічні, структурні, інституційні тощо), які накладаються один на одній (рис. 1.20).

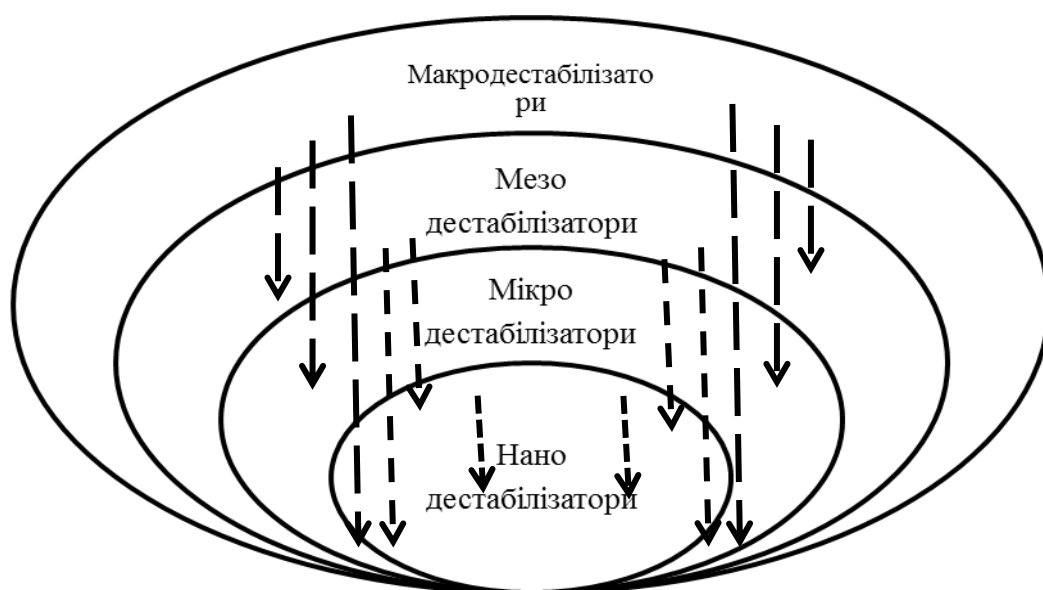

Рис. 1.20. Воронка впливу дестабілізаторів різних рівнів на розвиток інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

Причому дестабілізатори більш вищого рівня впливають на усі нижчі рівні, тобто на розвиток інноваційного потенціалу підприємства мають вплив дестабілізатори макро, мезо та мікрорівня і т.п.

Ідентифікуючи детермінанти інноваційного потенціалу необхідно зупинитися на дослідженні активізаторів інноваційного потенціалу, як факторах, які нейтралізують дестабілізатори.

По-перше, зупинимось на макроактивізаторах [35; 51; 98; 143; 181; 253]. Макроактивізатори, як пропозиції подолання перепон, визначаються авторами Г.П. Беяковим та С.В. Єрмеєвою [35] наступним чином: постійне

підтримування процесу генерування інноваційних ідей, збільшення швидкості проходження науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР); для цього автори пропонують сформуванню стратегію держави, в якій потрібно врахувати потреби суспільства та пріоритети розвитку приватного і державного сектору з цього питання.

С.М. Ганзюк пропонує власний погляд на подолання перепон розвитку інноваційного потенціалу, який має інституційний та ринковий вектор: «розробка програм залучення закордонного та державного інвестування інноваційної сфери; посилення конкуренції на внутрішніх ринках як стимулу інноваційної активності; використання ділових міжнаціональних комунікацій для розширення зовнішніх ринків збуту інноваційної продукції; підвищення рівня інноваційної активності підприємств за рахунок прискореного розвитку інноваційної інфраструктури; розробка програми підвищення конкурентоспроможності окремих галузей виробництва; розробка програм щодо залучення інвестицій для модернізації застарілої технологічної структури; розробка програм щодо підвищення частки бюджетного фінансування, підтримки венчурного фінансування інноваційної інфраструктури» [98].

Дегтярьова І.О. пропонує більш детальні пропозиції подолання перепон, які характеризуються функціями управління з боку держави (формування, організація, регулювання, стимулювання): «заходи щодо сприяння кооперації та взаємодії різноманітних суспільних інститутів у здійсненні інновацій; організація ярмарок, виставкових заходів; створення за рахунок бюджетних коштів інноваційних структур; стимулювання інновацій через створення технопарків та бізнес-інкубаторів за бюджетні кошти; розвиток інноваційного підприємництва шляхом надання податкових пільг, цільових субсидій та ін.» [143].

О.Г. Богуславська [46], С.О. Заїка [181, с. 95] та А.Г. Большов [51] бачать пропозиції подолання перепон як розширене відтворення інноваційного потенціалу за рахунок внутрішніх джерел; використання частини природної ренти на накопичення і розвиток інноваційного потенціалу; формування соціально-

психологічних і соціально-економічних механізмів; формування в науці, освіті, техніці механізмів розстановки кадрів відповідно до їх здібностей; державна підтримка, планування, програмування, регулювання фундаментальної науки, НДДКР, наукоємних виробництв; синергетичний ефект у розширеному відтворенні інноваційного потенціалу. Зазначені пропозиції теж містять представлені вище функції управління держави щодо розвитку інноваційного потенціалу.

У «Концепції розвитку національної інноваційної системи» зазначені напрями активізації розвитку інноваційного потенціалу, які охоплюють науково-освітні, інфраструктурні, правові, фінансові, виробничо-технологічні, інтеграційні, кадрові, соціальні вектори розвитку інноваційного простору: «забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти; підвищення результативності вітчизняного сектора наукових досліджень; забезпечення розширеного відтворення знань; забезпечення розвитку системи фінансово-кредитної підтримки інновацій; забезпечення розвитку виробничо-технологічної та інформаційно-аналітичної інноваційної інфраструктури; створення умов для трансферу технологій; упровадження відповідно до норм Європейського Союзу та СОТ прозорого, ефективного механізму стимулювання та державної підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання; упровадження ефективного механізму взаємодії державного та приватного секторів; забезпечення підтримки та захисту національного виробника; формування позитивного ставлення до інновацій у суспільстві; розвиток кадрового потенціалу в інноваційній діяльності» [253].

Враховуючи вищевикладене, в рамках активізації інноваційного потенціалу, доцільно сформулювати ключові пропозиції подолання перепон на макрорівні, які мають бути відображені в нормативно-правових документах країни (рис. 1.21).

З урахуванням теоретичних напрацювань [143; 428; 442; 592] визначено мезоактивізатори інноваційного потенціалу.

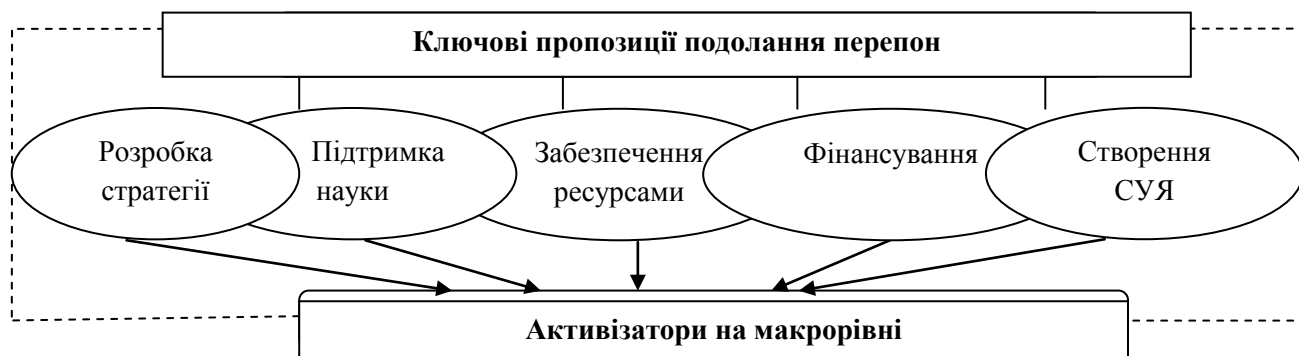

Рис. 1.21. Ключові пропозиції подолання перепон розвитку інноваційного потенціалу на макрорівні

Джерело: складено автором

О.С. Чмельова, О.Ю. Татарчук пропонують в якості мезоактивізаторів інноваційного потенціалу галузі стратегічні, науково-технічні, фінансові, кадрові шляхи: «запровадження заходів науково-технічного прогресу методом купівлі новітнього програмного забезпечення; активна співпраця з інноваційними підприємствами галузі, бенчмаркінг; стимулювання персоналу щодо активної та плідної співпраці; формування здібностей та навичок персоналу щодо інноваційної діяльності; орієнтація на довгострокову інноваційну діяльність; фінансування активізації інноваційної діяльності; оптимізація використання природних та енергетичних ресурсів» [592, с. 17].

В.Н. Овчинніков та Н.П. Кетова [428, с. 538] пропонують в якості мезоактивізаторів інноваційного потенціалу: використання унікальних можливостей інноваційного потенціалу бізнес-середовища регіону або галузі, особливо венчурних фірм. А.Я. Паулік визначає пропозиції подолання перепон, які характеризують зміни відносно: «структури та наповнення наукового потенціалу інноваційної діяльності; зміни ролі науки у забезпеченні інноваційних потреб на регіональному рівні; умов фінансування наукових програм; економічних важелів впливу на виробників і споживачів нововведень; вимог до нововведень із боку бізнесу» [442, с. 172].

Авторське бачення відносно визначення мезодестабілізаторів збігається з думкою І.О. Дегтярьової [143], яка розглядає мезоактивізатори як систему

прийняття і реалізації раціональних рішень стосовно інноваційного розвитку регіону: «виявлення пріоритетних секторів регіональної економіки; аналіз та моделювання регіональної інноваційної системи; формування і реалізація стратегічних завдань та напрямів інноваційної діяльності регіону; прогнозування економічних та соціальних результатів інноваційної діяльності; визначення інвестиційних ресурсів в інноваційну сферу регіону; досягнення консенсусу між суб'єктами регіональної інноваційної системи та виконавцями стратегічних завдань; інформування громадськості про плани, заходи та їх виконання» [349].

На основі аналізу низки наукових публікацій [18; 80; 270; 388; 430; 468; 581; 608; 609] визначено мікроактивізатори, як пропозиції подолання перепон розвитку інноваційного потенціалу на підприємстві.

О.І. Мілашовська, А.В. Грянило, М.М. Удут [388, с. 433] пропонують такі мікроактивізатори: оновлення, збільшення та модернізація матеріально-технічної бази; залучення до роботи на підприємстві молодих, ініціативних, вмілих працівників; оптимізація організаційної структури управління на підприємстві; підвищення оборотності капіталу на підприємстві; дослідження інформаційної бази, необхідної для стабільної роботи підприємства; запровадження новітніх технологій виробництва.

Г.В. Омельчак пропонує в якості мікроактивізаторів визначити пропозиції, за допомогою яких керівництво підприємства може подолати перепони щодо розвитку інноваційного потенціалу: «рівень розвитку виробництва; стан механізму й системи управління; тип і орієнтація організаційної структури; тенденції економічної та інноваційної політики; розуміння потреби в змінах і готовність до них персоналу тощо» [430, с. 113–114]. Представлені мікроактивізатори стосуються організаційного механізму діяльності підприємства. Схожої думки дотримується П.А. Пулін, який пропонує в якості активізаторів підприємству такі: «чітке визначення потреб і стратегій випуску нової продукції, запровадження кооперації і комунікації як системи відбору проектів, оптимізація обсягів ресурсів тощо» [468].

А.А. Бабаєва [18] визначає основним мікроактивізатором збільшення фінансування розвитку інноваційного потенціалу та залучення фахівців високого рівня.

О.І. Вікарчук пропонує використовувати мікроактивізатори, які залежать від самого підприємства і забезпечать синергетичний ефект від використання інноваційного потенціалу: «запровадження ефективної організаційної структури; запровадження ефективної технології; ефективна організація праці; ефективна організація оплати праці; ефективна кадрова політика; впровадження ефективного стилю управління; впровадження ефективної системи інформування персоналу; забезпечення ефективного психологічного клімату» [80]. Б.І. Герасимов [608, с. 13] використовує при визначенні мікроактивізаторів стратегічний підхід в рамках інноваційної політики підприємства: використання професійних прийомів управління на основі методів оцінки проектів; орієнтація на майбутнє на основі своєчасності інновацій; ефективне освоєння практичного досвіду. А. Череповіцин, А. Краславски [581, с. 895] задля подолання перепон розвитку інноваційного потенціалу пропонує наступні кроки: змінити склад і структуру споживаючих засобів підприємства; змінити коло стейкхолдерів підприємства і старий досвід та раніше налагоджені зв'язки; забезпечити інноваційну активність.

Розширену характеристику мікроактивізаторів інноваційного потенціалу надає А.О. Крисак: «пряме державне фінансування інноваційних проектів; майнова підтримка інноваційних підприємств; спільна участь у державних замовленнях, у конкурсах інноваційних проектів, що фінансуються за рахунок держави; система пільг для небанківських структур, що фінансують інноваційно активні підприємства; пільгове оподаткування на продукцію підприємств, які мають інноваційний характер і відповідають світовому рівню; подальший розвиток вже існуючих інноваційних структур і сприяння появи нових; забезпечення доступу до інформаційних ресурсів; залучення висококваліфікованих спеціалістів з інноваційного менеджменту» [270, с. 26].

Представлені активізатори мають як зовнішнє походження (державні інструменти) так і внутрішнє (управлінські інструменти).

Власний погляд на визначення мікроактивізаторів інноваційного потенціалу має О.В. Якименко [609, с. 321], який представляє окремі групи активізаторів на підприємстві: інформаційні; концептуальні; методичні; формування системи факторних ознак розвитку інноваційного потенціалу; розроблення методів розрахунку факторних оцінок складових інноваційного потенціалу підприємства; розроблення методів оцінювання впливу інноваційного потенціалу на розвиток підприємства. Урахування полісистематизму визначення мікроактивізаторів дозволило визначити інваріантні складові ідентифікації мікроактивізаторів (табл. 1.12).

Таблиця 1.12

Інваріантні складові ідентифікації мікроактивізаторів

Складові мікроактивізаторів	Характеристика складових мікроактивізаторів
Організаційні	Оптимізація організаційної структури управління; ефективне залучення і переміщення персоналу; забезпечення ефективної системи інформування персоналу
Виробничі	Оновлення, збільшення та модернізації матеріально-технічної бази; запровадження новітніх технологій виробництва
Управлінські	Впровадження ефективного стилю управління та ефективного психологічного клімату; забезпечення професійних прийомів управління
Стратегічні	Формування і підтримування в актуальному стані бази даних щодо параметрів внутрішнього і зовнішнього середовища; визначення інноваційних стратегій; орієнтація на майбутнє на основі своєчасності інновацій; забезпечення інноваційної активності
Економічні	Підвищення оборотності капіталу на підприємстві; забезпечення ефективної організації оплати праці
Інтегральні	Сприяння застосування кооперації і комунікації
Публічні	Державне фінансування; майнова підтримка з боку держави; участь підприємств у державних замовленнях; пільгове оподаткування

Джерело: складено автором на основі даних [18; 80; 270; 308; 388; 430; 468; 581; 608; 609]

Дослідження наноактивізаторів розвитку інноваційного потенціалу, дозволило визначити такі напрями: організаційна структура; технології; організація праці; оплата праці; стиль управління; система інформування персоналу; психологічний клімат [246, с. 151]. Запропоновані напрями збігаються з активізаторами мікрорівня запропонованих О.І. Вікарчуком [96].

Провівши дослідження активізаторів, як засобів подолання перепон, слід зазначити, що вони напряду пов'язані з виникаючими дестабілізаторами інноваційного потенціалу на різних рівнях економічної системи, тобто активізаторами виступають пропозиції як реакція окремого рівня на виниклі дестабілізатори (перепони) розвитку інноваційного потенціалу (рис. 1.22).

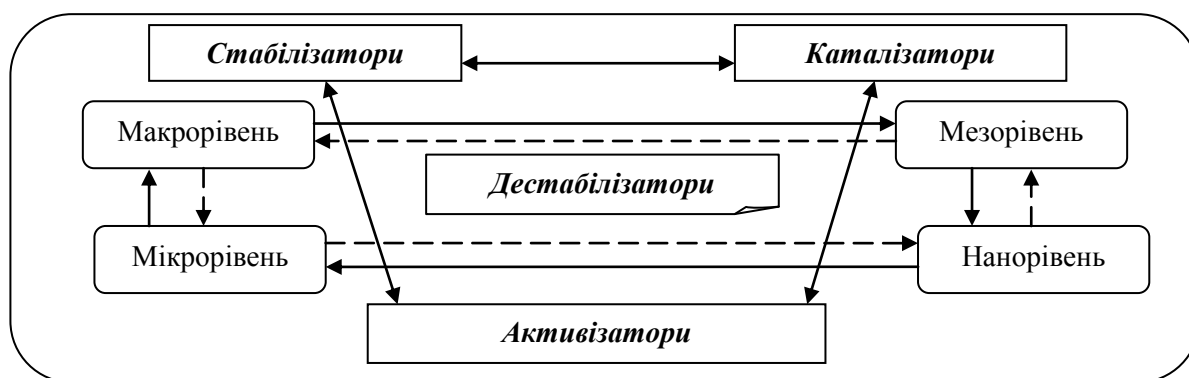

Рис. 1.22. Взаємодія стабілізаторів, каталізаторів, дестабілізаторів, активізаторів розвитку інноваційного потенціалу

Джерело: складено автором

В свою чергу, активізатори базуються на стабілізаторах, які визначають «правила поведінки» та на каталізаторах, які пропонують пріоритети розвитку інноваційного потенціалу.

В економічній літературі має місце дослідження індикаторів, як детермінантів розвитку інноваційного потенціалу. Індикатори надають можливість отримати кількісну і якісну оцінку ступеня розвитку інноваційного потенціалу. Ідентифікація індикаторів та їх характеристика представлена в таблиці Б.1. Запропонованими індикаторами виступають як абсолютні так і відносні показники. Джерелами інформації для їх розрахунку є статистичні показники (макрорівень, мезорівень), економічні показники (усі рівні дослідження), специфічні показники інноваційної діяльності (мезорівень, мікрорівень, нанорівень), результати управлінського та оперативного обліку (мікрорівень, нанорівень) тощо. Складність та багатоаспектність розглянутих індикаторів вимагають уваги і зусиль з боку фахових організацій, спеціалістів

підприємства та публічних структур. Прийняття рішення про застосування окремих індикаторів розвитку інноваційного потенціалу має носити ситуаційний характер і не може бути уніфікованим.

Принциповим моментом в дослідженні детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємства є визначення взаємозв'язку і взаємозалежності детермінантів один з одним та з етапами розвитку інноваційного потенціалу (динамічний підхід) (рис. 1.23).

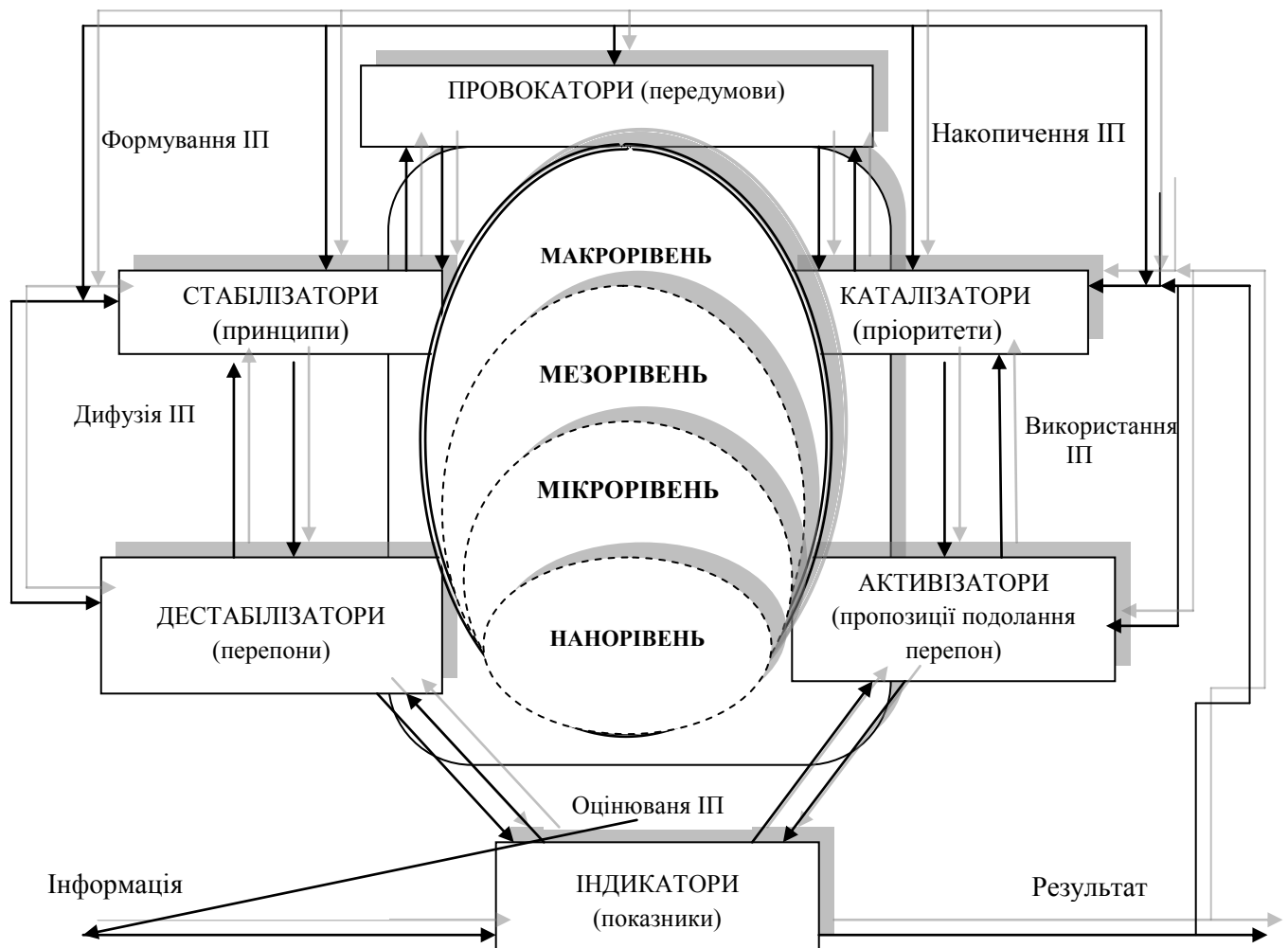

Рис. 1.23. Взаємозв'язок детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств

Джерело: складено автором

Принциповим моментом в дослідженні є виявлений вплив окремих детермінантів, які мають місце не тільки в межах одного рівня економічної системи, а можуть впливати і на інші рівні системи, тобто розвиток

інноваційного потенціалу підприємств знаходиться під впливом детермінантів макро-, мезо- та нано- рівнів.

Отже, теоретичні аспекти розвитку інноваційного потенціалу підприємств є підґрунтям для розробки концептуальних й методологічних засад його розвитку на туристичних підприємствах.

Висновки до розділу 1

1. Уточнено зміст поняття «інноваційний потенціал підприємства», яке доцільно розуміти як сукупність взаємопов'язаних елементів, об'єднаних у фракції, а саме: ресурси (фінансові, кадрові, матеріально-технічні, інформаційні); інноваційні можливості (клієнтські, ринкові, репутаційні), інноваційна готовність підприємства (проектна, інтелектуальна, організаційна готовність та готовність до взаємодії з цільовими групами), що введені до системи управління підприємством.

Взаємодотичність рівнів інноваційного потенціалу визначається через «принцип доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», під яким розуміється те, що інноваційний потенціал, нанорівня є імпульсом для розвитку інноваційного потенціалу на мікрорівні, цей, в свою чергу, виступає імпульсом при розвитку інноваційного потенціалу на мезорівні, а останній визначає макрорівень інноваційного потенціалу; слід відмітити, наявність зворотного зв'язку (реверсу), який полягає у розвитку інноваційного потенціалу на мезорівні залежно від інноваційного потенціалу на макрорівні, тоді як інноваційний потенціал мезорівня є визначальним для розвитку інноваційного потенціалу на мікрорівні, а інноваційний потенціал мікрорівня є основою для розвитку інноваційного потенціалу нанорівня.

2. Теоретичним підґрунтям дослідження розвитку інноваційного потенціалу є симбіоз його статичного та динамічного підходів. Принциповим моментом в дослідженні статичного розвитку інноваційного потенціалу є когерентність та поєднання окремих складових інноваційного потенціалу, а з

позиції динаміки, розвиток інноваційного потенціалу проходить етапи: формування інноваційного потенціалу (фокусування на логістиці), накопичення інноваційного потенціалу (фокусування на наповнення), дифузія інноваційного потенціалу (фокусування на стратифікацію), використання інноваційного потенціалу (фокусування на активність застосування), оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі (фокусування на релевантність).

3. Обґрунтовано підхід до ідентифікації детермінантів розвитку інноваційного потенціалу підприємств, а саме: в рамках моделі Пб, детермінанти розвитку інноваційного потенціалу виступають неоднорідними за своєю природою і відображають безперервний ланцюг факторів, які є дискретними домінантами в рамках окремого етапу динаміки інноваційного потенціалу: провокатори-передумови, стабілізатори-принципи, каталізатори-пріоритети, дестабілізатори-перепони, активізатори – пропозиції подолання перепон, індикатори – оціночні показники.

На основі матриці модифікованих детермінантів інноваційного потенціалу різних рівнів, визначені та систематизовані детермінанти в розрізі макро-, мезо-, мікро-, нано- рівнів. Визначено причинно-наслідковий зв'язок розглянутих детермінантів, який полягає в наступному: провокатори, як передумови інноваційного потенціалу надають поштовх щодо його розвитку; на основі стабілізаторів (принципів розвитку інноваційного потенціалу) визначаються каталізатори (пріоритети розвитку інноваційного потенціалу); наявність дестабілізаторів (перепонів розвитку інноваційного потенціалу) потребує активізаторів інноваційного потенціалу (пропозицій подолання перепонів); оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному етапі здійснюється за допомогою індикаторів, які виражаються різноманітними показниками.

Результати досліджень за першим розділом дисертації опубліковані у наукових роботах здобувача [298 –300, 302 – 311, 322, 347, 349, 353, 584].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Генезис інноваційного потенціалу туристичних підприємств

В Україні туризм стає однією з небагатьох сфер бізнесу, що викликає значну зацікавленість як серед українських так і серед закордонних підприємців. По-перше, туристична діяльність, за своєю сутністю є посередницькою діяльністю і не потребує значних інвестицій для започаткування бізнесу. По-друге, на туристичному ринку можливі вигідні взаємодії між великим, середнім та малим туристичним бізнесом. По-третє, туризм є перспективною галуззю, оскільки задовольняє постійно зростаючий попит населення на якісний відпочинок як в Україні так і за кордоном і має тенденції до подальшого зростання. Україна, зі свого боку, володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом і має всі передумови, щоб увійти до високорозвинених туристичних країн світу [414].

Історично туристична галузь розвивається достатньо динамічно, часові етапи її розвитку відображені у літературі [549; 607], особливості розвитку цієї галузі у зазначені періоди чітко простежуються (рис. 2.1).

Туристична галузь як важлива складова національної економіки набуває все більшого значення та швидко інтегрується у світову туристичну індустрію. Її розвиток впливає на такі сфери економіки як торгівля, сільське господарство, банківська сфера, будівництво, готельне господарство, транспорт, зв'язок і є одним з найбільш перспективних напрямків структурної переорієнтації економіки [135].

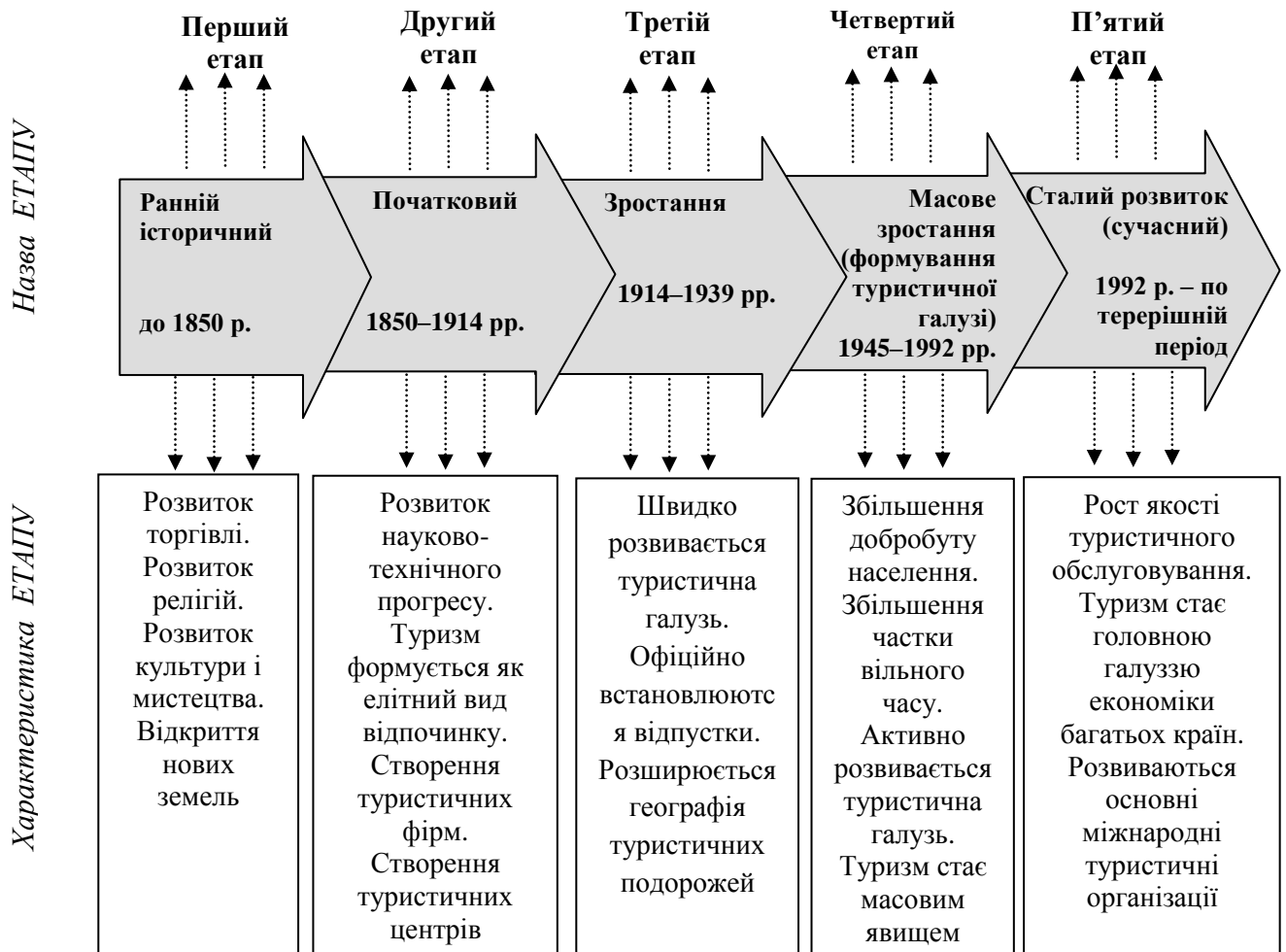

Рис. 2.1. Історична систематика розвитку туристичної галузі

Джерело: складено автором на основі даних [549; 607, с. 271]

Проведення досліджень закономірностей інноваційно-технологічного розвитку, а саме аналіз періодизації великих циклів інноваційного розвитку за М. Кондратьєвим [251] та Й. Шумпетером [604], що радикально змінили структуру ринку та пов'язані із засвоєнням і розповсюдженням технологічних укладів (рис. 2.2), довели, що розвиток туристичної галузі майже співпадає із часовими рамками великих технологічних циклів.

Сьогодні бурхливий розвиток туристичної галузі припадає на п'яту хвилю інноваційного розвитку, і пов'язаний із розвитком Інтернету та новітніх інформаційних технологій, мобільного зв'язку, біотехнології, генетично модифікованих продуктів, лікарських препаратів тощо.

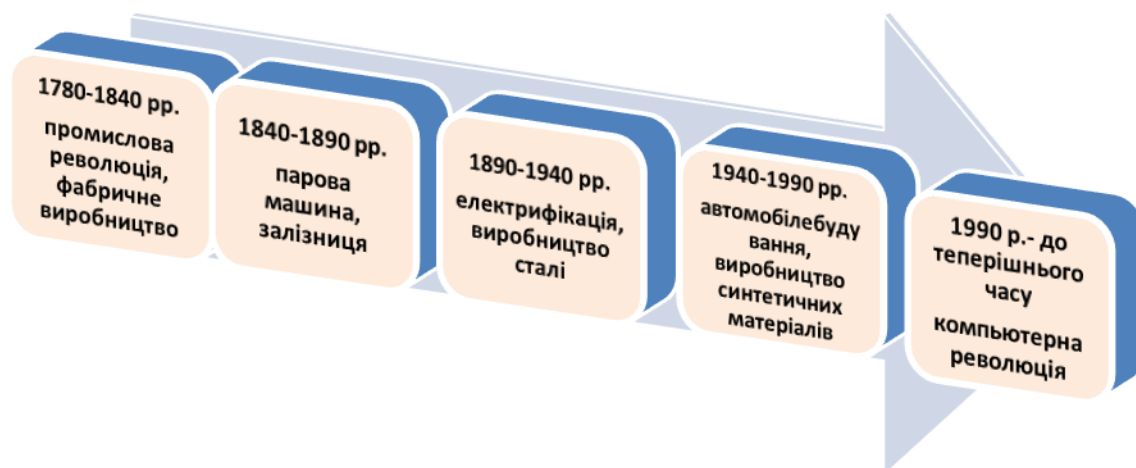

Рис. 2.2. Періодизація циклів інноваційного розвитку за М. Кондратьєвим та Й. Шумпетером

Джерело: складено автором на основі даних [251, 604]

Консолідованим базисом функціонування та інноваційного розвитку туристичної галузі виступає інноваційний потенціал. На основі проведеного теоретичного та емпіричного аналізу за допомогою змістовного співвідношення термінів розроблено тезаурус в спеціальній області знань – теорії інноваційного потенціалу туристичної сфери – в авторській інтерпретації (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Тезаурус понять інноваційного потенціалу в туристичній сфері

Поняття	Визначення	Дотичність
1	2	3
Інноваційний туристський потенціал	Включає в себе інноваційні туристські ресурси, як доступні елементи туристської пропозиції, так і його резервні елементи, які не використовуються в даний час з об'єктивних причин, але має бути використаним у майбутньому [219]	Визначення ресурсів і можливостей інновацій в туризмі
Інноваційний туристичний потенціал на мега- та макрорівні	Це туристичний потенціал, що включає в себе ресурсний, природний, інфраструктурний потенціал регіону (дестинації) [395, с.116]	Формування платформи для розвитку інноваційного туристичного бізнесу
Інноваційний потенціал регіону	Віддзеркалює спроможність до інноваційного розвитку із застосуванням необхідних ресурсів, що є в розпорядженні [439, с. 9]	Забезпечення спроможності використовувати ресурси

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
Інноваційний потенціал туристичного регіону	Безпосередньо впливає на ступінь застосування інновацій туристичним підприємством; чим більшими можливостями володіє підприємство, тим вище рівень інноваційних розробок на туристичному підприємстві [214]	Визначення можливості інноваційного розвитку туристичних підприємств регіону
Інноваційний туристичний потенціал на рівні кластера	Це ресурси управлінського впливу, ресурсоощадних технологій, економічної взаємодії та організаційної підтримки суб'єктів кластера [395, с. 116]	Кооперація ресурсного забезпечення організацій туристичної галузі
Інноваційний потенціал туризму на рівні організації	Сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів організації (інтелектуальних, комунікативних, репутаційних, клієнтських, капіталу) [395, с. 116]	Забезпечення можливості використання ресурсів інноваційного потенціалу
Інноваційний ресурсний потенціал туристичного підприємства	Узагальнююча кількісно-якісна характеристика наявності і використання всіх видів інноваційних ресурсів, якими володіє сфера туризму в масштабах підприємства, яка необхідна для здійснення діяльності з надання якісного обслуговування туристів [219]	Використання інноваційних ресурсів на підприємстві
Інноваційний потенціал туристичного підприємства	Потенціал, який спрямований на формування нового туристичного продукту, надання унікальної туристичної послуги, застосування нових маркетингових підходів, використовуючи нові техніки та IT-технології, що підвищують конкурентоспроможність туристичного продукту [140, с. 66]	Формування інноваційного туристського продукту
	Здатність його організаційної культури до самодобудови [272]	Наявність і застосування організаційної культури
Інноваційний потенціал готельно-ресторанного комплексу	Описує можливості підприємства туристичної сфери здійснювати інноваційну діяльність, тому ефективне управління інноваційним потенціалом є головною умовою для підприємства туристичної сфери, оскільки ефективність діяльності в умовах конкурентної боротьби залежить від здатності активно запроваджувати інноваційні заходи (технічні, організаційні, маркетингові та інші), які формують інноваційний потенціал [465, с. 433]	Запровадження інноваційної діяльності на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу
Інноваційний потенціал туристичної діяльності підприємства	Сприяє посиленню інноваційного характеру туристичної діяльності, формуванню особливої інноваційної сфери з властивими їй специфікою і суб'єктами [162, с. 116]	Формування інноваційної сфери в туризмі
Інноваційний потенціал туристичного бізнесу	Можливість застосування і раціоналізації досвіду і сформованих стереотипів взаємодії суб'єктів бізнес-процесу, відповідно, інноваційний потенціал туристичного підприємства постає як можливість перетворення і раціоналізації досвіду взаємодії суб'єктів підприємства [273, с. 203]	Застосування і раціоналізація досвіду інновацій в туризмі

Джерело: розроблено автором

Проведений моніторинг понять інноваційного потенціалу в туристичній галузі [140; 162; 214; 219; 272; 273; 395; 400; 439] дозволив виявити певну дотичність запропонованих понять, а саме:

- інноваційний туристичний потенціал пропонується розуміти як взаємодію ресурсів і можливостей інновацій в туризмі на усіх рівнях його функціонування;

- інноваційний туристичний потенціал на мега- та макрорівні забезпечує формування певної платформи для розвитку туристичного бізнесу;

- інноваційний потенціал регіону забезпечує готовність використовувати інноваційні ресурси на підприємствах цього регіону;

- інноваційний потенціал туристичного регіону визначає можливості інноваційного розвитку туристичних підприємств регіону;

- інноваційний туристичний потенціал на рівні кластера орієнтується на кооперацію ресурсного забезпечення підприємств туристичної галузі;

- інноваційний потенціал туризму на рівні підприємства втілює можливість використання ресурсів інноваційного потенціалу;

- інноваційний потенціал туристичного підприємства характеризує формування і використання інноваційних ресурсів;

- інноваційний потенціал туристичного підприємства за допомогою наявності і застосування організаційної культури формує інноваційний туристичний продукт шляхом використання інноваційного потенціалу;

- інноваційний потенціал готельно-ресторанного комплексу запроваджує інноваційну діяльність у туристичній сфері на підприємствах готельно-ресторанного бізнесу;

- інноваційний потенціал туристичної діяльності підприємства сприяє формуванню інноваційної сфери в туризмі;

- інноваційний потенціал туристичного бізнесу шляхом перетворення і раціоналізації досвіду інновацій в туризмі організує взаємодію інноваційно орієнтованих туристичних підприємств.

Таким чином, генезис інноваційного потенціалу в туристичній сфері базується на вищенаданих поняттях і дає можливість сформулювати власну думку щодо нього. Інноваційний потенціал в туристичній сфері – це комплексна категорія, яка характеризує можливість і готовність впровадити інноваційний туристичний продукт шляхом застосування наявних та прихованих ресурсів.

Враховуючи той факт, що туристична сфера стрімко розвивається та використовує традиційні резерви розвитку, ступінь конкурентної боротьби потребує нового імпульсу для покращення конкурентних позицій, це вимагає інноваційної орієнтації підприємства цієї галузі. Інноваційна орієнтованість туристичних підприємств приносить нові ідеї, послуги та продукти на ринок, що дозволяє сервісу та рівню пропозиції переходити на вищий щабель розвитку.

Аналіз теоретичних напрацювань з туризмології [3; 26; 47; 117; 118; 197; 209; 213; 278; 281; 290; 367; 408; 418; 475; 519; 601; 603] дозволив дослідити сутність поняття «туристичне підприємство» (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Сутність поняття «туристичне підприємство»

Джерело	Ключова першоідея	Визначення
1	2	3
[290, с. 100]	Система	Система, що являє собою комплекс показників внутрішнього середовища підприємства (мікросередовище) і показників безпосереднього оточення підприємства (макросередовище)
[278]		Відкрита система, що функціонує в нестабільному та динамічному зовнішньому просторі, яке містить загрози та небезпеки результативній діяльності суб'єктів туристичної сфери
[475, с. 300],		Відкрита соціально-економічна система, яка тісно взаємодіє із зовнішнім середовищем
[47, с. 108]		Системний комплекс факторів виробництва, який здійснює процес виробництва і реалізації туристичних продуктів для свого відтворення як видової господарської одиниці

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
[418, с. 6]	Суб'єкт	Суб'єкти господарювання, де виробляються, реалізуються та споживаються туристичні продукти та послуги, пов'язані з організацією туристичних подорожей, оздоровлення та відпочинку для людей, які тимчасово перебувають за місцем постійного проживання
[26, с. 45], [538, с. 54]		Самостійний суб'єкт господарювання в туристичній галузі, створений компетентним органом державної влади, як конкурентоспроможна підприємницька структура для задоволення суспільних потреб у туристичних послугах шляхом здійснення туристичної діяльності згідно з існуючими законами і теоріями соціального, економічного та державного розвитку та в порядку, передбаченому законодавчими актами України
[117, с. 29]		Самостійно господарюючий суб'єкт, що виступає юридичною особою, який на основі використання майна власником та трудовим колективом пропонує на ринку продукцію, роботи, послуги
[281]		Самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має права юридичної особи, здійснює комерційну та науково-дослідну діяльність із метою отримання прибутку
[408, с. 36]		Суб'єкт підприємницької діяльності, який займається створенням, реалізацією туристичного продукту та організацією його споживання
[26, с. 46], [197, с. 436]		Самостійний суб'єкт господарювання в туристичній галузі, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами, як конкурентоспроможна підприємницька структура для задоволення суспільних потреб у туристичних послугах шляхом здійснення туристичної діяльності згідно із об'єктивними законами суспільного, економічного та державного розвитку та в порядку, передбаченому кодексами та законами України
[118]		Будь-які юридичні та фізичні суб'єкти туристичної діяльності, які створюють та / або надають характерні та супутні туристські послуги та комплексний туристський продукт
[3], [167]	Підприємство	Будь-яке підприємство, яке виробляє туристичні товари, або надає послуги туристам
[209], [367, с. 598]		Підприємства, що займається збутом туристичних послуг споживачам
[601], [244, с. 130]		Виробничі підприємства різних форм власності, зокрема, державні, приватні, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства тощо, які виробляють туристичні товари і послуги для громадян
[519]		Підприємства, які здійснюють безпосереднє створення (виробництво) туристичних продуктів
[213, с.136]	Організація	Будь-які організації, які пропонують туристичні товари та послуги туристам
[603]	Особа	Юридична або фізична особа, що спеціалізується на формуванні й реалізації (туроператор) або лише на реалізації (турагент) комплексного туристичного продукту, споживачами якого є виключно туристи

Джерело: розроблено автором

Запропоновані визначення поняття «туристичне підприємство» розкривають сутність цього поняття, як системи / суб'єкта / підприємства / організації / особи, які створюють та / або надають характерні та супутні туристські послуги та комплексний туристський продукт [118].

Домінуючою парадигмою розвитку туристичних підприємств України є прагнення до інноваційних змін у своїй діяльності, заради того щоб бути конкурентоспроможними та зможти максимально зацікавити і залучити більшу кількість споживачів [309], тому можливо припустити, що сучасні вітчизняні туристичні підприємства мають намагатися бути інноваційно орієнтованими.

Виходячи з такого бачення інноваційно орієнтоване туристичне підприємство необхідно визначити як підприємство, головною метою якого є доведення нових ідей, розробок, інновацій щодо туристичних товарів або послуг до конкретного споживача і досягнення комерційного успіху за рахунок спрямування інноваційного потенціалу на інноваційний розвиток.

Особливий інтерес до проблем інноваційної орієнтації туристичних підприємств виник в останні роки у зв'язку з переходом до інноваційного типу економіки. Однак залишаються неопрацьованими багато проблем інноваційної діяльності на рівні туристичних підприємств, що пов'язано зі складністю інноваційної діяльності на них та посилюється специфікою сфери послуг, галузеві складові якої в силу орієнтації на фінансові та споживчі ринки чуйно реагують на зміну ринкової кон'юнктури [252].

В рамках вирішення цього питання розроблено концептуальну схему автентичності інноваційно орієнтованого туристичного підприємства (рис. 2.3). Метою інноваційно орієнтованого туристичного підприємства є розробка або долучення інноваційного туристичного продукту (послуги), його використання у власній діяльності з метою комерціалізації та отримання доходу. Реалізацію мети забезпечують суб'єкти: туроператори, турагенти; організації туристичної інфраструктури; державні органи, що регулюють туристичну діяльність; інформаційні туристичні центри [502, с. 18], які визначають об'єкти: туристичні проекти і програми; інфраструктуру туристичного підприємства; виявлення і використання нових ринків збуту; формування досконаліших організаційних структур управління туристичним підприємством; нові форми кооперації між суб'єктами підприємницького і інноваційного простору [312; 502, с. 18].

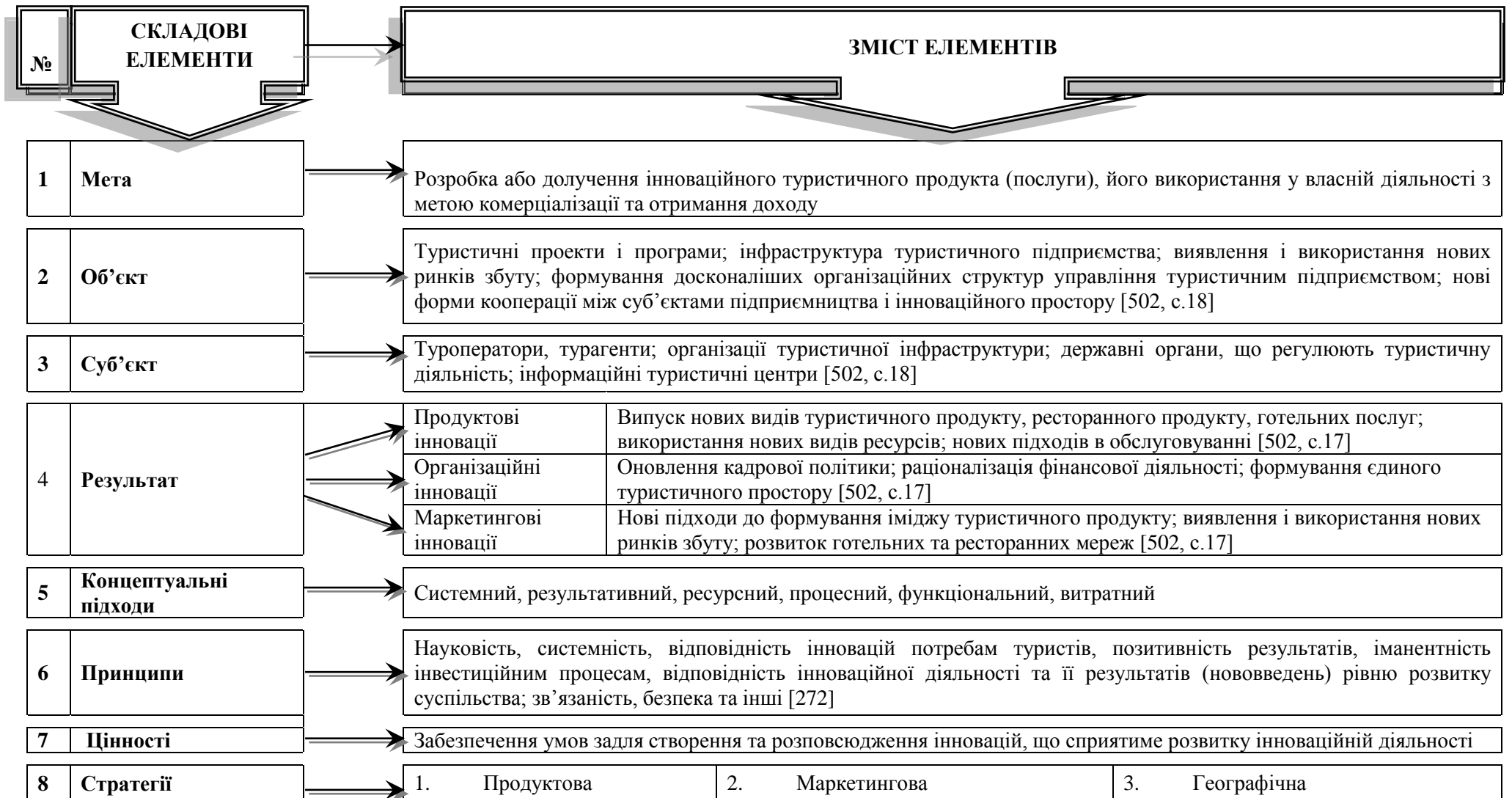

Рис. 2.3. Концептуальна схема автентичності інноваційно орієнтованого туристичного підприємства

Джерело: розроблено автором

Результатом діяльності інноваційно орієнтованого туристичного підприємства є продуктивні інновації (випуск нових видів туристичного продукту, ресторанного продукту, готельних послуг; використання нових видів ресурсів; нових підходів в обслуговуванні), організаційні інновації (оновлення кадрової політики; раціоналізація фінансової діяльності; формування єдиного туристичного простору) та маркетингові інновації (нові підходи до формування іміджу туристичного продукту; виявлення і використання нових ринків збуту; розвиток готельних та ресторанних мереж) [502, с. 17]. Для отримання цього результату необхідно забезпечити умови задля створення та розповсюдження інновацій, що сприятимуть розвитку інноваційного потенціалу шляхом розробки та реалізації продуктової, маркетингової, географічної стратегій.

У запропонованій концептуальній моделі в якості основного елементу представлені принципи (науковість, системність, відповідність інновацій потребам туристів, позитивність результатів, іманентність інвестиційним процесам, відповідність інноваційної діяльності та її результатів (нововведень) рівню розвитку суспільства; зв'язаність, безпека та інші [272]), на які слід орієнтуватися туристичному підприємству, реферативний зміст цих принципів наданий на рис. 2.4. Проблематика дослідження вимагає визначення взаємодії і місця інноваційно орієнтованого туристичного підприємства в інноваційному просторі. Інноваційний простір, в межах якого діє інноваційно орієнтоване туристичне підприємство, має специфічні детермінанти, які слід розглядати в проекції на діяльність цього підприємства (табл. 2.3). На основі аналізу наукових праць [202; 269; 420; 630; 635], визначено, що інноваційно орієнтоване туристичне підприємство взаємодіє з факторами інноваційного простору, які: стабілізують його інноваційний стан (стабілізатори); руйнують стабільність його інноваційної діяльності (дестабілізатори); дозволяють дослідити характеристики інноваційної орієнтації підприємства (індикатори); сприяють прискоренню інноваційних процесів (каталізатори); забезпечують активну інноваційну діяльність (активізатори).

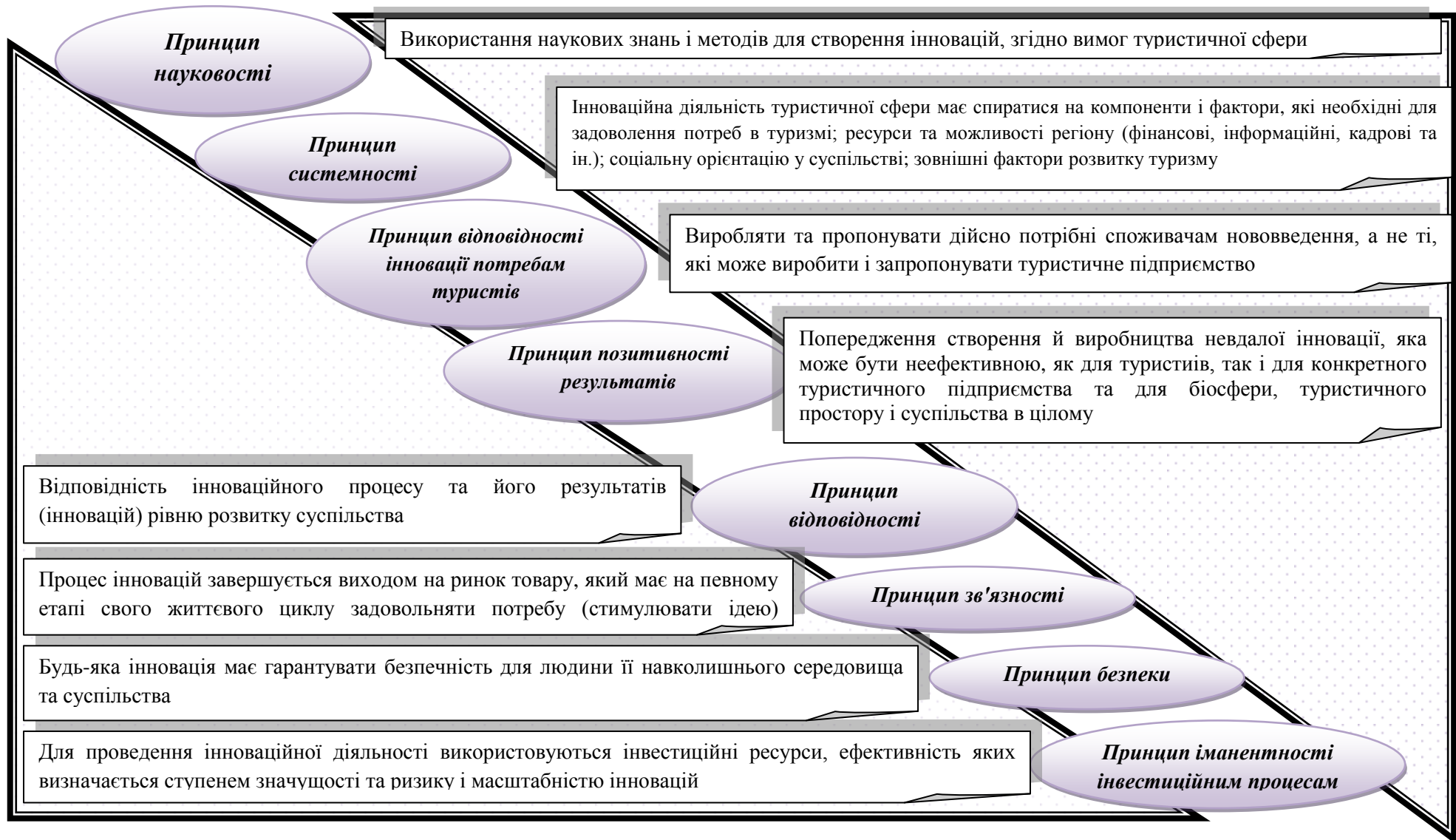

Рис. 2.4. Реферативний зміст принципів розвитку інноваційно орієнтованого туристичного підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [315; 500]

Проекція детермінантів інноваційного простору на діяльність інноваційно орієнтованого туристичного підприємства

Характеристики інноваційного простору			
Діяльність інноваційно орієнтованих туристичних підприємств спирається на детермінанти	Стабілізатори	Стабілізують стан	«Визначення інноваційної стратегії, планування інноваційного портфелю; ототожнення інновації з діловим менталітетом компанії; відповідність інновації бізнес-стратегії компанії; забезпечення творчості й генерування нових, ефективних ідей; нейтралізація так званих «організаційних антитіл», які знижують результат впровадження продуктивних ідей; створення інновації у вигляді мережі, як всередині компанії, так і за її межами; корегування системи параметрів і винагород задля того, щоб управляти інновацією і створювати правильну поведінку» [269, с. 47]
	Дестабілізатори	Руйнують стабільність	«Зниження платоспроможного попиту; «відтік мізків»; недосконалість законодавчої бази з питань інноваційної діяльності; недостатність інформації; слабкий розвиток венчурного бізнесу; недостатньо потужний інтелектуальний капітал; відсутність інноваційної культури; відсутність податкових та амортизаційних пільг, субсидій, пільгових кредитів; ігнорування мотиваційного механізму» [202, с. 66]
	Катализатори	Сприяють прискоренню процесів	«Здатність до перманентної генерації інновацій, креативність; вміння застосовувати інноваційний потенціал підприємства для досягнення високої конкурентної позиції; здатність передбачати майбутнє за допомогою інноваційного мислення; налагоджений постійний зв'язок зі споживачами з метою дослідження поточних і майбутніх потреб; сформованість колективу творців, інноваторів; наявність інформації, необхідної для забезпечення інноваційних процесів» [635]
	Індикатори	Дозволяють дослідити характеристики детермінантів	«Програма інноваційного розвитку; взаємодія науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитних установ в інноваційному процесі; захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка висококваліфікованого персоналу, підвищення кваліфікації; діагностика та застосування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; визначення доцільності фінансової підтримки реалізації інноваційних проектів; моніторинг реалізації інноваційних проектів з метою визначення інвестиційної ефективності; управління ресурсним забезпеченням інноваційної діяльності; облік і аналіз суб'єктів інноваційної діяльності за всіма елементами життєвого циклу інновацій; формування інноваційної інфраструктури на рівні регіонів (технопарки, технополіси, інноваційні центри тощо); створення венчурних інноваційних підприємств; пільгове кредитування малих інноваційних підприємств; запровадження прискореної амортизації обладнання; сприятливі торговельні умови для формування конкурентоспроможного національного товаровиробника; захист прав та інтересів вітчизняних інноваційних установ на зовнішньому ринку» [420]
	Активізатори	Забезпечують активність	Активізація внутрішніх і зовнішніх зв'язків підприємства, які визначають відносини з працівниками, постачальниками, клієнтами і конкурентами; покращення репутації, як способу сприйняття підприємства клієнтами; інтенсифікація інноваційності (створювання підприємством нових продуктів, технологій, методів управління; формування стратегічних активів, які виникають як доступ до унікальних засобів, природної монополії тощо [630]

Джерело: розроблено автором

Важливо зауважити, що складність взаємодії інноваційно орієнтованого туристичного підприємства з зазначеними факторами вимагає визначення місця цього підприємства в інноваційному просторі (рис. 2.5).

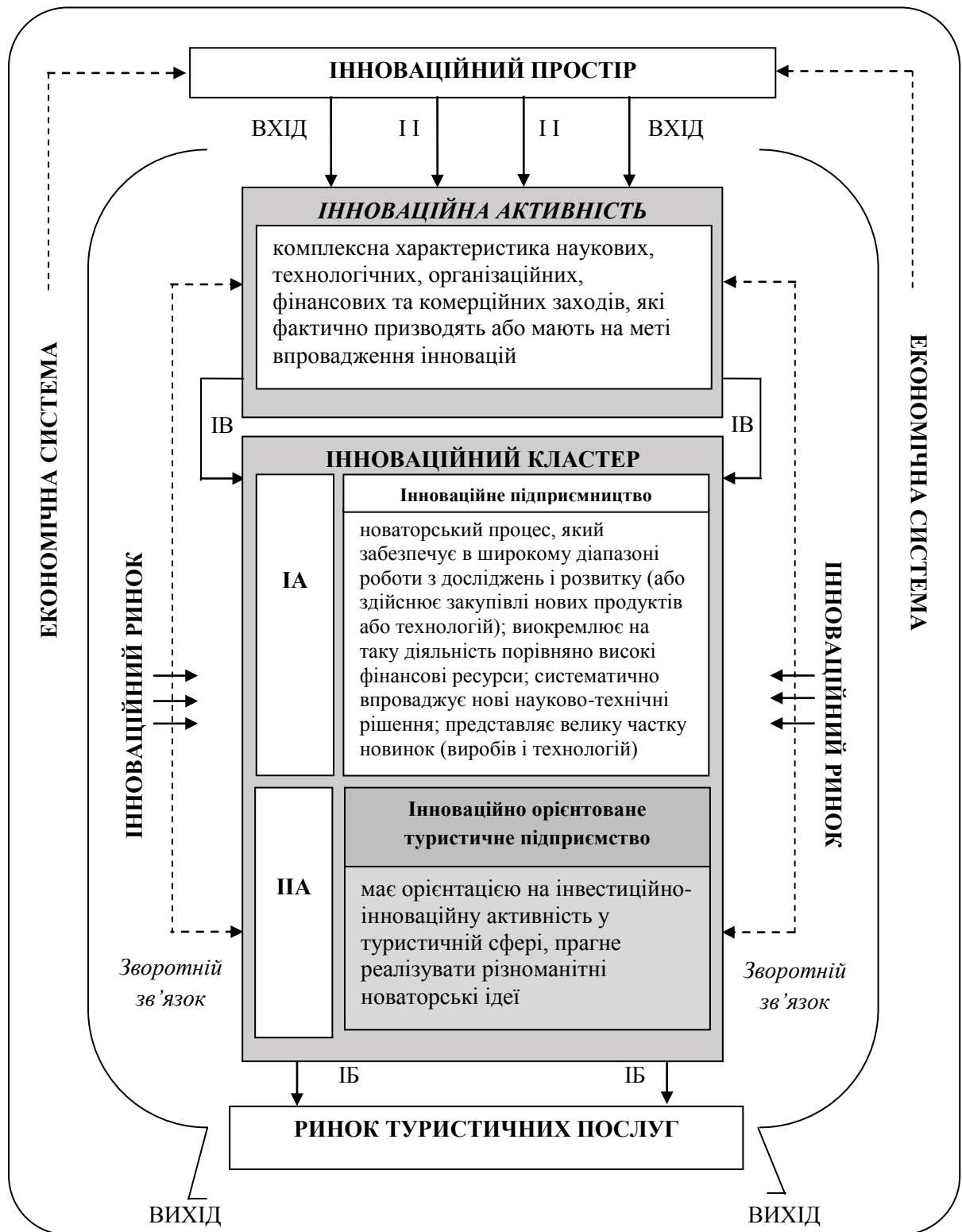

Рис. 2.5. Схема визначення місця інноваційно орієнтованого туристичного підприємства у інноваційному просторі

Примітка. ІІ – інноваційний імпульс; ІВ – інноваційний вброс; ІА – інноваційна активність; ІА – інноваційно-інвестиційна активність; ІБ – інноваційний бренд

Джерело: розроблено автором

Характеризуючи місце інноваційно орієнтованого туристичного підприємства у інноваційному просторі, зазначимо, що інноваційне підприємництво, яке є безперечною умовою розвитку інноваційної економіки сприяє входу інноваційного імпульсу (нові потреби, нові вимоги, нові стандарти) на інноваційний ринок, на якому завдяки інноваційній активності його суб'єктів інноваційний імпульс перетворюється у інноваційний вброс (матеріалізована інноваційна ідея).

У цьому ланцюзі інноваційно орієнтоване туристичне підприємство забезпечує інноваційно-інвестиційну активність, в результаті чого формується інноваційний туристичний продукт, підприємство формує інноваційний бренд і просуває його на туристичному ринку.

Грунтуючись на авторському баченні сутності інноваційно орієнтованого туристичного підприємства та діалектики інноваційного потенціалу в рамках проведеного дослідження зазначимо, що усі досліджувальні туристичні підприємства мають інноваційну спрямованість (реальну чи потенційну), тому можливо їх вважати інноваційно орієнтованими туристичними підприємствами.

2.2. Теоретико-методологічні засади розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

З кожним роком все більше туристичних підприємств звертаються до переваг інноваційних перетворень, що надають можливість покращити показники прибутку, підвищити імідж в очах потенційних та ключових клієнтів і бізнес-партнерів, швидко вийти на нові, раніше не досяжні ринки. Рушійною силою цих перетворень виступає формування та використання інноваційного потенціалу на підприємстві, тому питання розвитку інноваційного потенціалу вимагають запрограмованих рішень.

Спираючись на закономірності і вимоги статичного та динамічного підходів, які орієнтовані на структурний розвиток і рух у часі, та їх детермінацію, можливо запропонувати теоретико-методологічні засади

дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (рис. 2.6), які конкретизовані через теоретико-методологічну площину (постановка мети, визначення принципів, методів, етапів, характеристика теоретико-методологічної бази) та праксеологічну площину (моніторинг розвитку інноваційного потенціалу; визначення статусу туристичних підприємств; конфігурація управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом; комплементація інноваційних та інвестиційних стратегій; розвиток інноваційного потенціалу через систему моделювання та прогнозування).

Теоретико-методологічна площина дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств базується на системі взаємопов'язаних орієнтирів [301, 316]:

- діалектичний зв'язок між елементами, етапами, результатами розвитку інноваційного потенціалу;
- інтеграція елементів розвитку, яка забезпечує при зміні структури та динаміки виникнення нових властивостей інноваційного потенціалу;
- формування моделей як обґрунтованого припущення задля прийняття запрограмованого раціонального рішення щодо розвитку інноваційного потенціалу;
- узгодженність розвитку інноваційного потенціалу з інноваційною політикою туристичного підприємства;
- інформативність, яка забезпечує визначення закономірностей і тенденцій розвитку інноваційного потенціалу;
- результативність як перехід інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт;
- когерентність розвитку інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств;
- економічність означає окупність та прибутковість задіяних ресурсів та витрат в рамках розвитку інноваційного потенціалу;

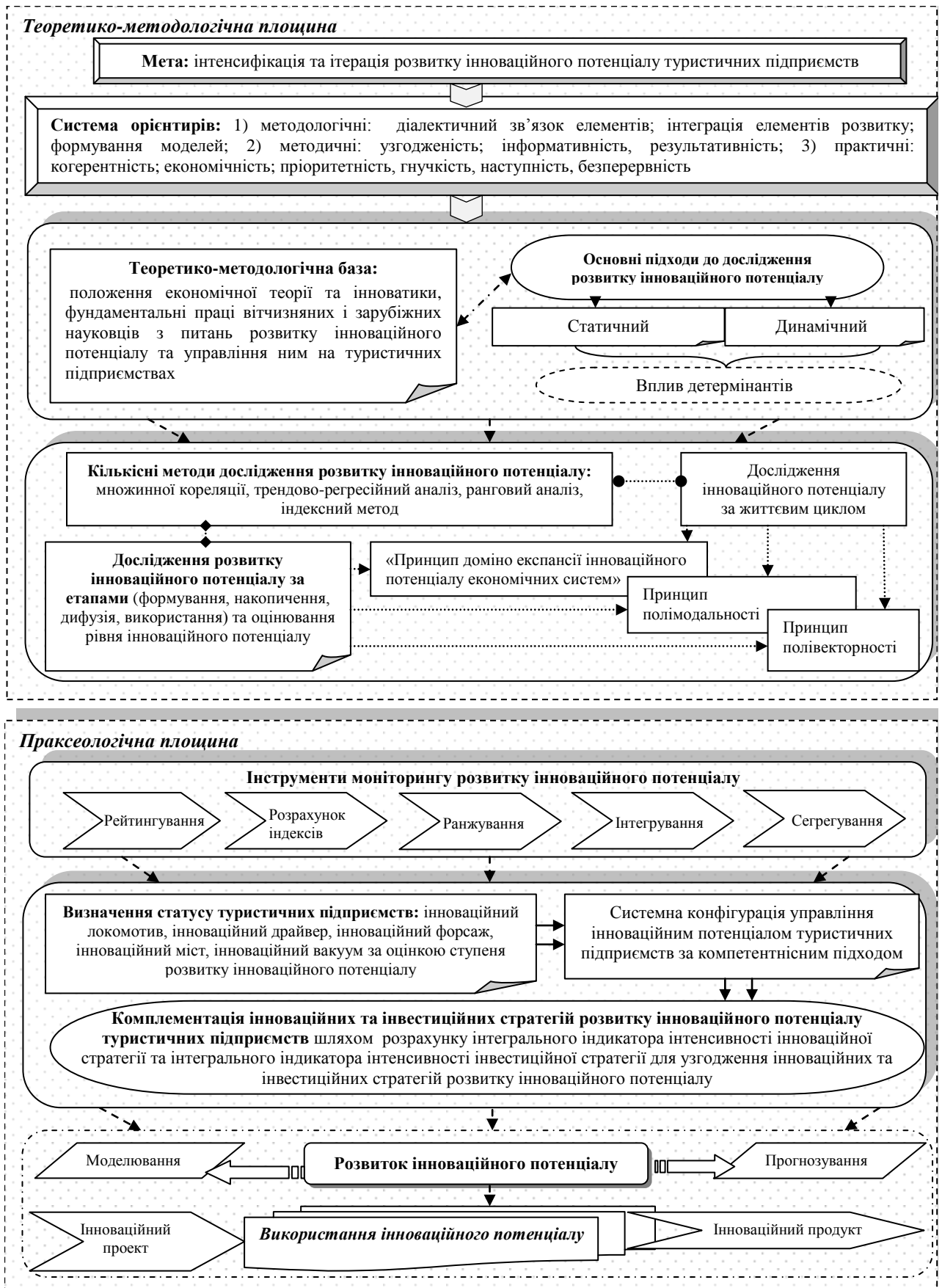

Рис. 2.6. Теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: розроблено автором

- пріоритетність, як можливість вибору найбільш прийняттого рішення щодо розвитку інноваційного потенціалу залежно від наявних ризиків;
- гнучкість передбачає можливість в короткий термін переорієнтувати інноваційний потенціал на вирішення виниклих проблем;
- наступність визначається як зв'язок між етапами розвитку інноваційного потенціалу (формування, накопичення, дифузія, використання);
- безперервність забезпечує здатність розвитку інноваційного потенціалу з заданими характеристиками протягом певного періоду.

Теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств базуються на принципі доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем, під яким розуміється різномірне взаємодія та взаємозалежність інноваційного потенціалу різних економічних систем (макро-, мезо-, мікро-, нано-); принципі полімодальності, тобто здатності поєднувати в процесі дослідження розвитку інноваційного потенціалу різні вимоги, підходи, напрями, методи; принципі полівекторності, який пов'язаний з наявністю розвитку інноваційного потенціалу за усіма напрямками та складовими.

З урахуванням теоретичних напрацювань, які сформовані в сучасній економічній науці щодо концептуального розуміння розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств необхідно визначити, що серед науковців [220; 272; 399; 467; 489; 550] немає єдиної думки відносно розуміння цього процесу. Тому концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств пропонуємо розглядати у розрізі представлених на рис. 2.7. елементів, які формують ключові блоки: інституційний блок (передумови розвитку на макро-, мезо-, мікро-, нано- рівнях; загальні, спеціальні, специфічні принципи; тенденції розвитку); блок інформаційно-методичного забезпечення (інформаційне забезпечення, методи розвитку, інструменти розвитку); мотиваційно-результативний блок (напрями, мотиви, результати розвитку), що дозволило довести перманентність розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних підприємств.

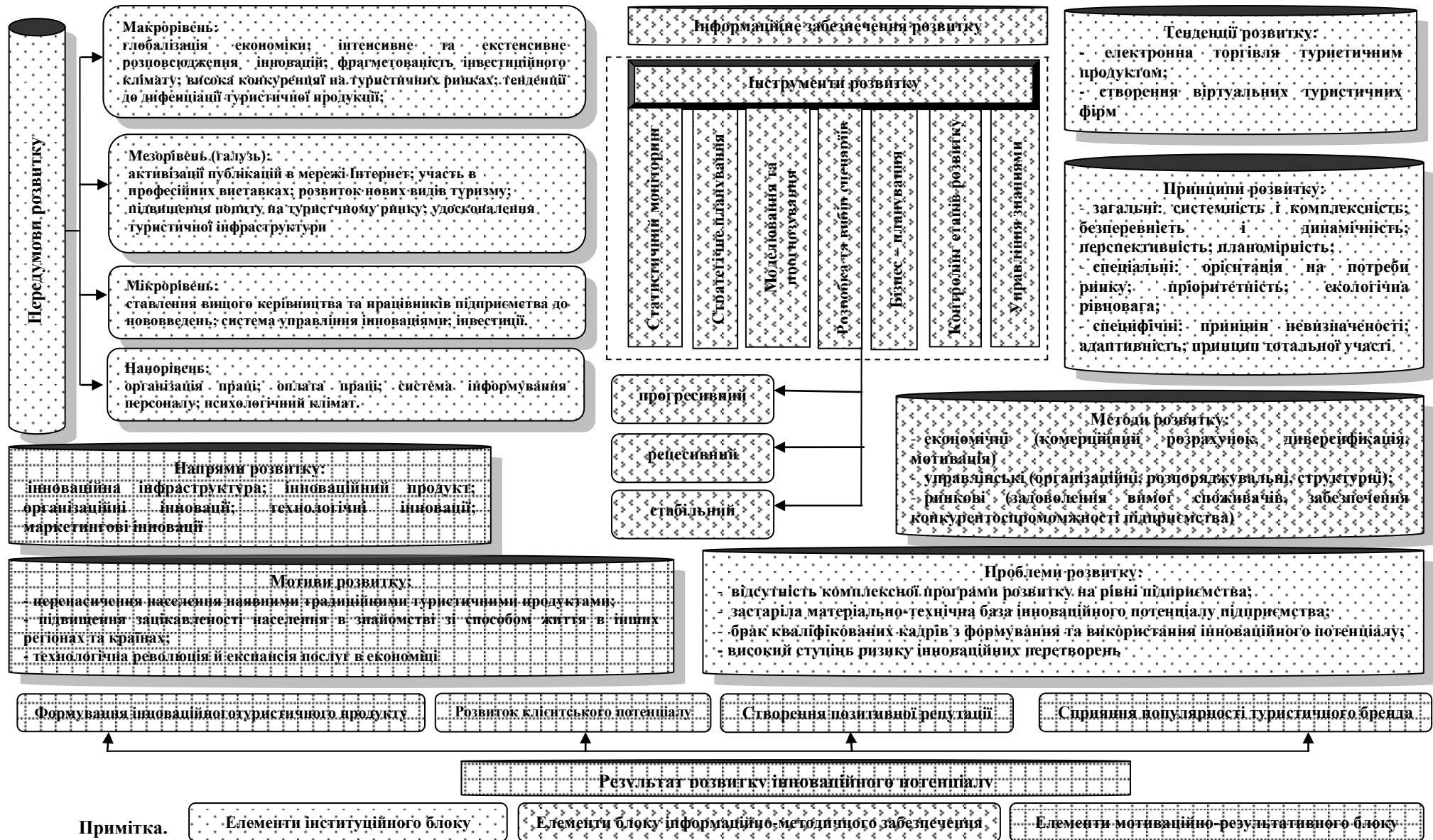

Рис. 2.7. Концептуальна схема розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [272; 220; 246; 333, 399; 467; 489; 535; 550]

Зауважимо, що розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств повинен спиратися на діалектичний зв'язок передумов різних рівнів.

На макрорівні визначено такі передумови [220; 399]: «поява нових напрямів розвитку науки і техніки; економіко-політична ситуація в країнах світу, інтеграційні процеси в сфері туризму; прагнення туристичних підприємств увійти до нових ринків та утримати позиції лідера; зміна ситуації на ринку туристичних послуг: постійні зміни у структурі попиту, поява нових туристичних маршрутів та нових споживачів; формування та реалізація державних концепцій розвитку туризму, зміни соціальних стандартів, які визначають економічні і політичні принципи розвитку туристичних підприємств; впровадження інновацій у діяльність туристичних підприємств, та підприємств, які формують сферу туризму (оздоровчі заклади, ресторани, готелі, транспортні, телекомунікаційні підприємства тощо); інновації з боку міжнародних організацій, нові форми економічних взаємовідносин за міжнародними та національними стандартами; форс-мажорні обставини: природні явища, екологічні та техногенні катастрофи, терористичні акти та інші» [272].

На рівні галузі [550] пропонуються такі передумови розвитку інноваційного потенціалу туристичного підприємства:

- активізація публікацій в мережі Інтернет з висвітленням переваг того чи іншого туристичного продукту;
- участь у професійних виставках на основних вітчизняних та міжнародних туристичних ринках для пропаганди туристичного потенціалу;
- підтримка галузей і виробництв, що є постачальниками товарів та послуг для підприємств туристичної сфери (кафе, ресторанів, кінотеатрів, таке інше);
- організація обміну інноваційними видами туристичного продукту шляхом проведення різноманітних конференцій та інших ділових та наукових заходів;

– створення ефективної системи підготовки, перепідготовки кваліфікованих працівників в галузі туризму.

Передумовами розвитку інноваційного потенціалу на рівні підприємства виступають управлінські, кадрові та фінансові складові:

- ставлення працівників підприємства до нововведень, їх кваліфікація, досвід;
- ставлення вищого керівництва та працівників до нововведень;
- система управління інноваціями;
- наявність інвестицій [338, 467].

Передумовами розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств з боку персоналу (нанорівень) виступають організаційні, інформаційні, стимулюючі та психологічні фактори.

Мотивами розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств можливо назвати наступні: «перенасичення населення наявними традиційними туристичними продуктами; зростання потреби населення в знайомстві зі способом життя в інших країнах та регіонах; технологічна революція й експансія послуг в економіці» [399].

Методологічні позиції відносно напрямів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, дещо розбіжні.

Автори В.Ф. Зінов'єв та О.В. Бартошук виділяють такі напрями розвитку: «1) інноваційна інфраструктура; 2) інноваційні продукти; 3) організаційні нововведення; 4) технологічні інновації; 5) маркетингові інновації» [187].

Група авторів [586; 594] бачить наступні напрями розвитку: 1) випуск нових видів туристичного продукту; 2) застосування нових технологій і техніки при формуванні традиційних видів туристичного продукту; 3) застосування на туристичному підприємстві раніш не використаних ресурсів; 4) організаційні зміни у виробництві і споживанні традиційного туристичного продукту; 5) новий менеджмент; 6) новий маркетинг.

М.М. Романова, спираючись на Положення Світової організації торгівлі пропонує розвиток інноваційного потенціалу за наступними напрямами:

структура управління; кадрова політика; економічна і фінансова діяльність; маркетинг тощо [489].

Подібної позиції дотримується О.П. Крупський [272], виділяючи наступні напрями: організаційні; технологічні; комерційні; фінансові.

Щодо визначення принципів розвитку інноваційного потенціалу, то найбільш змістовно їх було представлено в роботі «Інновації як фактор розвитку сучасного туризму в Україні» В.І. Карюк: «системність і компетентність: передбачає розуміння інноваційного потенціалу як окремої, цілісної системи, яка складається із сукупності елементів, які взаємопов'язані та взаємозалежні і створюють певну єдність; безперервність і динамічність: розвиток повинен здійснюватися безперервно і динамічно; перспективність: розвиток повинен мати різні узгоджені горизонти планування (довгострокові та короткострокові); планомірність: формування інноваційної політики з метою її реалізації через систему планування; орієнтація на потреби ринку: інноваційний потенціал має гнучко та швидко реагувати на зміни ринку через задоволення нових потреб споживачів; пріоритетність: пріоритет інноваційного над традиційним; вибір конкретних шляхів розвитку; екологічність: розвиток інноваційного потенціалу має ґрунтуватися на покращенні екологічного стану підприємства, впровадженні нових ресурсозберігаючих технологій; невизначеність: розвиток інноваційного потенціалу схильний до ризику, тому має бути план зниження ризику; адаптивність: передбачає внесення змін в процес розвитку інноваційного потенціалу у зв'язку із змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі; тотальна участь: забезпечує залучення до розвитку інноваційного потенціалу усього персоналу підприємства» [220, с. 111–112]. Ґрунтуючись на авторському баченні методів розвитку інноваційного потенціалу можливо виділити наступні: економічні, управлінські, ринкові методи. Виходячи з цього, в якості інструментів розвитку інноваційного потенціалу запропоновано теоретичні та практичні інструменти, які використовуються в економіці, статистиці, управлінні, маркетингу: статистичний моніторинг, стратегічне планування, моделювання та

прогнозування, розробка та вибір сценаріїв, бізнес-планування, контролінг етапів розвитку, управління знаннями.

Аналіз низки наукових робіт [272; 467; 489; 586] дозволяє виявити проблеми розвитку інноваційного потенціалу, які пов'язані з професійною культурою менеджерів, нестачею фінансування, недосконалістю кадрової політики на туристичному підприємстві; відсутністю зв'язків з продуцентами інновацій в інноваційному просторі; недосконалістю державної політики з підтримки інноваційного розвитку; неспроможність туристичних підприємств передбачити і подолати ризики тощо.

Результатом розвитку інноваційного потенціалу можуть виступати: формування інноваційного туристичного продукту; розвиток клієнтського потенціалу; створення позитивної репутації; сприяння популярності туристичного бренда [220; 272; 633], а тенденціями розвитку: електронна торгівля туристичним продуктом та створення віртуальних туристичних фірм.

Розглядаючи процес розвитку інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві неможливо обійти увагою такий його елемент, як інформаційне забезпечення. Протягом останніх років, коли значно розширився інформаційний простір, активізувалися і інноваційні процеси, тому вплив інформаційного забезпечення є об'єктивним і потребує наукового обґрунтування. Розвиток інноваційного потенціалу потребує формування інформаційної бази. На думку О.О. Захаркіна, інформаційна складова є невід'ємною частиною інноваційного процесу на підприємстві [183, с. 278]. Одні автори [484, с. 36], розглядають інформаційне забезпечення інновацій як складову інноваційного потенціалу підприємства. Інші автори [593, с. 64] вважають що інформація є базою інновацій на підприємстві. Існує точка зору, що інформаційні технології виступають основним джерелом економічного зростання в рамках інноваційної політики [189, с. 277]. А.К. Костюк та К.О. Боярінова [259] відносять низький рівень аналітично-інформаційної бази підприємства до чинників, що стримують інноваційний розвиток підприємств в Україні.

У представлених роботах приділяється увага інформаційному забезпеченню інновацій на підприємстві, однак чітких відповідей на питання щодо алгоритму інформаційного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу на підприємстві немає, насамперед, це стосується інформаційного забезпечення створення інновацій на туристичному підприємстві.

Створення інновацій на окремому туристичному підприємстві більшість науковців пов'язує з двома напрямками: генерація ідей власно на підприємстві та пошук і долучення інноваційних ідей із зовнішнього середовища, яке формує інноваційний простір. І в першому і в другому випадках процес створення інновацій має базуватися на достатній і об'єктивній інформації щодо пошуку і інтерпретації інновацій [323]. Блок-схема інформаційного забезпечення створення інновацій як результату розвитку інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві надана на рис. 2.8. Процес інформаційного забезпечення створення інновацій на підприємстві слід почати з прийняття рішення про самостійність генерації інноваційної ідеї.

Якщо туристичне підприємство приймає рішення щодо самостійної генерації інновацій (створення інформаційного поля власних інновацій), то, по-перше, на підприємстві необхідно створити умови для пошукових досліджень (сформувані інноваційний потенціал: кадри, технології, фінансування тощо); далі слід визначити зміст, джерела і методи інформаційного забезпечення створення інновацій (цей етап є визначальним і реалізується залежно від специфіки діяльності підприємства, виду інновацій, яка створюється, інвестиційних можливостей, стратегічних пріоритетів тощо); наступним кроком необхідно розробити та реалізувати план інформаційного забезпечення генерації інновацій (цей план має інтегрувати та координувати усі дії та ресурси щодо питань інформаційного забезпечення); останнім кроком має проводитися оцінювання ефективності інформаційного забезпечення пошуку і генерації інноваційних ідей шляхом аналізу актуальності, достовірності, повноти, релевантності отриманої інформації.

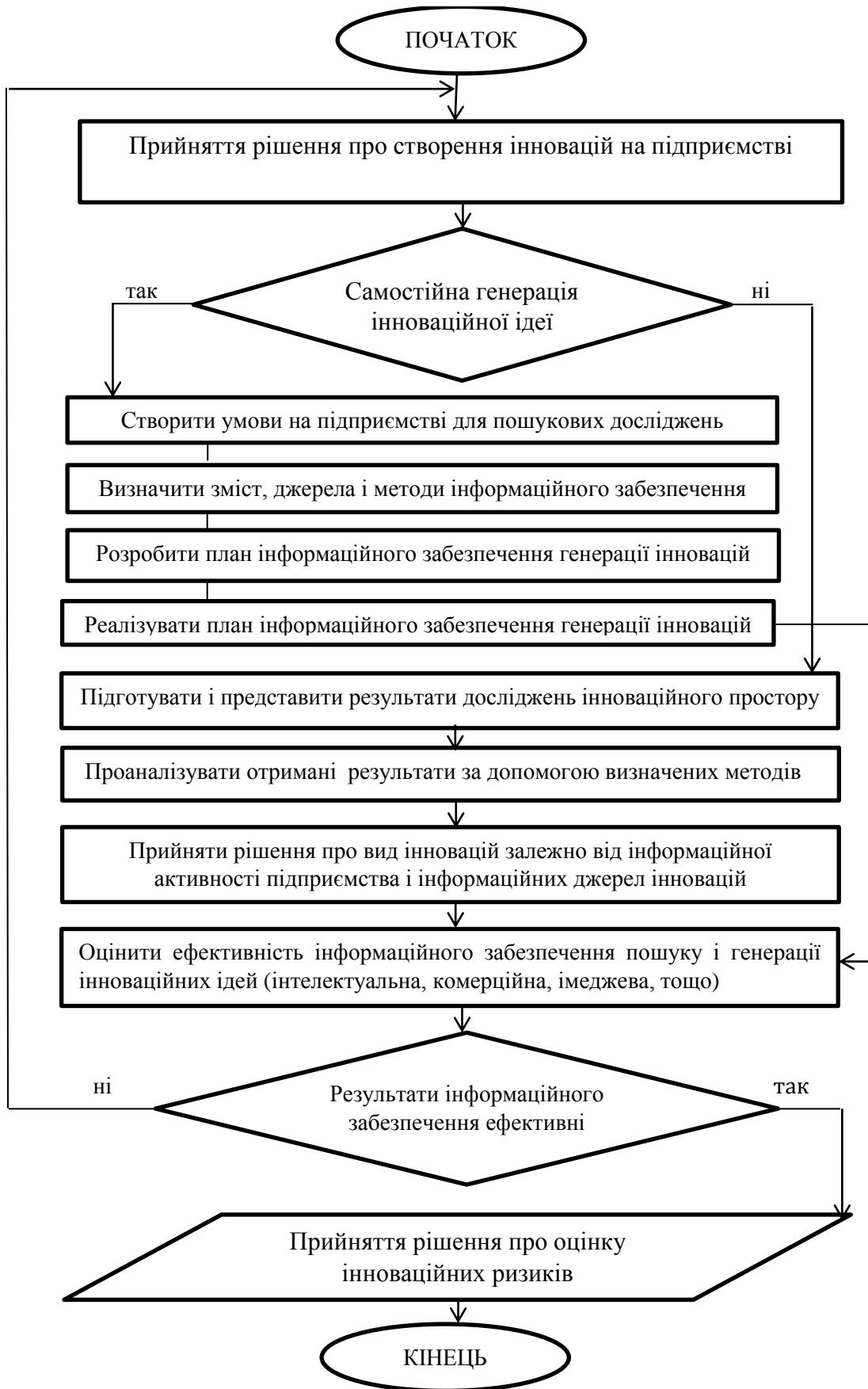

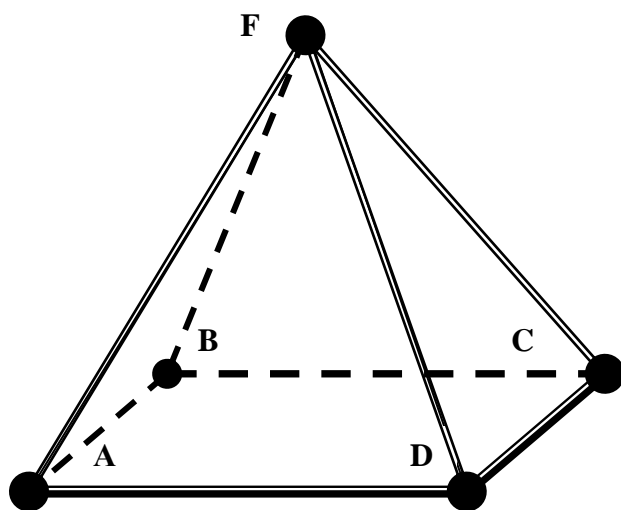
Рис. 2.8. Блок-схема інформаційного забезпечення створення інновацій на туристичному підприємстві
Джерело: розроблено автором на основі [261; 323; 369; 381; 383]

Якщо підприємство приймає рішення пошуку і долучення інноваційних ідей із зовнішнього середовища, тоді процес інформаційного забезпечення слід почати з підготовки і представлення результатів досліджень інноваційного простору: оцінки стану макро-, мезо- та мікроклімату туристичних інновацій, а саме, досліджується інформаційне поле загальнодоступних інновацій, інформаційне поле комерціалізованих інновацій, інформаційне поле прихованих інновацій.

Далі необхідно проаналізувати отримані результати на предмет цінності та доступності долучаємих інновацій; наступним кроком має бути прийняття рішення про вид інновацій залежно від інформаційної активності підприємства і інформаційних джерел інновацій, цей крок має відповісти на питання: наскільки сильною є інформаційна активність підприємства в рамках інноваційного клімату та в якому інформаційному полі здійснюється пошук інновацій. Останнім кроком інформаційного забезпечення залучення інновацій із зовнішнього середовища є оцінка ефективності інформаційного забезпечення пошуку і генерації інноваційних ідей.

В рамках реалізації процесу інформаційного забезпечення створення інновацій слід оцінити ефективність результатів цього процесу (інтелектуальна, комерційна, іміджева тощо). Якщо зазначена ефективність є позитивною, то наступним етапом інформаційного забезпечення інновацій має стати оцінка інноваційних ризиків, якщо зазначена ефективність є негативною, то підприємству слід повернутися на перший етап інформаційного забезпечення створення інновацій на підприємстві.

Як було зазначено вище, туристичне підприємство може створювати інновації або власними силами, або долучати інновації із зовнішнього середовища. Також підприємство може застосовувати і перший і другий підхід відносно різних інновацій. В будь-якому випадку інструментом інформаційного забезпечення створення інновацій на підприємстві є інформаційне плато інновацій (рис. 2.9).

Примітка:

ABCD – інформаційне плато інновацій

AFD – інформаційне поле власних інновацій

ABF – інформаційне поле загальнодоступних інновацій

CDF – інформаційне поле комерціалізованих інновацій

BCF – інформаційне поле прихованих інновацій

Рис. 2.9. Інформаційне плато створення інновацій на туристичному підприємстві

Джерело: розроблено автором

Необхідно зазначити особливості інформаційного плато інновацій на туристичному підприємстві, яке може бути сформована за рахунок інформаційного поля власних інновацій (пошук і генерація інноваційних ідей на самому підприємстві), інформаційного поля загальнодоступних інновацій (інформація про інновації у вільному доступі: наукові та прикладні видання, Internet, державні та галузеві програми, міжнародна підтримка в рамках інновацій), інформаційного поля комерціалізованих інновацій (трансфер технологій; консалтинг; франчайзинг; інжиніринг; придбання патентів, ліцензій тощо), інформаційного поля прихованих інновацій (бенчмаркінг інновацій конкурентів, промисловий шпіонаж, інновації з інших високотехнологічних пріоритетних галузей економіки).

Авторське бачення систематизації інновацій в залежності від інформаційних джерел інновацій на підприємстві та інформаційної активності підприємства надано в табл. 2.4.

Інформаційна активність характеризує важливість інновацій для підприємства яка залежить від наявного інноваційного потенціалу, системи управління інформацією, контролю якості інформації, рівня мобілізації

інформаційного ресурсу, впровадження нових інформаційних технологій, швидкості реакції на зовнішню інформацію, зацікавленості фахівців в поліпшенні інформаційних процесів тощо, та може бути оцінена на підприємстві як висока, середня та низька.

Таблиця 2.4

Матриця видів інновацій в залежності від інформаційних джерел інновацій на підприємстві та інформаційної активності підприємства

Інформаційна активність підприємства (важливість інновацій)	Інформаційні джерела створення інновацій на підприємстві (доступність інновацій)			
	Інформаційне поле власних інновацій	Інформаційне поле загальнодоступних інновацій	Інформаційне поле комерціалізованих інновацій	Інформаційне поле прихованих інновацій
Висока	Інтенсивні інновації	Іміджеві інновації	Пріоритетні інновації	Інноваційний вброс
Середня	Розвиваючі інновації	Пересічні інновації	Ключові інновації	Повзучі інновації
Низька	Достатні інновації	Дифузійні інновації	Другорядні інновації	Ігноровані інновації

Джерело: розроблено автором

Інформаційні джерела інновацій на підприємстві характеризують доступність інформації і мають охоплювати різні інформаційні площини.

Кожне туристичне підприємство при прийнятті рішення про інформаційне забезпечення створення інновацій має оцінити свою інформаційну активність (важливість інновацій) та визначити інформаційні джерела інновацій (доступність інновацій), а далі обрати один або декілька видів інновацій (інтенсивні інновації, розвиваючі інновації, достатні інновації, іміджеві інновації, пересічні інновації, дифузійні інновації, пріоритетні інновації, ключові інновації, другорядні інновації, інноваційний вброс, повзучі інновації, ігноровані інновації), ці види інновацій мають стати стратегічним орієнтиром в процесі розвитку інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві.

2.3. Профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств має дати відповіді на питання щодо стратегічних пріоритетів його розвитку, виходячи з цього, доцільним є застосування теорії життєвого циклу.

Узагальнення теоретичних досліджень та результатів емпіричних розвідок свідчить, що в наукових опрацюваннях спостерігається поєднання різних поглядів і концепцій, що дає право говорити про формування універсалізованої парадигми життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств. У цій парадигмі можливо відзначити декілька моментів:

1) принциповим моментом в дослідженні інноваційного потенціалу є використання теорії життєвого циклу, яка дозволяє замість ранжирування навмання показників розвитку розставити їх відповідно до специфіки кожної стадії і правильно сформулювати стратегічні пріоритети досягнення цілей [188, с. 123];

2) життєвий цикл інноваційного потенціалу містить етапи, що мають певні закономірності і відмінні риси поведінки туристичного підприємства: формування, накопичення, дифузія, рутинність [583] (рис. 2.10);

3) профіль життєвого циклу являє собою важливий інструмент ефективної діагностики для усунення поточних проблем подальшого розвитку; він застосовується для опису процесів розвитку економічних систем [192; 314];

4) інерційність розвитку інноваційного потенціалу виражається в тому, що, якщо який-небудь елемент (елементи) запізнюється, по суті це відповідає попередній стадії розвитку; приведення цього елемента у відповідність з поточною стадією життєвого циклу, дозволяє ліквідувати слабку ланку в управлінні за рахунок синхронізації зміни всіх її елементів і, тим самим, гармонізувати розвиток туристичного підприємства.

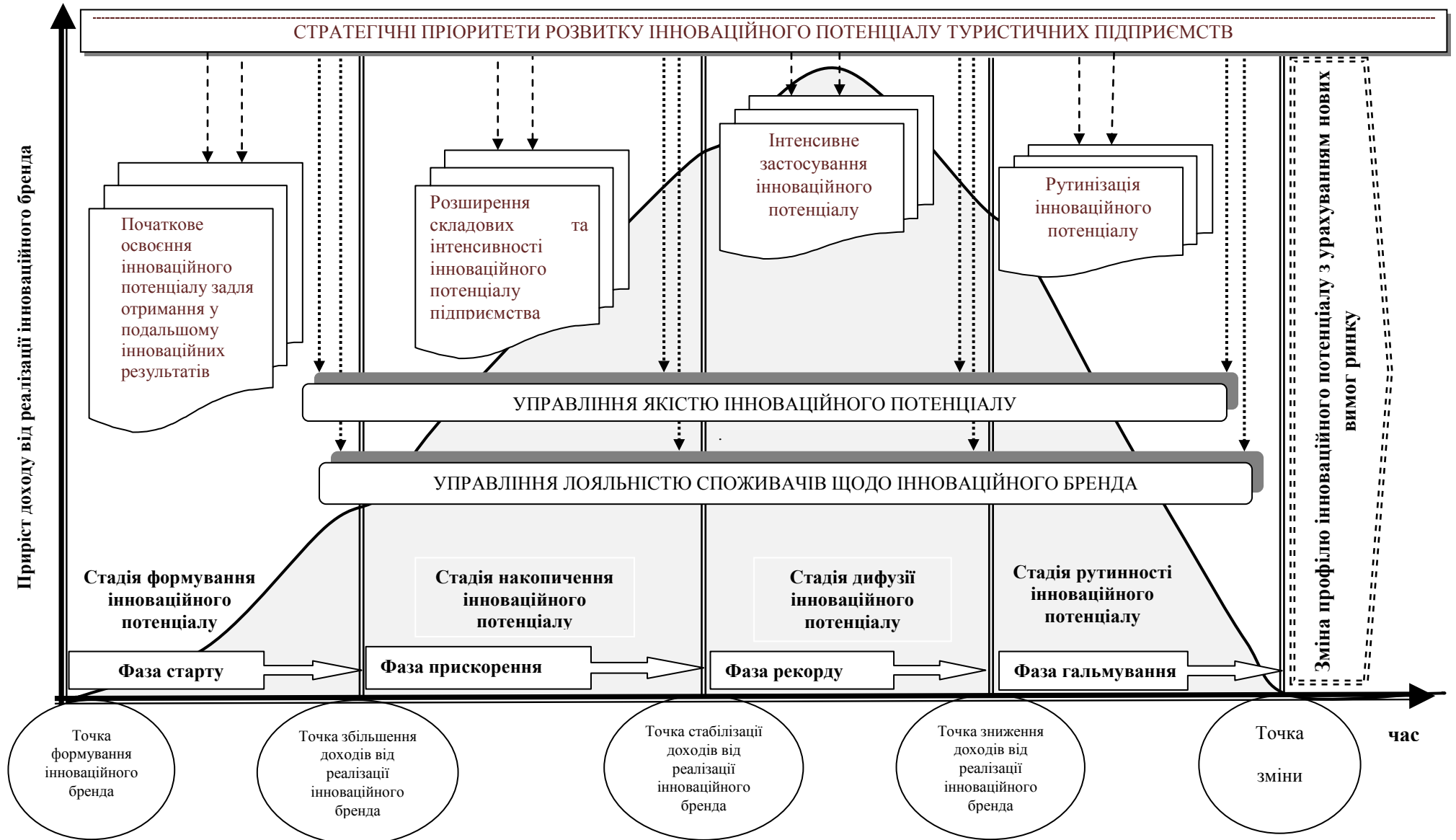

Рис. 2.10. Профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства

Джерело: складено автором

Вважаємо, що розподіл життєвого циклу на стадії не може бути довільним, адже одна його стадія від іншої повинна якісно відрізнятися за рахунок різних ключових механізмів розвитку інноваційного потенціалу. Відзначимо, що опора на чисельні показники при визначенні стадії життєвого циклу у відсутності єдиної базової концепції, яка пояснювала б якісну відмінність однієї стадії життєвого циклу від іншої, є непродуктивною [188, с. 123–124]. Це означає, що при ідентифікації стадії життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства слід відмовитися від звичайно використовуваних координат «час – виручка» і перейти до визначення стадії життєвого циклу на основі показників реалізації інноваційного брэнда підприємства, що характеризує використання інноваційного потенціалу.

Згідно запропонованого профілю, для визначення життєвого циклу інноваційного потенціалу слід використовувати систему координат по горизонталі – фази розвитку інноваційного потенціалу (старт, прискорення, рекорд, гальмування); по вертикалі – приріст доходу від реалізації інноваційного брэнда туристичного підприємства, який може виражатися через різноманітні економічні показники: рост виручки від реалізації інноваційного туристичного продукту, рост прибутку від реалізації інноваційного туристичного продукту, збільшення частки ринку тощо.

На стадії формування (фаза старту) стратегічними пріоритетами є: початкове освоєння інноваційного потенціалу задля отримання у подальшому інноваційних результатів, при цьому приріст доходу від реалізації інноваційного брэнда є мінімальним. На стадії накопичення (фаза прискорення) стратегічні пріоритети – розширення складових та інтенсивності інноваційного потенціалу, що забезпечує значний приріст доходу від реалізації інноваційного брэнда. На стадії дифузії інноваційного потенціалу (фаза рекорду) мають місце максимальні показники приросту доходу від реалізації інноваційного брэнда, стратегічним пріоритетом є інтенсивне застосування інноваційного потенціалу. На стадії рутинності (фаза гальмування), що пов'язана зі зниженням приросту доходу від реалізації інноваційного брэнда, розвиток супроводжується

рутинізацією, буденністю та консерватизмом інноваційного потенціалу. На стадії перетворення може початися новий цикл, якщо є необхідність у процесі зміни профілю інноваційного потенціалу з урахуванням нових детермінантів (комбінації ресурсних та нересурсних складових за новими вимогами ринку) з метою формування нового інноваційного бренда.

Важливо зазначити, що усі стадії життєвого циклу мають супроводжуватися ефективним управлінням якістю інноваційного потенціалу на підприємстві. Якість інноваційного потенціалу безпосередньо пов'язана з забезпеченням функціонування туристичного підприємства. Управління якістю – невід'ємна частина загального управління підприємством і одна з його гілок дерева цілей [128]; управління якістю – це система, яка складається з елементів (рис. 2.11).

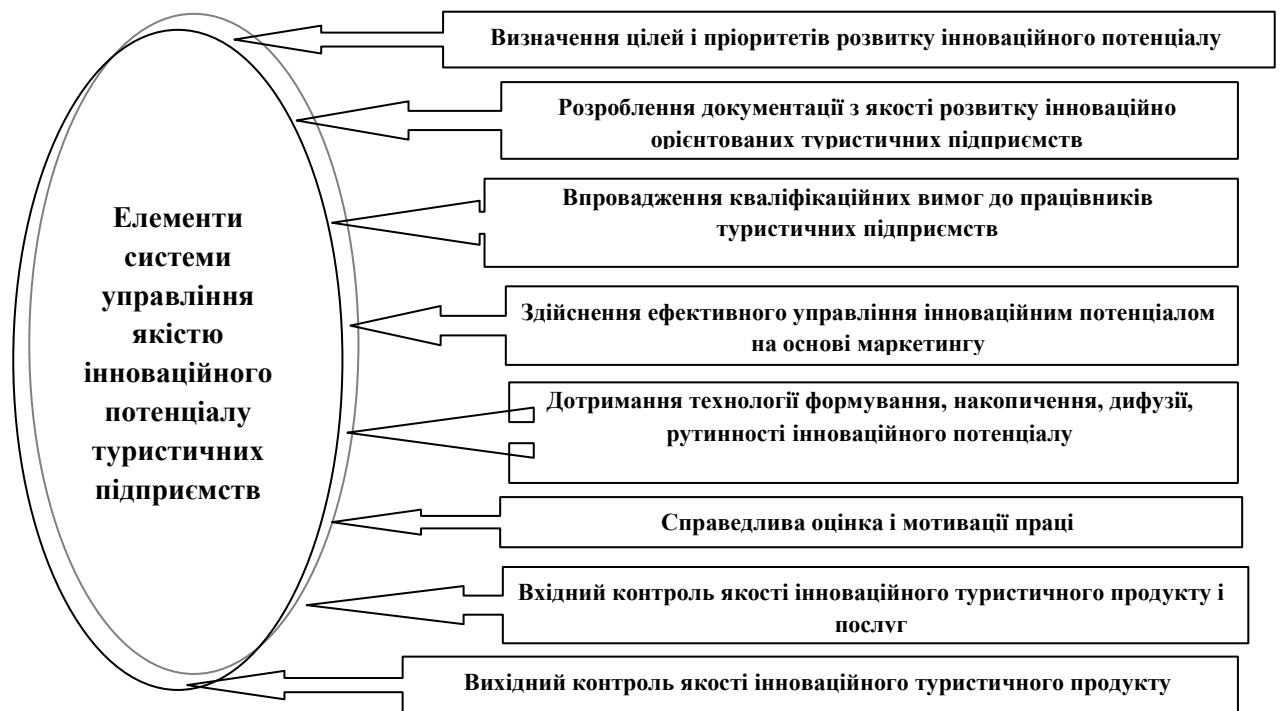

Рис. 2.11. Елементи системи управління якістю інноваційного потенціалу
Джерело: розроблено автором на основі [128]

Ще одним пріоритетом розвитку інноваційного потенціалу на різних стадіях життєвого циклу є лояльність споживачів туристичного підприємства, тому що кожна стадія життєвого циклу інноваційного потенціалу напряду впливає на дохід від реалізації інноваційного бренда підприємства (рис. 2.12).

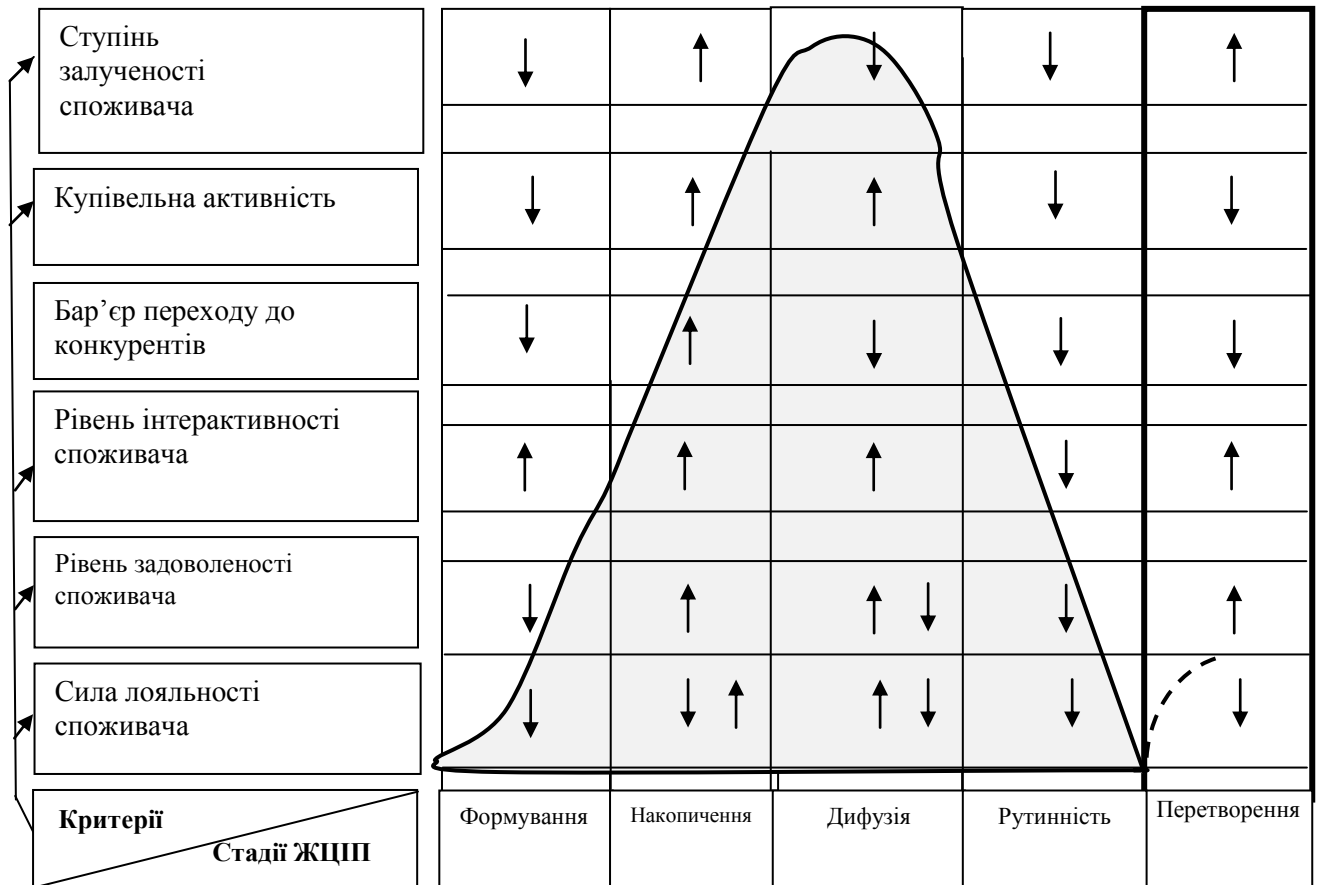

Рис. 2.12. Проекція відношень споживачів до інноваційного бренда туристичного підприємства згідно стадій ЖЦП

Джерело: розроблено автором на основі [24, с. 60]

Проведений аналіз показав, що проекція відношень споживачів до інноваційного бренда туристичного підприємства ілюструє стадію формування інноваційного потенціалу, як стадію, яка характеризується високими рівнем інтерактивності споживача, але низькими показниками ступеню залучення споживачів, купівельної активності, рівня задоволеності споживачів та їх сили лояльності, тобто ця стадія є трампліном між традиційною і інноваційно орієнтованою діяльністю туристичних підприємств.

Стадія накопичення має наступні характеристики: ступень залученості і задоволеності споживача, його купівельна активність та інтерактивність мають збільшуватися, сила лояльності споживача при цьому може як збільшуватися так і знижуватися. Стадія дифузії має різновекторну реакцію з боку споживача: купівельна активність збільшується, бар'єри переходу до конкурентів

знижуються, ступінь залученості споживачів збільшується, рівень їх задоволеності і лояльності може як збільшуватися так і зменшуватися.

Стадія рутинності пов'язана з лише поглинанням ресурсів, тому усі показники лояльності споживачів знижуються. Але вже на стадії перетворення може відбуватися підвищення ступеня залучення споживачів, збільшення рівня їх інтерактивності та задоволеності, що свідчить про циклічний характер стадій життєвого циклу інноваційного потенціалу.

Інноваційний потенціал туристичного підприємства, як складне явище потребує конкретизації через його характеристики, тому запропоновано морфологічний підхід до визначення та взаємозв'язку особливостей окремих стадіях його життєвого циклу (рис. 2.13).

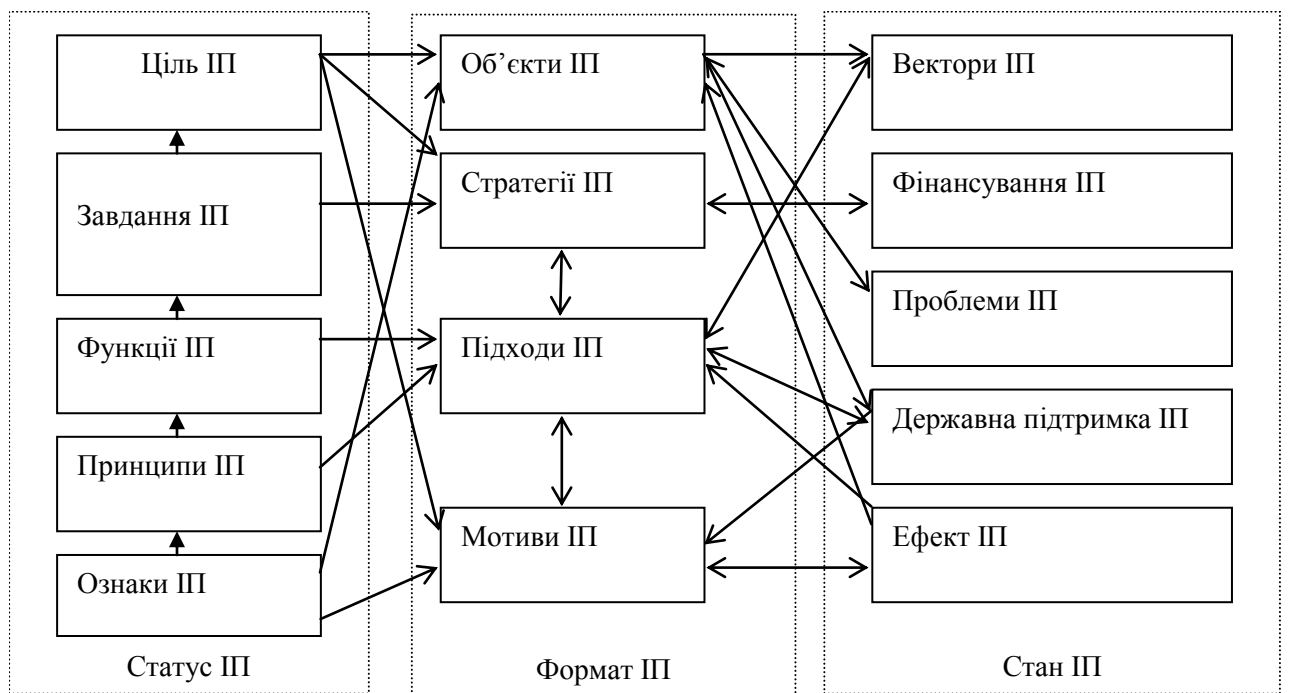

Рис. 2.13. Морфологічний зріз особливостей інноваційного потенціалу туристичного підприємства на стадіях життєвого циклу

Джерело: складено автором

Морфологічний зріз інноваційного потенціалу конкретизовано з позиції особливостей розвитку окремої стадії його життєвого циклу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Особливості розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств на різних стадіях життєвого циклу

Елемент зрізу	Стадія життєвого циклу інноваційного потенціалу				
	Формування	Накопичення	Дифузія	Рутинність	Перетворення
1	2	3	4	5	6
Статус інноваційного потенціалу					
Цілі	Забезпечення ефективного інноваційно-інвестиційного стану туристичного підприємства	Підвищення якості та конкурентоспроможності інноваційного туристичного продукту	Реалізація інноваційних бізнес-процесів	Кооперація та партнерство у зовнішньому середовищі	Інноваційний розвиток компетенцій туристичного підприємства
Завдання	Освоєння інноваційного туристичного продукту; використання сучасних засобів та методів підтримки прийняття рішень; перехід до культури цільового управління, в рамках якої кожна діяльність усередині підприємства чітко спрямовується на досягнення її кінцевих цілей; посилення іміджу і конкурентоздатності інноваційно орієнтованих туристичних підприємств	Розвиток прогресивних форм організації виробництва; постійне підвищення рівня кваліфікації персоналу всіх категорій відповідно до сучасних вимог та напрямів знань; запровадження новітніх технологій	Проведення технічної реструктуризації підприємств (зокрема за потоковими процесами); оптимізація кадрової структури персоналу, стимулювання творчих працівників	Підвищення ефективності планування, організації й контролю інноваційних процесів на підприємстві; удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємства, загалом	Соціальний розвиток підприємств як одна зі складових його інноваційного потенціалу; – вивчення та застосування досвіду провідних підприємств індустрії туризму світу
Функції	Аналіз інноваційного клімату; визначення стратегії інноваційного потенціалу; визначення інноваційних можливостей; використання новітніх інформаційних технологій при наданні готельних, ресторанных, транспортних та інших послуг	Впровадження новітніх технологій та напрямів інноваційного продукту; освоєння нових туристичних ресурсів	Наповнення новими властивостями традиційного туристичного продукту та впровадження інноваційного туристичного продукту	Реалізація інноваційних проєктів та програм; впровадження інноваційних форм в організаційно-управлінську діяльність	Виявлення і використання нових ринків збуту та нових туристських послуг
Принципи	Принцип системного підходу; принцип орієнтації на інноваційний шлях розвитку підприємства; принцип науковості; принцип іманентності інвестиційним процесам; відповідність інноваційної активності та її результатів розвитку країни та регіона; принцип взаємодії; принцип керованості; принцип зворотного зв'язку; принцип безпеки; принцип конкурентоздатності; принцип адаптивності				
Ознаки	Освоєння нових туристичних продуктів та ресурсів	Використанням передових інформаційних технологій	Наповнення новими властивостями традиційних продуктів та впровадження інноваційних продуктів	Виявлення і використання нових ринків збуту інноваційного туристичного продукту	Розвиток інновацій на підприємстві
Формат інноваційного потенціалу					
Об'єкти	Формування інноваційного туристичного продукту; впровадження нових ресурсів; маркетингова діяльність; нові методи управління (новий менеджмент); використання новітніх технологій.				
Стратегії	Стратегія кардинальної зміни	Стратегія збереження зростання		Стратегія досягнутого зростання	Стратегія вибіркового зростання
Підходи	Інноваційний (партнерський) підхід (рівноправне партнерство; концентрація на інтересах споживачів; комунікації всебічні та відкриті, обмін інформацією вільний; вирішення стратегічних завдань)	сучасний (партнерський) підхід (вирішення тактичних завдань)		традиційний підхід (концентрація на власній внутрішній ефективності)	інноваційний (партнерський) підхід
Мотиви	Нові напрями розвитку науки й техніки, поява новітніх технологій; одержання нових знань про туристичні ресурси та інформації про додаткові можливості туристичних поїздок; зміни у правових актах, що визначають економічні й політичні принципи функціонування туристичних підприємств; розробка державної концепції розвитку туризму; впровадження нововведень у діяльність виробничих галузей, тісно пов'язаних з туристичною сферою (готелі, ресторани, транспортні підприємства, оздоровчі заклади, підприємства зв'язку та ін.)	Зміна ситуації на ринку туристичних послуг: виникнення нових туристичних дестинацій, незадоволення потреб туристів, зміна структури та змісту попиту, підвищення вимог до якості туристичного продукту з боку туристів; прагнення туристичних компаній вийти на нові ринки, боротьба за виживання; залучення та створення необхідного наукового потенціалу; зміна технічної бази; розвиток техніки та технологій, поява нових технологій у туризмі та у суміжних галузях; міжнародна науково-технічна кооперація, нові форми співробітництва; створення інноваційної інфраструктури високий рівень інтегрованості туризму до міжнародного простору; поява нових сегментів споживачів, пов'язаних із специфікою інновацій в туризмі			Залучення достатніх фінансових ресурсів; посилення конкурентної боротьби на туристичному ринку; державна фінансова підтримка та нефінансова підтримка інноваційної діяльності в туристичній сфері

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6
Стан інноваційного потенціалу					
Вектор	Розробка і використання нових підходів щодо організації туристичного бізнесу;	Обмін та поширення інноваційних ідей за допомогою організації туристичних конференцій, виставок, ярмарок із залученням науковців та практиків	Участь у розробці програм і проєктів розвитку туристичної сфери, запровадження заходів щодо залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у розширення туристичної інфраструктури;	Об'єднання можливостей і потужностей підприємств-партнерів у межах кластеру, створення спільного туристичного продукту	
Формування нових типів суб'єктів бізнесу: процесінгових компаній, он-лайн турагентств, тур-консультантів; синхронізація процесів обслуговування споживачів туристичних послуг; підвищення рівня сервісизації надання туристичних послуг; розвиток віртуального сектора подорожей, підкріпленого здобутками Інтернет-індустрії, що забезпечує функціонування мережевого інформаційного простору, особливо в туристичному посередництві з продажу пакетних пропозицій; високий рівень комунікативної та інтерактивної волатильності туристичного попиту; підвищення ефективності інноваційної діяльності регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу як рушійної сили економічного зростання					
Фінансування	Фінансування та інвестування інноваційного потенціалу за рахунок власних, залучених та запозичених коштів				
Проблеми	Неефективність механізму управління інноваційно орієнтованими туристичними підприємствами; недостатність матеріальних ресурсів для формування інноваційного потенціалу; високий рівень ризику інноваційного потенціалу; недосконалість законодавства, яке регулює інноваційну діяльність туристичних підприємств; політична та соціальна нестабільність; форс-мажорні події: екологічні і техногенні катастрофи, терористичні акти та військові конфлікти; недостатній професійний рівень інноватора; слабкі матеріальні стимули та несприятливі умови творчої праці; міграція наукових кадрів; не достатня туристична активність	Недостатній розвиток туристичної інфраструктури; невідповідність нормативно-правової бази міжнародним стандартам; обмеженість асортименту запропонованих послуг; відсутність комплексного стратегічного розвитку країни як перспективної туристичної дестинації; недосконалість маркетингових засобів просування туристичних продуктів як в Україні, так і за кордоном та інше	Відсутність джерел фінансування; високі економічні та інші ризики; низький попит на туристичні послуги; дуже низькі доходи населення; низька ступінь інтегрованості туризму до міжнародного туристичного простору; зниження попиту на інноваційний туристичний продукт	Слабкість матеріально-технічної та наукової бази туристичних підприємств; низький науково-технічний потенціал підприємств, регіонів та держави; застаріла техніка та технологія; неефективні організаційні структури; дуже надмірна централізація; неефективна інноваційна стратегія; відсутність інноваційної спрямованості у менеджерів та персоналу; неузгодженість інтересів учасників інноваційної діяльності; недосконале міжнародні зв'язки; відсутність інформації про інновації; неефективні комунікації в управлінні інноваціями; замкнутість і недостатність міжгалузевих зв'язків; низький рівень захисту матеріальної та інтелектуальної власності	
Державна підтримка	Створення Міністерства туризму або Національної туристичної адміністрації в складі Міністерства економічного розвитку і торгівлі для управління інноваційним потенціалом, основними функціями яких має стати визначення та розробка принципів політики в сфері туризму, програм їх реалізації, механізму контролю і дослідження результатів діяльності; розробка цілісної стратегії розвитку туризму, що враховуватиме зарубіжний досвід в туризмі, створення національного туристичного продукту, конкурентоспроможного на міжнародному ринку, мережі туристичних представництв для його просування; проведення рекламно-інформаційної діяльності; приведення нормативно – правової бази туристичної галузі у відповідність з міжнародними стандартами; прийняття комплексу законодавчих актів і розпоряджень, що забезпечуватимуть сприятливе правове середовище для розвитку інноваційного потенціалу в туризмі; формування в Україні системи взаємодіючих та взаємодоповнюючих інноваційних структур: технопарків, технополісів, інноваційних центрів, агентств по трансферу технологій, центрів оцінки технологій, бізнес центрів, бюро патентного та юридичного захисту, інтелектуальної власності, бюро незалежної експертної оцінки проєктів, відділи маркетингу і реклами продукції, центри міжнародного зв'язку і телекомунікацій, лізингові і транспортні компанії, центри підготовки і підвищення кваліфікації працівників туристичного бізнесу та ін; формування в Україні системи взаємопов'язаних фінансових інститутів, призначених для фінансування інфраструктури інноваційної діяльності й інноваційних проєктів в галузі туризму та рекреації				Сприяння туристичній діяльності й створення сприятливих умов для її розвитку; визначення і підтримка пріоритетних напрямів туристичної діяльності; формування уявлення про Україну як про країну, сприятливу для туризму
Ефект	Покращання показників використання інноваційного потенціалу	Збільшення прибутку туристичних підприємств	Інтегроване управління якістю; зниження витрат у разі збільшення споживчої цінності товару (послуги)	Досягнення вищих стандартів обслуговування споживачів	Можливість інтеграції зусиль у роботі над спільним проєктом, обміном інформацією та ресурсам

Джерело: розроблено автором на основі [11; 63; 90; 91; 94; 99; 137; 149; 186; 205; 214; 237; 357; 364; 394; 412; 425; 439; 501; 518; 594]

Виходячи з такого бачення, що туризм є багатовекторною та мультигалузеву сферою і тому складною для запровадження радикальних інновацій, необхідно відзначити, що інноваційність туристичної сфери не викликає сумнівів, тому що вона має вирішальне значення як для всієї туристичної сфери, так і для функціонування окремих підприємств [396]. Проте інноваційні зміни потрібно вводити поступово та обдуманно, бездоганно вивчаючи ринок та спираючись на досвід розвинутих країн світу [265, с. 925].

Узагальнення відповідних особливостей розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, дозволило сформулювати тріаду драйверів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (рис. 2.14).

Рис. 2.14. Тріада драйверів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

В рамках проведеного дослідження здійснено іманентний аналіз конвертації інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт; розглянуто характеристику конструктів туристичної сфери, визначенно параметри розвитку інноваційного потенціалу туристичної сфери.

Конвертацію інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт (рис. 2.15) слід розглядати як комплекс наукових, комерційних, технологічних, фінансових, організаційних заходів, які забезпечують створення інновацій і спрямовані на формування нового або створення модифікованого

туристичного продукту, освоєння нових ринків збуту, застосування передових ІТ-технологій у бізнес-процесах і нових форм організаційно-управлінської діяльності на туристичному підприємстві [265; 272].

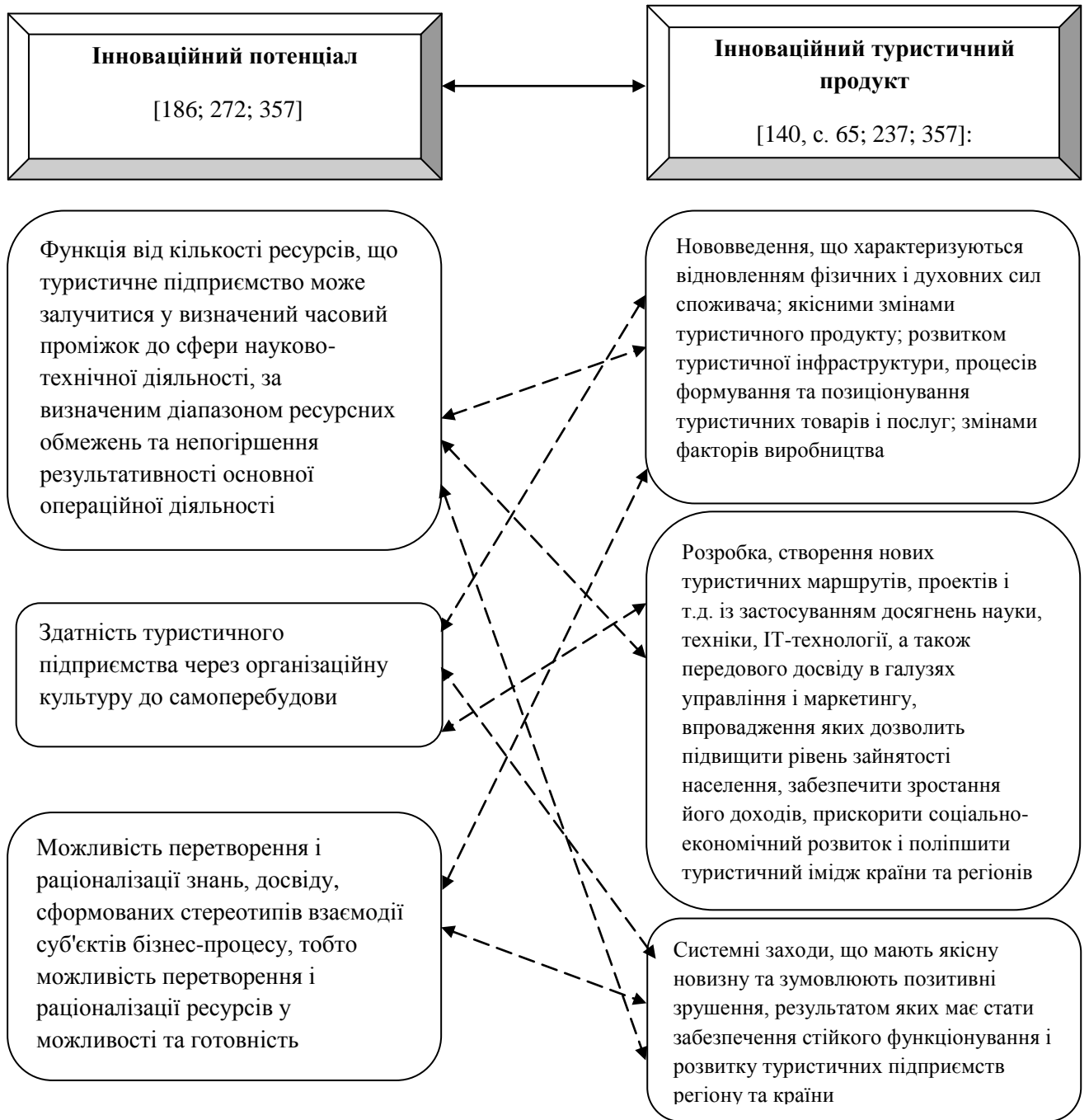

Рис. 2.15. Співвідношення понять «інноваційний потенціал» та «інноваційний продукт» на туристичному підприємстві

Джерело: складено автором

Ситуація, коли процес створення інноваційного туристичного продукту вступає в дисонанс з операційними бізнес-процесами, достатньо рідкісна, що

зумовлено самою специфікою інноваційної діяльності на туристичному підприємстві.

Узагальнення теоретичних напрацювань [137; 140; 187; 500] дозволило виділити основні напрями конвертації інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт:

- випуск нових видів туристичного продукту, готельних послуг;
- використання нових інформаційних технологій в наданні готельних, рестораних, транспортних, фінансових послуг;
- наповнення новими властивостями традиційних послуг та впровадження нових послуг; освоєння нових туристичних ресурсів;
- застосування новаторських форм організаційно-управлінської діяльності при розробці, виробництві, споживанні туристичних послуг;
- дослідження і вихід на нові ринки туристських послуг з новими та традиційними туристичними послугами;
- організаційні зміни у розробці, виробництві і споживанні традиційного туристичного продукту;
- новий менеджмент, новий маркетинг.

Дослідження драйверів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств спрямовано, в тому числі, на характеристику особливостей ряду конструктивів: туристичної сфери, туристичного ринку, туристичного підприємства, туристичного продукту тощо (рис. 2.16).

Ступінь інноваційного розвитку туристичної сфери залежить від кон'юнктури туристичного та інноваційного ринків, рівня освіти та кваліфікації кадрів, наявності та використання інноваційного потенціалу [140]. На думку Ф.В. Зінов'єва та А.В. Бартошук [187], в туристичній сфері можуть бути здійснені інновації на рівні: інноваційної інфраструктури, інноваційного продукту, організаційних нововведень, технологічних інновацій, маркетингових інновацій. Ці рівні інновації майже збігаються з видами інноваційного продукту в туризмі, які запропонували автори О. Кальченко [214] та О. Давидова [140].

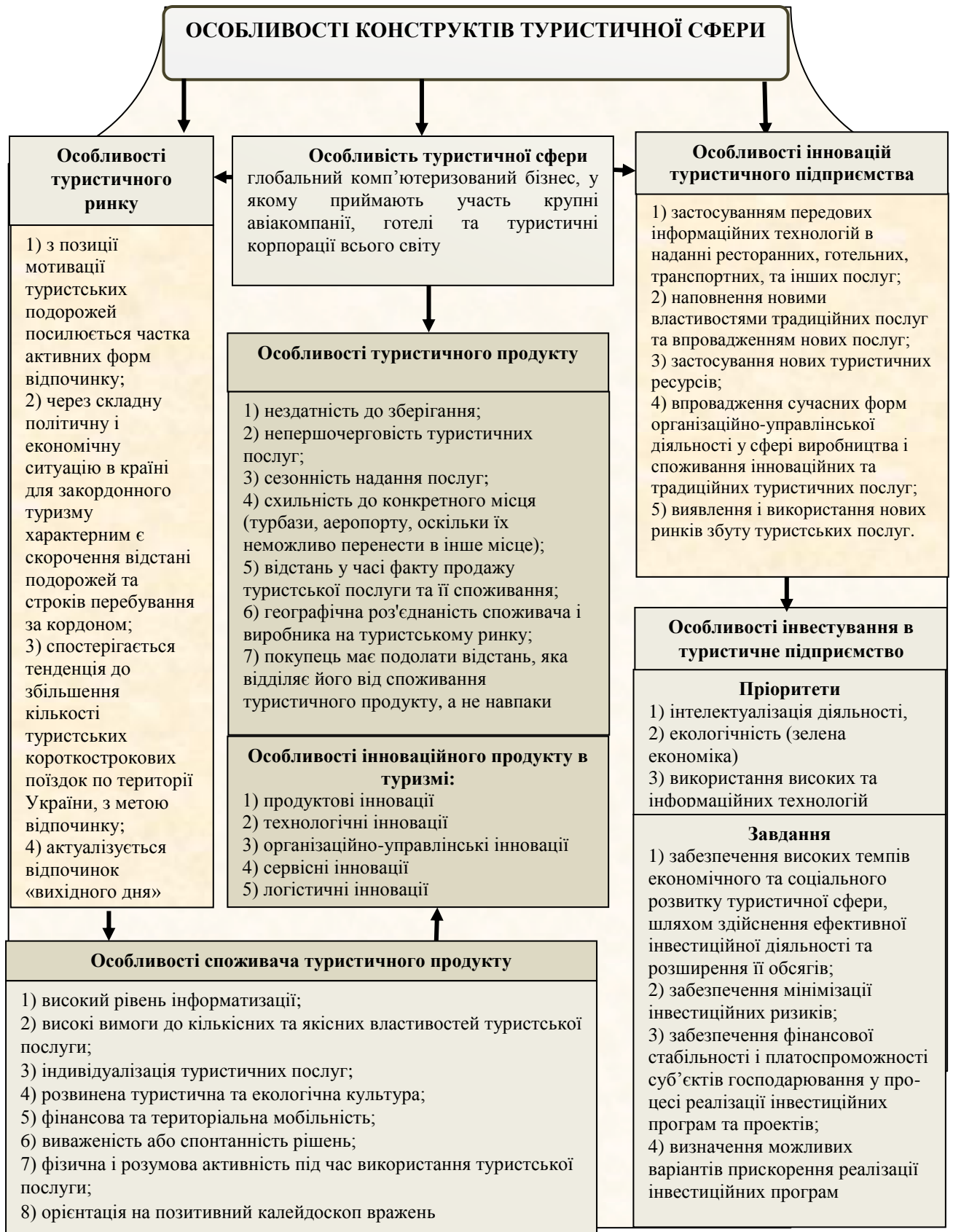

Рис. 2.16. Особливості конструктів туристичної сфери

Джерело: складено автором на основі [137; 140; 187; 214; 260; 272; 390; 433]

Важливо зазначити, що дослідження конструктів туристичної сфери буде неповним без визначення рівнів розв'язання проблем інновацій в туристичній сфері (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Проблеми інновацій в туристичній сфері та рівень їх розв'язання

Конструкт	Проблеми інновацій в туристичній сфері	Рівень розв'язання проблем
Туризм як сфера бізнесу	Неефективна національна туристична політика, яка пасивно реагує на захоплення ринку міжнародними консолідаторами; національні виробники-продуценти туристичних послуг та турагенції не мають достатніх коштів на розвиток повільних, стратегічних, радикальних інновацій; на результати економічних трансформацій суттєво впливає кумулятивний характер інноваційних змін; недостатній рівень інноваційної культури; переважна більшість малих підприємств	Державна національна, економічна політика та політика інтеграції в туризмі Регіональна політика Галузева політика
Туристичний ринок	Відсутність заходів по стимулюванню ринку; високий рівень оподаткування; можливість пандемій; високі ціни на енергоносії; нестабільна політична ситуація; теракти; економічний спад; безробіття	Державна політична, економічна, соціальна політика, політика безпеки Регіональна політика Галузева політика
Споживач туристичного продукту	Старіння населення; збільшення числа пенсіонерів; урбанізація; зниження доходів населення; оновлення і зміна традиційних цінностей стосовно відпочинку; висока пасивність молодих людей щодо досягнення цілей, та формування кар'єри; тендерна сегрегація на туристичних підприємствах	Державна демографічна, економічна, соціальна політика Регіональна політика Галузева політика
Туристичне підприємство	Недосконалість туристичної інфраструктури; недосконалість нормативно-правової бази; економічна, політична та соціальна нестабільність у країні; обмеженість асортименту запропонованих послуг; недосконалість реклами українських туристичних підприємств за кордоном тощо; дефіцит висококваліфікованого персоналу	Державна політика Регіональна політика Галузева політика Інноваційна політика туристичного підприємства
Інвестиції в туризм	Недосконала законодавча база щодо забезпечення гарантій на іноземні інвестиції в туристичний бізнес; відсутність сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату; відсутність розробки нових конкурентоспроможних туристичних продуктів, які повинні урахувати етнокультурні, геополітичні, екологічні чинники туристичних дестинацій та потреб сучасного споживача	Державна законодавча, інвестиційна, інноваційна, національна політика Регіональна політика Галузева політика Інноваційна політика туристичного підприємства
Туристичний продукт	Низька схильність туристичного продукту до змістовних та структурних інноваційних змін; низький ступінь наукоємності у процесах обслуговування, де головним критерієм є застосування туристичних ресурсів, якість наданих сталих пакетних послуг (розміщення, харчування, транспортування); кроскультурні особливості гостинності та доброзичливості у прийомі й обслуговуванні іноземних та вітчизняних туристів; унікальний історичний, культурний спадок, що є джерелом туристичної атрактивності; етичність та культура у використанні туристичних ресурсів, гармонійний розвиток туристичних дестинацій	Державна національна інноваційна, інвестиційна, політика Регіональна політика Галузева політика Інноваційна політика туристичного підприємства

Джерело: складено автором на основі [396; 422; 433; 525]

Основні проблеми інновацій в туризмі як сфері бізнесу пов'язані із недосконалістю національної туристичної політики, відсутністю належного фінансування цієї сфери, жорсткою міжнародною конкуренцією.

Туристичний ринок характеризується наступними проблемами: політична нестабільність, економічний спад, висока вартість енергоносіїв, небезпека пандемій тощо.

Споживання туристичних послуг має недостатній розвиток у зв'язку із старінням населення, зміною цінностей, низьким рівнем доходу населення тощо.

Проблеми туристичного підприємства щодо розвитку інновацій у більшості випадків пов'язані із макрочинниками: інфраструктурні, нормативно-правові, економічні, політичні, кадрові чинники.

Проблеми інвестицій в інновації туристичної сфери є визначальними для інших труднощів цієї сфери і характеризуються негативними факторами щодо законодавчої бази та інноваційно-інвестиційного клімату. Впровадження новацій в туристичний продукт має негативний вплив з боку структурних інноваційних змін, низької інноваційності ресурсів підприємства, національної специфіки туристичної дестинації.

Розв'язання визначених проблем можливо, з одного боку – шляхом розробки та реалізації державної (регіональної, галузевої, підприємницької) політики з питань національної, законодавчої, інвестиційної, економічної підтримки туристичної галузі, з іншого боку – шляхом інноваційної орієнтації розвитку туристичної сфери, яка має проявитися у всіх її елементах. При цьому пріоритетами інноваційного розвитку туристичної сфери має бути тотальне впровадження інформаційних технологій, яке має на меті віртуалізацію операційних процесів, управління економічними процесами, ефективне управління й адміністрування підприємства. Стосовно туристичного підприємства впровадження ІКТ забезпечить: застосування online-бронювання не лише в роботі з турагентствами, а й безпосередньо з клієнтами; генерацію неординарних ідей, що просувають бізнес у сфері туризму; автоматизацію і

доступність довідкової інформації, створення нового для ринку туристичного продукту, використання нетрадиційної реклами, запровадження новітніх інформаційних сайтів із особистими кабінетами туристів, програмне забезпечення і програмні рішення тощо [204].

З точки зору А.В. Кравченко та С.В. Костючик: «важливим є створення незалежних туристичних інформаційних центрів та центрів сприяння розвитку інформаційної мережі між підприємствами туристичної галузі на рівні регіону, області чи дистинації» [265, с. 923].

Проблематика дослідження інноваційного потенціалу пов'язана з насиченим, високодинамічним характером туристичної сфери, що вимагає визначення параметрів розвитку туристичної сфери, як драйверу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Параметри розвитку туристичної сфери формуються під впливом набору факторів, які були представлені вище і виражаються в збільшенні доходу від надання туристичних послуг в Україні.

Кореляційно-регресійний аналіз дозволяє визначити параметри туристичної сфери, шляхом виокремлення ряду кількісних факторів, які спричиняють значний вплив на обсяги реалізації туристичного продукту. Так, в таблиці 2.7 надані статистичні дані (фактори), які впливають на обсяги реалізації туристичного продукту (y) з відповідними позначеннями x_i , які необхідні для проведення кореляційно-регресійного аналізу даних параметрів з метою встановлення тісноти зв'язку та побудови економетричної моделі, яка відбиває особливості зазначеної взаємозалежності, якщо така існує [37]; це початкові дані за кожним факторним показником, які відповідають умовам закону нормального розподілу.

Порушення нормального розподілу початкових значень не дозволяє з високим ступенем надійності застосовувати при аналізі різні статистичні критерії.

Таблиця 2.7

Початкові дані для виявлення кореляційної залежності доходу від надання туристичних послуг в Україні від зазначених факторів x_i

Роки	у – Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизного податку й аналогічних обов'язкових платежів), млн.грн	x_1 – Загальний обсяг витрат на дослідження і розробки, млн. грн	x_2 – Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	x_3 – Кількість підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет, од.	x_4 – Кількість обслугованих туристів, ос.	x_5 – Кількість підприємств, що мали веб-сайт, який функціонував у мережі Інтернет, од	x_6 – Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %
2011	3957,03	1079,9	2165	35841	1551069	14525	17,4
2012	4002,31	1196,3	2154	35962	1599821	14566	17,1
2013	4162,35	1638,5	2036	36654	1705623	14754	17,0
2014	4233,71	1754,6	1950	36841	1786542	14895	15,9
2015	4797,73	2039,5	1862	36663	1814827	15296	18,4
2016	11522,52	2457,8	1838	37462	2250107	15462	18,1
2017	18502,97	2169,8	1743	38825	2403987	15608	17,8
Верхня межа закону нормального розподілу	22977,6	3163,987	2413,288	39702,84	2781173,021	16233,56	19,3142
Нижня межа закону нормального розподілу	835,13	360,6984	1514,712	34082,31	965105,8361	13796,73	14,5453

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних джерел [78; 185; 545]

Враховуючи це, необхідно зробити перевірку відповідності початкових даних нормальному закону розподілу, використовуючи метод аналізу величини асиметрії $|A|$ та ексцесу $|E|$. Вважається, що дані не заперечують нормальному розподіленню, якщо виконується нерівність [37]:

$$|A| < 3\sigma_A; |E| < 5\sigma_E \quad (2.1)$$

Асиметрія:

$$A_y = \left\{ \frac{\sum(y_i - \bar{y})^3}{n} : \sqrt{\left[\frac{\sum(y_i - \bar{y})^2}{n} \right]^3} \right\} \frac{\sqrt{n(n-1)}}{n-2}; \quad (2.2)$$

$$A_{x_i} = \left\{ \frac{\sum(x_i - \bar{x})^3}{n} : \sqrt{\left[\frac{\sum(x_i - \bar{x})^2}{n} \right]^3} \right\} \frac{\sqrt{n(n-1)}}{n-2}; \quad (2.3)$$

Стандартна похибка асиметрії:

$$\sigma_A = \sqrt{\frac{6n(n-1)}{(n-2)(n+1)(n+3)}} \quad (2.4)$$

Ексцес:

$$E_{x_i y} = \frac{n-1}{(n-1)(n-3)} \left[(n+1) \left(\frac{\mu_4}{\mu_2^2} - 3 \right) + 6 \right], \quad (2.5)$$

Стандартна похибка ексцесу:

$$\sigma_E = \frac{24n(n-1)^2}{(n-3)(n-2)(n+3)(n+5)} \quad (2.6)$$

Згідно з методикою проведення кореляційно-регресійного аналізу, на основі побудованих кореляційних полів (рис. 2.17) можна зробити висновки, що тіснота зв'язку підтвердилась між результативним показником (у) і кількістю обслугованих туристів (x_5), кількістю підприємств, що мали веб-сайт, який функціонував у мережі Інтернет (x_4), кількістю підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет (x_2) та загальним обсягом витрат на дослідження і розробки (x_1). Даний висновок підтверджується відповідними коефіцієнтами детермінації R^2 , які всі прагнуть до 1 (відповідно, для предикторів x_3 , x_5 найвищі показники $R^2 = 0,91$, $R^2 = 0,95$, для предикторів x_2 , x_4 , відповідно найвищі показники $R^2 = 0,86$; $R^2 = 0,75$ відповідно).

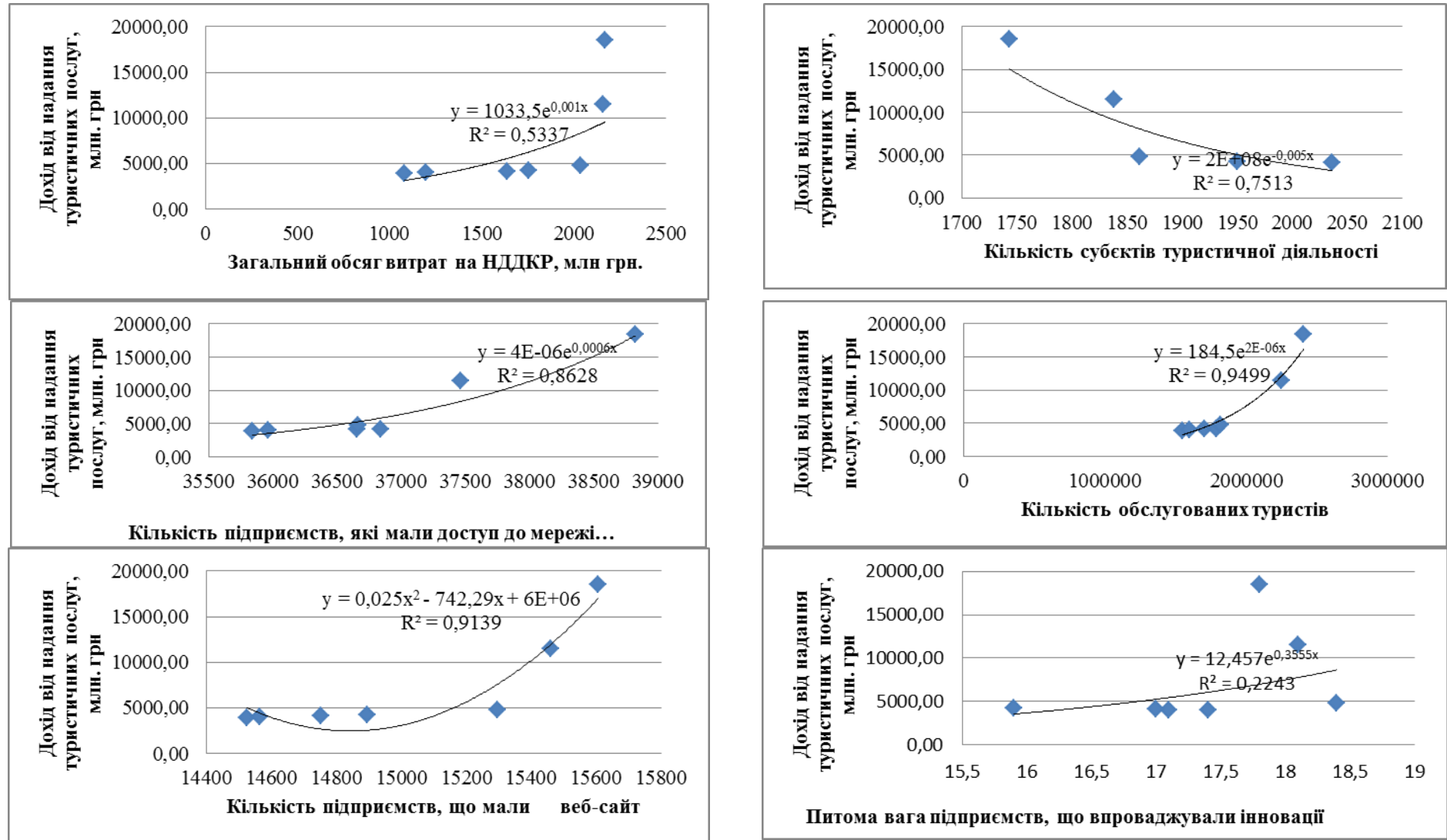

Рис. 2.17. Кореляційні поля залежності доходу від надання туристичних послуг в Україні від зазначених факторів x_i ($i = 1 \dots 6$), побудовані засобами інструментарію табличного процесору MS EXCEL

Джерело: складено автором

За даними рис. 2.17. необхідно зазначити, що такі фактори як загальний обсяг витрат на дослідження і розробки (x_1) та питома вага підприємств, що впроваджували інновації, (x_6) не підтвердили свого впливу за період, що досліджувався, так, коефіцієнт детермінації тісноти зв'язку склав $R_1 = 0,53$; $R_5 = 0,22$ відповідно. Беручи до уваги вищезазначене, слід зауважити, що, для подальших досліджень, необхідний додатковий аналіз щодо побудови множинної регресійної моделі.

Інноваційні показники розвитку України, як економічної системи не мають прямий вплив на розвиток туристичної сфери, що свідчить про низьку ступінь інноваційності у туристичній вітчизняній сфері. Інновації потрібно розглядати не як самоціль, а як інструмент стимулювання зростання й розвитку. Активізація розвитку інноваційного потенціалу вітчизняних туристичних підприємств забезпечить сприятливі умови для їх конкурентоспроможності і матиме позитивний вплив на економічне зростання країни. Для самих підприємств інновації сприятимуть отриманню додаткових конкурентних переваг, зростанню рентабельності, створенню їх позитивного інноваційного іміджу, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню їх ринкової вартості та залученню додаткових інвестицій [568, с. 15].

Дослідження [183; 249; 484; 593] показали, що економічне зростання залежить не тільки від сформованості і розвитку достатнього обсягу і якості інноваційного потенціалу, але і від його ефективного використання, тобто конвертації в інноваційний продукт. Розвиток інноваційного потенціалу спрямований на створення інновацій, що в свою чергу, передбачає поетапне здійснення оптимізації процесу від прийняття рішення до отримання остаточних результатів з урахуванням вимог туристичної сфери, туристичного ринку та можливостей підприємства [483, с. 365].

Таким чином, розглянуті кількісні аспекти розвитку інноваційного потенціалу туристичної сфери є підґрунтям для його подальшого моніторингу, як на світовому та національному рівнях, так і на рівні окремих підприємств.

Висновки до розділу 2

1. Запропоновано теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, які поєднанні в теоретико-методологічну та праксеологічну площини. Серед елементів теоретико-методологічної площини визначено: мету (інтенсифікація та ітерація розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств), систему орієнтирів (методологічні, методичних, практичних); теоретико-методологічну базу; основні підходи до дослідження розвитку інноваційного потенціалу (статичний та динамічний); методи та етапи дослідження; принципи дослідження. Практиологічна площина дослідження охоплює: моніторинг розвитку інноваційного потенціалу та його інструменти; конфігурацію управління інноваційним потенціалом за компетентнісним підходом, а також визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою інноваційного потенціалу; комплементацію інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу; моделювання та прогнозування його розвитку для ухвалення рішень щодо ефективного використання інноваційного потенціалу шляхом залучення інноваційних проектів для отримання туристичного інноваційного продукту.

2. Удосконалено концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, яка включає: інституційний блок (передумови розвитку на макро-, мезо-, мікро-, нано- рівнях; загальні, спеціальні, специфічні принципи; тенденції розвитку); блок інформаційно-методичного забезпечення (інформаційне забезпечення в форматі інформаційного плато створення інновацій на туристичному підприємстві; економічні, управлінські, ринкові методи розвитку; інструменти розвитку); мотиваційно-результативний блок (напрями розвитку; мотиви розвитку; результати розвитку).

Розроблено інформаційне плато інновацій, яке включає: інформаційне поле власних інновацій; інформаційне поле загальнодоступних інновацій;

інформаційне поле комерціалізованих інновацій; інформаційне поле прихованих інновацій. Застосування інформаційного плато на туристичному підприємстві забезпечить конвертацію інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт шляхом розробки різних видів інновацій (інтенсивні інновації, розвиваючі інновації, достатні інновації, іміджеві інновації, пересічні інновації, дифузійні інновації, пріоритетні інновації, ключові інновації тощо).

3. За допомогою розробленого профілю життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств визначено стратегічні пріоритети розвитку інноваційного потенціалу на окремих стадіях ЖЦП: початкове освоєння інноваційного потенціалу задля отримання у подальшому інноваційних результатів (стадія формування); розширення складових та інтенсивності інноваційного потенціалу підприємств (стадія накопичення), рутинізація інноваційного потенціалу (стадія рутинності); зміна профілю інноваційного потенціалу з урахуванням нових вимог ринку (стадія перетворення). Морфологічний зріз визначення особливостей інноваційного потенціалу туристичних підприємств на різних стадіях його життєвого циклу дозволив деталізувати характеристику стадій життєвого циклу інноваційного потенціалу за трьома блоками: 1) статус інноваційного потенціалу (цілі, завдання, функції, принципи, ознаки); 2) формат інноваційного потенціалу (об'єкти, стратегії, підходи, мотиви); 3) стан інноваційного потенціалу (вектори, фінансування, проблеми, ефект, державна підтримка).

Результати досліджень за другим розділом дисертації опубліковані у наукових роботах здобувача [301, 314, 316, 323, 333, 338, 347, 583, 633].

РОЗДІЛ 3

МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Дослідження стану інноваційного потенціалу туристичних підприємств: світовий та національний аспекти

Досягнення значного рівня конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку слід розглядати як результат ефективного формування та використання національного інноваційного потенціалу. Зараз наша країна намагається сформувати власну політику інноваційного розвитку та має статус «інноватор, що формується», тому слід звернути увагу на нові вимоги і виклики сучасності, які виникають як на світовому так і на національному рівнях, для досягнення кращого статусу [95, с. 70].

Необхідно зазначити, що визначення статусу країни можливо за допомогою різних міжнародних рейтингів. Наявність достатньо великого обсягу інформації з питань різних рейтингів, індексів, порівнянь вимагає її систематизації та алгоритмізації, тому запропоновано схему дослідження світового досвіду розвитку інноваційного та туристичного потенціалу (рис. 3.1).

Першим етапом дослідження є аналіз рейтингу глобальної конкурентоспроможності, цей етап включає аналіз рейтингу країн за критерієм конкурентоспроможності; ранжування регіонів світу за показниками конкурентоспроможності; визначення динаміки змін показника рейтингу України.

Другим етапом є аналіз рейтингу світових систем освіти, в рамках цього етапу проводиться аналіз рейтингу національних систем освіти, рейтингу ефективності національних систем освіти, рейтингу кращих університетів світу.

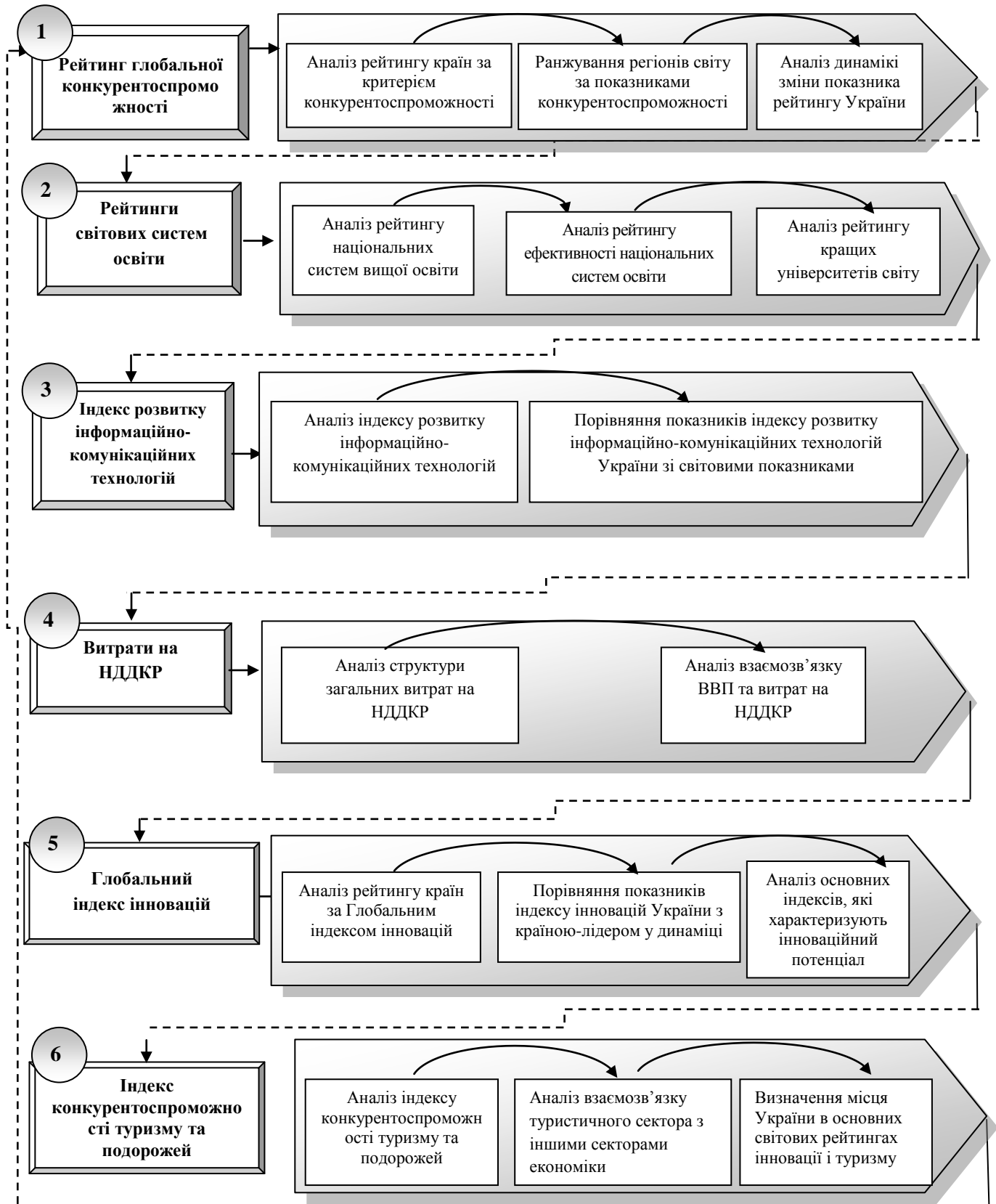

Рис. 3.1. Схема дослідження світового досвіду розвитку інноваційного та туристичного потенціалу

Джерело: складено автором

Третій етап передбачає дослідження розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, він включає аналіз індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, порівняння показників цього індексу в Україні зі світовими показниками.

Четвертий етап стосується дослідження витрат на НДДКР, цей етап містить аналіз структури витрат на НДДКР та аналіз взаємозв'язку ВВП та витрат на НДДКР країн.

П'ятим етапом є дослідження глобального індексу інновацій, який передбачає: аналіз рейтингу країн за глобальним індексом інновацій, порівняння показників індексу інновацій України з країною лідером у динаміці, аналіз основних індексів, які характеризують інноваційний потенціал.

Шостим етапом виступає дослідження туристичного потенціалу країн світу шляхом аналізу індексу конкурентоспроможності туризму та подорожей і аналізу взаємозв'язку туристичного сектора з іншими секторами економіки при формуванні інноваційного потенціалу. Підсумковим результатом виступає визначення і аналіз місця України в основних світових рейтингах інновації і туризму [355].

Основоположним економічним рейтингом у світовому просторі виступає Індекс глобальної конкурентоспроможності / The Global Competitiveness Index [194], який представляє собою глобальне дослідження і характеризується рейтингами країн світу за показником економічної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum). Необхідно зазначити, що напрямом дослідження цього рейтингу виступає дослідження економічних процесів, галуззю дослідження – державне управління; визначення цього рейтингу здійснюється кожного року починаючи з 2004 року.

У дослідженні представлені два індекси, за якими складаються рейтинги країн: Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) та Індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index, BCI). На сьогодні основним засобом узагальненої оцінки

конкурентоспроможності країн вважається Індекс глобальної конкурентоспроможності, створений для Всесвітнього економічного форуму професором Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіном (Xavier Sala-i-Martin, Columbia University).

Індекс глобальної конкурентоспроможності представляє собою сукупність з 113 показників, які надають інформацію про конкурентоспроможність країн світу. Сукупність показників на дві третини містить результати глобального опитування менеджерів компаній (визначається широке коло параметрів, що характеризують бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину – з загальнодоступних джерел (статистичні дані та результати досліджень, що регулярно надаються міжнародними організаціями) [728]. Всі показники об'єднані в 12 контрольних груп показників, що визначають національну конкурентоспроможність країни (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Контрольні групи показників, що визначають індекс глобальної конкурентоспроможності

Джерело: складено автором на основі [728]

Рейтинг глобальної конкурентоспроможності представлений в таблиці В.1. Показники конкурентоспроможності характеризуються ринковими (ефективність ринку товарів і послуг, розмір внутрішнього ринку), людськими (ефективність ринку праці, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка), фінансовими (розвиток фінансового ринку), технологічними (рівень технологічного розвитку), інфраструктурними (інфраструктура), макроекономічними (якість інститутів, макроекономічна стабільність), мікроекономічними (конкурентоспроможність компаній) чинниками. Важливим моментом є розгляд інноваційного потенціалу, як фактору, що визначає національну конкурентоспроможність.

Індекс глобальної конкурентоспроможності відображає детермінанти довгострокового зростання. З наведених даних добре видно, що лідируючі позиції (топ 10) займають країни Західної Європи (Швейцарія – перше місце, Німеччина – п'яте місце) і північної Європи (Нідерланди – 4 місце, Швеція – 7 місце, Велика Британія – 8 місце, Фінляндія – 10 місце). Друге місце в рейтингу 2017–2018 років займають Сполучені Штати Америки, які в період 2016–2017 років займали третє місце [637]. Традиційно такі країни Східної Азії, як Сінгапур (3 місце; в попередньому періоді займало 2 місце), Гонконг (6 місце) та Японія (9 місце) входять до топ 10 країн за рівнем конкурентоспроможності.

Найнижчий показник глобальної конкурентоспроможності у країн Африки: Бурунді, Сьєрра-Леоне, Лесото, Малаві, Мавританія, Ліберія, Чад, Мозамбік, Ємен (129–137 місця відповідно; індекс конкурентоспроможності складає 3,2–2,9).

Географічний поділ країн дає можливість ранжувати регіони світу за показниками глобальної конкурентоспроможності. За допомогою зваженою середньої розраховано індекс конкурентоспроможності регіонів:

1. Північна Америка – 5,37
2. Австралія та Океанія – 5,27
3. Європа – 4,45
4. Східна Азія – 4,26

5. Близький Схід – 4,3
6. Середня і Центральна Азія – 4,1
7. Латинська Америка – 3,9
8. Країни Карибського басейну – 3,76
9. Африка – 3,53

Графічне відображення запропонованого ранжування надано на рис. 3.3.

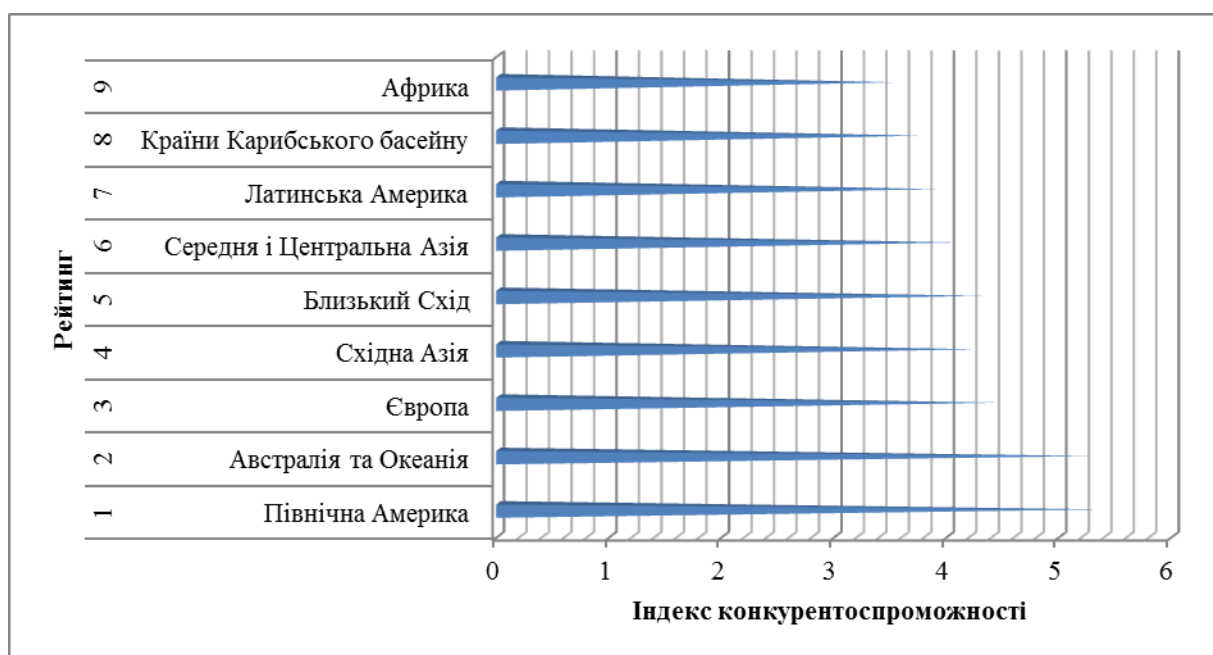

Рис. 3.3. Ранжування регіонів світу за показниками глобальної конкурентоспроможності

Джерело: розраховано та побудовано автором на основі [636]

Лідером серед регіонів виявилася Північна Америка (індекс конкурентоспроможності склав 5,37), яка представлена двома країнами: США (рейтинг – 2; індекс – 5,9) та Канада (рейтинг – 14; індекс – 5,3), це ті країни, які традиційно мають високий ступень конкурентоспроможності економіки. Другу сходинку посідає регіон Австралія та Океанія (індекс конкурентоспроможності дорівнює 5,27), він також представлений двома країнами Нова Зеландія (рейтинг – 13; індекс – 5,4) та Австралія (рейтинг – 21; індекс – 5,2).

На третій сходинці рейтингу конкурентоспроможності регіонів – Європа з індексом 4,45; цей показник значно уступає першим двом регіонам, це пов'язано з тим, що в рейтингу представлено 37 країн, і хоча в першій десятці найбільша кількість саме країн з Європи, однак інтервал місць в рейтингу країн Європи є достатньо широким – 89 пунктів. Прогнозовано високий показник рейтингу конкурентоспроможності у країн західної Європи: Швейцарія (1 рейтингове місце), Нідерланди (4 рейтингове місце), Німеччина (5 рейтингове місце), Швеція (7 рейтингове місце), Велика Британія (8 рейтингове місце), Фінляндія (10 рейтингове місце), Норвегія (11 рейтингове місце), Данія (12 рейтингове місце), Австрія (18 рейтингове місце), Люксембург (19 рейтингове місце), Бельгія (20 рейтингове місце) і т.і. Найнижчі показники у країн східної та південної Європи: Молдова (89 рейтингове місце), Греція (87 рейтингове місце), Україна (81 рейтингове місце), Сербія (78 рейтингове місце), Чорногорія (77 рейтингове місце), Албанія (75 рейтингове місце), Хорватія (74 рейтингове місце).

Четверте місце займає регіон Східної Азії (кількість країн – 15) з показником індексу конкурентоспроможності 4,26. Найбільш високі показники у цьому регіоні отримав Сінгапур (рейтинг – 3; індекс – 5,7); найменші – Індонезія (рейтинг – 36; індекс – 3,7). П'яту строчку у рейтингу займає Близький Схід, який охоплює 16 країн в цьому рейтингу, традиційно високі позиції займають Ізраїль (16 рейтингове місце) та ОАЄ (17 рейтингове місце); показник індексу конкурентоспроможності – 5,3. Аутсайдерами в цьому регіоні є Єгипет (100 рейтингове місце) та Ліван (105 рейтингове місце). Шосту позицію займає регіон Середньої і Центральної Азії (кращі представники за рейтингом глобальної конкурентоспроможності Індія – 40 місце, індекс – 4,6; Казахстан – 57 місце; індекс – 4,3) з показником індексу конкурентоспроможності 4,1. Сьому сходинку займає Латинська Америка (18 країн), її індекс конкурентоспроможності склав 3,9. Передостанню позицію займає регіон, який представлений країнами Карибського басейну (4 країни), його показник індексу конкурентоспроможності склав 3,76. Останню сходинку

займає Африка (індекс – 3,53), яка представлена 37 країнами, однак їх місце у загальному рейтингу є достатньо низькими, кращий показник у Маврикій – 45 позиція рейтингу, при значенні індексу конкурентоспроможності 4,5.

Спираючись на результати аналізу рейтингу глобальної конкурентоспроможності, визначено, що Україна в період 2017–2018 років займала 81 позицію із 137 країн, її індекс складає 4,1. Цей показник свідчить про низький рівень конкурентоспроможності нашої країни; так гірший показник європейських країн лише у Греції (87 місце) та Молдови (89 місце). У попередньому періоді 2016–2017 роках, Україна займала ще нижчу позицію (85 місце, індекс конкурентоспроможності дорівнював 4,0). У період 2015–2016 та 2014–2015 роках країна займала у рейтингу вищі позиції: 79 рейтингове місце (індекс 4,03); 76 рейтингове місце (індекс 4,05) відповідно. Низьке значення рейтингу Україна мала і в 2013–2014 роках (84 рейтингове місце, індекс склав 4,05). Найкращу позицію протягом досліджуваного періоду Україна мала у 2012–2013 роках (73 рейтингове місце, індекс склав 4,14). Динаміка показника рейтингового місця та індексу конкурентоспроможності України надана в таблиці 3.1 та на рис. 3.4.

Таблиця 3.1

Динаміка рейтингу та індексу конкурентоспроможності України за 2012–2018 роки згідно рейтингу глобальної конкурентоспроможності

Період	Рейтинг	Індекс	Кількість країн, що досліджувалися	Тенденція	
				За рейтингом	За індексом
2017-2018	81	4,1	137	↓	↑
2016-2017	85	4,0	138	↑	↓
2015-2016	79	4,03	140	↑	↓
2014-2015	76	4,14	144	↓	↑
2013-2014	84	4,05	148	↑	↓
2012-2013	73	4,14	144	X	X

Примітка. ↑ – збільшення порівняно з попереднім періодом

↓ – зменшення порівняно з попереднім періодом

Джерело: складено автором на основі даних [636 – 641]

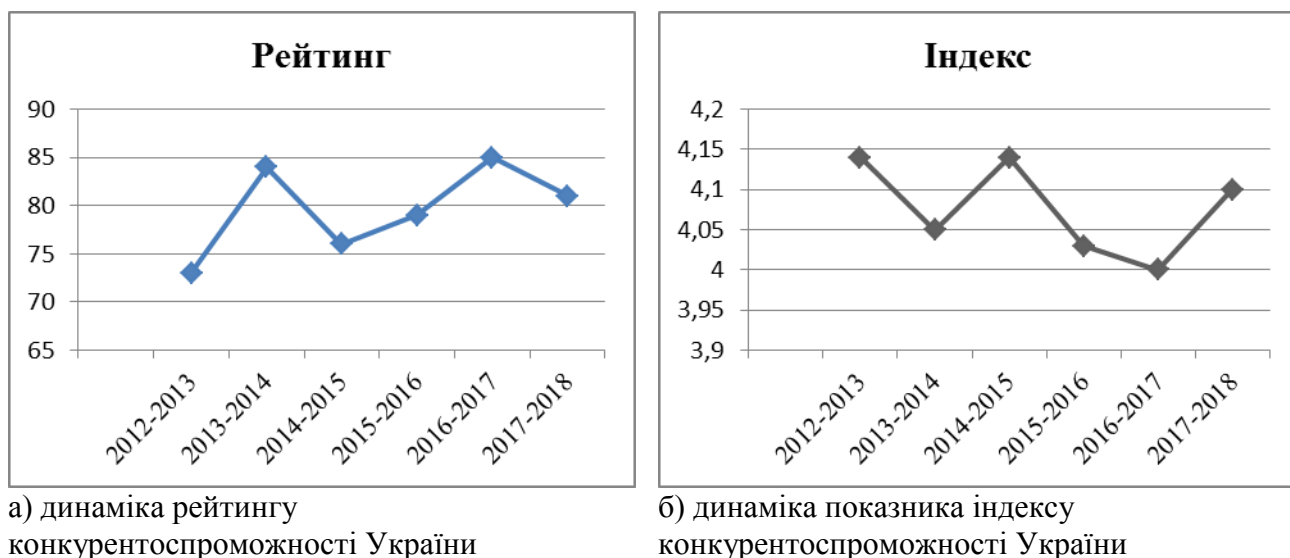

Рис. 3.4 Графічне зображення динаміки рейтингу та індексу конкурентоспроможності України згідно рейтингу глобальної конкурентоспроможності

Джерело: складено автором на основі даних [636 – 641]

Отже, аналіз рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн дає можливість зазначити, що регіони світу характеризуються високим рівнем диспропорції за цим рейтингом, що зумовлено відмінністю ступеню конкурентоспроможності різних країн.

Світова економічна система представляє собою глобальний механізм виробництва та перерозподілу матеріальних та нематеріальних благ між країнами, провідну роль у функціонуванні якої відіграють інновації, тому найважливішим напрямом підвищення конкурентоспроможності економіки країни виступає розвиток інноваційної активності держави та формування потенціалу для її реалізації.

Головною умовою формування інноваційного потенціалу виступає система освіти країни. Економічний стан і конкурентоспроможність сучасних економічних систем в значній мірі залежить від наявності освічених і компетентних фахівців і технологій, що підвищує продуктивність діяльності і ефективність праці. Сектор вищої освіти в значній мірі сприяє реалізації цих потреб. Більш того, в сучасному світі якісні системи вищої освіти, які мають

широкі зв'язки на міжнародному рівні, сприяють глобальному розвитку, завдяки обміну студентами, дослідниками, проектами та ідеями через національні кордони [479].

З метою аналізу систем освіти різних країн розглянемо такі рейтинги: рейтинг національних систем вищої освіти (U21 Ranking of National Higher Education Systems) [479]; рейтинг ефективності національних систем освіти (Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment) [480]; рейтинг кращих університетів світу (The World University Rankings) [481]. Стисла характеристика цих рейтингів надана в таблиці В.2.

Впорядкування країн за рейтингом національних систем вищої освіти представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Рейтинг національних систем вищої освіти за 2017 р.
(Universitas 21: Ranking of National Higher Education Systems 2017)

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	США	100	18	Франція	67,5	35	Греція	47,7
2	Швейцарія	86,9	19	Ірландія	66,7	36	Україна	47,7
3	Велика Британія	85,5	20	Японія	63,2	37	Південна Африка	46,6
4	Данія	83,5	21	Тайвань	60,7	38	Словакія	45,9
5	Швеція	83,4	22	Південна Карея	59,0	39	Сербія	45,6
6	Сінгапур	80,8	23	Іспанія	57,3	40	Турція	44,1
7	Канада	80,2	24	Чехія	56,9	41	Аргентина	43,5
8	Нідерланди	80,0	25	Малайзія	56,7	42	Бразилія	43,1
9	Фінляндія	79,9	26	Саудовська Аравія	56,7	43	Хорватія	42,5
10	Австралія	79,6	27	Португалія	55,8	44	Румунія	41,6
11	Австрія	75,0	28	Італія	54,5	45	Болгарія	40,2
12	Бельгія	74,2	29	Словенія	54,5	46	Мексика	40,0
13	Норвегія	73,9	30	Китай	52,7	47	Тайланд	39,7
14	Гонконг	73,7	31	Угорщина	50,8	48	Іран	38,4
15	Нова Зеландія	72,1	32	Польща	50,0	49	Індія	36,7
16	Німеччина	68,8	33	Росія	49,9	50	Індонезія	33,3
17	Ізраїль	68,8	34	Чилі	49,4			

Джерело: складено на основі даних [479]

Згідно рейтингу національних систем вищої освіти за 2017 рік, трійку лідерів складають країни: США – перше місце в рейтингу, індекс – 100 (максимальне значення); Швейцарія – друге місце в рейтингу, індекс – 86,9; Велика Британія – третє місце в рейтингу, індекс – 85,5. В цьому рейтингу представлена більша частина країн з Європи, хоча присутні усі частини світу. Традиційно високі рейтинги мають системи вищої освіти Європи, Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії; Східної Азії. Країни, які замикають цей рейтинг: Іран – 48 місце в рейтингу, індекс – 38,4; Індія – 49 місце в рейтингу, індекс – 36,7; Індонезія - 50 місце в рейтингу, індекс – 33,3. Слід відмітити, що індекс Індонезії, яка займає останню позицію в рейтингу, у три рази менший ніж у лідера – США, тобто рівень національної системи вищої освіти значно різниться у країн, які досліджуються. Україна в рейтингу займає 36 позицію зі значенням індексу 47,7, це досить низький показник як серед країн світу, так і країн Європи. Визначення рейтингу ефективності національних систем освіти країн світу у 2017 році представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Рейтинг ефективності національних систем освіти (Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment) за 2017 р.

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	США	100	18	Ізраїль	67,6	35	Словачія	47,8
2	Швейцарія	87,2	19	Ірландія	65,2	36	Греція	47,0
3	Данія	84,2	20	Японія	64,2	37	Південна Африка	45,6
4	Велика Британія	83,8	21	Тайвань	62,4	38	Бразилія	45,1
5	Швеція	82,2	22	Чехія	60,0	39	Сербія	43,9
6	Фінляндія	82,0	23	Південна Корея	59,7	40	Аргентина	43,1
7	Нідерланди	81,6	24	Іспанія	58,3	41	Румунія	42,4
8	Сінгапур	80,6	25	Португалія	56,6	42	Україна	42,1
9	Канада	79,6	26	Словенія	56,0	43	Мексика	41,3
10	Австралія	77,6	27	Малайзія	54,4	44	Тайланд	40,
11	Бельгія	75,7	28	Саудовська Аравія	53,8	45	Турція	40,7
12	Норвегія	75,3	29	Італія	53,8	46	Хорватія	40,5
13	Австрія	74,7	30	Китай	51,8	47	Іран	39,7
14	Нова Зеландія	70,9	31	Угорщина	51,6	48	Болгарія	39,2
15	Гонконг	70,9	32	Польща	50,8	49	Індія	38,0
16	Німеччина	70,3	33	Чилі	49,7	50	Індонезія	36,9
17	Франція	68,3	34	Росія	49,1			

Джерело: складено на основі даних [480]

Показники таблиці 3.3 майже повторюють попередню таблицю 3.2, тобто як лідируючі, так і аутсайдерські позиції займають ті ж самі країни. За рейтингом ефективності національних систем освіти перше місце займають США (індекс складає 100), друге місце займає Швейцарія (індекс 87,2), третє місце займає Велика Британія (індекс 83,8). Тобто безперечним лідером за визначеними рейтингами є Сполучені Штати Америки, а останні позиції залишаються за Індією (49 рейтингове місце) та Індонезією (50 рейтингове місце). Хоча обмежена кількість країн, які досліджуються, дозволяє стверджувати, що серед усіх країн світу перші п'ятдесят країн є визнаними на ринку послуг вищої освіти. Щодо місця України в рейтингу ефективності національних систем освіти, то вона займає 42 рейтингове місце з показником індексу 42,1 – це місце у останній десятці не є гідним для нашої країни, яка має значні досягнення в науці і освіті.

Рівень ефективності національних систем освіти тісно пов'язаний із рівнем ефективності окремих університетів цих країн. Тому далі зупинимося на рейтингу кращих університетів світу. Рейтинг університетів розраховується за допомогою критеріїв, які мають визначену вагу (рис. В.1).

Результати аналізу свідчать, що очолює рейтинг вищих навчальних закладів в світі Оксфордський Університет (Велика Британія), друге місце займає Кембриджський Університет (Велика Британія), на третьому місці Каліфорнійський Технологічний інститут (США). Топ-20 кращих університетів займають університети із США та Великої Британії. Загалом майже третина усіх представлених університетів розташовані в США (61 університет, або 31%), це спричиняє прямий вплив на створення інноваційного потенціалу цієї країни і формує її інноваційну політику, що в свою чергу, напряду впливає на місце країни у світовій ієрархії інноваційності економічних систем.

Необхідно звернути увагу на те, що запропонований рейтинг дає можливість визначити місце країн за кількістю визнаних університетів: велика кількість університетів і відповідно високі позиції у рейтингу займають університети з Великої Британії (30 університетів, або 15%) та Німеччини

(20 університетів, або 10%), також до трійки лідерів європейських країн увійшли: вищі навчальні заклади Нідерландів (13 університетів, або 6,5%). Четверте місце за кількістю університетів займає Австралія – 8 університетів, або 4%. Такі країни як: Швейцарія, Китай мають в цьому рейтингу по 7 університетів (3,5%); Канада, Франція Швеція – по 6 університетів; Гонконг представлений 5 університетами. Бельгія та Південна Корея мають в цьому рейтингу по чотири позиції; Данія – 3 позиції; Фінляндія, Японія, Іспанія, Італія, Сінгапур – 2 позиції; Ірландія, Норвегія, Австрія, Люксембург, Росія, Нова Зеландія, Південна Африка – по одній позиції. Якщо говорити про європейські університети у цьому рейтингу, то слід зауважити, що усі європейські університети представлені 16 країнами і займають 50% місць в рейтингу, тобто європейська система вищої освіти сприяє інноваційному розвитку економічних систем цих країн саме завдяки формуванню інноваційного потенціалу (рис. 3.5).

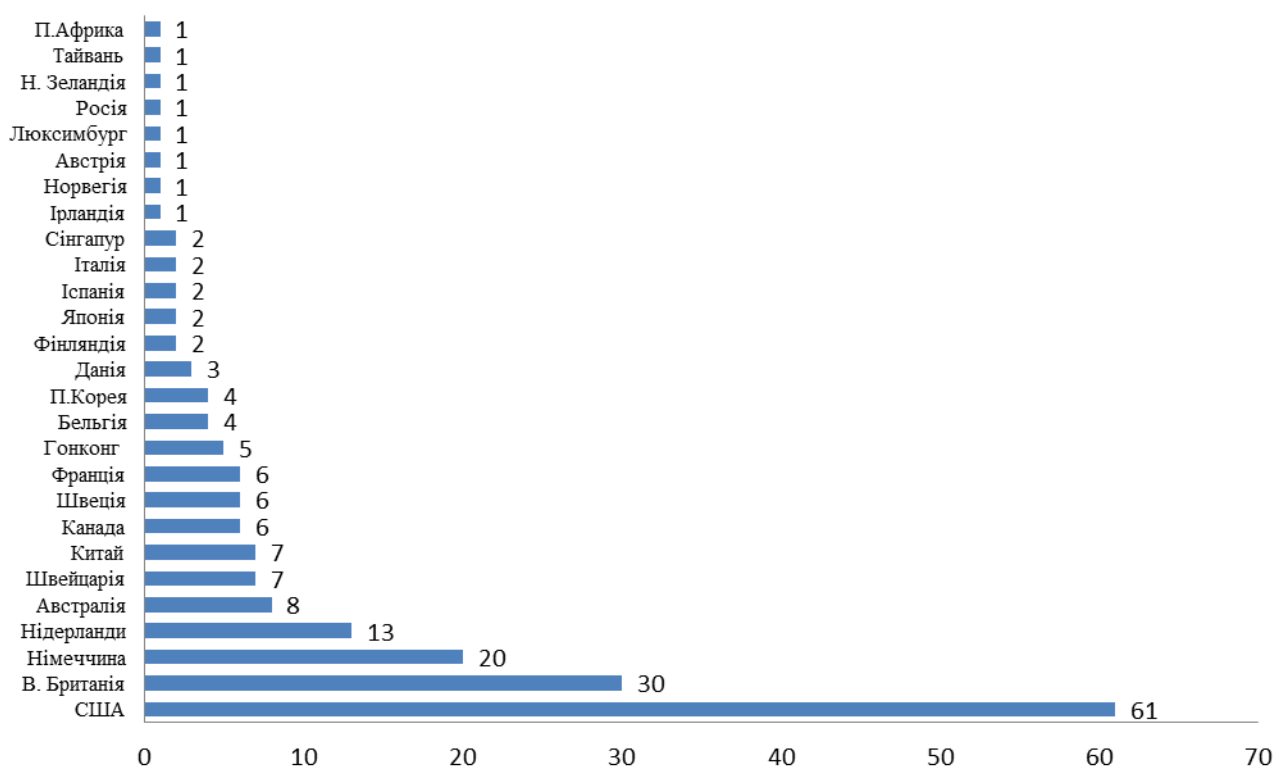

Рис. 3.5. Регістр країн за кількістю університетів, представлених в рейтингу кращих університетів світу у 2017–2018 рр.

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних [481]

Не один український університет, не увійшов до рейтингу кращих університетів світу, це свідчить про не достатній рівень системи вищої освіти в Україні, і для того аби інтегруватися до європейського співтовариства Україні необхідно привести вітчизняні стандарти освіти до європейських вимог.

Системний аналіз загальних тенденцій розвитку інноваційного потенціалу дозволяє зробити припущення, що на розвиток інноваційного потенціалу впливають фактори інформатизації, тому що вони формують фундамент будь-якого процесу або явища, а особливо помітно вони впливають на інноваційні процеси в світі, тому необхідно зупинитися на аналізі індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в країнах світу (ICT Development Index) (табл. В.3).

Напрямом дослідження Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій є вивчення економічних та соціальних процесів, а галуззю дослідження виступають інформаційні технології та зв'язок і комунікації.

Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ICT Development Index) представляє собою комбінований показник, що характеризує досягнення країн світу з точки зору розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Розрахунок цього індексу базується на методиці Міжнародного союзу електрозв'язку (International Telecommunication Union), спеціалізованого підрозділу ООН, що визначає світові стандарти у сфері ІКТ.

Індекс розроблений в 2007 році на основі 11 показників, якими Міжнародний союз електрозв'язку оперує в своїх оцінках розвитку ІКТ. Індекс зводить ці показники в єдиний критерій, який покликаний порівнювати досягнення країн світу у розвитку ІКТ та може бути використаний як інструмент для проведення порівняльного аналізу на глобальному, регіональному та національному рівнях. Ці показники характеризують доступ до ІКТ, використання ІКТ, а також показують ступінь навичок, тобто практичного знання цих технологій населенням країн. Сьогодні рівень розвитку ІКТ виступає одним з найвагоміших показників економічного і соціального благополуччя країни [482].

За оцінками індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, у 2017 році (таблиця В.3) перше місце займає Ісландія з індексом 8,98, друге – Південна Корея з індексом 8,85, третє – Швейцарія з індексом 8,74. Як бачимо, розрив є незначним, при цьому Ісландія і Швейцарія покращили свою позицію у рейтингу порівняно із попереднім 2016 роком, тоді як Південна Корея поступилася першої сходинки, яку займала у 2016 році.

Традиційно верхню частину таблиці займають Країни Європи, Північної Америки, Східної Азії, Австралія та Нова Зеландія. Останні позиції займають країни Африки, Латинської Америки та Центральної Азії. Україна займає 79 місце у рейтингу з індексом 5,62, що на 3,36 пунктів нижче ніж у лідера (Ісландії). Це низька позиція, тим більш, що порівняно з попереднім 2016 роком її рейтинг знизився на одну позицію.

За даними дослідження, Україна перевищує середні світові показники розвитку інформаційно-комунікаційних технологій майже по усім параметрам (табл. 3.4), виняток складає показник кількості осіб, які використовують дротовий Інтернет на 100 мешканців, що відноситься до субіндексів використання у 2017 р.

Таблиця 3.4

Порівняння показників індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій України зі середніми світовими показниками

Критерій порівняння	Середні світові показники	Показники України
1	2	3
Місце у рейтингу IDI у 2017р.	-	79
Місце у рейтингу IDI у 2016р.	-	78
Середній індекс IDI у 2017р.	5,11	5,62
Середній індекс IDI у 2016р.	4,94	5,31
Субіндекси наявності у 2017р.	5,59	6,6
Кількість зареєстрованих телефонних номерів на 100 мешканців	13,57	19,76
Кількість мобільних стільникових телефонних номерів на 100 мешканців	101,53	132,64
Міжнародна пропускна здатність Інтернету для кожного користувача Інтернету (біт / с)	74464	79884,65
Відсоток домогосподарств, які мають комп'ютер	46,61	65,1
Відсоток домогосподарств з доступом до Інтернету	51,46	54,79

Продовження таблиці 3.4

1	2	3
<i>Субіндекси використання у 2017р.</i>	4,26	3,17
Відсоток осіб, що використовують Інтернет	45,91	52,48
Кількість осіб, які використовують дротовий Інтернет на 100 мешканців	12,39	11,99
Активна мобільна підписка на 100 жителів	52,23	22,57
<i>Субіндекси навчання у 2017р.</i>	5,85	8,56
Середня тривалість навчання	8,52	11,3
Середній бал загальної кількості студентів	84	99,24
Коефіцієнт загального зарахування	38,69	82,31

Джерело: складено автором на основі даних [624]

Наступним кроком дослідження світового досвіду розвитку інноваційного потенціалу є аналіз витрат на НДДКР країн. За даними дослідницької організації – Інституту промислових досліджень (Industrial Research Institute, Washington), глобальні інвестиції в НДДКР знижено на 3,4% у 2017 році, їх сума склала 2066 млрд. дол. США., це пов'язано із негативними глобальними макроекономічними процесами [627].

Структура загальних витрат на НДДКР країн, які приділяють значну увагу питанням розвитку інноваційного потенціалу надана в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Структура загальних витрат на НДДКР, %

Регіон	2015	2016	2017	Відхилення 2016 від 2015	Відхилення 2017 від 2016
Північна Америка (12 країн)	27,9	27,8	27,7	-0,1	-0,1
США	25,8	25,6	25,5	-0,2	-0,1
Південна Америка (10 країн)	2,7	2,5	2,4	-0,2	-0,1
Європа (34 країни)	21,6	21,2	20,8	-0,4	-0,4
Німеччина	5,8	5,6	5,4	-0,2	-0,2
Азія (24 країни)	41,3	42,3	42,9	2,2	0,6
Японія	8,5	8,6	8,4	0,1	-0,2
Китай	19,4	20,1	20,8	0,7	0,7
Південна Корея	3,9	4,0	4,1	0,1	0,1
Індія	3,5	3,6	3,8	0,1	0,2
Африка (18 країн)	1,0	0,9	0,9	-0,1	0
Близький Схід	2,5	2,4	2,5	-0,1	0,1
Росія	3,0	2,9	2,8	-0,1	-0,1
...
Разом (116 країн)	100	100	100	-	-

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних [627]

Якщо розглядати структуру витрат на НДДКР у розрізі географічних регіонів, то найбільшу частку витрат має Азіатський регіон, традиційно: Китай (близько 20%), Південна Корея (близько 4%), Індія (близько 2,5%); ці країни нарощують обсяги витрат на НДДКР, хоча усі інші країни, що представлені в цьому дослідженні, знижують свою частку у загальних витратах.

Серед країн світу найбільшу частку витрат на НДДКР має США (близько 25%), серед країн Європи найбільшу частку має Німеччина (близько 5%, ця частка постійно знижується). Традиційно низькі показники у країн Близького Сходу (приблизно 2,5%) та Південної Америки (приблизно 2,5%). На рис. 3.6 представлено структуру витрат на НДДКР за основними регіонами і країнами.

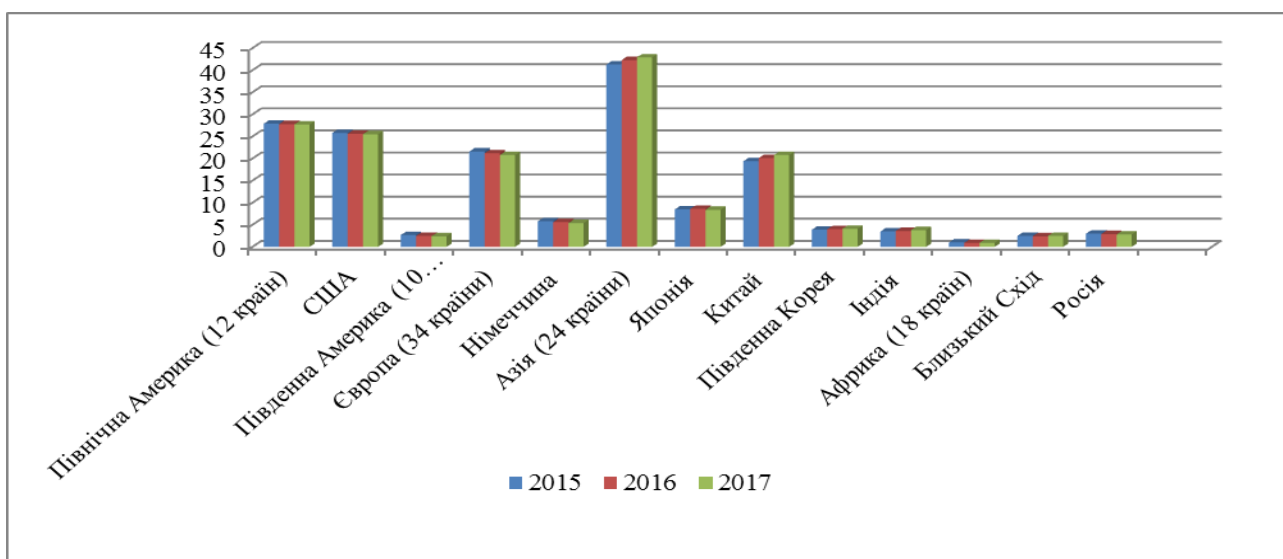

Рис. 3.6. Структура загальних витрат на НДДКР по регіонам і країнам, %
Джерело: складено та розраховано на основі даних [627]

При аналізі витрат на НДДКР доцільно сфокусувати увагу на оцінці взаємозв'язку витрат на НДДКР з ВВП окремих країн (табл. В.4).

Найбільшу частку від ВВП мають витрати на НДДКР в Південній Кореї (4,04% – у 2015 році, 4,26% – у 2016 році, 4,29% – у 2017 році). Такі країни як Японія, Швеція, Ізраїль мають більш ніж 3% від ВВП на НДДКР. Німеччина, Франція, Австралія, Тайвань, Нідерланди, Швейцарія, Сінгапур, Австрія, Бельгія, Данія спрямовують більш ніж 2% ВВП на НДДКР. Ці країни є лідерами по відносним показникам витрат на НДДКР, а значить мають

інноваційну спрямованість економіки і розвивають свій інноваційний потенціал.

Найбільш вагомим індикатором розвитку інноваційного потенціалу країни виступає Глобальний індекс інновації (The Global Innovation Index), який представляє собою глобальне дослідження та визначення рейтингу країн світу за показником розвитку інновацій за версією міжнародної бізнес-школи INSEAD. За запропонованою методикою, напрямом дослідження вважається дослідження інноваційних процесів; галузю дослідження – державне управління. Цей рейтинг визначається такими організаціями, як: Міжнародною бізнес-школою INSEAD, Корнельським університетом (Cornell University), всесвітньою організацією інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO), кожного року, починаючи з 2007 року. На даний момент цей рейтинг представляє найповніший комплекс показників інноваційного розвитку за різними країнами світу. Глобальний індекс інновацій складається з 82 різних змінних, які детально ілюструють інноваційний розвиток країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку.

Вважається, що успіх економіки пов'язаний, як з наявністю інноваційного потенціалу, так і умов для його використання. Тому індекс розраховується як сума оцінок двох груп показників (рис. 3.7).

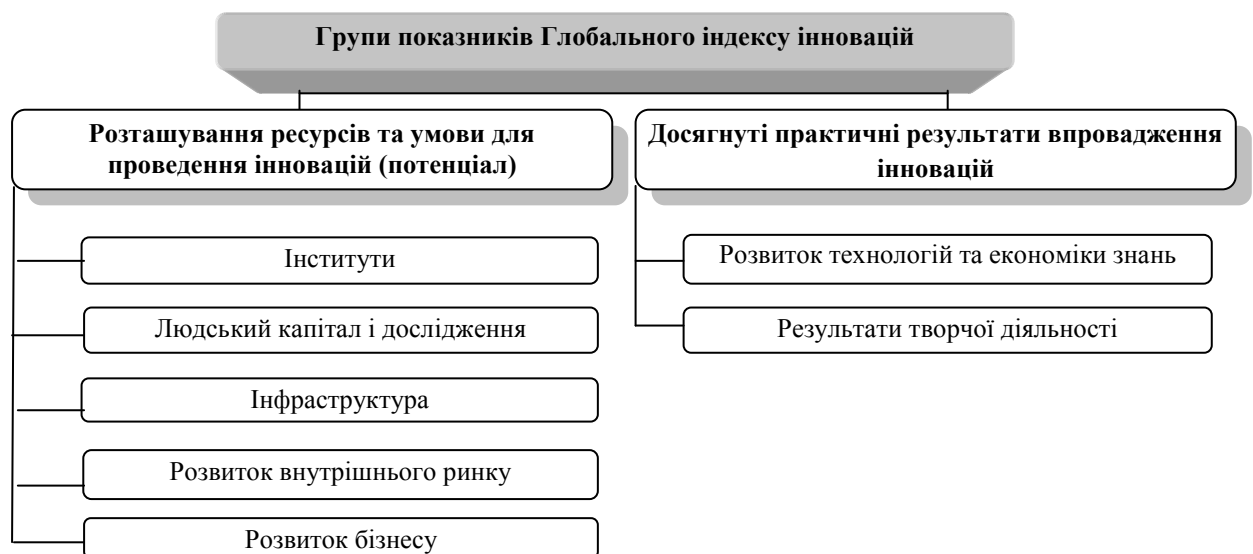

Рис. 3.7. Групи показників, які формують Глобальний індекс інновацій
Джерело: складено на основі [107]

Таким чином, загальний Глобальний індекс представляє собою співвідношення витрат та ефекту, що дозволяє об'єктивно оцінити ефективність зусиль щодо розвитку інновацій у тій чи іншій країні [107] (табл. В.5).

Аналіз топ-20 країн за індексом інновацій (рис. 3.8) дає можливість визначити, що у двадцятку кращих входять країни Європи (Швейцарія, Швеція, Нідерланди, Велика Британія, Данія, Фінляндія, Німеччина, Фінляндія, Люксембург, Ісландія, Франція, Норвегія, Австрія), Азії (Сінгапур, Південна Корея, Японія, Гонконг, Ізраїль) та Південної Америки (США, Канада). Домінуючими лідерами цього рейтингу виступають виключно країни Європи: перше місце займає Швейцарія з індексом інновацій 67,69; друге місце займає Швеція з індексом 63,82; третє місце – Нідерланди з індексом 63,36. Слід відзначити дванадцяте місце Люксембургу (індекс 56,4) та тринадцяте місце Ісландії (індекс 55,76), це країни, які мають свої особливості і достатньо невисокі історичні передумови розвитку інновацій, але займають гідну позицію за цим рейтингом.

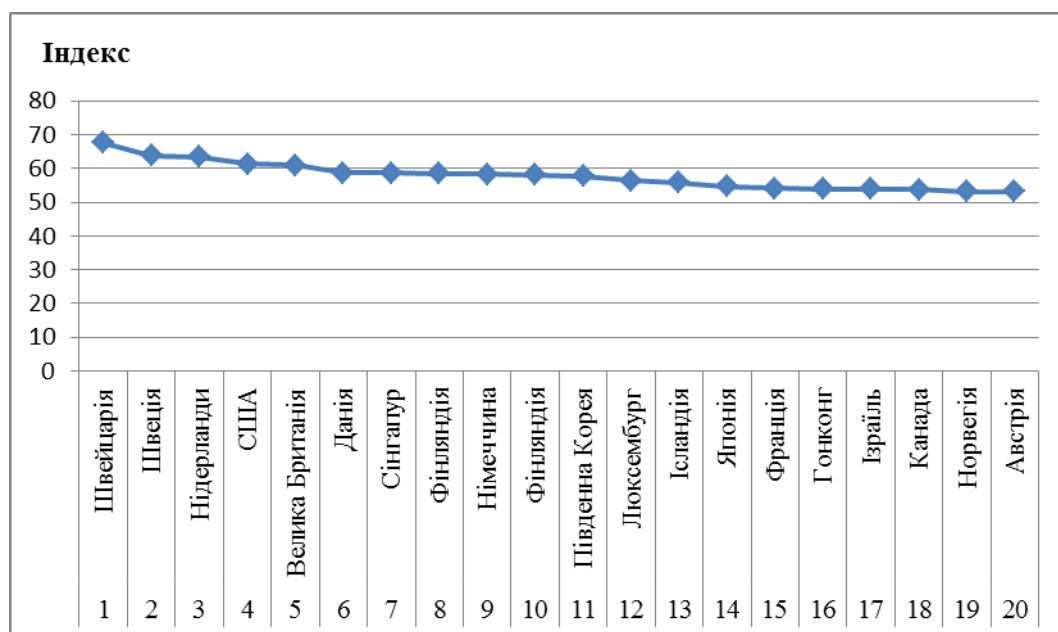

Рис. 3.8. Рейтинг Топ-20 країн світу за Індексом інновацій у 2017 р.

Джерело: складено автором на основі даних [642]

Динаміка показників рейтингу країн світу за Індексом інновацій представлена на рисунках 3.9 та 3.10. Дослідження показали, що безперечним лідером рейтингу є Швейцарія, яка протягом досліджуваного періоду (2015-2017 роки) займає перше місце, при цьому індекс інновацій цієї країни постійно є високим: 2015 р. – 68,3; 2016 р. – 66,28; 2017 р. – 67,69.

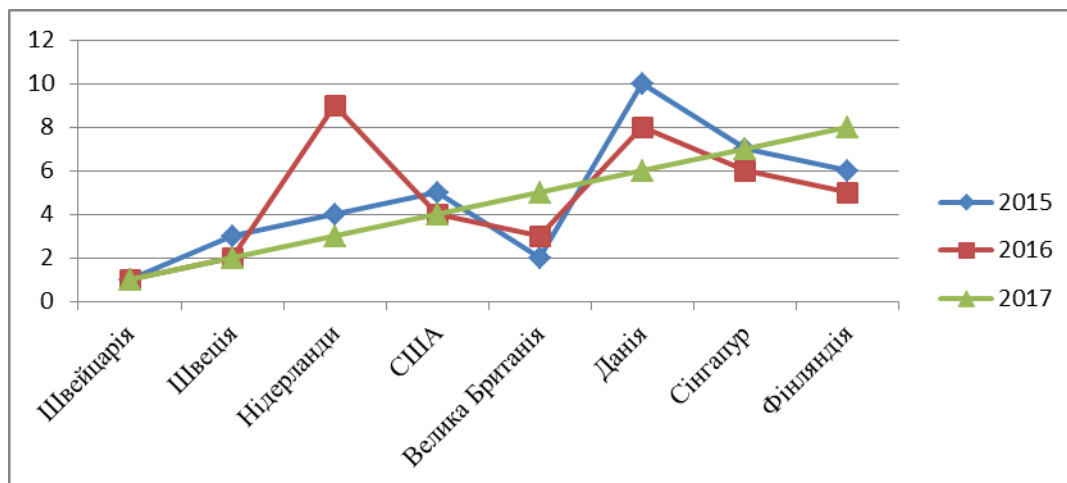

Рис. 3.9. Топ-8 країн за показником «місце у рейтингу країн світу за Індексом інновацій» за 2015-2017 роки

Джерело: складено автором на основі даних [642 – 644]

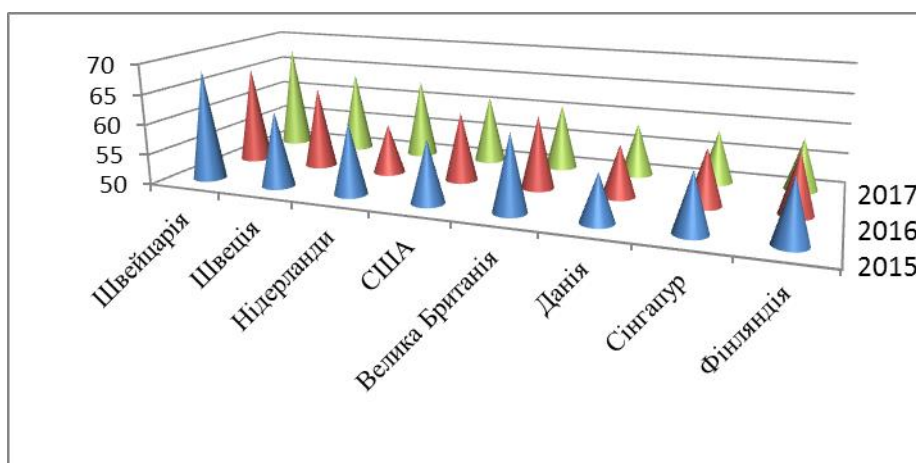

Рис. 3.10. Топ-8 країн за показником «індекс у рейтингу країн світу за Індексом інновацій» за 2015–2017 роки

Джерело: складено автором на основі даних [642 – 644]

Ще одним фаворитом рейтингу є Швеція, яка протягом 2015–2017 років посіла другу позицію з індексами: 62,4, 63,57 та 63,82 відповідно. Третю позицію у 2017 році займають Нідерланди, ця країна у 2015 році займала

четверту позицію, а в 2016 році – дев’яту. Четверту позицію протягом останніх двох років займали США з індексом інновацій 61,4. У топ-8 також входять країни: Велика Британія, яка знизилася свою позицію у 2016 році з 2 місця на 3, а в 2017 році спустилася до 5 місця, при цьому індекс склав: 62,42; 61,93; 60,98 відповідно. На протилежність Великій Британії, Данія поліпшила свій рейтинг: з 10 місця у 2015 році до 6 місця у 2017 році. Єдиним представником Азії у топ-8 є Сінгапур, який стабільно займає 6–7 позиції. Замикає вісімку лідерів Фінляндія, яка знизилася свій рейтинг з 5–6 позиції до 8 позиції.

Згідно рейтингу країн світу за Індексом інновацій, Україна покращила свою позицію в цьому рейтингу: у 2015 році вона займала 64 місце з індексом 36,45; у 2016 році – 56 місце з індексом 35,72; у 2017 році – 50 місце з індексом 37,62. Порівняння показників індексу інновацій України з країною-лідером Швейцарією (рис. 3.11) дозволяє встановити той факт, що показники України майже у два рази менше ніж у Швейцарії, це вказує на те що Україні потрібно докласти достатньо зусиль задля підвищення інноваційності і інтенсифікації розвитку інноваційного потенціалу.

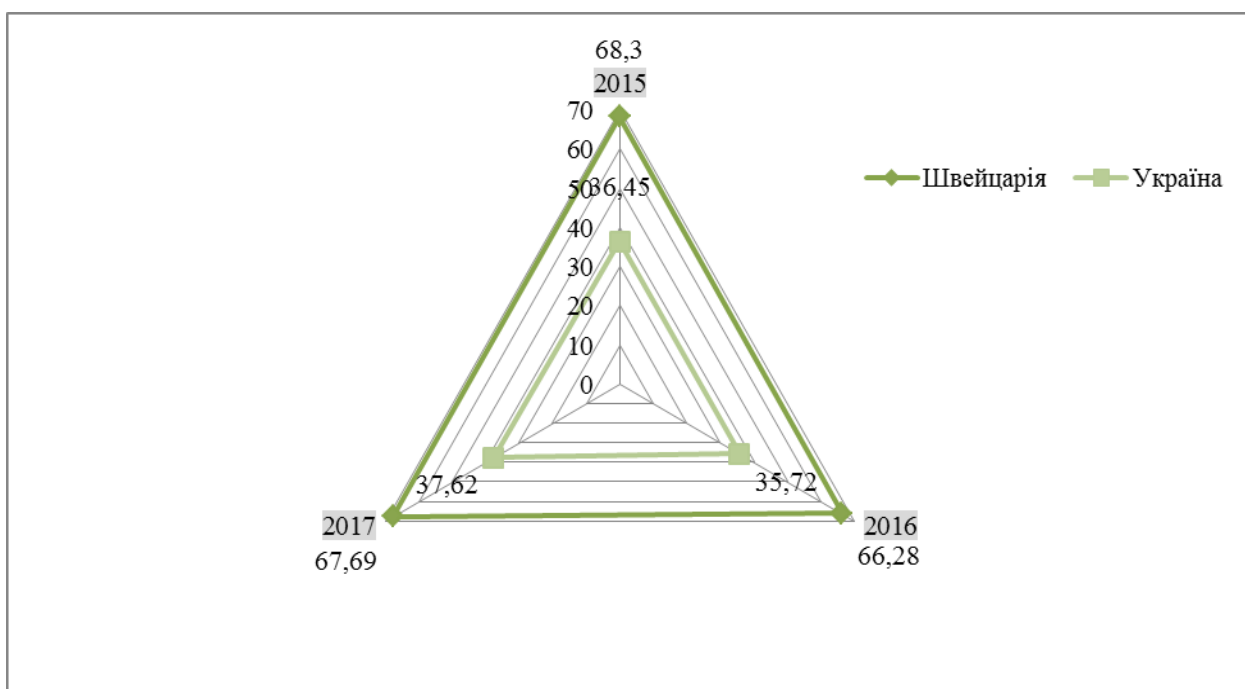

Рис. 3.11. Порівняння показників індексу інновацій України з країною-лідером Швейцарією

Джерело: складено автором на основі даних [642 – 644]

Наведена в додатку В таблиця В.6 представляє детальний профіль України згідно якому формується індекс глобальних інновацій у 2017 р. Усі показники охоплюють два напрямки дослідження:

1. Перші п'ять ключових показників на початку профілю спрямовані на характеристику економіки, вони описують кількість населення, обсяг ВВП та обсяг ВВП на душу населення, рівень доходів населення та географічний регіон.

2. Наступний розділ містить оцінки та рейтинги економіки, які впливають на Індекс глобальних інновацій (GII), оцінка здійснюється за допомогою суб-індексів інноваційного виробництва, інноваційного потенціалу та ефективності інновацій.

Згідно методики розрахунку рейтингу країн світу за індексом інновацій, визначено сім груп факторів, які оцінені за допомогою статистичних та експертних даних: інституції, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиток ринку, інноваційність бізнесу, результати знань і впровадження технологій, інноваційне виробництво.

В рамках побудови профілю визначено сильні фактори (коефіцієнт ефективності інновацій, зручність початку бізнесу, співвідношення учень – вчитель, зарахування до навчання, стан формування кластерів, створення знань, жінки, які мають вищу освіту, впровадження патентів, розробка корисних моделей, витрати на комп'ютерне програмне забезпечення, % ВВП, експорт послуг ІКТ, наявність торгових марок, впровадження промислових зразків) і слабкі фактори (політичне середовище, політична стабільність та безпека, ефективність уряду, якість регулювання нормативно-правового середовища, верховенство права, легкість вирішення неплатоспроможності, легкість сплати податків, міжнародні компанії з досліджень та розробок, доступ до ІКТ, використання ІКТ, онлайн-служба уряду, розвиток е-технологій, логістична продуктивність, валовий капітал на інновації, ВВП / одиниця споживання енергії, екологічні показники, зручність отримання кредиту, валові кредити мікро фінансування, % ВВП, захищеність інвесторів, створення ІКТ та

створення бізнес-моделі), які впливають на рейтинг країни; також відмічені ті, які збільшилися за аналізований період порівняно із базовим показником (зарахування до навчання, ринкова капіталізація, інноваційне підприємництво). Як бачимо, кількість факторів, які визначені, як слабкі значно перевищують кількість факторів, які визначені як сильні, це говорить про значні проблеми в інноваційній політиці країни у досліджений період.

Для візуалізації показників аналізу вищенаданих рейтингів, які характеризують інноваційний потенціал країни, застосовано графічний метод визначення різниці індексів України та країни-лідера Швейцарії (рис. 3.12).

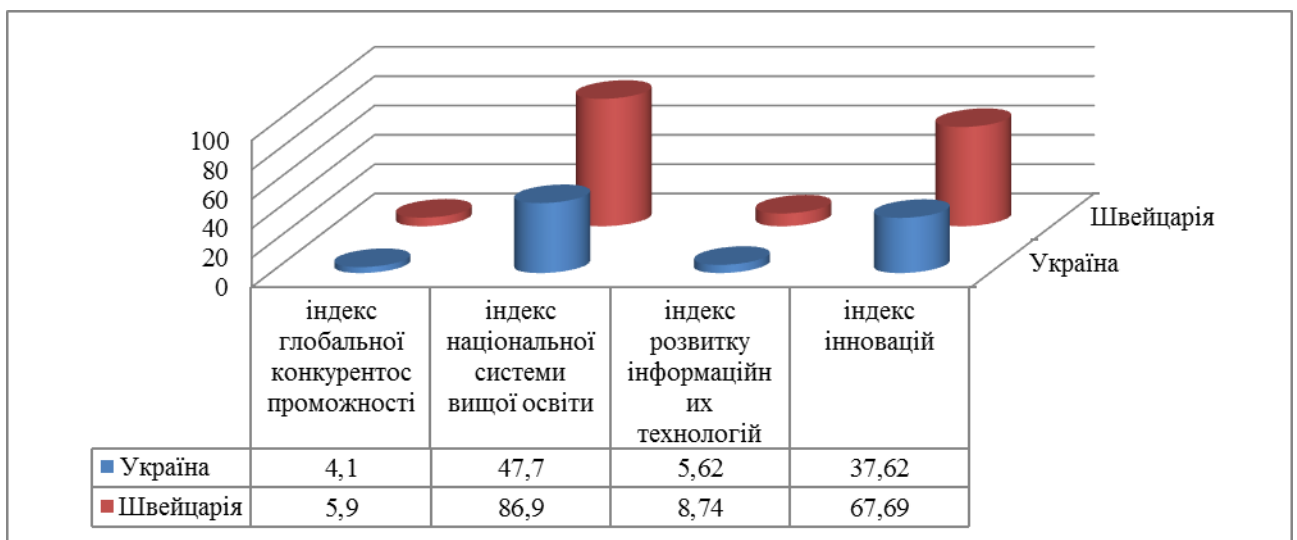

Рис. 3.12. Значення основних індексів, які характеризують інноваційний потенціал України та Швейцарії за 2017 рік

Джерело: складено автором на основі даних [194; 479; 626; 642]

За результатами проведених досліджень визначено значне відставання у розвитку інноваційного потенціалу України від Швейцарії за всіма індексами. Позиції України в розглянутих міжнародних рейтингах свідчать про те, що зростання економіки країни можливо лише за умов проведення формування ефективної інноваційної політики, приведення у відповідність до неї системи вищої освіти, здійснення реальних кроків у напрямі розвитку інформаційних технологій.

В наш час подорожі та туризм виступають одними з найвагоміших факторів зростання економік держав та регіонів. «Індустрія гостинності створює 1 з 10 робочих місць на планеті, її внесок у світову економіку у 2016 році склав 7,6 трильйони доларів (10,2% ВВП світу), а кількість міжнародних прибуттів склала 1,2 млрд та продовжує щорічно зростати» [15].

Згідно доповіді «Конкурентоспроможність туризму і подорожей» (The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017) [645] Україна посіла 88 місце за загальним індексом туристичної конкурентоспроможності серед 136 держав світу.

Звіт «Конкурентоспроможність у категорії Подорожі та Туризм» містить чотири категорії, що враховуються для визначення індексу туристичної конкурентоспроможності, а саме «The Enabling Environment subindex, (субіндекс сприятливих передумов для розвитку туризму: сприятливе бізнес-середовище, безпека та охорона, здоров'я та гігієна, людські ресурси та інформаційні технології), The T&T Policy and Enabling Conditions subindex (субіндекс внутрішньої політики та державного регулювання галузі туризму: пріоритетність туризму на державному рівні, міжнародна відкритість, цінова конкурентність, стан навколишнього середовища), The Infrastructure subindex (субіндекс інфраструктури: повітряна, наземна та водна транспортні інфраструктури, туристична інфраструктура), The Natural and Cultural Resources subindex (субіндекс природних та культурних ресурсів)» [15].

Індекс конкурентоспроможності туризму розраховується на основі 14 окремих компонентів (рис. 3.13).

У кожній компоненті є свої лідери і аутсайтери, так як в кожній країні є свої особливості розвитку туризму. Згідно підсумковому рейтингу, який складено за індексом конкурентоспроможності туризму і подорожей у 2017 року [170], трійка лідерів виглядає наступним чином: Іспанія, Франція, Німеччина (рис. 3.14, табл. В.7).

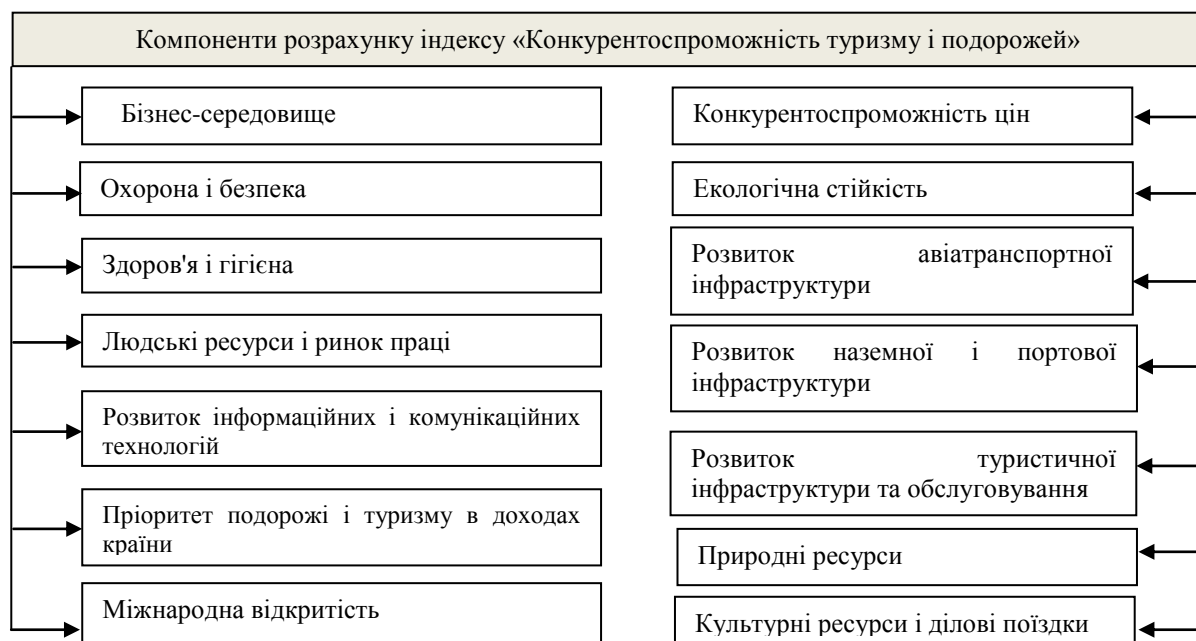

Рис. 3.13. Компоненти розрахунку індексу «Конкурентоспроможність туризму і подорожей»

Джерело: складено на основі [170]

Європа залишається найбільш конкурентним туристичним регіоном, залучивши 620 мільйонів із 1,2 млрд. міжнародних відвідувачів у 2017 році. Позиція України (88) близька до Македонії (89), Вірменії (84), Казахстану (81) та Грузії (70), а найменш конкурентоспроможними виявилися галузі туризму Ємену (136), Чаду (135) та Конго (133).

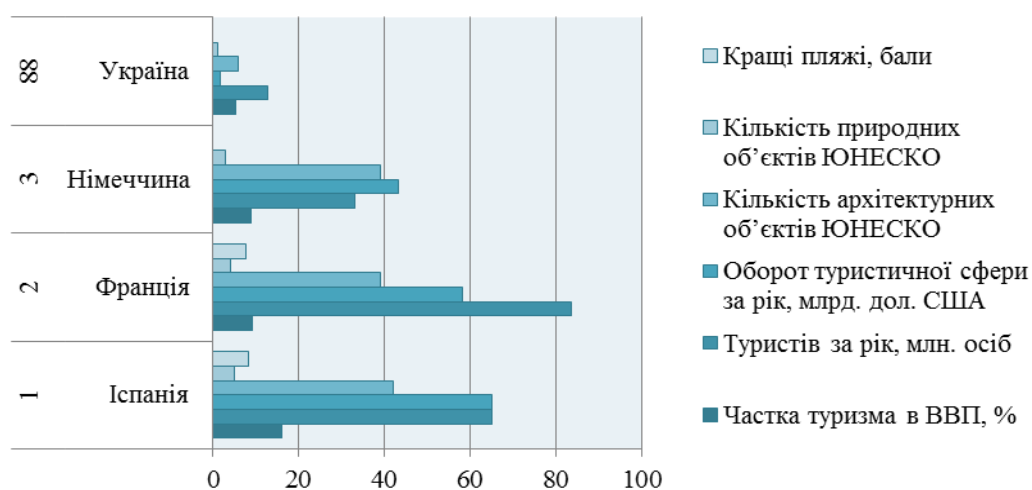

Рис. 3.14. Порівняння показників країн-лідерів туристичної сфери та України за 2017 р.

Джерело: складено автором на основі даних [170]

«В Україні у 2017 році запроваджено стратегію розвитку туризму, яка забезпечує розробку програми заходів та їх реалізацію, формування маркетингових стратегій та вдосконалення нормативно-правової бази у галузі туризму. За цією стратегією введено в експлуатацію аеропорт у місті Херсон, організовано конкурс проектів з метою реалізації завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, в тому числі програми регіонального розвитку «Розвиток туризму»; розроблено та вдосконалено програми розвитку туризму в містах та регіонах. Все це позитивно вплине на конкурентоспроможність України на туристичному ринку світу та інвестиційну привабливість нашої країни» [15]. Розглянувши основні світові індекси: Рейтинг глобальної конкурентоспроможності, Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в країнах світу, Рейтинг країн світу за Глобальним індексом інновацій, індекс «Конкурентоспроможність туризму і подорожей», можливо стверджувати, що вони характеризують інноваційний потенціал України в сфері туризму у 2017 році, як той, що потребує активізації діяльності щодо його розвитку (рис. 3.15).

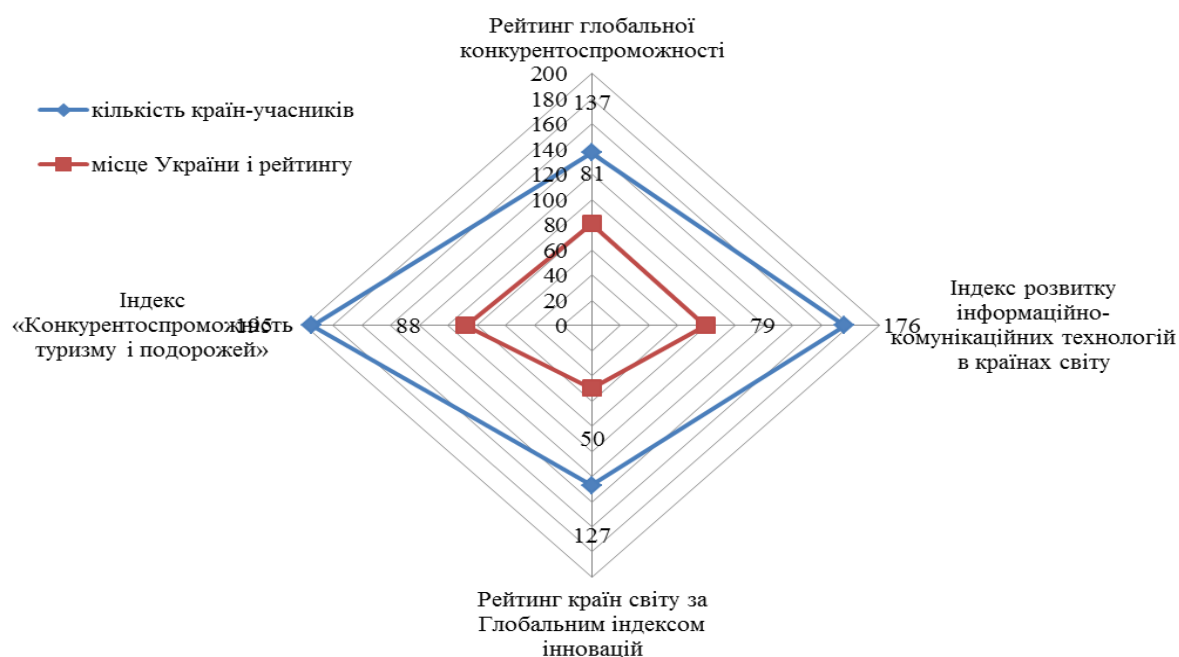

Рис. 3.15. Місце України в основних світових рейтингах інновації та туризму у 2017 р.

Джерело: складено автором на основі даних [194; 482; 642; 645]

Вищенаведені результати досліджень дозволяють зазначити, що інноваційні процеси в туризмі мають бути спрямовані на підвищення продуктивності, рентабельності та якості діяльності туристичних підприємств, тим самим це поліпшить загальний інноваційний стан країни та її конкурентоспроможність.

Інновації в туризмі передбачають поширення найкращих практик в сфері навколишнього середовища, освіти, інформаційно-комунікаційних технологій [312, 625]. Розвиток інноваційного туристичного потенціалу залежить від специфіки інноваційного туристичного продукту, який формується із залученням різних секторів економіки: дозвілля, готельно-ресторанний сектор, сектору обслуговування клієнтів, ІКТ-сектору (рис. 3.16).

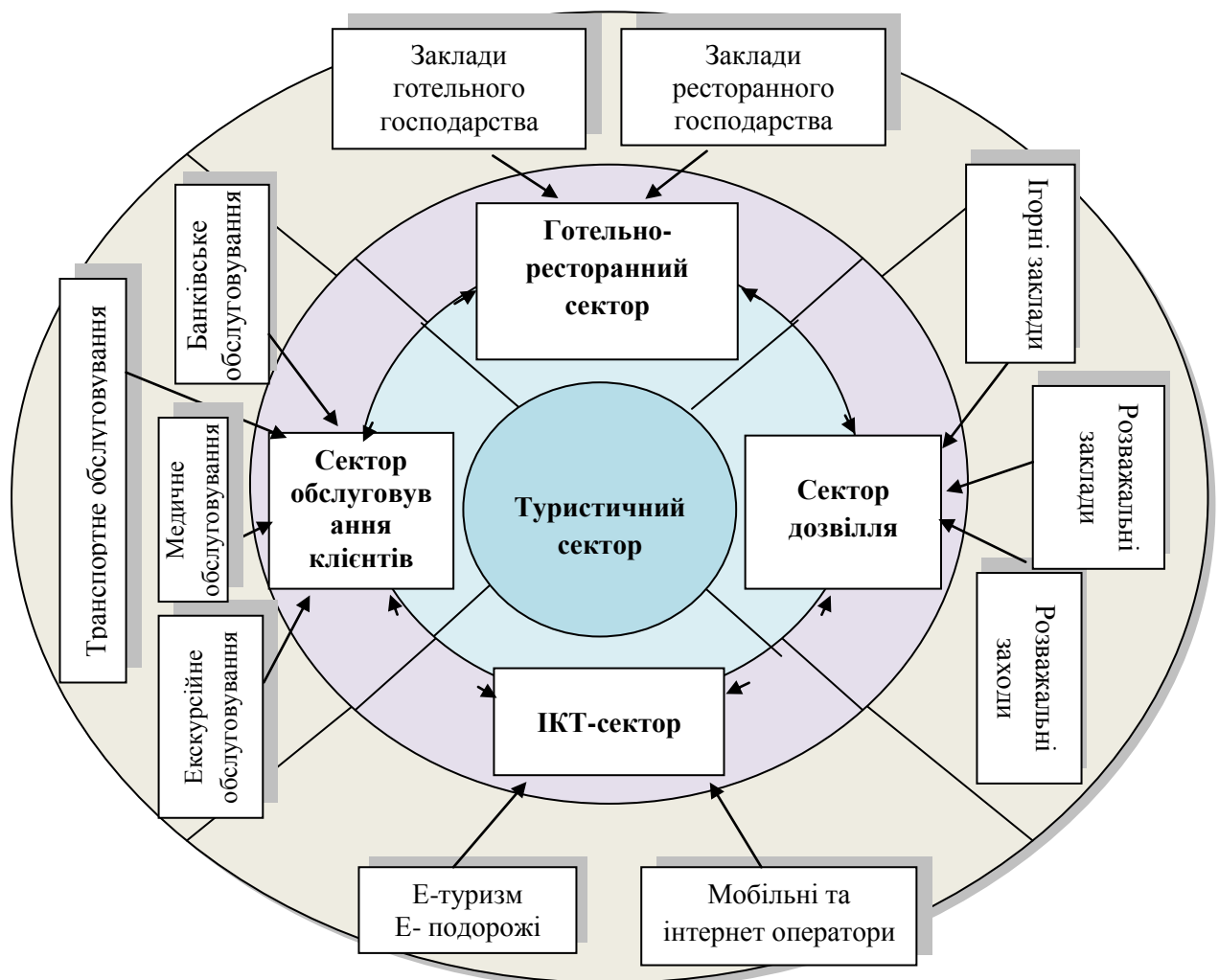

Рис. 3.16. Взаємозв'язок туристичного сектору з іншими секторами економіки при розвитку інноваційного потенціалу

Джерело: складено автором

Це потребує кооперації туристичних підприємств із підприємствами представлених галузей тобто інтеграції інноваційного потенціалу до туристичного простору. Подібна консолідація сьогодні можлива завдяки розвитку в ІКТ-секторі нових форм бізнесу, Е-туризму – як он-лайнної служби, що забезпечує прямі продажі туристичного продукту кінцевим споживачам і об'єднує виробників, турагентів і посередників та Е-подорожі, як онлайнний інструмент планування туристичних поїздок і подорожей.

За результатами проведених досліджень, з урахуванням узагальнення теоретичних та практичних напрацювань визначені тенденції розвитку інноваційного потенціалу туристичної сфери в світі: підвищення загальної конкурентоспроможності та конкурентоспроможності туризму провідних країн світу (Швейцарія, США, Німеччина); градування систем освіти країн; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; оптимізація абсолютних та відносних показників витрат на НДДКР; покращення інноваційного клімату; посилення кооперації туристичного сектору з іншими секторами економіки.

Загальносвітові тенденції розвитку інноваційного потенціалу в туристичній сфері значно вплинули на трансформаційні процеси щодо інноваційного потенціалу України з урахуванням особливостей внутрішнього ринку та розвитку партнерства на зовнішньому ринку.

Для дослідження розвитку інноваційного потенціалу в Україні застосовано процедуру, яка складається з чотирьох етапів, та передбачає проведення дослідження за наступними етапами: аналіз статистичних показників наукової діяльності (виступає імпульсом формування аналітичної бази розвитку інноваційного потенціалу); індексний аналіз інтенсивності інноваційного потенціалу (визначає часову трансформацію інноваційного потенціалу); визначення інноваційного рейтингу регіонів (визначає просторову трансформацію інноваційного потенціалу); проведення порівняння з міжнародними показниками (передбачає компарування отриманих показників з аналогічними міжнародними показниками). Процедура аналізу розвитку інноваційного потенціалу представлена на рис. 3.17.

Перший етап. Аналіз статистичних показників наукової діяльності, ця діяльність виступає імпульсом розвитку інноваційного потенціалу країни.

Рис. 3.17. Процедура аналізу розвитку інноваційного потенціалу

Джерело: складено автором

Упродовж 2017 року наукові дослідження і розробки (далі – НДР) в Україні виконували 972 організації, 46,6% з яких належали до державного сектору економіки, 37,7% – до підприємницького, 15,7% – до вищої освіти. Майже третина загальної кількості наукових організацій розташована у м. Києві, 16,5% – у Харківській, 7,5% – Львівській, 6,0% – Дніпропетровській та 4,8% – в Одеській областях [417].

В Україні наукові дослідження і розробки в 2016–2017 роках здійснювали державні організації, підприємницькі структури, організації вищої освіти (рис. 3.18). Аналіз статистичних показників свідчить, що у 2017 році більшість

наукових організацій відносилися до державного сектора (453 організації). Тоді як у 2011 році більшість наукових організацій відносилися до підприємницького сектору (610 організацій). Має місце зниження кількості вищих навчальних закладів, які займаються науковими дослідженнями. Загальна кількість організацій, які здійснювали наукові дослідження і розробки має негативну динаміку, так у 2011 році це було 1303 організації, у 2016 році – 978 організацій, а у 2017 році 972 організації.

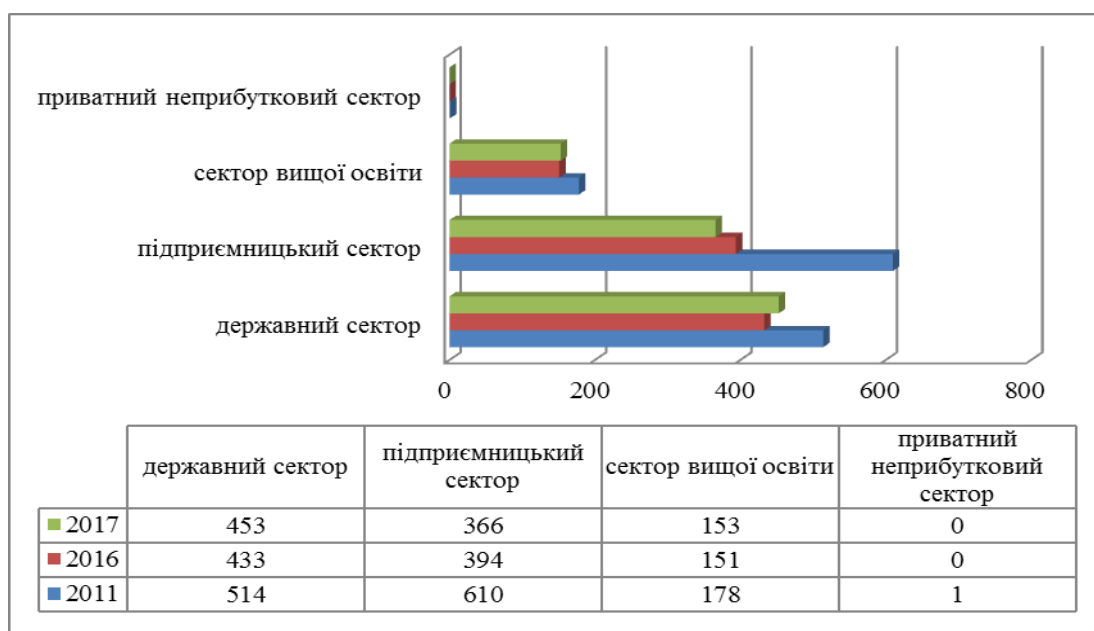

Рис. 3.18. Розподіл кількості організацій, що здійснювали наукові дослідження і розробки, за секторами діяльності, одиниць

Джерело: складено автором на основі даних джерела [417]

Україна – це держава з високим науковим потенціалом, загально визнаними науковими школами, розвиненою системою підготовки кадрів. Основними формами підготовки наукових і науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації є аспірантура і докторантура. Підготовка кандидатів і докторів наук здійснюється вищими навчальними закладами та науковими установами. У вищих навчальних закладах працює 48 % (231) аспірантур та 62 % (176) докторантур, у наукових установах, відповідно, 52 % (250) та 38 % (106). Найбільша кількість аспірантів навчається у галузі технічних, економічних, юридичних та педагогічних наук.

Переважна більшість аспірантів та докторантів навчається за рахунок державного бюджету – 71 % та 87 % відповідно. Можливість оплатити навчання за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб знайшли у 2017 році 7,5 тис. аспірантів та 232 докторанти. Логічним підсумком навчання в аспірантурі та докторантурі є захист дисертації. У 2017 році питома вага осіб, які захистили кандидатську дисертацію становила 26 %, докторську – 28 %.

Розподіл аспірантур та докторантур за регіонами нерівномірний. Більшість з них зосереджені у м. Києві – відповідно 218 і 108, Харківській області – 63 і 40, Львівській – 32 і 21, Дніпропетровській – 29 і 16, Одеській – 26 і 20. В інших регіонах їх кількість обчислюється одиницями, хоча немає жодного регіону, де були б відсутні аспірантура або докторантура. У м. Києві навчається 10029 аспірантів і 736 докторантів, у Харківській області відповідно – 3198 і 220, Львівській – 2182 і 151, Одеській – 1738 і 79, Дніпропетровській – 1313 і 64. [417]. На підприємствах та в організаціях, які здійснювали НДР, кількість виконавців таких робіт на кінець 2017 року становила 97,9 тис. осіб, з яких 63,7% – дослідники, 10% – техніки, 24,2% – допоміжний персонал (рис. 3.19).

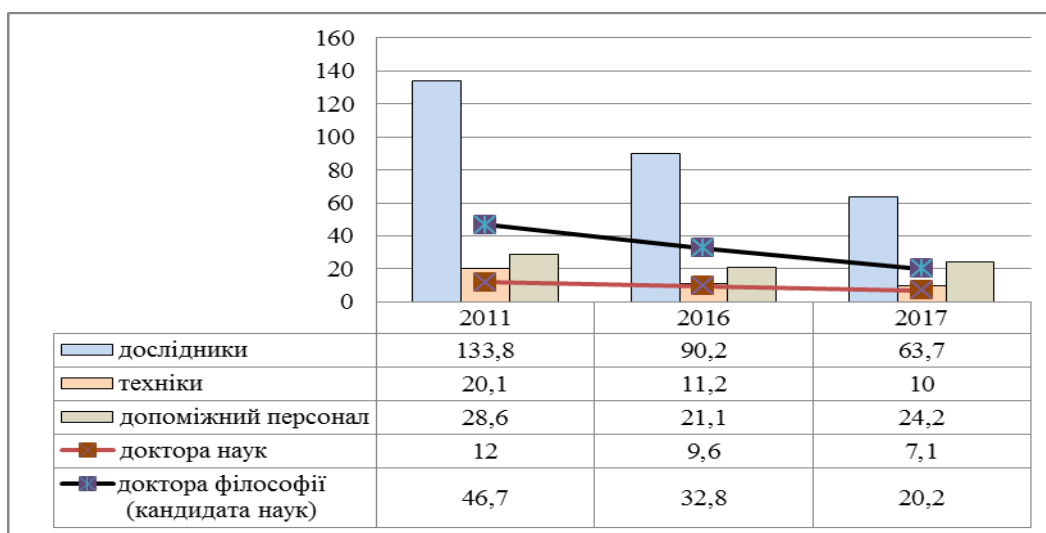

Рис. 3.19. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, тис. осіб

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних джерела [417]

Питома вага докторів наук та докторів філософії (кандидатів наук) серед виконавців НДР становила 27,9%, серед дослідників – 42,6%. Структура освіти наукових працівників за секторами економіки у 2017 році представлена на рис. 3.20.

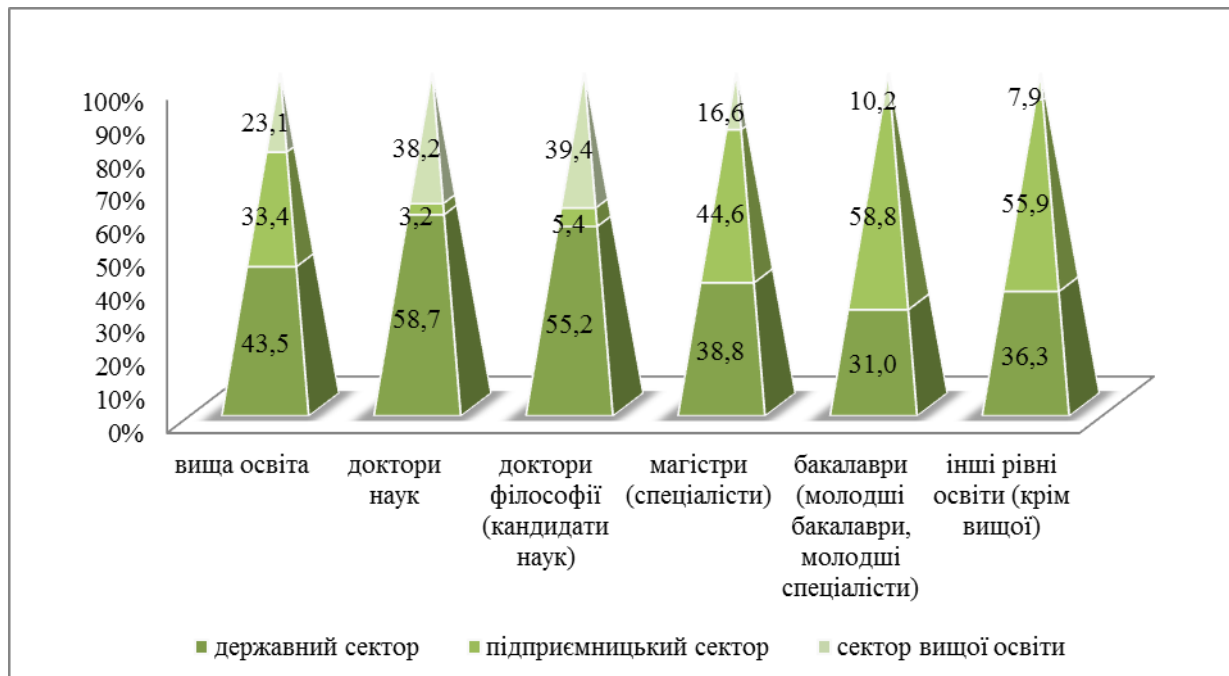

Рис. 3.20. Питома вага працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за рівнем освіти за секторами діяльності у 2017 році, %
Джерело: складено та розраховано автором на основі даних джерела [417]

Більше половини загальної кількості докторів наук (58,7%) та докторів філософії (кандидатів наук – 55,2%), які здійснювали наукові дослідження і розробки, працювали в організаціях державного сектору економіки, 38,2% докторів наук та 39,4 кандидатів наук працювали у вищій освіті, 3,2% та 5,4% відповідно у підприємницькому секторі [417].

Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за галузями наук та за секторами діяльності у 2017 році має наступну структуру: більша частина наукових працівників була задіяна у державному секторі – 41662 особи, з них, 16348 осіб займалися науковими дослідженнями з природничих наук, 7815 осіб – задіяні у технічній галузі, 4516 осіб – у медичній галузі, 6022 – у сільському господарстві, 4004 – у суспільних науках, 2957 – у

гуманітарних науках. У підприємницькому секторі науковими дослідженнями займалися 35533 осіб, з них: 3742 – природничими науками, 30954 – технічними науками, 162 – медичними науками, 502 – сільськогосподарськими науками, 112 – суспільними науками, 61 – гуманітарними науками. Щодо вищої освіти, то можливо відмітити, що кількість задіяних у цьому секторі наукових працівників менша ніж у інших, але за кількістю працівників, задіяних у природничих науках (4687 осіб), медичних науках (1732 особи), сільськогосподарських (759 осіб), суспільних (3615 осіб) та гуманітарних (877 осіб) цей сектор перевищує підприємницький.

Фінансування наукових досліджень забезпечує формування і розвиток інноваційного потенціалу країни. У 2017 році загальний обсяг витрат на виконання наукових досліджень і розробок власними силами організацій становив 11530,7 млн.грн, у тому числі витрати на оплату праці – 5751,0 млн.грн, інші поточні витрати – 5203,7 млн.грн, капітальні витрати – 576,0 млн.грн, з них витрати на придбання устаткування – 487,6 млн.грн. Структура джерел фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок представлена на рис. 3.21.

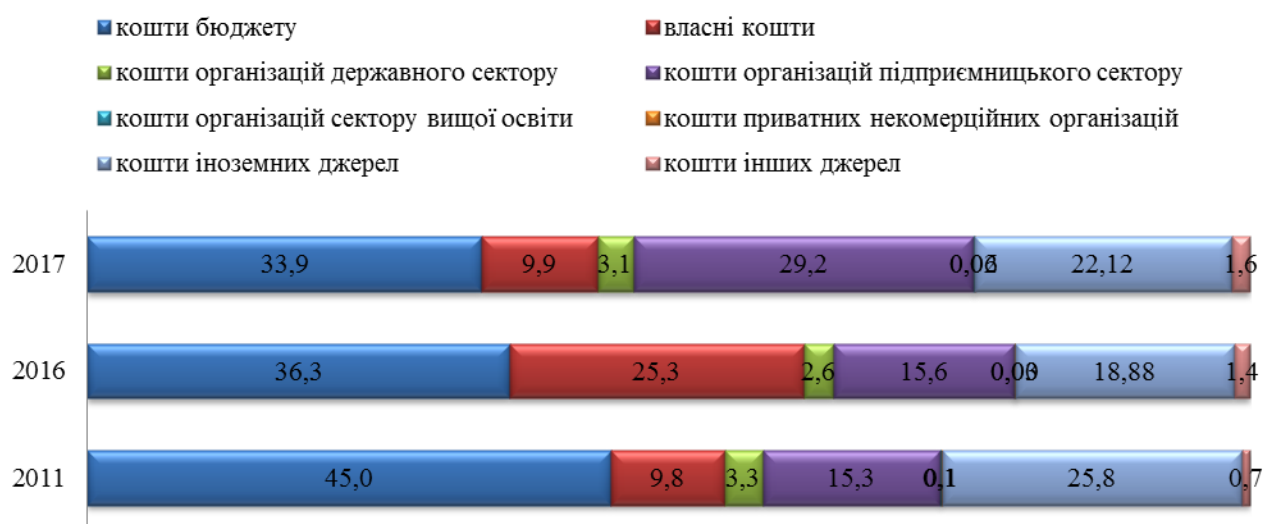

Рис. 3.21. Структура джерел фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок, %

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних джерела [417]

Найбільшу частку джерел фінансування мають кошти держбюджету: 45% – у 2011 році, 36,3% – у 2016 році; 33,9% – у 2017 році. Значну частку джерел фінансування займають кошти іноземних джерел: 25,8% – у 2011 році, 18,9% – у 2016 році, 22,1% – у 2017 році.

Аналіз структури фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за секторами діяльності свідчить про те, що найбільшу частку цих витрат займає підприємницький сектор (61% – у 2016 році; 62% у 2017 році). Держаний сектор забезпечує фінансування внутрішніх витрат на наукові дослідження в обсязі 34% в 2016 році та 32% у 2017 році. Незначну частку у фінансуванні займає сектор вищої освіти: 5% в 2016 році, 6% в 2017 році.

У 2017 році 19,3% загального обсягу витрат було спрямовано на виконання фундаментальних наукових досліджень, які на 91,7% профінансовано за рахунок коштів бюджету. Частка витрат на виконання прикладних наукових досліджень становила 22,2%, які на 49,5% фінансувалися за рахунок коштів бюджету та 31,2% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору. На виконання науково-технічних (експериментальних) розробок спрямовано 58,5% загального обсягу витрат, які на 37,4% профінансовані організаціями підприємницького сектору, 34,0% – іноземними фірмами та 13,5% – за рахунок власних коштів. Майже половина обсягу витрат, спрямованих на виконання фундаментальних наукових досліджень припадала на галузь природничих наук, чверть – технічних, десята частина – сільськогосподарських. На виконання прикладних наукових досліджень спрямовано 44,9% витрат галузі технічних наук, 24,5% – природничих, 11,1% – сільськогосподарських. Більша частина (86,2%) витрат на виконання науково-технічних (експериментальних) розробок припадає на галузь технічних наук.

Другий етап. Індексний аналіз інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу.

Інноваційна діяльність української економіки характеризується суперечливими тенденціями: з одного боку, накопичено значний потенціал фундаментальної і галузевої науки, з іншого боку, залишається низький рівень впровадження результатів наукових досліджень до практичної реалізації інновацій. Інтенсивність інноваційної діяльності багато в чому визначає рівень економічного розвитку суб'єктів ринку [224].

Сьогодні статистичні показники інноваційної діяльності суб'єктів ринку є джерелом моніторингу та аналізу інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу країни. Аналіз статистичних даних щодо розвитку інноваційного потенціалу підприємств у ретроспективі дає можливість отримати об'єктивну оцінку інтенсивності використання інноваційного потенціалу та, визначити тренд подальшого його розвитку [318, с. 104].

Група авторів [109; 224; 285; 408; 556] приділяла увагу характеристиці інтенсивності інноваційного потенціалу і результату його використання, а саме: інтенсивності інноваційної діяльності та інтенсивності інноваційної активності.

В роботі «Інноваційний менеджмент» надано таке визначення: «Інтенсивність здійснення інновацій – ступінь інноваційності, яка дорівнює числу інновацій, здійснених за визначений період часу» [407, с. 25]. Аналогічної думки дотримується І.В. Федулова [556, с. 122].

На думку Н. Кузьмініх: «Інтенсивність інноваційного розвитку визначається насиченістю економічної інноваційної діяльності» [277, с. 52]. З.Є. Касян ототожнює поняття інноваційна активність та інноваційна інтенсивність [224, с. 172]. О.Г. Голиченко вважає, що «як показник насиченості економічної діяльності, інноваційність, можливо визначати за рівнем витрат на технологічні інновації» [109].

Спираючись на результати тлумачення оцінки інтенсивності інноваційного потенціалу, запропоновано оцінювати цей показник на основі статистичних показників інноваційної діяльності суб'єктів господарювання за ряд періодів. Слід погодитись з думкою Ю.О. Лазаренко, що «практика статистичного обліку інноваційної діяльності в Україні, яка базується на діючій

системі державної статистичної звітності підприємств, не дозволяє повною мірою дослідити тенденції інтенсивності інноваційної діяльності в Україні» [285, с. 181]. Тому пропонуємо використати індексний аналіз інтенсивності інноваційного потенціалу в Україні на основі статистичних даних. Основою досліджень є розрахунок індексів статистичних показників окремих чинників інноваційної діяльності (як відношення показника поточного року до попереднього) та розрахунок інтегрального індексу (як середньо геометричного значення).

Згідно розрахунків, наведених в таблиці 3.6, інтегральний індекс кількості працівників наукових організацій, який було визначено ґрунтуючись на показниках кількості докторів наук, кількості докторів філософії (кандидатів наук), кількості дослідників, техніків, допоміжного персоналу, має значення менше одиниці, тобто інтенсивність кадрового забезпечення в Україні є негативною.

Таблиця 3.6

Індекси кількості працівників наукових організацій за категоріями персоналу

Роки	Кількість докторів наук	Кількість докторів філософії (кандидатів наук)	Кількість дослідників	Кількість техніків	Кількість допоміжного персоналу	Інтегральний індекс кількості працівників наукових організацій
2012	0,98	0,99				0,964
2013	0,96	0,91	0,94	0,90	0,97	0,949
2014	1,00	0,98	0,95	0,92	0,95	0,993
2015	0,89	0,90	0,88	0,87	0,88	0,910
2016	0,96	0,89	0,89	0,91	0,94	0,992
2017	0,74	0,62	0,71	0,89	1,15	0,845

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [416]

Інтегральний індекс витрат на виконання наукових досліджень і розробок (табл. 3.7), який враховує індекси: витрат на фундаментальні наукові дослідження, витрат на прикладні наукові дослідження, витрат на науково-технічні (експериментальні) розробки, має значення більше одиниці за всі періоди аналізу, крім 2015 року, це свідчить про достатню інтенсивність витратного забезпечення інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Таблиця 3.7

Індекси витрат виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт

Роки	Витрати на фундаментальні наукові дослідження	Витрати на прикладні наукові дослідження	Витрати на науково-технічні (експериментальні) розробки	Інтегральний індекс витрат на виконання наукових досліджень і розробок
2012	1,01	1,14	1,04	1,059
2013	1,19	1,12	1,06	1,117
2014	1,03	1,02	1,15	1,069
2015	0,91	0,91	0,94	0,921
2016	1,00	1,04	1,28	1,115
2017	0,90	1,31	1,02	1,061

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [416]

Інноваційна активність суб'єктів господарювання має найбільш високе значення в 2012 році (інтегральний індекс склав 1,425), нижчий показник, але більше одиниці мають інтегральні індекси у 2014, 2016, 2017 роках, тобто в більшості досліджених періодах суб'єкти господарювання мають високу інноваційну активність (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Індекси інноваційної активності

Роки	Частка підприємств, що займалися інноваціями	Частка підприємств, що займалися дослідженнями і розробками	Частка підприємств, що займалися внутрішніми НДР	Частка підприємств, що займалися зовнішніми НДР	Частка підприємств, що займалися придбанням інших зовнішніх знань	Частка підприємств, що займалися придбанням машин обладнання та програмного забезпечення	Частка підприємств, що займалися іншими напрямками інноваційної діяльності	Інтегральний індекс інноваційної активності
2012	1,8	1,1	1,0	1,4	2,3	2,1	1,3	1,425
2013	0,8	1,1	1,2	0,9	0,1	0,8	0,9	0,745
2014	0,8	1,4	1,4	1,4	1,9	0,7	1,0	1,143
2015	0,8	1,1	0,9	1,6	0,5	0,9	0,3	0,829
2016	1,8	1,2	1,5	0,4	1,8	2,2	0,7	1,162
2017	1,7	1,2	1,1	1,9	0,8	1,8	1,6	1,323

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [416]

Інтегральний індекс джерел фінансування інноваційної діяльності базується на індексних показниках (табл. 3.9): власного фінансування, фінансування за рахунок державного бюджету, інших джерел фінансування. Значення цього інтегрального індексу не однозначне. Висока інтенсивність

джерел фінансування інноваційної діяльності простежується в 2013 та 2017 роках.

Таблиця 3.9

Індекси джерел фінансування інноваційної діяльності

Роки	Власне фінансування	Фінансування за рахунок державного бюджету	Фінансування за рахунок іноземних інвесторів	Інші джерела фінансування	Інтегральний індекс джерел фінансування інноваційної діяльності
2012	1,6	1,7	0,02	8,5	0,997
2013	1,0	1,5	17,5	0,4	1,687
2014	1,0	0,1	1,3	0,4	0,534
2015	0,9	13,9	0,1	0,5	0,939
2016	2,1	0,2	0,4	0,4	0,632
2017	1,6	3,2	0,4	3,6	1,544

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [416]

В інші періоди значення інтегрального показника нижче одиниці, тому ці періоди характеризуються низькою інтенсивністю фінансування інноваційної діяльності. Індеси впровадження інновацій на підприємствах представлені в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Індекси впровадження інновацій на підприємствах

Роки	Впроваджено нових технологічних процесів	Впроваджено маловідходних ресурсозберігаючих процесів	Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	Впроваджено нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі, %	Інтегральний індекс впровадження інновацій на підприємствах
2012	1,23	1,08	1,34	1,35	1,00	1,176
2013	0,87	1,07	1,05	1,05	0,87	0,972
2014	0,72	0,91	0,92	0,86	1,00	0,883
2015	1,11	0,89	1,17	1,62	0,76	1,007
2016	0,70	1,02	0,86	0,74	0,56	0,821
2017	2,87	1,63	1,32	1,35	4,36	1,986

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [416]

Інтегральні індеси впровадження інновацій на підприємствах свідчать про достатню інтенсивність впровадження інновацій на підприємствах в 2012 р., 2015 р., 2017 р. інші періоди характеризуються недостатньою інтенсивністю впровадження інновацій на підприємствах.

На основі інтегральних індесів (таблиці 3.6–3.10), розраховано комплексні індеси інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу за 2012–2017 рр. як середньо геометричні значення (табл. 3.11).

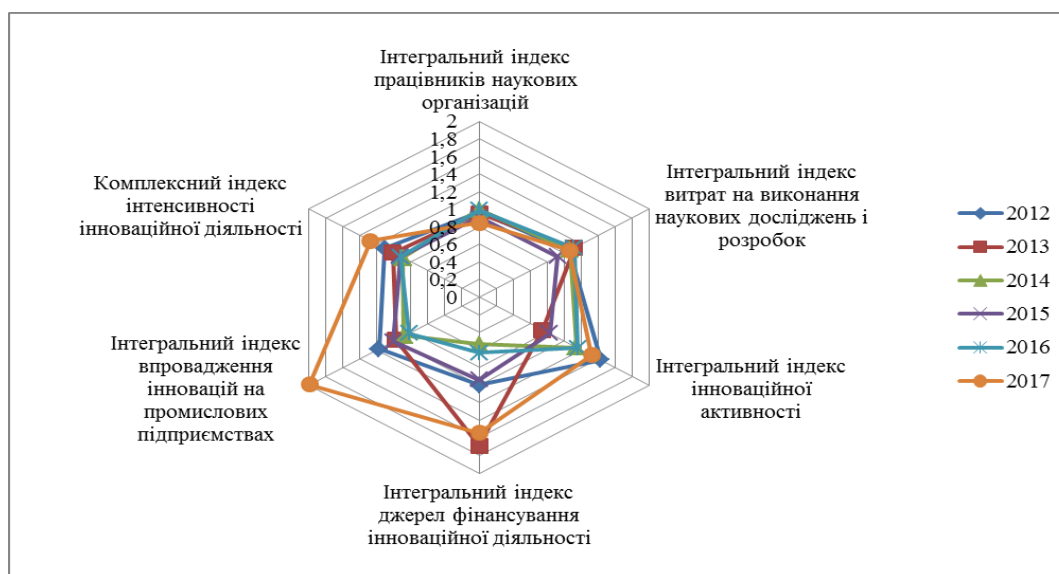
Таблиця 3.11

Комплексні індекси інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу

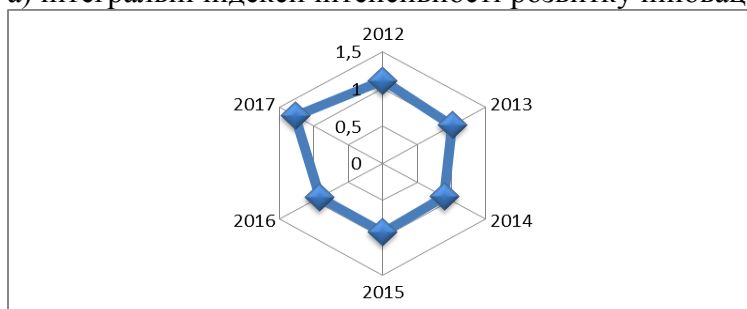
Роки	Інтегральний індекс працівників наукових організацій	Інтегральний індекс витрат на виконання наукових досліджень і розробок	Інтегральний індекс інноваційної активності	Інтегральний індекс джерел фінансування інноваційної діяльності	Інтегральний індекс впровадження інновацій на підприємствах	Комплексний індекс інтенсивності інноваційної діяльності	Ступінь інтенсивності інноваційної діяльності
2012	0,964	1,059	1,425	0,997	1,176	1,104	висока
2013	0,949	1,117	0,745	1,687	0,972	1,012	висока
2014	0,993	1,069	1,143	0,534	0,883	0,893	низька
2015	0,910	0,921	0,829	0,939	1,007	0,925	низька
2016	0,992	1,115	1,162	0,632	0,821	0,916	низька
2017	0,845	1,061	1,323	1,544	1,986	1,273	висока

Джерело: розраховано автором на основі даних джерела [416]

Графічне відображення інтегральних індексів розвитку інноваційного потенціалу країни представлено на рисунку 3.22.

а) інтегральні індекси інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу України

б) комплексний індекс інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу України

Рис. 3.22. Графічне відображення ретроспективного індексного аналізу інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу за 2012-2017 роки
Джерело: побудовано автором

Згідно отриманих даних, комплексний індекс інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу країни має значення більше одиниці в 2012, 2013, 2017 роках; ці періоди слід характеризувати як періоди з високим ступенем інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу. Далі з 2014 до 2016 років ступінь інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу – низький. Найбільша інтенсивність розвитку інноваційного потенціалу має місце в 2017 році, цей факт дає можливість визначити хвилеподібний тренд розвитку інноваційного потенціалу в країні як висхідний.

Третій етап. Визначення інноваційного рейтингу регіонів України.

В сучасній системі інноваційного розвитку країни зростає роль регіональної складової. «Певна фінансова самостійність регіонів, можливість використання місцевих ресурсів, самостійність місцевих органів влади створюють необхідну економічну основу й мотивацію для ефективного впливу на регулювання та підтримку інноваційно-інвестиційної активності. Можливість інноваційного розвитку в кожному регіоні України передбачає свої особливості» [320, 424]. Тому низка авторів присвятили свої дослідження питанням оцінки інноваційної діяльності регіонів України.

Болгов В.С. в роботі «Рейтинг інноваційного розвитку регіонів України» проводить аналіз стану, сутності та особливостей становлення інноваційного розвитку різних регіонів України. Також ним розроблено власний рейтинговий показник інноваційного рівня розвитку на базі експертних оцінок [49]. В.С. Мальцев та Г.І. Кореняко в роботі «Порівняльна оцінка інноваційного розвитку регіонів України з використанням досвіду Євросоюзу» пропонують статично – динамічну типологію регіонів, за допомогою якої можливо проаналізувати інноваційний розвиток регіонів України [368]. В статті «Рівень інноваційного розвитку регіонів України та фактори, які його формують» О.Ю. Доценко розглядає фактори інноваційного розвитку регіонів та визначає рейтинг регіонів України по кожному з цих факторів, також розраховує рівень інноваційного розвитку регіонів України [161].

Окремі автори розглядають оцінку інноваційно-інвестиційної діяльності регіонів України. Так Н.Є. Скоробогатова в статті «Інноваційно-інвестиційний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи» пропонує методичні підходи до оцінки інвестиційної активності регіонів; аналізує динаміку інноваційно-інвестиційної активності регіонів України [511].

В умовах постійної мінливості інноваційного середовища, оцінка інтенсивності інноваційного потенціалу за регіонами є складним багатоаспектним процесом, який «має спиратись на об'єктивні данні (краще – данні офіційної статистики) та надавати актуальну та зрозумілу інформацію щодо результатів цієї оцінки» [319], тому пропонуємо власний алгоритм та результати визначення інноваційного рейтингу регіонів України саме на основі статистичних показників.

У 2017 р. інноваційною діяльністю займалися 824 підприємства. Вищою за середню в Україні була частка інноваційно активних підприємств в Миколаївській, Харківській, Кіровоградській, Івано-Франківській, Запорізькій, Херсонській, Сумській, Одеській, Львівській і Тернопільській областях [376]. Статистичні показники інноваційної діяльності підприємств надано в таблиці 3.12.

Згідно офіційних даних Державної служби статистики України, Вінницька, Дніпропетровська, Миколаївська області та місто Київ хоча і мають достатню кількість інноваційно активних підприємств, однак при розрахунку було отримано негативний фінансовий результат від реалізації інноваційної продукції, тому ці регіони не можуть бути враховані при визначенні інноваційного рейтингу.

Алгоритм розрахунку інноваційного рейтингу регіонів включає: розрахунок рейтингового числа інноваційної ефективності регіонів на основі визначення еталонного показника; розрахунок рейтингового числа інновацій регіонів на основі суми місць; визначення інтегрального інноваційного рейтингу регіону та їх місця в цьому рейтингу.

Таблиця 3.12

Інноваційна діяльність підприємств за регіонами у 2017 році

Регіон (область)	Кількість інноваційно активних підприємств, од	Обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн. грн	Обсяг реалізованої інноваційної продукції усього, млн. грн	Фінансовий результат від реалізації інноваційної продукції
Вінницька	25	575,3	192,4	-382,9
Волинська	12	65,3	383,6	318,3
Дніпропетровська	63	7568,9	1145,5	-6423,4
Донецька	28	827,6	4591,8	3764,2
Житомирська	28	32,6	372,3	339,7
Закарпатська	14	22,5	583,2	560,7
Запорізька	49	321,0	3162,3	2841,3
Івано-Франківська	27	92,2	242,0	149,8
Київська	44	144,8	618,8	474
Кіровоградська	25	127,7	354,7	227
Луганська	9	24,3	373,2	348,9
Львівська	64	277,8	1193,9	916,1
Миколаївська	29	291,6	71,2	-220,4
Одеська	36	49,7	544,4	494,7
Полтавська	30	128,5	1938,5	1810
Рівненська	13	6,9	67,3	60,4
Сумська	23	162,3	1751,9	1589,6
Тернопільська	16	14,6	249,3	234,7
Харківська	117	667,0	2742,4	2075,4
Херсонська	19	70,1	175,4	105,3
Хмельницька	18	66,7	127,1	60,4
Черкаська	25	53,5	289,7	236,2
Чернівецька	9	18,8	100,0	81,2
Чернігівська	15	35,0	95,9	60,9
м.Київ	86	2169,0	1683,3	-485,7

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних джерела [203]

Першим кроком досліджень є розрахунок рейтингового числа інноваційної ефективності регіону на основі визначення еталонного показника. Для цього необхідно визначити відносні показники ефективності інноваційної діяльності підприємств регіону та визначити краще (найбільше значення), яке має стати еталоном в нашому випадку (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Відносні показники інноваційної ефективності підприємств регіону

Регіон (область)	Кількість інноваційно активних підприємств до загальної кількості обстежених підприємств, коефіцієнт	Витратовіддача, коефіцієнт	Прибутковість реалізації інновацій, коефіцієнт	Прибутковість виробництва інновацій, коефіцієнт
1	2	3	4	5
Волинська	0,115	5,874	0,830	4,874
Донецька	0,117	5,548	0,820	4,548

Продовження таблиці 3.13

1	2	3	4	5
Житомирська	0,155	11,420	0,912	10,420
Закарпатська	0,101	25,920	0,961	24,920
Запорізька	0,209	9,851	0,898	8,851
Івано-Франківська	0,216	2,625	0,619	1,625
Київська	0,133	4,273	0,766	3,273
Кіровоградська	0,248	2,778	0,640	1,778
Луганська	0,113	15,358	0,935	14,358
Львівська	0,193	4,298	0,767	3,298
Одеська	0,194	10,954	0,909	9,954
Полтавська	0,162	15,086	0,934	14,086
Рівненська	0,106	9,754	0,897	8,754
Сумська	0,198	10,794	0,907	9,794
Тернопільська	0,174	17,075	0,941	16,075
Харківська	0,286	4,112	0,757	3,112
Херсонська	0,207	2,502	0,600	1,502
Хмельницька	0,123	1,906	0,475	0,906
Черкаська	0,172	5,415	0,815	4,415
Чернівецька	0,17	5,319	0,812	4,319
Чернігівська	0,133	2,740	0,635	1,740
Еталон	0,286	25,92	0,961	24,92

Джерело: розраховано та складено автором

Стандартизація показників відносно еталона проводиться за формулою (3.1), отримані данні представлені в таблиці 3.14:

$$x_{ij} = \frac{K\phi_{ij}}{K \max_{ij}}, \quad (3.1)$$

де x_{ij} – стандартизовані показники стану j -го регіону;

K_{ϕ} – показник ефективності інноваційної діяльності підприємств регіону;

K_{max} – максимальне значення показника ефективності інноваційної діяльності підприємств регіону (еталонне значення).

Для кожного регіону розраховано його рейтингове число за формулою (3.2):

$$R_j = \sqrt{(1-x_{1j})^2 + (1-x_{2j})^2 + \dots + (1-x_{nj})^2}, \quad (3.2)$$

де R_j – рейтингова оцінка j -го регіону;

$x_{1j}, x_{2j}, \dots, x_{nj}$ – стандартизовані показники j -го регіону.

Таблиця 3.14

Стандартизація відносно відповідного показника еталона

Регіон (область)	Кількість інноваційно активних підприємств до загальної кількості обстежених підприємств, коеф.	Витратовіддача, коефіцієнт	Прибутковість реалізації інновацій, коефіцієнт	Прибутковість виробництва інновацій, коефіцієнт
Волинська	0,402	0,227	0,863	0,196
Донецька	0,409	0,214	0,853	0,183
Житомирська	0,542	0,441	0,949	0,418
Закарпатська	0,731	1,000	1,000	1,000
Запорізька	0,755	0,380	0,935	0,355
Івано-Франківська	0,755	0,101	0,644	0,065
Київська	0,465	0,165	0,797	0,131
Кіровоградська	0,867	0,107	0,666	0,071
Луганська	0,395	0,593	0,973	0,576
Львівська	0,675	0,166	0,798	0,132
Одеська	0,678	0,423	0,946	0,399
Полтавська	0,566	0,582	0,972	0,565
Рівненська	0,371	0,376	0,934	0,351
Сумська	0,692	0,416	0,944	0,393
Тернопільська	0,608	0,659	0,980	0,645
Харківська	1,000	0,159	0,787	0,125
Херсонська	0,724	0,097	0,625	0,060
Хмельницька	0,430	0,074	0,495	0,036
Черкаська	0,601	0,209	0,848	0,177
Чернівецька	0,594	0,205	0,845	0,173
Чернігівська	0,594	0,106	0,661	0,070

Джерело: розраховано та складено автором

Регіони ранжуються в порядку збільшення рейтингової оцінки, тобто. вищий рейтинг (1-е місце) має регіон з мінімальним значенням R (табл. 3.15).

Таблиця 3.15

Визначення рейтингу інноваційної ефективності підприємств регіону на основі еталонного показника

Регіон (область)	Кількість інноваційно активних підприємств до загальної кількості обстежених підприємств, коеф.	Витратовіддача, коефіцієнт	Прибутковість реалізації інновацій, коефіцієнт	Прибутковість виробництва інновацій, коефіцієнт	R _j	Місце в рейтингу
1	2	3	4	5	6	7
Волинська	0,357	0,598	0,019	0,647	1,273	14
Донецька	0,349	0,618	0,022	0,668	1,287	15
Житомирська	0,210	0,313	0,003	0,339	0,929	8
Закарпатська	0,072	0,000	0,000	0,000	0,269	1
Запорізька	0,060	0,384	0,004	0,416	0,930	7

Продовження таблиці 3.15

1	2	3	4	5	6	7
Івано-Франківська	0,060	0,808	0,127	0,874	1,367	18
Київська	0,286	0,697	0,041	0,755	1,334	17
Кіровоградська	0,018	0,797	0,112	0,862	1,337	16
Луганська	0,366	0,166	0,001	0,180	0,844	4
Львівська	0,106	0,696	0,041	0,753	1,263	13
Одеська	0,103	0,333	0,003	0,361	0,895	5
Полтавська	0,188	0,175	0,001	0,189	0,743	3
Рівненська	0,396	0,389	0,004	0,421	1,100	9
Сумська	0,095	0,341	0,003	0,368	0,898	6
Тернопільська	0,153	0,116	0,000	0,126	0,629	2
Харківська	0,000	0,708	0,045	0,766	1,232	10
Херсонська	0,076	0,816	0,141	0,883	1,384	19
Хмельницька	0,325	0,858	0,256	0,929	1,539	21
Черкаська	0,159	0,626	0,023	0,677	1,218	11
Чернівецька	0,165	0,632	0,024	0,683	1,226	12
Чернігівська	0,165	0,800	0,115	0,865	1,394	20

Джерело: розраховано та складено автором

Найбільшу ефективність інноваційної діяльності мають підприємства Закарпатської області (1 місце), Тернопільської області (2 місце), Полтавської області (3 місце).

Другим кроком нашого дослідження є розрахунок рейтингового числа впровадження інновацій підприємств регіону на основі суми місць. Вихідною інформацією для цих розрахунків є статистичні показники за 2017 рік (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Кількість підприємств, що впроваджували інновації у 2017 р., за типами інновацій та регіонами, (одиниць)

Регіон (область)	Кількість підприємств, що впровадили інновації	Кількість підприємств, що впровадили інноваційні види продукції	Кількість підприємств, що впровадили продукцію нову для ринку	Кількість підприємств, що впровадили продукцію нову для підприємства	Кількість підприємств, що впровадили інноваційні процеси	Кількість підприємств, що впровадили інноваційні процеси маловідходні та ресурсозберігаючі
1	2	3	4	5	6	7
Волинська	11	4	1	4	6	1
Донецька	17	11	5	8	7	7
Житомирська	27	11	3	8	16	3
Закарпатська	11	6	–	6	7	2
Запорізька	45	35	10	30	20	11
Івано-Франківська	23	11	2	11	14	5
Київська	43	17	3	16	27	4
Кіровоградська	22	12	2	10	8	5
Луганська	7	3	–	3	5	2

Продовження таблиці 3.16

1	2	3	4	5	6	7
Львівська	61	27	10	21	44	11
Одеська	32	13	2	11	16	6
Полтавська	27	19	1	19	10	4
Рівненська	12	5	1	4	8	2
Сумська	22	15	7	11	9	6
Тернопільська	16	9	5	6	10	5
Харківська	97	44	13	35	67	30
Херсонська	19	12	3	10	10	3
Хмельницька	18	11	2	10	8	5
Черкаська	25	16	4	14	12	4
Чернівецька	9	6	–	6	5	3
Чернігівська	14	10	2	8	7	4

Джерело: складено автором на основі даних джерела [203]

У 2017 р. підприємства впровадили 3136 інноваційних видів продукції, з яких 548 – нових виключно для ринку, 2588 – нових лише для підприємства [203]. Найбільшу кількість інноваційних видів продукції впроваджено на підприємствах Тернопільської, Запорізької, Львівської, Харківської областей. Кількість упроваджених інноваційних технологічних процесів (нових або вдосконалених методів обробки та виробництва продукції) становила 1217, найбільше з яких впровадили підприємства Харківської, Сумської, Запорізької, Дніпропетровської областей. Із загальної кількості впроваджених інноваційних технологічних процесів 458 – маловідходні, ресурсозберігаючі [203]. Визначення рейтингового числа регіону за допомогою методу суми місць надано в таблиці 3.17.

Таблиця 3.17

Визначення рейтингу впровадження інновацій підприємств регіону на основі суми місць

Регіон (область)	Кількість підприємств, що впровадили інновації	Кількість підприємств, що впровадили інноваційні види продукції	Кількість підприємств, що впровадили продукцію нову для ринку	Кількість підприємств, що впровадили продукцію нову для підприємства	Кількість підприємств, що впровадили інноваційні процеси	Кількість підприємств, що впровадили інноваційні процеси маловідходні та ресурсозберігаючі	Сума місць	Місце в рейтингу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Волинська	16	15	8	11	12	9	71	18
Донецька	12	10	4	9	11	3	49	11
Житомирська	6	10	6	9	5	7	43	8
Закарпатська	16	13	0	10	11	8	58	15
Запорізька	3	2	2	2	4	2	15	2

Продовження таблиці 3.17

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Івано-Франківська	8	10	7	7	6	5	43	8
Київська	4	5	6	5	3	6	29	3
Кіровоградська	9	9	7	8	10	5	48	10
Луганська	18	16	0	12	13	8	67	17
Львівська	2	3	2	3	2	2	14	1
Одеська	5	8	7	7	5	6	38	6
Полтавська	6	4	8	4	8	4	34	4
Рівненська	15	14	8	11	10	2	60	16
Сумська	9	7	3	7	9	6	41	7
Тернопільська	13	12	4	10	8	5	52	13
Харківська	1	1	1	1	1	30	35	5
Херсонська	10	9	6	8	8	3	44	9
Хмельницька	11	10	7	8	10	5	51	12
Черкаська	7	6	5	6	7	4	35	5
Чернівецька	17	13	0	10	13	3	56	14
Чернігівська	14	11	7	9	11	4	56	14

Джерело: розраховано та складено автором

Лідерами в провадженні інновацій на підприємствах виступають Львівська область (1 місце), Запорізька область (2 місце), Київська область (3 місце).

Але ці результати не співпадають з результатами розрахунку рейтингового числа інновацій підприємств регіону на основі визначення еталонного показника (табл. 3.15), тому наступним кроком наших розрахунків має стати визначення інтегрального інноваційного рейтингу регіонів та місця регіонів в цьому рейтингу з урахуванням показника ефективності інноваційної діяльності підприємств регіону та показника впровадження інновацій на підприємствах регіону (табл. 3.18).

Таблиця 3.18

Визначення інтегрального інноваційного рейтингу регіонів України

Регіон (область)	Місце в рейтингу інноваційної ефективності підприємств регіону на основі еталонного показника	Місце в рейтингу інновацій регіону на основі суми місць	Інтегральний інноваційний рейтинг регіону	Рейтингове місце регіону в інноваційному просторі України
1	2	3	4	5
Волинська	14	18	32	13
Донецька	15	11	26	11
Житомирська	8	8	16	7
Закарпатська	1	15	16	7
Запорізька	7	2	9	2
Івано-Франківська	18	8	26	11
Київська	17	3	20	8

Продовження таблиці 3.18

1	2	3	4	5
Кіровоградська	16	10	26	11
Луганська	4	17	21	9
Львівська	13	1	14	5
Одеська	5	6	11	3
Полтавська	3	4	7	1
Рівненська	9	16	25	10
Сумська	6	7	13	4
Тернопільська	2	13	15	6
Харківська	10	5	15	6
Херсонська	19	9	28	12
Хмельницька	21	12	33	14
Черкаська	11	5	16	7
Чернівецька	12	14	26	11
Чернігівська	20	14	34	15

Джерело: розраховано та складено автором

В результаті проведених розрахунків, отримали наступні результати щодо рейтингового місця регіонів в інноваційному просторі України: перше місце – Полтавська область (інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 7); друге місце – Запорізька область (інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 9); третє місце – Одеська область (інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 11). Найгірші показники у Чернігівській (інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 34); та Хмельницькій (інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 33) областях (рис. 3.23).

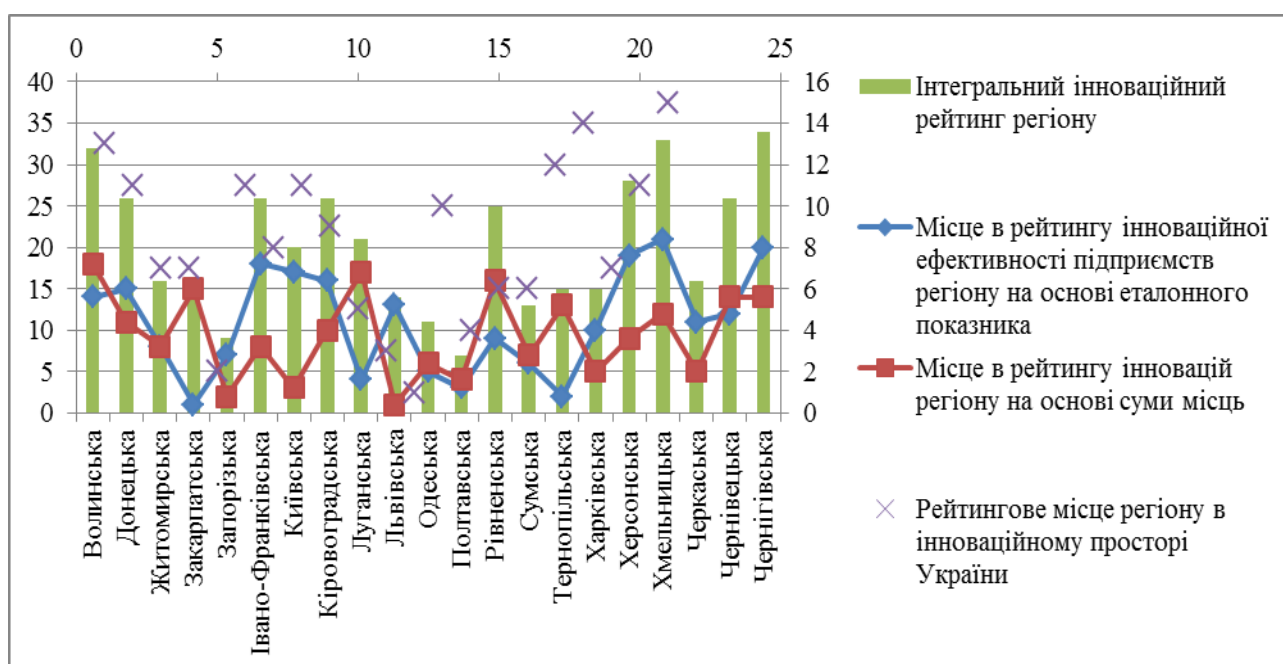

Рис. 3.23. Графічне відображення визначення інноваційного рейтингу регіонів України на основі статистичних показників

Джерело: побудовано автором

Четвертий етап. Порівняння з європейським показниками здійснюється шляхом порівняння статистичних показників розвитку інноваційного потенціалу України з європейськими аналогами.

Загальний моніторинг статистичних показників розвитку інноваційного потенціалу в Україні та країнах ЄС виявив наступні факти: у 2017 році частка виконавців НДР (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,60%, у тому числі дослідників – 0,39%. За даними Євростату, у 2017 році найвищою ця частка була у Данії (3,07% і 2,09%), Фінляндії (2,95% і 2,12%), Норвегії (2,73% і 1,90%), Нідерландах (2,18% і 1,29%) та Словенії (2,12% і 1,23%); найнижчою – у Румунії (0,48% і 0,31%), Кіпрі (0,69% і 0,50%), Туреччині (0,76% і 0,65%) та Болгарії (0,77% і 0,54%) [417].

Для порівняльного аналізу інноваційного потенціалу в Україні визначено динаміку (темп росту) статистичних показників розвитку інноваційного потенціалу та порівняно їх з темпами росту країн ЄС.

Темп росту кількості виконавців наукових досліджень і розробок та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення (у віці 15-70 років) представлений на рисунку 3.24. Найбільший темп росту кількості виконавців наукових досліджень і розробок та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення мав місце в Словенії в 2014 році (123,6%). В Болгарії, Польщі і Чехії протягом досліджуваного періоду спостерігається позитивна динаміка показників темпу росту кількості виконавців наукових досліджень і розробок та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення. В Україні навпаки має місце негативна динаміка цього показника (2014 р. – 95,8%, 2015 р. – 93,4%, 2016 р. – 94,1%, 2017 р. – 93,8%). Питома вага загального обсягу витрат на НДР у ВВП України у 2017 році становила 0,48%, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 0,16%; за даними 2016 року, частка обсягу витрат на НДР у ВВП країн ЄС у середньому становила 2,03%.

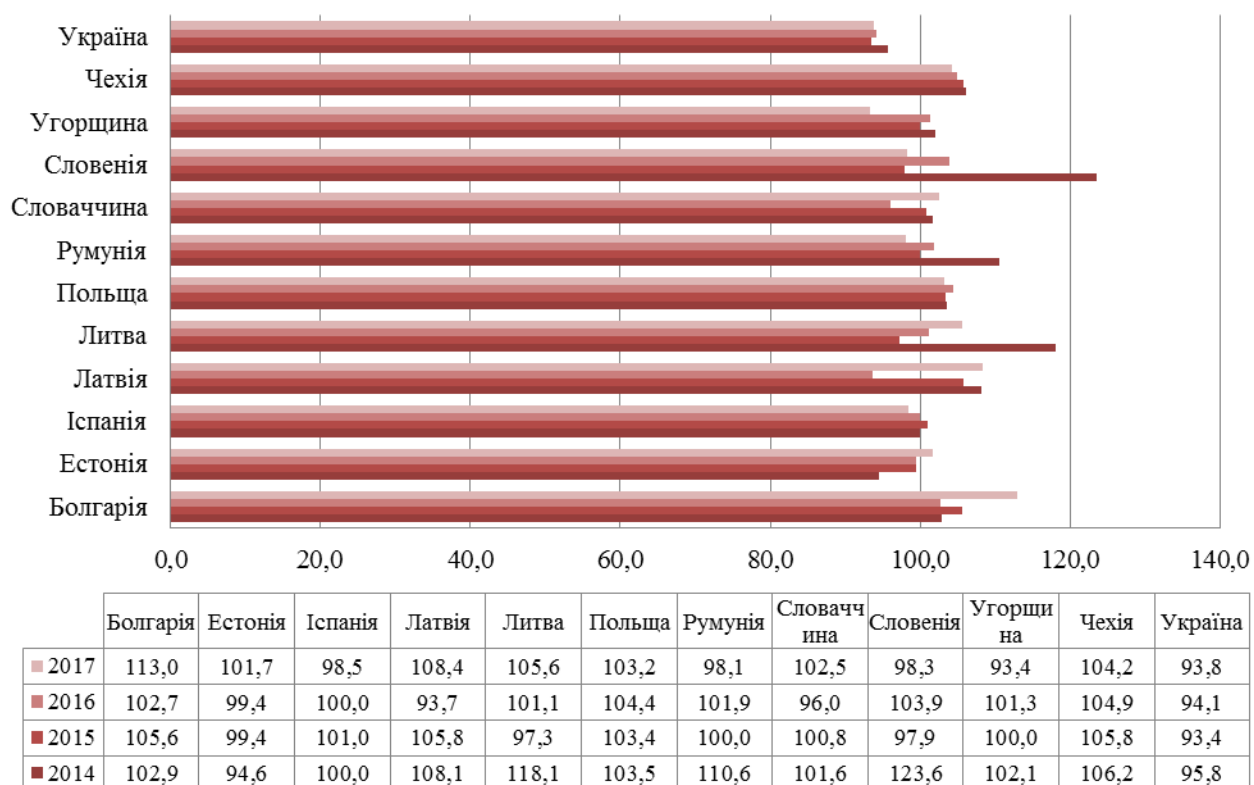

Рис. 3.24. Темп росту кількості виконавців наукових досліджень і розробок та дослідників у розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення країн Європи, %

Джерело: складено та побудовано автором на основі даних джерела [318; 417]

У 2016 році більшою за середню частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції – 3,26%, Австрії – 3,07%, Данії – 3,03%, Фінляндії – 2,90%, Німеччині – 2,87%, Бельгії – 2,45%, Франції – 2,23%; меншою – у Кіпрі, Румунії, Латвії та Мальті (від 0,46% до 0,77%).

Дослідження динаміки питомої ваги витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП країн представлено на рисунку 3.25.

Найбільший темп росту питомої ваги витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП країни спостерігається в Естонії в 2013 році (146,2%), найменший – в Румунії в 2015 році (81,3%). Показники темпу роста Іспанії мають негативне значення (за період дослідження спостерігається зниження темпу росту), а в Словаччині навпаки спостерігається позитивна динаміка за весь період дослідження. Україна в 2013 та 2016 роках має

зниження темпу роста (86,7% та 85,7% відповідно), а в 2014 р. та 2015 р. спостерігається рост питомої ваги витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП (103,1% та 104,5% відповідно). В цілому по країнам ЄС спостерігається майже відсутність змін цього показника: 2013 р. – 102,1%, 2014 р. – 102%, 2015 р. – 101%, 2016 р. – 100,5%, – 2017 р. – 99,5%.

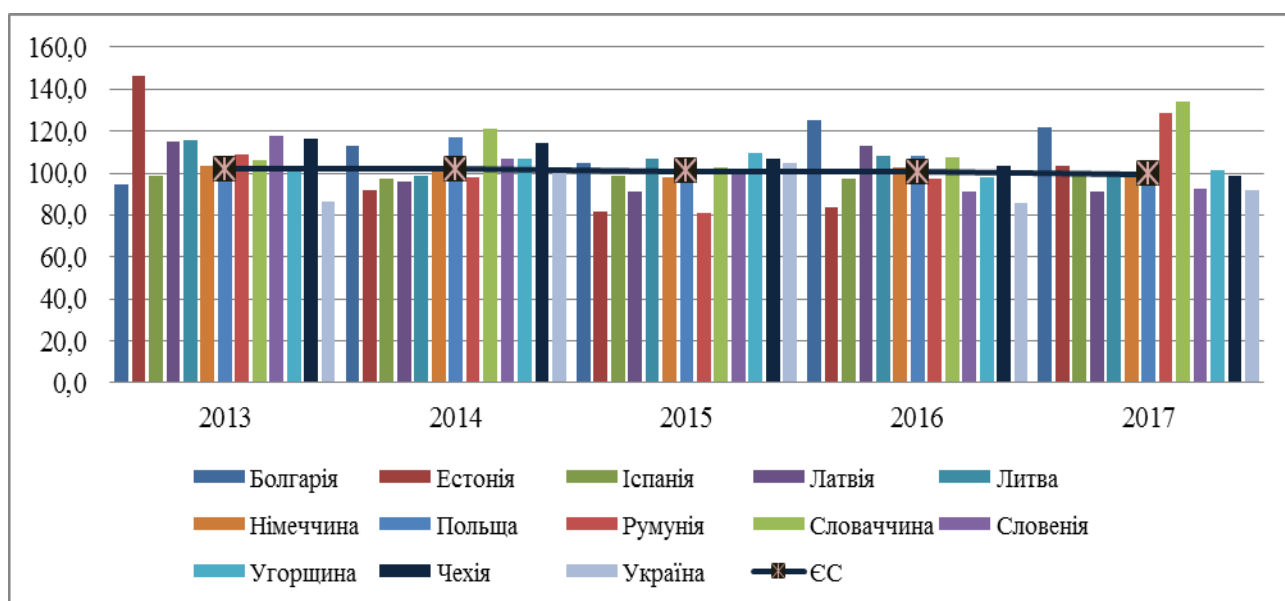

Рис. 3.25. Темп росту питомої ваги витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП країн Європи, %

Джерело: побудовано автором на основі [417]

Динаміка темпу росту частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок організацій підприємницького, державного секторів, сектору вищої освіти і приватного неприбуткового сектору у загальному обсязі витрат має місце в усіх країнах Європи, які представлені в табл. 3.19 найбільших коливань має підприємницький сектор (Болгарія, 2016 р. – 130,6%; Польща, 2016 р. – 175,2%; Латвія, 2017 р. – 69,9%, Словаччина, 2017 р. – 76,1%). В державному секторі має місце постійне коливання частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок, найбільша динаміка спостерігається в Болгарії, де в 2016р. має місце темп росту 66,2% та в Польщі – 66,9%. У секторі вищої освіти в 2016 році найбільший темп росту склав 124,6% в Словаччині, а найменший –

61,4% в 2017 р. в Болгарії. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок у приватному секторі мають місце в таких країнах: Болгарія, Естонія, Іспанія, Польща, Румунія, Словаччина; в інших країнах витрати на виконання наукових досліджень у цьому секторі відсутні.

Таблиця 3.19

Темп росту частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок окремими секторами економіки у загальному обсязі витрат, %

Країна	Підприємницький сектор		Державний сектор		Сектор вищої освіти		Приватний неприбутковий сектор	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Болгарія	130,6	111,6	66,2	84,2	74,6	61,4	114,3	62,5
Естонія	86,7	105,7	103,8	98,2	116,6	93,5	100,0	150,0
Іспанія	102,7	99,2	93,5	101,6	99,3	100,0	100,0	100,0
Латвія	95,9	69,9	104,3	106,7	101,3	122,5	-	-
Литва	105,1	87,1	97,1	101,2	98,1	107,3	-	-
Німеччина	100,6	100,3	100,0	100,7	97,3	98,3	-	-
Польща	175,2	100,0	66,9	101,7	78,5	99,0	100,0	66,7
Румунія	108,4	106,0	116,8	89,1	62,0	114,5	100,0	75,0
Словаччина	87,4	76,1	94,3	98,6	124,6	127,3	133,3	100,0
Словенія	114,0	98,7	67,0	110,7	75,5	97,1	-	-
Угорщина	119,6	102,7	74,1	97,1	67,8	89,6	-	-
Україна	99,8	109,8	102,4	86,9	87,7	94,7	-	-
ЄС	103,2	100,3	93,0	100,0	96,3	99,1	80,0	100,0

Джерело: складено автором на основі даних джерела [417; 632]

Трансформація інноваційного потенціалу в Україні сприяє розвитку туристичної сфери. За незначної частки доходу від туризму у валовому внутрішньому продукті (у 2018 р. – 0,59%, у 2017 р. – 0,62%, у 2016 р. – 0,48%, у 2015 р. – 0,24%, у 2012 – 2013 р. – 0,28%, у 2011 р. – 0,3%), оборот туристичної сфери зростає. Зокрема, у 2018 р. він збільшився на 13,87% порівняно з 2017 р., а відносно 2011 р. цей показник виріс більш ніж в чотири рази [317]. Кількість обслуговуваних туристів постійно збільшується: у 2018 р. цей показник виріс у 2,5 рази порівняно із 2011 р. та на 54,93% порівняно з 2017 р., що пов'язано з підвищенням попиту на туристичні послуги. Зростає

кількість суб'єктів туристичної діяльності: у 2018 р. на ринку туристичних послуг було зареєстровано 1833 суб'єктів, що на 5,2% більше, ніж у 2017 р. [545]. Подальше забезпечення позитивних зрушень у розвитку сфери туризму пов'язано з розвитком інноваційного потенціалу.

Таким чином, запропонована процедура аналізу розвитку інноваційного потенціалу в Україні та результати її застосування, надали змогу визначити сучасний стан та динаміку інноваційного потенціалу як в часовій так і в географічній ретроспективі.

3.2. Визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою інноваційного потенціалу

Мінливі реалії інноваційного простору функціонування туристичних підприємств висувають нові вимоги до визначення статусу туристичних підприємств залежно від оцінки інноваційного потенціалу.

В науковій літературі туристичне підприємство розглядається, як підприємство, що займається збутом туристичних послуг споживачам [31; 92; 209], його основною функцією є виробництво (комплектування), надання та реалізація комплексного турпродукту [92], тобто туристичне підприємство виступає посередниками між споживачем (туристом) та виробником туристичних послуг (засобами розміщення туристів, транспортними організаціями, підприємствами харчування та ін.) [92; 168; 209; 321]. На основі узагальнення та систематизації існуючих наукових підходів до типізації туристичних підприємств розглянуто три форми їх функціонування:

– туристичні оператори (туроператори) – «юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних та супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність» [463]; туристичне підприємство «пропонує

різноманітний асортимент послуг з організації внутрішніх та міжнародних подорожей; формує пакети послуг безпосередніх виробників в комплексний стандартний туристичний продукт, який реалізується за визначеною ціною» [92];

– туристичне агентство (турагентство) – «юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів та туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації супутніх послуг» [463]; турагентство це роздрібне підприємство, яке забезпечує продаж турів, організованих туроператорами, та надає окремі туристичні послуги (транспортних, екскурсійних та ін.).

– бюро подорожей і екскурсій – «організує тури, трансури і екскурсії» [92].

Загальна характеристика запропонованих форм туристичних підприємств представлена в таблиці 3.20.

Таблиця 3.20

Загальна характеристика форм туристичних підприємств

Критерій характеристики	Форма туристичного підприємства		
	Туроператор (ТО)	Турагентство (ТА)	Бюро подорожей і екскурсій (БПЕ)
Форма продажу турпродукту	Оптова	Роздрібна	Роздрібна
Функції	Маркетингова Утворююча Організаційна Ціноутворююча Збутова Функція взаємодії	Посередницька Маркетингова Збутова Інформативна Консультативна Порадницька	Маркетингова Організаційна Збутова Інформативна Просвітницька
Асортимент туристичного продукту	Широкий	Широкий	Вузький
Мінімальний розмір фінансового забезпечення	20000 євро	2000 євро	-
Ліцензування	Обов'язкове	Необов'язкове	Необов'язкове
Кількість в Україні, 2017 р.	498 одиниць	1172 одиниці	73 одиниці
Середньооблікова кількість штатних одиниць, 2017 р.	4638 осіб	3348 осіб	204 особи
Дохід від надання туристичних послуг, 2017 р.	17917371,6 тис.грн	552130 тис.грн	33473,7 тис.грн
Операційні витрати на надання туристичних послуг, 2017 р.	14263972 тис.грн	611592 тис.грн	25387,3 тис.грн

Джерело: складено автором на основі даних [92; 463; 545; 594]

Згідно характеристики туристичних підприємств, туроператори, як суб'єкти туристичного ринку, здійснюють ряд функцій, які призводять до формування і оптової реалізації широкого асортименту туристичного продукту; діяльність туроператорів регулюється Законом України «Про туризм» [463], діяльність цих підприємств вимагає ліцензування і наявності мінімального розміру фінансового забезпечення у 20000 євро; ці підприємства мають значні економічні показники діяльності (витратовіддача в середньому складає 14,17).

Найбільш розповсюдженими суб'єктами туристичного ринку є турагенства (1172 підприємства), які виступають посередниками між туроператорами і споживачами, вони займаються роздрібним продажем туристичного продукту; мінімальний розмір фінансового забезпечення складає 2000 євро. Ще одним суб'єктом туристичного ринку є бюро подорожей і екскурсій (бюро подорожей, бюро екскурсій), це найменш розвинутий сектор туристичного ринку, але при визначених умовах ці підприємства можуть інтенсивно розвиватися в рекреаційно привабливих регіонах країни.

Задля дослідження інноваційного потенціалу було обрано 24 туристичні підприємства України (12 туроператорів; 8 турагенств; 4 бюро подорожей і екскурсій), коротка довідка про які надана в таблиці Г.1.

У ході дослідження проведено диференціацію вибіркової сукупності туристичних підприємств за чотирма типами інноваційної поведінки шляхом кластеризації, яка базується на класифікації А. Юданова, та передбачає групування підприємств за ступенем активності їх дій в інноваційних процесах на експлеренти, віоленти, патієнти та комутанти. Для ідентифікації типу інноваційної поведінки туристичних підприємств розроблено шкалу, що виступає універсальним засобом стандартизації значень запропонованих критеріїв оцінки та дає змогу встановити відповідний ранг критерію у діапазоні від 1 до 4 балів, де 4 балам відповідає максимально можливе значення, а 1 балу – мінімальне. У таблиці 3.21 наведено вісім критеріїв оцінок, які виступили ідентифікаторами чотирьох типів інноваційної поведінки туристичних підприємств [241; 366].

Таблиця 3.21

Шкала критеріїв оцінки типу інноваційної поведінки туристичних підприємств

№	Критерії оцінки	Оцінка в балах			
		1	2	3	4
1	Готовність підприємства до інновацій (Ігп)	Низька	Не достатня	Середня	Висока
2	Відношення підприємства до інновацій (Івп)	Консерватор	Інноватор-послідовник	Інноватор-челенджер	Інноватор-лідер
3	Інтенсивність інновацій (Іі)	Згасаюча	Циклічна	Наростаюча	Висока
4	Сфера застосування інновацій (Ісз)	Точкові інновації	Тільки продуктові інновації	Окремі сфери підприємства	Усі сфери діяльності підприємства
5	Достатність фінансування інновацій (Ідф)	Низька	Середня	Вище середньої	Висока
6	Інформаційна підтримка інновацій (Іпі)	Низька	Середня	Вище середньої	Висока
7	Ресурсне забезпечення інновацій (Ірз)	Не застосовується	Застосовується частково	Застосовуються окремі ресурси	Застосовується оптимальний набір ресурсів
8	Результати поширення інновацій (Ірп)	Незначний ефект	Епізодичний ефект	Систематичний економічний і соціальний ефект	Значний економічний і соціальний ефект

Джерело: складено автором

Згідно даних таблиці 3.21, було встановлено діапазони середніх значень (I), що характеризують різні типи інноваційної поведінки туристичного підприємства, для комутантів – $0 < I \leq 2,3$, патієнтів – $2,3 < I \leq 3$, віолентів – $3 < I \leq 3,4$ та експлерентів – $3,4 < I \leq 4$ [520]. Оцінки інноваційної поведінки туристичних підприємств різних форм наведено у таблиці 3.22.

Таблиця 3.22

Оцінка типу інноваційної поведінки туристичних підприємств

№	Туристичне підприємство	Середня оцінка експертів за критеріями інноваційної поведінки								Усереднене значення
		Ігп	Івп	Іі	Ісз	Ідф	Іпі	Ірз	Ірп	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	ТОВ «Аккорд-тур»	3,7	3,6	2,7	3,8	3,7	3,8	2,8	3,2	3,41
2	ТОВ «Гревел профешнл груп»	3,8	3,9	3,5	2,4	2	3,1	3,6	2,7	3,13
3	ТОВ «Тез тур»	3,8	3,8	2,8	3,6	3,4	3,9	3,5	2,2	3,38

Продовження таблиці 3.22

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4	ТОВ «Гамалія»	2,6	2,8	3,6	3,3	3,4	2,7	2,9	3,5	3,10
5	ТОВ «Красін Тур»	1,8	2,6	1,8	3,1	1,8	2,7	2,2	1,9	2,24
6	«А.Е.Т. Джоін Ап»	4	3,2	2,9	3,5	3,8	3,8	3,5	2,8	3,44
7	ТОВ «Спутнік»	3,2	3,8	2,4	2,6	2,7	2,6	3,3	3,2	2,98
8	ТОВ «Албіз-тур»	3,6	3,4	3,3	3,7	3,1	2,6	2,6	3,4	3,21
9	ПП «Альянс»	2,6	2,5	3,5	3,4	3,1	4	2,1	1,8	2,88
10	ТОВ «Тревелсвіт»	3,1	2,9	3,4	3,2	2,8	2,6	2,7	3	2,96
11	ТОВ «Туристична компанія «Анекс Тур»	3,2	3,7	2,4	2,3	2,7	2,4	3,2	2,7	2,83
12	ТОВ «Парті Тревел»	2,6	1,6	1,8	2,2	2,3	3,2	2,1	2,4	2,28
13	ТА «Поїхали з нами»	1,6	1,8	2,6	2,4	2,5	3	2,4	2,2	2,31
14	ТА «Штурвал Плюс»	2,5	3,3	3,4	3,6	3,4	2,6	2,2	3,2	3,03
15	ТА «Жара»	2,1	2,6	3	2,5	2,2	1,6	1,8	2,1	2,24
16	ТА «Океан тур»	2,4	2,3	2,6	3,6	3,7	2,6	3,6	3,4	3,03
17	ТА «Щасливий квиток»	3,4	3,2	3,5	4	3,6	3,5	3,8	3,2	3,53
18	ТК «Штурман»	2,6	2,5	2,4	2,2	3,1	3,6	2,6	3,4	2,80
19	ТА «Горизонт тур»	2,3	1,6	1,8	1,5	2,1	2,6	2,4	2,4	2,09
20	ТА «Нові горизонти»	3,3	2,6	2,4	2,2	2,4	2,1	1,6	1,7	2,29
21	Київське бюро подорожей та екскурсій	3,1	3,5	2,9	3,8	3,4	3,2	2,6	1,9	3,05
22	Чернігівське бюро подорожей та екскурсій	1,3	1,4	1,6	1,5	2,6	2,8	2,6	2,1	1,99
23	Запорізьке бюро подорожей та екскурсій	1,6	1,4	1,5	2,3	2,1	2,2	1,9	1,4	1,80
24	Вінницьке бюро подорожей та екскурсій	2,1	2,3	3,2	2,4	3,1	2,6	2,4	1,3	2,43

Джерело: складено та розраховано автором

Кластеризація за формою туристичних підприємств та критерієм інноваційної поведінки представлена в таблиці 3.23.

Таблиця 3.23

Кластеризація туристичних підприємств

Кластер	Туроператори (ТО)	Турагентства (ТА)	Бюро подорожей та екскурсій (БПЕ)
Експлеренти	ТОВ «Аккорд-тур», «А.Е.Т. Джоін Ап»	ТА «Щасливий квиток»	-
Віоленти	ТОВ «Тревел профешнл груп», ТОВ «Гез тур», ТОВ «Гамалія», ТОВ «Албіз-тур»,	ТА «Штурвал Плюс», ТА «Океан тур»	Київське бюро подорожей та екскурсій
Патієнти	ПП «Альянс», ТОВ «Туристична компанія «Анекс Тур», ТОВ «Спутнік», ТОВ «Тревелсвіт»	ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТК «Штурман»	Вінницьке бюро подорожей та екскурсій
Комутанти	ТОВ «Красін Тур», ТОВ «Парті Тревел»	ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти»	Чернігівське бюро подорожей та екскурсій, Запорізьке бюро подорожей та екскурсій

Джерело: складено автором

Головним результатом дослідження в цьому пункті має стати визначення статусу туристичних підприємств в рамках представлених кластерів залежно від оцінки інноваційного потенціалу. Логіка цього дослідження представлена на рисунку 3.26.

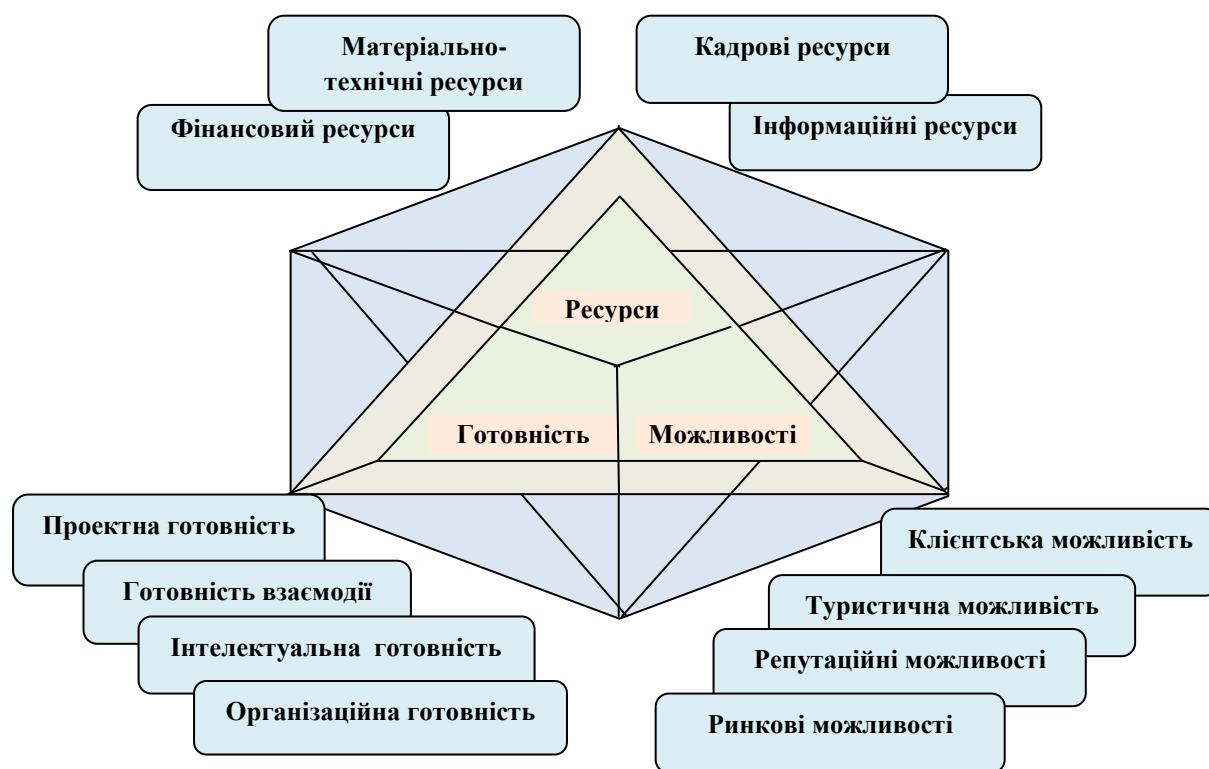
Рис. 3.26. Логіка визначення статусу туристичних підприємств за оцінкою інноваційного потенціалу

Джерело: складено автором

Визначення статусу туристичних підприємств базується на спліт-аналізі, який передбачає дроблення на окремі складові (виділення фракцій інноваційного потенціалу та їх складових, формування оціночної шкали інноваційного потенціалу, виявлення ступеня узгодженості думок експертів, оцінка ресурсної фракції інноваційного потенціалу, оцінка фракції готовності інноваційного потенціалу, оцінка фракції можливостей інноваційного

потенціалу) та на пул-аналізі, який представляє собою об'єднання складових оцінки в загальну сукупність (рангова оцінка туристичних підприємств за окремими фракціями інноваційного потенціалу, визначення інтегрального показника рангу інноваційного потенціалу, визначення і характеристика статусу туристичного підприємства залежно від оцінки інноваційного потенціалу, формування пропозицій щодо орієнтації розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств).

Оцінка інноваційного потенціалу туристичних підприємств, як інтерференція ресурсів з можливостями, і готовністю (п.1.1), по-перше, передбачає оцінку ресурсної фракції, фракції готовності; фракції можливості за окремими елементами (рис. 3.27).

Примітка.

- – Фракції інноваційного потенціалу туристичних підприємств
- – Складові фракції інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Рис. 3.27. Фракції інноваційного потенціалу туристичного підприємства

Джерело: складено автором

Фракції інноваційного потенціалу та їх складові доповнюють одна одну, що формує відповідне поле для взаємопов'язаного розвитку в цілому [321, 325; 397, с. 112].

На основі сформованої шкали (табл. 3.24) проведено оцінку ресурсної фракції інноваційного потенціалу туристичних підприємств (табл. Д.1), оцінку фракції готовності інноваційного потенціалу туристичних підприємств (табл. Д.2), оцінку фракції можливостей інноваційного потенціалу туристичних підприємств (табл. Д.3).

Таблиця 3.24

Оціночна шкала інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Характеристика оцінки інноваційного потенціалу	Бали		
	1	2	3
Становище складових фракцій інноваційного потенціалу	Задовільне	Добре	Відмінне
Середнє значення оцінки елементів інноваційного потенціалу	$1 \leq b \leq 1,5$	$1,6 \leq b \leq 2,3$	$2,4 \leq b \leq 3$
	Недостатній стан елементу	Достатній стан елементу	Високий стан елементу

Джерело: складено автором

Оцінка за кожною складовою фракцій інноваційного потенціалу туристичних підприємств представлена як середнє значення думок 8 експертів (Е) за шкалою, наданої в таблиці 3.24.

Для виявлення ступеня узгодженості думок експертів (фахівців, що опитувалися) за оцінками поставлених перед ними питань було використано коефіцієнт конкордації Кендалла, що обчислюється за формулами:

$$W = \frac{12 \sum_{i=1}^K \Delta_i^2}{n^2(K^3 - K)}; \quad (3.3)$$

де n - кількість фахівців, що опитувалися; $n=8$;

$$\Delta_i = \sum_{j=1}^n b_{ij} \frac{1}{K} \sum_{i=1}^K \sum_{j=1}^n b_{ij} \quad (3.4)$$

b_{ij} - перетворений ранг i -го фактора j -го експерта;

Аналізуючи величину одержаного коефіцієнта конкордації Кендалла (табл. 3.25), слід звернути увагу на наступні умови: якщо $W = 1 - \epsilon$ повна узгодженість експертів в оцінці ступеня впливу факторів, тобто ϵ ідентичність думок (уявлень, поглядів) експертів в оцінці ступеня впливу фактора; $W = 0$ – узгодженість поглядів експертів повністю відсутня; $W \neq 0$ та $W \neq 1$ перевіряємо значущість обчисленого коефіцієнта конкордації використовуючи критерій χ^2 (χ^2 -квадрант).

Таблиця 3.25

Значення коефіцієнта конкордації Кендалла для окремих фракцій інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Показник	Ресурсна фракція	Фракція готовності	Фракція можливостей
Коефіцієнт конкордації Кендалла	0,503652	0,767428	0,688323

Джерело: складено та розраховано автором

У подальшому вважатимемо:

- 1) коефіцієнт конкордації значущим, тобто $W \neq 0$, якщо

$$\chi_{\text{обч}}^2 > \chi_{\text{табл}}^2, \quad (3.5)$$

- 2) коефіцієнт конкордації не значущий, тобто $W = 0$, якщо

$$\chi_{\text{обч}}^2 < \chi_{\text{табл}}^2, \quad (3.6)$$

Чим коефіцієнт конкордації ближчий до одиниці, тим більша узгодженість думок експертів в оцінці поставленого питання. Використовуючи таблицю 3.26, можливо визначити, що має місце помітна узгодженість думок експертів з питань оцінки ресурсної фракції інноваційного потенціалу (0,503652) і оцінки фракції можливостей інноваційного потенціалу (0,688323) та висока узгодженість думок експертів з питань оцінки фракції готовності інноваційного потенціалу (0,767428).

Таблиця 3.26

Карта ступеню узгодженості експертів

Значення коефіцієнта конкордації W	0,1 – 0,3	0,3 – 0,5	0,5 – 0,7	0,7 – 0,9	>0,9
Ресурсна фракція			0,503652		
Фракція готовності				0,767428	
Фракція можливостей			0,688323		
Характеристика узгодженості експертів	Слабка	Помірна	Помітна	Висока	Дуже висока

Джерело: складено автором

Оцінка ресурсної фракції інноваційного потенціалу туристичних підприємств охоплює чотири складові: фінансові ресурси, матеріально-технічні ресурси, кадрові ресурси, інформаційні ресурси (табл. Д.1).

В рамках оцінки фінансових ресурсів виділені такі оціночні показники: фінансування з власних коштів, фінансування з залучених коштів, забезпеченість обіговим капіталом, забезпеченість власним обіговим капіталом, збалансованість фінансових ресурсів; в рамках оцінки матеріально-технічних ресурсів оцінені такі показники: достатність основних фондів, достатність матеріальних обігових активів, технічна оснащеність підприємства, власний транспорт, залучені основні фонди; в рамках оцінки кадрових ресурсів мають місце такі показники: достатність персоналу, кваліфікація керівників, кваліфікація фахівців, досвід персоналу, продуктивність персоналу; оцінка інформаційних ресурсів здійснена на основі таких показників: власна науково-технічна інформація (патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних), економічна інформація, маркетингова інформація, ефективна комунікаційна мережа на підприємстві.

Найбільші значення оціночних показників ресурсної фракції мають підприємства – експлеренти, найменші значення – підприємства – комутанти, якщо аналізувати ці оціночні показники в рамках окремої групи, то підприємства – туристичні оператори – мають кращі показники достатності і якості ресурсів ніж підприємства – туристичні агентства, а ці, в свою чергу,

мають вищі значення ресурсного потенціалу ніж підприємства – бюро подорожей та екскурсій (рис. Д.1).

Результати оцінки виявили відмінний стан показників ресурсного потенціалу ($2,4 \leq b \leq 3$) у підприємств: ТОО «Аккорд-тур» (фінансування з залучених коштів – 2,5 балів, достатність матеріальних обігових активів – 2,625 балів, власний транспорт – 2,5 балів, залучені основні фонди – 2,625 балів, достатність персоналу – 2,625 балів, ефективна комунікаційна мережа на підприємстві – 2,5 балів); ТОО «Джоін Ап» (фінансування з власних коштів – 2,5 балів, фінансування з залучених коштів – 2,5 балів, забезпеченість власним обіговим капіталом – 2,625 балів, збалансованість фінансових ресурсів – 2,5 балів, технічна оснащеність підприємства – 2,625 балів, залучені основні фонди – 2,625 балів, достатність персоналу – 2,5 балів, досвід персоналу – 2,5 балів, продуктивність персоналу – 2,5 балів); ТА «Щасливий квиток» (фінансування з власних коштів – 2,63 балів, фінансування з залучених коштів – 2,5 балів, забезпеченість обіговим капіталом – 2,5 балів, забезпеченість власним обіговим капіталом – 2,5 балів, залучені основні фонди – 2,75 балів, достатність персоналу – 2,625 балів, досвід персоналу – 2,625 балів, продуктивність персоналу – 2,5 балів, ефективна комунікаційна мережа на підприємстві – 2,5 балів); ТОО «Тревел профешнл груп» (фінансування з залучених коштів – 2,5 балів, забезпеченість обіговим капіталом – 2,5 балів, залучені основні фонди – 2,5 балів); ТОО «Гез тур» (достатність матеріальних обігових активів – 2,5 балів); ТОО «Гамалія» (технічна оснащеність підприємства – 2,5 балів, власний транспорт – 2,5 балів).

Задовільний стан оціночних показників ресурсного потенціалу ($1,0 \leq b \leq 1,5$) виявлено у підприємств-віолентів: ТА «Океан тур» та Київське БПЕ – показник оцінки власної науково-технічної інформації дорівнює 1,5 балів; підприємств – патентів: ТОО «Альянс» (збалансованість фінансових ресурсів – 1,375 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,5 балів); ТОО «Анекс Тур» (власна науково-технічна інформація – 1,5 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,5 балів); ТОО «Спутнік» (фінансування з залучених коштів –

1,5 балів, продуктивність персоналу – 1,5 балів, власна науково-технічна інформація – 1,5 балів); ТОО «Тревелсвіт» (власна науково-технічна інформація – 1,375 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,5 балів); ТА «Поїхали з нами» (достатність матеріальних обігових активів – 1,5 балів, залучені основні фонди – 1,5 балів, достатність персоналу – 1,5 балів); ТА «Жара» (збалансованість фінансових ресурсів – 1,375 балів, технічна оснащеність підприємства – 1,5 балів, власна науково-технічна інформація – 1,5 балів, економічна інформація – 1,5 балів); ТА «Штурман» (фінансування з залучених коштів – 1,5 балів, збалансованість фінансових ресурсів – 1,375 балів, достатність матеріальних обігових активів – 1,375 балів, власна науково-технічна інформація – 1,25 балів); Вінницьке БПЕ (збалансованість фінансових ресурсів – 1,5 балів, достатність основних фондів – 1,375 балів, власна науково-технічна інформація – 1,25 балів); підприємств-комутантів: ТОО «Красін Тур» (забезпеченість власним обіговим капіталом – 1,5 балів, збалансованість фінансових ресурсів – 1,5 балів, достатність основних фондів – 1,5 балів, власна науково-технічна інформація – 1,375 балів); ТОО «Парті Тревел» (фінансування з залучених коштів – 1,5 балів, достатність основних фондів – 1,5 балів, залучені основні фонди – 1,25 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,375 балів); ТА «Горизонт тур» (фінансування з власних коштів – 1,5 балів, фінансування з залучених коштів – 1,25 балів, забезпеченість обіговим капіталом – 1,375 балів, забезпеченість власним обіговим капіталом; збалансованість фінансових ресурсів – 1,375 балів, достатність основних фондів – 1,25 балів, достатність матеріальних обігових активів – 1,375 балів, технічна оснащеність підприємства – 1,5 балів, залучені основні фонди – 1,5 балів, власна науково-технічна інформація – 1,125 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,25 балів); ТА «Нові горизонти» (забезпеченість обіговим капіталом – 1,5 балів, забезпеченість власним обіговим капіталом – 1,5 балів, збалансованість фінансових ресурсів – 1,25 балів, достатність основних фондів – 1,375 балів, достатність матеріальних обігових активів – 1,375 балів, технічна оснащеність підприємства – 1,25 балів, власний транспорт – 1,5 балів, залучені

основні фонди – 1,425 балів, продуктивність персоналу – 1,5 балів, власна науково-технічна інформація – 1,25 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,25 балів, економічна інформація – 1,375 балів); Чернігівське БПЕ (фінансування з власних коштів – 1,5 балів, 1,25 балів, забезпеченість обіговим капіталом – 1,25 балів, забезпеченість власним обіговим капіталом – 1,375 балів, збалансованість фінансових ресурсів – 1,25 балів, достатність основних фондів – 1,375 балів, достатність матеріальних обігових активів – 1,375 балів, технічна оснащеність підприємства – 1,375 балів, власний транспорт – 1,375 балів, залучені основні фонди – 1,375 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,375 балів, маркетингова інформація – 1,5 балів, ефективна комунікаційна мережа на підприємстві – 1,25 балів); Запорізьке БПЕ (фінансування з залучених коштів – 1,25 балів, забезпеченість обіговим капіталом – 1,375 балів, забезпеченість власним обіговим капіталом – 1,375 балів, збалансованість фінансових ресурсів – 1,375 балів, достатність основних фондів – 1,5 балів, достатність матеріальних обігових активів – 1,25 балів, технічна оснащеність підприємства – 1,5 балів, власний транспорт – 1,375 балів, залучені основні фонди – 1,375 балів, кваліфікація фахівців – 1,5 балів, продуктивність персоналу – 1,5 балів, власна науково-технічна інформація – 1,25 балів, патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних – 1,25 балів, ефективна комунікаційна мережа на підприємстві – 1,5 балів).

Більшість досліджуваних підприємств мають добрий стан складових фракції ресурсного потенціалу ($1,6 \leq b \leq 2,3$).

На рисунку 3.28 представлена усереднена оцінка складових ресурсної фракції туристичних підприємств, яка наглядно характеризує за кожним підприємством показник окремої складової ресурсної фракції туристичних підприємств. Слід відмітити високі показники ресурсного потенціалу підприємств-експлерентів: ТО «Джоін Ап», ТО «Аккорд-тур», ТА «Щасливий випадок» та найнижчі показники – Чернігівського БПЕ та Запорізького БПЕ (підприємства-комутанти).

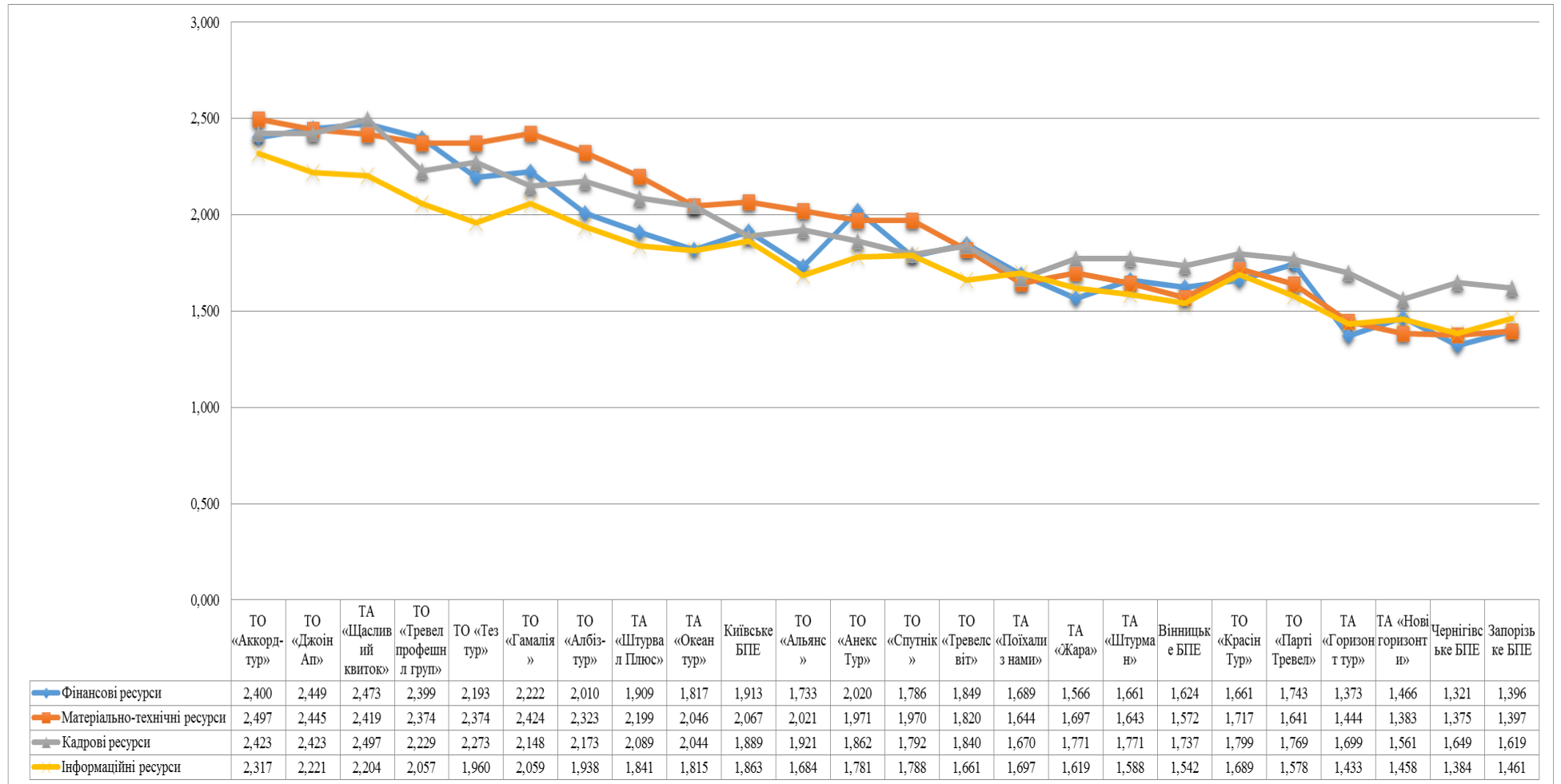

Рис. 3.28. Оцінка складових ресурсної фракції туристичних підприємств (розраховано як середня геометрична)

Джерело: складено та розраховано автором

Наступним кроком оцінки інноваційного потенціалу туристичного підприємства має бути оцінка фракції готовності інноваційного потенціалу, яка включає чотири складові: проектну готовність, готовність взаємодії, інтелектуальну готовність та організаційну готовність (табл. Д.2).

При цьому, проектна готовність передбачає оціночні показники: оновлення туристичного продукту, оновлення технічної бази підприємства, використання нових інформаційних технологій, переорієнтації бізнес-процесів, зміни методів управління; готовність взаємодії передбачає оцінку: взаємодії з бізнес-партнерами, стратегічного партнерства з підприємствами туристичної інфраструктури, встановлення лояльних відносин з клієнтами, сприятливості соціальному партнерству, раціонального цільового фокусування; інтелектуальна готовність включає оцінку: достатності освіти, знань персоналу, креативності і ініціативності персоналу, наявності реляційного капіталу, взаємодії з підприємствами інноваційної інфраструктури, розвитку інформаційних технологій; організаційна готовність формується на оцінці таких елементів: конфігурація і тип організаційної структури, якість зв'язків в організації, прогресивність технологій і методів управління, розподіл прав і відповідальності за ланками управління, розвиток організаційної культури та корпоративної атмосфери.

При оцінці фракції готовності інноваційного потенціалу відмінний стан складових готовності потенціалу ($2,4 \leq b \leq 3$) виявили у всіх підприємств-експлерентів: ТО «Аккорд-тур» (оновлення туристичного продукту – 2,625 балів, взаємодія з бізнес-партнерами – 2,5 балів, встановлення лояльних відносин з клієнтами – 2,5 балів, раціональне цільове фокусування – 2,5 балів, розподіл прав і відповідальності за ланками управління – 2,5 балів, розвиток організаційної культури та корпоративної атмосфери – 2,5 балів); ТО «Джоін Ап» (оновлення туристичного продукту – 2,625 балів, використання нових інформаційних технологій – 2,5 балів, встановлення лояльних відносин з клієнтами – 2,5 балів, розвиток інформаційних технологій – 2,5 балів, розподіл прав і відповідальності за ланками управління – 2,625 балів, розвиток

організаційної культури та корпоративної атмосфери – 2,5 балів); ТА «Щасливий квиток» (оновлення туристичного продукту – 2,5 балів, сприятливість соціальному партнерству – 2,5 балів, раціональне цільове фокусування – 2,5 балів, розподіл прав і відповідальності за ланками управління – 2,625 балів); та окремі елементи у деяких підприємств-віолентів: ТО «Гамалія» (оновлення технічної бази підприємства – 2,5 балів); ТО «Албіз-тур» (оновлення технічної бази підприємства – 2,5 балів, взаємодія з бізнес-партнерами – 2,5 балів).

Більшість туристичних підприємств мають оцінку складових фракції готовності інноваційного потенціалу в діапазоні $1,6 \leq b \leq 2,3$, що свідчить про добрий стан цих складових. Найнижчі показники у підприємств-патієнтів та підприємств-комутантів (рис. Д.2). Узагальнена оцінка складових фракції готовності інноваційного потенціалу представлена на рисунку 3.29.

Досліджувальні підприємства мають вищі показники проектної готовності та готовності взаємодії, так оціночний показник проектної готовності ТО «Джоін Ап» має найбільшу оцінку – 2,88 балів. Показники інтелектуальної готовності та організаційної готовності мають нижчі показники, так Чернігівське БПЕ та Запорізьке БПЕ мають організаційну готовність – 1,315 балів та 1,294 балів відповідно.

Наступним кроком є дослідження фракції можливостей інноваційного потенціалу. Фракція можливостей інноваційного потенціалу включає чотири складові: туристичну можливість, клієнтську можливість, ринкову можливість, репутаційну можливість. Ці складові визначаються оціночними показниками, так, туристична можливість визначається природними можливостями туристичного продукту, туристськими можливостями антропогенного походження, розвитком туристичної інфраструктури, новими технологіями розробки та надання туристичного продукту, ступенем освоєння рекреаційних можливостей туристичного продукту; клієнтські можливості складаються з оціночних показників: зручність розташування підприємства для клієнтів, наявність клієнтської бази, поширення лояльності клієнтів,

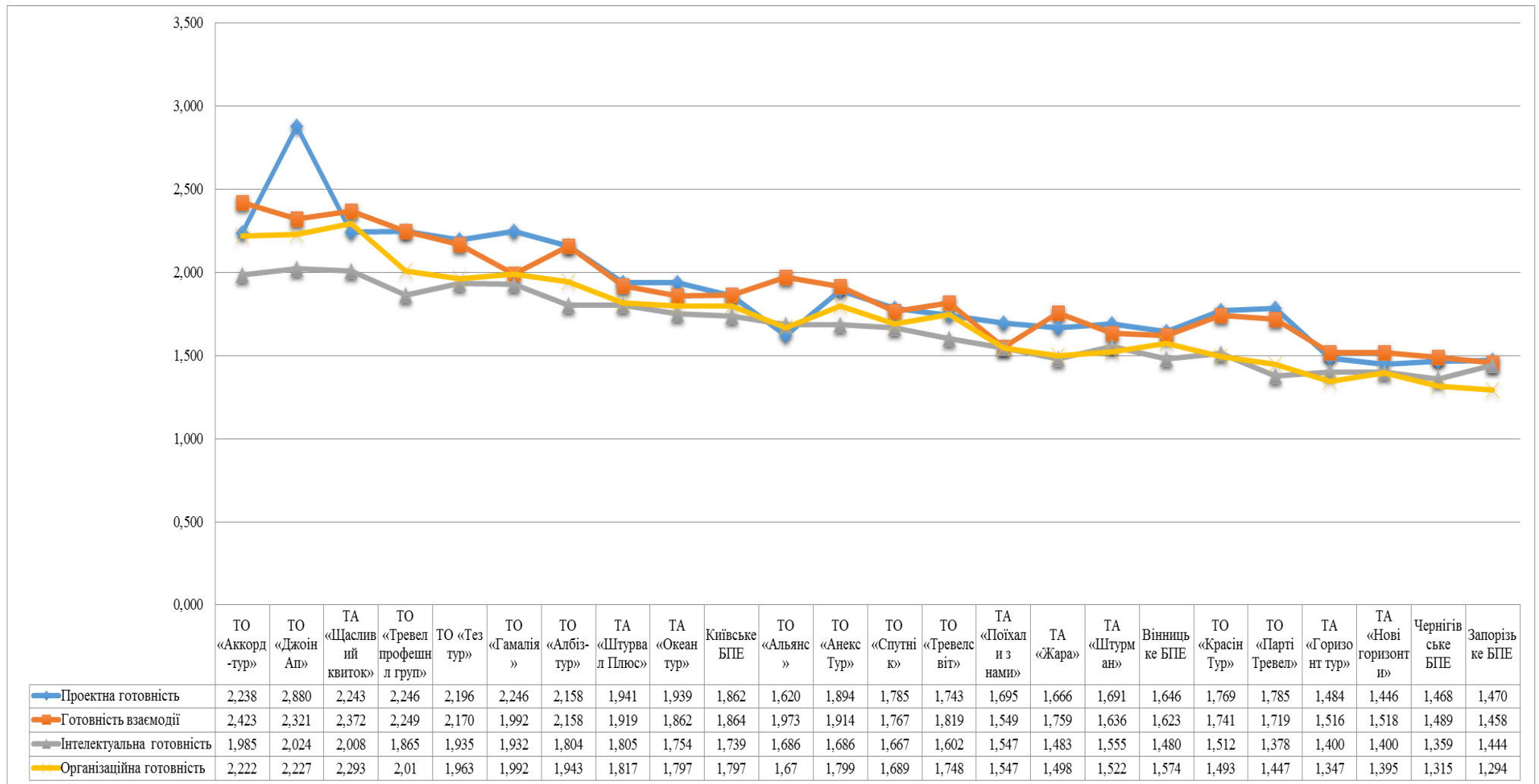

Рис. 3.29. Оцінка складових фракції готовності туристичних підприємств (розраховано як середня геометрична)

Джерело: складено та розраховано автором

наявність статусу постійного споживача, ефективне соціальне партнерство; до оціночних показників ринкових можливостей входять такі елементи: розширення та поглиблення меж ринку та його сегментів, диференціація туристичного продукту, персоналізація цінової політики, ефективне просування інноваційного продукту і брэнда підприємства, диверсифікація в межах галузі; складова репутаційних можливостей включає такі оціночні показники: здатність до інтеграції в туристичний і інноваційний простір, гнучкість в процесі взаємодії, впізнаванність та позитивне відношення до брэнда, забезпечення атмосфери інноваційності, здатність до управління конфліктами (табл. Д.3).

Кращій стан окремих складових можливостей інноваційного потенціалу ($2,4 \leq b \leq 3$) мають підприємства-експлоренти: ТОО «Аккорд-тур» (природні можливості туристичного продукту – 2,5 балів, наявність клієнтської бази – 2,5 балів, диверсифікація в межах галузі – 2,5 балів); ТОО «Джоін Ап» (туристські можливості антропогенного походження – 2,5 балів, наявність клієнтської бази – 2,5 балів, здатність до управління конфліктами – 2,5 балів); ТА «Щасливий квиток» (туристські можливості антропогенного походження – 2,625 балів, наявність клієнтської бази – 2,625 балів).

Фракція можливостей інноваційного потенціалу має найбільшу кількість оцінок показників, які характеризують її складові як задовільні ($1,0 \leq b \leq 1,5$). Так оцінка розвитку туристичної інфраструктури підприємств оцінена в 1,5 балів для: ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», Вінницьке БПЕ, ТОО «Красін Тур», Запорізьке БПЕ; в 1,375 балів для: ТА «Штурман», ТОО «Парті Тревел», Чернігівське БПЕ; в 1,25 балів для ТА «Горизонт тур».

Оціночні показники «нові технології розробки та надання туристичного продукту» оцінено в 1,5 балів на підприємствах: ТОО «Альянс», ТОО «Красін Тур»; в 1,375 балів: ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти»; в 1,25 балів – Чернігівське БПЕ; в 1,125 балів – Запорізьке БПЕ. Ступінь освоєння рекреаційних можливостей туристичного продукту оцінено наступним чином: Київське БПЕ, ТОО «Альянс», ТОО «Тревелсвіт», ТА «Штурман» – 1,5 балів;

ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», Вінницьке БПЕ, ТА «Горизонт тур» – 1,375 балів; ТО «Парті Тревел», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ – 1,25 балів. Наявність статусу постійного споживача оцінено як задовільні такі підприємства: ТО «Спутнік», ТО «Тревелсвіт», ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел», Запорізьке БПЕ – 1,5 балів; Вінницьке БПЕ, ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти» – 1,375 балів. Ефективне соціальне партнерство оцінено таким чином: ТО «Гез тур», Київське БПЕ, ТО «Альянс», ТА «Штурман», Запорізьке БПЕ – 1,5 балів; ТО «Альянс», ТО «Спутнік», ТО «Тревелсвіт», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», Вінницьке БПЕ, ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел» – 1,375 балів; ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти» – 1,25 балів.

Розширення та поглиблення меж ринку та його сегментів має такі задовільні оцінки: ТА «Штурман», Вінницьке БПЕ, ТО «Парті Тревел», ТА «Нові горизонти» – 1,5 балів; ТА «Жара», ТА «Горизонт тур», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ – 1,375 балів. Персоналізація цінової політики має наступні задовільні значення: ТА «Жара», ТА «Штурман», Вінницьке БПЕ, ТО «Парті Тревел» – 1,5 балів; ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Запорізьке БПЕ – 1,375 балів.

Ефективне просування інноваційного продукту і бренда підприємства відповідно: ТО «Альянс», ТО «Спутнік», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», ТО «Красін Тур» – 1,5 балів; ТО «Парті Тревел», ТА «Горизонт тур», Запорізьке БПЕ – 1,375 балів; ТА «Нові горизонти», ТА «Горизонт тур» – 1,25 балів.

Оціночний показник диверсифікації в межах галузі має такі значення: ТА «Жара», Запорізьке БПЕ – 1,5 балів; ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ – 1,375 балів.

Оцінка здатності до інтеграції в туристичний і інноваційний простір довела, що задовільний рівень цього показника мають наступні підприємства: ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТО «Спутнік», ТО «Тревелсвіт», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», Вінницьке БПЕ, ТА «Нові горизонти» – 1,5 балів; ТО «Красін Тур», ТА «Горизонт тур», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ –

1,375 балів. Гнучкість в процесі взаємодії має таку оцінку: ТО «Красін Тур», Чернігівське БПЕ – 1,5 балів; ТА «Горизонт тур» – 1,375 балів.

Впізнаванність та позитивне відношення до бренда отримало такі задовільні оцінки: ТА «Жара», ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ – 1,5 балів; ТА «Горизонт тур» – 1,375 балів. Найнижчі показники елементів інноваційного потенціалу для усіх підприємств мали місце при оцінці забезпечення атмосфери інноваційності: ТО «Аккорд-тур», ТО «Тревел профешнл груп», ТО «Тез тур», ТО «Албіз-тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ – 1,5 балів; ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТО «Спутнік», Вінницьке БПЕ, ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел» – 1,375 балів; ТА «Поїхали з нами», ТА «Горизонт тур», Запорізьке БПЕ – 1,250 балів (рис. В.3). Отже, фракція можливостей інноваційного потенціалу має слабкі позиції порівняно з іншими фракціями.

Результати оцінки складових фракції можливостей представлено на рисунку 3.30.

Найнижчі показники мають репутаційні можливості туристичних підприємств. Підприємства-експлеренти мають найбільші показники майже за усіма складовими, традиційно низькими показниками складових можливостей інноваційного потенціалу є показники підприємств-комутантів.

Для подальшого аналізу показників інноваційного потенціалу окремих туристичних підприємств скористаємося ранговою оцінкою за допомогою розрахунку багатовимірної середньої:

$$\bar{R} = \frac{1}{n*m} \sum \sum b_{ij}, \quad (3.7)$$

де n – кількість експертів,

m – кількість факторів,

b_{ij} – бальна оцінка j -го експерта i -го параметру.

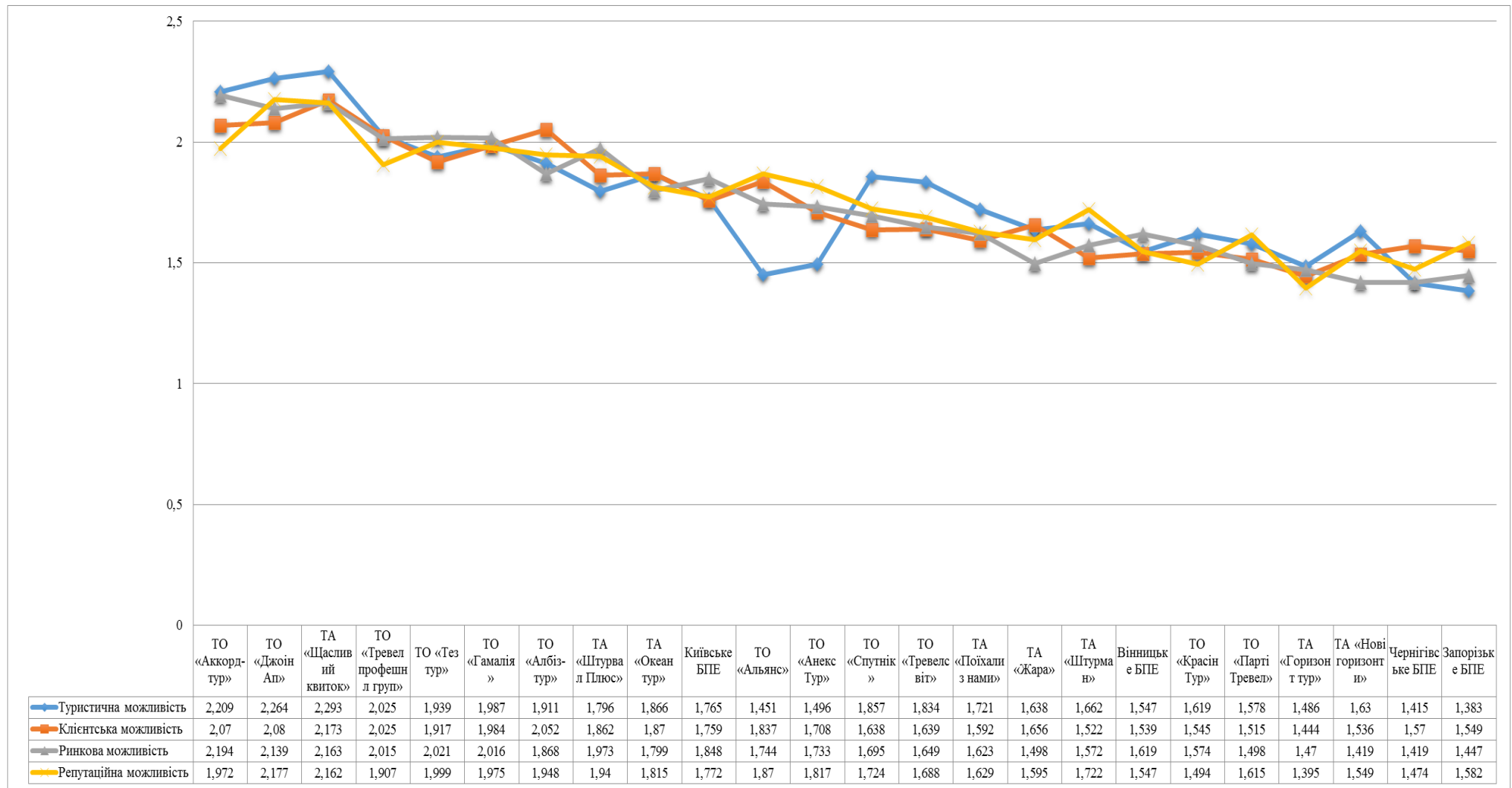

Рис. 3.30. Оцінка складових фракції можливостей туристичних підприємств (розраховано як середня геометрична)

Джерело: складено та розраховано автором

Приклад розрахунку рангової оцінки для підприємства ТО «Аккорд-тур» представлений в таблицях Д.4–Д.6. Результати розрахунку цього показника для усіх підприємств надано в таблиці 3.27.

Таблиця 3.27

Рангова оцінка (R) за окремими фракціями туристичних підприємств

Туристичне підприємство	R ресурси	R готовність	R можливості
ТО «Аккорд-тур»	2,4125	2,225	2,1312
ТО «Джоін Ап»	2,4062	2,2312	2,1812
ТА «Щасливий квиток»	2,4061	2,2375	2,2125
ТО «Тревел профешнл груп»	2,2875	2,1062	2,0187
ТО «Тез тур»	2,2062	2,075	1,9875
ТО «Гамалія»	2,2187	2,05	2,0062
ТА «Штурвал Плюс»	2,1187	2,0375	1,9625
ТО «Албіз-тур»	2,0187	1,8812	1,9
ТА «Океан тур»	1,9375	1,85	1,85
Київське БПЕ	1,9437	1,825	1,8
ТО «Альянс»	1,85	1,7812	1,8125
ТО «Анекс Тур»	1,9187	1,8312	1,7812
ТО «Спутнік»	1,8437	1,7312	1,7437
ТО «Тревелсвіт»	1,8	1,7375	1,7125
ТА «Поїхали з нами»	1,6812	1,6062	1,6562
ТА «Жара»	1,6687	1,6062	1,6062
ТА «Штурман»	1,675	1,6125	1,625
Вінницьке БПЕ	1,625	1,5812	1,5687
ТО «Красін Тур»	1,725	1,6312	1,5625
ТО «Парті Тревел»	1,6937	1,5937	1,5625
ТА «Горизонт тур»	1,4937	1,4437	1,4562
ТА «Нові горизонти»	1,4779	1,4437	1,5437
Чернігівське БПЕ	1,4375	1,4125	1,475
Запорізьке БПЕ	1,475	1,4312	1,4687

Джерело: складено та розраховано автором

Згідно запропонованої шкали (див. табл. 3.24), підприємства-експлоренти мають рангову оцінку ресурсної фракції в діапазоні «відмінно»: ТО «Аккорд-тур» (2,4125), ТО «Джоін Ап» (2,4062), ТА «Щасливий квиток» (2,4061). Деякі підприємства комутанти мають рангову оцінку фракції ресурси, фракції готовності та фракції можливості в діапазоні «задовільно»: ТА «Горизонт тур» (R ресурси – 1,4937, R готовність – 1,4437, R можливості – 1,4562); ТА «Нові горизонти» (R ресурси – 1,4779, R готовність – 1,4437); Чернігівське БПЕ

(R ресурси – 1,4375, R готовність – 1,4125, R можливості – 1,475); Запорізьке БПЕ (R ресурси – 1,475, R готовність – 1,4312, R можливості – 1,4687). Інші підприємства, які відносяться до віолентів, патієнтів, комутантів мають рангові оцінки окремих фракцій інноваційного потенціалу в діапазоні «добре». Графічне зображення рангових оцінок за окремими фракціями туристичних підприємств представлено на рис. 3.31.

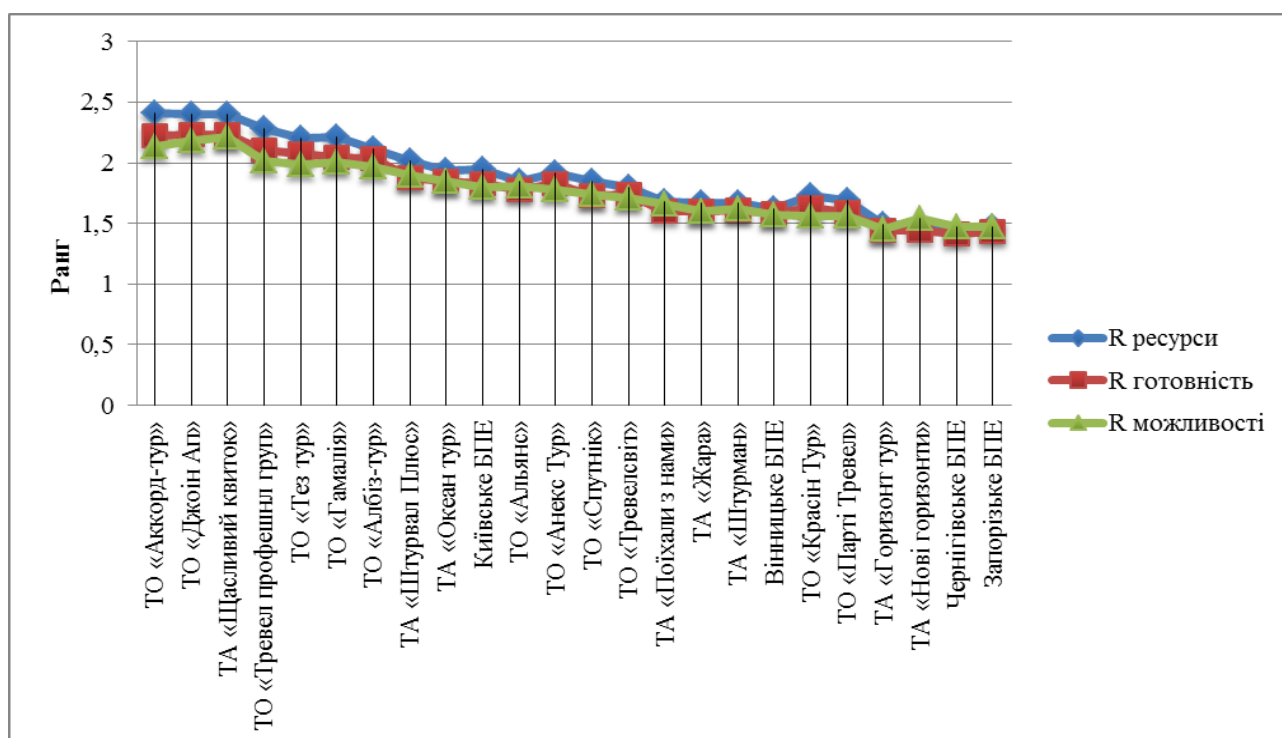

Рис. 3.31. Графічне зображення рангів окремих фракцій інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено та розраховано автором

За даними рис. 3.31, видно, що значення рангів фракцій майже збігаються за підприємствами і повторюють криві за окремими позиціями.

Для визначення статусу туристичних підприємств залежно від оцінки їх інноваційного потенціалу доцільно розрахувати інтегральний показник рангу інноваційного потенціалу, який визначається як середньозважена на основі рангових оцінок та векторів вагомості цих рангів за окремими фракціями туристичних підприємств (табл. 3.28, рис. 3.32).

Таблиця 3.28

Інтегральний показник рангу інноваційного потенціалу туристичних підприємств

№ п/п	Туристичне підприємство	R ресурси	Вектор вагомості R ресурси	R готовність	Вектор вагомості R готовність	R можливості	Вектор вагомості R можливості	R інтегральний
1	ТО «Аккорд-тур»	2,4125	0,356420	2,225	0,328719	2,1312	0,314861	2,262295
2	ТО «Джоін Ап»	2,4062	0,352888	2,2312	0,327223	2,1812	0,31989	2,276961
3	ТА «Щасливий квиток»	2,4061	0,351071	2,2375	0,326471	2,21	0,322458	2,287823
4	ТО «Тревел профешнл груп»	2,2875	0,356731	2,1062	0,328457	2,0187	0,314812	2,143329
5	ТО «Гез тур»	2,2062	0,351939	2,075	0,331010	1,9875	0,317051	2,093432
6	ТО «Гамалія»	2,2187	0,353583	2,05	0,326698	2,0062	0,319718	2,095646
7	ТА «Штурвал Плюс»	2,1187	0,346266	2,0375	0,332996	1,9625	0,320738	2,041561
8	ТО «Албіз-тур»	2,0187	0,348058	1,8812	0,324350	1,9	0,327592	1,935217
9	ТА «Океан тур»	1,9375	0,343681	1,85	0,328160	1,85	0,328160	1,880072
10	Київське БПЕ	1,9437	0,349040	1,825	0,327725	1,8	0,323235	1,85835
11	ТО «Альянс»	1,85	0,339842	1,7812	0,327204	1,8125	0,332954	1,815003
12	ТО «Анекс Тур»	1,9187	0,346893	1,8312	0,331073	1,7812	0,322034	1,845451
13	ТО «Спутник»	1,8437	0,346651	1,7312	0,325499	1,7437	0,327849	1,774296
14	ТО «Тревелсвіт»	1,8	0,342857	1,7375	0,330952	1,7125	0,326190	1,750774
15	ТА «Поїхали з нами»	1,6812	0,340076	1,6062	0,324905	1,6562	0,335019	1,648457
16	ТА «Жара»	1,6687	0,341870	1,6062	0,329065	1,6062	0,329065	1,627567
17	ТА «Штурман»	1,675	0,340967	1,6125	0,328244	1,625	0,330789	1,637945
18	Вінницьке БПЕ	1,625	0,340321	1,5812	0,331148	1,5687	0,328530	1,591999
19	ТО «Красін Тур»	1,725	0,350702	1,6312	0,331632	1,5625	0,317665	1,642272
20	ТО «Парті Тревел»	1,6937	0,349224	1,5937	0,328605	1,5625	0,322172	1,618571
21	ТА «Горизонт тур»	1,4937	0,339972	1,4437	0,328592	1,4562	0,331437	1,464842
22	ТА «Нові горизонти»	1,4779	0,330974	1,4437	0,323315	1,5437	0,345710	1,48959
23	Чернігівське БПЕ	1,4375	0,332370	1,4125	0,326590	1,475	0,341040	1,442124
24	Запорізьке БПЕ	1,475	0,337151	1,4312	0,327139	1,4687	0,335711	1,458556

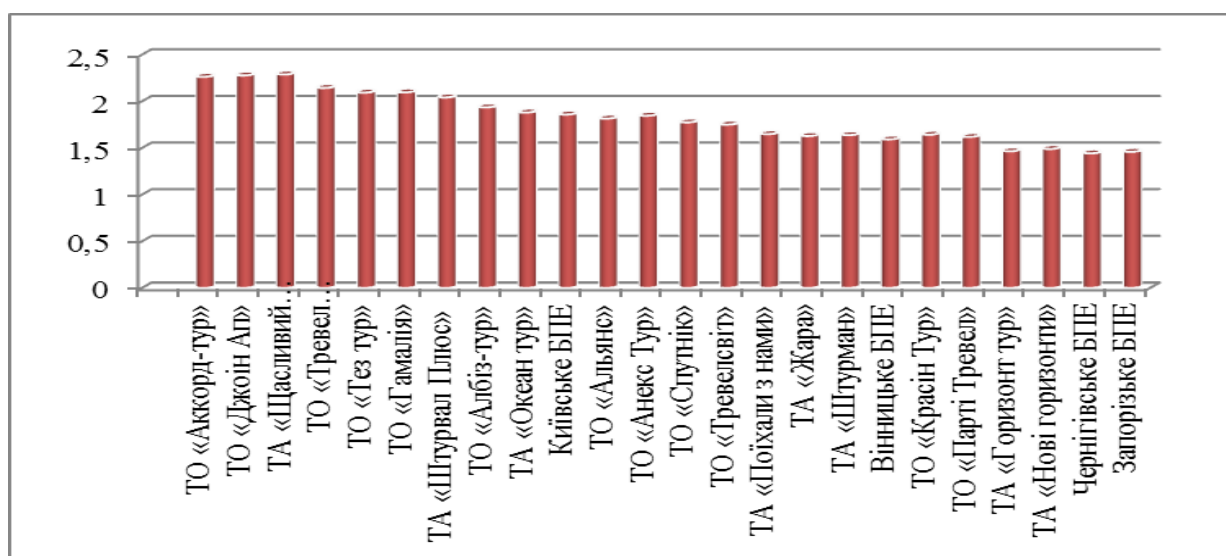

Рис. 3.32. Інтегральний показник рангів інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено та розраховано автором

За методом Кінга (unweighted pair-group method using arithmetic averages), де міра подібності встановлюється як арифметичне середнє, можливо виділити групи туристичних підприємств за оцінкою інтегрального показника рангу інноваційного потенціалу:

$$D = \sum_{i=1}^{k_1} \sum_{j=1}^{k_2} d(b_{1_i}, b_{2_j}) / k_1 k_2, \quad (3.8)$$

де b_{1_i}, b_{2_j} – показники оцінки рівня інноваційного потенціалу туристичних підприємств, що порівнюються попарно $i = \overline{1, k_1}, j = \overline{1, k_2}$.

Метод Кінга дає можливість визначити тип зв'язку як Евклідову відстань за наступними параметрами: число об'єктів (підприємств) – 24, число параметрів (інтегральний рейтинговий показник) – 1, кількість місць (груп підприємств за отриманими розрахунками) – 5.

Процедура групування туристичних підприємств за допомогою методу середнього зв'язку Кінга (ієрархічного методу) складається з кроків:

- 1) пошук і об'єднання двох найбільш схожих об'єктів (підприємств) в матриці подібності за інтегральним рейтинговим показником (див. табл. 3.28);
- 2) визначення близькості двох об'єктів в залежності від міри схожості для поміщення об'єкта в групу (табл. 3.29);

Таблиця 3.29

Визначення рівня зв'язку між об'єктами

Пара метри	Значення параметрів																						
	5	16	19	14	15	22	8	13	1	11	9	6	12	19	23	18	2	21	3	4	7	1	2
Об'єднанні об'єкти	6	18	22	16	17	23	10	17	2	12	10	7	13	23	24	20	3	22	4	5	8	3	4
Рівень зв'язку	0,002213	0,004327	0,006285	0,008348	0,008996	0,010862	0,012899	0,019575	0,020097	0,021214	0,023523	0,028171	0,037679	0,041676	0,04879	0,050984	0,077373	0,077959	0,133702	0,142087	0,192096	0,30793	0,480536

Джерело: складено та розраховано автором

- 3) об'єднання в одну групу об'єктів, які далі вважаються одним об'єктом (групою) з усередненими по кластеру параметрами (таблиця 3.30);
- 4) пошук двох чергових найбільш схожих об'єктів, і повтор процедури з кроку 2 до повного вичерпання матриці подібності.

Таблиця 3.30

Закріплення місця підприємства згідно метода середнього зв'язку Кінга

Номер групи	Чисельність підприємств	Об'єкти (підприємства за порядковим номером таблиці 3.28)	Ідентифікація підприємств
1	3	1; 2; 3	ТО «Аккорд-тур», ТО «Джоін Ап», ТА «Щасливий квиток»
2	4	4; 5; 6; 7	ТО «Тревел профешнл груп», ТО «Тез тур», ТО «Гамалія», ТА «Штурвал Плюс»
3	7	8; 9; 10; 11; 12; 13; 14	ТО «Албіз-тур», ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТО «Альянс», ТО «Анекс Тур», ТО «Спутнік», ТО «Тревелсвіт»
4	5	15; 16; 17; 19; 20	ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел»
5	5	18; 21; 22; 23; 24	Вінницьке БПЕ, ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ

Джерело: складено та розраховано автором

Згідно отриманих груп присвоєно статус туристичних підприємств залежно від оцінки інноваційного потенціалу (табл. 3.31).

Таблиця 3.31

Статус туристичних підприємств залежно від оцінки інноваційного потенціалу

№	Туристичне підприємство	Інтегральний показник I_n	Група за рівнем I_n	Статус	Орієнтація розвитку інноваційного потенціалу підприємства
1	2	3	4	5	6
1	ТО «Аккорд-тур»	2,262295	I – високий ступінь розвитку (більше 2,26)	Інноваційний локомотив	Кайдзен – удосконалення інноваційного потенціалу, орієнтованого на оптимізацію та стандартизацію інновацій із залученням незначних матеріальних витрат
2	ТО «Джоін Ап»	2,276961			
3	ТА «Щасливий квиток»	2,287823			
4	ТО «Тревел профешнл груп»	2,143329	II – значний ступінь розвитку (від 2,00 до 2,25)	Інноваційний драйвер	Бенчмаркінг – систематичний пошук та реалізація найкращих практик формування та реалізації інноваційного потенціалу, що має призвести до підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу
5	ТО «Тез тур»	2,093432			
6	ТО «Гамалія»	2,095646			
7	ТА «Штурвал Плюс»	2,041561			

Продовження таблиці 3.31

1	2	3	4	5	6
8	ТО «Албіз-тур»	1,935217	III – середній ступінь розвитку (від 1,7 до 1,99)	Інноваційний форсаж	Реінжиніринг – здійснення радикальних змін щодо бізнес-процесів інноваційної діяльності, повне відмовлення від традиційних підходів на користь інноваційним перетворенням
9	ТА «Океан тур»	1,880072			
10	Київське БПЕ	1,85835			
11	ТО «Альянс»	1,815003			
12	ТО «Анекс Тур»	1,845451			
13	ТО «Спутнік»	1,774296			
14	ТО «Тревелсвіт»	1,750774	IV – достатній ступінь розвитку (від 1,6 до 1,69)	Інноваційний міст	Краудсорсинг – залучення до вирішення тих чи інших проблем інноваційного розвитку широкого кола осіб для використання їхніх творчих здібностей, знань і досвіду на добровільних засадах із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій
15	ТА «Поїхали з нами»	1,648457			
16	ТА «Жара»	1,627567			
17	ТА «Штурман»	1,637945			
18	ТО «Красін Тур»	1,642272			
19	ТО «Парті Тревел»	1,618571	V – недостатній ступінь розвитку (від 1,4 до 1,59)	Інноваційний вакуум	Рефреймінг – спеціальний прийом, який передбачає оцінювання стану, дії, ситуації, фактів під новим, нетрадиційним кутом зору, орієнтується на повне перетворення підходів до формування, накопичення, використання інноваційного потенціалу
20	Вінницьке БПЕ	1,591999			
21	ТА «Горизонт тур»	1,464842			
22	ТА «Нові горизонти»	1,48959			
23	Чернігівське БПЕ	1,442124			
24	Запорізьке БПЕ	1,458556			

Джерело: складено автором

Результати, представлені в таблиці 3.31, свідчать про той факт, що статус «інноваційний локомотив» мають підприємства-експлеренти (ТО «Акорд-тур», ТО «Джоін АП», ТА «Щасливий квиток»), цей статус характеризує підприємства як впевненого лідера з питань розвитку інноваційного потенціалу, якому доцільно орієнтуватися на підтримку існуючого стану за допомогою кайдзен-підходу.

Наступна група підприємств має статус «інноваційний драйвер» (ТО «Тревел профешнл груп»; ТО «Тез тур»; ТО «Гамалія»; ТА «Штурвал Плюс»), який характеризує підприємства, як ті, що йдуть за лідером, тому їм доцільно за допомогою бенчмаркінгу постійно удосконалювати інноваційний потенціал з орієнтацією на підприємства статусу «інноваційний локомотив».

Найбільш значна за кількістю підприємств – група, яка має статус «інноваційний форсаж» (ТО «Албіз-тур», ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТО «Альянс», ТО «Анекс Тур», ТО «Спутнік», ТО «Тревелсвіт»). Цей статус характеризує підприємства, як ті, які мають достатній інноваційний потенціал

для його розвитку, тому їм необхідно запровадити реінжиніринг усіх бізнес-процесів з урахуванням інноваційної орієнтації.

Статус «інноваційний міст» мають підприємства (ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел»), які мають невисокі показники розвитку інноваційного потенціалу і потребують застосування системи краудсорсінга, як всебічного перегляду усіх напрямків інноваційних перетворень задля вирішення проблем інноваційної діяльності із залученням широкого кола осіб.

Самий слабкий статус мають підприємства (ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ), які потрапили до «інноваційного вакууму», тобто інноваційний потенціал цих підприємств є не достатнім, що тягне за собою значні проблеми в інноваційній діяльності. Ці підприємства потребують кардинальних перетворень у формі рефреймінгу, тобто повного перегляду підходів до формування і використання інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві за допомогою вміння дивитися на ситуацію з різних перспектив.

Отже, запропонований підхід до визначення статусу туристичних підприємств, виходячи з оцінки розвитку інноваційного потенціалу як інтерференції ресурсів з їх готовністю і інноваційними можливостями та спеціально розробленої шкали рангу інноваційного потенціалу, дозволив визначати статус туристичних підприємств (інноваційний локомотив, інноваційний драйвер, інноваційний форсаж, інноваційний міст, інноваційний вакуум) окремих кластерів (експлеренти, віоленти, пацієнти, комутанти).

3.3. Сегрегація ефектів використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Сучасні трансформаційні процеси, які мають місце в туристичній галузі є поштовхом як до радикальних так і до незначних інновацій на окремих туристичних підприємствах. Від інноваційного потенціалу ці туристичні

підприємства очікують бажаних результатів, які виражаються в отриманні ефекту. Враховуючи цей факт вважаємо, що інноваційний потенціал є головною умовою існування інноваційно орієнтованого туристичного підприємств та необхідною передумовою створення і комерціалізації інноваційного туристичного продукту, який є результатом діяльності підприємства і забезпечує ефективність його діяльності.

Складність та тривалість інноваційного процесу на фоні впливу дестабілізуючих факторів вітчизняної економіки стають причиною значних труднощів щодо вибору та впровадження інновацій. Це зумовлює необхідність комплексної, виваженої, гнучкої, оперативної та системної оцінки ефекту використання інноваційного потенціалу як основи прийняття управлінських рішень [582]. Очікуваний результат використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств (фінансовий, виробничий, науково-дослідний, маркетинговий тощо) забезпечує отримання різних за природою та значенням ефектів на рівні підприємства, а у випадку дифузії (комерціалізації) інновацій – всієї галузі; має місце інклюзивний характер ефекту інноваційної діяльності. Тому виникає необхідність визнати різноманітність отриманих ефектів використання інноваційного потенціалу та встановити їх зв'язок. Теоретичні і практичні питання ефекту та ефективності використання інноваційного потенціалу досліджували як вітчизняні так і закордонні вчені [44; 159; 171; 215; 294; 365; 507; 510; 555; 580; 582; 591; 693].

Череп А.В. дає загальне визначення ефекту (від лат. *effectus* – «виконання, дія») – як результату, досягнутого від будь-якого заходу [580]. О.В. Донець в своїй роботі «Зміст економічних категорій «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності» визначає ефект в інноваційній діяльності як «кінцевий результат впроваджувальної діяльності в одному з економічних вимірах – матеріальному або грошовому, який може бути виражений через підвищення якості продукції; скорочення виробничого циклу та прискорення оборотності товарів; вивільнення ресурсів тощо» [159].

Одна група науковців [171; 555; 618] прирівнює ефект використання інноваційного потенціалу до ефекту від реалізації інноваційних проектів. Інша група науковців [29; 215; 591] ототожнює ефективність використання інноваційного потенціалу і ефективність інвестиційної діяльності.

Ми схильні розглядати ефект використання інноваційного потенціалу як позитивний результат (перевищення результату над витратами) від його використання, який зачіпає усі основні функціональні зони діяльності туристичного підприємства (виробничу, фінансову, науково-дослідну, маркетингову).

Останнім часом опубліковано достатня кількість наукових праць [20; 365; 507; 510; 580; 582; 593], в яких досліджують різні види ефекту та ефективності використання інноваційного потенціалу. Ці автори відображають добірку різних видів ефектів отриманих в результаті використання інноваційного потенціалу. Різноманітність показників ефекту носить дискусійний характер, але інклюзивний характер ефекту від інноваційної діяльності не визиває сумніву.

Узагальнення теоретичних досліджень свідчить, що ефект використання інноваційного потенціалу є багатоаспектним. Складові ефекту є різноякісними, але взаємопов'язаними. Визначення і облік усіх виникших ефектів і наслідків є необхідною умовою використання інноваційного потенціалу [121]. Критеріїв класифікації ефектів інноваційного потенціалу існує багато.

Ефекти використання інноваційного потенціалу мають принципову різницю, якщо вони характеризують різні функціональні зони діяльності підприємства, тому на рисунку 3.33 запропоновано контур ефектів використання інноваційного потенціалу туристичного підприємства в межах таких функціональних зон: фінанси (економічний, інвестиційний, бюджетний); виробництво (ресурсний, екологічний, соціальний, туристичний); маркетинг (ринковий, комерційний, репутаційний); науково-дослідна робота (технічний, інтелектуальний, правовий).

Рис. 3.33. Контур ефектів використання інноваційного потенціалу туристичного підприємства, які виникають в межах окремих функціональних зон підприємства

Джерело: складено автором на основі [20; 313; 365; 507; 510; 580; 582; 593]

В силу специфіки природи інноваційного потенціалу пропонується враховувати види ефектів, які можуть торкатися як самого підприємства, так і його оточення (інноваційний та підприємницький простір), тобто ефект від використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств має мультиплікативні ознаки (табл. 3.32): ефект використання інноваційного потенціалу, який має місце в межах туристичного підприємства буде сприяти виникненню ефекту за межами підприємства, в свою чергу, ефект за межами туристичного підприємства буде впливати на формування умов і мотивації активізації інноваційної діяльності на самому підприємстві (згідно «принципу доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем»).

Ефекти використання інноваційного потенціалу взаємопов'язані між собою [580]. Пропонується за допомогою таблиці 3.33 визначити як окремі види етіологічних ефектів (причин), впливають на інші види ефектів-патогенезів (наслідків).

Таблиця 3.32

Характеристика ефекту використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Функціональна зона	Види ефекту	Характеристика ефекту використання інноваційного потенціалу	
		В межах підприємства	За межами підприємства
1	2	3	4
Фінанси	Економічний	Збільшення доходів від інновацій в загальних доходах підприємства; отримання прибутку від впровадження інноваційних процесів і продуктів; покращення використання виробничих потужностей; отримання прибутку від впровадження винаходів, корисних моделей, ноу-хау тощо; оптимізація витрат; приріст прибутку від ліцензійної діяльності	Прибуток від ліцензійної діяльності (для ліцензіата); зростання ВВП країни; збільшення експорту країни за рахунок реалізації інноваційної продукції (послуги) та технологій
	Інвестиційний	Скорочення термінів окупності інвестицій; зниження ступеня ризикованості інновацій; інвестиційна привабливість підприємства	Скорочення термінів окупності інвестицій для зовнішніх інвесторів; зниження ступеня ризикованості інновацій; інвестиційна привабливість галузі, регіону, країни
	Бюджетний	Отримання фінансової підтримки інноваційної діяльності з боку держави	Збільшення відрахувань податків та обов'язкових платежів в державний та місцеві бюджети
Виробництво	Ресурсний	Оптимізація виробничого процесу; забезпечення ефективності застосування матеріальних, нематеріальних, трудових ресурсів; прискорення оборотності ресурсів	Ефективне використання ресурсного потенціалу регіону, країни
Виробництво	Екологічний	Зменшення кількості відходів виробництва; підвищення ергономічності виробництва (зниження рівня шуму, вібрації, електромагнітного поля тощо); зниження сум штрафів за порушення екологічного законодавства і нормативних документів; забезпечення екологічної безпеки підприємства	Зменшення забруднення атмосфери, землі, води; покращення екологічності товарів (послуг); забезпечення екологічної безпеки країни
	Соціальний	Зміна кількості робочих місць; покращення умов праці робітників; приріст доходів персоналу; зміни чисельності працівників; зміна кваліфікації працівників; покращення здоров'я працівників; зростання інноваційної активності персоналу; підвищення задоволеності працею робітників	Забезпечення задоволення потреб споживачів; збільшення показників зайнятості населення; збільшення вільного часу населення; зростання рівня життя населення
	Туристичний	Якісно нові зміни туристичного продукту; підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичного продукту	Підвищенням ефективності функціонування інфраструктури туризму
Маркетинг	Ринковий	Відповідність сегментів ринку можливостям реалізації інноваційного потенціалу підприємства; підвищення конкурентоспроможності підприємства і його товарів на ринку; збільшення частки ринку; освоєння нових ринків збуту	Оптимальність співвідношення ступеня задоволення потреб та ціни на інноваційну продукцію; підвищення попиту; зростання конкуренції; виникнення та розвиток нових ринків
	Комерційний	Приріст обсягу продажу; прибуток від реалізації інноваційної продукції; зниження ціни на продукцію; залучення нових споживачів; оптимізація товарних запасів	Розвиток нових видів та сфер торгівлі; трансфер інновацій; стратегічна орієнтація на інтеграцію до світових ринків; вихід на світові ринки

Продовження таблиці 3.32

1	2	3	4
Маркетинг	Репутаційний	Спроможність до інноваційного розвитку; формування іміджу прогресивного підприємства	Формування престижу країни, за рахунок інноваційної моделі розвитку
Науково-дослідна робота	Технічний	Підвищення науково-технічного та організаційного рівня виробництва; збільшення частки нових технологічних процесів; підвищення рівня автоматизації виробництва; оптимізація технічних параметрів виробництва та виробів; зниження ступеня ризикованості інновацій	Формування науково-технічного потенціалу галузі, регіону, країни; динамічний розвиток ринку інновацій
	Інтелектуальний	Збільшення частки нових інформаційних технологій; покращення професійної підготовки персоналу; формування інноваційних компетентностей; стимулювання творчого підходу до вирішення завдань	Розвиток науки в країні; підвищення престижу інтелектуальної праці; формування інтелектуального потенціалу в країні
	Правовий	Кількість зареєстрованих охоронних документів (авторських свідоцтв, патентів, ліцензій тощо); зниження сум штрафів за порушення законодавства і нормативних документів; підвищення соціальних та екологічних стандартів і норм виробничого процесу та продукції	Зростання кількості науково-технічних публікацій; підвищення відповідності інноваційної продукції соціальним та екологічним нормам

Джерело: складено автором на основі [20; 365; 507; 510; 512; 593]

Економічний ефект використання інноваційного потенціалу, виражається: в збільшенні доходів від науково-дослідної роботи в загальних доходах підприємства; отриманні прибутку від впровадження нового технологічного процесу; покращенні використання виробничих потужностей; отриманні прибутку від впровадження винаходів, корисних моделей, ноу-хау тощо; оптимізації витрат; приросту прибутку від ліцензійної діяльності; цей ефект потягне за собою інвестиційний ефект (скорочення термінів окупності інвестицій; зниження ступеня ризикованості інновацій; створення інвестиційною привабливості підприємства); ресурсний ефект (оптимізацію виробничого процесу; забезпечення ефективності застосування матеріальних, нематеріальних трудових ресурсів; прискорення оборотності ресурсів); ринковий ефект (відповідність сегментів ринку можливостям реалізації потенціалу підприємства; підвищення конкурентоспроможності підприємства і його товарів на ринку; збільшення частки ринку; освоєння нових ринків збуту);

комерційний ефект (приріст обсягу продажу; отримання прибутку від реалізації інноваційної продукції; зниження ціни на продукцію; залучення нових споживачів; оптимізація товарних запасів).

Таблиця 3.33

Карта індикативного зв'язку різних видів ефекту використання інноваційного потенціалу

Функціональна зона	Етіологічний ефект	Ефект-патогенез												
		Економічний	Інвестиційний	Бюджетний	Ресурсний	Екологічний	Соціальний	Туристичний	Ринковий	Комерційний	Репутаційний	Технічний	Інтелектуальний	Правовий
Фінанси	Економічний	X	V	V	V				V	V				
	Інвестиційний	V	X	V	V				V		V	V		
	Бюджетний			X			V	V			V			
Виробництво	Ресурсний	V	V		X		V		V	V		V		
	Екологічний					X	V				V		V	
	Соціальний				V	V	X	V	V		V		V	
	Туристичний		V				V	X		V	V			
Маркетинг	Ринковий	V					V		X	V	V			V
	Комерційний	V	V		V				V	X				
	Репутаційний		V				V	V	V		X			
Науково-дослідна робота	Технічний				V		V		V	V		X	V	
	Інтелектуальний	V			V		V	V			V	V	X	V
	Правовий	V	V				V		V		V		V	X

Примітка. X – некоректний зв'язок; V – наявність зв'язку

Джерело: складено автором

Доцільно зазначити, що запропонована карта має індикативний, тобто рекомендаційний характер, тому що взаємозв'язок ефектів може змінюватися в залежності від специфіки використання інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві.

Визначення ефектів використання інноваційного потенціалу було здійснено за окремими роками (з 2011 р. до 2017 р.) шляхом виявлення наявності (1) або відсутності (0) окремих його видів на досліджуваних підприємствах. Результати опитування експертів з цього питання представлені в таблицях Е.1 – Е.4. Акумульована інформація щодо сегрегації ефектів представлена в таблиці 3.34.

Таблиця 3.34

Сегрегація ефектів використання інноваційного потенціалу на туристичних підприємствах за 2011–2017 рр.

Кластер	Туристичне підприємство	Ефекти використання інноваційного потенціалу													
		Економічний	Інвестиційний	Бюджетний	Ресурсний	Екологічний	Соціальний	Туристичний	Ринковий	Комерційний	Репутаційний	Технічний	Інтелектуальний	Правовий	Середньорічний показник
Експлєренти	ТО «Аккорд-тур»	6	5	3	5	4	7	5	5	5	6	5	4	3	9
	ТО «Джоїн Ап»	5	6	5	3	5	6	5	6	6	7	5	3	4	9,429
	ТА «Щасливий квиток»	5	5	5	5	6	6	5	6	5	3	4	4	3	8,857
	Середнє значення по кластеру експлєренти	5,333	5,333	4,3333	4,333	5	6,3333	5	5,6666	5,3333	5,33	4,6667	3,667	3,3333	9,094
Віоленти	ТО «Тревел профешнл груп»	5	6	5	3	3	6	4	6	4	5	5	5	4	8,714
	ТО «Гез тур»	4	3	3	6	3	6	6	5	5	6	4	5	4	8,571
	ТО «Гамалія»	6	4	4	6	4	4	5	6	4	5	5	4	4	8,714
	ТО «Албіз-тур»	4	4	6	4	6	6	4	5	5	3	4	5	4	8,571
	ТА «Штурвал Плюс»	4	4	4	4	4	4	6	4	5	3	6	4	2	7,714
	ТА «Океан тур»	3	5	3	5	4	3	4	4	4	5	4	4	3	7,286
	Київське БПЕ	4	4	5	3	2	4	3	4	3	5	4	4	3	6,587
	Середнє значення по кластеру віоленти	4,286	4,286	4,285	4,429	3,714	4,714	4,571	4,857	4,285	4,57	4,571	4,429	3,428	8,060
Патієнти	ТО «Альянс»	3	5	2	4	3	5	4	4	2	5	2	3	2	6,286
	ТО «Анекс Тур»	4	4	1	4	1	5	5	4	4	2	2	3	2	5,857
	ТО «Спутнік»	5	4	2	5	2	4	4	4	3	4	3	4	1	6,429
	ТО «Тревелсвіт»	4	3	2	4	3	5	4	5	2	3	4	1	0	5,714
	ТА «Поїхали з нами»	3	2	2	2	3	4	5	2	5	3	4	2	1	5,429
	ТА «Жара»	4	1	3	3	4	4	3	4	4	4	3	2	2	5,857
	ТА «Штурман»	3	5	2	2	3	4	4	4	1	2	3	4	2	5,571
	Вінницьке БПЕ	3	3	2	3	3	4	4	5	2	3	3	2	0	5,286
	Середнє значення по кластеру патієнти	3,625	3,375	2	3,375	2,75	4,375	4,125	4	2,875	3,25	3	2,625	1,25	5,806
Комутанти	ТО «Красін Тур»	2	2	2	2	3	5	2	4	2	4	1	2	0	4,429
	ТО «Парті Тревел»	4	2	1	4	2	3	4	0	2	2	3	1	0	4
	ТА «Горизонт тур»	3	1	1	3	2	5	4	2	2	3	2	0	1	4,143
	ТА «Нові горизонти»	2	1	3	2	0	5	1	3	3	2	2	1	0	3,571
	Чернігівське БПЕ	2	0	1	2	2	2	3	1	2	2	1	0	0	2,571
	Запорізьке БПЕ	2	1	0	1	0	3	1	1	2	2	2	1	0	2,286
	Середнє значення по кластеру комутанти	2,5	1,167	1,3333	2,333	1,5	3,8333	2,5	1,8333	2,1666	2,5	1,8333	0,833	0,1667	3,499

Джерело: складено автором

Результати досліджень свідчать про те, що усі види ефектів мали місце на окремих туристичних підприємствах, причому, найбільша кількість ефектів мала місце на підприємствах – експлерентах (переможцем виступає ТОО «Джоін Ап» – 9,449 ефектів в середньому за рік). Слід також відмітити високий показник кількості ефектів у підприємств-віолентів ТОО «Тревел профешнл груп» та ТОО «Гамалія» отримали в середньому 8,714 ефектів за рік; низький показник кількості ефектів отримали підприємства – комутанти: Чернігівське БПЕ – 2,571 та Запорізьке БПЕ – 2,286.

Для визначення зв'язків різних видів ефекту на підприємствах окремих кластерів було побудовано ієрархічне дерево евклідових відстаней для показників ефектів (дендрограми рис. Е.1 – Е.4). Отримана таксономія дозволяє групувати ефекти, що є гомогенними у відношенні до використання інноваційного потенціалу.

Згідно з утвореними зв'язками, можливо виділити групи ефектів, що найбільш тісно пов'язані відповідно до досліджуваних кластерів:

– ефекти на підприємствах-експлерентах згруповані таким чином:
1) економічний, туристичний, інвестиційний, комерційний, ринковий, технічний ефекти; 2) ринковий, технічний, бюджетний ефекти; 3) ресурсний, інтелектуальний, правовий ефекти;

– ефекти на підприємствах-віолентах згруповані таким чином:
1) економічний, ринковий, соціальний, комерційний, туристичний ефекти; 2) ринковий, інтелектуальний, технічний ефекти; 3) інтелектуальний, інвестиційний, бюджетний, ресурсний ефекти;

– ефекти на підприємствах-патієнтах згруповані таким чином:
1) економічний, ресурсний, соціальний, туристичний, ринковий, репутаційний ефекти; 2) бюджетний, екологічний, технічний, туристичний ефекти; 3) інвестиційний, інтелектуальний ефекти;

– ефекти на підприємствах-комутантах згруповані таким чином:
1) економічний, ресурсний, туристичний, технічний, комерційний,

репутаційний ефекти; 2) інвестиційний, інтелектуальний, ринковий, бюджетний ефекти; 3) соціальний, правовий ефекти.

Отже, найбільш тісними зв'язками на усіх підприємствах відмічені такі види ефектів: економічний, ресурсний, туристичний; залежність цих ефектів один від одного є етіологічною, тобто ці ефекти виступають поштовхом для інших ефектів.

Висновки до розділу 3

1. Дослідження світових рейтингів інновацій та туризму засвідчило коливання індексних показників сфери туризму (за індексом конкурентоспроможності туризму і подорожей Україна у 2013 р. посіла 76 місце серед 140 країн; у 2017 р. – 88 місце серед 136 країн) та значущості розвитку інноваційного потенціалу (за глобальним індексом інновацій Україна зайняла у 2017 р. 50 місце серед 127 країн, у 2015 р. – 64 місце серед 126 країн, у 2013 р. – 71 місце серед 142 країн).

Аналіз динаміки розвитку туризму в Україні та трансформації його інноваційного потенціалу показав, що за незначної частки доходу від туризму у валовому внутрішньому продукті (у 2018 р. – 0,59%, у 2017 р. – 0,62%, у 2016 р. – 0,48%, у 2015 р. – 0,24%, у 2012 – 2013 р. – 0,28%, у 2011 р. – 0,3%), оборот туристичної сфери зростає (у 2018 р. він збільшився на 13,87% порівняно з 2017 р., а відносно 2011 р. цей показник виріс більш ніж в чотири рази); кількість обслуговуваних туристів постійно збільшується (у 2018 р. цей показник виріс у 2,5 рази порівняно із 2011 р. та на 54,93% порівняно з 2017 р., що пов'язано з підвищенням попиту на туристичні послуги). Розвиток сфери туризму пов'язаний з формуванням інноваційного потенціалу окремих регіонів (за розрахунками інноваційного рейтингу регіонів України виявлено, що Полтавська область має інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 7; Запорізька область – 9; Одеська область – 11 та є лідерами розвитку інноваційного потенціалу; до групи, що має недостатній рівень інноваційної

активності входять Чернігівська область (інтегральний інноваційний рейтинг регіону – 34) та Хмельницька область (33)).

2. Запропоновано авторський підхід до визначення статусу туристичних підприємств у форматі розрахунку інтегрального показника інноваційного потенціалу туристичних підприємств у такій послідовності: 1) оцінка ресурсної фракції (фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних ресурсів); 2) оцінка фракції готовності (проектної, інтелектуальної, організаційної готовностей та готовності взаємодії); 3) оцінка фракції можливостей (туристичної, клієнтської, ринкової, репутаційної) інноваційного потенціалу; 4) рангова оцінка туристичних підприємств за окремими фракціями інноваційного потенціалу; 5) встановлення статусу туристичних підприємств залежно від місця підприємства за методом Кінга (інноваційний локомотив, інноваційний драйвер, інноваційний форсаж, інноваційний міст, інноваційний вакуум) 6) формування пропозицій щодо вибору підходів, способів та прийомів подальшого розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств (кайдзен, бенчмаркінг, реінжиніринг, краудсорсінг, рефреймінг).

Визначено, що високий ступінь розвитку інноваційного потенціалу притаманний усім підприємствам-експлерентам: ТОО «Аккорд-тур», ТОО «Джоін АП», ТА «Щасливий квиток» (статус «інноваційний локомотив»). Значний ступінь розвитку і статус «інноваційний драйвер» мають підприємства-віоленти: ТОО «Тревел профешнл груп», ТОО «Гез тур», ТОО «Гамалія», ТА «Штурвал Плюс». До статусу «інноваційний форсаж» віднесено більшу частину досліджуваних туристичних підприємств третьої групи, що характеризуються середнім ступенем розвитку і відносяться як до кластеру віолентів (ТОО «Албіз-тур», ТА «Океан тур», Київське БПЕ), так і до кластеру пацієнтів (ТОО «Альянс», ТОО «Анекс Тур», ТОО «Спутнік», ТОО «Тревелсвіт»). Статус «інноваційний міст» притаманний як підприємствам-пацієнтам (ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман») так і підприємствам-комутантам (ТОО «Красін Тур», ТОО «Парті тревел»). Розвиток туристичних підприємств-комутантів (ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти»,

Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ) і підприємства-пациєнта (Вінницьке БПЕ) зі статусом «інноваційний вакуум» є недостатнім і вимагає коригуючих дій.

3. Запропоновано методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств які виникають в межах окремих функціональних зон підприємства (фінанси, виробництво, маркетинг, науково-дослідна робота) і мають інклюзивний характер. Сегрегація цих ефектів базується на побудові ієрархічного дерева евклідових відстаней. Зазначено, що ефекти від використання інноваційного потенціалу (економічний, інвестиційний, бюджетний, ресурсний, екологічний, соціальний, ринковий, комерційний, репутаційний, технічний, інтелектуальний, правовий) взаємопов'язані між собою, і мають місце як на самому туристичному підприємстві, так і за його межами.

Результати досліджень за третім розділом дисертації опубліковані у наукових роботах здобувача [312, 313, 317 – 321, 325, 347, 632].

РОЗДІЛ 4

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

4.1. Обґрунтування процесу управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом

Прогресивний досвід розвинених країн свідчить, що процес існування і розвитку туристичних підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках не можливий без використання інноваційного потенціалу, тобто альтернативи інноваційному розвитку сьогодні не існує. Інноваційний потенціал, як будь-який інший потенціал вимагає ефективного управління. Тому в рамках інноваційного та туристичного простору існує необхідність у застосуванні ефективного управління інноваційним потенціалом туристичного підприємства, як важливої умови саморозвитку.

В загальному розумінні, управління – це система управлінських дій, які забезпечують досягнення поставлених цілей шляхом перетворення ресурсів на «вході» в продукцію на «виході» [494].

Категорію управління інноваційним потенціалом К.Б. Герасимов [104] визначає як взаємодію об'єкта управління (інноваційного потенціалу) і суб'єкта управління (органу управління), який приймає рішення стосовно об'єкту і концентрує увагу при характеристиці управління інноваційним потенціалом на інноваційних стратегіях, які забезпечують розвиток цього потенціалу. В.Г. Фахрісламов, С.Г. Фахрісламова [552] пропонують розглядати управління інноваційним потенціалом як платформу для впровадження інновацій. Отже, визначення категорії «управління інноваційним потенціалом» має різноманітні характеристики з боку окремих авторів, але усі вони не суперечать, а доповнюють одне одного.

Аутентичність управління інноваційним потенціалом проявляється в управлінських інструментах, рішеннях, діях, результатах (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Семантичний аналіз категорії «управління інноваційним потенціалом»

Джерело: складено автором на основі [80; 104; 328; 552]

Враховуючи результати семантичного аналізу сформовано власне бачення дефініції «управління інноваційним потенціалом».

Управління інноваційним потенціалом – інтегрована система дій, яка характеризується застосуванням управлінських функцій, методів і інструментів за рахунок постійного цілеспрямованого управлінського впливу на інноваційний потенціал підприємства з метою створення і реалізації інноваційних компетенцій задля отримання технічного, економічного, соціального та інших результатів.

Діалектичність управління інноваційним потенціалом як полісистемного явища проявляється у русі, розвитку та динаміці тенденцій цього управління на основі існуючих теоретичних наробок управлінських наук. Імперативами управління інноваційним потенціалом виступають як економічні так і неекономічні науки (економічна теорія, менеджмент, маркетинг, підприємництво, статистика, фінанси, бухгалтерський облік, право, психологія), які є базовими для зазначеного управління.

На основі проведеного моніторингу змісту управління інноваційним потенціалом [16; 24; 41; 68; 90; 115; 165; 184; 195; 199; 209; 520; 551; 598] можна відзначити, що імпульсом розвитку управління інноваційним потенціалом виступають наробки таких управлінських наук як: стратегічне управління, антикризове управління (управління розвитком), логістичне управління, управління інноваціями, управління потенціалом, управління маркетингом, управління знаннями, управління інтелектуальною власністю, управління ризиками, управління проектами, управління інформацією, управління персоналом, управління якістю, управління конкурентоспроможністю підприємства, економічне управління.

Завдяки теорії інноваційного менеджменту можливо казати про застосування в управлінні інноваційним потенціалом закономірностей управлінських відносин; завдяки фінансам має місце впровадження закономірностей фінансових відносин та грошових фондів в управлінні інноваційним потенціалом; завдяки маркетингу можливо застосування законів та закономірностей ринкових відносин; бухгалтерський облік забезпечує визначення стану засобів організації інноваційної діяльності (через збір, узагальнення, систематизацію даних); завдяки правовій науці і практиці можливо казати про правове регулювання в межах управління інноваційним потенціалом; економічна теорія забезпечує управління інноваційним потенціалом як прийняття рішення щодо дослідження виробничих відносин при обмежених ресурсах та розподілу і споживанні матеріальних благ; основні наробки психології як науки та практики дозволяють використовувати в

управлінні особливості формування, розвитку та прояву психологічних явищ і процесів; вплив теорії і практики підприємництва на розвиток управління інноваційним потенціалом полягає у можливості застосовувати питання максимізації задоволення комплексу соціально-економічних потреб в умовах невизначеності з метою отримання підприємницького доходу; завдяки статистиці можливо використання методик вимірювання розміру і кількісного співвідношення при визначенні соціально-економічних явищ [331] (рис. 4.2).

В результаті аналізу впливу загальноекономічних та управлінських наук слід відзначити, що формуванню теоретичного і практичного підґрунтя управління інноваційним потенціалом сприяв розвиток стратегічного управління інноваціями [36; 42; 142; 201; 202; 296; 447; 588], антикризового управління інноваціями (управління інноваційним розвитком) [9; 122; 201; 202; 226; 254; 263; 275; 376; 453; 427; 576], логістичного управління інноваціями [44; 128; 232; 242; 250; 288; 359; 421; 441; 474; 529; 532; 577; 578; 598], управління безпосередньо інноваціями [232; 242; 250; 288; 359; 421; 441; 466; 474; 529; 532; 577; 578; 598], управління інноваційним продуктом [57; 160; 250; 578], управління інноваційними інвестиціями [14; 38; 189], управління виробництвом інновацій [154; 245; 406; 597], управління маркетингом інновацій [215; 432], управління знаннями [52; 531], управління інтелектуальною власністю [182], управління інноваційними ризиками [84], управління інноваційними проектами [7; 142; 274; 484; 488], управління інформацією [136], управління витратами на інновації [190], управління персоналом [77; 263; 469], управління якістю інновацій [128; 198; 521], управління конкурентоспроможністю інноваційної продукції та підприємства [198; 233; 245; 496], економічного управління підприємством [30; 70; 230; 440; 572] (додаток Ж, табл. Ж.1).

В свою чергу, управління інноваційним потенціалом є визначальним в забезпеченні управління інноваціями, управління інноваційною діяльністю, управління інноваційним продуктом, управління інноваційними процесами, управління інноваційними проектами, управління інноваційним розвитком.

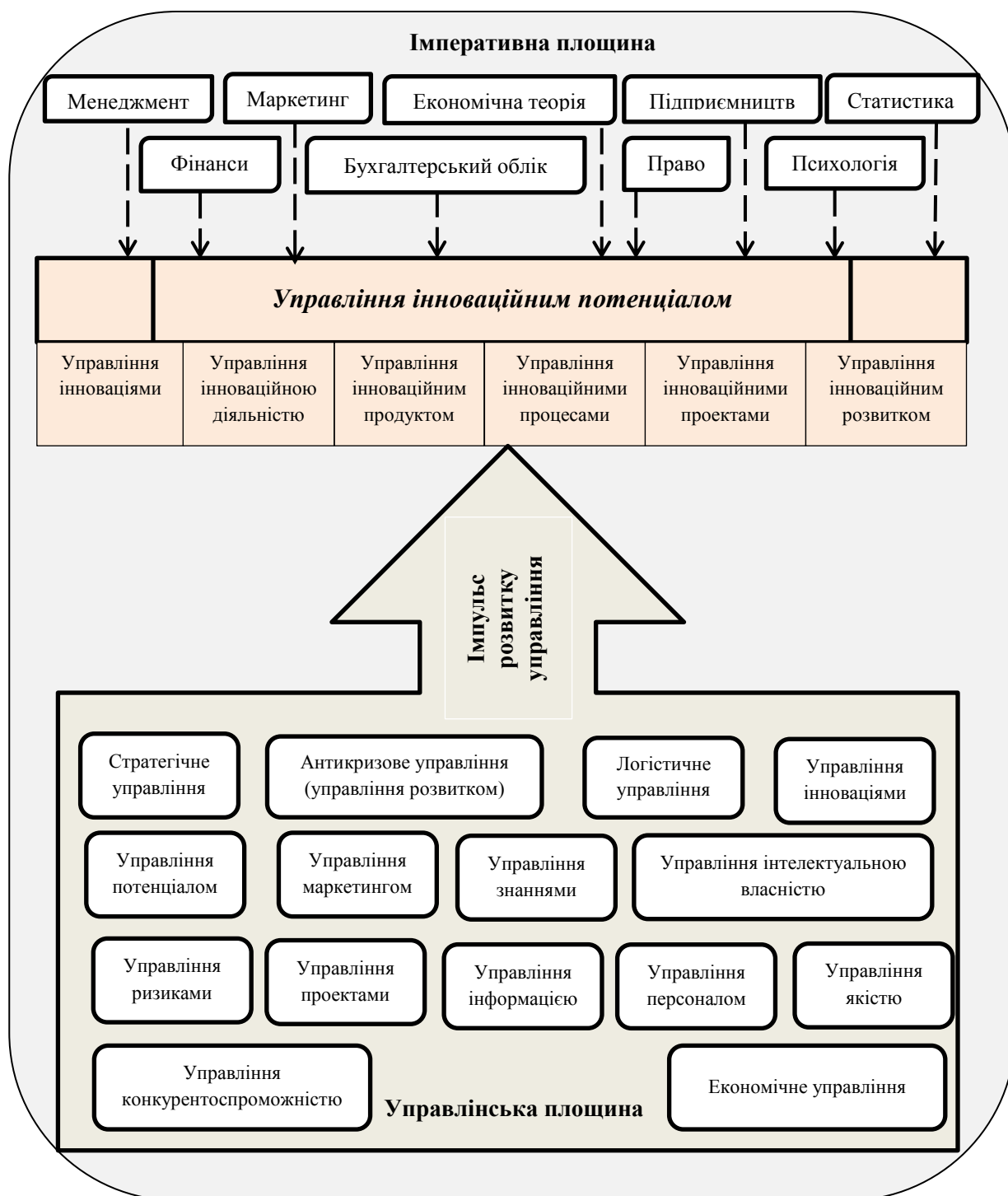

Рис. 4.2. Формування теоретичного підґрунтя управління інноваційним потенціалом

Джерело: складено автором

Зазначені концептуальні напрями формування управління інноваційним потенціалом дають можливість сформулювати уяву про зміст цієї категорії на туристичному підприємстві.

Управління інноваційним потенціалом туристичного підприємства – це складна багатофакторна система, яка охоплює окремі модулі: теоретичний зріз, організаційний зріз, практичний зріз (рис. 4.3).

В рамках теоретичного зрізу доцільно розглядати: мету управління інноваційним потенціалом; завдання, які конкретизують цю мету; методичний підхід до управління інноваційним потенціалом; функції та принципи управління інноваційним потенціалом; основні елементи управління, такі як суб'єкт та об'єкт; часовий відрізок, в межах якого застосовується визначений методичний підхід щодо управління інноваційним потенціалом; критерії та властивості управління, які визначають рамки застосування запропонованого підходу.

Організаційний зріз є циклічною складовою, яка забезпечує трансформацію теоретичних елементів у практичні дії і охоплює аналітичні та конструктивні рішення.

Практичний зріз спрямований на стратегічні та оперативні рішення щодо управління інноваційним потенціалом туристичного підприємства і забезпечує компетентнісний розвиток інноваційного потенціалу.

Розглянуті концептуальні засади управління інноваційним потенціалом – це основні ідеї та дії, які деталізовані, і лежать в основі управління туристичним підприємством задля досягнення ним результатів.

На сучасному етапі перед туристичними підприємствами стають питання щодо зміцнення конкурентної позиції та ефективного використання ресурсного потенціалу, що має забезпечити тривале і успішне функціонування підприємств в умовах існуючої конкурентної боротьби та мінливості зовнішнього середовища.

Одним з напрямків вирішення цих питань є формування та розвиток інноваційної компетентності підприємства, що є складовою загальної політики управління підприємством і вимагає уваги з боку керівництва.

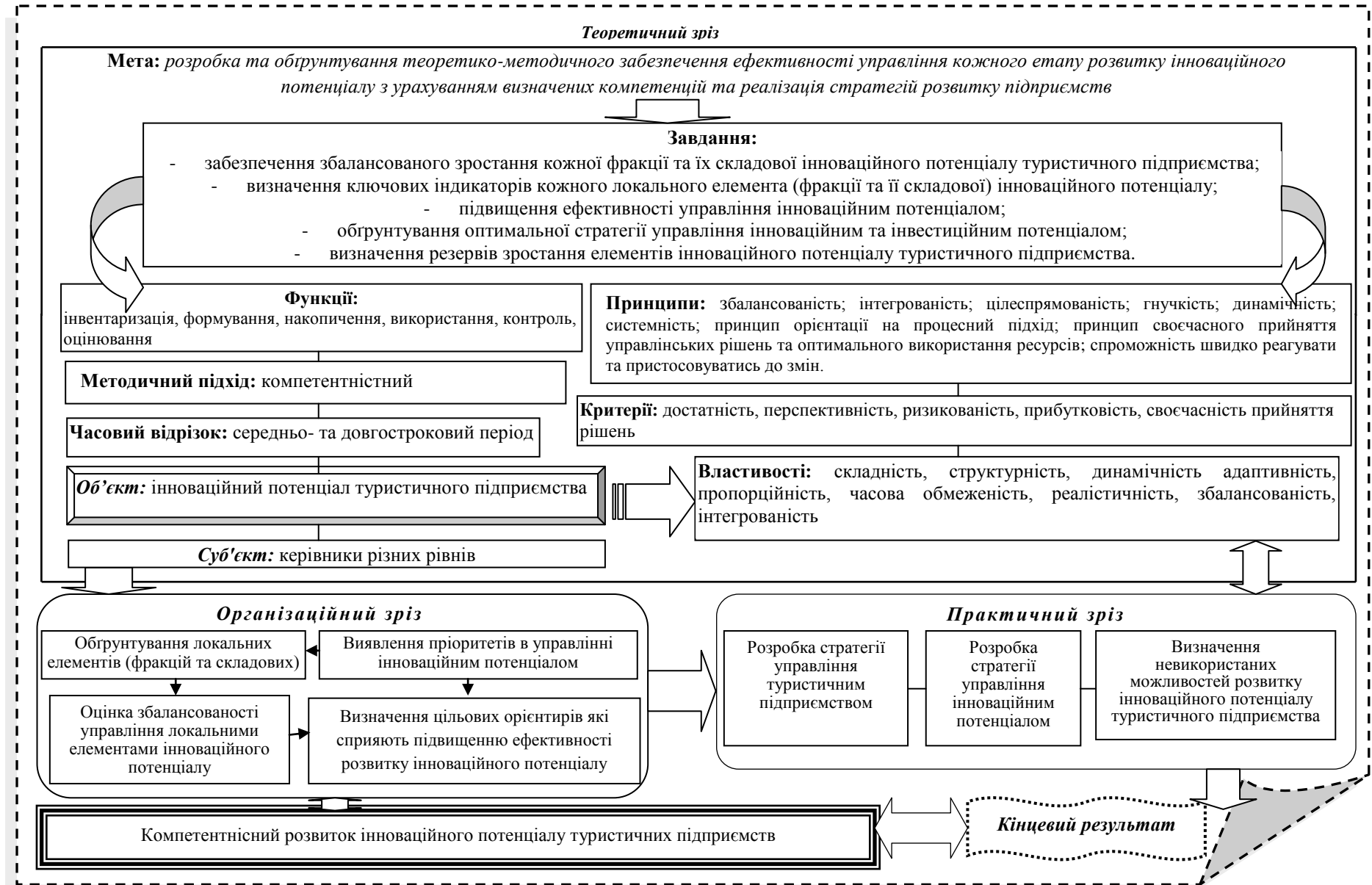

Рис. 4.3. Концептуальна модель управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств

Джерело: складено автором на основі [57; 70; 80; 104; 125; 160; 198; 239; 329; 330; 332; 334; 472; 474; 484; 494; 532; 539]

Як показали дослідження, здатність до інновацій є невід'ємною умовою розвитку будь-якого туристичного підприємства. Деякі підприємства розглядають нововведення як центральний елемент своєї стратегії. Такі підприємства мають статус інноваційного локомотива (п.3.2), що дозволяє підтримувати свою конкурентоспроможність, це зобов'язує дотримання постійної появи нових знань про продукти і послуги. Ці підприємства використовують управління знаннями для координації спільної діяльності працівників з метою генерації нових ідей [66].

Пошук шляхів комерціалізації нових корпоративних знань і досвіду шляхом їхнього перетворення в інноваційні продукти, послуги, методи, технології з новими споживчими властивостями зумовив виникнення нової концепції – компетентності підприємства. «Компетентність підприємства є унікальною для підприємства сукупністю знань, навичок, досвіду та організаційних зв'язків, які в поєднанні з ресурсами й технологіями забезпечують його відмінність і впізнанність у конкурентному середовищі. Ядром конкурентних переваг стають ключові компетенції, кожна з яких потребує управління» [67, с. 175]. Враховуючи компетентісний підхід далі слід зупинитися на управлінні інноваційним потенціалом на основі інноваційних компетенцій, які повинні мати достатній рівень і постійно розвиватися (рис. 4.4).

Теоретичні аспекти понять компетентності, компетенції та безпосередньо інноваційної компетентності підприємства розглядаються рядом вчених [66; 89; 383; 473; 613], однак погляди на питання щодо взаємозв'язку та взаємозалежності інноваційної компетентності та інноваційних компетенцій підприємства, а також, управління інноваційним потенціалом на основі компетентісного підходу є неоднозначними.

Терміни «компетенція», «компетентність» розглядаються в різних галузях знань, а саме: освіті, психології, філософії, менеджменті тощо.

З точки зору Рассказової Ж.В., різноманіття підходів до визначення понять «компетенція» і «компетентність» не має однозначного тлумачення. Але

очевидним є той факт, що компетентність як результат, передбачає набір певних компетенцій [473].

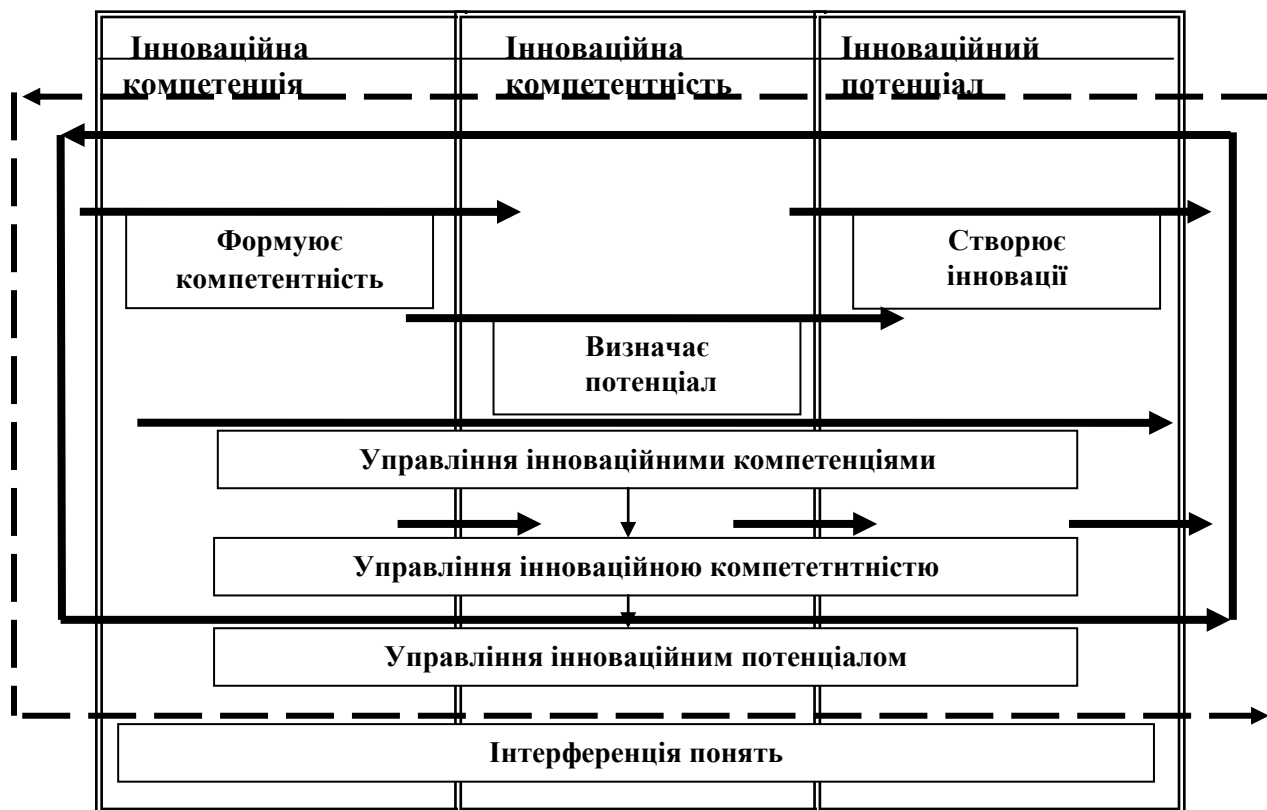

Рис. 4.4. Інтерференція понять «інноваційна компетенція», «інноваційна компетентність», «інноваційний потенціал»

Джерело: складено автором

Компетенція – це система зв’язаних знань і вмінь, що є унікальною для підприємства. Тоді як компетентність – це здатність суб’єкту до самореалізації в будь-якій діяльності на основі сформованих компетенцій [514].

Головною ідеєю доктрини компетентності є постулат, що компетентність є інтегральним багатоаспектним поняттям, що включає різні компетенції, тому слід провести аналіз понять «компетенція підприємства», «компетентність підприємства».

На думку Ю.М. Мельника, компетенції – специфічні навички і вміння, якими володіє підприємство [383, с. 69]. Схожої думки дотримується і О.В. Вартанова: «під компетенцією підприємства розуміється унікальна сукупність знань, навичок, вмінь, досвіду і організаційних зв’язків, які разом із

ресурсами і технологіями створюють основу одержання підприємством конкурентних переваг та забезпечення його ринкового успіху. Компетенція підприємства втілюється у інноваційних продуктах, послугах, методах та процесах з новими споживчими властивостями та може бути сформована, розвинена та реалізована шляхом управління знаннями в інноваційній діяльності» [66].

В.Ю. Вострякова ідентифікує компетенцію підприємства (організації) як «невід'ємну складову стратегічних активів сучасного підприємства, яка ґрунтується на комплексі корпоративного знання, досвіду та здібностей підприємства, що разом з унікальною технологією дозволяє створювати та підтримувати конкурентні переваги і збільшувати неповторну відмінність підприємства у певному ринковому просторі» [89].

І.Г. Яненко виділяє організаційний рівень формування компетенції підприємства, на якому в рамках процесів акумулювання й навчання індивідуальні компетенції за допомогою механізмів залучення й взаємодії співробітників перетворюються на здатності, що дозволяють підприємству в довгостроковій перспективі формувати стійкі конкурентні переваги. Серед найбільш застосованих виділяють здатності до інновацій, пріоритетності, підтримки, комбінації [613, с. 176].

Непередбачливі умови функціонування господарюючих суб'єктів характеризуються високим ступенем невизначеності і динамічності та зумовлюють необхідність пошуку нових, відповідних сучасним реаліям методологічних та практичних підходів до забезпечення ефективного довгострокового розвитку підприємства. Один з найпоширеніших поглядів на зазначену проблему ґрунтується на визначенні інноваційних компетенцій підприємства як найбільш впливових чинників його розвитку [76].

Як було зазначено вище, інноваційна спрямованість діяльності туристичних підприємств є обов'язковою умовою його ефективного розвитку. Забезпечити інноваційну спрямованість діяльності туристичних підприємств можливо шляхом формування інноваційної компетентності цього підприємства.

Інноваційна компетентність, на нашу думку, це – здатність до здійснення інноваційної діяльності, яка базується на комплексі явних та / або неявних інноваційних компетенцій підприємства.

Під інноваційною компетенцією підприємства слід розуміти окремі аспекти, що характеризують та впливають на інноваційну діяльність, в яких підприємство досягло значного рівня [327]. Визначення інноваційної компетентності туристичного підприємства за допомогою інноваційних компетенцій представлено на рис. 4.5.

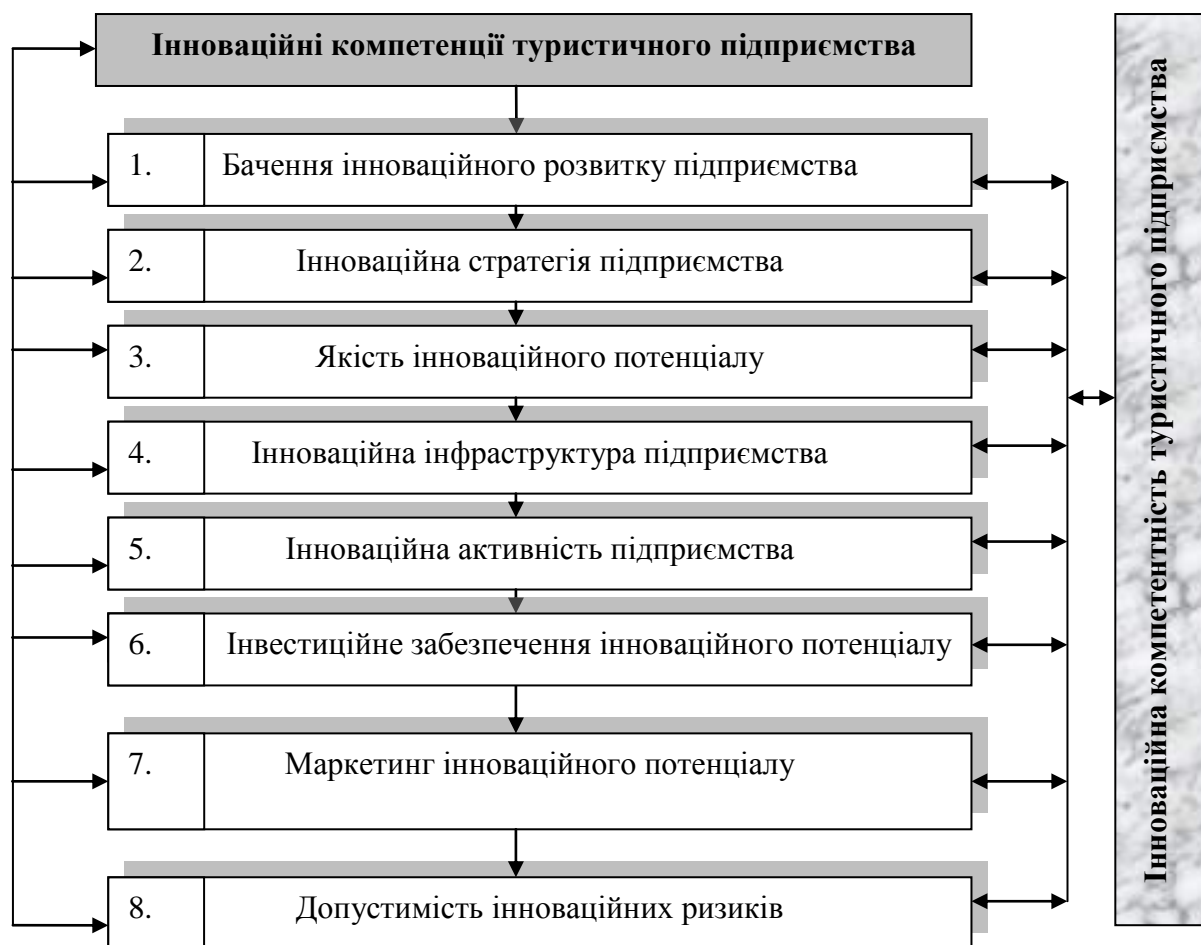

Рис. 4.5. Визначення інноваційної компетентності туристичного підприємства на основі його інноваційних компетенцій

Джерело: складено автором

Як видно з рисунку 4.5, інноваційна компетентність туристичного підприємства формується на основі взаємозв'язку окремих інноваційних компетенцій, а саме:

1. Бачення інноваційного розвитку підприємства – охоплює три основні компоненти: базові інноваційні цінності підприємства, основні наміри, «великі і амбіційні інноваційні цілі» [243].

2. Інноваційна стратегія підприємства – засіб досягнення цілей підприємства, який характеризується новизною саме для даного підприємства [53].

3. Якість інноваційного потенціалу – інтегральна характеристика комплексу економічних, технологічних, інтелектуальних та інших характеристик інноваційного потенціалу «на виході», отриманих через трансформацію сукупності ресурсів «на вході» із врахуванням системи внутрішніх і зовнішніх факторів [454].

4. Інноваційна інфраструктура підприємства – сукупність структурних підрозділів та фахових посад, що організують та забезпечують інноваційну діяльність на підприємстві.

5. Інноваційна активність підприємства – використання ефективного досвіду інноваційної діяльності в інноваційних процесах через реалізацію інноваційних проектів підприємством [346].

6. Інвестиційне забезпечення інноваційного потенціалу – залучення інвестиційних ресурсів для формування, накопичення, дифузії, використання інноваційного потенціалу.

7. Маркетинг інноваційного потенціалу – виявлення ринкових потреб і можливостей та з'єднання їх із внутрішніми цілями, за умови, що будуть використані внутрішні та зовнішні ресурси та резерви [341; 406].

8. Допустимість інноваційних ризиків – допустиме відхилення результатів інноваційної діяльності від цільових орієнтирів [351].

Для того, аби інноваційні компетенції мали місце вони повинні відповідати визначеному рівню. Тому запропоновано за допомогою експертних оцінок скласти карту оцінки інноваційних компетенцій підприємств (табл. 4.1), за допомогою якої буде визначений показник інноваційної компетентності підприємства.

Таблиця 4.1

Карта оцінки інноваційних компетенцій підприємства

Інноваційна компетенція	0 балів	1 бал	2 бали	3 бали
1. Бачення інноваційного розвитку	Відсутнє	На стадії формування	Має місце	Постійно розвивається
2. Інноваційна стратегія	Відсутня	Формується	Реалізується	Постійно розвивається
3. Якість інноваційного потенціалу	Відсутній	Має місце	Постійно присутній	Домінує в лінійці продуктів
4. Інноваційна інфраструктура	Відсутня	Формується	Функціонує	Розвивається
5. Інноваційна активність	Відсутня	Низька	Середня	Висока
6. Інвестиційне забезпечення	Відсутнє	Не достатнє	Достатнє	Першочергове
7. Маркетинг інноваційного потенціалу	Відсутня	Не достатня	Достатня	Висока
8. Інноваційні ризики	Високі	Середні	Низькі	Відсутні
Показник інноваційної компетентності підприємства	$0 \leq x \leq 14$ балів – інноваційна компетентність не достатня		$15 \leq x \leq 24$ балів – інноваційна компетентність достатня	
Вектор інноваційної компетентності підприємства	$0 \leq x \leq 4$ балів – формуючий	$5 \leq x \leq 10$ балів – інтенсивно розвиваючий	$11 \leq x \leq 18$ балів – помірно розвиваючий	$19 \leq x \leq 24$ балів – домінуючий

Джерело: складено автором

Згідно розробленої шкали оцінювання (табл. 4.1), якщо показник інноваційної компетентності підприємства більше 15 балів, то інноваційна компетентність цього підприємства дозволяє йому ефективно формувати інноваційний потенціал, але якщо показник інноваційної компетентності підприємства менше 15 балів, то запропоновані інноваційні компетенції слід розвивати.

Оцінка інноваційної компетентності підприємств-експлерентів показала, що усі ці підприємства мають достатню інноваційну компетентність і вектором цієї компетентності має бути помірно розвиваючий рух, який полягає у забезпеченні результатів управління інноваційним потенціалом з урахуванням наявних можливостей та існуючих тенденцій. При цьому лідером виступає ТОВ «Джойн Ап», яке має 17,33 бали оцінки показника інноваційної компетентності підприємства (таблиця 3.1). Результати оцінки інноваційної компетентності підприємств-віолентів також є однаковими для усієї групи і збігаються з показниками підприємств-експлерентів: показник інноваційної компетентності підприємства є достатнім, вектор інноваційної компетентності визначено як помірно розвиваючий (табл. 3.2).

Підприємства-патієнти ТОО «Тревел профешнл груп», ТОО «Тез тур», ТОО «Гамалія» мають показник інноваційної компетентності – достатній, і вектор має бути – помірно розвиваючий, тобто їх позиція збігається з позицією підприємств-віолентів. Такі підприємства-патієнти, як ТОО «Албіз-тур», ТА «Штурвал Плюс», ТА «Океан тур», Київське БПЕ мають недостатню інноваційну компетентність і вектор визначено помірно розвиваючим (табл. 3.3). Підприємства-комутанти усі мають не достатній рівень інноваційної компетентності, при цьому ТОО «Альянс» має дотримуватися помірно розвиваючого вектора, тоді як усі інші підприємства: ТОО «Анекс Тур», ТОО «Спутнік», ТОО «Тревелсвіт», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», Вінницьке БПЕ мають дотримуватися вектора інтенсивно розвиваючого задля забезпечення виходу цих підприємств у поле достатньої інноваційної компетентності (табл. 3.4). Карта інвентаризації інноваційних компетентностей туристичних підприємств представлена на рис. 4.6.

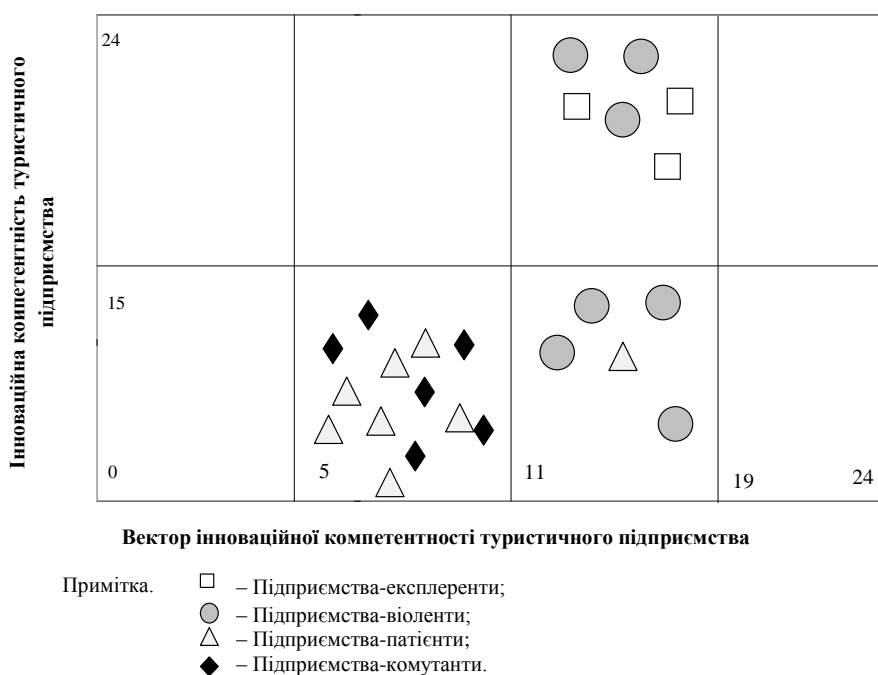

Рис. 4.6. Карта інвентаризації інноваційних компетентностей туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Усі підприємства розташувалися у трьох квадрантах, при цьому підприємства, які мають не достатній інноваційний потенціал мають

сконцентрувати свої зусилля на підвищенні ефективності формування та використання інноваційних компетенцій задля покращення своїх позицій. Досягти цього результату можливо шляхом регулювання інтенсивності змін інноваційних компетенцій, яке відображено вектором інноваційної компетентності підприємства.

Запропоновано шляхи розвитку інноваційних компетенцій підприємства, (згідно порядковому номеру компетенцій на рис. 4.5), ці кроки мають бути здійсненими послідовно, якщо окрема компетенція має недостатній рівень розвитку, то треба вжити запропоновані шляхи щодо її розвитку (рис. 4.7), якщо декілька компетенцій мають недостатній рівень розвитку, то треба вжити ряд кроків щодо розвитку цих компетенцій.

Рис. 4.7. Шляхи розвитку інноваційних компетенцій туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Запропоновані компетентності, як базис формування та використання інноваційного потенціалу, з одного боку, мають безпосередній вплив на інноваційний потенціал, а з іншого боку мають бути керованими. Виходячи з такого бачення розвинуто системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом (рис. 4.8).

Системна конфігурація управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств на основі компетентнісного підходу

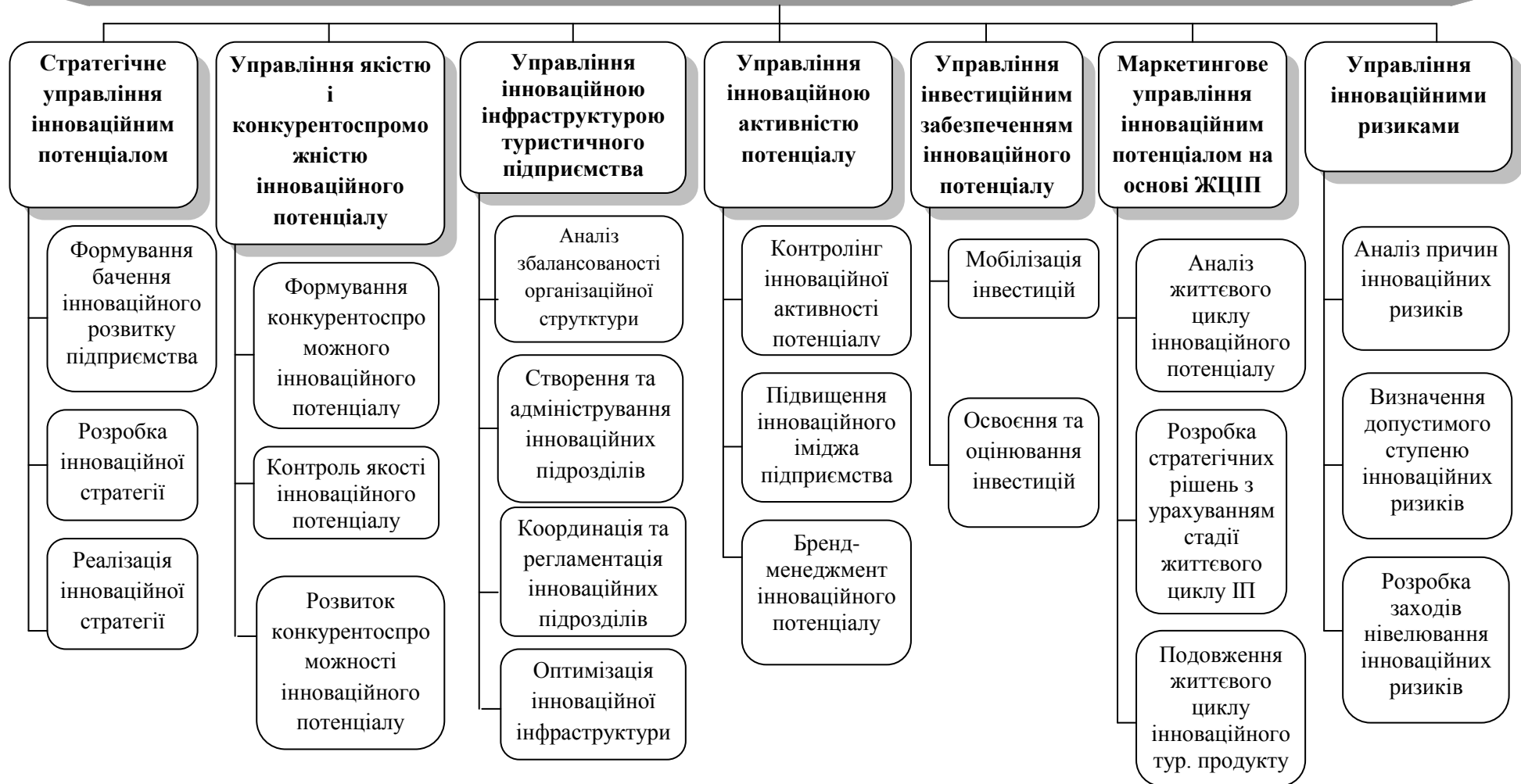

Рис. 4.8. Системна конфігурація управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств на основі компетентнісного підходу

Джерело: складено автором

Конфігурація являє собою сингулярну капсуляцію окремих напрямів управління інноваційним потенціалом, сформованих за інноваційними компетенціями туристичного підприємства, а саме: стратегічного управління (формування бачення інноваційного розвитку підприємства, розробка інноваційної стратегії, реалізація інноваційної стратегії), управління якістю і конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу (формування конкурентоспроможного інноваційного потенціалу, контроль якості інноваційного потенціалу, розвиток конкурентоспроможності інноваційного потенціалу), управління інноваційною інфраструктурою туристичного підприємства (аналіз збалансованості організаційної структури, створення, адміністрування, координація, регламентація інноваційних підрозділів, оптимізація інноваційної інфраструктури), інноваційною активністю потенціалу (контролінг інноваційної активності потенціалу, підвищення інноваційного іміджу підприємства, бренд-менеджмент інноваційного потенціалу) та інвестиційним забезпеченням (мобілізація інвестицій, освоєння та оцінювання інвестицій) інноваційного потенціалу; маркетингового управління інноваційним потенціалом за життєвим циклом (аналіз життєвого циклу інноваційного потенціалу, розробка стратегічних рішень з урахуванням стадії життєвого циклу інноваційного потенціалу, подовження життєвого циклу інноваційного туристичного продукту) та управління інноваційними ризиками (аналіз причин інноваційних ризиків, визначення допустимості ступеню ризиковості та розробка заходів нівелювання інноваційних ризиків).

Використання цієї конфігурації на практиці дасть можливість туристичним підприємствам ефективно організувати управління інноваційним потенціалом.

Оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом (рис. 4.9) запропоновано здійснювати шляхом оцінювання функцій, методів, інформаційно-аналітичної підтримки управління за допомогою розроблених методик (табл. 4.2 – 4.5).

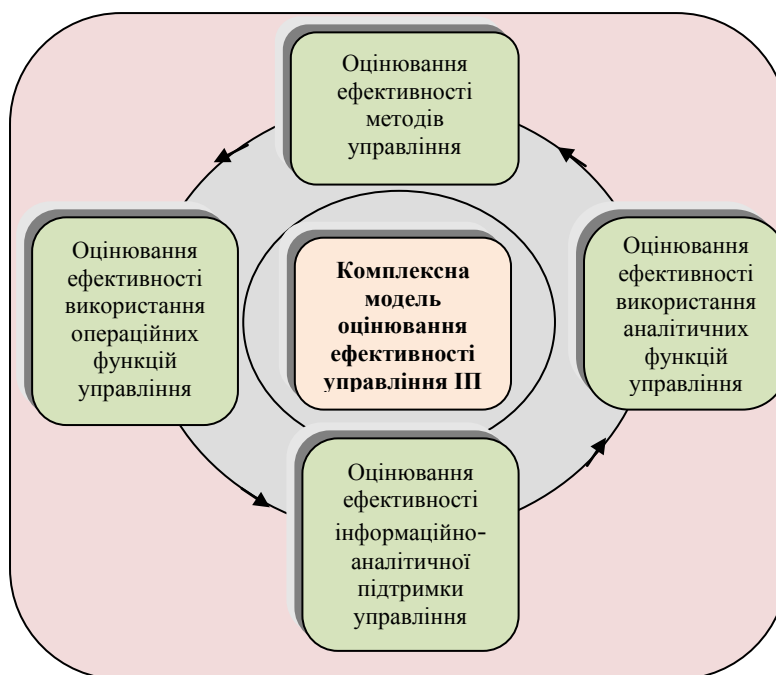

Рис. 4.9. Оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом
Джерело: складено автором

Першим кроком оцінювання ефективності управління є оцінювання повноти використання методів управління (табл. 4.2). Туристичні підприємства використовують в процесі управління інноваційним потенціалом як економічні так і неекономічні методи управління.

Таблиця 4.2

Методика оцінювання повноти використання методів управління

Формула для розрахунку	$K_{\text{ПВМУ}} = \frac{\sum_{i=1}^n m_{T_i} + \sum_{i=1}^k m_{\Pi_i}}{5 \cdot (t + p)} \quad (4.1)$
1	2
Умовні позначення	<p>$K_{\text{ПВМУ}}$ – коефіцієнт повноти використання методів управління; m_{T_i} – оцінка ступеня використання i-го економічного методу управління, у балах; m_{Π_i} – оцінка ступеня використання i-го неекономічного методу управління, у балах; n – кількість економічних методів управління, які використовуються; k – кількість неекономічних методів, які використовуються; t – кількість економічних методів управління, які доцільно використовувати у практичній діяльності; p – кількість неекономічних методів, які доцільно використовувати у практичній діяльності; 5 – максимальна оцінка ступеня використання методу управління.</p>

Продовження таблиці 4.2

1	2
Шкала оцінки	0 балів – метод управління недоцільно використовувати; 1 бал – метод управління не використовується; 2 бали – метод управління частково використовується; 3 бали – метод управління використовується в середньому обсязі; 4 бали – метод управління використовується в достатньому обсязі; 5 балів – метод управління використовується в повній мірі.
Інтерпретація результатів	$0 \leq K_{\text{ПВМУ}} < 0,34$ – низький ступінь ефективності використання методів управління; $0,34 \leq K_{\text{ПВМУ}} < 0,67$ – достатній ступінь ефективності використання методів управління; $0,67 \leq K_{\text{ПВМУ}} \leq 1,00$ – високий ступінь ефективності використання методів управління

Джерело: складено автором на основі [25]

Важливе місце в оцінюванні ефективності управління інноваційним потенціалом займає оцінювання використання операційних функцій управління. У процесі дослідження операційних функцій управління необхідно проаналізувати ступінь застосування наступних функцій управління: формування, накопичення, використання інноваційного потенціалу.

Методика оцінювання ступеня ефективності використання операційних функцій управління представлена в таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Методика оцінювання ступеня ефективності використання операційних функцій управління

Формула для розрахунку	$C_{O\Phi} = \frac{\sum_{i=1}^n O_{\Phi_i} + \sum_{i=1}^n O_{n_i} + \sum_{i=1}^n O_{B_i}}{\sum_{j=1}^m O_{\Phi_j} + \sum_{j=1}^m O_{P_j} + \sum_{j=1}^m O_{B_j}} \quad (4.2)$
Умовні позначення	$C_{O\Phi}$ – ступінь ефективності використання операційних функцій управління; $O_{\Phi_{i,j}}$ – оцінка ефективності формування інноваційного потенціалу; $O_{n_{i,j}}$ – оцінка ефективності накопичення інноваційного потенціалу; $O_{B_{i,j}}$ – оцінка ефективності використання інноваційного потенціалу; $i \dots n$ – кількість операційних бізнес-процесів, які використовуються на практиці для реалізації операційної функції управління; $j \dots m$ – кількість операційних бізнес-процесів, які доцільно застосовувати на практиці для реалізації операційної функції управління
Шкала оцінки	"1" – операційні функції управління, які використовуються у підприємстві; "0" – операційні функції управління, які недоцільно використовувати на даному підприємстві
Інтерпретація результатів	$0 \leq C_{O\Phi} < 0,35$ – низький ступінь ефективності використання операційних функцій управління; $0,35 \leq C_{O\Phi} < 0,75$ – середній ступінь ефективності використання операційних функцій управління; $0,75 \leq C_{O\Phi} \leq 1,00$ – високий ступінь ефективності використання операційних функцій управління

Джерело: складено автором на основі [25]

Важливе місце в управління інноваційним потенціалом займають аналітичні функції, які поділяються на інвентаризацію, контроль, оцінювання. Методика оцінювання ефективності використання аналітичних функцій представлено в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Методика оцінювання ступеня ефективності використання аналітичних функцій управління

Формула для розрахунку	$C_{AF} = \frac{\sum_{i=1}^n O_{I_i} + \sum_{i=1}^n O_{K_i} + \sum_{i=1}^n O_{O_i}}{\sum_{j=1}^m O_{I_j} + \sum_{j=1}^m O_{K_j} + \sum_{j=1}^m O_{O_j}} \quad (4.3)$
Умовні позначення	<p>C_{AF} – ступень ефективності використання аналітичних функцій управління; $O_{I_{i,j}}$ – оцінка ефективності інвентаризації інноваційного потенціалу; $O_{K_{i,j}}$ – оцінка ефективності контролю інноваційного потенціалу; $O_{O_{i,j}}$ – оцінка ефективності оцінювання інноваційного потенціалу; $i \dots n$ – кількість операційних бізнес-процесів, які використовуються на практики для реалізації аналітичної функції управління; $j \dots m$ – кількість операційних бізнес-процесів, які доцільно використовувати на практики для реалізації аналітичної функції управління</p>
Шкала оцінки	<p>"1" – ті операційні функції управління, які використовуються у підприємстві; "0" – ті операційні функції управління, які недоцільно використовувати на даному підприємстві</p>
Інтерпретація результатів	<p>$0 \leq C_{AF} < 0,35$ – низький ступінь ефективності використання аналітичних функцій управління; $0,35 \leq C_{AF} < 0,75$ – середній ступінь ефективності використання аналітичних функцій управління; $0,75 \leq C_{AF} \leq 1,00$ – високий ступінь ефективності використання аналітичних функцій управління</p>

Джерело: складено автором на основі [25]

На основі оцінювання повноти використання методів управління, ступеня ефективності використання операційних функцій управління та ступеня ефективності використання аналітичних функцій управління доцільно розробити комплексну модель оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом (табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Комплексна модель оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом

Формула для розрахунку	$K_{OEV} = \sqrt{IMП} \sqrt[3]{K_{ПВМУ} * C_{OF} * C_{AF}} \quad (4.4)$
Умовні позначення	K_{OEV} – коефіцієнт оцінки ефективності управління; $K_{ПВМУ}$ – коефіцієнт повноти використання методів управління C_{OF} – ступень ефективності використання операційних функцій управління; C_{AF} – ступень ефективності використання аналітичних функцій управління; $IMП$ – ступень ефективності інформаційно-аналітичної підтримки управління
Шкала оцінки інформаційно-методичної підтримки управління	1 бал – низький ступінь інформаційно-методичної підтримки управління; 2 бали – середній ступінь інформаційно-методичної підтримки управління; 3 бали – високий ступінь інформаційно-методичної підтримки управління
Інтерпретація результатів	$0,10 \leq K_{OEV} < 0,50$ – низький показник ефективності управління; $0,51 \leq K_{OEV} < 0,99$ – середній показник ефективності управління; $1,0 \leq K_{OEV} \leq 1,31$ – високий показник ефективності управління.

Джерело: складено автором на основі [25]

Результати оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств представлені в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6

Оцінка ефективності управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств

Кластер	Туристичне підприємство	Показники оцінки ефективності управління				
		$K_{ПВМУ}$	C_{OF}	C_{AF}	$IMП$	K_{OEV}
Експлоренти	ТО «Аккорд-тур»	0,68	0,74	0,77	2,63	1,00472
	ТО «Джойн Ап»	0,73	0,78	0,72	2,85	1,03968
	ТА «Щасливий квиток»	0,66	0,77	0,68	2,57	0,97078
Віоленти	ТО «Тревел профешнл груп»	0,71	0,74	0,68	2,54	0,97602
	ТО «Тез тур»	0,66	0,71	0,66	2,64	0,95058
	ТО «Гамалія»	0,69	0,66	0,64	2,35	0,90973
	ТО «Албіз-тур»	0,65	0,68	0,68	2,37	0,91869
	ТА «Штурвал Плюс»	0,63	0,73	0,63	2,05	0,87789
	ТА «Океан тур»	0,54	0,69	0,58	2,37	0,84597
	Київське БПЕ	0,45	0,68	0,51	2,18	0,76373
Патієнти	ТО «Альянс»	0,52	0,65	0,64	2,26	0,83618
	ТО «Анекс Тур»	0,63	0,68	0,62	1,85	0,83725
	ТО «Спутнік»	0,66	0,64	0,62	1,98	0,84858
	ТО «Тревелсвіт»	0,61	0,62	0,57	2,10	0,82026
	ТА «Поїхали з нами»	0,52	0,52	0,47	1,77	0,68868
	ТА «Жара»	0,55	0,56	0,49	1,64	0,70534
	ТА «Штурман»	0,57	0,66	0,52	1,59	0,74683
	Вінницьке БПЕ	0,51	0,55	0,44	1,38	0,64242
Комутанти	ТО «Красін Тур»	0,48	0,58	0,42	1,92	0,68834
	ТО «Парті Тревел»	0,52	0,51	0,46	1,78	0,68263
	ТА «Горизонт тур»	0,44	0,55	0,47	1,53	0,64588
	ТА «Нові горизонти»	0,45	0,49	0,38	1,64	0,60885
	Чернігівське БПЕ	0,39	0,44	0,33	1,41	0,53157
	Запорізьке БПЕ	0,33	0,51	0,35	1,32	0,52806

Джерело: складено автором

Результати розрахунків повноти використання методів управління свідчать про те, що високий ступінь ефективності використання методів управління мають підприємства-експлеренти: ТОО «Аккорд-тур» (0,68), ТОО «Джоін Ап» (0,73) та підприємства-віоленти: ТОО «Тревел профешнл груп» (0,71) та ТОО «Гамалія» (0,69). Низький ступінь ефективності використання методів управління має лише Запорізьке БПЕ (0,33). Усі інші туристичні підприємства отримали показники, які характеризують достатній ступінь ефективності використання методів управління на цих підприємствах.

Результати оцінювання ступеня ефективності використання операційних функцій управління показали, що високий ступінь ефективності використання операційних функцій управління мають два підприємства-експлеренти: ТОО «Джоін Ап» (0,78) та ТА «Щасливий квиток» (0,77). Усі інші підприємства за цим критерієм отримали середній ступінь ефективності використання операційних функцій управління.

Щодо оцінки ступеня ефективності аналітичних функцій управління, то тут лідером виступає підприємство-експлерент ТОО «Аккорд-тур» (0,77), а аутсайдерами підприємства-комутанти: Чернігівське БПЕ (0,33) та Запорізьке БПЕ (0,35). Усі інші підприємства отримали показники, які їх характеризують як підприємства із середнім ступенем ефективності використання аналітичних функцій управління.

Визначення ефективності інформаційно-аналітичної підтримки управління за допомогою бальних оцінок свідчить про те, що максимальне значення не отримало не одне підприємство (3 бали), але високі показники мають підприємства-експлеренти: ТОО «Аккорд-тур» (2,63), ТОО «Джоін Ап» (2,85), ТА «Щасливий квиток» (2,57); підприємства-віоленти: ТОО «Тревел профешнл груп» (2,54), ТОО «Тез тур» (2,64), ТОО «Гамалія» (2,35), ТОО «Албіз-тур» (2,37), ТА «Штурвал Плюс» (2,05), ТА «Океан тур» (2,37), Київське БПЕ (2,18); підприємства-патієнти: ТОО «Альянс» (2,26), ТОО «Тревелсвіт» (2,10). Усі інші підприємства отримали середній показник ефективності інформаційно-аналітичної підтримки управління від 1 до 2 балів.

На основі розрахунків комплексної моделі оцінювання ефективності управління отримали високі показники оцінки ефективності управління два підприємства-експлоренти: ТО «Аккорд-тур» (1,00472) та ТО «Джоін Ап» (1,03968). Усі інші підприємства отримали середній показник ефективності управління.

Графічне зображення результатів оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств представлені на рис. 4.10.

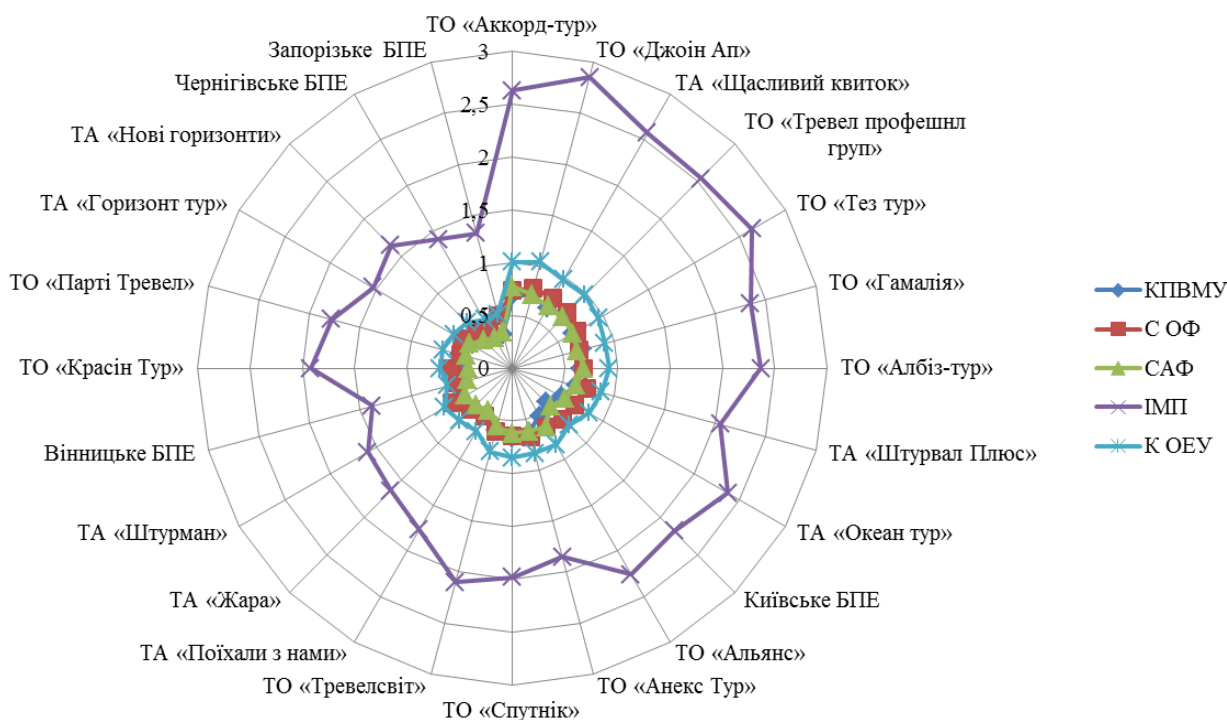

Рис. 4.10. Графічне зображення результатів оцінювання ефективності управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств
Джерело: складено автором

Виходячи з рисунку 4.10, можливо відмітити, що явним лідером за критерієм ефективності управління інноваційним потенціалом виступає ТО «Джоін Ап», а явним аутсайдером – Запорізьке БПЕ.

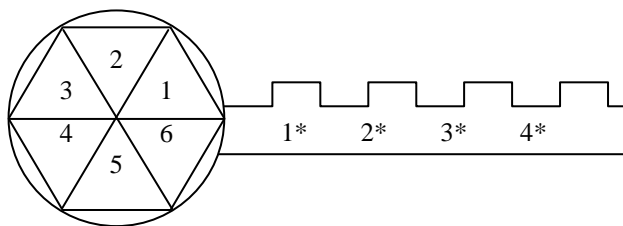
4.2. Комплементация інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Сьогодні, коли Україна поступово інтегрується до Європейського інноваційного простору достатньо гостро постають проблеми інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, які потребують підвищення конкурентоспроможності за рахунок забезпечення інноваційної орієнтованості. Основним напрямом вирішення цієї проблеми є розробка ефективної інноваційно-інвестиційної стратегії, яка орієнтується на специфіку функціонування й розвитку підприємства та його місце у зовнішньому середовищі.

У зв'язку з цим, зростає практична потреба вітчизняних туристичних підприємств у розробці, комплементации та реалізації ефективних інноваційних та інвестиційних стратегій, цей процес розглядається як послідовність етапів: визначення періоду формування та реалізації стратегії, формування стратегічної мети, стратегічний аналіз середовища, розробка найбільш ефективних шляхів реалізації стратегічної мети, обґрунтування альтернатив та вибір стратегії, оцінка стратегії [147, с. 19].

Послідовність розробки стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств представлена на рис. 4.11: «ключом» до стратегії розвитку інноваційного потенціалу виступають: етапи розробки стратегій та види стратегій, тобто для успішного розвитку інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві необхідно дотримуватись етапів: орієнтація в часі, постановка цілі, стратегічний аналіз, формування стратегічних альтернатив, обґрунтування стратегії, оцінювання стратегії.

Ці етапи доцільно застосувати до окремих стратегій, таких як: загальна стратегія, інноваційна стратегія, інвестиційна стратегія, інноваційно-інвестиційна стратегія.

Примітка.

Етапи:

1. Орієнтація в часі
2. Постановка цілі
3. Стратегічний аналіз
4. Формування стратегічних альтернатив
5. Обґрунтування стратегії
6. Оцінювання стратегії

Види стратегій:

- 1*. Загальна стратегія
- 2*. Інноваційна стратегія.
- 3*. Інвестиційна стратегія.
- 4*. Інноваційно-інвестиційна стратегія

Рис. 4.11. Послідовність розробки стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

При розробці стратегії розвитку інноваційного потенціалу необхідно орієнтуватися на загальну стратегію підприємства, тому що загальна стратегія має корелювати з інноваційною та інвестиційною стратегією розвитку [60, с. 31], а в умовах інноваційної орієнтації підприємства інноваційні стратегії розвитку можуть виступати як загальні.

Як відомо, «стратегія визначає логіку бізнес-розвитку підприємства з метою забезпечення його довготривалої конкурентоспроможності та прибутковості в мінливому ринковому середовищі» [235, с. 45], тоді як інноваційна стратегія заглиблює, уточнює й сприяє реалізації стратегії підприємства [452, с. 190]. Стратегію необхідно будувати таким чином, щоб мати можливість реалізувати якомога більше можливостей, особливо тих, які пов'язані із стабільними конкурентними перевагами і потенціалом підприємств. Стратегія повинна бути також спрямована на захист підприємства від зовнішніх загроз сьогодні і у майбутньому [505].

На думку О.М. Семенюк: «Інноваційна стратегія виступає складовою стратегії розвитку підприємства й має бути спрямована на ефективне використання й покращення потенціалу підприємства та визначається і реалізується як реакція на зміну макросередовища. Вона є одним із засобів

реалізації місії і досягнення цілей підприємства, та відрізняється від інших, своєю новизною для підприємства і, можливо, для галузі, споживачів, ринку» [506]. Ця характеристика свідчить про важливість і безперечність розробки інноваційної стратегії на окремому підприємстві. Багатогранність думок, щодо визначення понять, які характеризують інноваційну стратегію представлено в таблиці 4.7.

Таблиця 4.7

Визначення понять «інноваційна стратегія»

Поняття	Визначення поняття	Автори
Інноваційна стратегія	Стратегія, спрямована на прогнозування масштабних змін в економічній системі та пошук раціональних рішень, спрямованих на укріплення ринкових позицій і стабільний розвиток підприємства	М.А. Йохна, В.В. Стадник [243]
	Як один із функціональних напрямків стратегічного планування спрямований на підвищення технічного рівня виробництва, застосування найновіших засобів виробництва та на покращення якості продукції	В.Г. Семенова [505]
	Це суперстратегія (надстратегія), яка впливає на усі інші стратегії підприємства; орієнтується на прогнозування глобальних змін в на самому підприємстві та навколо нього, і пов'язана з прийняттям рішень, які покликані забезпечити посилення ринкових позицій і сталий розвиток підприємства за рахунок інновацій	О.І. Ковтун [235, с.46]
Інноваційна стратегія підприємства	Це цілеспрямований процес розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на створення і розвиток продуктових і технологічних інновацій, принципи якого формуються загальною стратегією бізнесу підприємства	Ю.М. Мельник [385, с.68]
Інноваційна стратегія фірми	Представляє собою ухвалення рішень щодо спрямованості наукових досліджень і конструкторських розробок, використання отриманих результатів і фінансування	Т.О. Пожуєва [452, с.190]
Інноваційна стратегія організації	Система дій підприємства, яка забезпечує досягнення довгострокових цілей його функціонування та розвитку, посилення конкурентних переваг, задоволення потреб клієнтів шляхом забезпечення стійкого попиту на продукцію та послуги, за допомогою застосування науково-технічних досягнень, визначення стратегічних інноваційних цілей і пріоритетів розвитку з урахуванням впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, на основі яких формується система напрямів інноваційного розвитку, тип стратегічної поведінки на ринку, розподіл ресурсів на підприємстві	І.В. Федулова [558]
Стратегія інновацій	У загальному вигляді – логічна система орієнтації підприємства на пропонування інновацій, а на більш глибинному рівні – на інвестиції в інновації, за різними напрямками (як типовими, так і нехарактерними) в певній сфері бізнесу	О.І. Ковтун [235, с. 47]
	Логічна модель бізнес-розвитку підприємства на основі інновацій, яка має охоплювати і враховувати всі базисні бізнес-процеси на підприємстві та в зовнішньому середовищі, а також можливості зростання інноваційного потенціалу	G.K. Morbey [634]
Стратегія інноваційної діяльності	Є узгодженою сукупністю інноваційних рішень, що оказують визначальну дію на роботу підприємства та мають довгострокові й нерідко важкозворотні наслідки	А.А. Харін, І.Л. Колєнський, Ю.В. Шленова [571, с. 42]

Джерело: складено автором

Як видно з таблиці 4.7, автори по різному трактують сутність інноваційної стратегії, так М.А. Йохна, В.В. Стадник [208] визначають інноваційну стратегію, як окрему стратегію, яка є дієвою в умовах глобальних змін; В.Г. Семенова [505] бачить інноваційну стратегію як окремий напрямок стратегічного планування; домінуючу позицію інноваційної стратегії пропонує О.І. Ковтун [235], він називає інноваційну стратегію «суперстратегією» та «надстратегією». Дотичним поняттям до поняття «інноваційна стратегія» є поняття «інноваційна стратегія підприємства», «інноваційна стратегія фірми», «інноваційна стратегія організації». Ці поняття розглядаються авторами як управлінське рішення [385; 452] та як система дій спрямованих на досягнення цілей [558]. Подібного змісту має визначення поняття «стратегія інноваційної діяльності» [571], під яким розуміють стратегію інноваційної діяльності, як сукупність інноваційних рішень. Таке поняття як «стратегія інновацій» розглядається в літературі як логічна система [235] або як логічна модель бізнес-розвитку підприємства [634].

І.В. Федулова вважає, що «інноваційну стратегію потрібно розглядати як функцію конкурентних технологічних можливостей організації і її конкурентних позицій» [558]. Схожої думки дотримується група авторів: С.М. Темненко, О.І. Чайковська, М.М. Чудяк, Н.В. Остапів [534], які вважають, що «стратегічний погляд на інноваційну діяльність підприємства дозволяє вчасно зреагувати на зміни, застосувати саме ту технологію, яка надасть серйозну перевагу та принесе значне покращення позицій підприємства на ринку». Однак, це розуміння підходить не усім підприємствам, а лише тим, які забезпечують високотехнологічні інновації і потребують відповідного потенціалу. Г.С. Черноіванова вважає, що можливість розвитку інноваційної стратегії визначається наявністю потенційної здатності підприємства (інноваційним потенціалом) до її здійснення й сукупністю умов, що сприяють або, навпроти, що перешкоджає реалізації інновацій [589].

На думку О.І. Ковтуна, обґрунтована та відповідно змістовно наповнена стратегія інновацій – як «певний стратегічний набір (портфель) рішень із

впровадження інноваційного процесу на підприємстві на всіх його рівнях та для всіх бізнес процесів – є запорукою тривалого успіху будь-якого підприємства і засобом забезпечення його конкурентної стійкості» [235, с. 44].

Методологічні нароби з питань інноваційної стратегії містять актуальні питання формування інноваційних стратегій підприємств, а саме: наведені найбільш значущі проблеми формування ефективних інноваційних стратегій розвитку підприємства; проаналізовані етапи алгоритму формування інноваційної стратегії; запропоновано напрями вдосконалення механізмів формування інноваційних стратегій [477]; обґрунтовано етапи формування інноваційної стратегії підприємства і запропоновано методику, яка дасть змогу менеджерам здійснювати вибір інноваційної стратегії, що забезпечуватиме оптимальний довгостроковий розвиток підприємства [248].

О.М. Семенюк вважає, що вдосконалення вибору інноваційної стратегії надасть можливість підприємствам адекватно оцінювати інноваційні проекти і сміливіше впроваджувати їх, що, в цілому, сприятиме оптимізації інноваційної діяльності в туристичній сфері та поліпшенню економічної ситуації в країні [506].

Якщо розглядати взаємодію понять «інноваційна стратегія» та «інноваційний потенціал», то необхідно погодитись з думкою авторів [652, 670], які вважають, що інноваційна стратегія визначається наявністю потенційної здатності підприємства (інноваційним потенціалом) до її здійснення й сукупністю умов, що сприяють або, навпроти, що перешкоджають реалізації інновацій. Зміст поняття «інноваційна стратегія» розкривається через визначення завдань та питань, які стоять перед нею, критеріями її визначення, причинами її невдач (рис. 4.12).

Єдиної інноваційної стратегії для всіх підприємств не існує. Кожне підприємство навіть однієї галузі унікальне, тому і інноваційна стратегія у нього буде унікальною залежно від позиції на ринку, потенціалу, динаміки розвитку, поведінки конкурентів, стану економіки тощо [221, с. 386].

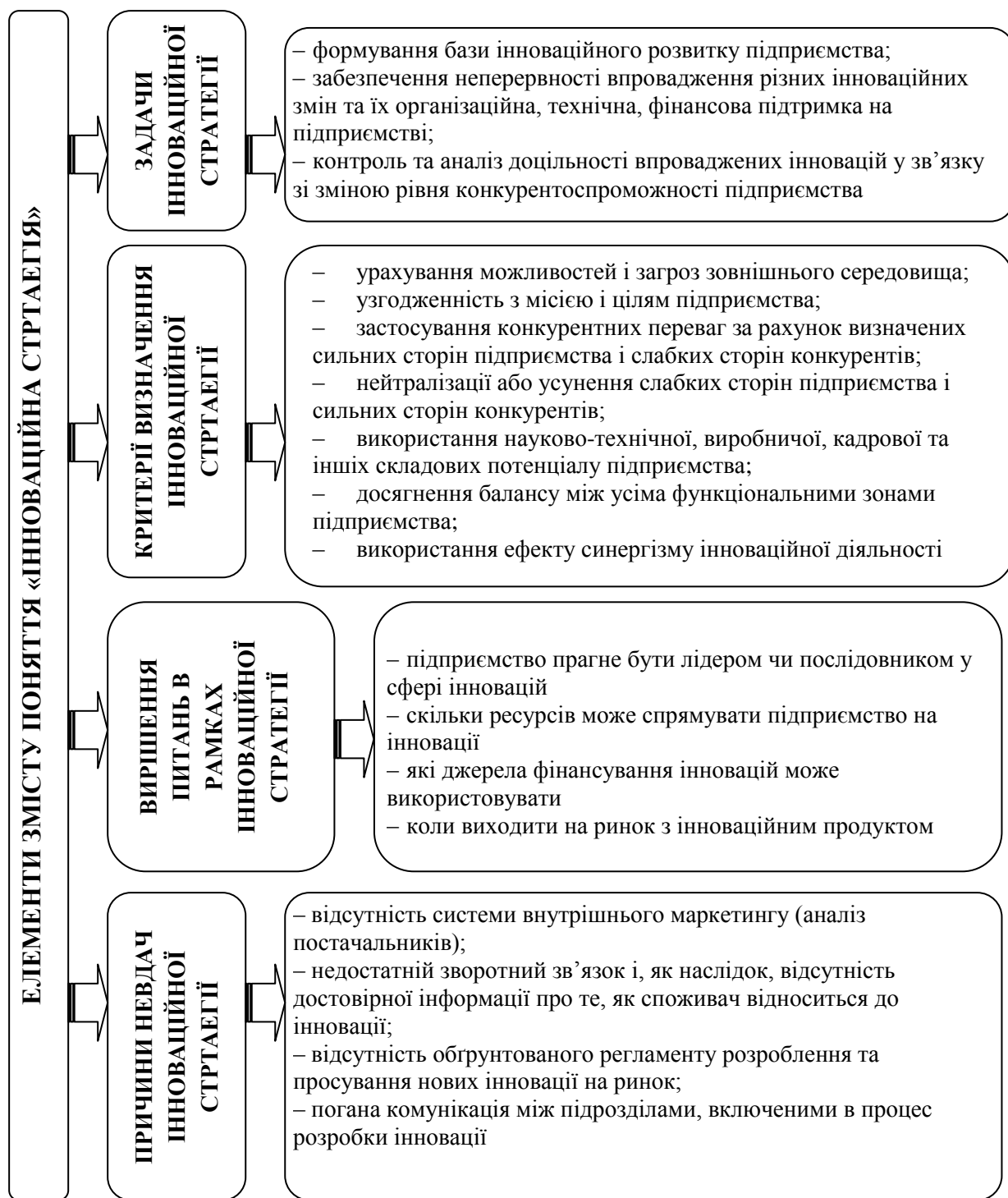

Рис. 4.12. Змістове наповнення поняття «інноваційна стратегія»

Джерело: складено автором на основі [315; 385; 452; 506; 534]

Характеристика видів інноваційних стратегій підприємства є широкою і складною. Вибірка характеристик окремих видів інноваційних стратегій представлена в таблиці И.1.

Інформація, яка представлена в таблиці И.1, свідчить про те, що перша група авторів [235; 506; 558] пропонує усі інноваційні стратегії поділити на активні та пасивні. При цьому О.І. Ковтун [235] виділяє в рамках активних інноваційних стратегій продуктові і процесні, а в рамках пасивних інноваційних стратегій маркетингові та організаційні. До активних інноваційних стратегій О.М. Семенюк [506] відносить наступальну, імітаційну, розбійницьку стратегії та стратегію диверсифікації, тоді як І.В. Федулова [558] пропонує в якості активних інноваційних стратегій вважати стратегію лідерства та імітаційну стратегію. До пасивної інноваційної стратегії відносяться: захисна, залежна, традиційна стратегія та стратегія «ніші» [235; 506; 558].

Друга група авторів [208; 534, с. 370; 615] розглядає інноваційні стратегії з позиції, яка була запропонована К. Фріманом [623]. Згідно цієї позиції можливо виділити такі стратегії: імітаційну, наступальну, залежну, захисну, традиційну та стратегію «за нагодою». Ці стратегії різняться характером і глибиною інноваційних перетворень (найбільш радикальною виступає наступальна стратегія, а найменш радикальною – традиційна).

І.В. Федулова пропонує поділити інноваційні стратегії на дві групи: група А містить стратегії, які пов'язані з дослідженнями і розробками, а стратегії групи В мають місце на етапі впровадження і реалізації інновацій [558].

Щодо питання формування інноваційної стратегії туристичних підприємств, то можливо відмітити, що більшість стратегічних кроків цих підприємств мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, операційній, збутовій чи управлінській сферах [534, с. 367] і визначають логіку загальної (корпоративної, портфельної) та бізнес-стратегії туристичного підприємства на основі інновацій [235].

Вважаємо що інноваційна стратегія туристичного підприємства повинна передбачати різноманітний розвиток подій; адекватно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози [506] при цьому, ядром розробки ефективної інноваційної стратегії має стати розвиток ключових компетенцій. Якщо ключові компетенції

відсутні, це означає, що продукція (послуги) підприємства не має суттєвих переваг порівняно з аналогічною продукцією конкурентів, а її реалізація не принесе високий прибуток, або ця продукція (послуги) взагалі не буде продаватися; ключові компетенції є бар'єром, який захищає підприємство від прямої конкуренції, що підвищує вірогідність успіху реалізації інноваційних стратегій та досягнення високої прибутковості діяльності [615].

Розробка та реалізація інноваційної стратегії є складним завданням і його вирішення залежить від багатьох факторів, серед яких головне місце належить інвестиційній стратегії підприємства.

Існують протилежні думки щодо залежності інноваційної стратегії від інвестиційної та навпаки. Так, ряд авторів [163; 404; 541; 579] вважають, що інноваційна стратегія є складовою інвестиційної стратегії, тобто інвестиційна стратегія є першочерговою по відношенню до інноваційної у стратегічній ієрархії; інша група авторів [235; 511; 551; 558; 573] навпаки вважає пріоритетною саме інноваційну стратегію, в рамках якої має розроблятися і реалізовуватися інвестиційна стратегія. В рамках даного дослідження ми дотримувались позиції К.А. Пріб [459, с. 82], який вважає, що інвестиційна стратегія тісно взаємопов'язана з усіма стратегіями підприємства, проте особливо міцним цей зв'язок є для інноваційної стратегії, адже окремі питання в цих стратегіях взаємо узгоджуються, тобто розробка інвестиційної стратегії відіграє значну роль у забезпеченні ефективного розвитку підприємства, в тому числі інноваційного [297, с. 365].

«Інвестування в цілому розглядається як процес, тобто складний комплекс робіт, який включає такі основні фази: визначення об'єкта інвестування, залучення фінансових коштів, здійснення контролю за їх використанням» [41, с. 220]. З цим процесом пов'язані три основні чинники: час, ризик і величина очікуваного прибутку [335; 573]. Під інвестиційною стратегією розуміють процес формування взаємопов'язаних довгострокових цілей інвестиційної діяльності та вибір найбільш сприятливих шляхів їх досягнення [445].

Питанням сутності поняття «інвестиційна стратегія» та визначенням ролі даної стратегії в діяльності сучасних підприємств присвячена робота Б.Б. Лойко та І.Б. Бордюк; цими авторами проаналізовано місце інвестиційної стратегії в «стратегічному наборі підприємства» та вказано на її взаємозв'язок з іншими видами стратегій [297]. К.В. Ореховою досліджено сучасні підходи щодо визначення поняття «інвестиційна стратегія»; визначено, що інвестиційна стратегія підприємства – це системне поняття, яке повністю відображає особливості інвестиційної діяльності, та спрямоване на її розвиток як в короткостроковій, так і довгостроковій перспективах; з'ясовано основні ознаки та види інвестиційних стратегій підприємства [431, с. 14].

Існує два види інвестиційної стратегії. Активна інвестиційна стратегія передбачає здатність одного інвестора передбачати поведінку ринку та інших інвесторів й визначати такі цінні папери та класи активів, які у короткий термін забезпечать високу доходність. Мета активного управління – створити умови отримання високої ефективності інвестування. Пасивна інвестиційна стратегія може застосовуватись як до вибору цінних паперів, так і до розподілу активів. Пасивне управління по відношенню до розподілу активів означає наявність пропорцій в інвестиційному портфелі, які ґрунтуються на ступенях доходності та ризику, незалежно від прогнозованої поведінки ринку цінних паперів [445]. Розробка інвестиційної стратегії відіграє значну роль у забезпеченні ефективного розвитку підприємства, в тому числі інноваційного.

На думку Л.А. Некрасової та О.В. Моніч, інвестиції та інновації є основними компонентами управління на підприємстві. «Нові ідеї, прогресивні технології та організаційні рішення визначають успіх підприємницької діяльності, забезпечують фінансову стабільність і розвиток підприємств. Тому важливого значення набуває система управління інноваційно-інвестиційної діяльністю підприємства, орієнтоване на довготривалий термін та стратегічний розвиток» [419, с. 204].

Систематизуючи погляди до розуміння інвестиційної стратегії можливо виділити ряд питань, які вирішувались авторами: формування стратегічних

напрямів інвестиційної діяльності на підприємствах; дослідження етапів розробки інвестиційної стратегії на підприємствах; визначення окремих аспектів процесу формування інвестиційного портфеля підприємств [339; 451]; визначення інвестиційних стратегій в залежності від рівня ризику [338; 445]; встановлення взаємозв'язку між створенням конкурентних переваг та інвестиційною стратегією; дослідження процесу формування інвестиційної стратегії підприємств; розробка логічної схеми реалізації процесу формування інвестиційної стратегії підприємств [79; 335].

Дослідження вищенаведених наукових робіт з питань стратегічного розвитку підприємства свідчать, що проблема визначення та узгодження інноваційної та інвестиційної стратегій сьогодні є невід'ємною частиною стратегічного розвитку підприємства, тому останнім часом дослідженню проблем визначення інноваційних та інвестиційних стратегій підприємства приділено багато уваги з боку вітчизняних та зарубіжних науковців.

Вивчення робіт, що присвячені питанням комплементарності інноваційних та інвестиційних стратегій, свідчить про різнобічність питань, які розглядаються. В науковій літературі розглядаються форми і напрями впровадження новітніх техніки і технологій; питання застосування ноу-хау, прогресивних інформаційних, управлінських й комунікаційних систем та загалом усієї сукупності інновацій; при цьому інвестиційна стратегія відображає загальні обсяги необхідних ресурсів, конкретизує джерела та умови їх залучення, вартість, очікувану ефективність тощо» [459, с. 82]; визначаються наукові підходи до визначення інвестиційних й інноваційних стратегій; пропонується підходи до класифікації інноваційних й інвестиційних стратегій [573]; характеризується інноваційно-інвестиційний процес в системі сучасного суспільного відтворення; вивчається формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства; пропонується обґрунтування ключових напрямів розвитку підприємства, які повинні бути забезпечені даною стратегією [411].

Підводячи підсумки аналізу наукових праць відносно сутності інноваційних та інвестиційних стратегій підприємства [217; 235; 506; 520; 534;

615; 623] відмітимо, що відсутні однозначні погляди на узгодження цих стратегій підприємства, що і обумовлює формування власного бачення комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій в умовах розвитку інноваційного потенціалу:

– інноваційно-інвестиційна стратегія виступає головною умовою досягнення стратегічних цілей підприємства на основі залучення та застосування інвестицій в інноваційному розвитку; в сучасних умовах саме такий підхід дає можливість забезпечувати конкурентні переваги та створювати підґрунтя для ефективної діяльності в довгостроковій перспективі [573, с. 186];

– інноваційно-інвестиційна стратегія є комплексним поняттям, що складається з двох складових – інноваційної та інвестиційної і формується на перетині цілей інноваційної й інвестиційної стратегії, які є похідними відносно загальної стратегії підприємства;

– інноваційно-інвестиційна стратегія – «це інтегрована система взаємопов'язаних напрямів, способів та інструментів досягнення стратегічних цілей шляхом збалансування науково-технічної, ринкової та інвестиційної політики задля розвитку потенціалу на новому якісному рівні у відповідності до вимог зовнішнього середовища; при цьому, інвестиційна стратегія може розроблятися не залежно від інноваційної стратегії, однак реалізація інноваційної стратегії неможлива без задіяння інвестиційних ресурсів» [336; 337; 573, с. 184].

Для туристичних підприємств пропонується визначати інноваційні стратегії в залежності від класифікації К. Фрімана [623]:

– традиційна стратегія – підвищення якості існуючих продуктів на існуючій технологічній базі;

– опортуністична стратегія – передбачає орієнтацію на товар (послугу) – лідер на ринку, що не потребує високих витрат на НДДКР;

– імітаційна стратегія – передбачає придбання ліцензій з мінімальними витратами на власні НДДКР;

– захисна стратегія – забезпечує невідставання від інших, не претендуючи на домінування;

– наступальна стратегія – передбачає лідируючі позиції на ринку за рахунок результативності інноваційного процесу, кваліфікованого персоналу, ефективного розподілу ризику та ін.

Як бачимо, зусилля підприємства щодо інноваційної діяльності збільшуються з кожною запропонованою стратегією від традиційної до наступальної, тобто має місце ріст інтенсивності інноваційних стратегій.

Кожна з запропонованих інноваційних стратегій потребує прийняття рішення щодо інвестицій, тому пропонуємо туристичному підприємству обрати одну з інвестиційних стратегій:

– стратегія збереження – має місце у випадках, обмеженості інвестиційних ресурсів, обмеженості строків інвестування, а також у випадку небажання ризикувати інвестиційним капіталом;

– стратегія накопичення – передбачає повільне збільшення капіталовкладень, низький рівень ризику, стабільну фінансово-інвестиційну діяльність, що призводить до поступового розвитку підприємства;

– стратегія поміркованого росту – забезпечує високі доходи підприємства при мінімальних інвестиційних ризиках, передбачає постійний моніторинг конкурентів, використання їх помилок задля вдосконалення власної діяльності;

– стратегія агресивного росту – забезпечує отримання максимального доходу за короткий термін, але характеризується високими інвестиційними ризиками, аж до банкрутства і ліквідації підприємства [59].

Вищезазначене дозволяє зазначити, що запропоновані інвестиційні стратегії відрізняються за масштабами фінансування, ступенем ризику та обсягам отриманого доходу, тобто інтенсивність цих стратегій росте від стратегії збереження до стратегії агресивного росту.

Принциповим моментом в дослідженні є наукове бачення інноваційного розвитку туристичного підприємства як віддзеркалення розвитку його інноваційного потенціалу. Тому для досягнення достатнього рівня розвитку

інноваційного потенціалу туристичних підприємств удосконалено науково-методичний підхід до комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій.

За запропонованим підходом визначено таку послідовність дій: 1) побудова карти комплементації інноваційних стратегій (традиційних, опортуністичних, імітаційних, оборонних, наступальних) та інвестиційних стратегій (збереження, накопичення, помірковане зростання, агресивне зростання); 2) формування модифікованої матриці GE/McKinsey для визначення інноваційно-інвестиційних стратегій туристичних підприємств; 3) розрахунок інтегрального індикатору інтенсивності інноваційної стратегії за 2017 р., визначеного за індексними показниками змін інноваційного й інвестиційного потенціалів; 4) встановлення позиції туристичних підприємств у модифікованій матриці GE/McKinsey згідно якої обирається інноваційно-інвестиційна стратегія.

Карту комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств представлено на рис. 4.13.

		Інвестиційні стратегії			
		Збереження	Накопичення	Поміркований ріст	Агресивний ріст
Інноваційні стратегії	Традиційна	ТЗ	ТН	ТП	ТА
	Опортуністична	ОпЗ	ОпН	ОпП	ОпА
	Імітаційна	ІЗ	ІН	ІП	ІА
	Оборонна	ОЗ	ОН	ОП	ОА
	Наступальна	НЗ	НН	НП	НА

Рис. 4.13. Карта комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Запропонована карта комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств містить інформацію стосовно відповідності окремого виду інноваційної стратегії окремому виду інвестиційної стратегії.

Далі, використовуючи отримані данні, можливо визначити інноваційно-інвестиційну стратегію розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за допомогою модифікованої матриці GE/McKinsey (рис. 4.14).

		Інтенсивність інноваційної стратегії		
		<i>мінімальна</i>	<i>середня</i>	<i>максимальна</i>
Інтенсивність інвестиційної стратегії	<i>максимальна</i>	Інвестиційне плато <i>ТА, ОпА</i>	Інноваційний прорив (1) <i>ІА, ОА</i>	Інноваційний полюс <i>НА</i>
	<i>середня</i>	Інноваційний контур (1) <i>ОпН, ТП</i>	Інноваційний трамплін <i>ІН, ІП, ОпП</i>	Інноваційний прорив (2) <i>ОП, НП</i>
	<i>мінімальна</i>	Інноваційна яма <i>ТЗ, ТН</i>	Інноваційний контур (2) <i>ОпЗ, ІЗ, ОЗ, НЗ</i>	Інноваційне плато <i>ОН, НН</i>

Рис. 4.14. Модифікована матриця GE/McKinsey щодо визначення інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

При цьому, ступінь інтенсивності інноваційних та інвестиційних стратегій доцільно визначати експертним шляхом за допомогою опитування фахівців підприємства.

В рамках запропонованої модифікованої матриці GE/McKinsey мають місце інноваційно-інвестиційні стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств:

– «інноваційна яма» – характеризується традиційною інноваційною стратегією та інвестиційними стратегіями збереження чи накопичення, отже інноваційні стратегічні дії є недостатньо інтенсивними, а інвестиції є недостатніми і не містять високих ризиків, ця стратегія притаманна туристичним підприємствам, які мають за мету вихід з ринку або ліквідацію господарюючого суб'єкту;

– «інноваційний контур (1)» – характеризується традиційною та опортуністичною інноваційними стратегіями та інвестиційними стратегіями накопичення та поміркованого росту, тобто інноваційна складова знаходиться на початковому рівні, а інвестиційні стратегії є такими, що динамічно розвиваються, ця стратегія може мати місце на підприємствах, які впроваджують загальну стратегію скорочення або диверсифікації;

– «інноваційний контур (2)» – характеризується опортуністичною, імітаційною, оборонною, наступальною інноваційними стратегіями та інвестиційною стратегією збереження, ця стратегія характерна для підприємств, які впроваджують різноманітні інноваційні стратегії, однак не мають достатніх інвестиційних можливостей, тому цю стратегію доцільно використати на туристичних підприємствах, які діють в рамках диверсифікації або диференціації;

– «інноваційний трамплін» – характеризується опортуністичною та імітаційною інноваційними стратегіями та інвестиційними стратегіями накопичення та поміркованого росту, тобто ця стратегія є «трампліном» для успішного впровадження інноваційно-інвестиційного розвитку інноваційного потенціалу і може забезпечити реалізацію стратегії модифікації та фокусування на туристичному підприємстві;

– «інвестиційне плато» – характеризується традиційною та опортуністичною інноваційними стратегіями та агресивною інвестиційною стратегією, тобто інтенсивність інноваційних впроваджень є недостатнім, але інтенсивність інвестицій є доволі сильною, тобто є умови для ефективного впровадження інновацій за рахунок наявних інвестицій, отже в рамках цієї інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку інноваційного потенціалу є доцільним реалізація стратегії «перезавантаження» підприємства;

– «інноваційне плато» – характеризується оборонною та наступальною інноваційними стратегіями та інвестиційною стратегією накопичення, тобто ступінь інноваційних перетворень є високим, а інвестиційна стратегія характеризується стабільністю та відсутністю ризиків, тому виникають умови

для успішного розвитку інноваційного потенціалу, при цій інноваційно-інвестиційній стратегії стає можливим комерціалізація розроблених інновацій не лише на власному підприємстві, а й на ринку інновацій, тому доцільно створювати венчурні структури, які забезпечать результат від комерціалізації інновацій;

– «інноваційний прорив (1)» – характеризується імітаційною та оборонною інноваційними стратегіями та агресивною інвестиційною стратегією, отже, наявність помірної інноваційної складової та достатність інвестиційної складової дають можливість забезпечити «інноваційний прорив» на підприємстві; в разі дотримання цієї інноваційно-інвестиційної стратегії туристичному підприємству доцільно забезпечити реалізацію стратегій помірного росту та росту, вихід на нові ринки;

– «інноваційний прорив (2)» – характеризується оборонною та наступальною інноваційними стратегіями та інвестиційною стратегією поміркованого росту, тобто, достатність інноваційної складової та наявність інвестиційної складової дають можливість забезпечити «інноваційний прорив» на підприємстві, при цій стратегії можливо говорити про трансфер інновацій за межі самого туристичного підприємства та створення інноваційної ніші;

– «інноваційний полюс» – характеризується найбільш інтенсивною наступальною інноваційною стратегією та найбільш інтенсивною агресивною інвестиційною стратегією, тобто на підприємстві має місце максимальна інтенсивність інноваційно-інвестиційного розвитку інноваційного потенціалу, ця стратегія є ідеальною з точки зору організації інноваційно-інвестиційної діяльності на туристичному підприємстві-лідері, тому вона притаманна підприємствам, які хочуть забезпечити інтенсивний та інтеграційний ріст як в рамках традиційних ринків, так і на ринках, що розвиваються.

Вищезазначене дозволяє відмітити, що в існуючих мінливих та високо конкурентних умовах найбільш прийнятними й ефективними при успішній реалізації стратегій розвитку інноваційного потенціалу є ідеї комплексного підходу [350; 573], тобто процес формування інноваційно-інвестиційної

стратегії розвитку інноваційного потенціалу повинен здійснюватися на туристичному підприємстві за допомогою адекватного аналітичного та методичного інструментарію.

Зупинимося на визначенні інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних туристичних підприємств. Для цього за допомогою індексного методу розрахуємо інтенсивність інноваційної та інвестиційної стратегії як інтегральних індикаторів, які складаються з окремих показників інноваційного та інвестиційного потенціалів відповідно [339; 356].

Інтегральний індикатор інтенсивності інноваційної стратегії може бути представлений як:

$$I_{ін} = \sqrt[5]{k_{ін} * k_{мтп} * k_{оп} * k_{мп} * k_{інф.п}}, \quad (4.5)$$

де $I_{ін}$ – інтегральний індикатор інтенсивності інноваційної стратегії;

$k_{фп}$ – індекс зміни фінансового потенціалу;

$k_{мтп}$ – індекс зміни матеріально-технічного потенціалу;

$k_{кп}$ – індекс зміни кадрового потенціалу;

$k_{мп}$ – індекс зміни маркетингового потенціалу;

$k_{інф.п}$ – індекс зміни інформаційного потенціалу.

Результати розрахунку інтегрального індикатору інтенсивності інноваційної стратегії представлено в таблиці 4.8.

Згідно проведених розрахунків, традиційно високі показники інтегрального індикатору інтенсивності інноваційної стратегії мають підприємства-експлеренти (ТО «Аккорд-тур» – 1,179; ТО «Джоін Ап» – 1,191; ТА «Щасливий квиток» – 1,136).

Також високі показники мають місця у підприємств-віолентів: ТО «Тревел профешнл груп» – 1,188; ТО «Тез тур» – 1,149; ТО «Гамалія» – 1,129. Найнижчі показники у підприємства-патієнта (ТА «Поїхали з нами» – 0,881) та у підприємства-комутанта (Чернігівське БПЕ – 0,863).

Розрахунок інтегрального індикатора інтенсивності інноваційної стратегії
за 2017 р.

Кластер	Туристичне підприємство	Складові інтегрального індикатора					Інтегральний індикатор
		$k_{фп}$	$k_{мп}$	$k_{кп}$	$k_{мп}$	$k_{інф.п}$	
1	2	3	4	5	6	7	8
Експле ренти	ТО «Аккорд-тур»	1,26	1,14	1,05	1,3	1,16	1,179
	ТО «Джоін Ап»	1,14	1,26	1,18	1,16	1,22	1,191
	ТА «Щасливий квиток»	1,06	1,11	1,12	1,25	1,15	1,136
Віоленти	ТО «Тревел профешнл груп»	1,17	1,21	1,16	1,24	1,16	1,188
	ТО «Тез тур»	1,10	1,09	1,22	1,16	1,18	1,149
	ТО «Гамалія»	1,15	1,18	1,14	1,06	1,12	1,129
	ТО «Албіз-тур»	1,08	1,14	1,13	1,18	1,03	1,111
	ТА «Штурвал Плюс»	1,06	1,21	1,13	1,14	1,06	1,119
	ТА «Океан тур»	1,05	1,05	1,14	1,10	1,06	1,079
	Київське БПЕ	1,02	1,04	1,03	1,14	1,12	1,069
Патієнти	ТО «Альянс»	1,07	1,02	1,04	1,02	1,03	1,036
	ТО «Анекс Тур»	1,05	1,13	1,08	1,03	1,00	1,057
	ТО «Спутнік»	1,13	1,06	0,96	1,02	0,95	1,022
	ТО «Тревелсвіт»	1,01	0,89	0,95	0,98	1,06	0,976
	ТА «Поїхали з нами»	0,85	0,96	0,87	0,88	0,85	0,881
	ТА «Жара»	0,89	0,95	1,05	0,84	0,84	0,911
	ТА «Штурман»	0,84	0,85	0,92	1,06	1,04	0,937
	Вінницьке БПЕ	0,96	0,96	0,84	0,88	1,05	0,935
Комутанти	ТО «Красін Тур»	0,96	0,96	1,06	1,02	0,94	0,987
	ТО «Парті Тревел»	1,03	1,08	0,96	0,84	1,03	0,984
	ТА «Горизонт тур»	1,03	1,01	0,94	0,96	0,94	0,975
	ТА «Нові горизонти»	0,86	0,84	0,86	0,94	1,04	0,905
	Чернігівське БПЕ	0,84	0,86	0,84	0,82	0,96	0,863
	Запорізьке БПЕ	1,02	0,96	0,94	0,88	1,02	0,963

Джерело: складено та розраховано автором

Інтегральний індикатор інтенсивності інвестиційної стратегії може бути представлений як:

$$I_{інв} = \sqrt[5]{k_{ві} * k_{зі} * k_{пві} * k_{пзі} * k_{ді}} \quad (4.6)$$

де $I_{інв}$ – інтегральний індикатор інтенсивності інвестиційної стратегії;

$k_{ві}$ – індекс зміни власних інвестицій;

$k_{зі}$ – індекс зміни залучених інвестицій;

$k_{пві}$ – індекс зміни прибутку на власні інвестиції;

$k_{пзі}$ – індекс зміни прибутку на залучені інвестиції;

$k_{ді}$ – індекс зміни достатності інвестицій.

Результати розрахунку інтегрального індикатора інтенсивності інвестиційної стратегії, які представленні в таблиці 4.9, свідчать про позитивні зміни у поточному періоді в рамках інтенсивності інвестиційної стратегії на усіх підприємствах-експлєрентах: (ТО «Аккорд-тур» – 1,059; ТО «Джоін Ап» – 1,089; ТА «Щасливий квиток» – 1,056) та на окремих підприємствах-віолентах (ТО «Тревел профешнл груп» – 1,040; ТО «Тез тур» – 1,036; ТО «Гамалія» – 1,024; ТО «Албіз-тур» – 1,024). На усіх інших підприємствах інтенсивність інвестиційної стратегії знизилась порівняно із попереднім періодом.

Таблиця 4.9

Розрахунок інтегрального індикатора інтенсивності інвестиційної стратегії
за 2017 р.

Класер	Туристичне підприємство	Складові інтегрального індикатора					Інтегральний індикатор
		кві	кзі	кпві	кпзі	кді	Іінв
Експлєренти	ТО «Аккорд-тур»	1,03	1,03	1,05	1,12	1,07	1,059
	ТО «Джоін Ап»	1,14	1,07	1,07	1,12	1,05	1,089
	ТА «Щасливий квиток»	1,03	1,02	1,07	1,11	1,05	1,056
Віоленти	ТО «Тревел профешнл груп»	1,06	1,07	1,02	1,03	1,02	1,040
	ТО «Тез тур»	1,04	1,01	1,04	1,06	1,03	1,036
	ТО «Гамалія»	1,01	1,03	1,02	1,02	1,04	1,024
	ТО «Албіз-тур»	1,02	1,02	1,05	1,01	1,02	1,024
	ТА «Штурвал Плюс»	1,02	1,01	0,98	0,96	1,02	0,998
	ТА «Океан тур»	1,01	0,96	0,96	0,94	0,88	0,949
	Київське БПЕ	0,94	0,98	0,96	0,86	1,01	0,949
	ТО «Альянс»	0,94	0,98	0,96	0,86	1,02	0,950
Патієнти	ТО «Анекс Тур»	0,94	0,96	0,96	0,98	0,96	0,960
	ТО «Спутнік»	1,04	0,86	0,98	0,84	0,84	0,908
	ТО «Тревелсвіт»	0,96	0,98	0,94	0,96	0,96	0,960
	ТА «Поїхали з нами»	0,84	0,86	0,88	0,86	0,86	0,860
	ТА «Жара»	0,84	0,82	0,82	0,80	0,84	0,824
	ТА «Штурман»	0,82	0,76	0,74	0,78	0,78	0,776
	Вінницьке БПЕ	0,72	0,74	0,78	0,74	0,78	0,752
	ТО «Красін Тур»	0,84	0,82	0,74	0,78	0,80	0,795
Комутанті	ТО «Парті Тревел»	0,76	0,80	0,84	0,76	0,84	0,799
	ТА «Горизонт тур»	0,74	0,88	0,76	0,78	0,82	0,794
	ТА «Нові горизонти»	0,82	0,76	0,78	0,74	0,78	0,776
	Чернігівське БПЕ	0,78	0,72	0,72	0,76	0,78	0,752
	Запорізьке БПЕ	0,74	0,72	0,78	0,76	0,76	0,752

Джерело: складено та розраховано автором

Задля визначення інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств розроблено шкалу оцінювання результатів розрахунку інтегрального індикатору інтенсивності інноваційної стратегії та інтегрального індикатору інтенсивності інвестиційної стратегії (табл. 4.10).

Таблиця 4.10

Шкала оцінювання інтегрального індикатору інтенсивності інноваційної стратегії та інтегрального індикатору інтенсивності інвестиційної стратегії

Інтегральний індикатор інтенсивності стратегій	$0,7 \leq I \leq 1$	$1,0 \leq I \leq 1,2$	$1,2 \leq I \leq 1,4$
Інтенсивність інноваційної стратегії	Мінімальна	Середня	Максимальна
Інтенсивність інвестиційної стратегії	Мінімальна	Середня	Максимальна

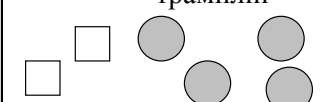

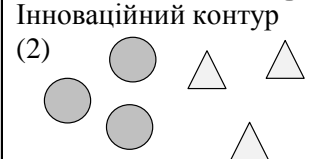
Джерело: складено автором

Згідно отриманих результатів (див. таблиці 4.8, 4.9) можливо обрати інноваційно-інвестиційні стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за допомогою модифікованої матриці GE/McKinsey (рис. 4.15).

Згідно даних, наданих на рис. 4.15, визначено стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Стратегію «інноваційний трамплін» дотримуються підприємства-експлеренти (ТО «Аккорд-тур», ТО «Джоін Ап», ТА «Щасливий квиток») та підприємства-віоленти (ТО «Тревел профешнл груп», ТО «Тез тур», ТО «Гамалія», ТО «Албіз-тур»), цим підприємствам в рамках визначеної стратегії забезпечується модифікація інноваційних брендів та фокусування на цільових споживчих групах.

Стратегію «інноваційний контур (2)» визначено для підприємств-віолентів: ТА «Штурвал Плюс», ТА «Океан тур», Київське БПЕ та підприємств-патієнтів: ТО «Альянс», ТО «Анекс Тур», ТО «Спутнік», в рамках цієї інноваційно-інвестиційної стратегії відбувається диверсифікація векторів інноваційної діяльності та / або диференціація інноваційного продукту.

		Інтенсивність інноваційної стратегії		
		Мінімальна $0,7 \leq I \leq 1$	Середня $1,0 \leq I \leq 1,2$	Максимальна $1,2 \leq I \leq 1,4$
Інтенсивність інвестиційної стратегії	Максимальна $1,2 \leq I \leq 1,4$	Інвестиційне плато	Інноваційний прорив (1)	Інноваційний полюс
	Середня $1,0 \leq I \leq 1,2$	Інноваційний контур (1)	☐ Інноваційний трамплін 	Інноваційний прорив (2)
	Мінімальна $0,7 \leq I \leq 1$	Інноваційна яма 	Інноваційний контур (2) 	Інноваційне плато

Примітка. – підприємства-експлоренти; – підприємства-патієнти;
 – підприємства-віоленти; – підприємства-комутанти

Рис. 4.15. Вибір стратегій розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств у модифікованій матриці GE/McKinsey за 2017 р.

Джерело: складено автором

Стратегія «інноваційна яма» має місце на більшості досліджувальних підприємствах: ТО «Тревелсвіт», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», Вінницьке БПЕ (підприємства-патієнти); ТО «Красін Тур», ТО «Парті Тревел», ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ (підприємства-комутанти). Для цих підприємств доцільно збереження інноваційних позицій та / або накопичення інноваційного досвіду.

4.3. Когерентність інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств

Успішний перехід до інноваційної моделі розвитку потребує докорінної перебудови адекватних систем і механізмів, що можуть задовольнити вимоги інноваційних процесів, що породжують нову якість розвитку інноваційного потенціалу [42]. Визначальним елементом функціонування і розвитку

туристичного підприємства виступає інноваційний потенціал, який в свою чергу, корелюється з іншими інноваційними категоріями (рис. 4.16).

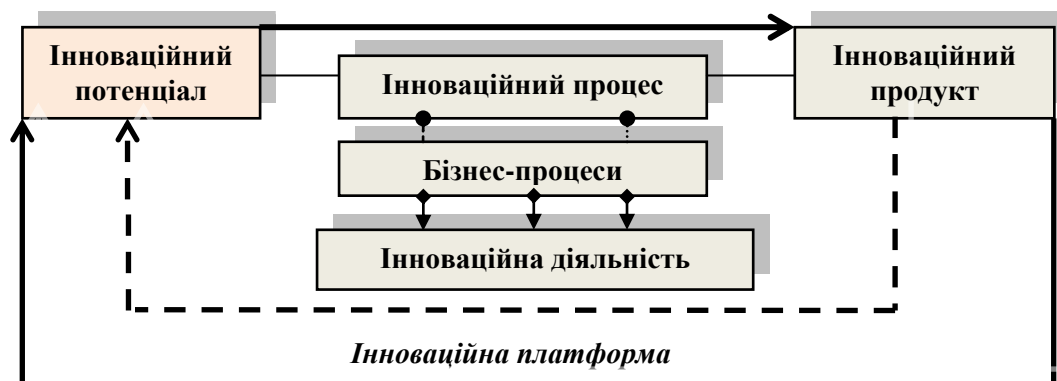

Рис. 4.16. Схема когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств

Джерело: розроблено автором

Необхідно відмітити, що особливу роль відіграє об'єктивний підхід до визначення представлених категорій. З точки зору підприємництва, економічна природа інновацій полягає у зміні доходу від використання ресурсів, а під кутом зору споживання вона уособлює зміну цінності задоволення потреби споживача, допомагаючи йому використовувати новий продукт або технологію для формування чи підвищення конкурентоздатності свого бізнесу. Тим самим інновація виступає дієвим генератором підприємництва, дає науково-технічний, економічний та ринковий ефект [443].

З одного боку, не зважаючи на те, що питання, які пов'язані з активізацією процесів та систем, спрямованих на розробку та впровадження інновацій на підприємстві, розглядалися достатньою кількістю вітчизняних й зарубіжних науковців [42; 85; 127; 134; 148; 184; 423; 443; 509; 534; 554; 611], в яких зроблено акцент або на процес інноваційної діяльності, або на стратегічний аспект інноваційної діяльності, або на галузеві особливості формування і впровадження інновацій на підприємстві; питання щодо створення єдиної інноваційної платформи, як площини інноваційної діяльності туристичного підприємства відсутнє.

З іншого боку, існує практичний досвід створення інноваційних платформ як на окремому підприємстві так і в інформаційному просторі, наприклад, відкрита інноваційна платформа Національного гірничого університету (<http://technology.nmu.org.ua/index.php/uk/innovatsiy-na-platforma>), платформа розвитку інновацій Державного концерну «Укроборонпром» (<http://ukroboronprom.com.ua/uk/media/ukroboronprom-dav-start-roboti-platformi-rozvytku-innovatsij.html>) тощо. Тому необхідно розглянути питання побудови та теоретико-методичного обґрунтування інноваційної платформи туристичного підприємства.

На думку авторів О. Гудзь та С. Байрамова, інноваційною платформою підприємств «мають бути стратегічні управлінські рішення, які: орієнтовані на майбутнє і на постійні зміни середовища; пов'язані із залученням необхідних ресурсів, широким використанням інтелектуального потенціалу, які характеризуються гнучкістю, здатністю адаптуватися до змін ринкових умов та враховувати неконтрольовані зовнішні чинники» [134, с. 15].

Існуюча інформація дозволяє вважати інноваційною платформою туристичного підприємства таку площину діяльності підприємства, яка б інтегрувала стратегічні (розробка та реалізація інноваційної політики), інноваційні (здійснення інноваційного процесу), інвестиційні (здіяння інвестиційного поля), маркетингові (визначення інноваційних потреб та врахування інноваційного попиту), економічні (отримання прибутку від інноваційної діяльності), управлінські (організація та координація усіх сфери діяльності підприємства) аспекти інноваційного розвитку підприємства, та мала б надавати можливість ефективно виробляти інноваційний продукт [343].

В рамках трактовки поняття «інноваційна платформа» розроблена модель 18 ПП (рис. 4.17), в якій поєднано такі елементи – інноваційна потреба, інноваційний продукт, інноваційна політика, інноваційна програма, інноваційний портфель, інноваційні принципи, інноваційні пріоритети, інноваційний проект, інноваційний персонал, інноваційний потенціал, інноваційний портал, інноваційний процес, інвестиційний портфель,

інвестиційний потенціал, інвестиційне поле, інноваційна продукція, інноваційний прибуток, інноваційний попит.

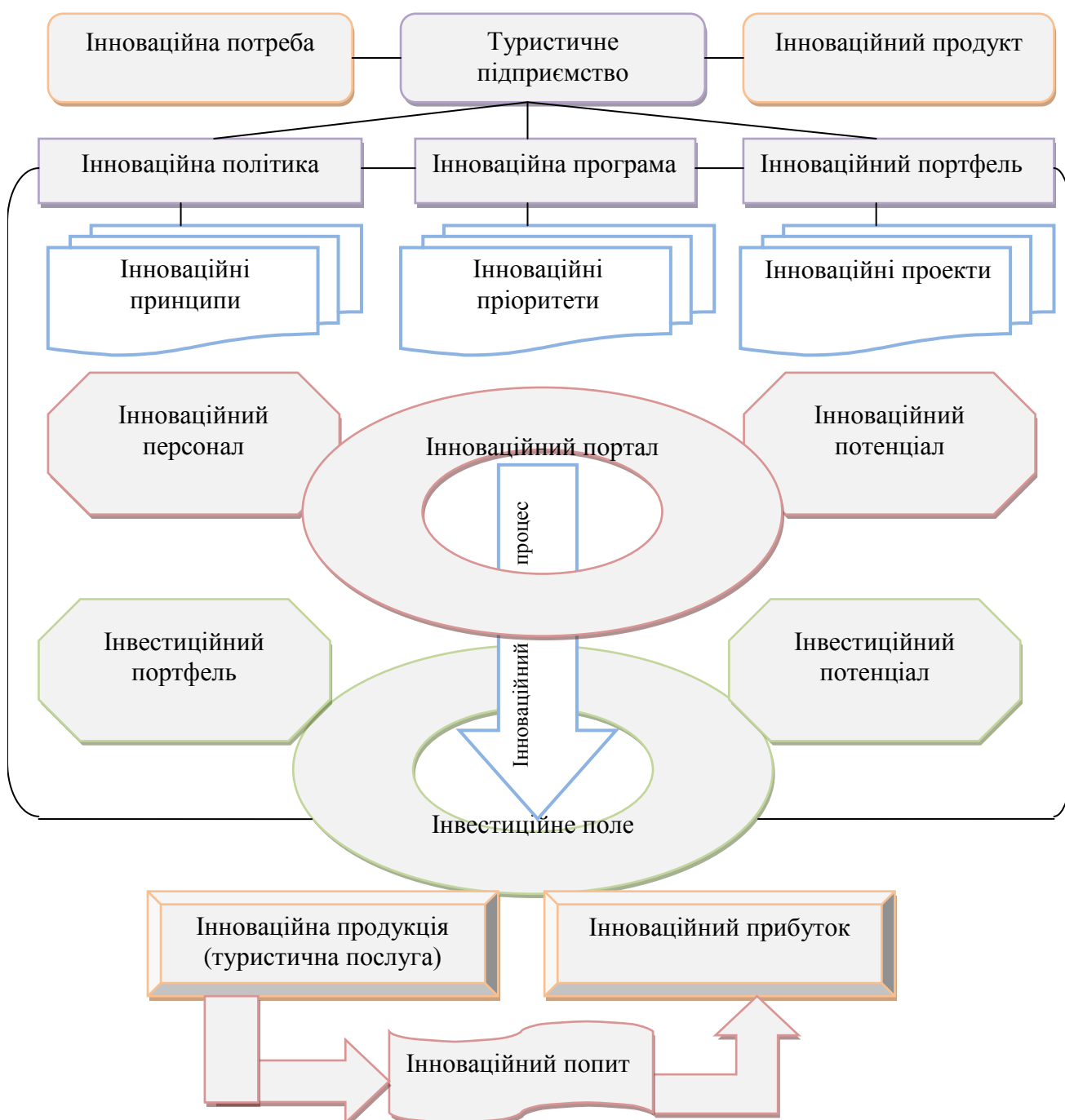

Рис. 4.17. Модель інноваційної платформи туристичного підприємства (модель 18 ІП)

Джерело: розроблено автором

Механізм інноваційної платформи є способом організації інновацій, за допомогою сукупності спонукальних мотивів, економічних форм і методів

управління системою інновацій, що складається під впливом ринкової кон'юнктури та державного регулювання [443].

Основоположною умовою цієї моделі є туристичне підприємство, тому що воно створює усі необхідні формальні та неформальні умови побудови цієї моделі. Туристичне підприємство втілює складну сукупність економічних відносин, пов'язаних із створенням та реалізацією інноваційного туристичного продукту.

Туристичне підприємство діє в інноваційному просторі тоді коли є інноваційні потреби. Інноваційні потреби сучасного підприємництва можна визначити як необхідність перманентного інноваційного пошуку, що проявляється у прагненні постійно вдосконалювати товари та послуги за рахунок впровадження технічних, технологічних, організаційних та інших нововведень, випереджаючи тим самим очікування споживачів та попереджуючи негативний конкурентний вплив. Потреба в інноваціях визначається шляхом вивчення сильних і слабких сторін діяльності підприємства, протиріч і результатів її роботи, аналізу впливу зовнішніх факторів [85, с.11].

Результатом інноваційної діяльності туристичних підприємств є інноваційний продукт – результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки [183]. До інноваційного продукту туристичного підприємства слід віднести нововведення (продуктові та інші інновації), спрямовані на зміну споживчих властивостей туристичного продукту, який несе конкурентні переваги [234]. Агломерація інноваційного продукту туристичного підприємства надана в додатку К, рис. К.1.

Задля створення успішних інноваційних продуктів, необхідно зрозуміти, які потреби споживачів не задоволені, і виявити пропозиції, які були вдалим в минулому. [134, с. 16]. На відміну від інноваційного продукту, інноваційною продукцією прийнято вважати нові товари чи послуги, які є результатом комерціалізації інноваційного продукту [610, с. 94].

Для розробки та реалізації інноваційного продукту на туристичному підприємстві виникає об'єктивна необхідність сформулювати інноваційну політику, тобто визначити пріоритетні напрямки інноваційної діяльності підприємства та розробити стратегію для кожного з обраних напрямків інноваційної діяльності. Інноваційна політика – це складова політики діяльності підприємства, спрямована на розробку та реалізацію інновацій, що передбачає визначення інноваційних цілей та напрямків інноваційного розвитку підприємства; розробку інноваційної програми підприємства, що містить у собі певний набір інноваційних рішень (науково-технічних, управлінських, фінансових, економічних, збутових та інших) [455, с. 34].

Для ефективного функціонування інноваційної політики важливо дотримуватися таких принципів: переважання стратегічної спрямованості; цілеспрямованість; комплексність; плановірність; орієнтація на потреби ринку; інформаційна забезпеченість [184]. На основі визначених інноваційних принципів складається програма інноваційної діяльності, тобто проводиться аналіз і вибір оптимальних варіантів інноваційних проектів, формується пакет інноваційних проектів підприємства.

Під інноваційною програмою розуміють документальну інтерпретацію системи важелів, методів, інструментів регулювання та контролю, які забезпечать в подальшому неперервну реалізацію інноваційних пріоритетів на підприємстві. Інноваційні пріоритети – ранжування інноваційних дій за критеріями важливості для підприємства, першочерговості у часі та розподілі ресурсів.

На основі інноваційних пріоритетів на підприємстві формується інноваційний портфель (портфель інновацій) – це комплексно обґрунтований перелік нововведень, які необхідно розробити самостійно на підприємстві, або залучити для подальшого впровадження. Головною метою формування портфеля інноваційних проектів має стати створення такої сукупності інноваційних проектів, за якої туристичне підприємство одержить

максимальний економічний ефект від розробки та впровадження інновацій [554, с. 92].

Інноваційний проект – це «система взаємопов'язаних завдань, що є комплексом науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, технологічних, організаційних, фінансових, комерційних та інших заходів, відповідним чином організованих, оформлених комплектом проектною документації, які забезпечують ефективне вирішення конкретного науково-технічного завдання (проблеми) в певний проміжок часу, вираженого в кількісних показниках, що приводять до інновації» [19, с. 70].

Інноваційні проекти на туристичному підприємстві не можливо реалізувати без застосування інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал є матеріально-технічною, інформаційною та творчою базою інноваційної діяльності підприємства.

Вищенаведені результати досліджень дозволяють виділити такі принципові моменти: інноваційний потенціал підприємства являє собою сукупність різного роду ресурсів, готовності та можливостей, які необхідні та достатні для здійснення потрібних масштабів і темпів інноваційної діяльності з визначеними критеріями її ефективності. Це потребує необхідної організації якісно різних елементів інноваційного потенціалу у вигляді самостійної підсистеми та її адаптації в більш складну систему – підприємство [146, с. 115].

Для реалізації інноваційних проектів слід долучити інноваційний персонал підприємства. Інноваційний персонал (складова інноваційного потенціалу) представляє собою наявність професійних та корпоративних компетенцій у персоналу, а також можливість підтримки інноваційної поведінки керівництва та інноваційної культури підприємства [516].

Інноваційний потенціал та його складова – інноваційний персонал підприємства є невід'ємною умовою інноваційного процесу. Інноваційний процес – це послідовна зміна взаємопов'язаних робіт від виникнення ідеї, проведення наукових досліджень по ній до її реалізації й поширення, яка

призводить до отримання певного суспільно-економічного ефекту і супроводжується витратами: праці, часу, матеріальними та фінансовими. Він полягає в отриманні інновацій і протікає від зародження ідеї до її комерційної реалізації [127, с. 133].

Інноваційний процес – це постійний рух з обов'язковою зміною на «вході» і на «виході», тому інноваційна платформа підприємства містить інноваційний портал, як конвертацію інноваційного потенціалу в інноваційний продукт в рамках цього процесу.

Портал (англ. Portal – ворота, вхід), цей термін протягом тривалого часу використовується в архітектурі, як головний вхід великої архітектурної споруди. Але сьогодні частіше він вживається як інтернет-термін, в цьому випадку під Web-порталом розуміють Web-додаток, що має розширену функціональність і реалізує ідею централізованого доступу спільноти користувачів до необхідної інформації і сервісів [71]. На нашу думку, можливо застосувати цей термін як інноваційну категорію туристичного підприємства. Отже, інноваційний портал – це стан матеріалізації інноваційних перетворень, який є логічним наслідком сформованої інноваційної політики (інноваційної програми, інноваційного портфелю), спрямований на отримання інноваційного продукту і який діє в рамках інвестиційного поля.

Інвестиційне поле представляє собою взаємодію інвестиційних інструментів задля отримання інвестиційних результатів через реалізацію інноваційно-інвестиційної стратегії на основі формування прийнятного інвестиційного клімату та координації дій залученого персоналу. Інвестиційне поле підприємства призване за допомогою інвестиційного потенціалу забезпечити реалізацію інвестиційного портфелю, який розроблений під інноваційні проекти.

Інвестиційний портфель – це конкретна структура обраної інвестиційної діяльності, з приводу спеціально підібраного набору конкретних інвестиційних інструментів (активів), прийнятих до реалізації в межах окресленої стратегії розвитку підприємства та дотримання пропорцій розподілу інвестованого

потенціалу між ними [166]. Інвестиційний потенціал підприємства представляє собою здатність до ефективного освоєння підприємством інвестиційних ресурсів під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників для досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку підприємства та отримання підприємством додаткового прибутку [423, с. 89].

Результатом інноваційного процесу є інноваційна продукція, яка дасть можливість задовольнити інноваційний попит (попит на нові туристичні товари і послуги) та завдяки цьому отримати інноваційний прибуток [575, с. 29].

«Інноваційний прибуток можна визначити як прибуток підприємства, отриманий понад загальну норму прибутковості в галузі, як ефект інноваційного розвитку підприємства» [382, с. 114].

Надзвичайна роль інноваційних процесів, як відображення використання інноваційного потенціалу, і їх значення як чинників соціально-економічного розвитку, що надають динамізму економіці підприємства, потребують посиленої до них уваги з боку науковців і практиків [34]. Тому елементом дослідження когерентності (див. рис. 4.16), який потребує окремої уваги виступає інноваційний процес. Дослідження інноваційного процесу, потребує моделювання необхідних інструментів ідентифікації, упорядкування та характеристики окремих його складових [34; 42; 56; 225; 369; 380; 381; 616].

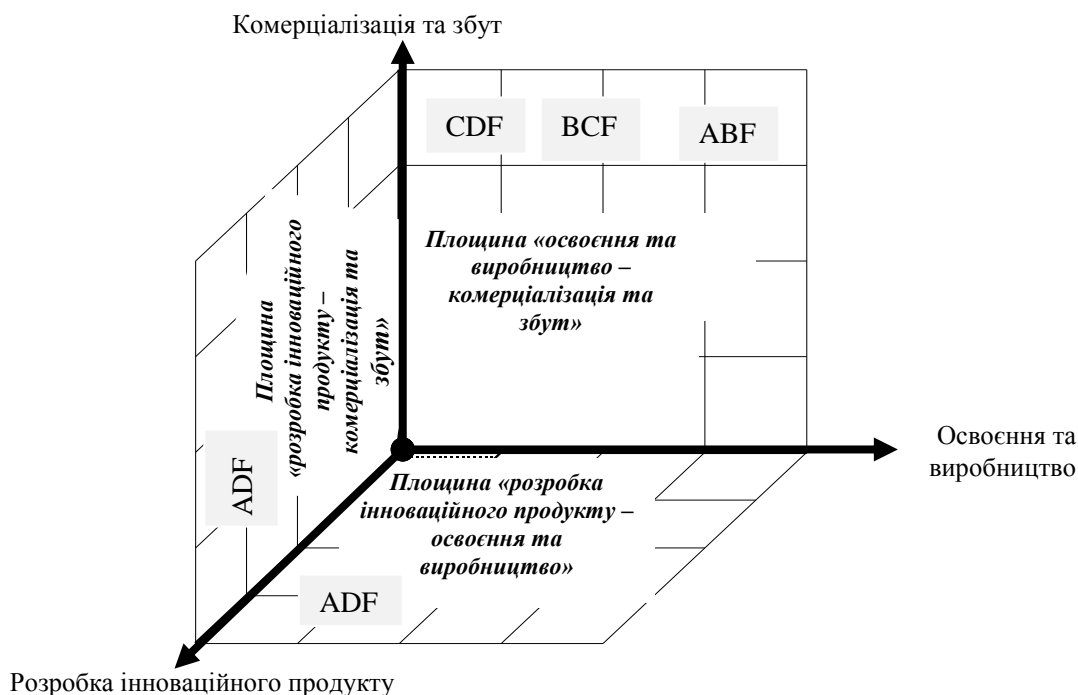
О.В. Мелень, присвятив свої дослідження аналізу розвитку моделей інноваційного процесу на підприємствах, в ході цих досліджень встановлено, що протягом останніх років, моделі інноваційного розвитку постійно трансформуються: від лінійної моделі до складної багаторівневої з інтеграцією передових систем інформатики і обчислювальної техніки в системи гнучкого виробництва [380], тобто, цей автор не розглядає варіативності послідовності та параметрів інноваційного процесу. І.Ю. Мельник та К.О. Боярінова приділяють увагу сутності та змісту реалізації інноваційного процесу, його моделям та проблемам реалізації на підприємствах, а саме: розглядають лінійну, кібернетичну, матричну моделі інноваційного процесу. Ці моделі пропонують характеризувати інноваційний процес як чітко визначену послідовність дій

(дослідження – розробка – розповсюдження інновацій), без урахування можливостей зміни цієї послідовності [381].

Л.Я. Малюта в своїй статті «Особливості моделювання інноваційних процесів на підприємстві» здійснює дослідження загальних рис інноваційного процесу, аналізуючи еволюцію теоретичних поглядів на структуру, послідовність і роль цього процесу щодо окремих етапів у створенні та комерціалізації новацій, які стали основою для обґрунтування ланцюгової лінійно-функціональної моделі інноваційного процесу зі зворотним зв'язком. На його думку, «інноваційний процес не закінчується так званим упровадженням, тобто першою появою на ринку нового продукту, послуги або доведенням до проектної потужності нової технології. Цей процес не переривається й після впровадження, бо в міру поширення нововведення вдосконалюється, стає ефективнішим, набуває раніше не відомих споживчих властивостей» [369]. Цей автор пропонує модель інноваційного процесу в рамках окремого підприємства, не враховуючи можливість інтеграції цього процесу в роботі різних суб'єктів господарювання. С.П. Катеринін [225] пропонує модель інноваційного процесу як послідовність дій та отримання результатів на мікро- та макрорівні. Описані наукові моделі інноваційного процесу свідчать про складність та багатоаспектність економічної категорії інноваційного процесу та необхідність її дослідження з точки зору різних аспектів моделювання [616].

Застосування моделювання щодо відображення інноваційного процесу дозволяє більш ефективно обґрунтовувати процеси інноваційної діяльності як окремого підприємства так і у взаємодії його з іншими суб'єктами господарювання; забезпечувати результативність діяльності підприємства в умовах постійних змін ринкової економіки; дозволяє полегшити процес визначення та консолідації параметрів інноваційного процесу. Це сприятиме ефективному прийняттю рішень щодо інноваційного процесу туристичного підприємства [317].

Вищенаведені результати досліджень дозволяють побудувати 3D-модель, яка ґрунтується на визначенні окремої площини інноваційного процесу: розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво; освоєння та виробництво – комерціалізація та збут; розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут (рис. 4.18).

Примітка. ADF – інформаційне поле власних інновацій; ABF – інформаційне поле загальнодоступних інновацій; CDF – інформаційне поле комерціалізованих інновацій; BCF – інформаційне поле прихованих інновацій.

Рис. 4.18. 3D-модель інноваційного процесу туристичного підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [344; 570, с. 312]

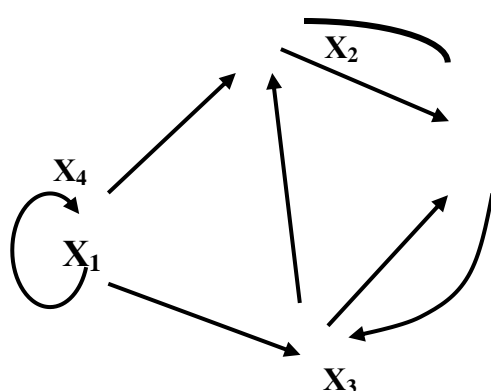
Кожна площина має забезпечувати визначені дії стосовно таких параметрів інноваційного процесу як: ідея, проект, метод, продукт тощо.

Туристичне підприємство має можливість забезпечувати проведення інноваційного процесу, охоплюючи усі площини 3D-моделі, тобто воно спроможне організувати розробку усіх чи окремих параметрів інноваційного процесу (ідей, проектів, методів, продуктів, продукції (послуги) тощо), далі забезпечити освоєння та виробництво цих розробок, далі забезпечити їх комерціалізацію та збут.

Але інноваційний процес на окремому туристичному підприємстві може здійснюватися не обов'язково за повним традиційним циклом: розробка – виробництво – комерціалізація, воно може забезпечувати проведення інноваційного процесу використовуючи різні комбінації і різну послідовність інноваційного процесу в рамках 3D-моделі; наприклад, організувати розробку інноваційного продукту далі комерціалізувати його (минаючи етап виробництва), або підприємство може придбати інноваційні розробки, забезпечити їх виробництво і використання на власний розсуд.

Відповідно до розробленого інформаційного плато створення інновацій на туристичних підприємствах (див. рис. 2.9) в площині інноваційного процесу «освоєння та виробництво – комерціалізація та збут» доцільно використати інформаційні поля загальнодоступних (ABF), комерціалізованих (CDF) й прихованих інновацій (BCF), а в площинах «розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут» і «розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво» – інформаційне поле власних інновацій (ADF).

Інноваційні параметри є змінними показниками і можуть бути інкриміновані в рамках як окремої площини 3D-моделі так і в рамках комбінації цих площин. Пропонуємо за допомогою граф-моделі, визначити взаємозв'язок інноваційних параметрів як дискретних показників (рис. 4.19).

Умовні позначення:

X_1 – інноваційна ідея

X_2 – інноваційний продукт

X_3 – інноваційний метод

X_4 – інноваційний проект

Рис. 4.19. Граф-модель інноваційних параметрів 3D-моделі

Джерело: розроблено автором на основі [570, с. 254]

Слід зазначити, що кожен з цих параметрів може виступати кінцевим інноваційним результатом в рамках власно визначеного інноваційного процесу.

Згідно рис. 4.19, відправним пунктом інноваційного процесу є інноваційна ідея (імпульс) – X_1 , яка може стосуватися інноваційного продукту (X_2) (туристичної послуги) або інноваційного методу (X_3) (технології, способу тощо); інноваційний продукт та інноваційний метод потребує документальної конкретизації як параметрів так і процедур їх створення, тому інноваційна ідея має бути представлена у вигляді інноваційного проекту (X_4) щодо інноваційного продукту чи методу. Інноваційний процес має циклічний характер, який полягає у ітерації визначених інноваційних параметрів, тому вважаємо, що інноваційні ідеї, це той параметр, який постійно знаходиться у стадії пошуку, розробки, апробації тощо. Використання інноваційного потенціалу в рамках інноваційного процесу є необхідною і достатньою умовою для ініціації та ефективного здійснення цього процесу.

Фрактальним відображенням інноваційного процесу виступає інноваційна діяльність, вона є основною умовою розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Питанням інноваційної діяльності підприємства присвячені дослідження низки вчених [116; 183; 483; 611].

На думку О.О. Захаркіна, «інноваційна діяльність являє собою комплекс заходів (наукових, технологічних, виробничих, організаційних, фінансових та комерційних), які в сукупності приводять до інновацій у вигляді нового або удосконаленого продукту (послуги) чи технології ведення бізнесу» [183, с. 274].

Р.В. Яковенко вважає, що «інноваційна діяльність має комплексний, системний характер і охоплює такі види роботи, як пошук ідей, ліцензій, патентів, кадрів, організацію дослідницької роботи, інженерно-технічну діяльність, яка об'єднує винахідництво, раціоналізацію, конструювання, створення інженерно-технічних об'єктів, інформаційну та маркетингову діяльність» [611, с. 438]. Інноваційна діяльність передбачає її поетапне здійснення, що має на меті деталізацію інноваційних процесів від прийняття рішення до отримання остаточних результатів з урахуванням вимог ринку та

можливостей підприємства [483, с. 364]. Тобто дослідники з цього питання бачуть інноваційну діяльність як деталізацію та комбінацію складових інноваційних процесів.

Усі автори згодні з кон'югованим (зв'язуючим) характером інноваційної діяльності. Однак, питання змісту інноваційної діяльності є складним і неузгодженим з точки зору різних авторів, тому вважаємо, що це питання потребує особливої уваги саме на підприємствах туристичної галузі.

Вважаємо, що інноваційна діяльність – це складний та неоднозначний вид діяльності, який має бути детально окреслений та розтлумачений з позиції окремого туристичного підприємства задля її успішної реалізації, тому є необхідність чітко визначити структуру та уточнити зміст інноваційної діяльності туристичного підприємства через систему протоколів, як документів, які містять обов'язкові дії, які мають бути здійснені на визначеному етапі.

Виходячи з принципу поетапності здійснення інноваційної діяльності, модифіковано архітектуру інноваційної діяльності туристичного підприємства, що побудована за такими етапами: маркетинг (моніторинг інноваційного простору, оцінка інноваційних ризиків, формування стратегії інноваційної діяльності), розробка інноваційного продукту (пошук і генерування інноваційної ідеї, розробка інноваційного проекту, реінжиніринг бізнес-процесів), освоєння та виробництво (маркетингове виробництво, операційна логістика, виробнича дифузія інновацій), комерціалізація та збут (маркетинговий супровід збуту, збут та сервісне обслуговування, зниження комерційних ризиків), інвестування (фінансова підтримка усіх етапів) [346] (рис. 4.20).

Другий, третій і четвертий етапи інноваційної діяльності співпадають з інноваційними процесами (див. рис. 4.18). Перший етап «Маркетинг» виступає підґрунтям для здійснення та визначення напрямку інноваційної діяльності. Обов'язковим етапом, який має забезпечити фінансову підтримку вище наданих етапів, є інвестування інноваційної діяльності.

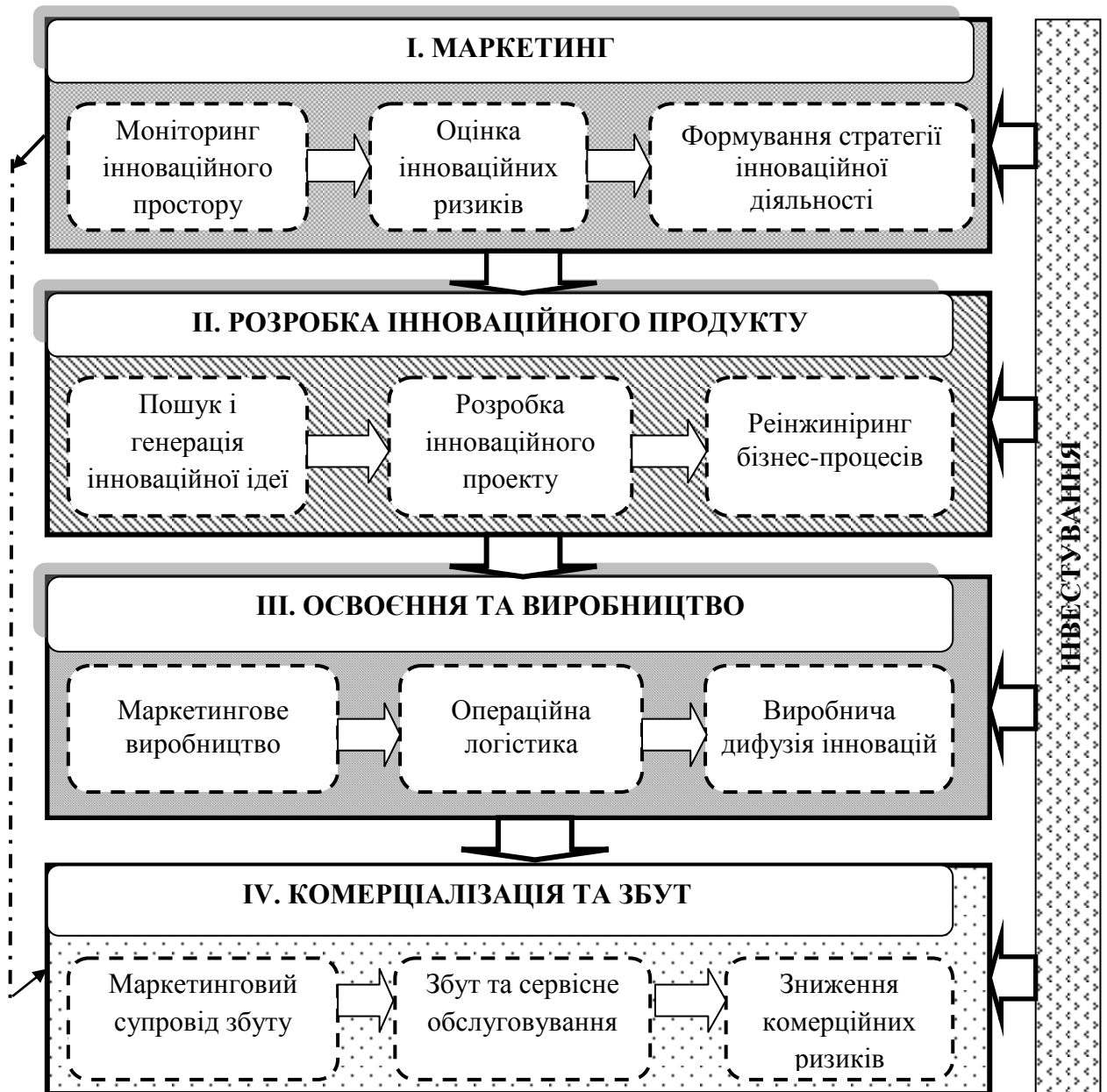

Рис. 4.20. Архітектура інноваційної діяльності туристичного підприємства

Джерело: розроблено автором

Усі етапи інноваційної діяльності пов'язані і є умовою подальших етапів в рамках інноваційного процесу, в свою чергу, кожен етап складається з окремих стадій, які містять ряд бізнес-процесів, вони складають безперервний рух в рамках інноваційної діяльності туристичного підприємства.

Необхідно зазначити, що «на сьогоднішній день єдина класифікація бізнес-процесів за їх складом відсутня, що пояснюється тим, що кожна організація в

залежності від розміру, ринкової спрямованості, широти розгляду проблеми, задач досліджень має притаманний тільки їй набір бізнес-процесів» [148]. Так, О.А. Лисенко наводить основні класифікації бізнес-процесів за ознаками та видами процесів на підприємствах; проводить теоретичне дослідження класифікацій бізнес-процесів підприємства [292].

Д.Е. Козенков також розглядає сутність бізнес-процесів, визначає їх типи та методологію їх проектування [236]. В.Є. Командровська, О.Ю. Морозенко розглядають розвиток підприємства як сукупність окремих взаємозв'язаних бізнес-процесів, пропонують визначення та групування методів удосконалення цих бізнес-процесів та своєчасне впровадження в залежності від зміни умов внутрішніх відносин і зовнішнього середовища [247].

В роботі Л.І. Дмитришина «Методологічні підходи до моделювання бізнес-процесів підприємства» проаналізовано теоретичні засади та особливості бізнес-процесів підприємства, наведено характеристику методологічних підходів до моделювання бізнес-процесів, що може дозволити шляхом використання сучасних технологій обробки інформації підвищити оперативність й ефективність їх економічного аналізу [156].

Усі ці автори приділяли увагу характеристиці бізнес-процесів в умовах традиційної діяльності підприємства, але бізнес-процеси інноваційної діяльності не було розглянуто. Пропонуємо визначити зміст бізнес-процесів інноваційної діяльності туристичних підприємств за допомогою протоколів бізнес-процесів інноваційної діяльності (документів, в яких зафіксовано чітка і логічна послідовність цих бізнес-процесів).

Як було визначено вище, інноваційна діяльність на туристичному підприємстві має починатися з маркетингу, а саме: моніторингу інноваційного простору; оцінки інноваційних ризиків; формування стратегії інноваційної діяльності.

Протокол моніторингу інноваційного простору має включати наступні бізнес-процеси: визначити цілі і завдання моніторингу; ухвалити рішення про збір необхідної інформації (на макро-, мезо-, мікро- нано- рівнях); визначити

джерела і методи збору та обробки інформації; розробити процедуру збору інформації; здійснити збір інформації; обробити та проаналізувати зібрану інформацію; здійснити інтерпретацію обробленої інформації; підготувати і представити результати досліджень; оцінити ефективність результатів моніторингу (за критеріями: актуальність, достовірність, повнота, релевантність); прийняти рішення про оцінку інноваційних ризиків.

Алгоритм бізнес-процесів моніторингу інноваційного простору [326; 354] представлений на рис. 4.21.

Протокол оцінки інноваційних ризиків має охоплювати такі бізнес-процеси: визначити цілі і задачі оцінки інноваційних ризиків; проаналізувати інформацію щодо інноваційного простору з точки зору оцінки інноваційних ризиків; виявити джерела виникнення інноваційних ризиків; виявити зовнішні і внутрішні фактори інноваційних ризиків; визначити наявність і сутність ризику здійснення інноваційної діяльності; прийняти рішення про розробку і реалізацію заходів щодо зниження ризику (у випадку неприйнятності ступеню ризику); прийняти рішення про формування стратегії інноваційної діяльності.

Зміст протоколу формування стратегії інноваційної діяльності має наступний вид: сформулювати стратегічну ціль інноваційної діяльності; визначити стратегічну інноваційну позицію підприємства на основі моніторингу інноваційного простору і оцінки інноваційних ризиків; сформулювати стратегічні критерії та обмеження; розробити інноваційну стратегію підприємства, визначити стратегічні альтернативи; оцінити стратегічні альтернативи; визначити оптимальну стратегію; узгодити інноваційну стратегію з іншими стратегіями підприємства; затвердити інноваційну стратегію підприємства; розробити механізм реалізації інноваційної стратегії.

Наступним етапом інноваційної діяльності туристичного підприємства є розробка інноваційного продукту. Цей етап включає: пошук і генерацію інноваційних ідей; розробку інноваційного проекту; реінжиніринг бізнес-процесів.

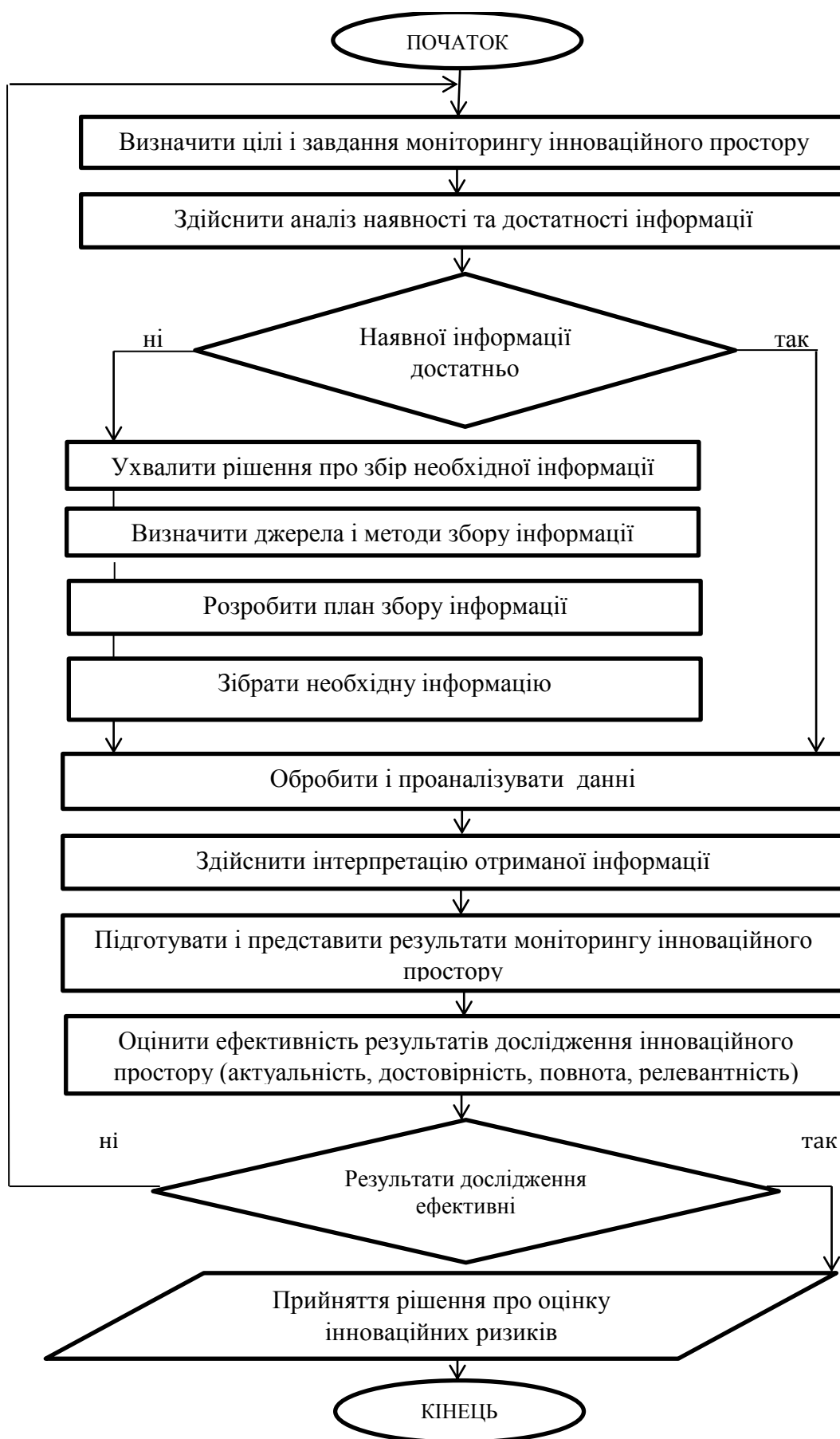

Рис. 4.21. Алгоритм бізнес-процесів моніторингу інноваційного простору
Джерело: розроблено автором на основі [326; 354]

При пошуку та генерації інноваційних ідей по-перше, необхідно прийняти рішення про самостійність генерації цих ідей або про залучення інноваційних ідей (п. 2.2). У першому випадку протокол буде охоплювати такі бізнес-процеси: створити умови для власних пошукових досліджень (фундаментальних, прикладних тощо); забезпечити притягнення та мотивацію інноваційного персоналу; визначити задачі щодо генерації інноваційних ідей згідно обраної інноваційної стратегії; розробити механізм взаємодії персоналу та ресурсів; розробити інноваційні ідеї; здійснити аналіз і селекцію (відбір) інноваційних ідей експертами; оформити інноваційні ідеї; отримати права власності на інноваційні ідеї; прийняти рішення про реалізацію інноваційних ідей (розробка інноваційного проекту).

У другому випадку (при залученні інноваційних ідей) протокол буде охоплювати такі бізнес-процеси: забезпечити моніторинг ринку інновацій; оцінити можливість та доцільність придбання інноваційних ідей (патенту, ліцензії, ноу-хау тощо); оцінити доцільність та можливість участі у суспільних підприємствах з метою отримання інноваційних ідей; оцінити можливість та доцільність розвитку венчурного бізнесу; прийняти рішення про залучення інноваційних ідей; прийняти рішення про реалізацію інноваційних ідей (розробка інноваційного проекту).

Алгоритм бізнес-процесів пошуку і генерації інноваційної ідеї представлений на рис. 4.22.

Протокол розробки інноваційного проекту включає наступні бізнес-процеси: визначити цілі проекту; сформувати структуру і зміст проекту; визначити необхідні ресурси для реалізації проекту; скласти бюджет по проекту; визначити організаційну структуру проекту; оформити проект у вигляді документу; забезпечити техніко-економічне обґрунтування проекту; сформувати основні показники щодо ефективності реалізації інноваційного проекту; прийняти рішення про реінжиніринг бізнес-процесів на туристичному підприємстві.

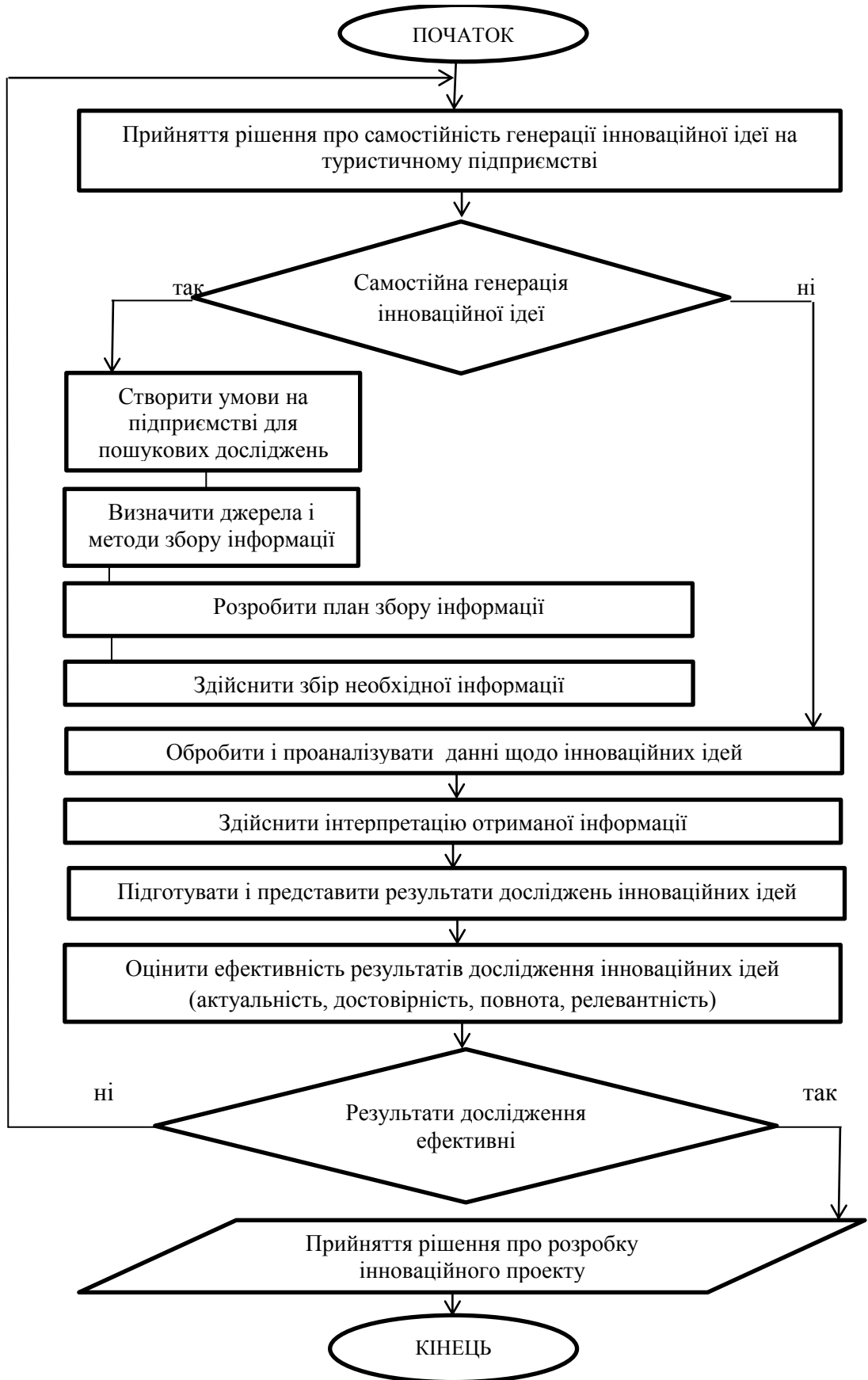

Рис. 4.22. Алгоритм бізнес-процесів пошуку і генерації інноваційної ідеї на туристичному підприємстві

Джерело: розроблено автором на основі [324; 352]

Протокол реінжинірингу бізнес-процесів містить дії: визначити концепцію реінжинірингу бізнес-процесів; визначити цілі і завдання реінжинірингу бізнес-процесів; сформувати команду персоналу по реінжинірингу; забезпечити документування бізнес-процесів (побудова графічних моделей бізнес-процесів, хронометраж складових операцій бізнес-процесів); провести порівняльний аналіз бізнес-процесів з лідируючими бізнес-процесами структурних підрозділів чи конкурентів; розробити образ майбутнього підприємства; забезпечити аналіз проблем та перепроєктування бізнес-процесів та технологій (виявлення вузьких місць); впровадити нові бізнес-процеси та технології; оцінити результати нових бізнес-процесів [116, с. 82]; прийняти рішення про маркетингове виробництво. Слід зауважити, що етап розробки інноваційного продукту може переходити як в етап освоєння та виробництва інновацій (якщо підприємство самостійно буде освоювати інноваційні розробки), так і в етап комерціалізації та збуту, якщо підприємство вважає доцільним надати право власності на свої розробки іншим суб'єктам господарювання на комерційній чи некомерційній основі (див. рис. 4.18).

Етап освоєння та виробництва інновацій охоплює такі стадії: маркетингове виробництво, виробнича логістика, виробнича дифузія інновацій.

Протокол стадії маркетингового виробництва включає такі бізнес-процеси: впровадити та відпрацювати технології виробництва; здійснити рекламну кампанію на ринку; визначити прогнозну ціну на інноваційний продукт; випустити пробну партію інноваційного продукту; дослідити та оцінити попит на інноваційний продукт; прийняти рішення про ресурсне забезпечення виробництва і операційну логістику.

В протоколі стадії операційної логістики мають бути такі бізнес-процеси: розробити план формування туристичного продукту; сформувати пакет замовлень; визначити операційні витрати; скласти графіки впровадження туристичного продукту; скласти графіки нормування обсягу і структури ресурсів у часі та просторі; забезпечити формування ресурсів; організувати

обслуговування ресурсного потенціалу [11]; прийняти рішення про дифузю інновацій.

Протокол виробничої дифузії інновацій включає такі бізнес-процеси: визначити технології надання туристичних послуг; закріпити операції за виконавцями; визначити час операційного циклу; скласти нормативну документацію щодо надання туристичних послуг; скласти нормативну документацію щодо якості туристичних послуг; запустити надання туристичних послуг (операційні процеси); забезпечити контроль якості операційних процесів; забезпечити контроль якості інноваційного продукту; прийняти рішення про збут інноваційного туристичного продукту.

Завершальним етапом інноваційної діяльності туристичного підприємства виступає комерціалізація та збут інноваційного туристичного продукту, цей етап охоплює такі стадії: маркетингове супроводження збуту; збут та сервісне обслуговування; зниження комерційних ризиків.

Протокол маркетингового супроводу збуту включає такі бізнес-процеси: визначити цілі та завдання маркетингового супроводу інноваційного туристичного продукту; дослідити традиційні та нові ринки збуту, визначити ніші під інноваційний туристичного продукт; розподілити маркетингові функції між виконавцями на підприємстві; розробити та запровадити систему просування інноваційного туристичного продукту; визначити та залучити канали збуту інноваційного туристичного продукту; забезпечити контроль результатів маркетингового супроводу інноваційного туристичного продукту; прийняти рішення щодо збуту інноваційного туристичного продукту.

Протокол збуту та сервісного обслуговування має виглядати наступним чином: розробити стратегію збуту; забезпечити фокусування та вибір цільового ринку; вибрати методи збуту; визначити місце, час і спосіб виходу на ринок; розробити програму сервісної підтримки; здійснити передпродажний сервіс; здійснити збут інноваційного туристичного продукту; провести мерчандайзингові заходи; надати допоміжні послуги; здійснити після

продажний сервіс; провести аудит збуту та оцінити сервісні заходи; прийняти рішення про зниження комерційних ризиків.

Протокол зниження комерційних ризиків охоплює наступні бізнес-процеси: виявити загрози щодо збуту інноваційного туристичного продукту з боку зовнішнього і внутрішнього середовища; визначити ступінь ризику (оцінити ймовірність ризику; оцінити небезпеку ризику; визначити важливість ризику); впровадити заходи нівелювання ризиків [455, с. 149]; прийняти рішення про подальший розвиток інноваційної діяльності на підприємстві. Отже, запропоновані протоколи бізнес-процесів дають можливість туристичному підприємству мати чіткий алгоритм здійснення інноваційної діяльності.

Кожне туристичне підприємство може за потреби корегувати ці бізнес-процеси залежно від стратегічних пріоритетів та наявного інноваційного потенціалу, тому що сучасні технології бізнесу характеризуються високою динамічністю, пов'язаною з постійно змінюваними потребами ринку, орієнтацією інноваційного туристичного продукту на індивідуальні потреби замовників і клієнтів, неперервним вдосконаленням туристичних можливостей та загостренням конкуренції. В таких умовах в управлінні підприємствами має місце зміщення акцентів з управління ресурсів на організацію бізнес-процесів [345; 392]. Ґрунтуючись на такому поданні інноваційної діяльності, є необхідність консолідувати усі задіяні бізнес-процеси на підприємстві.

Термін «консолідація» походить від латинського слова *consolidation*, що означає об'єднання, спільність, сумісність тощо і являє собою один із способів систематизації, у процесі якого декілька актів об'єднуються в одному документі [106]. Вважаємо, що консолідація бізнес-процесів в рамках інноваційної діяльності – це об'єднання (спільність, сумісність) різних за змістом бізнес-процесів на підприємстві, які забезпечують реалізацію інноваційної діяльності (табл. 4.11). В інноваційній діяльності на туристичному підприємстві мають бути задіяні ряд бізнес-процесів, а саме: функціональні (маркетинг, розробка

інноваційного продукту, освоєння та виробництво, комерціалізація та збут); управлінські, стратегічні, інформаційні, логістичні, ресурсні, реінжиніринг.

Таблиця 4.11

Зміст консолідованих бізнес-процесів туристичних підприємства

Консолідовані бізнес-процеси		Які питання вирішують	Зміст консолідованих бізнес-процесів
Функціональні	Маркетинг	Яким чином?	Сукупність процесів із пошуку нових ідей, їх тестування, реалізації та комерціалізації
	Розробка інноваційного продукту		Зміст бізнес-процесів в рамках інноваційної діяльності
	Освоєння та виробництво		Бізнес-процеси, фокусом здійснення яких є налагодження виробництва інноваційної продукції, що має споживчу цінність для клієнта
	Комерціалізація та збут		Бізнес-процеси (процедури), які пов'язані із просуванням інноваційного туристичного продукту всередині та за межами організації
Управлінські		Хто?	Процеси, які охоплюють весь комплекс функцій управління інноваційною діяльністю на рівні кожного бізнес-процесу й бізнес-системи загалом
Стратегічні		Навіщо?	Бізнес-процеси розвитку, що виконуються з метою перенесення змін зовнішнього і внутрішнього середовища у стратегію інноваційної діяльності підприємства
Інформаційні		Чому?	Бізнес-процеси організації функціонування інформаційних потоків організації, ключова функція яких – забезпечувати процес управління інноваційною діяльністю актуальною, достовірною та релевантною інформацією
Інвестиційні		Скільки?	Сукупність процесів, які мають на меті актуалізацію інвестиційну підтримку інноваційної діяльності підприємства
Логістичні		Де? Куди? Звідки?	Сукупність процесів трансформації вхідних ресурсів у вихідні результати за рахунок технології надання послуг; процеси доведення послуг до клієнтів.
Ресурсні		За рахунок чого?	Сукупність процесів, які зорієнтовані на ефективне та раціональне використання ресурсів підприємства
Реінжиніринг		Коли?	Процеси інжинірингу та реінжинірингу управлінських систем в рамках інноваційної діяльності з метою підвищення її ефективності. Реорганізація управління підприємством для впровадження змін в управлінську систему

Джерело: розроблено автором на основі [595]

Ці бізнес-процеси мають відповісти на важливі питання (яким чином?, хто?, навіщо?, чому?, скільки?, де?, куди?, звідки?, за рахунок чого?, коли?) задля результативної інноваційної діяльності на туристичному підприємстві.

Результати дослідження свідчать, що теоретико-методичні засади когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств дозволяють забезпечувати постійний розвиток і

ефективне використання інноваційного потенціалу як обов'язкової умови діяльності інноваційно орієнтованих туристичних підприємств.

Висновок до розділу 4

1. Запропоновано авторське бачення управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств на основі компетентнісного підходу, яке включає сингулярну капсуляцію окремих напрямів управління інноваційним потенціалом (стратегічне управління інноваційним потенціалом; управління якістю і конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу; управління інноваційною інфраструктурою; управління інноваційною активністю потенціалу; управління інвестиційним забезпеченням інноваційного потенціалу; маркетингове управління інноваційним потенціалом на основі життєвого циклу підприємства; управління інноваційними ризиками), що забезпечує розвиток інноваційного потенціалу

2. Запропоновано науково-методичний підхід до комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу, за яким визначено послідовність дій щодо її здійснення: 1) побудова карти комплементації інноваційних стратегій (традиційних, опортуністичних, імітаційних, захисних, наступальних) та інвестиційних стратегій (збереження, накопичення, помірковане зростання, агресивне зростання); 2) формування модифікованої матриці GE/McKinsey для визначення інноваційно-інвестиційної стратегії туристичного підприємства; 3) розрахунок інтегрального індикатору інтенсивності інноваційної стратегії та інтегрального індикатору інтенсивності інвестиційної стратегії у 2017 р.; 4) встановлення позиції туристичних підприємств у модифікованій матриці GE/McKinsey згідно якої обирається інноваційно-інвестиційна стратегія. Встановлено, що стратегію «інноваційний трамплін» обрали підприємства: ТО «Аккорд-тур», ТО «Джоін Ап», ТА «Щасливий квиток», ТО «Тревел профешнл груп», ТО «Тез тур», ТО «Гамалія», ТО «Албіз-тур». Стратегію «інноваційний контур» (2) визначено

для підприємств: ТА «Штурвал Плюс», ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТО «Альянс», ТО «Анекс Тур», ТО «Спутнік». Для підприємств ТО «Тревелсвіт», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», Вінницьке БПЕ; ТО «Красін Тур», ТО «Парті тревел», ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ характерна стратегія «інноваційна яма».

3. На основі когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств, які функціонують на інноваційній платформі, яка поєднує зв'язки між: інноваційним потенціалом з інноваційним процесом (бізнес-процесами), інноваційною діяльністю, інноваційним продуктом, розвинуто теоретико-методичні засади, що охоплюють: 1) модель 18 П, яка інтегрує сфери діяльності підприємства: стратегічну (розробка та реалізація інноваційної політики), інноваційну (здійснення інноваційного процесу на основі задіяння інноваційного потенціалу), інвестиційну (здіяння інвестиційного поля), маркетингову (визначення інноваційних потреб та врахування інноваційного попиту), економічну (отримання інноваційного прибутку), управлінську (організація та координація усіх перерахованих напрямів), що забезпечило можливість ефективно виробляти інноваційний продукт; 2) 3D-модель інноваційного процесу, яка ґрунтується на визначенні окремої площини інноваційного процесу: розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво, освоєння та виробництво – комерціалізація та збут, розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут, які перетинаються з полями інформаційного плато (загальнодоступні, комерціалізовані, приховані та власні інновації); 3) архітектуру інноваційної діяльності туристичних підприємств, яка побудована за наступними етапами: маркетинг, науково-дослідна робота, освоєння та виробництво, комерціалізація та збут; 4) протоколи бізнес-процесів інноваційної діяльності туристичних підприємств.

Результати досліджень за четвертим розділом дисертації опубліковані у наукових роботах здобувача [324, 326 – 332, 334 – 337, 339, 343 – 345, 348, 350, 355, 356].

РОЗДІЛ 5

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

5.1. Обґрунтування інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Розвиток інноваційного потенціалу, як передумова сучасних соціально-економічних перетворень, розглядається як одне з найважливіших завдань. Важливою умовою розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств є вдосконалення та гармонізація моделювання, яке базується на адекватній системі моделей та враховує складність і високу динамічність інноваційного потенціалу і забезпечує можливість проведення відповідних досліджень.

З огляду на те, що моделі розвитку інноваційного потенціалу це інформаційне відображення реальних об'єктів, встановлено, що безперечно їх аналіз тісно пов'язаний з процесами розвитку, що може вважатись комплексом операцій, процедур перетворення інформації, для забезпечення досягнення мети. Гармонізація результатів моделювання дозволить запровадити ефективно інформаційно-аналітичне забезпечення розвитку інноваційного потенціалу, здійснити імплементацію економіко-статистичних моделей розвитку інноваційного потенціалу та реалізувати сучасну парадигму моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Відправним пунктом цього процесу виступає інформаційно-аналітичне забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Теоретико-методологічному забезпеченню процесів моделювання та прогнозування розвитку потенціалу підприємства присвячені наукові праці

низки вчених [64; 74; 153; 157; 172; 405; 528; 537]. В цих роботах були досліджені питання економіко-математичного моделювання окремих аспектів фінансово-економічного потенціалу, сформульовано етапи процесу вибору та формування стратегії розвитку підприємства.

Вченими Б.В. Дмитришиним та В.Ф. Гамалій [157] були запропоновані концептуальні підходи до комплексу економіко-математичних моделей оцінки й аналізу продуктивності економічних систем на основі моделей міжгалузевого балансу. В роботі Л.А. Буркової [64] наведені рекомендації щодо теоретичних і методичних положень, інструментарію та практичних рекомендацій оцінювання економічних результатів діяльності підприємств, які стали підґрунтям побудови відповідних моделей.

Важливо зазначити, що інформаційно-аналітичне забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств є доволі складним завданням і має важливе значення в реалізації стабільного економічного розвитку підприємств. Складність економіки принципово виключає повну формалізацію таких систем, тому в них виділяються дві підсистеми: перша – переважно формалізована, друга – переважно неформалізована, яка задає зовнішні параметри для формалізованої підсистеми і фіксує правомірність її окремих процедур. Ефективна формалізація розвитку інноваційного потенціалу передбачає відомості зовнішнього доповнення до мінімального, зумовленого досягнутим рівнем вивчення інноваційного потенціалу і його взаємодії з середовищем. Це можна здійснити при системному підході до опису об'єктів, коли формалізація являє собою систему [340; 528]. Тому доцільно мати достатню кількість показників, згрупованих у відповідну систему, обмежену розумними межами, що враховують можливості розвитку інноваційного потенціалу.

Наразі в наукових дослідженнях все ширше застосовуються системи моделей і методів. Однак до сих пір всі ці системи використовуються ізольовано одна від одної. Як правило, вони не пов'язані між собою ні за поставленою метою, ні за своїми показниками, ні по наявним ресурсам. Тому

ефективність застосування таких розрізнених систем хоча і вище, ніж зовсім безсистемного підходу, але ці системи не зовсім відповідають сучасному рівню розвитку науки і практики.

Теоретичні та методологічні питання моделювання інноваційного потенціалу, його структури, організації використання, розробки методів діагностики, вибору напрямку розвитку потенціалу поки ще не отримали свого вирішення. Саме це вважається актуальною проблемою на сьогоднішній день.

З метою забезпечення релевантності та адекватності результатів моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств удосконалено механізм його інформаційно-аналітичного забезпечення, який включає: 1) мету (гармонізація інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств); 2) етапізацію інформаційно-аналітичного забезпечення (формування системи аналітичних показників та визначення періоду дослідження; аналіз локальних складових інноваційного потенціалу; оцінка якості інформаційно-аналітичного забезпечення); 3) принципи (наукова об'єктивність, реалістичність, системність, поєднання безперервності і періодичності, оперативність, своєчасність та проактивність, порівнянність показників в часі і просторі, універсальність, достовірність, ієрархічність, альтернативність, адаптація, відкритість і прозорість); 4) методи: індексний (розрахунок індексів темпів росту інноваційного потенціалу, індексів темпів рости доходів від реалізації туристичних послуг); графічний (візуалізація трендового аналізу розвитку окремих видів ресурсів туристичних підприємств); ранговий аналіз (визначення динаміки рангів інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтами локалізації та концентрації) та інструменти (локалізації і концентрації); вимоги до результатів інформаційно-аналітичного забезпечення (формальні, змістовні, цільові). Запропонований механізм дозволяє обґрунтовувати релевантне та адекватне інформаційно-аналітичне забезпечення, що є підґрунтям моделювання та прогнозування розвитку інноваційного потенціалу (рис. 5.1).

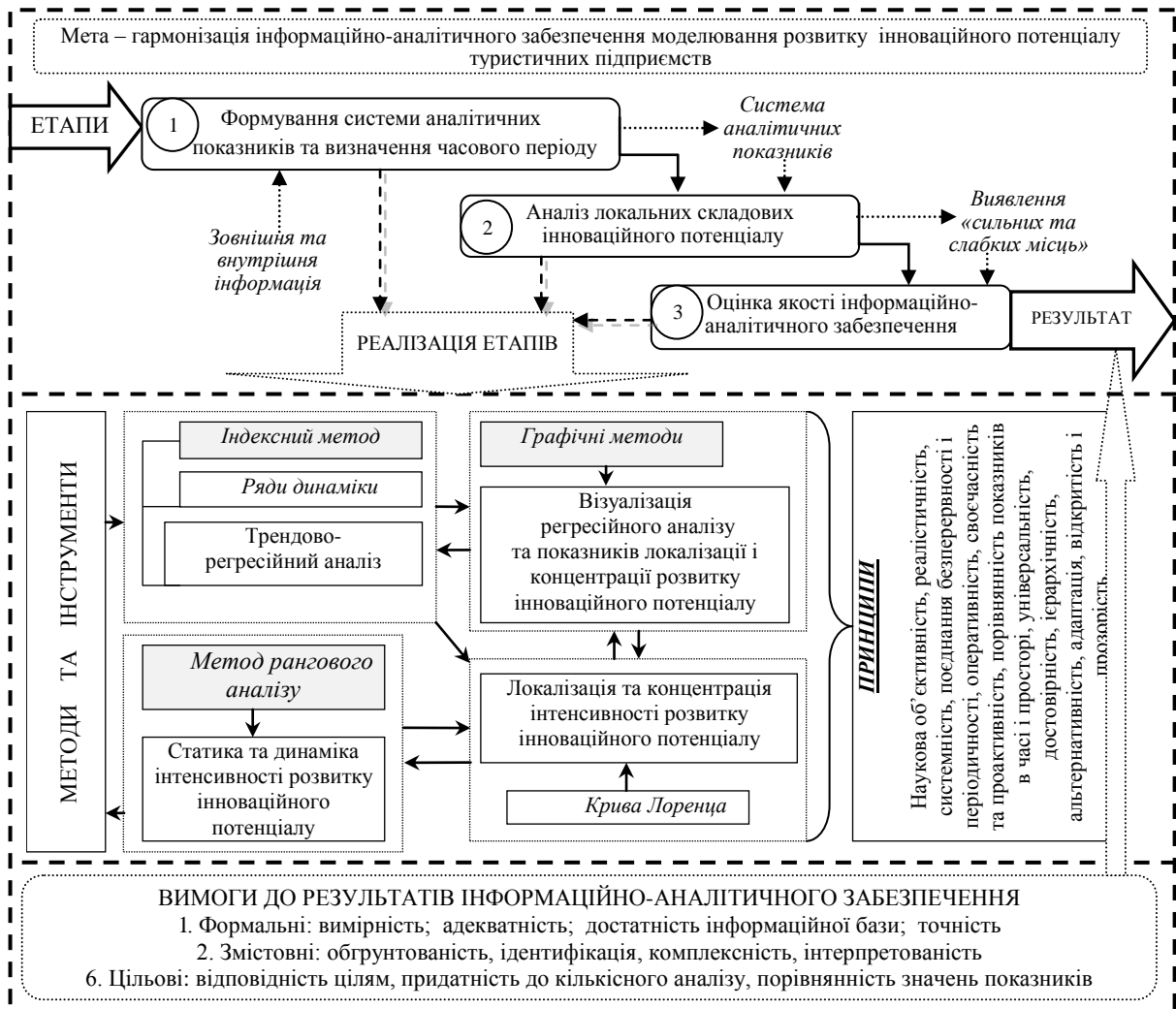

Рис. 5.1. Декомпозиція механізму інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Процес обґрунтування методів і моделей інноваційного потенціалу потребує співвимірювання показників, які безпосередньо зіставити неможливо – рівень розвитку окремих складових інноваційного потенціалу підприємства. Використання індексних методів статистики дозволяє вирішити ці проблеми. Специфіка індексного методу полягає в тому, що в індексі кількісно непорівнянні величини приводяться до певної загальної єдності, яка робить їх порівняними та співвимірюваними [130].

Індексний метод факторного аналізу дає можливість визначити вплив значної кількості чинників, які пов'язані як добуток співмножників або сума добутоків співмножників [110, с. 151–156; 340]. Так, рівень ефективності найчастіше відображається не індивідуальними, а середніми величинами. Під час аналізу динаміки середнього рівня виникає задача визначити зміну середнього рівня під впливом кожного з перелічених чинників. Відповідь на це дає система взаємозв'язаних індексів.

Інтенсивність розвитку інноваційного потенціалу можливо оцінювати за багатьма видами індексних показників. На підставі проведеного дослідження обрано, як найбільш вагомими, наступні показники: рівень розвитку фінансових ресурсів, рівень розвитку матеріально-технічних ресурсів, рівень розвитку кадрових ресурсів, рівень розвитку інформаційних ресурсів (пункт 3.2). Ці показники розраховуються як індекси темпів роста витратовіддачі (I_v), рентабельності (I_p), забезпеченості (I_z), оновлення (I_o) окремих ресурсних складових. Визначення цих показників за останні 7 років (2011–2017 р.) представлено в додатку Л (таблиці Л.1–Л.7). В цих таблицях як середньо геометричні показники розраховані: індекс темпів роста фінансових ресурсів ($I_{фр}$), індекс темпів роста кадрових ресурсів ($I_{кр}$), індекс темпів роста матеріально-технічних ресурсів ($I_{мтр}$), індекс темпів роста інформаційних ресурсів ($I_{ір}$); та показники індексів темпів роста за окремими кластерами.

Для виявлення інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу на основі аналізу рівня розвитку фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних ресурсів, варто проводити згладжування динамічного ряду. Необхідність згладжування обумовлюється наявністю впливу головних факторів, що формують детерміновану компоненту (тренд) і другорядних показників, що формують залишкову випадкову компоненту. Аналітично формування тренду може бути представлено як:

$$y_t = f(t) + e_t, \quad (5.1)$$

де e_t – випадкові відхилення від тренду;

$f(t)$ – функція тренду.

При вирішенні практичних задач розповсюджені функції:

$$Y(t) = a_t + \sum_{i=1}^p a_i * t^i, \quad (5.2)$$

$$Y(T) = E^{a_0 + \sum_{i=1}^p a_i t^i}, \quad (5.3)$$

Рівняння (5.2) – поліном ступеня p , рівняння (5.3) – експонента в ступені полінома. Рекомендується використовувати поліноми не вище 4 ступеня, тому як застосування більш високих ступенів будуть відображати випадкову компоненту, що суперечить змісту тенденцій.

Проведені дослідження стали підґрунтям використання регресійного аналізу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств у визначених кластерах.

На рис. 5.2–5.5 графічно представлено показники розвитку фінансових ресурсів підприємств, що досліджуються, за окремими кластерами.

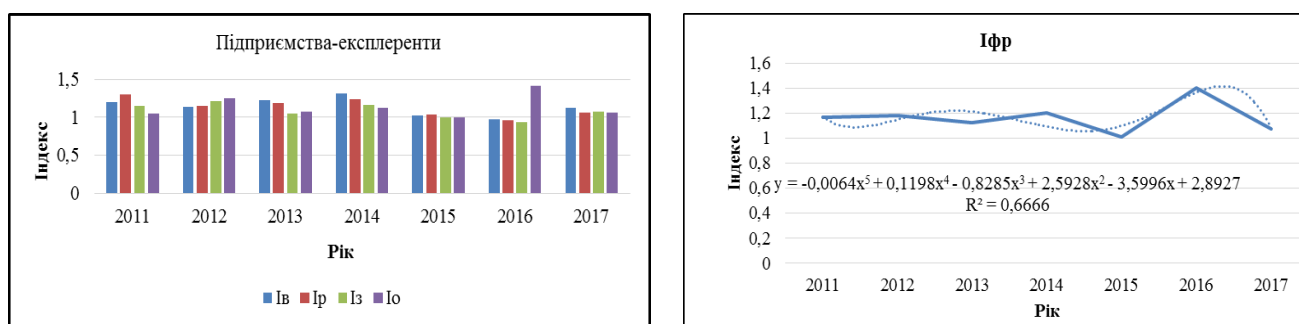

Рис. 5.2. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку фінансових ресурсів підприємств-експлерентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Крива регресії графічно представляє аналітичне співвідношення розвитку фінансових ресурсів, як складової інноваційного потенціалу підприємств. Коефіцієнт детермінації підприємств-експлерентів склав 0,666, що за шкалою Чеддока (табл. 5.1), відповідає помірному зв'язку.

Таблиця 5.1

Сили зв'язку коефіцієнтів кореляції за шкалою Чеддока [4]

Значення	Інтерпретація
від 0 до 0,3	дуже слабка
від 0,3 до 0,5	слабка
від 0,5 до 0,7	помірна
від 0,7 до 0,9	сильна
від 0,9 до 1	дуже сильна

Відповідно до коефіцієнту детермінації (більше 50%), рівняння регресії вважається адекватним, це означає що отримані аналітичні залежності можуть бути рекомендовані до імплементації при прийнятті рішення щодо розвитку інноваційного потенціалу.

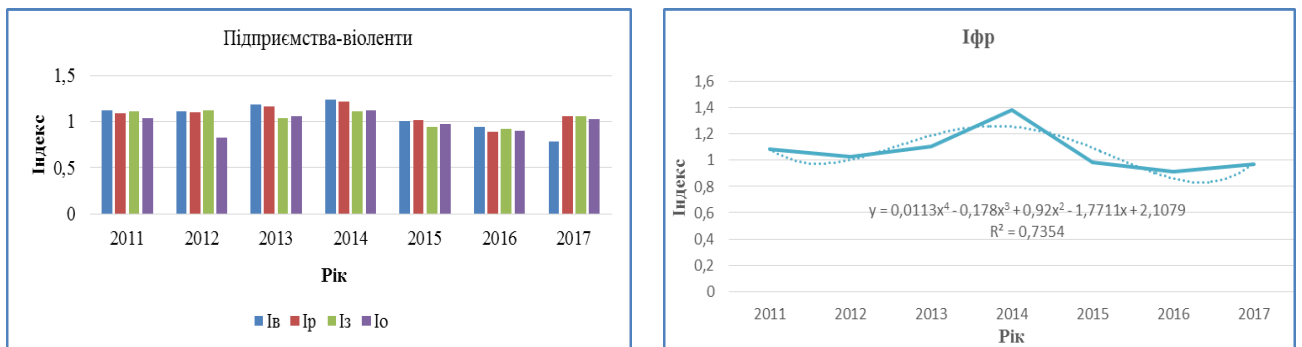

Рис. 5.3. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку фінансових ресурсів підприємств-віолентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-віолентів коефіцієнт детермінації склав 0,7354, тобто зв'язок по шкалі Чеддока є високий і отримане рівняння регресії є адекватним.

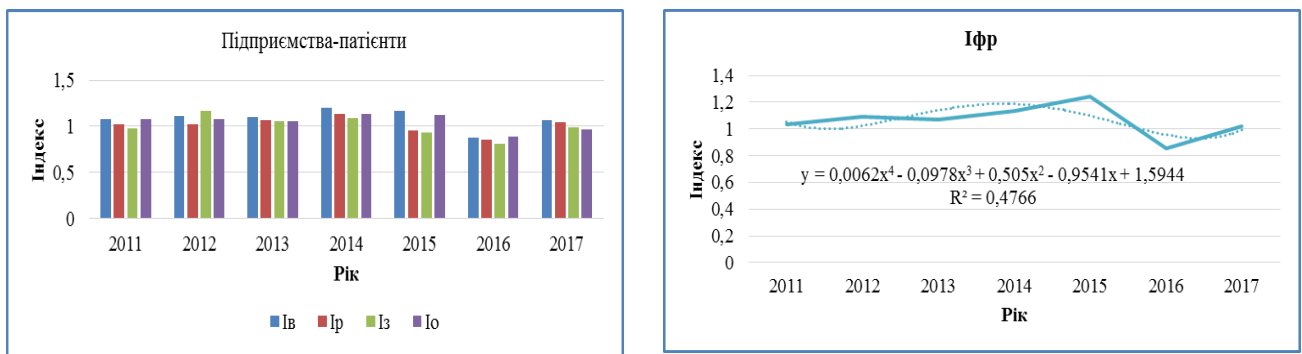

Рис. 5.4. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку фінансових ресурсів підприємств-пацієнтів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-патієнтів коефіцієнт детермінації склав 0,4766, тобто зв'язок є недостатньо тісним (за шкалою Чедєка). Слід зауважити, що більш високий ступінь полінома може забезпечити «більш високий рівень адекватності», але на формування тренду в цьому випадку будуть впливати ряд випадкових факторів, це унеможливіть адекватність регресійного рівняння.

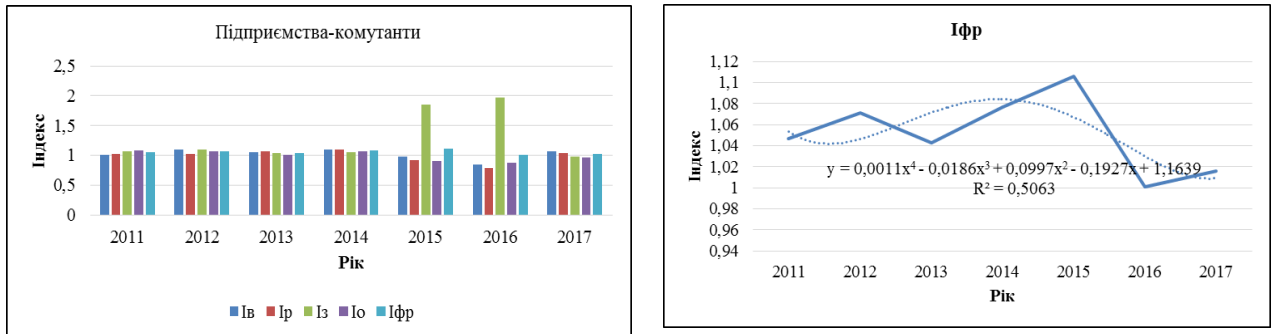

Рис. 5.5. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку фінансових ресурсів підприємств-компаніантів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Апроксимація полінома фінансових ресурсів підприємств-компаніантів свідчить про формування регресійного рівняння з достатньою ступеню адекватністю R більше 50%.

Трендово-регресійний аналіз розвитку кадрових ресурсів (Ікр), як складової інноваційного потенціалу, проведений на основі індексів: витратовіддачі (Ів), рентабельності (Ір), забезпеченості (Із), оновлення (Іо), представлений на рис. 5.6–5.9.

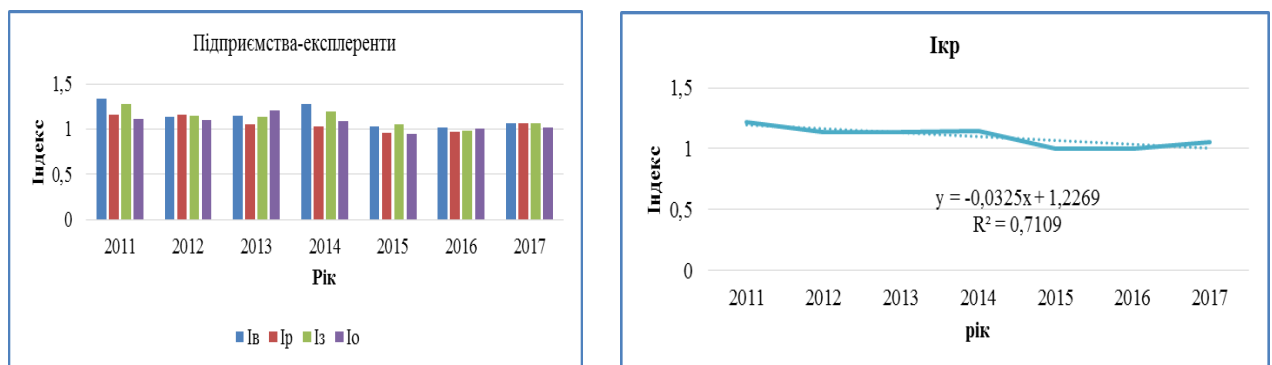

Рис. 5.6. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку кадрових ресурсів підприємств-експлерентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-експлерентів коефіцієнт детермінації склав 0,7109, це свідчить про високий взаємозв'язок (за шкалою Чеддока) та адекватність відповідно побудованого трендового рівняння регресії.

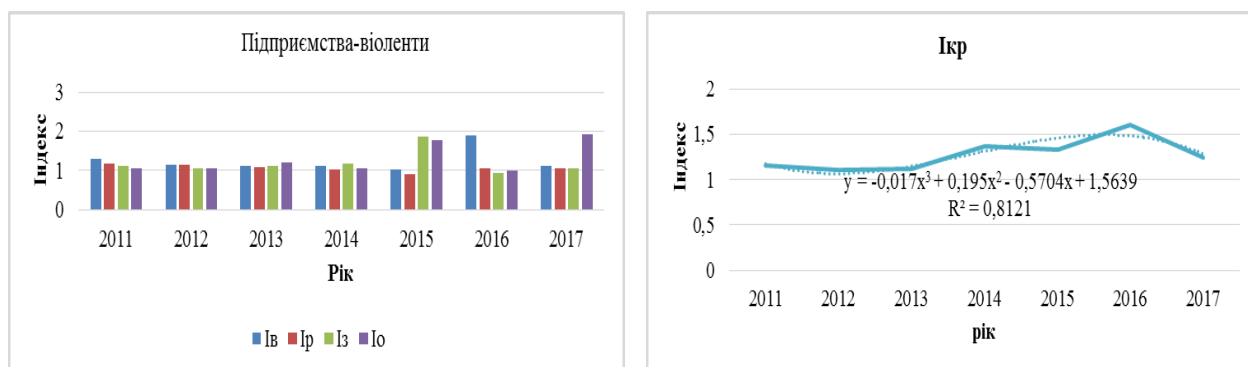

Рис. 5.7. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку кадрових ресурсів підприємств-віолентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-віолентів розраховано коефіцієнт детермінації – 0,8121, що згідно шкали Чеддока означає високий ступінь зв'язку, це дає підстави для рекомендації використання одержаного рівняння регресії при вирішенні поставлених завдань.

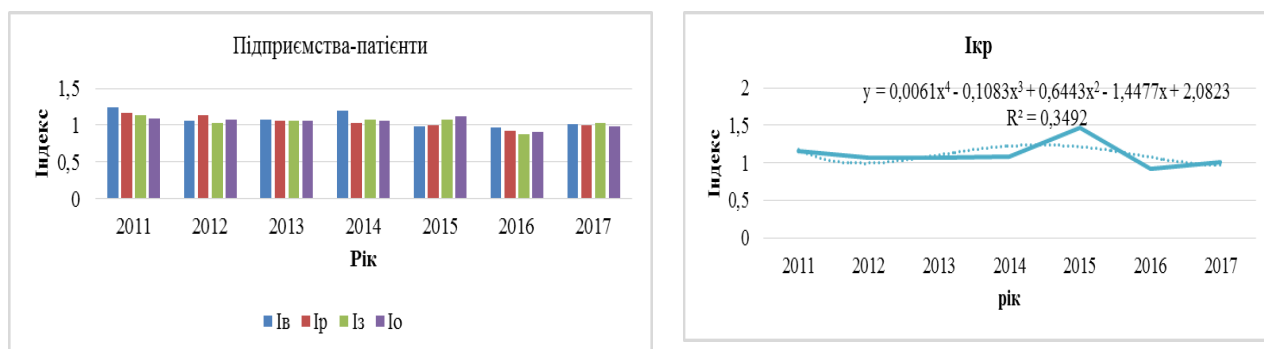

Рис. 5.8. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку кадрових ресурсів підприємств-пацієнтів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-пацієнтів коефіцієнт детермінації запропонованої аналітичної залежності складає 0,5492, що характеризується як помірний

зв'язок (за шкалою Чеддока). Як показує практичний досвід збільшення ступеню поліноми у даному випадку є недоречним.

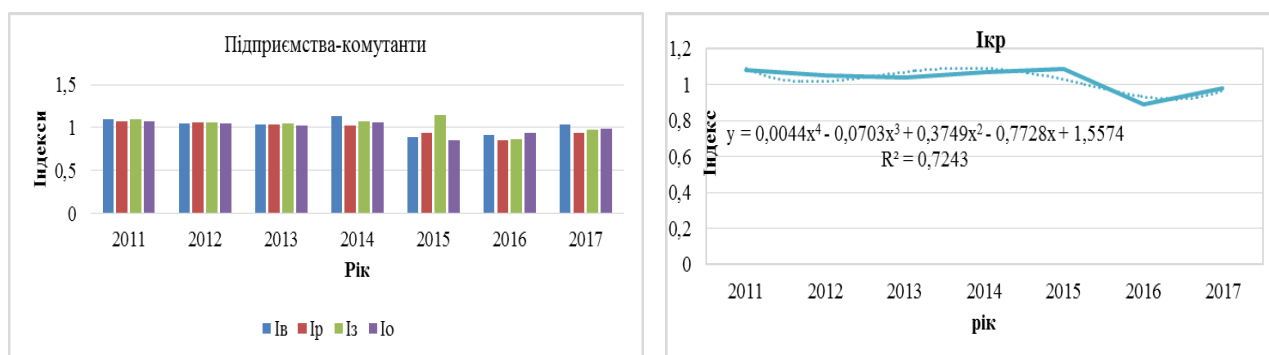

Рис. 5.9. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку кадрових ресурсів підприємств-комутантів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-комутантів коефіцієнт детермінації склав 0,7243 – ступень зв'язку високий, що може свідчити про адекватність отриманого регресійного рівняння.

Далі зупинимося на результатах трендово-регресійного аналізу розвитку матеріально-технічних ресурсів (Iкр), як складової інноваційного потенціалу, які представлені на рис. 5.10–5.13.

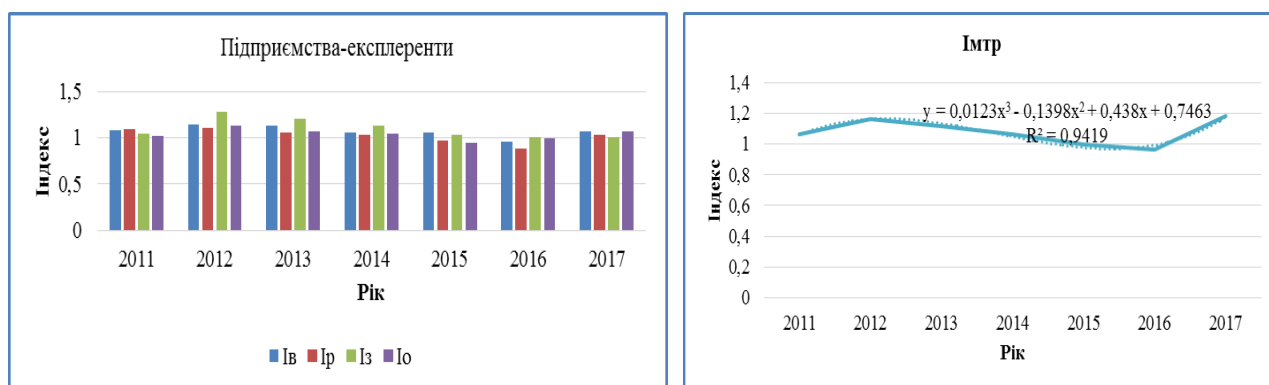

Рис. 5.10. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку матеріально-технічних ресурсів підприємств-експлерентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-експлерентів коефіцієнт детермінації складає 0,9419, що означає високу ступень взаємозв'язку, тобто отримане трендове регресійне рівняння може бути використане при вирішенні задач аналізу і прогнозування матеріально-технічної складової інноваційного потенціалу.

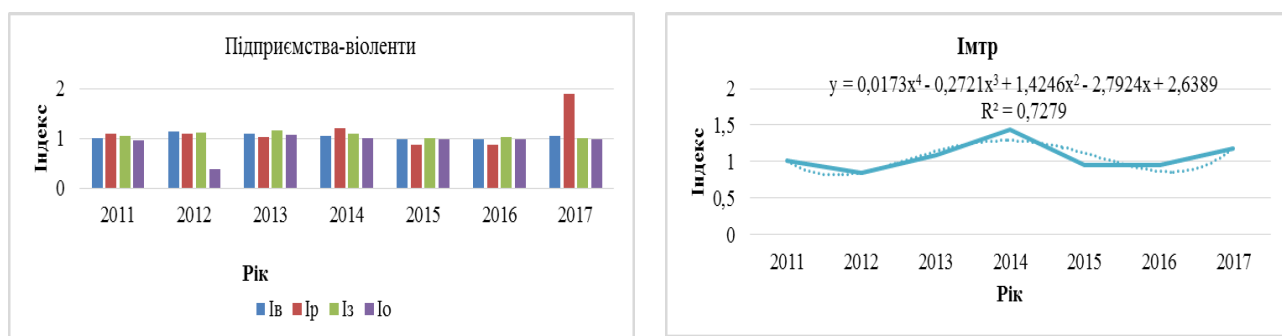

Рис. 5.11. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку матеріально-технічних ресурсів підприємств-віолентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Підприємства-віоленти мають показник коефіцієнта детермінації 0,7279, за шкалою Чеддока це означає високу ступень взаємозв'язку і відповідну адекватність отриманого трендово-регресійного рівняння.

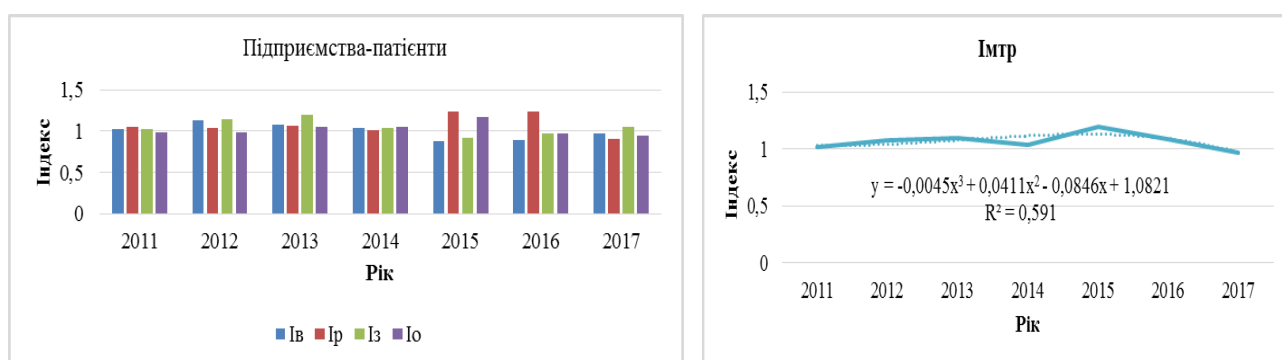

Рис. 5.12. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку матеріально-технічних ресурсів підприємств-патієнтів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Підприємства-патієнти мають показник коефіцієнта детермінації 0,591, це помітний взаємозв'язок, т.к. коефіцієнт детермінації більше 50%, трендове

рівняння регресії може бути використано в тому разі, якщо не потребується їх «високого ступеню адекватності» (за критерієм Фішера).

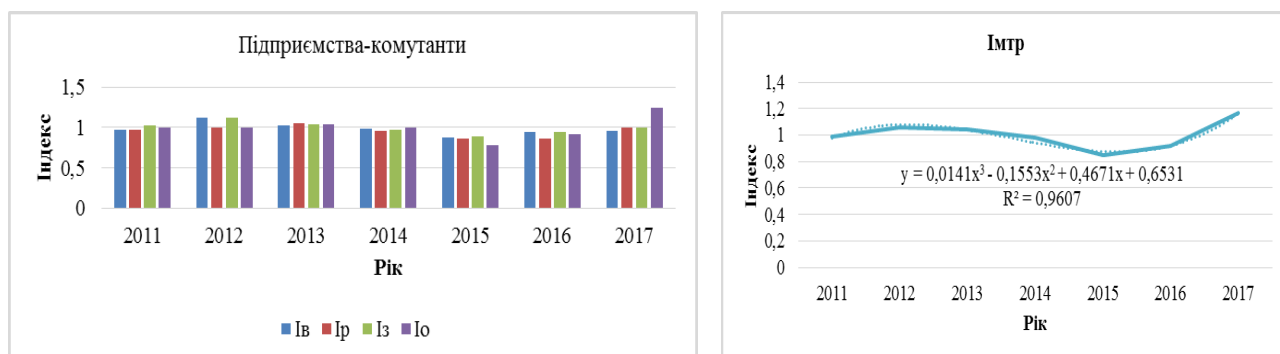

Рис. 5.13. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку матеріально-технічних ресурсів підприємств-комутантів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-комутантів визначено коефіцієнт детермінації як 0,9607, це означає високий ступень взаємозв'язку (за шкалою Чеддока), має місце відповідна адекватність трендово-регресійного рівняння та пропозиції щодо практики використання запропонованого аналітичного співвідношення.

Регресійний аналіз розвитку інформаційних ресурсів (Іір), представлений на рис. 5.14–5.17.

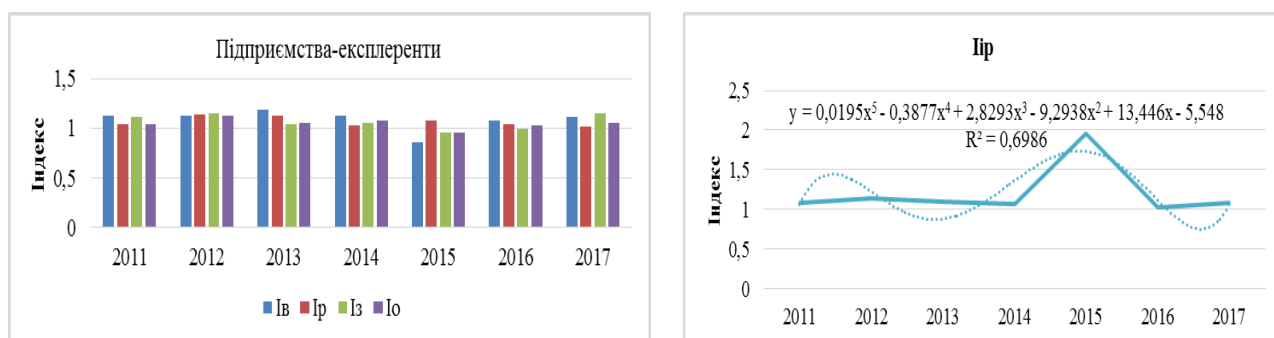

Рис. 5.14. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку інформаційних ресурсів підприємств-експлерентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Розвиток інформаційних ресурсів підприємств-експерентів характеризується показником коефіцієнта детермінації 0,6986, це свідчить про помірну ступінь взаємозв'язку, адекватність дотриманого трендово-регресійного рівняння (R більше 50%).

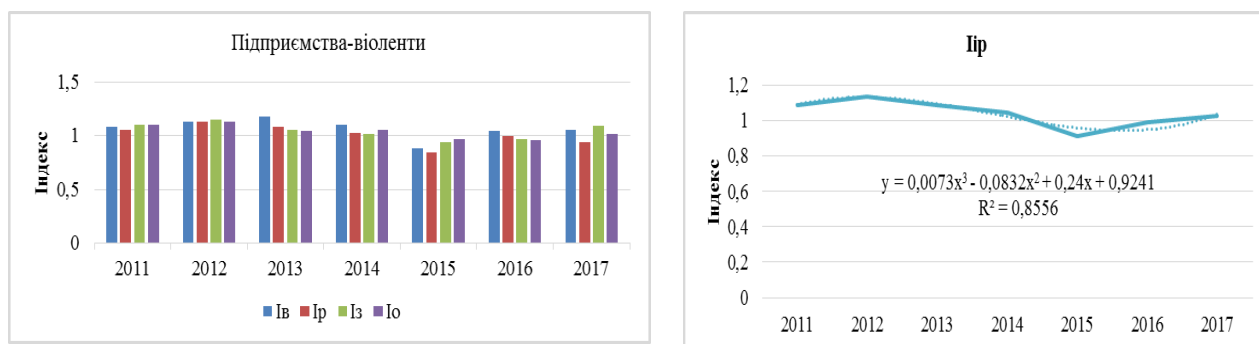

Рис. 5.15. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку інформаційних ресурсів підприємств-віолентів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-віолентів коефіцієнт детермінації розвитку інформаційних ресурсів склав 0,8556, що означає високий ступінь взаємозв'язку і відповідно адекватність отриманого регресійного рівняння.

Рис. 5.16. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку інформаційних ресурсів підприємств-пацієнтів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Для підприємств-патієнтів коефіцієнт детермінації визначений як 0,5082, що згідно шкали Чеддока, означає помірний взаємозв'язок. Отримане аналітичне рівняння може бути використано для підприємств-патієнтів, у випадку, коли інформаційні ресурси мають недостатній вплив на їх розвиток.

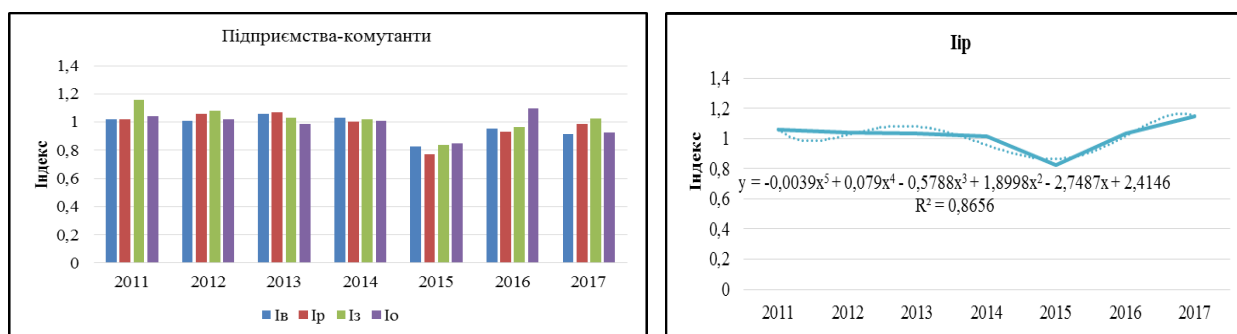

Рис. 5.17. Візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку інформаційних ресурсів підприємств-комутантів

Джерело: розраховано та побудовано автором

Трендово-регресійний аналіз підприємств-комутантів показав, що отримане відповідне рівняння є адекватним (R більше 50%), а ступень взаємозв'язку достатньо високий (за шкалою Чеддока).

За результатами трендово-регресійного аналізу можливо означити, що вплив одержаних показників на значення показників розвитку є достатньо обґрунтованим, це підтверджується показниками коефіцієнтів детермінації (отриманими для кожної складової інноваційного потенціалу). Зазначимо, що величина коефіцієнту детермінації в проведених дослідженнях коливається в межах 50-95%, що вказує на наявність оптимуму детермінованості визначених показників: рівня розвитку фінансових ресурсів, рівня розвитку матеріально-технічних ресурсів, рівня розвитку кадрових ресурсів, рівня розвитку інформаційних ресурсів; що забезпечує раціональність для вирішення практичних задач прогнозування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

Наступним кроком інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств є визначення міри концентрації ознаки, яка вивчається, відповідно до одиниць сукупності або в оцінці нерівномірності його розподілу.

З огляду на те, «що теорія та практика аналізу пропорційності розподілу соціально-економічних показників в останні роки значно поширилась, як один з напрямів статистичного обґрунтування взаємозв'язків розподілів, зокрема ресурсів, аналіз пропорційності розподілу соціально-економічних показників має відповідати потребам управління на макро- та мікро- рівнях розвитку економічних систем» [103].

Серед завдань інформаційно-аналітичного забезпечення пропорційності інноваційного потенціалу туристичних підприємств основне місце належить завданню впорядкування узгодженості розподілу таких економічних показників, як інноваційних ресурсів і результатів діяльності. При цьому, для його проведення за групову ознаку обрані туристичні підприємства за визначеними кластерами.

Під час аналізу пропорційності важливе місце належить порівнянню з певними критеріями, які визначають якість розподілу.

З метою формалізації процесу побудови моделей пропорційності в узагальненому вигляді умовно прийнято, що це пропорційність розподілу результативної (обсяги реалізованої туристичної послуги в грошовому вираженні) та факторної (вартість ресурсів інноваційного потенціалу) ознак [110, с. 86].

Узгодженість пропорцій є динамічною. Дохід від реалізації туристичних послуг загалом позначимо q , вартість ресурсів інноваційного потенціалу – W . Частка вартості обсягів реалізованих послуг i -го підприємства в загальному обсязі становитиме:

$$d_g = \frac{g_i}{q} \quad (5.4)$$

частка вартості ресурсів інноваційного потенціалу:

$$d_W = \frac{W_i}{W}, \quad (5.5)$$

Співвідношення часток доходу від реалізації послуг та вартості ресурсів на підприємствах як коефіцієнт локалізації ($K_{\text{лок}}$), обчислюється за формулою:

$$K_{\text{лок}} = \frac{d_g}{d_W}, \quad (5.6)$$

Коефіцієнт локалізації характеризує відношення частки результативної ознаки до частки факторної. Якщо $K_{\text{лок}} < 1$, то це означає, що на туристичному підприємстві має місце перевищення темпу доходу від реалізації послуг порівняно над пропорційною часткою факторної ознаки (вартістю ресурсів інноваційного потенціалу), і навпаки. Тобто, модель пропорційності складається з двох показників: частки результативної ознаки $d_{\text{рез}}$ та частки факторної ознаки $d_{\text{фак}}$.

Відповідні коефіцієнти локалізації:

$$K_{\text{лок}} = \frac{d_{\text{рез}}}{d_{\text{фак}}}, \quad (5.7)$$

У складі коефіцієнтів локалізації вирізняються дві групи з показниками $K_{\text{лок}} < 1$ та $K_{\text{лок}} > 1$, тобто з відмінними та додатними значеннями пропорційності розподілу. Для визначення їх впливу на загальну концентрацію по кожній групі показників розраховуються суми модулів:

$$D^- = \Sigma |d_{\text{рез}} - d_{\text{фак}}| \quad \text{та} \quad D^+ = \Sigma |d_{\text{рез}} - d_{\text{фак}}|, \quad (5.8)$$

Показники дають характеристику ролі цих груп у формуванні як відмінних, так і додатних характеристик розподілу і використовуються під час розроблення відповідних управлінських рішень.

Для зведеної характеристики пропорційності обох розподілів було використано криву концентрації Лоренца і відповідно коефіцієнт концентрації.

Побудова кривої Лоренца: обчислюють за допомогою частки ознак результативної d_q та факторної d_w . За кожною групою обчислюють $K_{\text{лок}}$; визначають ранги підприємств за значенням $K_{\text{лок}}$; будують таблицю, в якій підприємства розподіляють відповідно до значень рангів $K_{\text{лок}}$; обчислюють ряди кумулятивних значень d'_g та d'_w і на основі цих значень будують криву Лоренца [110, с. 90].

Якщо крива Лоренца збігається з лінією рівномірного розподілу, то частки результативної та факторної ознак збігаються. Чим більше крива Лоренца відхиляється від лінії рівномірного розподілу, тим більше відхиляються один від одного розподіли [110, с. 90]

Міра концентрації визначається коефіцієнтом концентрації $K_{\text{конц}}$ за формулою:

$$K_{\text{конц}} = \frac{1}{2} \sum |d_y - d_x| = \frac{1}{2} \sum |d_g - d_w|, \quad (5.9)$$

Якщо $K_{\text{конц}} = 0$, то розподіли збігаються. Що більше значення $K_{\text{конц}}$, то істотніше різняться між собою розподіли [172].

«Динаміка цих характеристик розподілу дає змогу визначити тенденції розвитку пропорційності результатів діяльності під впливом розподілу окремих чинників і на цій основі обґрунтувати управлінські рішення щодо підвищення ефективності розподілу як чинника загальної ефективності діяльності» [110, с. 88].

На підставі відповідних даних здійснено аналіз пропорційності розподілу туристичних підприємств за показниками інтегрального показника інтенсивності доходів від реалізації туристичних послуг та інтегрального показника інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, як вартості сукупних ресурсів (табл. 5.2 – 5.3).

Таблиця 5.2

Динаміка індексів інтенсивності доходів від реалізації послуг
туристичних підприємств

Туристичне підприємство	Роки						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ТО «Аккорд-тур»	1,196	1,245	1,207	1,12	0,98	0,967	1,01
ТО «Джоін Ап»	1,068	1,106	1,118	1,103	0,97	0,952	1,03
ТА «Щасливий квиток»	1,122	1,131	1,099	1,106	1,294	0,984	1,088
ТО «Тревел профешнл груп»	1,101	0,96	1,091	1,143	0,952	0,966	1,041
ТО «Гез тур»	1,118	1,164	1,128	1,126	0,985	0,972	1,053
ТО «Гамалія»	1,065	1,078	1,087	1,067	1,218	0,921	1,014
ТО «Албіз-тур»	1,083	1,095	1,093	1,081	0,923	1,057	1,175
ТА «Штурвал Плюс»	1,06	1,049	1,073	1,082	0,919	0,934	0,996
ТА «Океан тур»	1,118	1,074	1,081	1,128	1,028	0,998	0,925
Київське БПЕ	1,147	1,081	1,079	1,128	1,175	0,984	0,923
ТО «Альянс»	1,122	1,089	1,045	1,099	0,998	1,014	0,932
ТО «Анекс Тур»	1,083	1,075	1,084	1,096	0,984	0,996	0,901
ТО «Спутнік»	1,097	1,067	1,074	1,115	1,014	1,001	1,218
ТО «Тревелсвіт»	1,068	1,082	1,066	1,118	0,996	0,998	0,919
ТА «Поїхали з нами»	1,101	1,067	1,048	1,091	1,001	0,989	1,614
ТА «Жара»	1,07	1,049	1,053	1,097	0,998	0,963	1,215
ТА «Штурман»	1,101	1,039	1,059	1,097	0,989	0,992	1,379
Вінницьке БПЕ	1,083	1,054	1,04	1,093	0,963	0,988	1,376
ТО «Красін Тур»	1,067	1,065	1,058	1,088	0,992	1,291	1,189
ТО «Парті Тревел»	1,045	1,066	1,044	1,043	0,895	0,899	1,291
ТА «Горизонт тур»	1,074	1,043	1,029	1,065	1,291	1,298	0,895
ТА «Нові горизонти»	1,066	1,026	1,214	1,045	0,953	0,951	0,859
Чернігівське БПЕ	1,048	1,021	0,903	1,043	1,298	1,029	1,026
Запорізьке БПЕ	1,024	1,048	1,029	1,026	0,859	0,903	0,953

Джерело: складено та розраховано автором

Таблиця 5.3

Динаміка інтегрального показника інтенсивності розвитку інноваційного
потенціалу туристичних підприємств

Туристичне підприємство	Роки						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ТО «Аккорд-тур»	1,118	1,164	1,128	1,126	0,985	0,972	1,053
ТО «Джоін Ап»	1,147	1,168	1,128	1,127	1,303	1,333	1,068
ТА «Щасливий квиток»	1,122	1,131	1,099	1,106	1,294	0,984	1,088
ТО «Тревел профешнл груп»	1,083	1,131	1,096	1,099	0,979	0,985	1,045
ТО «Гез тур»	1,097	0,982	1,115	1,321	0,972	0,968	1,081
ТО «Гамалія»	1,068	1,106	1,118	1,103	0,97	0,952	1,03
ТО «Албіз-тур»	1,101	0,96	1,091	1,143	0,952	0,966	1,041
ТА «Штурвал Плюс»	1,07	0,831	1,097	1,147	1,665	1,278	0,89
ТА «Океан тур»	1,101	1,099	1,097	1,074	0,925	0,944	1,028
Київське БПЕ	1,083	1,095	1,093	1,081	0,923	1,057	1,175
ТО «Альянс»	1,067	1,119	1,088	1,089	0,932	0,909	0,998
ТО «Анекс Тур»	1,08	1,087	1,079	1,075	0,901	0,908	0,984
ТО «Спутнік»	1,065	1,078	1,087	1,067	1,218	0,921	1,014
ТО «Тревелсвіт»	1,06	1,049	1,073	1,082	0,919	0,934	0,996
ТА «Поїхали з нами»	1,09	1,09	1,054	1,067	1,614	0,933	1,001
ТА «Жара»	1,073	1,081	1,094	1,049	1,215	0,922	0,998
ТА «Штурман»	1,065	1,079	1,053	1,039	1,379	1,214	0,989
Вінницьке БПЕ	1,037	1,045	1,059	1,054	1,376	0,903	0,963
ТО «Красін Тур»	1,068	1,084	1,04	1,065	1,189	0,905	0,992
ТО «Парті Тревел»	1,058	1,074	1,058	1,045	0,91	0,911	0,988
ТА «Горизонт тур»	1,045	1,066	1,044	1,043	0,895	0,899	1,291
ТА «Нові горизонти»	1,021	1,048	1,029	1,026	0,859	0,903	0,953
Чернігівське БПЕ	1,025	1,024	1,039	1,021	1,12	1,066	1,298
Запорізьке БПЕ	1,049	1,035	1,022	1,011	0,831	0,857	0,951

Джерело: складено та розраховано автором

Для наведених показників визначено відповідні частки та коефіцієнти локалізації (табл. 5.4 – 5.5).

Таблиця 5.4

Динаміка питомої ваги індексів інтенсивності доходів від реалізації послуг туристичних підприємств (d_{PI}), коефіцієнт

№ п/п	Туристичне підприємство	Роки						
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	ТО «Аккорд-тур»	1,196	1,245	1,207	1,12	0,98	0,967	1,01
2	ТО «Джоін Ап»	1,068	1,106	1,118	1,103	0,97	0,952	1,03
3	ТА «Щасливий квиток»	1,122	1,131	1,099	1,106	1,294	0,984	1,088
4	ТО «Тревел профешнл груп»	1,101	0,96	1,091	1,143	0,952	0,966	1,041
5	ТО «Гез тур»	1,118	1,164	1,128	1,126	0,985	0,972	1,053
6	ТО «Гамалія»	1,065	1,078	1,087	1,067	1,218	0,921	1,014
7	ТО «Албіз-тур»	1,083	1,095	1,093	1,081	0,923	1,057	1,175
8	ТА «Штурвал Плюс»	1,06	1,049	1,073	1,082	0,919	0,934	0,996
9	ТА «Океан тур»	1,118	1,074	1,081	1,128	1,028	0,998	0,925
10	Київське БПЕ	1,147	1,081	1,079	1,128	1,175	0,984	0,923
11	ТО «Альянс»	1,122	1,089	1,045	1,099	0,998	1,014	0,932
12	ТО «Анекс Тур»	1,083	1,075	1,084	1,096	0,984	0,996	0,901
13	ТО «Спутнік»	1,097	1,067	1,074	1,115	1,014	1,001	1,218
14	ТО «Тревелсвіт»	1,068	1,082	1,066	1,118	0,996	0,998	0,919
15	ТА «Поїхали з нами»	1,101	1,067	1,048	1,091	1,001	0,989	1,614
16	ТА «Жара»	1,07	1,049	1,053	1,097	0,998	0,963	1,215
17	ТА «Штурман»	1,101	1,039	1,059	1,097	0,989	0,992	1,379
18	Вінницьке БПЕ	1,083	1,054	1,04	1,093	0,963	0,988	1,376
19	ТО «Красін Тур»	1,067	1,065	1,058	1,088	0,992	1,291	1,189
20	ТО «Парті Тревел»	1,045	1,066	1,044	1,043	0,895	0,899	1,291
21	ТА «Горизонт тур»	1,074	1,043	1,029	1,065	1,291	1,298	0,895
22	ТА «Нові горизонти»	1,066	1,026	1,214	1,045	0,953	0,951	0,859
23	Чернігівське БПЕ	1,048	1,021	0,903	1,043	1,298	1,029	1,026
24	Запорізьке БПЕ	1,024	1,048	1,029	1,026	0,859	0,903	0,953
	Сумма	26,127	25,774	25,802	26,2	24,675	24,047	26,022
d _{PI1}	ТО «Аккорд-тур»	0,046	0,048	0,047	0,043	0,040	0,040	0,039
d _{PI2}	ТО «Джоін Ап»	0,041	0,043	0,043	0,042	0,039	0,040	0,040
d _{PI3}	ТА «Щасливий квиток»	0,043	0,044	0,043	0,042	0,052	0,041	0,042
d _{PI4}	ТО «Тревел профешнл груп»	0,042	0,037	0,042	0,044	0,039	0,040	0,040
d _{PI5}	ТО «Гез тур»	0,043	0,045	0,044	0,043	0,040	0,040	0,040
d _{PI6}	ТО «Гамалія»	0,041	0,042	0,042	0,041	0,049	0,038	0,039
d _{PI7}	ТО «Албіз-тур»	0,041	0,042	0,042	0,041	0,037	0,044	0,045
d _{PI8}	ТА «Штурвал Плюс»	0,041	0,041	0,042	0,041	0,037	0,039	0,038
d _{PI9}	ТА «Океан тур»	0,043	0,042	0,042	0,043	0,042	0,042	0,036
d _{PI10}	Київське БПЕ	0,044	0,042	0,042	0,043	0,048	0,041	0,035
d _{PI11}	ТО «Альянс»	0,043	0,042	0,041	0,042	0,040	0,042	0,036
d _{PI12}	ТО «Анекс Тур»	0,041	0,042	0,042	0,042	0,040	0,041	0,035
d _{PI13}	ТО «Спутнік»	0,042	0,041	0,042	0,043	0,041	0,042	0,047
d _{PI14}	ТО «Тревелсвіт»	0,041	0,042	0,041	0,043	0,040	0,042	0,035
d _{PI15}	ТА «Поїхали з нами»	0,042	0,041	0,041	0,042	0,041	0,041	0,062
d _{PI16}	ТА «Жара»	0,041	0,041	0,041	0,042	0,040	0,040	0,047
d _{PI17}	ТА «Штурман»	0,042	0,040	0,041	0,042	0,040	0,041	0,053
d _{PI18}	Вінницьке БПЕ	0,041	0,041	0,040	0,042	0,039	0,041	0,053
d _{PI19}	ТО «Красін Тур»	0,041	0,041	0,041	0,042	0,040	0,054	0,046
d _{PI20}	ТО «Парті Тревел»	0,040	0,041	0,040	0,040	0,036	0,037	0,050
d _{PI21}	ТА «Горизонт тур»	0,041	0,040	0,040	0,041	0,052	0,054	0,034
d _{PI22}	ТА «Нові горизонти»	0,041	0,040	0,047	0,040	0,039	0,040	0,033
d _{PI23}	Чернігівське БПЕ	0,040	0,040	0,035	0,040	0,053	0,043	0,039
d _{PI24}	Запорізьке БПЕ	0,039	0,041	0,040	0,039	0,035	0,038	0,037
		1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

Джерело: складено та розраховано автором

Таблиця 5.5

Динаміка питомої ваги інтегральних показників інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, (d_{ip}), коефіцієнт

№ п/п	Туристичне підприємство	Роки						
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	ТО «Аккорд-тур»	1,118	1,164	1,128	1,126	0,985	0,972	1,053
2	ТО «Джоін Ап»	1,147	1,168	1,128	1,127	1,303	1,333	1,068
3	ТА «Щасливий квиток»	1,122	1,131	1,099	1,106	1,294	0,984	1,088
4	ТО «Тревел профешнл груп»	1,083	1,131	1,096	1,099	0,979	0,985	1,045
5	ТО «Тез тур»	1,097	0,982	1,115	1,321	0,972	0,968	1,081
6	ТО «Гамалія»	1,068	1,106	1,118	1,103	0,97	0,952	1,03
7	ТО «Албіз-тур»	1,101	0,96	1,091	1,143	0,952	0,966	1,041
8	ТА «Штурвал Плюс»	1,07	0,831	1,097	1,147	1,665	1,278	0,89
9	ТА «Океан тур»	1,101	1,099	1,097	1,074	0,925	0,944	1,028
10	Київське БПЕ	1,083	1,095	1,093	1,081	0,923	1,057	1,175
11	ТО «Альянс»	1,067	1,119	1,088	1,089	0,932	0,909	0,998
12	ТО «Анекс Тур»	1,08	1,087	1,079	1,075	0,901	0,908	0,984
13	ТО «Спутнік»	1,065	1,078	1,087	1,067	1,218	0,921	1,014
14	ТО «Тревелсвіт»	1,06	1,049	1,073	1,082	0,919	0,934	0,996
15	ТА «Поїхали з нами»	1,09	1,09	1,054	1,067	1,614	0,933	1,001
16	ТА «Жара»	1,073	1,081	1,094	1,049	1,215	0,922	0,998
17	ТА «Штурман»	1,065	1,079	1,053	1,039	1,379	1,214	0,989
18	Вінницьке БПЕ	1,037	1,045	1,059	1,054	1,376	0,903	0,963
19	ТО «Красін Тур»	1,068	1,084	1,04	1,065	1,189	0,905	0,992
20	ТО «Парті Тревел»	1,058	1,074	1,058	1,045	0,91	0,911	0,988
21	ТА «Горизонт тур»	1,045	1,066	1,044	1,043	0,895	0,899	1,291
22	ТА «Нові горизонти»	1,021	1,048	1,029	1,026	0,859	0,903	0,953
23	Чернігівське БПЕ	1,025	1,024	1,039	1,021	1,12	1,066	1,298
24	Запорізьке БПЕ	1,049	1,035	1,022	1,011	0,831	0,857	0,951
	Сумма	25,793	25,626	25,881	26,06	26,326	23,624	24,915
dip1	ТО «Аккорд-тур»	0,043	0,045	0,044	0,043	0,037	0,041	0,042
dip2	ТО «Джоін Ап»	0,044	0,046	0,044	0,043	0,049	0,056	0,043
dip3	ТА «Щасливий квиток»	0,044	0,044	0,042	0,042	0,049	0,042	0,044
dip4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,042	0,044	0,042	0,042	0,037	0,042	0,042
dip5	ТО «Тез тур»	0,043	0,038	0,043	0,051	0,037	0,041	0,043
dip6	ТО «Гамалія»	0,041	0,043	0,043	0,042	0,037	0,040	0,041
dip7	ТО «Албіз-тур»	0,043	0,037	0,042	0,044	0,036	0,041	0,042
dip8	ТА «Штурвал Плюс»	0,041	0,032	0,042	0,044	0,063	0,054	0,036
dip9	ТА «Океан тур»	0,043	0,043	0,042	0,041	0,035	0,040	0,041
dip10	Київське БПЕ	0,042	0,043	0,042	0,041	0,035	0,045	0,047
dip11	ТО «Альянс»	0,041	0,044	0,042	0,042	0,035	0,038	0,040
dip12	ТО «Анекс Тур»	0,042	0,042	0,042	0,041	0,034	0,038	0,039
dip13	ТО «Спутнік»	0,041	0,042	0,042	0,041	0,046	0,039	0,041
dip14	ТО «Тревелсвіт»	0,041	0,041	0,041	0,042	0,035	0,040	0,040
dip15	ТА «Поїхали з нами»	0,042	0,043	0,041	0,041	0,061	0,039	0,040
dip16	ТА «Жара»	0,042	0,042	0,042	0,040	0,046	0,039	0,040
dip17	ТА «Штурман»	0,041	0,042	0,041	0,040	0,052	0,051	0,040
dip18	Вінницьке БПЕ	0,040	0,041	0,041	0,040	0,052	0,038	0,039
dip19	ТО «Красін Тур»	0,041	0,042	0,040	0,041	0,045	0,038	0,040
dip20	ТО «Парті Тревел»	0,041	0,042	0,041	0,040	0,035	0,039	0,040
dip21	ТА «Горизонт тур»	0,041	0,042	0,040	0,040	0,034	0,038	0,052
dip22	ТА «Нові горизонти»	0,040	0,041	0,040	0,039	0,033	0,038	0,038
dip23	Чернігівське БПЕ	0,040	0,040	0,040	0,039	0,043	0,045	0,052
dip24	Запорізьке БПЕ	0,041	0,040	0,039	0,039	0,032	0,036	0,038
		1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000

Джерело: складено та розраховано автором

Далі розраховано коефіцієнти локалізації за ряд періодів (табл. 5.6) і визначено динаміку рангів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації (табл. 5.7).

Таблиця 5.6

Динаміка коефіцієнтів локалізації ($d_{рп}/d_{ін}$), коефіцієнт

№ п/п	Туристичне підприємство	Роки						
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	ТО «Аккорд-тур»	0,94689	0,94034	0,9317	1,01076	0,94207	0,97736	1,0889
2	ТО «Джоін Ап»	1,08788	1,06216	1,00586	1,02725	1,25906	1,70162	1,08296
3	ТА «Щасливий квиток»	1,01295	1,00578	0,99695	1,00537	0,93729	0,98241	1,04443
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,99639	1,18493	1,00152	0,96667	0,96387	0,96346	1,04844
5	ТО «Гез тур»	0,99392	0,84851	0,98546	1,17948	0,92492	0,98647	1,0722
6	ТО «Гамалія»	1,0158	1,0319	1,02538	1,03929	0,74644	0,95042	1,06091
7	ТО «Албіз-тур»	1,02978	0,88178	0,99512	1,06303	0,96674	1,07496	0,92532
8	ТА «Штурвал Плюс»	1,02251	0,79676	1,01925	1,06577	1,69813	0,71797	0,93328
9	ТА «Океан тур»	0,99755	1,02919	1,0117	0,95724	0,84338	1,03861	1,16073
10	Київське БПЕ	0,95643	1,0188	1,00988	0,96348	0,73627	0,91456	1,32958
11	ТО «Альянс»	0,96329	1,03348	1,03797	0,99622	0,8753	1,09589	1,11839
12	ТО «Анекс Тур»	1,01014	1,017	0,99235	0,98611	0,85823	1,07762	1,15687
13	ТО «Спутнік»	0,9834	1,01614	1,00901	0,96209	1,12585	1,06774	0,8695
14	ТО «Тревелсвіт»	1,00536	0,9751	1,00349	0,973	0,86483	1,04973	1,13194
15	ТА «Поїхали з нами»	1,00283	1,02746	1,00266	0,98326	1,51127	1,04138	0,64775
16	ТА «Жара»	1,01579	1,03646	1,03577	0,96138	1,14109	1,0261	0,85789
17	ТА «Штурман»	0,97983	1,0445	0,9913	0,95222	1,30689	0,80276	0,74905
18	Вінницьке БПЕ	0,96992	0,99719	1,01516	0,9695	1,33926	1,07488	0,73095
19	ТО «Красін Тур»	1,0139	1,02372	0,97999	0,98412	1,12342	1,40143	0,87138
20	ТО «Парті Тревел»	1,02555	1,01332	1,01032	1,0073	0,953	0,96947	0,7993
21	ТА «Горизонт тур»	0,9856	1,02795	1,01148	0,9846	0,64978	1,01843	1,50655
22	ТА «Нові горизонти»	0,97019	1,02734	0,84502	0,98709	0,84484	1,03463	1,15872
23	Чернігівське БПЕ	0,99072	1,00873	1,1471	0,98417	0,80875	0,94831	1,32132
24	Запорізьке БПЕ	1,03768	0,9933	0,99017	0,99067	0,90673	1,03514	1,04224

Джерело: складено та розраховано автором

Відповідно до розрахованих коефіцієнтів локалізації визначено ранги підприємств, тобто: місце, яке займає підприємство серед інших (табл. 5.7).

Таблиця 5.7

Динаміка рангів інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу
туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації

№ п/п	Туристичне підприємство	Роки							Усереднений ранг
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
1	ТО «Аккорд-тур»	24	21	23	6	12	16	9	16
2	ТО «Джоін Ап»	1	2	12	5	5	1	10	1
3	ТА «Щасливий квиток»	9	17	16	8	13	15	14	10
4	ТО «Тревел профешнл груп»	14	1	15	19	10	18	13	9
5	ТО «Тез тур»	15	23	21	1	14	14	11	15
6	ТО «Гамалія»	6	6	4	4	22	19	12	4
7	ТО «Албіз-тур»	3	22	17	3	9	5	17	6
8	ТА «Штурвал Плюс»	5	24	5	2	1	23	16	6
9	ТА «Океан тур»	13	7	7	23	20	10	4	7
10	Київське БПЕ	23	12	10	20	23	23	2	17
11	ТО «Альянс»	22	5	2	9	16	3	8	2
12	ТО «Анекс Тур»	10	11	18	6	18	4	5	3
13	ТО «Спутнік»	17	14	11	21	7	7	19	13
14	ТО «Тревелсвіт»	11	20	13	17	17	8	7	11
15	ТА «Поїхали з нами»	12	9	14	16	2	9	24	8
16	ТА «Жара»	7	4	3	22	6	13	20	5
17	ТА «Штурман»	19	3	19	24	4	22	22	17
18	Вінницьке БПЕ	21	19	6	18	3	6	23	13
19	ТО «Красін Тур»	8	11	22	15	8	2	18	7
20	ТО «Парті Тревел»	4	15	9	7	11	17	21	7
21	ТА «Горизонт тур»	18	8	8	13	24	21	1	4
22	ТА «Нові горизонти»	16	10	24	11	19	12	6	14
23	Чернігівське БПЕ	20	16	1	14	21	20	3	12
24	Запорізьке БПЕ	2	19	20	10	15	11	15	10

Джерело: складено та розраховано автором

За результатами проведеного дослідження було встановлено, що, в 2011 році перше місце за показником інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу займав ТО «Джоін Ап» (показник локалізації 1,08788), на другому місці опинилося Запорізьке БПЕ (показник локалізації 1,03768), на третьому – ТО «Албіз-тур» (показник локалізації 1,02978).

У 2012 році кращі показники розвитку інноваційного потенціалу показали підприємства: ТО «Тревел профешнл груп» (перше місце, коефіцієнт локалізації 1,18493), ТО «Джоін Ап» (друге місце, коефіцієнт локалізації 1,06216), ТА «Штурман» (третє місце, коефіцієнт локалізації 1,0445).

У 2013 році Чернігівське БПЕ отримало найкраще значення коефіцієнта локалізації 1,1471 (1 місце); ТО «Альянс» має коефіцієнта локалізації 1,03797 (2 місце); ТА «Жара» отримало коефіцієнта локалізації – 1,03577 (3 місце).

Лідерами за темпами росту інноваційного потенціалу у 2014 році були ТО «Тез тур» (перше місце, коефіцієнт локалізації 1,17948); ТА «Штурвал Плюс» (друге місце, коефіцієнт локалізації 1,06577); ТО «Албіз-тур» (третє місце, коефіцієнт локалізації 1,06303).

У 2015 році лідером за розвитком інноваційного потенціалу стало ТА «Штурвал Плюс» (коефіцієнт локалізації 1,69813); ТА «Поїхали з нами» (коефіцієнт локалізації 1,51127); Вінницьке БПЕ (коефіцієнт локалізації 1,33926).

У 2016 році кращі показники локалізації отримали туристичні підприємства: ТО «Джоін Ап» (1,70162); ТО «Красін Тур» (1,40143); ТО «Альянс» (1,09589).

Визначення показників локалізації у 2017 році дало можливість відмітити такі підприємства-лідери: ТА «Горизонт тур» (1,50655), Київське БПЕ (1,32958); Чернігівське БПЕ (1,32132).

Якщо акумулювати ранги інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації за досліджуваний період, то отримаємо такі результати: до підприємств-лідерів слід віднести: ТО «Джоін Ап» (1 місце), ТО «Альянс» (2 місце), ТО «Анекс Тур» (3 місце); до підприємств-аутсайдерів слід віднести: Київське БПЕ, ТА «Штурман» (17 місце), ТО «Аккорд-тур» (16 місце), ТО «Тез тур» (15 місце).

Графічне відображення динаміки рангів інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації представлено на рис. 5.18.

Як видно з рис. 5.18, різні позиції займають підприємства, які представляють окремі кластери, тобто динаміка розвитку інноваційного потенціалу не має прямої залежності від статичності інноваційного потенціалу окремого підприємства.

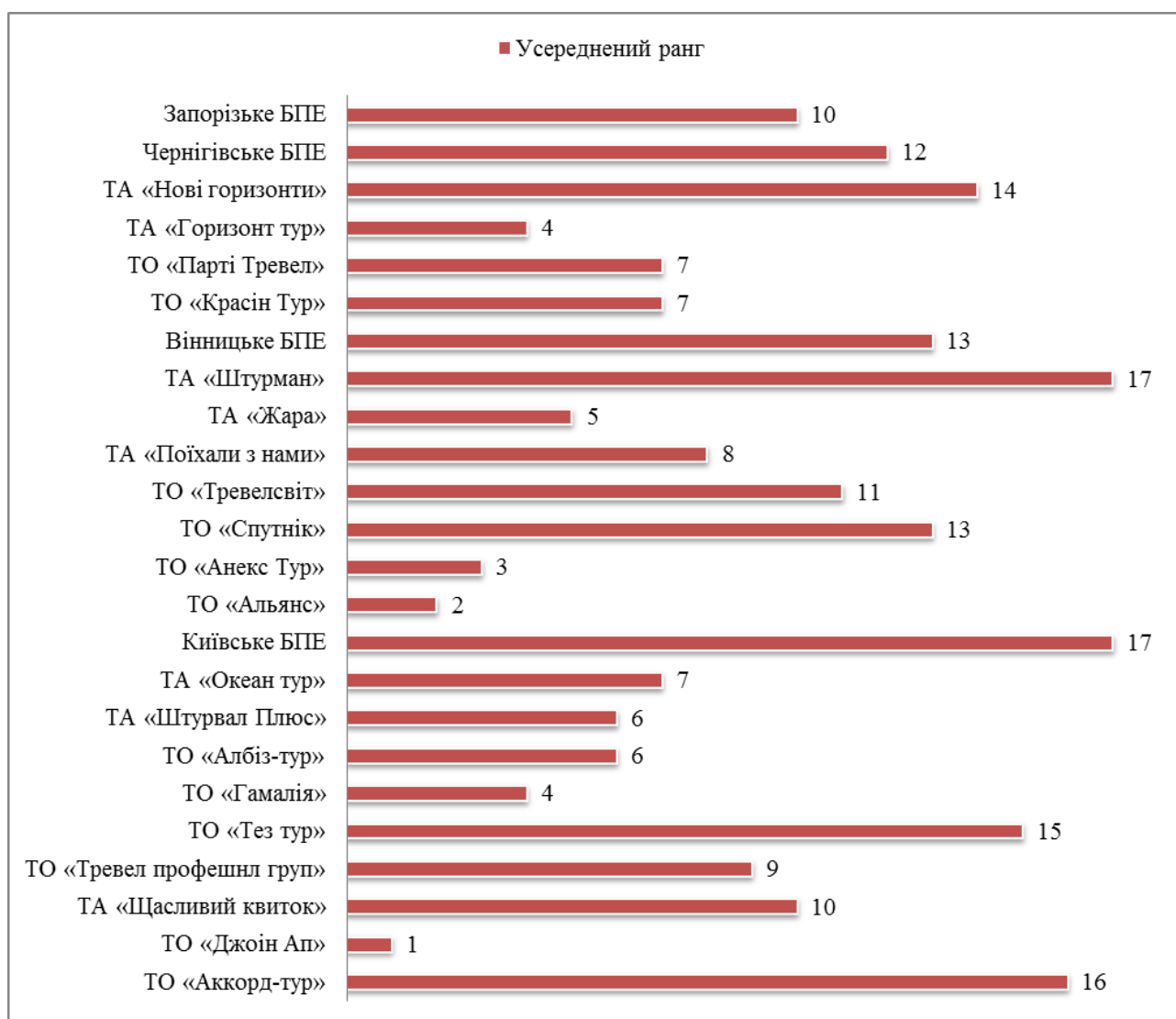

Рис. 5.18. Графічне відображення усереднених рангів інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації (2011–2017 рр.)

Джерело: складено та розраховано автором

У табл. 5.8 представлені коефіцієнти локалізації, де визначені кумулятивні частки інтенсивності доходу від реалізації туристичних послуг та інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу. Представлена залежність зміни темпів росту доходів туристичних підприємств від зміни темпів росту інноваційного потенціалу дає можливість практичного застосування визначеного взаємозв'язку в діяльності окремого підприємства.

Коефіцієнт концентрації для підприємств у період 2011–2017 роках розрахований за допомогою таблиць М.1 – М.14 (додаток М). Результати розрахунку коефіцієнтів концентрації представлені в таблиці 5.9.

Таблиця 5.9

Коефіцієнти концентрації інтенсивності доходів залежно від інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт концентрації	0,097379	0,210414	0,127423	0,138701	0,811138	0,055302	0,690402

Джерело: складено та розраховано автором

Представлені розрахунки свідчать про незначну концентрацію інтенсивності доходів залежно від інтенсивності індексів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Графічна інтерпретація динаміки коефіцієнта концентрації наведена на рис. 5.19.

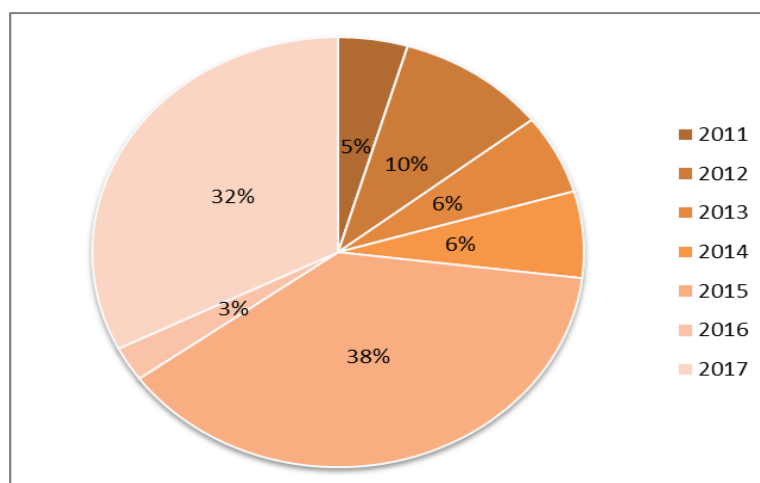

Рис. 5.19. Динаміка коефіцієнта концентрації інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено та розраховано автором

Візуальний аналіз рис. 5.19 дозволяє зробити наступний висновок: найвищий рівень концентрації спостерігався в 2015 р., а найнижчий – у 2016 р., що можна інтерпретувати як наслідки світових економічних спадів. На основі рядів кумулятивних часток (додаток М) було побудовано криві Лоренца за даними 2011–2017 років (рис. 5.20).

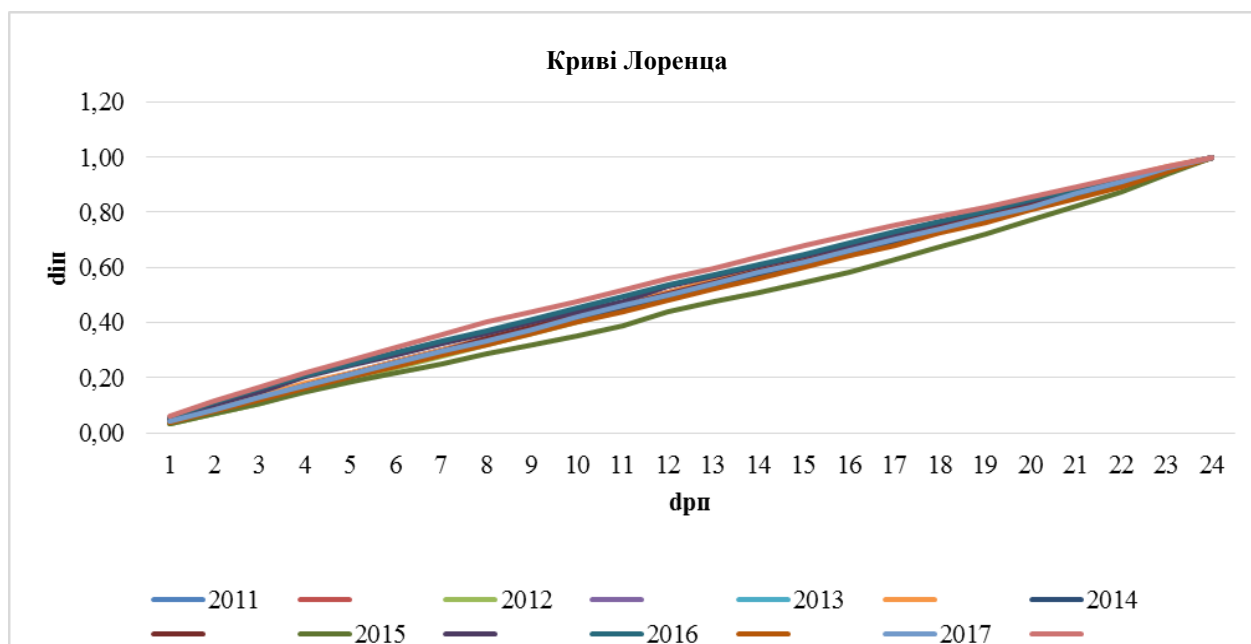

Рис. 5.20. Криві Лоренца пропорційності інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено та розраховано автором

На рис. 5.20 на осі X відображаються кумулятивні частки факторної ознаки, а саме, індекси темпів росту інноваційного потенціалу, на осі Y – результативної, а саме, індекси темпів росту доходів від реалізації послуг. Визначення коефіцієнтів локалізації дозволило дослідити динаміку формування коефіцієнта концентрації. Найбільш близькими до рівномірного розподілу співвідношення кумулятивних частот темпів росту інноваційного потенціалу і темпів росту доходів туристичних підприємств є показники 2011 та 2012 років, а за 2014 та 2015 роки пропорційність розподілу кумулятивних показників темпів росту інноваційного потенціалу є низькою.

Зазначене вище свідчить про те, що одним із напрямів аналізу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств є дослідження пропорційності розподілу ресурсної фракції інноваційного потенціалу; серед завдань аналізу пропорційності розвитку інноваційного потенціалу основне місце належить впорядкуванню узгодженості темпів росту таких складових: фінансових, трудових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів з доходами від реалізації туристичних послуг. Визначені коефіцієнти локалізації

для туристичних підприємств стали підґрунтям для ранжування означених підприємств за рівнем розвитку їх інноваційного потенціалу та забезпечили дослідження динаміки залежності зміни темпів росту доходів від реалізації туристичних послуг від інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу.

За результатами апробації інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств необхідно констатувати доцільність його застосування у практичній діяльності, але у запропонованому механізмі є сильні і слабкі сторони; погрози та можливості щодо його застосування, тому доцільно провести SWOT–аналіз цього механізму (рис. 5.21).

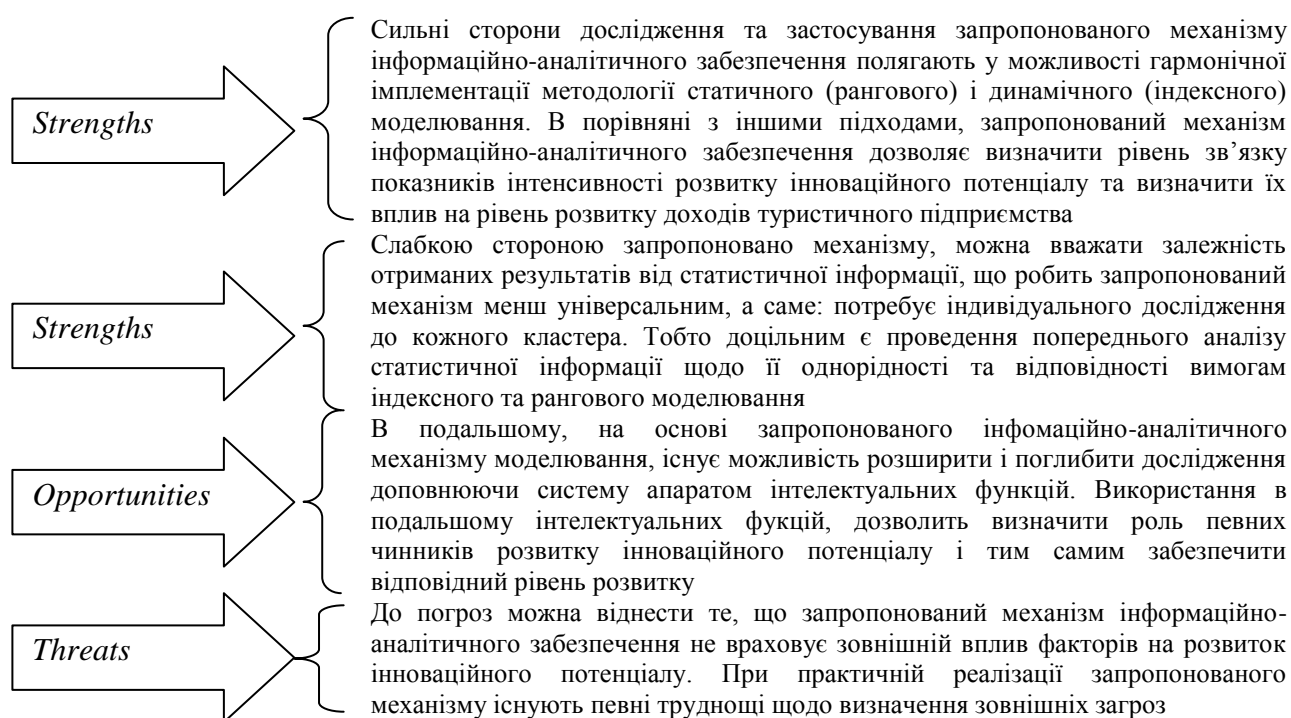

Рис. 5.21 – SWOT–аналіз механізму інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Запропонований SWOT–аналіз механізму інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств є оптимальним інструментом подальшого удосконалення цього процесу.

5.2. Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за варіантністю інтегральних показників

Однією з найскладніших проблем розвитку інноваційного потенціалу є передбачення майбутнього і пошук ефективного рішення в умовах невизначеності. Конструктивним інструментом мінімізації невизначеності виступає прогнозування.

«Прогнозування передбачає систему наукових питань стосовно використання методів і прийомів з різним ступенем формалізації та узгодженості окремих висновків і оцінок щодо майбутнього розвитку системи чи процесу» [174, с. 8]. Важливо зазначити, що прогнозування інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу в умовах невизначеності і нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовища вимагає вдосконалення інструментів і засобів прогнозування, тому важливим напрямом розвитку туристичних підприємств є упорядкування компонентів прогнозу розвитку інноваційного потенціалу, завданням якого є практичне застосування методології синтезу оптимальних прогнозних показників за допомогою кореляційно-регресійного аналізу (рис. 5.22).

Рис. 5.22. Схема прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Підґрунтям прогнозу є побудова множинної кореляційно-регресійної моделі інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Першим етапом побудови множинної кореляційно-регресійної моделі є пофакторний кореляційний аналіз (рис. 5.23).

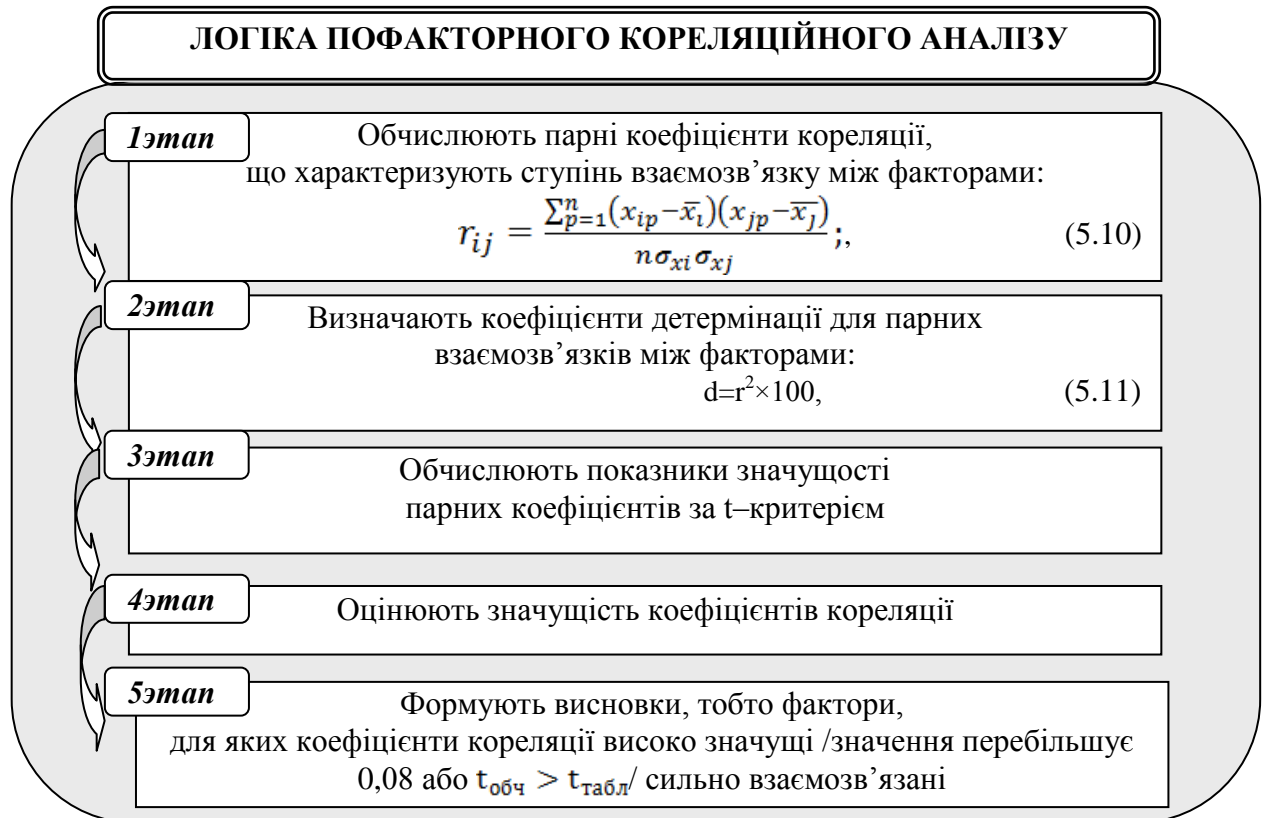

Рис. 5.23. Логіка множинного кореляційного аналізу на основі парних коефіцієнтів кореляції

Джерело: складено автором на основі даних [12; 110]

У множинному аналізі взаємозв'язок серед змінних ускладнюється. Парний коефіцієнт кореляції поміж змінних може не відповідати дійсності, тому що на ці змінні можуть впливати інші фактори. Для вивчення впливу тільки одного з факторів після усунення впливу інших чинників обчислюють часткові коефіцієнти кореляції:

а) частковий коефіцієнт кореляції першого порядку характеризує взаємозв'язок між результативною ознакою y та фактором x , якщо усунено вплив тільки однієї змінної;

б) частковий коефіцієнт кореляції другого порядку припускає вилучення впливу двох факторів;

в) частковий коефіцієнт кореляції ($k-1$ -го) порядку характеризує ступінь впливу одного з факторів x_m на результативну ознаку y за умови, що виключено вплив інших факторів, тобто інші фактори закріплені на постійному рівні [622].

Для підвищення зручності оцінку часткових коефіцієнтів кореляції здійснюють поетапно.

1. Будується матриця (табл. 5.10) парних коефіцієнтів кореляції.

Таблиця 5.10

Матриця всіх парних коефіцієнтів кореляції

	y	x_1	x_2	...	x_k
y	r_{yy}	r_{1y}	r_{2y}	...	r_{ky}
x_1	r_{1y}	r_{11}	r_{12}	...	r_{1k}
x_2	r_{2y}	r_{21}	r_{22}	...	r_{2k}
...
...
x_k	r_{ky}	r_{k1}	r_{k2}	...	r_{kk}

$\|r_{ij}\| =$

де r_{ij} – парні коефіцієнти кореляції між i -м та j -м факторами; r_{iy} – парні коефіцієнти між i -м фактором та результативною ознакою.

2. Визначаються часткові коефіцієнти кореляції, використовуючи формулу:

$$r_{y x_m x_\phi} = \frac{D_{1m}}{\sqrt{D_{11} D_{mm}}} (-1)^{m+1}, \quad (5.12)$$

де x_m – фактор, для якого знаходять частковий коефіцієнт кореляції; x_ϕ – інші фіксовані фактори; D_1 – визначник матриці, утвореної з вхідної матриці викреслюванням першого рядка першого стовпця; D_{mm} – визначник матриці, утвореної з вхідної матриці викреслюванням $(m+1)$ -го рядка та $(m+1)$ -го стовпця; D_{1m} – визначник матриці, утвореної з вхідної матриці викреслюванням першого рядка та $(m+1)$ -го стовпця.

3. Обчислюються коефіцієнти детермінації:

$$d = r_y^2 x_m x_\phi * 100, \quad (5.13)$$

4. Визначаються показники значущості часткових коефіцієнтів кореляції, за t-критерієм.

5. Оцінюється значущість часткових коефіцієнтів кореляції.

6. Проводиться якісна оцінка ступеня взаємозв'язку між результативною ознакою y та певним фактором за умови постійності останніх [174].

Далі слід зупинитися на множинному регресійному аналізі. Алгоритм цього етапу наступний:

- вибір виду множинного рівняння за припущенням;
- визначення залежності зміни результативного показника від зміни факторів, включених у дослідження:

$$y = f(x_i; a_i), \quad (5.14)$$

де x_i – впливаючі фактори; a_i – невідомі коефіцієнти регресії;

- визначення невідомих коефіцієнтів a_i множинного рівняння регресії;
- оцінка відповідності знайденого множинного рівняння регресії початковим даним;
- аналіз та інтерпретація знайденого рівняння регресії.

На практиці здебільшого вид регресійного рівняння обирають на підставі таких підходів: вид множинного рівняння регресії визначають на підставі попереднього аналізу парних взаємозв'язків залежної змінної y від кожного фактора x_i ; множинне рівняння обирають з кількох видів рівнянь шляхом послідовного одержування їх показників і проведення порівнювального аналізу; множинне рівняння здобувають послідовним включенням нових перетворювань (корінь, логарифм, ступінь тощо для фактора) над досліджуваними факторами.

Найефективнішим методом при визначенні коефіцієнтів регресії є метод найменших квадратів. Його застосування потребує виконання певних умов (зокрема, нормальне розподілення значень вхідних даних; відсутність автокореляції між значеннями у сукупності; незалежність факторів між собою; лінійність коефіцієнтів регресії у вхідному рівнянні) [631].

Використовуючи метод найменших квадратів, можна визначити коефіцієнти регресії рівнянь виду:

$$y = a_0 + a_1 f_1(x_1) + a_2 f_2(x_2) + \dots + a_k f_k(x_k), \quad (5.15)$$

де a_0, a_1, \dots, a_k – невідомі коефіцієнти рівняння; $f_i(x_i)$ – деякі функції від факторів, що досліджуються і не містять невідомі параметри (x_1, x_2, \dots, x_k).

Лінійне множинне регресійне рівняння є найпростішою лінійною моделлю і записується у загальному вигляді так:

$$y = a_0 + a_1 x_1 + \dots + a_k x_k = a_0 + \sum_{i=1}^k a_i x_i, \quad (5.16)$$

щоб визначити невідомі коефіцієнти регресії (a_0, a_1, \dots, a_k), треба:

- 1) збудувати таблицю парних коефіцієнтів кореляції (кореляційну матрицю);
- 2) на базі кореляційної матриці збудувати систему k -лінійних алгебраїчних рівнянь з невідомими коефіцієнтами $\beta_1; \beta_2; \beta_3 \dots$

$$\begin{cases} r_{11}\beta_1 + r_{12}\beta_2 + \dots + r_{1k}\beta_k = r_{1y}; \\ r_{21}\beta_1 + r_{22}\beta_2 + \dots + r_{2k}\beta_k = r_{2y}; \\ r_{k1}\beta_1 + r_{k2}\beta_2 + \dots + r_{kk}\beta_k = r_{ky}. \end{cases} \quad (5.17)$$

де r_{ij}, r_{iy} – парні коефіцієнти кореляції, які характеризують тісноту зв'язку між i -м та j -м факторами, між результативною ознакою y та i -м фактором x_i

- 3) розв'язати систему рівнянь відносно невідомих коефіцієнтів β_i
- 4) визначити корені цієї системи рівнянь, які є коефіцієнтами рівняння множинної регресії у стандартизованому масштабі:

$$\frac{y-\bar{y}}{\sigma_y} = \beta_1 \frac{x_1-\bar{x}_1}{\sigma_{x_1}} + \beta_2 \frac{x_2-\bar{x}_2}{\sigma_{x_2}} + \dots + \beta_k \frac{x_k-\bar{x}_k}{\sigma_{x_k}}, \quad (5.18)$$

де x_i, \bar{y} – середнє значення відповідно факторів та результативної ознаки; σ_{x_i}

σ_y – середньоквадратичне відхилення відповідно для факторів та для результативної ознаки;

5) визначити невідомі коефіцієнти регресії (a_0, a_1, \dots, a_k) вихідного рівняння;

6) підставити послідовно вихідні значення змінних у розв'язане регресійне рівняння, результати розрахунків об'єднати у статистичні таблиці.

Наступним етапом є аналіз адекватності отриманого рівняння регресії початковим даним, при цьому виділяють такі показники адекватності.

1. Відносні відхилення (відносні похибки):

$$\varepsilon_i = \frac{|\Delta_i|}{\hat{y}_i}, \quad (5.19)$$

2. Середня відносна похибка (похибка апроксимації):

$$\bar{\varepsilon} = \frac{1}{n} \sum \varepsilon_i, \quad (5.20)$$

3. Найбільше значення відносної похибки:

$$\varepsilon_{max} = \max\{\varepsilon_i\}, \quad (5.21)$$

4. Дисперсія неадекватності (остаточна дисперсія), що характеризується варіацією σ вихідних значень у відносно обраного рівняння регресії:

$$\sigma_{ост}^2 = [\sigma_y^2 - R' \sigma_y^2] \frac{n}{n-d}, \quad (5.22)$$

$$\text{або} \quad \sigma_{\text{ост}}^2 = \frac{1}{n-d} \sum (\hat{y}_i - y_i)^2, \quad (5.23)$$

де R' - множинний коефіцієнт кореляції.

5. Середньоквадратична похибка розрахованих за рівнянням регресії значень:

$$\sigma_{\text{ост}} = \sqrt{\sigma_{\text{ост}}^2}, \quad (5.24)$$

6. Коефіцієнт множинної кореляції:

$$R' = \sqrt{\sum \beta_i r_{ij}}, \quad (5.25)$$

де β_i – коефіцієнти одержані з системи рівнянь 5.19; r_{ij} – коефіцієнти парної кореляції між результативною ознакою y та факторами β або функціональними перетворюваннями.

Коефіцієнт множинної кореляції обчислюється за формулою:

$$R' = \sqrt{1 - \frac{\sum (y_i - \hat{y}_i)^2}{\sum (y_i - \bar{y})^2}}, \quad (5.26)$$

Коефіцієнт множинної кореляції змінюється від нуля до одиниці.

7. Коефіцієнт множинної детермінації: оцінює в процентах частину загальної варіації результативної ознаки під впливом сукупності змінних x_i . Якщо $D > 50\%$, то модель вважається адекватною і може бути рекомендованою до практичного використання. В іншому випадку – модель неадекватна, і на практиці її застосування не рекомендується, в цьому випадку рекомендується перевірити наявність взаємозв'язку між впливовими факторами та результативною ознакою, а також взагалі оцінити набір факторів, які мають сенс загального впливу [37].

$$D = R^2 * 100, \quad (5.27)$$

Загальну оцінку адекватності множинного регресійного рівняння можна визначити наступним чином:

1. Візуальний аналіз величини абсолютних лінійних відхилень, обчислених для всіма вихідними значеннями змінних, який дає можливість зробити висновок про ступінь «близькості» вихідних y і розрахованих за рівнянням регресії y значень результативної ознаки, а у підсумку – про адекватність вихідних даних одержаному рівнянню регресії з точки зору лінійних абсолютних відхилень.

2. Візуальний аналіз величини відносних відхилень, який дає можливість зробити висновок про адекватність регресійного рівняння з точки зору відносних похибок апроксимації.

3. Аналіз величини найбільшого лінійного відхилення Δ_{max} , який дає можливість зробити висновок про адекватність регресійного рівняння вихідним даним з точки зору найбільшої лінійної похибки.

4. Аналіз величини найбільшої відносної похибки ε_{max} , який дає можливість зробити висновок про адекватність регресійного рівняння з точки зору найбільшого значення відносної похибки.

Описані прийоми оцінювання адекватності регресійного рівняння використовують при оперативному оцінюванні розв'язаного рівняння регресії [174]. На практиці застосовують в якості методів оцінки адекватності аналіз коефіцієнта множинної детермінації. Для цього обчислюють оцінку тісноти зв'язку між результативною ознакою y та всіма факторами x_i за етапами.

1. На базі матриці парних коефіцієнтів кореляції складається рівняння:

$$\begin{cases} r_{11}\beta_1 + r_{12}\beta_2 + \dots + r_{1k}\beta_k = r_{1y}; \\ r_{21}\beta_1 + r_{22}\beta_2 + \dots + r_{2k}\beta_k = r_{2y}; \\ r_{k1}\beta_1 + r_{k2}\beta_2 + \dots + r_{kk}\beta_k = r_{ky}. \end{cases} \quad (5.28)$$

2. Розраховується корінь β_i рівняння.

3. Визначається коефіцієнт множинної кореляції R , який характеризує тісноту взаємозв'язку між результативною ознакою y та всіма факторами, які досліджуються, використовуючи формулу:

$$R' = \sqrt{\sum \beta_i r_{yi}}, \quad (5.29)$$

де r_{yi} – парні коефіцієнти кореляції між i -м фактором та результативною ознакою y ; β_i – корені системи;

Коефіцієнт множинної кореляції змінюється від нуля до одиниці. Чим він ближче до одиниці, тим тісніший множинний взаємозв'язок.

4. Проводиться коригування обчисленого множинного коефіцієнта кореляції за кількістю ступенів вільності, використовуючи формулу:

$$R = \sqrt{1 - \frac{n-1}{n-k} [1 - R']^2}, \quad (5.30)$$

5. Визначається коефіцієнт множинної детермінації, що характеризує процент зміни результативної ознаки y під впливом сукупності факторів (x_1, x_2, \dots) :

$$D = R^2 * 100, \quad (5.31)$$

6. Здійснюється перевірка значущості кореляції за допомогою F – критерію Фішера, для чого знаходимо обчислене значення F – критерію:

$$F_{\text{обч}} = \frac{R^2(n-k-1)}{(1-R^2)k}; \quad (5.32)$$

Визначається табличне значення критерію $F_{\text{табл}}$ для одержаної кількості ступенів вільності f_1 та f_2 ; порівнюється значення критеріїв $F_{\text{обч}}$ та $F_{\text{табл}}$ і пропонується висновок, якщо:

$$F_{\text{обч}} > F_{\text{табл}}, \quad (5.33)$$

то коефіцієнт множинної кореляції значущий, бо взаємозв'язок істотний;

$$F_{\text{обч}} < F_{\text{табл}}, \quad (5.34)$$

то коефіцієнт множинної кореляції незначущий, бо взаємозв'язок неістотний.

7. У випадку значущості коефіцієнта множинної кореляції визначається якісна оцінка взаємозв'язку.

8. Визначається ступінь впливу кожної змінної на загальне змінення результативного показника, обчислюючи коефіцієнти часткової детермінації:

$$d_i = \beta_i r_{yi} * 100, \quad (5.35)$$

та частку впливу кожного фактора у загальне змінення результативної ознаки:

$$D_i = \frac{\beta_i r_{yi}}{\sum \beta_i r_{yi}} * 100; \quad (5.36)$$

На основі проведеного практичного дослідження інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу розраховані факторні парні кореляційні взаємозв'язки (додаток Н).

Отримані результати дають підстави для висновків щодо адекватності отриманих регресійних рівнянь при дослідженні розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Тому з кожного кластеру (експлоренти, віоленти, патієнти, комутанти) обрано підприємства та позначено їх як маркери для подальшого прогнозування з метою відображення результатів відповідно до кожного кластеру. Трендові моделі кожного туристичного підприємства мають відповідну детерміновану компоненту часового ряду, що відображає інтегральний показник інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу, який формують постійно впливаючі компоненти (фінансова, кадрова, матеріально-технічна, інформаційна складові інноваційного потенціалу). Тобто вибір таких підприємств (ТО «Аккорд-тур, ТА «Штурвал Плюс», ТО «Спутнік», ТО «Парті

Тревел») мають репрезентативний характер, і визначені прогнознi тенденції можуть бути застосовані на інших підприємствах відповідних кластерів.

Згідно запропонованої методики (формули 5.10–5.36) проведені розрахунки, і результати аналізу множинної кореляції ресурсних компонент підприємств-маркерів представлені в додатку П та в табл. 5.11.

Таблиця 5.11

Моделі множинної регресії підприємств-маркерів

Туристичне підприємство-маркер	Фінансова компонента	Кадрова компонента	Матеріально-технічна компонента	Інформаційна компонента
ТО «Аккорд-тур» (експлерент, статус-«інноваційний локомотив»)	$R^2_{фр} = 0,99999$ $Y_{фр} = 0,00965 + 0,260219X_1 + 0,216532X_2 + 0,252104X_3 + 0,261257X_4$	$R^2_{кр} = 0,973838$ $Y_{кр} = -0,0908 + 0,97947X_1 - 0,02356X_2 + 0,092683X_3 + 0,016884X_4$	$R^2_{мтр} = 0,99999$ $Y_{мтр} = -0,004531477 + 0,24342202X_1 + 0,260052769X_2 + 0,24690222X_3 + 0,253380917X_4$	$R^2_{іп} = 0,99989$ $Y_{іп} = -0,01408 + 0,240021X_1 + 0,263718X_2 + 0,246761X_3 + 0,262091X_4$
ТА «Штурвал Плюс» (віолент, статус-«інноваційний драйвер»)	$R^2_{фр} = 0,99984$ $Y_{фр} = -0,00429 + 0,276164X_1 + 0,228205X_2 + 0,241539X_3 + 0,256947X_4$	$R^2_{кр} = 0,99998$ $Y_{кр} = 0,014194 + 0,224976X_1 + 0,261414X_2 + 0,257918X_3 + 0,24183X_4$	$R^2_{мтр} = 0,986146$ $Y_{мтр} = -0,12062 + 0,344076X_1 + 0,245705X_2 + 0,237182X_3 + 0,290935X_4$	$R^2_{іп} = 0,99993$ $Y_{іп} = -0,0105 + 0,238343X_1 + 0,258905X_2 + 0,220318X_3 + 0,291652X_4$
ТО «Спутнік» (патієнт, статус-«інноваційний форсаж»)	$R^2_{фр} = 0,925369$ $Y_{фр} = 0,665116 - 0,89113X_1 + 0,616965X_2 + 0,264387X_3 + 0,430992X_4$	$R^2_{кр} = 0,99999$ $Y_{кр} = 0,665116 - 0,89113X_1 + 0,616965X_2 + 0,264387X_3 + 0,430992X_4$	$R^2_{мтр} = 0,99991$ $Y_{мтр} = -0,00709 + 0,245058X_1 + 0,267259X_2 + 0,246649X_3 + 0,247235X_4$	$R^2_{іп} = 0,925369$ $Y_{іп} = 0,001022 + 0,237014X_1 + 0,246512X_2 + 0,246408X_3 + 0,268488X_4$
ТО «Парті Тревел» (комутант, статус-«інноваційний міст»)	$R^2_{фр} = 0,996266$ $Y_{фр} = -0,022591412 + 0,252460166X_1 + 0,93501664X_2 + 0,25409785X_3 + 0,432057799X_4$	$R^2_{кр} = 0,9970859$ $Y_{кр} = -0,026889038 + 0,22018959X_1 + 0,5240661X_2 + 0,076374543X_3 + 0,212717729X_4$	$R^2_{мтр} = 0,976437$ $Y_{мтр} = -0,007510432 + 0,260026943X_1 + 0,243381105X_2 + 0,137196501X_3 + 0,370947793X_4$	$R^2_{іп} = 0,99993$ $Y_{іп} = -0,00411 + 0,247574X_1 + 0,258976X_2 + 0,242383X_3 + 0,254445X_4$

Джерело: складено та розраховано автором

У запропонованих рівняннях змінні X_1, X_2, X_3, X_4 представляють собою індекси темпів росту компонентів інноваційного потенціалу туристичних підприємств: фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних (відповідно). Коефіцієнти при X_n – це вага окремого індексу темпів росту компонентів інноваційного потенціалу, чим вище ця вага, тим більш значний

вплив має ця компонента. Отримані розрахунки свідчать про відповідну ступінь адекватності представлених моделей.

В світовій практиці прикладного прогнозування використовують різні методи: екстраполяції, експертні, моделювання. «Кожен метод має свої особливості, позитивні якості й вади, свої межі використання» [174, с. 9].

При прогнозуванні соціально-економічних процесів перевага віддається моделюванню на основі багатофакторних моделей. В основі побудови багатофакторних моделей лежить виявлення механізму взаємодії різних факторів, залежності одного чи декількох вихідних даних від групи вхідних показників [448, с. 61]. На підставі адекватності побудованих моделей можливо розрахувати точковий прогноз розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств ($y_{\text{прогноз}}$).

$$y_{\text{прогноз}} = \hat{b}_0 + \hat{b}_1 x_1^{\text{прогноз}} + \hat{b}_2 x_2^{\text{прогноз}} + \dots + \hat{b}_m x_m^{\text{прогноз}}, \quad (5.37)$$

де \hat{b}_0, \hat{b}_i – коефіцієнти тренда ($i = 1 \dots m$); $x_i^{\text{прогноз}}$ – показники тренду для прогнозу інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу (Іінт).

Математична та економічна інтерпретація результатів розрахунку точкового прогнозу аналогічна, як і у випадку нелінійності моделі. У випадку нелінійності факторної моделі, для знаходження оцінок її параметрів попередньо виконують операцію лінеаризації та / або заміни. У випадку, коли оцінки параметрів факторної моделі розраховуються за допомогою узагальненого методу найменших квадратів (ситуація гетероскедастичності та автокореляції), задача розрахунку прогнозу потребує спеціального дослідження. «Це пов'язано з тим, що залишки моделі можуть мати систематичну складову, яку необхідно враховувати в точковому прогнозі» [448].

Послідовність проведення прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств представляє собою ланцюг кроків, які формують процес прогнозування (рис. 5.24).

Рис. 5.24. Послідовність проведення прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором на основі [410; 585]

Виходячи з послідовності кроків, запропонованих на рисунку 5.24, перші три кроки було представлено в п. 5.1, четвертий крок розглянуто в цьому пункті, 8 крок – буде розглянутий в п. 5.3, тому далі зупинимося на 5–7 кроках прогнозу розвитку інноваційного потенціалу.

Підприємством – маркером кластеру експлерентів визначено ТО «Аккорд-тур», результати прогнозування розвитку його інноваційного потенціалу на основі інтегрального індексу темпів росту представлені в табл. 5.12 та рис. 5.25.

Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу ТО «Аккорд-тур»

Рік	$I_{\text{інт}}$	Тренд низьких значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд достатніх значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд високих значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)
2011	1,118			
2012	1,164			
2013	1,128			
2014	1,165			
2015	1,185			
2016	1,172			
2017	1,163	1,160	1,163	1,168
2018		1,194	1,214	1,247
2019		1,166	1,181	1,214
2020		1,185	1,208	1,231
2021		1,224	1,243	1,270
2022		1,180	1,210	1,242
2023		1,218	1,236	1,263

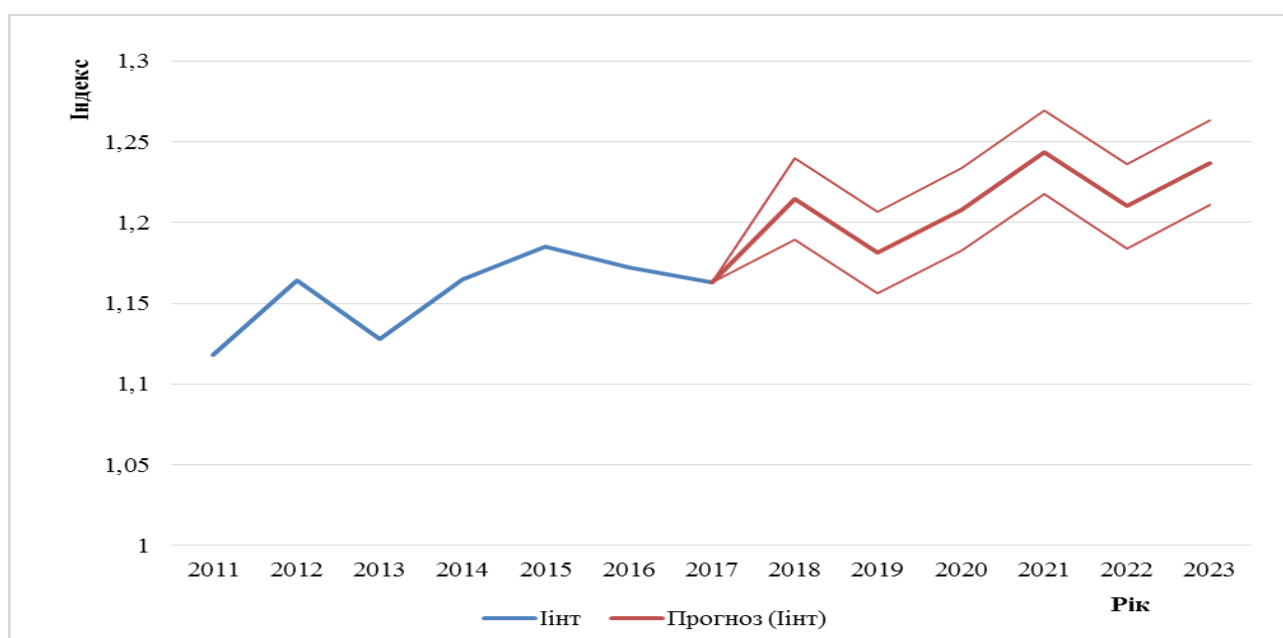

Рис. 5.25. Тренд розвитку інноваційного потенціалу ТО «Аккорд-тур»

Джерело: складено автором

Як видно з рис. 5.25, тренди прогнозу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Аккорд-тур» мають ступінчасту траєкторію, це обумовлено стрибкоподібними показниками індексів темпів росту інноваційного потенціалу підприємства, що досліджується, але загальна тенденція росту на прогнозний період має місце, так в 2019 та 2022 роках слід очікувати зниження інтенсивності росту інноваційного потенціалу, але в 2018, 2021 рр. та далі слід сподіватися на значний ріст прогнозного показника (див. рис. 5.25)

Підприємством-маркером кластеру «віоленти» визначено ТА «Штурвал Плюс». Прогнозні значення росту інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс» представлено в табл. 5.13 та рис. 5.26.

Таблиця 5.13

Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс»

Рік	$I_{\text{інт}}$	Тренд низьких значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд достатніх значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд високих значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)
2011	1,07			
2012	1,114			
2013	1,097			
2014	1,104			
2015	1,096			
2016	1,158			
2017	1,206	1,203	1,206	1,216
2018		1,157	1,193	1,249
2019		1,175	1,211	1,254
2020		1,192	1,228	1,271
2021		1,206	1,246	1,297
2022		1,222	1,264	1,315
2023		1,240	1,281	1,336

Джерело: складено та розраховано автором

Згідно даних табл. 5.13 та рис. 5.26, тренд розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс» має помірний ріст і невеликі відхилення ймовірності прогнозних показників, це свідчить про інертний розвиток інноваційного потенціалу підприємств-віолентів.

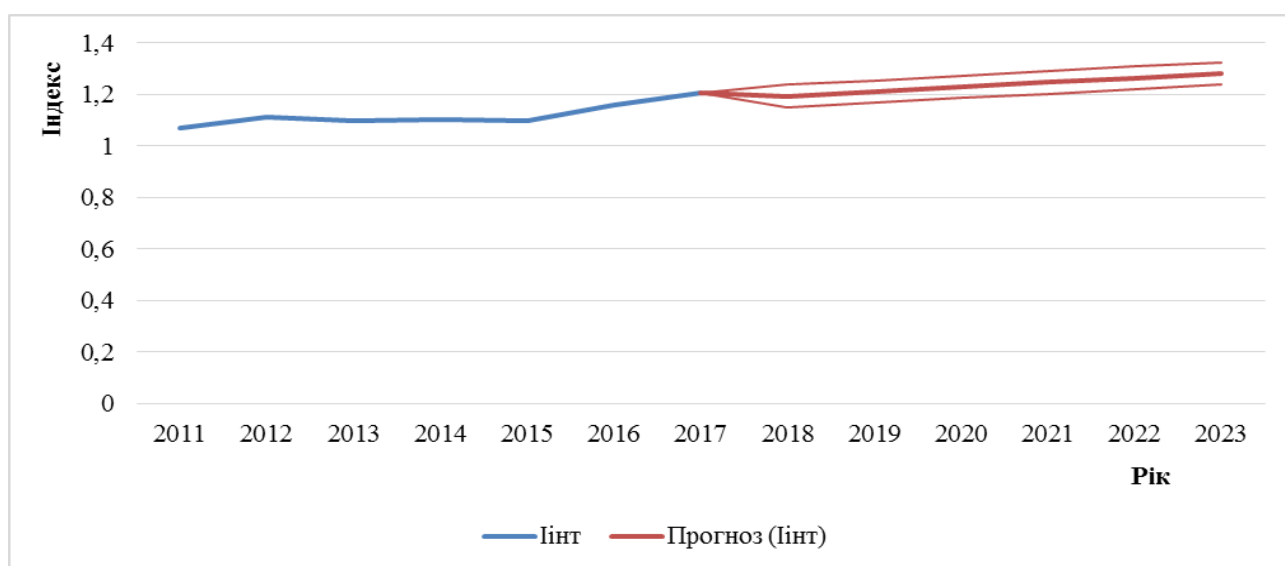

Рис. 5.26. Тренд розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс»

Джерело: складено та розраховано автором

В якості підприємства-маркера кластеру «пациєнти» обрано ТОО «Спутнік». Результати прогнозування розвитку інноваційного потенціалу цього підприємства представлено у табл. 5.14 та на рис. 5.27.

Таблиця 5.14

Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу ТОО «Спутнік»

Рік	$I_{\text{інт}}$	Тренд низьких значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд достатніх значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд високих значень прогнозних показників ($I_{\text{інт}}$)
2011	1,065			
2012	1,078			
2013	1,087			
2014	1,067			
2015	0,914			
2016	1,087			
2017	1,098	1,101	1,098	1,104
2018		0,933	1,050	1,176
2019		0,933	1,048	1,169
2020		0,933	1,046	1,165
2021		0,933	1,044	1,163
2022		0,934	1,042	1,163
2023		0,926	1,040	1,162

Джерело: складено та розраховано автором

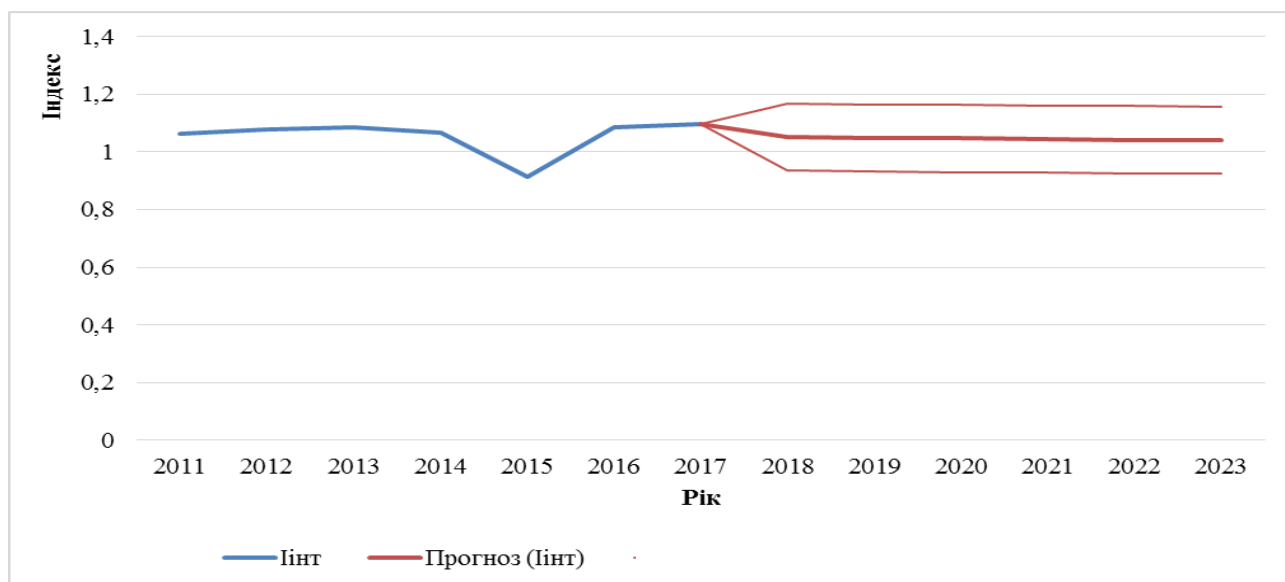

Рис. 5.27. Тренд розвитку інноваційного потенціалу ТОО «Спутнік»

Джерело: складено та розраховано автором

Траєкторія прогнозних показників індексів темпів росту інноваційного потенціалу (рис. 5.27) має постійне значення (1,04), це дає підстави вважати, що має місце сталий розвиток інноваційного потенціалу підприємства.

ТО «Парті Тревел» виступає підприємством-маркером кластеру «комутанти», що дає можливість розрахувати прогностні показники (табл. 5.15, рис. 5.28) для підприємств цього кластеру на основі показників розвитку ТО «Парті Тревел».

Таблиця 5.15

Прогнозування розвитку інноваційного потенціалу ТО «Парті Тревел»

Рік	$I_{\text{інт}}$	Тренд низьких значень прогностних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд достатніх значень прогностних показників ($I_{\text{інт}}$)	Тренд високих значень прогностних показників ($I_{\text{інт}}$)
2011	1,058			
2012	1,074			
2013	1,058			
2014	1,045			
2015	1,056			
2016	1,078			
2017	1,093	1,091	1,096	1,097
2018		1,060	1,083	1,115
2019		1,063	1,087	1,118
2020		1,076	1,090	1,124
2021		1,076	1,094	1,124
2022		1,078	1,097	1,129
2023		1,084	1,101	1,132

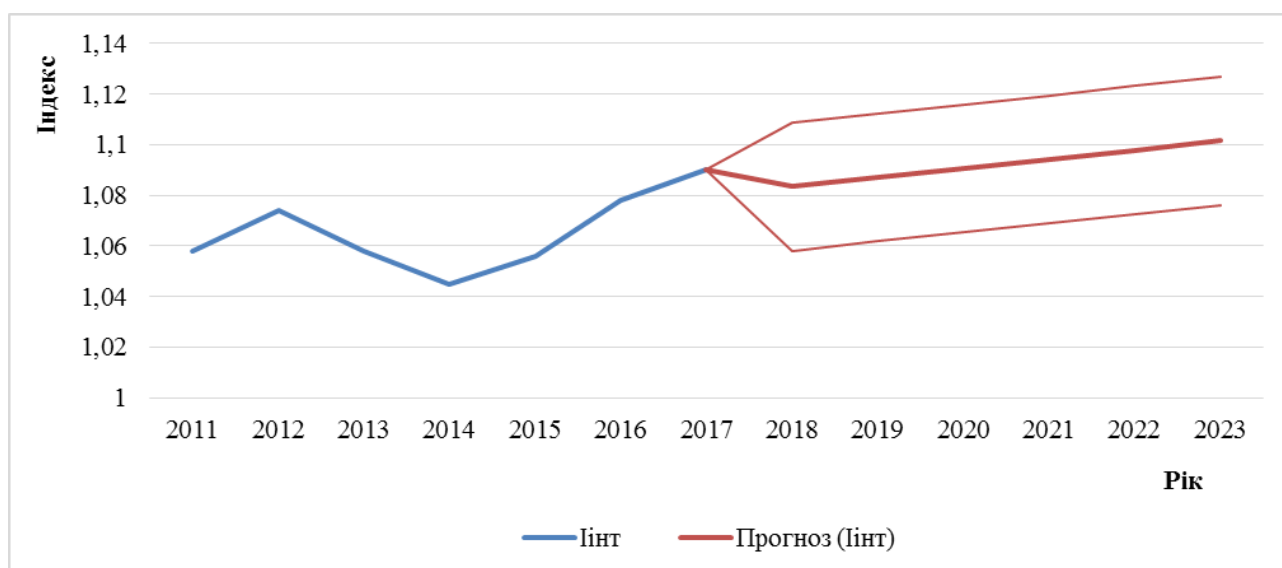

Рис. 5.28. Тренд розвитку інноваційного потенціалу ТО «Парті Тревел»

Джерело: складено та розраховано автором

Отримана траєкторія прогностних показників ТО «Парті Тревел» дає можливість стверджувати, що індекси темпів росту інноваційного потенціалу підприємства мають постійну тенденцію росту, що свідчить про інтенсивний характер розвитку інноваційного потенціалу.

З огляду на вищезазначене, можливо відмітити, що результати прогнозування інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств-маркерів до 2023 року розраховані на основі статистично-аналітичних методів і виступають основою для вибору сценарію для розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, які входять до означених кластерів.

Підсумовуючи викладене, необхідно констатувати, що застосовані методи регресійного моделювання та прогнозування є підґрунтям для визначення синергетичної складової як нового методичного підходу до інтеграції моделей прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств в сучасну економічну систему.

Загальновідомо, що синергетика – «теорія самоорганізації, що у даний час розвивається як спонтанний перехід відкритої нерівноважної системи від менш до більш складних і упорядкованих форм організації. У синергетиці досліджуються механізми виникнення нових станів, структур і форм у процесі самоорганізації, а не збереження чи підтримки старих форм» [631].

Синергетична інтерпретація такого роду явища, як інтеграція моделей прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств відкриває нові можливості і напрямки їх вивчення. В узагальненому вигляді практичне застосування синергетичного підходу можна виразити такими позиціями: розвиток здійснюється через випадковий вибір однієї з кількох дозволених можливостей подальшої еволюції в точках біфуркації.

Формальну модель синергетичного ефекту результатів прогнозування інтенсивності росту інноваційного потенціалу туристичних підприємств (С) як системи, що залежить від двох основних обставин можна записати у вигляді наступного кортежу: $C = \langle A, B \rangle$; де $A = \{A_k\}$ – квадрат множини виділення тренду на основі множинної кореляції; $B = \{B_p\}$ – квадрат множини властивостей вибору обґрунтованих методів прогнозування; k – окремі варіанти множини виділення тренду на основі множинної кореляції; p – окремі варіанти множини властивостей вибору обґрунтованих методів прогнозування.

Дуальний характер синергетичного ефекту результатів прогнозування інтенсивності росту інноваційного потенціалу туристичних підприємств представлений на рис. 5.29.

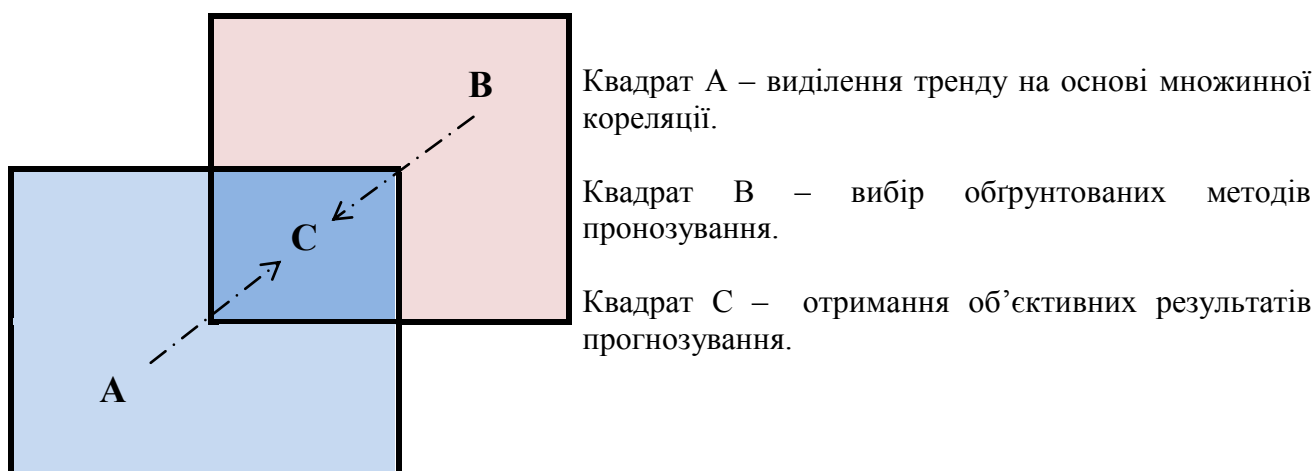

Рис. 5.29. Дуальний характер синергетичного ефекту результатів прогнозування інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Отже, синергетичний ефект результатів прогнозування інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств залежить від виділення тренду на основі множинної кореляції та вибору обґрунтованих методів прогнозу, що є ефективним орієнтиром розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

5.3. Дисемінація прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств в практику їх діяльності

Отримані тренди розвитку інноваційного потенціалу потребують дисемінації. Дисемінація – це «процес, спрямований на те, щоб донести ідеї, методи здійснення цих ідей, результати прогнозу до практичної реалізації» [354].

Вважається, що процес дисемінації має бути організованим в конкретному просторово-часовому вимірі. З точки зору інноваційної ітенції можливо розглядати дисемінацію прогнозних трендів розвитку інноваційного

потенціалу туристичних підприємств, як процес скоординованих дій щодо здійснення ланцюга «прогноз – реалізація – імплементація» на підприємстві. Спираючись на результати прогнозних розрахунків розвитку інноваційного потенціалу (див. рис. 5.25–5.28) зазначимо, що вектором спрямованості розвитку можуть виступати прогресивний сценарій, стабільний сценарій, рецесивний сценарій. Ці сценарії слід вважати біфуркаційними механізмами розвитку інноваційного потенціалу [342; 374], які мають корелюються з основними напрямками економічного розвитку туристичного підприємства: збереження поточного стану (тренд достатніх значень прогнозних показників – стабільний сценарій), погіршенням стану та середовища туристичного підприємства (тренд низьких значень прогнозних показників – рецесивний сценарій), покращенням стану та середовища туристичного підприємства (тренд високих значень прогнозних показників – прогресивний сценарій). Визначені сценарії запропоновані на основі прогнозних інтегральних показників розвитку іноваційного потенціалу ресурсної фракції: фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних компонент (рис. 5.30).

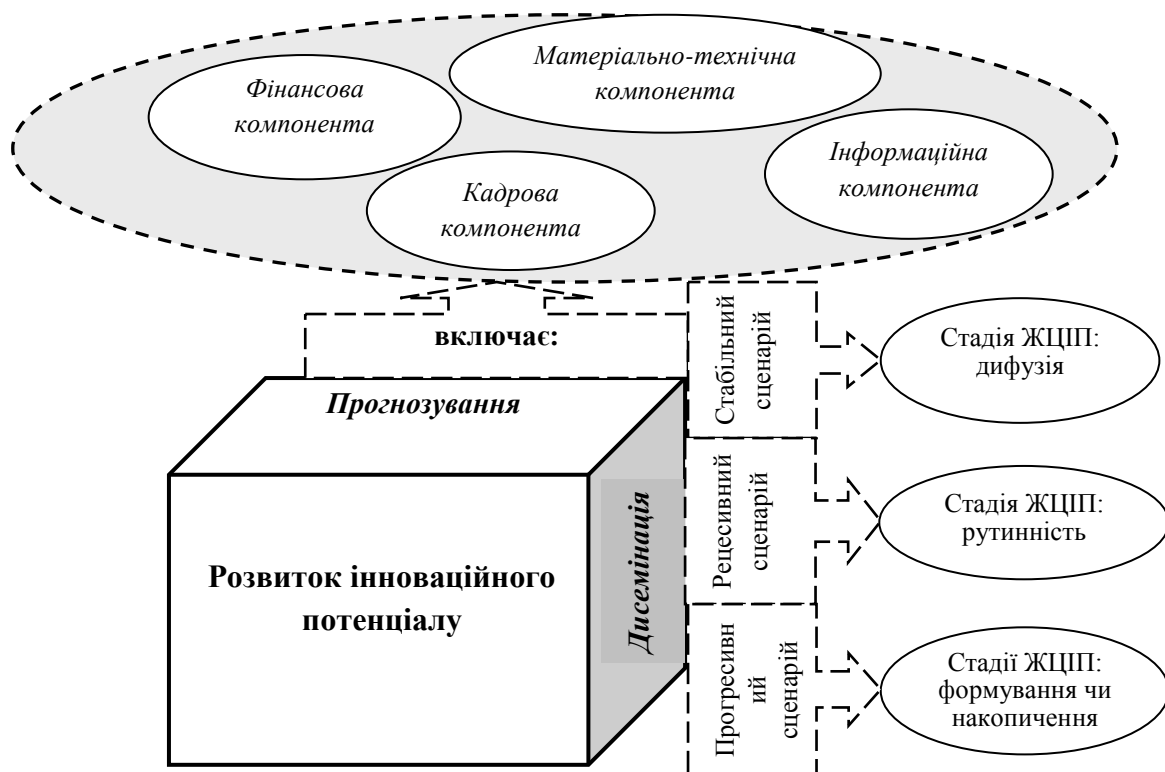

Рис. 5.30. Модель розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств на основі прогнозування і дисемінації прогнозних трендів
Джерело: складено автором

Вибір сценарію розвитку інноваційного потенціалу туристичного підприємства залежить від прогнозного тренду і відповідає стадії життєвого циклу інноваційного потенціалу: прогресивний сценарій (тренд високих значень прогнозних показників) – на стадіях формування та накопичення життєвого циклу інноваційного потенціалу; стабільний сценарій (тренд достатніх значень прогнозних показників) – на стадії дифузії життєвого циклу інноваційного потенціалу; рецесивний сценарій – тренд низьких значень прогнозних показників – на стадії рутинності життєвого циклу інноваційного потенціалу. За відповідним сценарієм туристичні підприємства мають використовувати синкретичні ініціативи (тобто різні за формою та змістом, але не розривні за суттю) для змістового наповнення розвитку інноваційного потенціалу за рахунок фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних компонентів інноваційного потенціалу (табл. 5.16).

Таблиця 5.16

Синкретичні ініціативи щодо розвитку інноваційного потенціалу
туристичних підприємств

Компонента інноваційного потенціалу	Прогресивний сценарій	Стабільний сценарій	Рецесивний сценарій
Фінансова	Посилення інвестиційної привабливості та іміджу підприємства	Розробка заходів з поліпшення інвестиційного клімату	Досягнення та підтримка фінансової стійкості та платоспроможності
Кадрова	GR-менеджмент, незалежна експертиза професійного, лідерського та особистісного потенціалу ТОП-менеджменту; сприяння творчому та професійному зростанню	Сприяння творчому та професійному зростанню; визначення інноваційних завдань як можливостей та способів отримання конкурентних переваг	Зниження плинності кадрів, поліпшення рівня кадрової дисципліни та компетентності
Матеріально-технічна	Впровадження нових технологій, освоєння нових видів продукції, розширення ринків збуту ефективного використання інноваційного потенціалу	Досягнення матеріалооснащеності та контроль за матеріально-технічною дисципліною	Забезпечення сприятливих умов для технологічної модернізації матеріально-технічної бази підприємств
Інформаційна	Спрямування інноваційної діяльності на інноваційне прогнозування; сприяння кооперації та взаємодії з різноманітними суспільними та підприємницькими інститутами у здійсненні інновацій (НДІ, ЗВО, банками, підприємницькими структурами, громадськістю та ін.)	Підвищення сприятливості підприємства до інновацій; формування інноваційної культури	Постійний моніторинг інформаційних ресурсів, захист комерційної таємниці

Джерело: складено автором на основі [123; 138; 143; 354]

Запропоновані ініціативи розвитку інноваційного потенціалу мають бути реалізовані. Зручним інструментом цієї реалізації може стати дорожня карта. «Складання дорожніх карт стало однією з найкращих практик особливо для великих, глобальних організацій, які потребують впровадження конкретних кроків, де крос-функціональна орієнтація та інтеграція є ключовими вимогами» [255, с. 89].

З точки зору сутності та змісту, дорожню карту можна визначити, як візуалізацію запропонованих ініціатив. Якщо ж розглядати формат інтерпретації цієї категорії, то дорожня карта – це алгоритм в основу, якої покладено фактор часу, що включає в себе кілька кроків [255, с. 89]. Вважаємо, що дорожня карта – це «наочне уявлення покрокового сценарію досягнення прогнозних показників, алгоритм розвитку або підтримки стабільного стану з впровадження «хосин канри», тобто методу планування та інструменту управління комплексними проектами, що дозволяє враховувати прогнозні вимоги» [620, с. 152]. «Складання дорожньої карти – це спосіб оперативного планування, що може допомогти підприємству зайняти кращу, а то й лідируючу, позицію на ринку» [620, с. 150]. Саме за допомогою дорожньої карти можливо найкраще уявити план дій для реалізації ланцюга «прогноз – реалізація – імплементація» розвитку інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві (рис. 5.31).

Послідовними кроками складання дорожньої карти реалізації ініціатив розвитку інноваційного потенціалу є: розрахунок прогнозних показників; інтерпретація прогнозних показників; вибір сценарію; розробка ініціатив щодо фінансової, кадрової, матеріально-технічної, інформаційної компоненти розвитку інноваційного потенціалу; визначення часових меж реалізації сценарію; реалізація сценарію розвитку інноваційного потенціалу; оцінка реалізації прогнозних показників; формування інноваційного проекту.

Реалізацію прогнозних показників розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за запропонованими кроками забезпечить їх здатність до створення і реалізації інноваційних проектів.

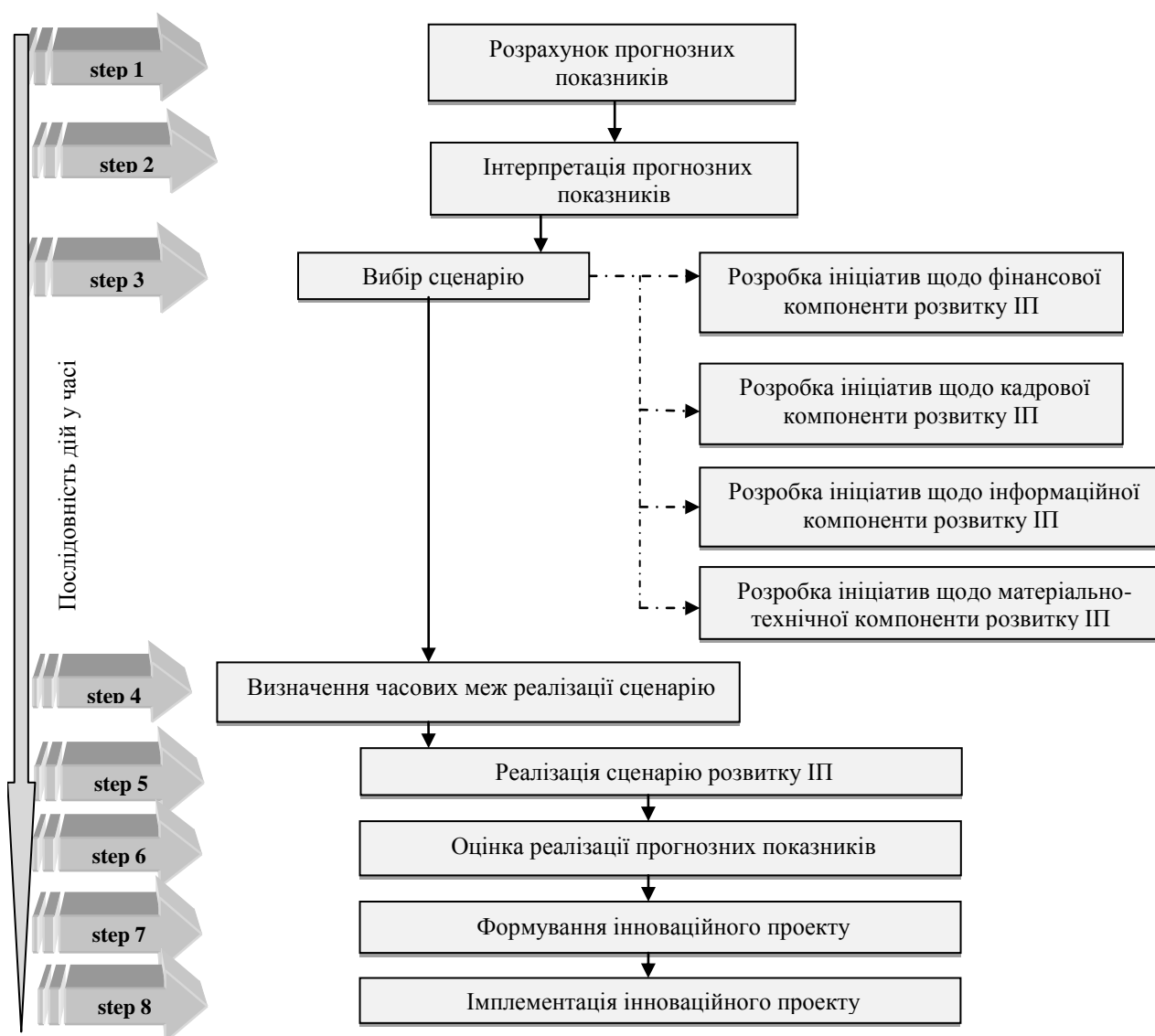

Рис. 5.31. Дорожня карта ланцюга «прогноз – реалізація – імплементация» розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Джерело: складено автором

Кожний інноваційний проект залежить від розвитку інноваційного потенціалу. Головне для туристичних підприємств у процесі розробки та реалізації інноваційного проекту – це скоординувати свою діяльність таким чином, щоб різні елементи ланцюга «прогноз – реалізація – імплементация» були взаємозалежними й ефективно взаємодіяли.

З точки зору А.С. Черноіванової, інноваційний проект – це «комплекс наукових, технологічних, організаційних, виробничих, фінансових та інших заходів, які оформлені комплектом документації і забезпечують досягнення поставлених цілей» [590].

Цим автором виділені принципові відмінності інноваційних проектів від інших видів проектів:

- сильніший ступінь невизначеності параметрів проекту (технічних, підприємницьких, фінансових), строків реалізації встановлених цілей, можливих витрат, доходів;

- термін розв'язання науково-технічних та комерційних проблем у зв'язку зі складністю й невизначеністю вимагає формування надійної бази прогнозування й аналізу інновацій, обліку фактору часу при визначенні ефективності інноваційних проектів, тому інноваційний проект частіше є довгостроковим;

- залучення до формування та реалізації проектів висококваліфікованих фахівців, які схильні до творчої праці та унікальних матеріальних ресурсів (матеріалів, обладнання тощо), вимагає ретельної підготовки та етапізацію процесу реалізації окремого інноваційного проекту;

- велика ймовірність одержання в результаті реалізації проектів неочікуваних результатів, які мають самостійну комерційну цінність і потребують реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві, здатності швидкого впровадження у нові бізнес-галузі, технології, товарні ринки [590].

Схожої думки дотримується С.Я. Бабінська, яка бачить інноваційний проект як «систему взаємопов'язаних завдань, що є комплексом науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, технологічних, організаційних, фінансових, комерційних та інших заходів, відповідним чином організованих та представлених за допомогою проектної документації, які забезпечують ефективне вирішення конкретного науково-технічного завдання (проблеми) в певний проміжок часу, вираженого в кількісних показниках, що приводять до інновації» [19].

Більш розповсюдженим є визначення цієї категорії в Законі України «Про інноваційну діяльність»: «інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або)

інноваційної продукції» [461]. Отже, реалізацію цих заходів необхідно імплементувати в результаті розвитку інноваційного потенціалу.

За визначенням М.О. Куц: «(англ. Implementation, від лат. Impleo – здійснення, впровадження у життя) ...імплементация передбачає проведення широкого комплексу заходів організаційного характеру щодо впровадження...» [279, с. 134]. Тоді імплементация прогнозних показників розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, передбачає комплекс організаційних заходів, які можуть мати як позитивний так і негативний результат, ці результати, як і самі етапи мають бути передбаченими і мати логічну послідовність реалізації. Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств має бути проектно-орієнтованим і мати ефективний алгоритм імплементации інноваційних проектів (рис. 5.32).

Імплементация інноваційного проекту підприємства передбачає проведення визначених етапів процесу щодо підготовки та організації реалізації інноваційного проекту та отримання позитивного чи негативного результату на кожному етапі. На основі визначених пріоритетних напрямків інноваційної діяльності підприємства узгоджуються цілі інноваційного проекту з загальними цілями підприємства (1). Далі формується і оцінюється структура і зміст інноваційного проекту (2) та паралельно визначаються необхідні ресурси (інформаційні, матеріально-технічні, фінансові, кадрові, часові) [590].

Визначення сценарію та застосування послідовності дій щодо реалізації прогнозних трендів й імплементации інноваційних проектів дозволить підвищувати результативність інноваційної діяльності туристичних підприємств завдяки розвитку їх інноваційного потенціалу.

Якщо ресурсів достатньо, то їх залучають (5), якщо – ні – шукають шляхи мобілізації необхідних ресурсів (4). Наступними важливими етапами є бюджетування (6) та контроль «вузьких місць» (7, 8), яким слід приділяти особливу увагу, тому що від ефективності виконання цих робіт залежить дотримання термінів реалізації проекту та узгодженість бюджету інноваційного проекту з політикою фінансування (9).

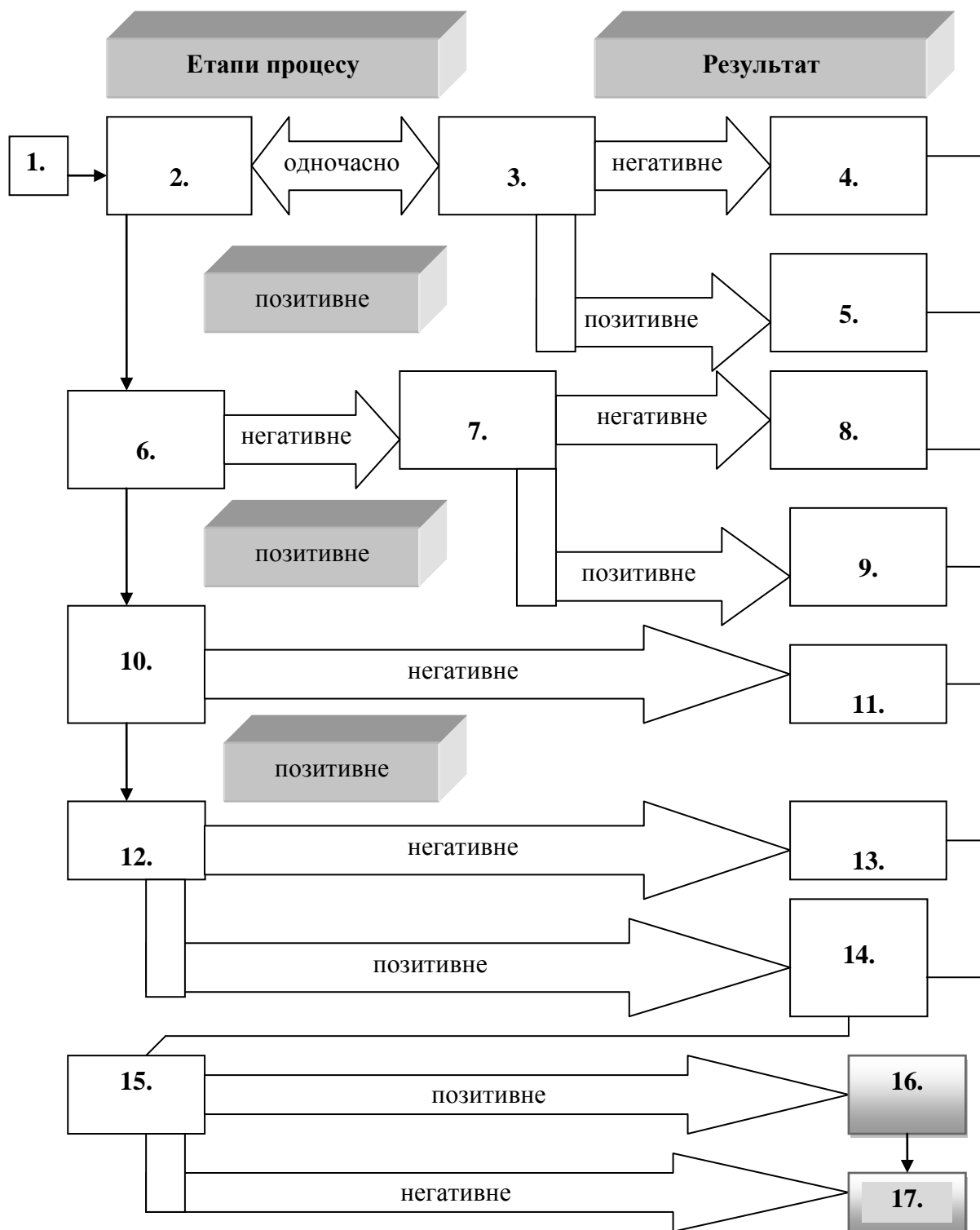

Рис. 5.32. Алгоритм імплементатії інноваційного проекту на туристичних підприємствах

Джерело: складено автором

Примітка. Елементи алгоритму імплементатії інноваційного проекту на туристичному підприємстві: 1 – узгодження цілей інноваційного проекту з загальними цілями підприємства; 2 – формування і оцінка структури і змісту інноваційного проекту; 3 – визначення необхідних ресурсів; 4 – пошук шляхів мобілізації необхідних ресурсів; 5 – залучення необхідних ресурсів; 6 – складання, узгодження та оцінка бюджету інноваційного проекту; 7 – корегування бюджету інноваційного проекту; 8 – перегляд політики фінансування інноваційного

проекту; 9 – узгодженість бюджету інноваційного проекту з політикою фінансування; 10 – організація реалізації інноваційного проекту; 11– регулювання та корегування реалізації інноваційного проекту; 12 – контроль якості реалізації інноваційного проекту; 13 – негайний перегляд умов та результатів реалізації інноваційного проекту; 14 – отримання ефекту від реалізації інноваційного проекту; 15 – формування і визначення основних показників ефективності реалізації інноваційного проекту; 16 – інноваційний проект визнано як вдало реалізований; 17 – інноваційний проект потребує змін в організації його реалізації.

Далі перед керівництвом туристичного підприємства постає питання щодо організації реалізації інноваційного проекту (10). До організації реалізації інноваційного проекту відносяться розподіл прав, обов'язків та відповідальності між підрозділами, що беруть участь в реалізації інноваційних проектів. Особливу увагу слід приділити добору персоналу, що буде зайнятий в реалізації інноваційного проекту [590]. За потреби здійснюється регулювання та корегування реалізації інноваційного проекту (11). Важливим етапом імплементації інноваційного проекту виступає контроль якості реалізації інноваційного проекту (12), цей етап має бути обов'язковим елементом системи управління якістю на підприємстві (згідно ISO 9001–2009).

Якщо результатом цього етапу буде негативний результат якості реалізації інноваційного проекту, то має бути негайний перегляд умов та результатів реалізації інноваційного проекту (13), а якщо якість реалізації інноваційного проекту є достатньою, то на підприємстві буде отримано ефект від реалізації інноваційного проекту (14). Останнім етапом імплементації інноваційного проекту є етап формування і визначення основних показників ефективності реалізації інноваційного проекту (15) – виявляються відхилення від плану за термінами, обсягами виконаних робіт, фінансовими результатами, ефективністю тощо; визначають ефект від реалізації інновацій (науково-технічний, економічний, соціальний, ресурсний, екологічний та інші). За результатами цього етапу можливо казати про два остаточних підсумки: інноваційний проект визнано як вдало реалізований (16) або інноваційний проект потребує змін в організації його реалізації (17).

В результаті використання алгоритму імплементації інноваційного проекту керівництво туристичних підприємств буде мати чітку та передбачену послідовність дій та результатів.

Висновки до розділу 5

1. Запропоновано механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, який містить введені етапи (формування системи аналітичних показників та визначення періоду дослідження; аналіз локальних складових інноваційного потенціалу; оцінка якості інформаційно-аналітичного забезпечення) та передбачає: використання індексного методу (розрахунок та аналіз індексів темпів росту інноваційного потенціалу, індексів темпів росту доходів від реалізації туристичних послуг), визначення часових рядів динаміки (2011–2017 рр.), застосування трендово-регресійного аналізу (аналіз розвитку фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів туристичних підприємств), використання графічного методу (візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку окремих видів ресурсів туристичних підприємств), проведення рангового аналізу (розрахунок та аналіз динаміки рангів інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації та концентрації).

2. Розвинуто методичний підхід до прогнозування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за варіантністю інтегральних показників, який базується на практичному застосуванні методології синтезу оптимальних прогнозних показників за допомогою кореляційно-регресійного аналізу та статистично-аналітичних методів, враховує методи і прийоми з різним ступенем формалізації, що дозволяє використовувати результати прогнозування інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств-маркерів, як базові сценарії для визначення розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств означених кластерів.

За результатами розрахунку тренду розвитку інноваційного потенціалу підприємств-маркерів можливо зазначити, що прогнозні значення розвитку інноваційного потенціалу ТОО «Аккорд-тур» (підприємства-експлерента) мають

ступінчасту траєкторію, це обумовлено стрибкоподібними показниками індексів темпів росту інноваційного потенціалу підприємства; тренд розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс» (підприємства-віолента) має помірний ріст і невеликі відхилення ймовірності прогнозних показників за різними трендами; траєкторія прогнозних показників індексів темпів росту інноваційного потенціалу ТО «Спутнік» (підприємства-патієнта) має постійне значення, що свідчить про сталий розвиток інноваційного потенціалу; траєкторія прогнозних показників ТО «Парті Тревел» (підприємства-комутанта) характеризується постійною тенденцією до росту, що свідчить про інтенсивний характер розвитку інноваційного потенціалу.

3. Запропоновано процедуру дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, яка складається з етапів: 1) обґрунтування сценарію прогнозного розвитку інноваційного потенціалу залежно від вибору підприємствами прогнозного тренду та з прив'язкою до стадій життєвого циклу інноваційного потенціалу (прогресивний сценарій, стабільний сценарій, рецесивний сценарій); 2) розробка плану дій для реалізації ланцюга «прогноз – реалізація – імплементація» розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за допомогою дорожньої карти; 3) імплементація інноваційного проекту на туристичному підприємстві за допомогою реалізації алгоритму, який характеризує підготовку та організацію реалізації інноваційного проекту та отримання позитивного чи негативного результату на кожному етапі.

Результати досліджень за п'ятим розділом дисертації опубліковані у наукових роботах здобувача [340, 342, 347, 585].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено нове вирішення наукової проблеми обґрунтування теоретико-методологічних підходів та розробки практичних рекомендацій щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. У результаті проведених досліджень було отримано такі висновки:

1. Узагальнення теоретичних положень щодо трактування поняття інноваційного потенціалу підприємства дало змогу уточнити його та розглянути як складову системи управління, що є сукупністю фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів й клієнтських, ринкових, репутаційних інноваційних можливостей, які забезпечують бажаний рівень готовності до інноваційних перетворень, зокрема проектної, інтелектуальної, організаційної та готовності взаємодії з цільовими групами. За різними підходами встановлено, що доцільним є вибір напрямів розвитку інноваційного потенціалу згідно з принципами полімодальності та полівекторності. Доведено, що разом із зазначеними принципами не менш важливим є «принцип доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем», оскільки інноваційний потенціал окремих рівнів (нано-, мікро-, мезо-, макро-) стає імпульсом для розвитку інноваційного потенціалу вищого рівня. Окрім того, зворотний зв'язок (реверс) забезпечує вплив інноваційного потенціалу вищого рівня на розвиток інноваційного потенціалу нижчого рівня через створення відповідних умов.

2. Встановлено, що дослідження розвитку інноваційного потенціалу слід проводити шляхом поєднання статичного та динамічного підходів. Використання статичного підходу дозволило структурувати інноваційний потенціал, враховуючи класифікаційні ознаки та складові інноваційного потенціалу. Виявлено, що домінуючими статичними ознаками є характеристики інноваційного потенціалу: залежно від сфери застосування нових ідей (внутрішні компоненти, зовнішні компоненти, інвестиційні

компоненти, інфраструктурні компоненти, підприємницькі компоненти); за наступністю (ресурсна стадія, стадія можливостей, стадія готовності); залежно від якісних параметрів (технічний потенціал, економічний потенціал, соціальний потенціал, організаційний потенціал, природно-ресурсний потенціал). За динамічним підходом визначено такі етапи розвитку інноваційного потенціалу: формування з фокусуванням на логістиці; накопичення з фокусуванням на наповненні; дифузія з фокусуванням на стратифікації; використання з фокусуванням на активності застосування; оцінювання з фокусуванням на релевантності. За таким підходом виявлено поступовий рух інноваційного потенціалу та зміну етапів його розвитку, що дозволило розглядати розвиток інноваційного потенціалу як процес переходу від поточного стану до очікуваного стану з метою ефективного розвитку.

3. На підставі запропонованої моделі Пб виділено детермінанти розвитку інноваційного потенціалу: провокатори-передумови, каталізатори-пріоритети, стабілізатори-принципи, дестабілізатори-перепони, активізатори – пропозиції подолання перепон, індикатори – оціночні показники. Кожен з них виступає дискретним домінантом на певних етапах динаміки інноваційного потенціалу – формування, накопичення, дифузії, використання та оцінювання ступеня розвитку інноваційного потенціалу на кожному з етапів. Систематизовані за матрицею модифікованих детермінантів розвитку інноваційного потенціалу різних рівнів: макрорівень (держава), мезорівень (регіон, галузь), мікрорівень (підприємство), нанорівень (персонал), виділені детермінанти дозволяють виявляти зв'язок та коригувати їх вплив на інноваційний потенціал підприємств.

4. Сформовано теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств, що базуються на закономірностях і вимогах статичного та динамічного підходів, орієнтованих на структурний розвиток і прояв у часі; детермінації розвитку інноваційного потенціалу та принципах полімодальності, полівекторності та «принципі

доміно експансії інноваційного потенціалу економічних систем». У схемі дослідження виділено теоретико-методологічну та праксеологічну площини. Перша площина містить такі елементи: постановка мети; визначення принципів, методів, етапів та характеристика теоретико-методологічної бази. У розрізі другої площини розглянуто: моніторинг розвитку інноваційного потенціалу; комплементацію інноваційно-інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу; моделювання та прогнозування його розвитку та генерування рішень щодо використання інноваційного потенціалу через інноваційні проекти, що дозволяє отримати інноваційний туристичний продукт.

5. Удосконалено концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств шляхом введення додаткових блоків: інституційного, інформаційно-методичного забезпечення та мотиваційно-результативного. У межах цих блоків виділено такі складові: передумови розвитку на макро-, мезо-, мікро-, нанорівнях; загальні, спеціальні, специфічні групи принципів; напрями, мотиви, проблеми, тенденції та результати розвитку. Крім того, враховано економічні, управлінські, ринкові методи розвитку, що базуються на комплексі інструментів розвитку (статистичний моніторинг, стратегічне планування, моделювання та прогнозування, розробка та вибір сценаріїв, бізнес-планування, контролінг, управління знаннями). За таким підходом забезпечується перманентний розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

6. Розроблено профіль життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств на підставі використання модифікованої системи координат, де по горизонталі розміщено фази розвитку інноваційного потенціалу (старт, прискорення, рекорд, гальмування), по вертикалі – приріст доходу від реалізації інноваційного бренда туристичних підприємств. За таким підходом виділено стадії життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств – формування, накопичення, дифузії, рутинності та виокремлено особливості його розвитку на різних стадіях. Виділено стадію перетворення у разі зміни профілю.

Особливості розвитку розглянуто в рамках морфологічного зрізу, що складається з трьох блоків: статус інноваційного потенціалу (цілі, завдання, функції, принципи, ознаки інноваційного потенціалу); формат інноваційного потенціалу (об'єкти, стратегії, підходи, мотиви інноваційного потенціалу); стан інноваційного потенціалу (вектори, фінансування, проблеми, ефекти, державна підтримка інноваційного потенціалу). Це дозволило обґрунтовано виділити стратегічні пріоритети розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств.

7. За запропонованим авторським підходом встановлено статус туристичних підприємств відповідно до рівня розвитку його інноваційного потенціалу: інноваційний локомотив (ступінь розвитку інноваційного потенціалу – високий); інноваційний драйвер (ступінь розвитку – значний); інноваційний форсаж (ступінь розвитку – середній); інноваційний міст (ступінь розвитку – достатній); інноваційний вакуум (ступінь розвитку – недостатній). Статус визначено на підставі спліт-аналізу (оцінка ресурсної фракції, фракції готовності та можливостей) та пул-аналізу (рангова оцінка туристичних підприємств за окремими фракціями інноваційного потенціалу; визначення інтегрального показника рангу інноваційного потенціалу; встановлення статусу туристичного підприємства; пропозиції щодо його подальшого розвитку). Визначено, що статус «інноваційний локомотив» мають ТОО «Аккорд-тур», ТОО «Джоін АП», ТА «Щасливий квиток»; цим підприємствам доцільно орієнтуватися на підтримку існуючого статусу за допомогою кайдзен-підходу. Статус «інноваційний драйвер» притаманний ТОО «Тревел профешнл груп», ТОО «Тез тур», ТОО «Гамалія», ТА «Штурвал Плюс»; ці підприємства мають можливість постійно удосконалювати інноваційний потенціал за допомогою бенчмаркінгу. «Інноваційний форсаж» – статус ТОО «Албіз-тур», ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТОО «Альянс», ТОО «Анекс Тур», ТОО «Спутнік», ТОО «Тревелсвіт»; на цих підприємствах необхідно запровадити реінжиніринг усіх бізнес-процесів з урахуванням інноваційної орієнтації.

«Інноваційний міст» – статус підприємств ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», ТО «Красін Тур», ТО «Парті тревел», які потребують застосування системи краудсорсингу як всебічного перегляду всіх напрямів інноваційних перетворень. Статус «інноваційний вакуум» мають Вінницьке БПЕ, ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ; ці підприємства потребують кардинальних перетворень у формі рефреймінгу (повний перегляд підходів до формування і використання інноваційного потенціалу на туристичному підприємстві).

8. Удосконалено методичний інструментарій встановлення зв'язку між ефектами використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств. Сегрегування ефектів (результатів) використання інноваційного потенціалу у форматі контурів ефектів, що виникають в межах функціональних зон туристичних підприємств (фінанси, виробництво, маркетинг, науково-дослідна робота), дозволило встановити інклюзивність їх характеру, що проявляється через економічний, інвестиційний, бюджетний ефекти у сфері фінансів; ресурсний, екологічний, соціальний ефекти у сфері виробництва; ринковий, комерційний, репутаційний ефекти – у сфері маркетингу; технічний, інтелектуальний, правовий ефекти – у сфері науково-дослідної роботи. Виявлено, що ефекти від використання інноваційного потенціалу взаємопов'язані між собою, можуть виникати і на самому туристичному підприємстві, і за його межами та змінюватися залежно від специфіки інноваційної діяльності туристичних підприємств.

9. Розвинуто системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом. Запропонована конфігурація включає сингулярну капсуляцію окремих напрямів управління інноваційним потенціалом (стратегічне управління інноваційним потенціалом, управління якістю і конкурентоспроможністю інноваційного потенціалу, управління інноваційною інфраструктурою туристичних підприємств, управління інноваційною активністю потенціалу, управління

інвестиційним забезпеченням інноваційного потенціалу, маркетингове управління інноваційним потенціалом на основі його життєвого циклу, управління інноваційними ризиками), виходячи із сукупності інноваційних компетенцій туристичних підприємств. Застосування цієї конфігурації на практиці дозволило визначити ступінь ефективності управління інноваційним потенціалом на туристичних підприємствах.

10. Для обґрунтування вибору інноваційно-інвестиційних стратегій удосконалено науково-методичний підхід до комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій розвитку інноваційного потенціалу. У межах запропонованого підходу визначено відповідність кожного аналізованого виду інноваційної стратегії (традиційної, опортуністичної, імітаційної, захисної, наступальної) певному виду інвестиційної стратегії (збереження, накопичення, помірковане зростання, агресивне зростання). Це дозволило шляхом використання модифікованої матриці GE/McKinsey узгодити інноваційні та інвестиційні стратегічні напрями розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств та виокремити інноваційно-інвестиційні стратегії, серед яких: інноваційне плато; інноваційний прорив; інноваційний полюс; інноваційний контур; інноваційний трамплін; інвестиційне плато; інноваційна яма.

За інтегральним індикатором інтенсивності інноваційної стратегії та інтегральним індикатором інтенсивності інвестиційної стратегії у модифікованій матриці GE/McKinsey визначено інноваційно-інвестиційні стратегії розвитку інноваційного потенціалу досліджуваних туристичних підприємств. Так, стратегію «інноваційний трамплін» доцільно обирати: ТО «Аккорд-тур», ТО «Джоін Ап», ТА «Щасливий квиток», ТО «Тревел профешнл груп», ТО «Тез тур», ТО «Гамалія», ТО «Албіз-тур», за якою забезпечується модифікація інноваційних брендів та фокусування на цільових споживчих групах. Стратегію «інноваційний контур» (2) запропоновано для ТА «Штурвал Плюс», ТА «Океан тур», Київське БПЕ, ТО «Альянс», ТО «Анекс Тур», ТО «Спутнік» з метою диверсифікації векторів інноваційної діяльності

та / або диференціації інноваційного продукту. Для підприємств ТО «Тревелсвіт», ТА «Поїхали з нами», ТА «Жара», ТА «Штурман», Вінницьке БПЕ; ТО «Красін Тур», ТО «Парті тревел», ТА «Горизонт тур», ТА «Нові горизонти», Чернігівське БПЕ, Запорізьке БПЕ запропоновано збереження інноваційних позицій та / або накопичення інноваційного досвіду, що характерно для стратегії «інноваційна яма»; з метою відходу від цієї стратегії цим підприємствам необхідно переглянути інтенсивність інноваційних та інтенсивність інвестиційних стратегій.

11. Для підтвердження когерентності інноваційного потенціалу з інноваційними категоріями туристичних підприємств розвинуто теоретико-методичні засади, що поєднують інноваційну платформу, інноваційний процес, інноваційну діяльність та інноваційний продукт за встановленими між ними зв'язками. Інноваційну платформу туристичного підприємства як площину діяльності туристичного підприємства, що інтегрує різні його сфери діяльності, визначено за моделлю 18 П. У цьому сенсі поєднання стратегічної сфери діяльності (розробка та реалізація інноваційної політики), інноваційної сфери діяльності (здійснення інноваційного процесу), інвестиційної сфери діяльності (формування інвестиційного поля), маркетингової сфери діяльності (визначення інноваційних потреб та врахування інноваційного попиту), економічної сфери діяльності (отримання інноваційного прибутку) та управлінської сфери діяльності (організація та координація всіх зазначених напрямів) стає підґрунтям вироблення інноваційного продукту. Площини інноваційного процесу (розробка інноваційного продукту – освоєння та виробництво; освоєння та виробництво – комерціалізація та збут; розробка інноваційного продукту – комерціалізація та збут), які сформовані за 3D-моделлю інноваційного процесу, дозволили визначити взаємодію з інформаційними площинами (загальнодоступними інноваціями, комерціалізованими інноваціями, прихованими інноваціями, власними інноваціями) та визначити напрями взаємодії, що забезпечують взаємозв'язок інноваційних параметрів (ідея, продукт, метод, проект) як дискретних показників. Архітектоніку інноваційної діяльності туристичного

підприємства, побудовану за етапами (маркетинг, розробка інноваційного продукту, освоєння та виробництво, комерціалізація та збут), конкретизовано через протоколи бізнес-процесів інноваційної діяльності туристичних підприємств.

12. Удосконалено механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств шляхом введення етапів: формування системи аналітичних показників та визначення періоду дослідження; аналіз локальних складових інноваційного потенціалу; оцінка якості інформаційно-аналітичного забезпечення. Серед інструментарію інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання було застосовано: індексний метод (індекси темпів зростання інноваційного потенціалу, індекси темпів зростання доходів від реалізації туристичних послуг); часові ряди динаміки (2011–2017 рр.); трендово-регресійний аналіз (аналіз розвитку фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних ресурсів туристичних підприємств); графічні методи (візуалізація трендово-регресійного аналізу розвитку окремих видів ресурсів туристичних підприємств); ранговий аналіз (динаміка рангів інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за коефіцієнтом локалізації та концентрації). Використання на практиці запропонованих інструментів і методів інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств дозволило визначити зв'язок показників інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу та охарактеризувати їх вплив на рівень доходів туристичних підприємств.

13. Для обґрунтування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств розвинуто методичний підхід до його прогнозування за варіантністю інтегральних показників. Застосування методології синтезу оптимальних прогнозних показників, визначених за кореляційно-регресійним аналізом та статистично-аналітичними моделями, а також використання методів і прийомів з різним ступенем формалізації

дозволили спрогнозувати інтенсивність розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств-маркерів ТО «Аккорд-тур» (підприємство-експлерент, статус – «інноваційний локомотив»), ТА «Штурвал Плюс» (підприємство-віолент, статус – «інноваційний драйвер»), ТО «Спутнік» (підприємство-патієнт, статус – «інноваційний форсаж»), ТО «Парті тревел» (підприємство-комутант, статус – «інноваційний міст»), що обрані як такі, що мають високий ступінь адекватності, оцінюваний за допомогою коефіцієнта детермінації.

Результати апробації запропонованого методичного підходу при розрахунку тренда розвитку інноваційного потенціалу до 2023 р. на досліджуваних підприємствах дозволили виявити характер розвитку їхнього інноваційного потенціалу. Зокрема ТО «Аккорд-тур» має ступінчасту траєкторію розвитку інноваційного потенціалу. Тренд розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс» показує інертний розвиток підприємств, що мають такий статус. Прогноз розвитку інноваційного потенціалу ТО «Спутнік» підтверджує його сталий розвиток. Траєкторія прогнозних показників ТО «Парті тревел» свідчить про інтенсивний характер розвитку інноваційного потенціалу.

14. Обґрунтовано процедуру дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств за алгоритмом: обґрунтування сценаріїв прогнозного розвитку інноваційного потенціалу залежно від вибору підприємством прогнозного тренда та відповідно до стадії життєвого циклу інноваційного потенціалу (прогресивний, стабільний, рецесивний сценарії); формування й впровадження дорожньої карти за ланцюгом «прогноз – реалізація – імплементація» прогнозних значень розвитку інноваційного потенціалу; імплементація інноваційного проекту туристичного підприємства. Застосування процедури дисемінації за визначеним алгоритмом дій дозволило туристичним підприємствам розраховувати прогнозні показники розвитку інноваційного потенціалу і у подальшому забезпечувати їх досягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аглямов Р.Р. Изменение инновационного потенциала российских предприятий в связи со вступлением в ВТО. *Вестник СамГУ*. 2013. № 1 (102). С. 80–83
2. Ажажа М.А. Інноваційне підприємництво як чинник економічного зростання држави. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Вип. 2 (25). С. 192–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_2_31 (дата звернення: 11.10.2018).
3. Азар В.И. Экономика и организация туризма. Москва: «Экономика», 1972. 182 с.
4. Акулова Н.Г., Урусов А.С. Сущность и структура инновационного потенциала предприятия в системе антикризисного управления. *Мир (Модернизация. Инновации. Развитие)*. 2014. № 5 (2(18)). С. 86 – 90.
5. Алексеев С.Б. Стратегический инновационный потенциал торгового предприятия. *Вестник института экономических исследований*. 2016. № 3. С. 46–52.
6. Алетдинова А.А. Методика формирования инновационного потенциала организации. *Вопросы инновационной экономики*. 2012. № 1. С. 11–23. URL: <http://www.creativeconomy.ru/articles/16802/> (дата звернення: 17.08.2018).
7. Алимов О.М. та ін. Системи управління проектами та програмами – сучасні інструменти інноваційного соціально-економічного розвитку України. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: збірник наукових праць*. Харків: Національний технічний університет «ХПІ», 2010. Вип. 26 (30). С. 65–76.
8. Альгина М.В., Боднар В.А. Инновационный потенциал экономической системы и его оценка. *Современные технологии управления*. 2011. № 1 (1). URL: <http://sovman.ru/article/0101> (дата обращения 15.10.2018).

9. Андреева В.А. Управление инновационными процессами малого та среднего предпринимательства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2011. Вип. 26. С. 10–14.

10. Андрианов Д.С. Сущность и структура инновационного потенциала организации. Академия управления «ТИСБИ». URL: <http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2006/issue4/Econom2.html>. (дата обращения: 21.11.2018).

11. Антоненко І.Я., Михайліченко Г.І. Логістична стратегія як управлінська інновація в індустрії туризму. URL: <http://vlp.com.ua/node/8293> (дата звернення 23.09.2018).

12. Анчишкин А.И. Наука–техника–экономика. Москва: Экономика, 1989. 384 с.

13. Арсентьева Н.А. Инновационный потенциал как фактор обеспечения конкурентоспособности экономической системы: автореф. дис. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория». Чебоксары. 2010. 27с. URL: <http://economy-lib.com/innovatsionnyu-potentsial-kak-faktor-obespecheniya-konkurentosposobnosti-ekonomicheskoy-sistemy> (дата звернення: 07.06.2018).

14. Апарова О.В. Політика управління інвестуванням інновацій на підприємстві. *Науковий журнал. Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 3 (17). С.17–23.

15. Асоціація індустрії гостинності України. URL: <http://aigu.org.ua/wef.html> (дата обращения: 16.07.2018).

16. Афоничкина А.И. Основы менеджмента / под. ред. А.И. Афоничкина. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 528с.

17. Ашмарина С.И., Плаксина И.А. Оценка инновационного потенциала высших учебных заведений. *Управление экономическими системами*. 2013. № 11. URL: <http://www.uecs.ru/marketing/item/2527-2013-11-14-07-38-08>. (дата обращения 15.10.2018).

18. Бабаева А.А. Инновационный потенциал в условиях кризиса. *Экономика и бизнес: теория и практика*. 2017. Т. 1. № 4. С. 24–27.

19. Бабінська С.Я. Сутність та джерела фінансування інноваційних проектів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. С. 70–72. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/16.pdf3> (дата звернення 23.04.2018).

20. Бабчинська О.І., Левченко А.Р. Особливості оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 4. Т. 1. С. 87–92.

21. Багрова І.В. Тищенко Т.І. До питання визначення кола провідних складових інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2011. № 2 (20). С. 14–18.

22. Багрова І.В., Тищенко Т.І. Удосконалення використання інноваційного потенціалу промислових підприємств на засадах урахування його властивостей. *Вісник економічної науки України*. 2012. №1. С. 18–23.

23. Баженов Г.Е., Кислицына О.А. Инновационный потенциал предприятия: экономический аспект. *Вестник Томского государственного университета*. 2009. № 323. С.222–228.

24. Балабанова Л.В., Балабаниць А.В. Менеджмент взаємодії: навч. посібник. Донецьк: ДонНУЕТ, 2014. 188 с.

25. Балабанова Л.В., Митрохіна Ю.П. Управління збутовою політикою: навч. посібник. Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. 252 с.

26. Балашова Р.І. Методичні особливості сутності, поняття і характерних рис туристичного підприємства. *Економіка промисловості*. 2008. № 3. С. 38–47.

27. Банит О. Формування інноваційного потенціалу регіону. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. Вип. 41. Ч. II. С. 50–54.

28. Баранчеев В.П., Гунин В.Н., Ляпина С.Ю. Инновационный менеджмент: учеб. пособие. Москва: ЗАО «Финстатинформ», 2000. 127 с.

29. Бахтизин А.Р., Акинфеева Е.В. Сравнительные оценки инновационного потенциала регионов РФ. *Проблемы прогнозирования*. 2010. № 3. С. 73–81.

30. Безрукова Т.Л., Шанин И.И., Оразгулыева А.А., Саиян Т.С. Управление инновационным развитием промышленных предприятий. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. 2015. № 10–1. С. 129–132. URL: <http://www.applied-research.ru/ru/article/view?id=7397> (дата звернення 15.08.2018).

31. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу. Термінологія, районування: монографія. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2001. 398 с.

32. Беляев О.Г. Оценка инновационного потенциала экономических систем. *Научный журнал. Управление экономическими системами*. 2012. № 39. С. 273–279.

33. Беляев О.Г., Корнилов Д.А. Оценка инновационного потенциала экономических систем. *Управление экономическими системами*. Электронный журнал. 2012. № 3. URL: <http://uecs.ru/uecs-39-392012/item/1205-2012-03-30-11-27-38> (дата звернення: 18.09.2018).

34. Бельтюков Є.А., Толмачова О.В. Причини та шляхи подолання низької інноваційної сприйнятливості інноваційних підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 4 (47). С. 142–147.

35. Беляков Г.П., Еремеева С.В. Развитие инновационного потенциала – важный фактор конкурентоспособности наукоемкого предприятия. *Проблемы современной экономики*. 2012. № 4 (44). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-innovatsionnogo-potentsiala-vazhnyy-faktor-konkurentosposobnosti-naukоеmкого-predpriyatiya> (дата обращения: 14.04.2018).

36. Березіна Л.М. Інноваційна політика підприємств АПК: тактичні та стратегічні аспекти. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 122–132. URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>. (дата звернення 23.09.2018).

37. Берідзе Т. М. Методичні вказівки та учбові завдання до виконання на ЕОМ самостійних робіт з аналізу багатofакторних регресійних моделей. Кривий Ріг: КФ ЗНУ, 2015. 76 с.

38. Бессонова С.И., Дорожко Г.К. Управление инновационным развитием промышленных предприятий в условиях энергосбережения. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1 (10). Т. 2. С. 110–115.

39. Бибик С.Н. Инновационный потенциал региона: сущность, содержание, структура. *Креативная экономика*. 2013. Т. 7. № 5. С. 3–9. URL: <https://creativeconomy.ru/lib/4945> (дата звернення: 23.10.2018).

40. Біловодська О.А., Грищенко О.Ф. Формування маркетингових критеріїв щодо оцінки інноваційного потенціалу регіону. *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 4, т. 2. С. 246–256.

41. Бланк І. О., Гуляєва Н. М. Інвестиційний менеджмент: підручник. Київ: КНТЕУ, 2003. 398 с.

42. Бобровська О.Ю. Інноваційне управління як важіль і джерело інноваційного розвитку регіонів. *Публічне управління: теорія та практика*. 2011. № 4 (8). С. 20–27. URL: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2011-4/doc/.../03.pdf (дата звернення: 28.04.2018).

43. Бовин А.А. Чередникова Л.Е., Якимович В.Я. Управление инновациями в организации: учеб.пособие. Москва: Омега – Л, 2006. 415 с.

44. Богданов М.О. Інноваційна економіка як стратегічний напрям розвитку в XXI столітті. URL: <http://www.confcontact.com/2009new/5bogdanov.htm> (дата звернення: 6.05.2018).

45. Богма О.С. Сутність інноваційного потенціалу підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1 (9). С. 12–15.

46. Богуславська О.Г. Інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічного розвитку. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 35. С. 127–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpvgvzdia_2008_35_14 (дата звернення: 30.03.2018).

47. Бойко М.Г. Ціннісно орієнтоване управління в туризмі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2010. 524 с.

48. Бойчук А.Б. Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства з урахуванням особливостей машинобудівної галузі. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. № 2. С. 129–143 URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/> (дата звернення 21.05.2018).

49. Болгов В.Є. Рейтинг інноваційного розвитку регіонів України. *Проблемы и перспективы развития Сотрудничества между странами Юго-восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества*. 2014. С. 21–26. URL: <http://jbsec.donnu.edu.ua/article/view/1137> 2014 (дата звернення: 22.07.2018).

50. Большая советская энциклопедия / гл. ред. А.М. Прохоров. Москва: Изд-во «Сов. энциклопедия». 1975. Т. 1-30, т. 21. 640 с.

51. Большов А.Г. Инновационный потенциал современного общественного воспроизводства. Москва: ДашковиК°, 2007. 52 с.

52. Большукина А. В. Управління інноваційною діяльністю в навчальному закладі. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/14/statti/bolshukina.htm (дата звернення 17.08.2018).

53. Бондарчук М.К., Біленська Я.Р. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі «Інновації – фінанси – виробництво». 2011. *Scientific edition. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. URL: <http://ena.lp.edu.ua>. С. 197–198 (дата звернення 3.11.2018).

54. Бородіна О.А. Інтеграція логістики та маркетингу для формування інноваційного потенціалу економіки. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. Вип. 31(1). С. 77–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDTU_ek_2016_31%281%29__11 (дата звернення 14.05.2018).

55. Борисова Е.В. Инновационный потенциал Красноярского края как основа формирования инновационной инфраструктуры региона. *Научный*

журнал. *Иновации в науке. Новосибирск: СибАК*. 2014. № 3 (28). Ч. II. URL: <https://sibac.info/conf/innovation/xxxi/37608> (дата звернення: 11.03.2019).

56. Бояринова К.О., Степанюк І.В. Венчурне фінансування малих інноваційних підприємств. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1549> (дата звернення: 13.06.2018).

57. Бояринова К.О., Цатурян Л.С. Формування механізму управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 3 (23). С. 58–61.

58. Брагинец М.В. Методологический подход к созданию национальной инновационной системы. *Ежемесячный журнал «Современные аспекты экономики»*. 2011. № 9 (169). С. 27–32.

59. Буднік М.М., Гуща М.С. Інвестиційний менеджмент організації в умовах інвестиційного клімату України. URL: http://www.rusnauka.com/40_OINBG_2014/Economics/4_183770.doc.htm (дата звернення 4.02.2019).

60. Бузулукина Е.М., Шаповалов А.А. Выбор и обоснование инновационной стратегии. *Белгородский экономический вестник*. 2011. № 1. С. 30–36.

61. Буняк Н.М. Інноваційний потенціал регіона: сутність та методика оцінки. *Економіка та держава*. 2011. № 11. С. 38–40.

62. Буняк Н.М. Сутність та структура інноваційного потенціалу вищого навчального закладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 14. Ч. 2. С. 49–52.

63. Бурій С.А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 5. Т. 2. С. 201–205.

64. Буркова Л А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємств з урахуванням ступеня кризи їх фінансового стану (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 8.00.04

«Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)».
Кривий Ріг, 2015. 20 с.

65. Бутова Т.В., Кривцова М.К., Подзорова М.А. Белозерова В.А. Инновационный потенциал региона: его структура, оценка состояния, влияние региональных властей на его развитие. *Интернет-журнал «Науковедение»*. Вып. 3. 2014. URL: <http://publ.naukovedenie.ru>. (дата звернення 28.07.2018).

66. Вартанова О.В. Компетенція як об'єкт стратегічного управління знаннями підприємства. URL: http://rbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?.2015 (дата звернення 23.08.2018).

67. Вартанова О.В. Формування моделей компетенції підприємства. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2014. Вип. 38. Ч.1. С. 174–183.

68. Василенко В.О., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Київ: ЦУЛ Фенікс, 2003. 440 с.

69. Василенко В.М., Павлиш Е.В., Юрченко Є.Ю. Організаційне забезпечення підвищення інноваційного потенціалу регіону: монографія / за ред.: В.М. Василенко. Донецьк: «ВІК», 2013. 205 с.

70. Васильева Е.В. Проблемы управления инновационным развитием предприятия. *Проблемы современной экономики*. 2011. № 3 (39). С. 363–364.

71. Васильев И.А. Методы и инструментальные средства построения семантических WEB-порталов. 2006. URL: <http://wiasite.com/kak-sdelat-sayt/111-ponyatie-portala-klassifikatsiya.html> (дата звернення: 25.05.2018).

72. Васильева Т.А., Леонов С.В., Кривич Я.М. Концептуальні основи формування системи управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства на засадах маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. I. С. 160–171. URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>. (дата звернення: 27.06.2018).

73. Васильчак С.В. Реалізація інноваційного потенціалу підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.12. С. 158–163.

74. Васильцев Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал, 2008. 384с.

75. Великий Ю., Юрін Є. Інноваційний потенціал у системі розвитку машинобудівних підприємств. *Економіка*. 2014. № 1 (127). С. 11–17.

76. Верба В.А., Гребешкова О.М. Проблеми ідентифікації компетенцій підприємства. *Проблеми науки*. 2004. № 7. С. 23–28. URL: <http://www.management.com.ua/strategy/str100.html> (дата звернення 24.06.2018).

77. Вергун В.А. Ступницький О.І. Сучасні інноваційні зміни системи управління персоналом фірми. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2. С. 96–100.

78. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. Статистичний бюлетень. Київ: Укрстат. 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publinform_u.htm (дата звернення: 27.07.2018).

79. Відоменко І.О., Калугіна К.О. Інвестиційна стратегія – інструмент формування конкурентної переваги виноробних підприємств. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2014. С. 227–232.

80. Вікарчук О.І. Інноваційний потенціал: основа розробки стратегії розвитку підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Збірник наук. пр. Тематичний випуск: *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2009. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/7755> (дата звернення: 13.07.2018).

81. Власова И.О. Сущность, структура и основные характеристики инновационного потенциала в сельском хозяйстве. *Проблемы современной экономики*. 2016. № 1 (57). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-struktura-i-osnovnye-harakteristiki-innovatsionnogo-potentsiala-v-selskom-hozyaustve> (дата звернення 23.03.2018).

82. Возбранная Т.В., Кириченко Л.П. Инновационный потенциал как элемент стратегического развития предприятия. *Вестник Бурятского госуниверситета*. 2011. № 2. С. 148–152. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnyu-potentsial-kak-element-strategicheskogo-razvitiya-predpriyatiya> (дата звернення 5.09.2018).

83. Войт С.М., Ткаченко В.А., Холод Б.І. Концепти оптимізації інноваційного менеджменту: монографія. Дніпро: Монолит, 2016. 224 с.

84. Волинець І.Г. Ризики інноваційної діяльності: суть, види та етапи управління. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 2. С. 241–245.

85. Володіна В.О. Інноваційні інтереси підприємництва як невід’ємна складова постіндустріальної економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №1 (163). С. 8–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_3 (дата звернення: 18.04.2018).

86. Волосатов В.Д., Бабанова Ю.В. Сущность и структура инновационного потенциала промышленного предприятия. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2010. № 3 С. 134–138. URL: <https://docplayer.ru/31803563-V-d-volosatov-yu-v-babanova.html> (дата обращения 14.11.2018).

87. Воробьева О.А., Головина О.Д., Поляков Ю.Н. Методические подходы к оценке инновационного потенциала промышленного предприятия. *Вестник Удмуртского университета*. 2016. Т. 26. Вып. 1. С. 23–28 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodicheskie-podhody-k-otsenke-innovatsionnogo-potentsiala-promyshlennogo-predpriyatiya> (дата обращения 21.04.2018).

88. Ворсовський О.Л. Теоретико-методологічні основи потенціалу підприємства. *Економіка та держава*. 2008. № 8. С. 42–44.

89. Вострякова В. Ю. Особливості формування інноваційного потенціалу підприємства на основі компетентнісного підходу. *Економіка підприємства: теорія та практика* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12 жовтня 2012 р.). Київ, КНЕУ. 2012. С. 99–102. URL: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/8951> (дата звернення 19.08.2018).

90. Вотченікова О.В. Інноваційний менеджмент підприємств туристичної індустрії. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2013. № 2 (15). С. 64–71.

91. 106) Гаврилюк А.М. Основні напрями активізації інноваційної діяльності у вітчизняній туристичній індустрії. *Питання культурології*. 2013.

Вип. 29. С. 7–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pk1_2013_29_3 (дата звернення 25.08.2018).

92. Гаврилюк С.П. Туристичне підприємство як суб'єкт конкуренції на ринку туристичних товарів та послуг в Україні. *Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспективи культурного та економічного розвитку*: матеріали Міжнар. конгресу. Трускавець. 2000. С.145–149. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/gavryljuk.htm (дата звернення: 29.04.2018).

93. Гаджиев Ю.А., Стыров М.М., Колечков Д.В., Шляхтина Н.В. Анализ инновационного потенциала северных регионов России. *Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз*. 2016. № 6 (48). С. 236–254.

94. Гайрбеков М.С. Модернизация туристского комплекса в системе региональной экономике восстановительного роста: автореф. дис. ... канд. экон. наук. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: региональная экономика»; Ростов-на-Дону, 2012. 21с.

95. Гальчук А.А. Місце інноваційного потенціалу України в міжнародних економічних рейтингах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016 № 8. С. 70–72.

96. Гальчук А.А. Классификация и факторы формирования инновационного потенциала страны. *Экономика и Право*. 2015. № 9–10. С. 41–46.

97. Гаман М.В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід: монографія. Київ: Вікторія, 2004. С. 104–131.

98. Ганзюк С.М. Визначення факторів впливу на формування інноваційного клімату в Україні на основі SWOT – аналізу. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*, 2013. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_5_33 (дата звернення: 22.09.2018).

99. Ганкіна М.С. Соціальні основи діяльності підприємств міжнародного туризму. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4 (24). С. 312–322.

100. Гапоненко А.Л., Панкрухин А.П. Стратегическое управление: учебник. Москва: Изд-во «ОМЕГА-Л», 2006. – 464 с.

101. Гарматій Н.М. Сутність інноваційного капіталу та необхідність його застосування в галузі телекомунікацій. *Галицький економічний вісник*. 2009. № 2. С. 42–46.

102. Геєць В., Семіноженко В. Інноваційні перспективи України: монографія. Харків: Константа, 2006. 272 с.

103. Герасимов В.В., Минаина Л.С., Васильев А.В. Управление инновационным потенциалом производственных систем: учеб. пособие. Новосибирск: НГАСУ, 2003. 64 с.

104. Герасимов К.Б. Инновационный потенциал управления операциями организации: монография. Самара: МАКУ, ПДЗ, САГМУ. 2010. 216 с.

105. Гернего Ю.А. Инновационный потенциал экономики Украины. *Электронный научный журнал «Траектория науки»*. 2016. № 2 (7). С. 230–245. URL: www.pathofscience.org. (дата обращения 30.04.2018).

106. Гетьман Є. Консолідація як форма систематизації законодавства України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 3 (82). С. 21–28

107. Глобальный индекс инноваций. Гуманитарная энциклопедия. Центр гуманитарных технологий, 2006–2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info> (дата обращения: 12.07.2018).

108. Глушенкова А.А. Структура інноваційного потенціалу підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 4 (18). С. 100 – 106.

109. Голиченко О.Г. Основные вызовы и проблемы инновационного развития. URL: [https://russianlics.sstu.ru/globelics.nsf/0/.../\\$File/](https://russianlics.sstu.ru/globelics.nsf/0/.../$File/) (дата обращения: 25.07.2018).

110. Головач А.В., Захожай В.Б., Головач Н.А. Статистичне забезпечення управління економікою: прикладна статистика: навч. посібник Київ: КНЕУ, 2005. 333 с.

111. Головкова Л.С. Особливості потенціалу підприємств корпоративного типу. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління*. 2006. Т. 5. Вип. 42. С. 199–203.
112. Головкова Л.С. Сукупний економічний потенціал корпорації: формування та розвиток : монографія. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. 340 с.
113. Головня Ю.І. Шкуратова І.І. Інноваційний потенціал як фактор економічного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Вісник Кам'янець–Подільського національного університету*. 2012. Вип. 6. С. 145–148.
114. Головчук Ю.О. Мотиваційні характеристики інноваційного потенціалу промислових підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 26. Ч.1. С. 128–133.
115. Гольдштейн Г.Я. Инновационный менеджмент: учеб. пособие. Таганрог: Изд-во ТРТУ, 1998. 132 с.
116. Гончарова О. Реінжиніринг бізнес-процесів як метод процесного управління. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2013. С. 78–82. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/reinzhiniring-biznes-protsesiv-yak-metod-protsesnogo-upravlinnya> (дата звернення: 20.05.2018).
117. Горбылева З.М. Экономика предприятий туризма: учеб.-метод. пособие. Минск: РИПО, 2014. 226 с.
118. Горіна Г.О. Сутність та особливості типології туристичних підприємств як суб'єктів управління. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 20. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_20_12 (дата звернення: 7.05.2018).
119. Городиський Т.І. Інноваційний потенціал: фактори впливу. *Науковий вісник*. 2007. Вип. 17.2. С. 276–284.
120. Городиський Т.І. Інноваційно-інвестиційний потенціал: фактори впливу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2007. Вип. 17.2. С. 276–284.

121. Горохова А.Е. Оценка инноваций: экономическое содержание и методическое обеспечение. *Известия МГТУ «МАМИ»*. 2013. №1 (15). Т.5. С. 200–206.

122. Готра В.В., Ігнатко М.І. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 1 (7). С.16–21.

123. Грабчук О. Вибір альтернатив інноваційних стратегій на засадах урахування інноваційного потенціалу підприємств. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2013. Вип. 41. Ч. 1. С. 10–16.

124. Григор О.О. Аналіз науково-технічного та інноваційного потенціалу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 4. С. 20–22.

125. Григоращ О.В. Управління економічним потенціалом торговельних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; ДонНУЕТ. Донецьк, 2013. 21 с.

126. Грицаенко М.І. Сутність та склад інноваційного потенціалу регіону. *Економіка розвитку (Economics of Development)*. № 4 (68). 2013. С. 52–57.

127. Грицай О.І. Економічна сутність терміну «інноваційний процес». *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2010. №3 (11). С. 126–136. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 29.05.2018).

128. Гришко В. В., Ржепішевська В.В. Інноваційний характер управління якістю в логістичних системах. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2016. Вип. 1. С. 103–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2016_1_13 (дата звернення 22.08.2018).

129. Гришова І.Ю., Гнат'єва Т.М. Підходи до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості. *Всеукраїнський науково-виробничий журнал Інноваційна економіка*. 2013. 1 (39). С. 15–18.

130. Гришина Л.О., Єфімова Г.В., Гришина Н.В. Оцінка економічного потенціалу регіону при формуванні стратегії його розвитку. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2011. Вип. 19. С. 95–101.
131. Громека В.И. США: научно-технический потенциал. Москва: Мысль, 1987. 152 с.
132. Громова Н.М., Громова Н.И. Основы экономического прогнозирования: учеб. пособ. Москва: Академия естествознания, 2007. 112 с.
133. Губина Е.М. Инновационный потенциал вуза и его конкурентоспособность. *Физическое воспитание и спортивная тренировка*. 2013. № 2 (6). URL: <https://readera.ru/140125496> (дата звернення: 23.07.2018).
134. Гудзь О.Є., Байрамов С. Інноваційна платформа розвитку підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. №1 (15). С.11–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/estebi_2016_1_4 (дата звернення: 25.05.2018).
135. Гуменюк А.І. Особливості удосконалення регіонального управління інноваційною діяльністю (на прикладі Івано-Франківської області). *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 4 (51). С. 104–112.
136. Гумерова Г.Р. Информационные ресурсы: теория и практика управления. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2010. № 4. С. 178–182.
137. Гуржий Н.Н., Третинко А.В. Инновационные технологии в туристической индустрии. *Устойчивое развитие экономики*. 2013. № 3. С. 221–224.
138. Гурочкина В.В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та система захисту. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 5 (21). С. 51–57.
139. Гусейнова Т.К. Инновационный потенциал – важнейшая составляющая экономического потенциала. *Актуальные проблемы науки, экономики и образования XXI века*. 2012. С. 85–92. URL: <http://bgscience.ru/lib/10859> (дата обращения 12.09.2018).
140. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвитку туристичної галузі України. *Вісник Київського національного університету*

імені Тараса Шевченка. 2015. Вип. 7 (172). С. 65–69 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2015_7_11 (дата звернення 14.08.2018).

141. Давидова О. Ю. Науково-практичні методи оцінки інноваційного управління розвитком підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 289–297. URL: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2018_62_39 (дата звернення: 27.03.2018).

142. Давлетбаева Н.Б. Стратегическое управление инновационным развитием пищевых предприятий. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 14. С. 132–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_14_32 (дата звернення 24.08.2018).

143. Дегтярьова І.О. Інструменти інноваційного розвитку регіону: зарубіжний та вітчизняний досвід застосування. *Державне управління: теорія та практика: електрон. наук. фах. вид.* 2010. № 1. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2010_1/txts/10diovdz.pdf (дата звернення: 17.09.2018).

144. Делокаров К.Х. Системная парадигма современной науки и синергетика. *Общественные науки и современность*. 2000. № 6. С.110–118.

145. Демченко О. Формування інноваційного потенціалу суб'єктів аграрного виробництва. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 5. С. 25–31.

146. Денисенко М.П., Клименко М.С. Підвищення ефективності інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Международный научный журнал*. 2015. № 8. С. 114–117. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 25.05.2018).

147. Денисенко М.П., Бродюк І.В., Сташенюк Д.Г. Основні положення формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. – С. 17–20.

148. Денисенко Л.О., Шацька С.Є. Концептуальні засади класифікації бізнес-процесів, як основи формування бізнес-системи організації. *Електронне*

наукове фахове видання «Ефективна економіка». 2012. №11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=8&y=2012> (дата звернення: 24.05.2018).

149. Денисова О.О., Крисенко О.О. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та структура. *Наукове мислення*. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/38-vosma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya-naukova-dumka-suchasnosti-i-majbutnogo/100-innovatsijnij-potentsial-pidpriemstva-sutnist-ta-struktura> (дата звернення: 23.11.2018).

150. Державна служба статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2018).

151. Дерманська Л.В. Теоретичні засади формування концепції інноваційного розвитку підприємств. *Інноваційна економіка*. Тернопіль. 2011. № 6 (25). С. 171–175.

152. Диваева Э.А. Управление региональной инновационной системой: методология и практика: монография. Москва: Палеотип, 2010. 156 с.

153. Дзеніс В.О., Дзеніс О. О. Використання кластерного аналізу при оцінці рівня фінансово-економічного потенціалу підприємства. *Бізнес інформ*. 2011. № 2. С. 61–65.

154. Дзьоба О.Г. Особливості управління інноваційним розвитком підприємства в системі газозабезпечення. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 216–220.

155. Дзюбіна А. В. Розкриття змісту поняття «інноваційний потенціал» та визначення його складових. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління*. 2008. № 628. С. 72–77.

156. Дмитришин Л.І. Методологічні підходи до моделювання бізнес-процесів підприємства. *Моделювання регіональної економіки*. 2011. № 1. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2011_1_3 (дата звернення: 16.05.2018).

157. Дмитришин Б.В., Гамалій В.Ф. Концептуальний підхід до моделювання продуктивності економічних систем на основі міжгалузевого

балансу. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 24. С. 8–15.

158. Довбенко В.І., Мельник В.М. Потенціал і розвиток підприємства. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. 232 с.

159. Донець О.В. Зміст економічних категорій «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. *Технологический аудит и резервы производства*. 2013. № 5/3 (13). С. 42–44.

160. Доронкіна О.О. Управління інноваційним потенціалом підприємства: комплексний підхід. *Международный научный журнал*. 2015. № 7. С. 46–48.

161. Доценко О.Ю. Рівень інноваційного розвитку регіонів України та фактори, які його формують. *Економічний вісник НГУ*. 2010. № 4. С. 25–35. URL: http://eaf.nmu.org.ua/ua/pro_kaf.pdf (дата звернення: 15.06.2018).

162. Драчук Ю.З., Дульцева І.І. Напрями вдосконалення розвитку сфери туризму на засадах інноваційних маркетингових технологій. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 1 (43). С. 115–119.

163. Дребот Н. Інвестиційна стратегія підприємства: засади і особливості її формування в сучасних умовах. *Регіональна економіка*. 2000. № 1. С. 63–69.

164. Дубинська О.С., Колесов С.В. Визначення сутності інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 2 (1). С. 73–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pirpr_2014_2%281%29__17 (дата звернення: 7.07.2018).

165. Дудар Т. Г., Мельниченко В. В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2008. 250 с.

166. Дука А.П. Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2008. 432 с.

167. Дурович А.П., Копанев А.С. Маркетинг в туризмі: учеб. пособие. / под ред. З.М. Горбылевой. Минск: «Экономэкспресс», 1998. 400с.

168. Дурович А.П., Копанев А.С. Маркетинг в туризмі: учеб. пособ. Минск: Новое знание, 2003. 496 с.

169. Егоршин А. П. Управление персоналом: учебник. Н. Новгород: НИМБ, 2003. 720 с.
170. Ежегодный доклад всемирного экономического форума в сфере туризма и путешествий. 2017. URL: <http://stattur.ru/journal/20170419/> (дата обращения: 16.07.2018).
171. Елохова И.В., Малинина С.Е. Современные проблемы оценки экономической эффективности инновационных проектов. *Вестник Пермского университета. Экономика*. 2014. Вып. 3 (22). С. 74–81
172. Єлісеєва О.К. Моделювання управління соціально-економічними системами: автореф. дис. ... докт. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці». Дніпропетровськ, 2011. 40 с.
173. Єпіфанова І.Ю. Перспективи підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2013. № 4. С. 41–45.
174. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2001. 170 с.
175. Єфімова С.А., Гринько Т.В. Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства сфери послуг. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Менеджмент інновацій»*. 2015. Вип. 5. С. 30–37.
176. Жихор О.Б. Оцінка ефективності інноваційних проектів підприємства: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами». Харків. 2002. 18 с.
177. Жнакина Е.Г. Механізм державної підтримки формування інноваційного потенціалу країн. *Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами юго-восточной Европы в рамках черноморского экономического сотрудничества*. 2013. С. 165–169. URL: jbsec.donnu.edu.ua/article/download/668/685 (дата звернення 7.09.2018).

178. Заблоцька Р.А. Інноваційний розвиток сфери послуг. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/download/2551/2260 (дата звернення 24.11.2018).
179. Завальнюк В.В. Фактори і принципи формування інноваційного потенціалу підприємств машинобудування. *Науковий огляд*. 2015. Т. 9. №. 10. С. 20–28.
180. Заглумина Н.А. Инновационная активность, инновационный потенциал, инновационный климат: взаимосвязи. *Инновации*. 2010. № 11 (145). С. 45–48.
181. Заика С.О. Фактори формування інноваційного потенціалу підприємств. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова*. 2015. Т. 20. Вип. 6. С. 94–97.
182. Зайцев А.В. Управление инновациями: вузовская дисциплина и инструмент развития предприятия. *Российское предпринимательство*. 2011. № 4 (1). С. 33–38.
183. Захаркін О.О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект. *Проблеми економіки. Економіка та управління підприємствами*. 2013. № 4. С. 274–280.
184. Захарченко В.І., Корсікова Н.М., Меркулов М.М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 448 с.
185. Здійснення наукових досліджень і розробок у 2017 році. Київ: Укрстат. 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 30.06.2018).
186. Экономика туризма: учебник. Москва: Финансы и статистика, 2004. 272 с. URL: www.tourlib.net/books_tourism/dmitriev.htm. (дата звернення 30.08.2018).
187. Зиновьев Ф.В., Бартошук А.В. Инновационный подход к развитию туристической отрасли Украины. *Инновационная экономика*. 2012. № 4 (30). С.161–164.

188. Зябрикова А.В., Зябриков В.В. Оптимальная траектория жизненного цикла фирмы. *Экономика. управление и учет на предприятии*. 2014. С.123–127. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/optimalnaya-traektoriya-zhiznennogo-tsikla-firmy> (дата звернення 4.09.2018).

189. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія. Вінниця: Універсум – Вінниця, 2008. 397 с.

190. Зянько В.В., Чживей Дун. Механізм управління витратами інноваційної діяльності: матеріали XLV Науково-техн. конф. Вінницького національного технічного університету (Вінниця, 9 – 11 березня 2016 р.) URL: <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2016/schedConf/presentations> (дата звернення 21.08.2018).

191. Иванов С.В. Методологические подходы к определению сущности инвестиционного потенциала. *Экономика: проблемы теории и практики: Сб. науч. работ. ДНУ*. 2004. Вып. 95. С. 96–99.

192. Иванова Т.Б., Переверзев Н.А. Развитие теории жизненного цикла предприятий в современных условиях. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета*. С. 71–85. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-teorii-zhiznennogo-tsikla-predpriyatiy-v-sovremennyh-usloviyah> (дата обращения 30.09.2018).

193. Ильяшенко С.Н. Научные основы маркетинга инноваций: монография / под ред. С.Н. Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.

194. Индекс глобальной конкурентоспособности. Гуманитарная энциклопедия. Центр гуманитарных технологий, 2006–2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info> (дата обращения: 12.07.2018).

195. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / под ред. С.Д. Ильенковой. Москва: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1997. 327 с.

196. Іванілов О.С., Таряник О.М. Інноваційний потенціал підприємства. *Економіка, фінанси, право*. 2004. № 12. С. 5–7.

197. Іванюк У.В. Особливості функціонування туристичних підприємств в сучасних економічних умовах. *Моделювання регіональної економіки*. 2012. № 2. С. 436–444.

198. Іващенко А.Г. Процесний підхід до управління як передумова підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 (18). С. 390–395.

199. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: підручник. Суми: ВТД – Університетська книга, 2010. 334 с.

200. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: монографія. Суми: ВДТ «Університетська книга», 2003. 278 с.

201. Ілляшенко С.М. Стратегічне управління інноваційною діяльністю на підприємстві на засадах маркетингу інновацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 12. С. 111–119.

202. Ілляшенко С.М., Біловодська О.А. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: монографія. Суми: Університетська книга, 2010. 281 с.

203. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2017 році. Укрстат. 2018. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 14.07.2018).

204. Інновації в туризмі. URL: <http://blog.liga.net/user/bnikiforov/article/14068.aspx> (дата звернення: 14.06.2018).

205. Інноваційні підходи до регіонального розвитку в Україні: аналітична доповідь / за ред. С.О. Білої. Київ: НІСД, 2011. 80 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/innovation_Bila.indd-bb655.pdf (дата звернення 23.08.2018).

206. Йохна М.А., Декалю С.В. Формування структури інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. Т. 1. С. 150–154.

207. Іванова К.В., Громова Я.А. Технологія оцінки гармонійності складових інноваційного потенціалу підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6. Т. 3. С. 233–237.

208. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посібник. Київ: Видавничий центр «Академія». 2005. 400 с.

209. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма: учеб. пособие. Минск: БГЭУ, 1999. 409 с.

210. Кавтиш О.П., Гречко А.В. Теоретико-методологічні підходи до визначення національної інноваційної системи. *Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2011. № 2. С. 223–228.

211. Кавтиш О.П. Круш Н.П. Теоретико-методичні підходи до визначення сутності інноваційного потенціалу підприємства. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2011. URL: <http://economy.kpi.ua/uk/node/315>. (дата зверення: 21.04.2018).

212. Кавтиш О.П., Круш Н.П. Особливості формування інноваційного потенціалу промислових підприємств України. *Сучасні проблеми економіки та підприємництва*. 2011. Вип. 6. С.73–81.

213. Кальченко О.М. Економічна безпека підприємств туристичної сфери. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 1. С. 136–143.

214. Кальченко О.М. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2011. № 4 (54). С. 147–155.

215. Кам'янська О.В., Шкіль Ю.М. Визначення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 1. С.61–65.

216. Карапейчик И.Н. Понятие потенциала в экономике: задачи и направления исследования. *Актуальные проблемы экономики*. 2012. №7 (133). С. 16–25

217. Карлова О.А., Партола А.А. Актуальність інвестиційної політики в галузі туризму. *Стратегія розвитку України у глобальному середовищі: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (Ялта, листопад 2010 р.)*, Ялта. 2010. С.76–79.

218. Карпенко А.В. Формування інноваційного потенціалу регіону. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2012. Вип.1. Т.1. С. 42–46.

219. Карпова Г.А., Хорева Л.В. Экономика и управление туристской деятельностью: учеб. пособие в 2-х частях. Ч. 1. Санкт Петербург : Изд-во СПбГУЭФ, 2011. 268 с.

220. Карюк В.І. Інновації як фактор розвитку сучасного туризму в Україні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2016. Вип. 2. С. 108–118. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpre_2016_2_13 (дата звернення 25.08.2018).

221. Карюк В.І. Методика вибору стратегічних альтернатив у процесі формування інноваційної стратегії підприємства. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2009. Вип. 27. Т.1. С. 385–391.

222. Касьянова Н.В. Управління інноваційною реструктуризацією авіапідприємств URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/18907/1/%D0%9D%D0%90%D0%A3%202015-2.pdf> (дата звернення 23.07.2018).

223. Касьяненко В. Дослідження сутності інноваційного потенціалу економіки. *Науковий вісник*. 2011. Вип. 8. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik8/fail/Kasjanenko.pdf (дата звернення: 12.04.2018).

224. Касян З.Е. Аналіз та формування складових інноваційної активності підприємств легкої промисловості. *Вісник КНУТД*. 2012. № 2 С.168–172. URL: http://knutd.com.ua/publications/pdf/Visnyk/2012-2/168_172.pdf (дата звернення: 25.06.2018).

225. Катеринин С.П. Цикличность инновационной деятельности как процесс приращения национального богатства. *Фундаментальные*

исследования. 2014. № 11–9. С. 2021–2026. URL: <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=35888> (дата звернення: 18.05.2018).

226. Кахович О.О., Ковриженко А.Ю. Інновації та управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3779> (дата звернення 21.07.2018).

227. Кипервар Е.А., Трункіна Л.В. Формирование и развитие инновационного потенциала работников предприятия. *Вестник ВГУИТ*. 2016. № 2. С. 361–365. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-i-razvitie-innovatsionnogo-potentsiala-rabotnikov-predpriyatiya> (дата звернення: 6.07.2018).

228. Кіндзерський Ю.В. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / відпов. ред. Ю.В. Кіндзерський. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. 408 с.

229. Клочков А. КРІ и мотивация персонала. Полный сборник практических инструментов. Москва: Эсмо, 2010. 160 с.

230. Князевич А.О., Крайчук О.В. Механізм управління інноваційним розвитком: монографія. Рівне: Видавець О.Зень, 2011. 136 с.

231. Князь С.В., Князь О.В., Андріанов Ю.О. Оцінювання інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства на засадах активізування маркетингової діяльності. С. 429–435. URL: <http://vlp.com.ua/node/1840> (дата звернення: 29.05.2018).

232. Князь С.В., Комарницька Н.М. Місце та роль інноваційного менеджмента в системі управління підприємством. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 3 (54). С.120–123.

233. Кобрин Л.Й. Діагностика факторів інноваційного розвитку підприємства. *Наукові записки*. 2016. № 1 (52). С. 152–157.

234. Ковешніков В.С., Розметова О.Г. Науково-методологічні основи інноваційної діяльності у сфері туризму. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 16 (1). С. 37–40. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2016_16%281%29__10 (дата звернення: 28.04.2018).

235. Ковтун О.І. Інноваційні стратегії підприємств: теоретико-методологічні засади. *Економіка України*. 2013. № 4 (617). С. 44–55.

236. Козенков Д.Е. Проектування бізнес-процесів як основа створення архітектури підприємства. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2011. № 3. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/23285> (дата звернення: 24.05.2018).

237. Козлова Т. Особый путь туризма Украины: саморегулирование. *Портал для профессионалов «Новости турбизнеса»*. URL: http://novosti-turbiznesa.info/article/osobyj_put_turizma_ukrainy.html (дата обращения 13.09.2018).

238. Козловський С.В. Роль стратегічного економічного потенціалу в управлінні факторами розвитку сучасних економічних систем. *Економіка та держава*. 2010. № 2. С.55–58.

239. Козловський В.О., Причепя І.В. Управління інноваційним потенціалом промислових підприємств: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2013. 184 с.

240. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность: учеб. пособие. Москва: Экзамен. 2001. 575 с.

241. Колесніченко В.Ф. Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук. спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Харків, 2006. 19 с.

242. Колінко Н.О. Управління інноваційною діяльністю як основа якісних зрушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 704. С. 10–17.

243. Коллинз Д., Поррас Д. Построенные навечно: успех компаний, обладающих видением. / пер. с англ. В. Мишучкова. Москва: Манн, Иванов и Фербер. 2014. 368 с. URL: https://www.mann-ivanov-ferber.ru/assets/files/bookparts/built_to_last/build_forever_read.pdf (дата звернення 17.08.2018).

244. Колоднюк К. Історія створення туристичних підприємств та їх сучасне бізнес-планування. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2017. Вип. 4. С. 129–133.

245. Колосова Т.В. Управление инновационным развитием предприятия и проблемы конкурентоспособности. *Проблемы перехода к инновационной экономике. Вестник Пермского университета. Серия: Экономика*. 2016. С. 46–50. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-nekotoryh-osobennostyah-v-teorii-organizatsionno-upravlencheskih-innovatsiy-v-otchestvennoy-nauke> (дата звернення 27.06.2018).

246. Командровська В.Є. Кривицька Н.Ю. Домашевська К.І. Інноваційний потенціал підприємства та розвиток його складових у посткризовий період. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т.19. Вип. 2/3. С. 148–152.

247. Командровська В.Є., Морозенко О.Ю. Бізнес-процеси підприємства: сутність та методи удосконалення. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2011. № 30. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/325> (дата звернення: 30.05.2018).

248. Компанієць Т.І. Значення інноваційних стратегій у діяльності українських підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2012. № 2 (18). С. 92–96.

249. Кондратова Н.В., Сумина О.Е. Малые инновационные предприятия: ключевой ресурс. *Социально-экономические явления и процессы*. 2014. Т. 9. № 8. С. 125–131.

250. Кондратенко Н.О. Теоретичні аспекти управління інноваційним розвитком промисловості регіону. *Социальная экономика*. 2016. № 2. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2016_2_15 (дата звернення 23.06.2018).

251. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики / под ред. Л.И. Абалкина. Москва: Экономика, 1989. 526 с.

252. Коновалова Е.Е., Силаева А.А. Развитие франчайзинга в сфере туризме. *Сервис в России и за рубежом*. 2013. URL:

http://old/rguts.ru/electronic_journal/number45/contents (дата звернення: 10.04.2018).

253. Концепція розвитку національної інноваційної системи. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=-223213163 (дата звернення: 16.12.2018).

254. Копитко В.І. Проблеми розвитку інновацій на регіональному рівні в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 2. С. 67–72.

255. Копішинська К.О. Дорожня карта як інструмент визначення стратегії інноваційного розвитку підприємств машинобудування. *БізнесІнформ*. 2014. № 11. С. 88–94.

256. Коробейников О.П., Трифилова А.А., Коршунов И.А. Роль інновацій в процесі формування стратегії підприємств. *Менеджмент в Росії і за рубежом*. 2000. № 3. URL: <https://www.cfin.ru/press/management/2000-3/04.shtml> (дата звернення: 6.09.2018).

257. Корнілова І., Шаповалова Л. Сутність інноваційного потенціалу та основні підходи до його оцінки. *Вісник КНУ ім. Шкевченка*. 2008. № 99–100. С. 41–44.

258. Костевко В. І. Методологічні питання оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*. 2011. № 698. С. 66–73.

259. Костюк А.К., Бояринова К.О. Інноваційний розвиток підприємств: економічні умови, проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми економіки та управління : збірник наукових праць молодих вчених*. 2011. Вип. 5. С. 30–33.

260. Костючик С.В. Аналіз інноваційного розвитку вітчизняних туристичних підприємств на ринку України. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 922–926.

261. Котко О.К., Осадча Н.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку як динамічного процесу якісних змін економіки. *Управління розвитком*. 2015.

№ 2. С. 49–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2015_2_10 (дата звернення: 26.07.2018).

262. Кочетков С.В. Ломовцева О.А. Инструментарий измерения экономической эффективности инновационного потенциала. *Научные ведомости Белгородского государственного университета*. 2010. № 19 (90). Вып. 16/1. С. 56–64.

263. Кошлата М.М. Теоретичні засади управління інноваційним розвитком підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6. Ч. 2. С. 201–212.

264. Коюда П.М., Озерсько Г.В. Інноваційний потенціал залізничного транспорту: сутність, структура та фактори впливу. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 43. С. 41–45.

265. Кравченко А.В., Костючик С.В. Аналіз інноваційного розвитку вітчизняних туристичних підприємств на ринку України. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 922–926.

266. Кравченко М.О. Кадрова складова інноваційного потенціалу. *Маркетинг в Україні*. 2001. № 1. С. 36–38.

267. Кравченко С.И. Кладченко И.С. Исследование сущности инновационного потенциала. *Научные труды ДонНТУ*. 2003. Вып. 68. С. 88–96.

268. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства як об'єкт управління в перебігу еволюції теорії стратегічного управління. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2009. № 1. С.169–177.

269. Крикуненко Д.О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. 1. С.45–49. URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>(дата звернення: 26.07.2018).

270. Крисак А.О. Формування інноваційного потенціалу малого підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 12. С. 24–26.

271. Крупська В.О. Проблеми аналізу інноваційного потенціалу підприємств поштового зв'язку. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. № 9/1 (14). С. 56–61.

272. Крупський О.П. Концептуальні засади управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій*. 2015. Вип. 4. Т. 22. С. 64–71. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/krupskyj.htm (дата звернення: 27.04.2018).

273. Крупський О.П. Організаційна культура туристичного підприємства як індикатор його інноваційного потенціалу. *Бізнес-інформ*. 2014. № 9. С. 200–204. URL: <https://www.researchgate.net/publication/298011106> (дата звернення 17.08.2018).

274. Крылов А.Г. Модель оценки экономической эффективности проектного управления инновационной деятельностью предприятий. *Экономика и менеджмент инновационных технологий*. 2015. № 2. URL: <http://ekonomika.snauka.ru/2015/02/7364> (дата обращения: 23.06.2018).

275. Кузовлева И.А., Кузнецов С.Г., Кураленко О.Г. Механизм управления инновационным развитием предприятий промышленности И.А. Кузовлева. *Инновации. Инвестиции*. 2011. №9. URL: <http://uecs.ru/uecs-33-332011/item/611-> (дата обращения 20.07.2018).

276. Кузьмин С.А. Исследование оценки инновационного развития стран мира. *Теория и практика современной науки*. № 8 (14). 2016. URL: www.modern-j.ru (дата звернення: 26.05.2018).

277. Кузьминых Н. Интенсивность и экстенсивность инновационного развития. *Инвестиции и инновации*. 2014. С. 51–55. URL: http://www.bagsurb.ru/about/journal/scientific_seminars/KUZMINYKH.pdf (дата обращения: 3.07.2018).

278. Куліцька Н.В., Орлик О.В. Економічна безпека туристичних підприємств. Інформатика та інформаційні технології: матеріали студ. наук. конф. (20 квітня 2015 р.). Одеса: ОНЕУ, 2015. С. 68–69.

279. Куц М.О. Про особливості тлумачення терміна «імплементация». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 133–138. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_2/133.pdf, (дата звернення 21.09.2018).

280. Куцай Н.С. Проблеми дослідження підходів до трактування поняття «інноваційний потенціал регіону». URL: [http:// vlp.com.ua/node/741](http://vlp.com.ua/node/741) (дата звернення 17.11.2017).

281. Кучеренко В.С. Особливості та сучасні тенденції управління туристичною сферою. URL: <http://zavantag.com/docs/index-22506858.html?page=28>. (дата звернення: 15.05.2018).

282. Ладонько Л.С. Детермінанти стратегії формування інноваційного потенціалу промисловості в регіонах України: монографія. Чернігів – Херсон: ЧНТУ. 2014. 423 с.

283. Лазарев В.Н., Пирогова Е.В., Кангро М.В. Организационный потенциал предприятия: учеб. пособ. Ульяновск: УлГТУ, 2016. 190 с.

284. Лазаренко Ю.О. Інноваційна активність підприємства як економічна категорія. *Стратегія економічного розвитку України*. 2010. Вип. 26–27. С. 40–48.

285. Лазаренко Ю.О. Передумови запровадження відкритих інновацій у підприємницькому секторі України. *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15). С.179–183. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/12/42.pdf> (дата звернення: 11.07.2018).

286. Лаптева Е.А. Развитие методов оценки инновационного потенциала промышленных предприятий: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Саратов. 2014. 150 с.

287. Лаптева Е.А. Классификация факторов развития инновационного потенциала предприятия. URL: <http://naukarus.com/klassifikatsiya-faktorov-razvitiya-innovatsionnogo-potentsiala-predpriyatiya> (дата звернення: 24.05.2018).

288. Левицька І.В., Постова В.В. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування. *Вісник ЖДТУ*. 2016. № 4 (78). С.158–169.

289. Левченко Ю.Г. Сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства. *Управління сучасним підприємством: матеріали VIII Міжнар. наук.-прак. конф., 22–23 березня 2012 р. Київ: НУХТ. 2012. С. 205–206.*

290. Лепа Р.Н., Градинарова А.А. Модель оценки конкурентоспособности предприятий туристического бизнеса с использованием рефлексивного подхода. *Економіка промисловості*. 2006. № 1. С. 100–108.

291. Линькова Н.В., Меркушева А.А. Инновационный потенциал предприятия: подходы к определению и формирование системы показателей. *Вестник ПНИПУ*. 2014. С. 306–310. URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=21665806>. (дата обращения: 11.04.2018).

292. Лисенко О.А. Класифікація бізнес-процесів на промислових підприємствах: теоретичні аспекти. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 190–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_2_29 (дата звернення: 16.06.2018).

293. Лисин Б.К., Фридляков В.Н. Инновационный потенциал как фактор развития. *Инновации*. 2002. № 7. С. 25–26.

294. Литвин З.Б. Необхідність аналізу інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 25. № 2. С. 99–107.

295. Лихачев Д.С. Через хаос к гармонии. Очерки по философии художественного творчества. С. Петербург. 1999. URL: <https://www.lihachev.ru/lihachev/bibliografiya/5232/> (дата звернення: 4.07.2019)

296. Лозовський О.М., Глухова Н.В. Управління інноваційною діяльністю на підприємствах. *Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону*. 2012. С. 103–107.

297. Лойко В.В., Бродюк І.В. Інвестиційна стратегія в системі стратегічного набору підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 363–365.

298. Лохман Н.В. Аутентифікація понятійно-категоріального апарату системи інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 21. С. 137–141.

299. Лохман Н.В. Площини розуміння та вживання терміну «потенціал»: *Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних викликів*: матеріали II міжнар. наук.-прак. інтернет-конф. (Київ, 5 жовтня 2018 р.). С. 308–310.

300. Лохман Н.В. Теоретичний базис категорії «потенціал»: *Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток* : матеріали Міжнар. наук.-прак. конф. (Львів, 29 вересня 2018 р.). ГО «Львівська економічна фундація». Львів: ЛЕФ, 2018. 120 с. С. 44–48.

301. Лохман Н.В. Методологічні засади дослідження інноваційного потенціалу туристичних підприємств: *Модернізація фінансово-кредитної системи України: виклики глобалізації*: матеріали Всеукр. наук.-прак. конф. (Кривий Ріг, 20 березня 2019 р.). Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2019. С. 94 – 97.

302. Лохман Н.В. Когерентність статичного аспекту інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 32. С. 101–105.

303. Лохман Н.В. Провокатори інноваційного потенціалу, як передумови розвитку країни: *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз*: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конференції (Дніпро, 26–27 квіт. 2018 р.). 2018. Т.1. Нац. метал. академія України. 390 с. С. 106–109.

304. Лохман Н.В. Ідентифікація детермінантів інноваційного потенціалу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Т. 29 (68). № 5. С. 58 – 61.

305. Лохман Н.В. Категоріальні аспекти діалектики інноваційного простору. *Торгівля і ринок*. Кривий Ріг. 2018. № 43. С. 130–136.

306. Лохман Н.В. Морфологічний підхід до характеристики інноваційної інфраструктури. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 13. С. 225–231.

307. Лохман Н.В., Пасічник Н.В. Ідентифікація об'єктів інноваційної інфраструктури. *Інтелект XXI*. К. 2017. С. 170–173.

308. Лохман Н.В. Організація взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності в малому підприємстві на основі розвитку трансферу технологій. *Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. Вип. 31. Т. 2. С. 74 – 80.

309. Лохман Н.В. Аналіз категорії «інноваційний кластер». *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2 (51). С. 32 – 36.

310. Лохман Н.В. Концептуальні засади розуміння інноваційного підприємства: *Сучасні технології менеджменту забезпечення сталого розвитку економіко-правових систем в умовах євроінтеграції*: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. (Черкаси, 18–19 квітня 2019 р.). С. 69 – 71.

311. Лохман Н.В. Розвиток категорії «інноваційне підприємство»: *Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем управління*: зб. матеріалів II всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 25 лютого 2019 р.). С. 138 – 142.

312. Лохман Н.В. Взаємозв'язок туристичного сектору з іншими секторами економіки при формуванні інноваційного потенціалу: *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики*: зб. матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конф., (Кривий Ріг, 26 квітня 2019 р.). Кривий Ріг. ДонНУЕТ, 2019. С. 112 – 114.

313. Лохман Н.В. Інклюзивний характер ефекту інноваційної діяльності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. Бердянськ. 2017. № 2 (38). С. 30 – 34.

314. Лохман Н.В. Дослідження взаємозв'язку життєвого циклу підприємства та його інноваційна діяльність. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса: ОДЕУ. 2007. Вип. 28. С. 87 – 90.

315. Лохман Н.В. Формування інноваційної стратегії торговельних підприємств. *Торгівля і ринок України: Темат. зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. Вип. 23, Т.1. С. 178–183

316. Лохман Н.В. Систематизація процесу дослідження розвитку інноваційного туристичного потенціалу. *Менеджер. Вісник Донецького*

державного університету управління (Серія: «Економіка»). 2018. № 4 (68). С. 38–42.

317. Лохман Н.В. Рейтинговий аналіз стану туристичної галузі в Україні. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління (Серія: «Економіка»)*. 2019. № 5 (69). С. 82–87.

318. Лохман Н.В. Ретроспективний індексний аналіз інтенсивності інноваційної діяльності в Україні. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління «проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку» Серія «Економіка»*. 2017. Т. XVII. Вип. 303. 235 с. С. 103–109.

319. Лохман Н.В. Визначення інноваційного рейтингу регіонів України на основі статистичних показників промисловості. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5791> (дата звернення: 3.07.2018).

320. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Аналіз інноваційної діяльності підприємств Донецької області на сучасному. *Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУЕТ. 2008. Вип. 26. Т. 2. С. 118–125.

321. Лохман Н.В. Визначення інноваційного статусу регіонів на прикладі підприємств туристичної галузі України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 189–193.

322. Федан Д.М., Лохман Н.В. Регіональний аспект інноваційної активності сучасних підприємств: *Економіка і управління в умовах глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.* Донецьк: ДонНУЕТ. 2010. С. 333–336.

323. Лохман Н.В. Інформаційне забезпечення створення інновацій на підприємстві. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. Луцьк. 2017. № 19. С. 150–157.

324. Лохман Н.В. Алгоритм пошуку і генерації інноваційної ідеї на підприємстві: *Актуальні проблеми управління соціально-економічними*

системами: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Луцьк, 7 грудня 2017 р.). Ч. 2. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. 324 с. С. 206–208.

325. Лохман Н.В. Визначення статусу туристичних підприємств залежно від оцінки інноваційного потенціалу. *Вісник ВІЕМ*. 2018. № 22. С. 138–146.

326. Лохман Н.В. Алгоритм дослідження інноваційного клімату: *Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє*: Матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Ірпінь. 2017. С. 295–297.

327. Лохман Н.В. Визначення інноваційної компетентності підприємства на основі його інноваційних компетенцій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 26. Ч.1. С. 152–155.

328. Лохман Н.В., Пасічник Н.В. Семантичний аналіз управління інноваційним підприємством. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28. С. 179–182.

329. Лохман Н.В. Концептуальні засади управління інноваційним підприємством. *Економіка. Бізнес-адміністрування. Право. Журнал Київського університету ринкових відносин*. 2018. № 3. С. 118–129.

330. Лохман Н.В. Систематика функцій управління інноваційним підприємством: Соціально-економічні проблеми сучасності: матеріали II Всеукр. науково-практ. інтернет-конференції. ДонДУУ. Маріуполь, 2018. С. 64–67.

331. Лохман Н.В. Імперативи розвитку управління інноваційним підприємством: *Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення*: матеріали II Міжн. наук-практ. інтернет-конф. (Кривий Ріг, 27 квітня 2018 р.). Кривий Ріг. ДонНУЕТ. С. 335–338.

332. Лохман Н.В. Систематизація принципів управління інноваційним підприємством: *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Кривий Ріг, 25 травня, 2018р.). Кривий Ріг. ДонНУЕТ. С. 150–153.

333. Лохман Н.В., Берідзе Т.М., Пасічник Н.В. Мотиваційні механізми інноваційної інфраструктури: сутність, наслідки: *International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings. Part II. November 17th, 2017. Le Mans, France: Baltija Publishing. 172 pages. P. 1–3.*

334. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Підсистема контролю за реалізацією функцій щодо управління інноваційною діяльністю підприємства: *Реформування економіки України: стан та перспективи: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. Київ: МІБО КНЕУ, 2008. С. 88–90.*

335. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Процес управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах. *Торгівля і ринок України. 2015. С. 151–160.*

336. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Розробка активної інвестиційної стратегії інжинірингових підприємств. *Науковий вісник Національного гірничого університету. 2017. № 5. С.131–136.*

337. Лохман Н.В., Берідзе Т.М. Аналіз інвестиційної стратегічної поведінки підприємства. *Scientific Journal Virtus, 2017. № 16. С. 189–192.*

338. Лохман Н.В. Контент-аналіз інноваційної політики підприємств: *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 30 вересня 2018. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/>*

339. Лохман Н.В., Буткевич В.І. Формування інвестиційної привабливості підприємства на основі інтегральних оцінок: *Наукова школа маркетингового менеджменту: 20 років творчої діяльності: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. С. 200–201.*

340. Лохман Н.В. Берідзе Т.М., Мезенцева Н.М., Нікульнікова Т.Г. Системний підхід до моделювання управлінських ситуацій. *Бізнес-новігатор. 2018. № 4 (47). С. 87–90. URL: <http://www.business-navigator.ks.ua/2018>.*

341. Лохман Н.В. Інноваційна політика торговельного підприємства в умовах маркетингової орієнтації. *Торгівля і ринок України: Темат. зб. наук. праць*. Донецьк: ДонНУЕТ. 2008. Вип. 25. Т. 2. С. 204–211.
342. Лохман Н.В. Імплементация інноваційного проекту на підприємстві. *Торгівлі і ринок*. Кривий Ріг. 2017. № 42. С. 40–45.
343. Лохман Н.В. Модель інноваційної платформи підприємства. *Вісник ДонНУЕТ*. Кривий Ріг. 2017. № 67. С. 25–34.
344. Лохман Н.В. 3D-модель інноваційного процесу. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління» серія «Економіка»*. Маріуполь. 2017. № 3 (67). С. 85–90.
345. Лохман Н.В. Консолідація бізнес-процесів в рамках інноваційної діяльності підприємства. *Економіка, фінанси, право*. Київ. 2017. № 10. С. 34–37.
346. Lokhman N. Innovative activities of machine-building enterprises. *Herald of Kyiv national university of trade and economics*. Kiev. 2017. № 6 (116). С. 82–89.
347. Лохман Н.В. Інноваційний потенціал туристичних підприємств: парадигма сучасного розвитку : монографія. Кременчук : ПП Щербатих О.В. 2019. 506 с.
348. Лохман Н.В. Інноваційний базис ефективного економічного управління підприємством. С. 65–80. Інноваційні механізми економічного управління підприємством: монографія / під ред. проф. Л.В. Фролової. Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д.О. 2016. 492 с.
349. Лохман Н.В. Детермінанти соціально-економічного розвитку підприємств регіону. *Торгівля і ринок України: темат. зб. наук. праць*. 2016. Вип. 39. С. 113–121.
350. Лохман Н.В. Розробка інноваційної стратегії розвитку підприємства. *Вісник ДонНУЕТ*. 2016. № 65. С. 5–10.
351. Лохман Н.В. Визначення інноваційної активності торговельних підприємств: *Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення*:

матеріали Міжнар. науково-практ. конф. Донецьк: ДонДУЕТ, 2007. Т. II. С. 244 – 246.

352. Лохман Н.В. Організація інноваційної діяльності торговельних підприємств: *Управління інноваційним розвитком підприємств України в умовах світових інтеграційних процесів*: матеріали всеукр. наук.-практ. конфер. молодих вчених. Дніпропетровськ: ПДАБА. Т. 2. 2007. С. 53–55.

353. Лохман Н.В. Провокатори розвитку інноваційного потенціалу. *The scientific heritage*. Budapest, Hungary. 2019. P.2. № 32. С. 13–18.

354. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Складові підсистеми методичної підтримки контролінгу інноваційної діяльності торговельного підприємства: *Розвиток наукових досліджень 2008*: зб. матеріали IV міжнар. науково-практич. конф. Полтава. «Інтер-Графіка». 2008. С. 21 – 25.

355. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Система організації інвестиційної діяльності підприємства. *Research: tendencies and prospects*. Mexico City, Mexico. 2017. С. 93–95.

356. Лохман Н.В., Поспешна К.М. Дослідження методів оцінки стратегічного потенціалу як основи стратегічного управління підприємством. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21 травня 2015 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган–Барановського, 2015. С. 20–23.

357. Луцька Н.І., Криховецький І.З. Маркетингова інноваційна стратегія розвитку туристичного бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 6. С. 27–30.

358. Лященко О.В. Проблеми оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2 (20). С. 176–180.

359. Мазнев Г.Є. Управління інноваційним розвитком аграрних підприємств. *Актуальні проблеми інноваційної економіки. Всеукраїнський науковий журнал*. 2017. № 2. С. 32–41.

360. Макаренко М.В. Управління економічним потенціалом регіону як основою формування конкурентних переваг регіону. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 4 (130) С. 217–224.

361. Макаренко М.В. Оцінка інноваційного потенціалу як інструмент управління інноваційним розвитком регіону. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3. Т. 1. С. 62–71. URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/> (дата звернення: 21.05.2018).

362. Макарова Г.С. Формування економічного потенціалу будівельного підприємства. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 7–8. С. 47–49.

363. Макаренко М.А., Лопатин Д.А. Кадровый инновационный потенциал в системе инновационного потенциала организации. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kadrovyyu-innovatsionnyu-potentsial-v-sisteme-innovatsionnogo-potentsiala-organizatsii> (дата звернення: 6.06.2018).

364. Малахова Н.Н., Ушаков Д.С. Инновации в туризме и сервисе. Ростов-на-Дону: Издательский центр МарТ, 2008. 224 с.

365. Малинина С.Е. Проблемы оценки экономической эффективности инновационных проектов. *Креативная экономика*. 2014. № 4 (88). С.16–27.

366. Маловичко С.В. Електронна торгівля: теоретичні основи, механізм управління та стратегії розвитку: монографія. Кривий Ріг: Вид. Оксан-принт, 2015. 400 с.

367. Малыгина А.А. Системный анализ деятельности туристического предприятия. *Информационные управляющие системы и компьютерный мониторинг*: матеріали наук.-практ. конф. (Донецьк, 19 мая 2013 г.). Донецьк: ДоННТУ, 2013. С. 597–600.

368. Мальцев В.С., Кореняко Г.І. Порівняльна оцінка інноваційного розвитку регіонів України з використанням досвіду Євросоюзу. 2013. № 1. С. 51–59. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201301/re201301_051_MaltsevVS,KorenyakoGI.pdf (дата звернення: 17.06.2018).

369. Малюта Л.Я. Особливості моделювання інноваційних процесів на підприємстві. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2012. Вип. 8 (2). С. 166–173. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2012_8%282%29__29 (дата звернення: 3.07.2018).

370. Маричева К.В. Инновационный потенциал предприятия как фактор конкурентоспособности. *Экономика и менеджмент инновационных технологий*. 2013. № 3. URL: <http://ekonomika.snauka.ru/2013/03/1655> (дата обращения: 11.01.2018).

371. Маришли Ш.Э., Романова Н.Д. Инновационный потенциал как основа для управления экономической безопасностью предприятия. *NovaInfo.Ru*. 2016. № 56. С. 1–4.

372. Марченкова Л.М. Экономические аспекты содержания инновационного потенциала. *Российское предпринимательство*. 2008. № 2. URL: <https://creativeconomy.ru/lib/3012> (дата обращения 21.10.2018).

373. Маршук Л.М. Теоретичні засади формування ресурсно-фінансового потенціалу підприємства. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 99–102.

374. Маслак О.І., Безручко О.О., Маслак М. В. Управління інноваційним потенціалом підприємства в умовах циклічності. *Економіка і організація управління*. 2014. № 1 (17) – 2 (18). С. 166–173.

375. Маслак О.І., Квітковська Л.А. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2010. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=298> (дата обращения: 4.03.2018).

376. Маснавиева Г.Ф. Управление инновационным развитием предприятий. *Управление экономическими системами: Электронный науч. журнал*. 2011. № 10. URL: <http://uecs.ru/uecs-34-342011/item/732-2011-10-29-06-27-06> (дата обращения: 25.06.2018).

377. Матвейкин В.Г., Дворецкий С.И., Минько Л.В., Таров В.П., Чайникова Л.Н., Летунова О.И. Инновационный потенциал: современное

состояние и перспективы развития: монография. Москва: «Издательство Машиностроение-1», 2007. 284 с.

378. Матросова В.О., Гончар Ю.В., Романчук К.В. Сучасні теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ». Серія : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2013. № 66. С. 86–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vcpitp_2013_66_15 (дата обращения 14.09.2018).

379. Матросова В.О., Матросов О.Д. Сутність та складові інноваційного потенціалу як основа управління інноваційною діяльністю. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПИ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес і ефективність виробництва*. Харків : НТУ «ХПИ». 2011. № 26. С. 80–86.

380. Мелень О.В. Дослідження та аналіз розвитку моделей інноваційного процесу на промислових підприємствах. *Вісник ЖДТУ*. 2013. № 1 (63). С. 287–290.

381. Мельник І.Ю., Бояринова К.О. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. 2012. Вип. 6 URL: <http://probleconomy.kpi.ua/ru/node/257> (дата звернення: 14.06.2018).

382. Мельник О.Г. Інноваційний прибуток як джерело фінансування інновацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 8 (98) С. 109–115. URL: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/34/2309-innovacijnij-pributok-yak-dzherelo-finansuvannya-innovacij> (дата звернення: 14.06.2018).

383. Мельник Ю.М. Інноваційна стратегія підприємства як джерело його конкурентних переваг. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Вип. 4. Т. 7. С. 67–72.

384. Мельник С.І. Оцінка складових формування інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 5. Т. 3. С. 103–10.

385. Мельник Ю.М. Інноваційна стратегія підприємства як джерело його конкурентних переваг. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Т. 7. Вип. 4. С. 67–72.

386. Миколаїв А. Инновационное развитие и инновационная культура. *Наука и наукознание*. 2001. № 2. С. 54–64.

387. Миколайчук І.П. Формування механізму управління розвитком інноваційного потенціалу підприємства. *Агросвіт*. 2015. № 12. С. 43–49.

388. Милашовская О.І., Грянило А.В., Удут М.М. Інноваційний потенціал підприємств готельно-ресторанного бізнесу регіону. *Економіка і суспільства*. 2017. Вип. 8. С. 431–435.

389. Миляева Л.Г. Билоусов Д.А. Уточнение понятия инновационный потенциал, базирующееся на методике структурированных процедур. *Инновации*. 2008. № 12 (122). С. 100–102.

390. Миронов Ю.Б. Особливості використання інвестицій у спеціальній економічній зоні «Курортополіс Трускавець». *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. Вип. 19. С. 439–443. URL: <http://www.infotour.in.ua/invest.htm> (дата звернення: 26.06.2018).

391. Миронова В.С. Оценка инновационного потенциала предприятия. *Креативная экономика*. 2012. № 1. С. 35–39.

392. Мирошниченко О. Инновационная активность промышленных предприятий Украины: состояния и тенденции. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2013. № 10 (151). С. 78–82.

393. Мирсаидов А.Б., Муртазоев О.К. Инновационный потенциал региональных промышленных систем. *Интернет-журнал «Науковедение»*. 2016. Том 8. № 2. URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/95EVDN216.pdf> (дата обращения: 2.11.2018).

394. Михайліченко Г.І. Інноваційний розвиток туризму: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. 608 с.

395. Михайліченко Г.І. Туристичний потенціал: методи оцінювання та інноваційний розвиток. *Проблеми економіки*. 2013. № 1. С.115–123. URL: http://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2013-1_0-pages-115_123.pdf (дата звернення 22.08.2018).

396. Михайліченко Г.І. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу. *Економіка. Управління. Інновації*. 2012. №1 (7). URL: http://tourlib.net/statti_ukr/myhajlichenko3.htm (дата звернення: 12.07.2018).

397. Михайліченко Г.І. Інноваційний потенціал туристичного підприємства. *Економіка розвитку*. 2013. № 1 (65). С. 110–117. URL: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/er131_65/e131mik.pdf (дата звернення: 19.04.2018).

398. Михайлова Л.І., Турчіна С.Г. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 248 с.

399. Мізюк Б.М., Полотай Б.Я. Особливості запровадження інновацій у туристичній індустрії. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2016. Вип. 51. С. 45–49.

400. Мілашовська О.І., Грянило А.В., Удут М.М. Інноваційний потенціал підприємств готельно-ресторанного бізнесу регіону. *Економіка і суспільство*, 2017. Вип.8. С. 431–435.

401. Мінняйленко І.В., Микитенко О.В. Науково-методичні аспекти оцінювання потенціалу підприємств легкої промисловості. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2011. № 1. С. 31–35.

402. Мірошніченко О. Ю., Карюк В. І. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=298> (дата оброблення: 20.11.2018).

403. Могилів Ю.М. Інноваційні ресурси, структуризація та методи оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Прометей*. 2008. № 2 (26). С.93–98.

404. Мойсеєнко І.П. Інвестування: навч. посібник. Київ, 2006. 490 с.
405. Мойсеєнко І.П., Ревак І.О., Демчишин М.Я. Моделювання економічної безпеки держави за параметрами інтелектуального потенціалу. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 12. С. 278–285.
406. Моисеенко Н.В., Куприна А.В. Управление инновациями в организации. *Креативная экономика*. 2008. № 6. С. 14–19.
407. Молчанова О.П. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / под ред. О.П. Молчановой. Москва: Вита-Пресс, 2001. 272 с.
408. Момонт Т.В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємствами туристичної сфери. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. № 1. С. 34–41.
409. Монастырный Е.А. Инновационный кластер. *Инновации*. 2006. № 2 (89). С. 38–43.
410. Мордовцев А.С. Прогнозирование индикаторов цели в рамках регионального мониторинга социально экономического развития. *Экономика Крыма*. 2013. № 3 (44). С. 112–116.
411. Мосейко В.О., Князев С.А. Определение инновационного потенциала предприятия на основе факторного подхода. *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2008. № 2 (13). С.28–34
412. Москалюк О.В., Черномазук А.Г. Мотивація інноваційної діяльності на підприємстві. 2014. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=75669> (дата звернення 17.08.2018).
413. Мукашева С. Анализ инновационного потенциала предприятий в РК. *Вестник КазНУ*. 2011. № 84. URL: <http://be.kaznu.kz/index.php/math/article/view/722> (дата обращения: 6.06.2018)
414. Нагорняк Г., Головка С. Інновації як пріоритетні напрямки розвитку туристичної сфери в Україні. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2008. № 1 (1). URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/1809/7/Nahornyak_Golovko__COVER.png (дата звернення 25.08.2018).

415. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 251–263.

416. Наука, технології та інновації. Укрстат. 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 11.07.2018).

417. Наукова та інноваційна діяльність України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України, Київ. 2018. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 11.07.2018).

418. Незвещук-Когут Т.С. Удосконалення управління діяльністю туристичних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 «економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)»; Херсонський національний технічний університет. Херсон, 2012. 23 с.

419. Некрасова Л.А., Моніч О.В. Процес формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства та його проблеми. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5. С. 204–207.

420. Нестеров А.К. Інноваційне підприємство. *Освітня енциклопедія ODiplom.ru*. URL: <http://xku.qqq.in.ua/articles/innovacijne-pidpriemstvo.html> (дата звернення: 26.05.2018).

421. Нестерова Н.А. Управление инновационным развитием предприятия в условиях нестабильной рыночной среды. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2015. Т. 33. С. 41–45. URL: <http://e-koncept.ru/2015/95393.htm> (дата звернення 20.08.2018).

422. Никифоров Б. Інноваційний розвиток туристичних підприємств: напрями змін та фактори впливу. 2014. URL: <https://blog.liga.net/user/bnikiforov/article/14068> (дата звернення 7.06.2018).

423. Нікітін Ю.О., Рукас-Пасічнюк В.Г., Невмержицький В.М. Спільні та відмінні ознаки інноваційного та інвестиційного потенціалу підприємства. *Водний транспорт*. 2016. Вип. 1. С. 87–94. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 25.05.2018).

424. Ніколенко Г.О. Роль інноваційного потенціалу у розвитку регіонів України. *SWorld*. – 2012. URL:

<http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/conference/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/oct-2012> (дата звернення: 22.07.2018).

425. Новиков В.С. *Инновации в туризме: учеб. пособ.* Москва: Академия, 2007. 208 с.

426. Новицкий Н.А. *Инновационная экономика России: теоретико-методологические основы и стратегические приоритеты.* Москва: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 328 с.

427. Нуреев Р.М., Симаковский С.А. *Инновационный потенциал России в условиях экономических санкций: резервы роста. Вопросы регулирования экономики.* 2016. Том 7. № 4. С. 32–47. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnyu-potentsial-rossii-v-usloviyah-ekonomicheskikh-sanktsiy-rezervy-rosta> (дата обращения: 29.04.2018).

428. Овчинников В.Н., Кетова Н.П. Системодополняющий эффект взаимодействия инновационного потенциала и институциональной среды региона. *Экономика региона.* 2016. Т. 12. Вып. 2. С. 537–546.

429. Оленець А.Г. *Формування й оцінка інноваційного потенціалу України. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2008. Вип. IV. Т. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2008_4_1/12.pdf (дата звернення 12.11.2018).

430. Омельчак Г.В. *Концептуальні основи розвитку інноваційного потенціалу підприємств. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2014. № 2 (77). С. 113–118.

431. Орехова К.В. *Формування інвестиційної стратегії підприємства. Інвестиції: практика та досвід.* 2014. № 21. С. 14–17.

432. Орлов В.В. *Концепція управління інноваціями у маркетинговій товарній політиці підприємств. Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* 2013. № 4 (42). С. 232–236.

433. Осьмьоркіна Н.М. Особливості інновацій у розвитку туристичної галузі України. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/osmiorkina.htm (дата звернення: 12.06.2018).

434. Павлиш Є.В. Детерминанты инновационного потенциала региона в международной среде диффузии инноваций. *Экономическая наука сегодня*. 2017. № 5. С. 235–252.

435. Павлова В.А., Горіна Г.О. Ідентифікація пріоритетних векторів адаптації туристичної галузі України до умов інтеграційних процесів. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2016. № 2 (21). С. 107–117.

436. Павлова Е.А., Смирнова Л.А. Влияние факторов внешней среды на формирование инновационного потенциала предприятия. *Фундаментальные исследования*. 2015. № 5–3. С. 640–644. URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=38314> (дата обращения: 18.03.2018).

437. Павлова Е.А., Смирнова Л.А. Оценка конкурентных преимуществ предприятия на основе анализа его инновационного потенциала. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 1–1. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17988> (дата обращения: 10.02.2018).

438. Павлов Б.П. Система показателей народнохозяйственной эффективности освоения инновационного потенциала. *Вестник Казанского технологического университета*. 2008. № 4. С. 168–173.

439. Панухник О. Інноваційний потенціал регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу: передумови формування та векторність управління. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2 (49). С. 5–12.

440. Парасій-Вергуненко І.М. Організаційно-методичні аспекти аналізу інноваційного розвитку підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. Вип. 1(2). С. 181–186.

441. Пархоменко Т.В., Красношарпа В.В. Формування системи управління інноваціями на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2014. № 4.

URL: [http://www.economy.nayka.com.ua /?op=1&z=2940](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2940) (дата звернення 19.08.2018).

442. Паулик А.Я. Проблеми та перспективи розвитку інноваційного потенціалу економіки регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2015. Вип. 2(4). С. 169–175 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2%281%29__31

443. Петрова Д.А., Доня В.І. Інноваційне підприємство, як форма реалізації інтелектуальної власності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2010. Т.1. URL: <http://eir.pstu.edu/handle/123456789/738> (дата звернення: 25.05.2018).

444. Петровская Ж.А. Инновационный потенциал экономического роста: сущность, структура, показатели. *Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета*. 2009. № 2 (26). С. 183–187. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnyu-potentsial-ekonomicheskogo-rosta-suschnost-struktura-pokazateli> (дата обращения: 7.12.2018).

445. Пешко А.В., Назаренко А.В. Інвестиційна стратегія управління компанією. *Державне будівництво*. 2007. № 1 (2). URL: <http://www.kbuaa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/2/01.pdf> (дата звернення 22.02.2019).

446. Пижук О.І., Багнюк В.І. Оцінювання реалізації інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2017. Вип. 15. С. 283–287.

447. Пилипенко А.А. Проектування системи стратегічного обліку промислового підприємства. *Проблеми економіки*. 2009. № 3. С. 36–46.

448. Пілько А.Д. Прогнозування соціально-економічних процесів. Івано-Франківськ, 2011. 245 с.

449. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. Вип. 27. Т. 1. С. 30–34.

450. Погорелов Ю.С. Розвиток підприємства: поняття та види. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 88. С. 75–81.

451. Погріщук Б.В., Кіщак І.Т., Рудь І.Ю. Формування стратегії інвестиційної діяльності підприємств. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки (збірник наукових праць)*. 2013. Вип. 5. С. 66–70.

452. Пожуєва Т.О. Інноваційні стратегії та економічний розвиток. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2011. № 44. С. 189–192.

453. Пожуєва Т.О. Сучасні підходи до управління інноваційною діяльністю підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 1 (44). С.103–109.

454. Пожуєва Т.О. Інноваційна стратегія підприємства в сучасних умовах. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 1 (17). С. 163–166. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/45445> (дата звернення 22.08.2018).

455. Полонська Л.А., Лохман Н.В. Інноваційна політика торговельних підприємств: теорія та методологія: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2008. 221с.

456. Полякова А.П. Инновационный потенциал в инновационном развитии региона. *Известия ИГЭА*. 2014. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnyu-potentsial-i-ego-rol-v-innovatsionnom-razviti-i-regiona> (дата обращения: 24.04.2018).

457. Попель С.А. Побудова тривіневого механізму формування інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 27. С. 347–353.

458. Портер Е. Майкл Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс. 2005. 454 с.

459. Пріб К.А. Інвестиційна складова управління розвитком підприємства. *Інтелект XXI*. 2015. № 1. С. 77–85.

460. Прийма Л.Р., Кулиняк І.Я. Розвиток підприємства: сутність поняття. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22. С.236–241.

461. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV / Верховна Рада України. *Голос України*. 2002. №144. С.10–15.

462. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Законом України від 8 вересня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 3715-VI. Ст.166.

463. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. № 324 / 95 – ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/> (дата звернення: 17.04.2018).

464. Проект «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». URL: http://www.in.gov.ua/files/content/part_3111.pdf (дата звернення: 12.11.2018).

465. Прокофьев К.Ю. Инновационный потенциал региона: сущность, структура. *Региональная экономика: теория и практика*. 2013. № 30 (309). С. 12–19.

466. Проценко Н.Б. Управління інноваційним розвитком підприємств. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 1. С. 81–85.

467. Прохорова В.В., Давидова О.Ю., Проценко В.М. Інноваційні стратегії розвитку підприємств туристичної індустрії як креативна форма організації підприємницької діяльності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 63. С.207–215.

468. Пулин П.А. Инновационный потенциал предприятия. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. Т. 34. С. 221–223. URL: <http://e-koncept.ru/2016/56766.htm>. (дата обращения: 30.10.2018).

469. Пучкова С.І. Інновації у практиці управління персоналом на сучасних підприємствах. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2008. Вип. 34. С. 140–147.

470. Радзівіло І.В. Механізм формування інноваційного потенціалу промислового підприємства на основі застосування системно-динамічного підходу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 14. С. 63–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2012_14_19 (дата звернення: 20.03.2018).

471. Радзівіло І.В. Механізм формування інноваційного потенціалу промислового підприємства: структуризація та ідентифікація елементів.

Ефективна економіка. 2012. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_50 (дата звернення: 26.07.2018).

472. Радіонова Н.Й. Сучасні проблеми інноваційного розвитку підприємств. *Інноваційні стратегії підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічної безпеки регіонів України* : матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених (Донецьк, 25 березня 2008 р.). Донецьк. С. 206–207.

473. Рассказова Ж.В. К вопросу о соотношении понятий «компетенция» и «компетентность». *Молодой ученый*. 2014. № 7. С. 536–538. URL: <https://moluch.ru/archive/66/11008/> (дата звернення 27.08.2018).

474. Рахимова С.А. Управление инновациями и инновационными процессами. *Вестник Омского университета. Серия «Экономика»*. 2013. № 4. С. 146–151.

475. Рега М.В. Туристичний бізнес в економічному просторі України. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2009. № 19. С. 299–303.

476. Регіональні перспективи розвитку технопарків. URL: <http://www.raexpert.ru/researches/technopark/part4/> (дата звернення: 21.10.2018).

477. Редько Н.В. Інноваційні стратегії управління підприємствами виробництва безалкогольних напоїв. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 26–29.

478. Рейтинг лучших туроператоров Украины. Портал Delo.Ua. URL: <https://old.delo.ua/rates/travel-agencies-rating/id/akkord-tur-058/> (дата звернення: 29.04.2018).

479. Рейтинг национальных систем высшего образования. Гуманитарная энциклопедия. Центр гуманитарных технологий, 2006–2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/u21-ranking-of-national-higher-education-systems/info> (дата обращения: 12.07.2018).

480. Рейтинг эффективности национальных систем образования. Гуманитарная энциклопедия. Центр гуманитарных технологий, 2006–2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-index-of-cognitive-skills-and-educational-attainment/info> (дата обращения: 12.07.2018).

481. Рейтинг лучших университетов мира по версии Times Higher Education. Гуманитарная энциклопедия. Центр гуманитарных технологий, 2006–2018. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/the-world-university-rankings/info> (дата обращения: 12.07.2018).

482. Рейтинг стран мира по уровню развития информационно-коммуникационных технологий. Информация об исследовании и его результатах. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/ict-development-index/ict-development-index-info>. (дата обращения: 12.07.2018).

483. Римар М.В., Ликун Н.В. Етапи та принципи здійснення інноваційної діяльності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*. 2012. № 725. С. 360–365.

484. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 136с.

485. Родионова И.В. Методы оценки инновационного потенциала промышленных предприятий. *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*. 2012. С. 236–242. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metody-otsenki-innovatsionnogo-potentsiala-proizvodstvennyh-predpriyatiy> (дата обращения: 12.02.2018).

486. Розвиток: академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). URL: <http://www.sum.in.ua/s/rozvytok>. (дата звернення: 12.05.2019).

487. Розвиток (значення). Вікіпедія. URL: http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Розвиток_значення (дата звернення: 23.06.2019).

488. Романенко Є.О., Чаплай І.В., Сучасний інструментарій управління інноваційним розвитком підприємства. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8). Ч. 2. С. 268–275.

489. Романова М.М. Инновации в индустрии туризма: *Инновации в науке*: Сб. ст. по материалам XXIX междунар. науч.-практ. конф. (29 января 2014 г.). Новосибирск: Изд. СибАК. 2014. №1 (26). URL: http://tourlib.net/statti_tourism/romanova2.htm (дата звернення 12.07.2018).

490. Романова Т.В. Іванець Л.О. Шляхи підвищення інноваційної активності промислових підприємств України. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_1_27 (дата звернення: 4.07.2019).

491. Русінко М.І. Теоретико-методичні підходи до визначення інноваційного потенціалу інноваційного розвитку будівельних підприємств. *Економіка і організація управління*. 2014. № 3 (19) – 4 (20). С. 221–225

492. Савчук С.Б. Методический подход к исследованию инновационного потенциала региона. *Качество. Инновации. Образование*. 2014. №8 (111). С. 35–43.

493. Садыкова Э.Ц., Очирова Г.Ю. Оценка ресурсов инновационного потенциала региона. *Фундаментальные исследования*. 2014. № 12–8. С. 1712–1716. URL: <https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=36427> (дата обращения: 10.12.2018).

494. Салтыков Н.А. Моделирование процесса управления инновационным потенциалом промышленного предприятия. *Вестник удмуртского университета. Экономика и право*. 2012. Вып. 2. С. 64–69.

495. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. / пер. с венг. Москва: Прогресс, 1990. 485с.

496. Сапа Н.В. Формування інноваційного механізму державного управління в умовах глобалізації. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 35. С. 55–69 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2008_35_7 (дата звернення 28.07.2018).

497. Сафаргалиев М.Ф. Факторы и принципы освоения инновационного потенциала промышленных предприятий. *Вопросы инновационной экономики*. 2011. № 10. С. 11–15. URL: <http://www.creativeconomy.ru/articles/15484/> (дата обращения: 13.07.2018).

498. Сафонов Е. Н., Паламаренко Г. А. Особенности формулирования целей инновационной стратегии предприятия в современных условиях хозяйствования. *Проблемы совершенствования управления предприятием в современных условиях. Сборник материалов межрегиональной научно-*

практической конференции. Пермский университет. Пенза. 2000. С. 92. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-innovatsionnym-potentsialom-predpriyatiya-1> (дата обращения: 3.11.2018).

499. Светуньков М.Г., Светуньков С.Г. Предпринимательство и инновации: монографія. Ульяновск: Изд-во УЛГТУ, 2010. 128 с.

500. Севастьянова С.А. Региональное планирование развития туризма и гостиничного хозяйства: учеб. пособ. Москва: КНОРУС, 2007. 256 с.

501. Селютін В.М., Андрієнко Г.В. Обґрунтування показників результативності в системі управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств. Бізнесінформ. 2014. № 12. С. 169–175.

502. Селютін В.М., Цун Л.М., Андрієнко Г.В., Селютін С.В. Управління інноваційною діяльністю туристичних підприємств: монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 225с.

503. Семенихин Г.В. Инновационная деятельность в Украине: проблемы и пути их преодоления. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1 (10). Т.1. С. 221–227.

504. Семенов В.Ф., Басюк О.В. Використання потенціалу нової економіки при формуванні регіональних інноваційних структур організації і управління туризмом: монографія. Одеса: Атлант, 2013. 356 с.

505. Семенова В.Г. Основные этапы формирования инновационной стратегии предприятия. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2007. Вип. 26. С. 290–294.

506. Семенюк О.М. Вибір та обґрунтування інноваційних стратегій підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка*. 2013. Вип. 3 (40). С. 80–83.

507. Сидорчук І.П. Критерії та показники оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудівної промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8. Ч.3. С. 127–131.

508. Сидорчук І.П. Сутність, структура та особливості оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 2 (45). С. 97–101

509. Сизоненко В.О., Овчаренко Л.В. Інноваційне підприємство – форма реалізації інтелектуальної власності. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. Т.18. 2000. С. 64–72.

510. Сильченко І.А. Ефективність інноваційної діяльності машинобудівних підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 3 (15). С. 79–82.

511. Скоробогатова Н.Є. Інноваційно-інвестиційний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи. *Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць*. 2010. № 7. С. 214–222. URL: http://economy.kpi.ua/files/files/39_kpi_2010_7.pdf (дата звернення: 11.07.2018).

512. Смагин С.В. Оценка и виды эффективности антикризисных инвестиционных проектов. *Вестник ОГУ*. 2009. № 4. С. 48–52.

513. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних сполучень / Укл. Л.О. Пустовіт, С.І. Скопенко, Г.М. Сюта, І.В. Цимбалюк. Київ: Довіра. 2000. – 1018 с.

514. Смородинова М.В. Многообразие подходов к определению понятий «компетентность» и «компетенция»: *Актуальные вопросы современной педагогики: материалы IV Междунар. науч. конф.* (Уфа, ноябрь 2013 г.). Уфа: Лайм, 2013. С. 16–18.

515. Соболева Т.О. Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу організації. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. С. 573–578. URL: <http://ena.lp.edu.ua>. (дата звернення: 14.06.2018).

516. Сокеркіна С.В. Развитие инновационного потенциала персонала в контексте динамических способностей организации. *Интернет-журнал «Наукovedение»*. 2015. Т. 7. № 5. URL: <http://naukovedenie.ru> (дата звернення: 27.05.2018).

517. Солоха Д.В. Концептуальні основи управління інноваційним потенціалом соціально-економічної системи регіону. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. Т. II. С. 201–221.

518. Сорочан В.О. Особливості інноваційних процесів в просуванні та комерціалізації туристичного продукту. *Молодий вчений*. 2015. № 329 (24). Ч. 2. С. 29–33.

519. Списак В.Т. Витрати в управлінні туристичним підприємством. *Управління економікою рекреаційних територій, галузей і підприємств: Зб. наук. праць НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень*. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд». 2008. 352 с.

520. Стадник В.В., Йохна М.А. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Київ : Академвидав, 2006. 463 с.

521. Старченко Г.В. Організаційне управління інноваційним розвитком проектно-орієнтованих підприємств: монографія. Харків: Вид-во «Діса плюс». 2015. 148 с.

522. Степанов А.Я., Иванова Н.В. Категория «потенциал» в экономике URL: www.marketing.spb.ru. (дата зверення: 17.02.2019).

523. Стоянець Н.В. Методологічні аспекти соціально-економічного розвитку регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер.: *Економіка*. 2015. Вип. 2. С. 208–213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2%282%29__39 (дата звернення: 23.06.2019).

524. Стоянова-Коваль С.С., Шабатура Т.С., Непочатенко В.О. Інвестиційні потоки к фактор нарощення інноваційного потенціалу підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2013. № 3 (8). С. 160–165

525. Стримуючі фактори запровадження інвестицій. URL: [http://tourlib.net/statti_ukr/myhajlichenko3.htm] (дата звернення: 25.06.2018).

526. Суева А.А. Региональная детерминанта инновационно-ориентированного развития фирмы: концепция, мониторинг, механизмы

реализации: автореф. дис. ... канд. экон. наук. 08.00.05. Ростов-на-Дону; ГОУ ВПО Ростовский государственный университет, 2006. 20 с.

527. Суязов В.Н., Плотников А.П. Оценка эффективности инновационного развития производственных организаций: монография. Москва: Восход, 2010. 240 с.

528. Сухоруков А.І., Харазішвілі Ю.М. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія. Київ: НІСД, 2012. 368 с.

529. Сюльдина Е.Б. Механизм планирования инновационной деятельности геофизического предприятия. *Электронный научный журнал «Нефтегазовое дело»*. 2012. № 2. С. 381–392 URL: <http://www.ogbus.ru>. (дата звернення 27.07.2018).

530. Тарасов А.Н. Моделирование процесса повышения инновационного потенциала предприятия на основе управления развитием его человеческого капитала: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Н. Новгород, 2010. URL: <http://www.dslib.net/economika-xoziajstva/modelirovanie-processa-povysheniya-innovacionnogo-potenciala-predpriyatija-na-osnove.html> (дата обращения: 13.08.2018).

531. Тарасова О.В. Вплив держави на формування інвестиційно-інноваційного потенціалу економіки України. *Економіка харчової промисловості*. 2015. № 1 (25). С. 66–70.

532. Тебекин А.В. Управление инновациями: монография / под ред. проф. А.В. Тебекина. Москва: РИО Российской таможенной академии. 2017. 454 с.

533. Темненко С.М. Методи оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Науково-технічний бюлетень*. 2012. № 1 (2). С. 474 – 477.

534. Темненко С.М., Чайковська О.І., Чудяк М.М., Остапів Н.В. Розробка оптимальної інноваційної стратегії підприємства. *Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин і Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок*. 2014. Вип. 15. № 2–3. С. 367–

371. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntbibt_2014_15_2-3_72 (дата звернення 26.02.2019).

535. Теребух А. А. Інноваційний імператив економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_8 (дата звернення: 14.08.2018).

536. Ткач В.О., Камушков О.С. Модель прогнозування економічної безпеки через чистий продукт туристичних підприємств Запорізької області. *Бізнес-новітатор*. 2013. № 1. С. 265–270.

537. Ткаченко А.М., Марченко К.А. Сучасні підходи до управління розвитком підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 1. С. 85–90.

538. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. Київ: Київ. нац.торг-екон.ун-т. 2006. 537 с.

539. Толмачова О.В. Система управління інноваційним потенціалом підприємств. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 3. С. 134–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2014_3_21 (дата звернення 25.08.2018).

540. Толстая Н.В. Інноваційний потенціал як важливий елемент стратегічного потенціалу харчових підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 8. Ч. 2. 102–105.

541. Тридід О.М. Розробка інвестиційної стратегії підприємства як напрям забезпечення його інвестиційної привабливості. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2011. № 1 (37). С. 92–99.

542. Трифилова А.А. Аналіз інноваційного потенціала підприємства. *Інновації*. 2003. № 6. С. 67–72.

543. Трифонова Ю.А. Диагностика состояния инновационного потенциала предприятия. URL: <https://docplayer.ru/44725262-Diagnostika-sostoyaniya-innovacionnogo-potenciala-predpriyatiya.html> (дата обращения: 24.06.2018).

544. Трухляева А.А. Сущность, условия и факторы формирования инновационного потенциала региональных хозяйственных систем. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия Экономика. Экология*.

2013. № 2 (23). С. 72–79. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/suschnost-usloviya-i-factory-formirovaniya-innovatsionnogo-potentsiala-regionalnyh-hozyaystvennyh-sistem> (дата обращения: 23.06.2018).

545. Туристична діяльність в Україні в 2017 р. Київ: Укрстат, 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.06.2018).

546. Узунов В.В. Інноваційний потенціал та особливості протікання інноваційного регіонального процесу. *Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2012. № 11. С. 11.

547. Український туристичний некомерційний сервер-довідник URL: <http://ukrproftour.kiev.ua/index.php?id=411> (дата звернення: 29.04.2018).

548. Урусова А.С. Инновационный потенциал несостоятельного предприятия как категория и его структура в системе антикризисного управления. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/suschnost-i-struktura-innovatsionnogo-potentsiala-predpriyatiya-v-sisteme-antikrizisnogo-upravleniya> (дата обращения: 3.05.2018).

549. Устіменко Л.М., Афанасьев І.Ю. Історія туризму: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2005. 320 с. URL: http://tourlib.net/books_history/ustymenko1-3.htm (дата звернення 22.08.2018).

550. Фарат О.В., Марущак М.В. Інноваційні напрями розвитку туристичної галузі Львівського регіону. *Економіка. Управління. Інновації*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_2_29 (дата звернення 12.07.2018).

551. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: учебник для вузов. Москва: ЗАО «Бизнес-школа»; «Интел-Синтез», 2000. 624 с.

552. Фахрисламов В.Г., Фахрисламова С.Г. Управление инновационным потенциалом организации – фактор конкурентоспособности: *Молодежь и наука*: сб. материалов VIII Всероссийской научно-технич. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых, посвященной 155-летию со дня рождения К.Э. Циолковского. Красноярск: Сиб. федер. ун-т., 2012. URL: <http://conf.sfu-kras.ru/sites/mn2012/thesis/s005/s005-158.pdf> (дата звернення 3.08.2018).

553. Федоренко В.Г. Інвестиційні процеси в промисловості України: монографія. Київ: Науковий світ. 2001. 296с.

554. Федотова І.В. Формування та вибір портфеля інноваційних проєктів підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2016. Вип. 27. С. 88–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ektk_2016_27_10 (дата звернення: 13.05.2018).

555. Федосова Р.Н., Пименов С.В. Современный инструментарий оценки эффективности инновационных проектов. *Вестник ОГУ*. 2009. № 5. С. 78–81.

556. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2011. Вип. 26. С. 121–126. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2011_26/zb26_14.pdf (дата звернення: 14.07.2018).

557. Федулова І.В. Інноваційний адаптаційний потенціал підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 10. С.59–64.

558. Федулова І.В. Класифікація інноваційних стратегій. *Теорії мікромакроекономіки: збірник наукових праць*. Академія муніципального господарства. 2010. № 35. С. 122–130.

559. Федулова І.В. Підходи до оцінки рівня готовності підприємства щодо інноваційного розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2011. № 124–125. С. 36–40

560. Федулова І.В. Теоретичне обґрунтування сутності інноваційного потенціалу. *Галицький економічний вісник*. 2007. № 4 (15). С. 43–51.

561. Федулова Л. «Інноваційна пауза» та «Інноваційний парадокс» України. *Економіст*. 2011. № 10. С. 46–52

562. Федулова Л.І. Концептуальні засади формування інноваційної системи підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. №10 (160). С. 195–205.

563. Федулова Л.І., Колош М.О. Інноваційний потенціал підприємства як фактор забезпечення результативності реструктуризації. *Наукові праці МАУП*. 2007. Вип. 3. С 48–51.

564. Федулова Л.І. Обґрунтування напрямів інноваційного розвитку підприємств хлібопекарної галузі: монографія. Київ: НУХТ, 2009. 512 с.

565. Фірсова С.М., Чеботар С.В. Основні елементи інноваційного потенціалу. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 3 (25). С. 202–207.

566. Философова Т.Г., Быков В.А. Конкуренция. Инновации. Конкурентоспособность: учеб. пособие для студентов вузов / под ред. Т.Г. Философовой. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. 295 с.

567. Фильберт Л.В. Оценка инновационного потенциала предприятий. *Экономика региона*. 2007. № 12. URL: <http://www.inforeg.ru>. (дата обращения: 26.05.2017).

568. Филюк Г.М. Бар'єри на шляху інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств та їх подолання. *Економіка і регіон. ПолтНТУ*. 2015. № 4 (53). С.14–18.

569. Фомченкова Л.В. Формирование и реализация инновационного потенциала промышленного предприятия. *Креативная экономика*. 2007. № 11. С. 57–62.

570. Фролова Л.В., Кравченко Е.С. Формирование бизнес-модели предприятия. Київ: Центр учебной литературы, 2012. 384 с.

571. Харин А.А., Коленский И.Л. Управление инновациями: основы организации инновационных процессов: учеб. пособие. / под ред. Ю.В. Шленова. Москва: Высшая школа, 2003. 420с.

572. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. Тернопіль: «Економічна думка». 2003. 326 с.

573. Хаустова К.М. Інвестиційно-інноваційна стратегія підприємства та підходи до її класифікації. *Фінансовий простір*. 2015. № 4 (20). С. 183 – 187.

574. Хмизова О.В., Сисан О.М. Напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємств. *Наукова праця. Економіка*. Вип. 273. Т. 285. С. 83–87.

575. Хренов П.Е. Качество экономического роста – роль инновационного фактора. *Экономика и финансы*. 2007. № 5. С. 28–32. URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1990> (дата звернення: 16.07.2018).

576. Христенко О.В., Кавтарадзе К.З. Процес управління інноваційним розвитком на вітчизняних підприємствах. *Економіка і регіон*. 2016. № 6 (61). С. 83–89.

577. Худогова М.В. Требования к инструментам управления инновационной активностью наукоемких предприятий. *Молодежный научный форум: Общественные и экономические науки*: электр. сб. ст. по материалам XIII студ. междунар. заочной науч.-практ. конф. Москва: «МЦНО». 2014. № 6 (13). С. 96–100. URL: [https://nauchforum.ru/archive/MNF_social/6\(13\).pdf](https://nauchforum.ru/archive/MNF_social/6(13).pdf) (дата звернення 24.08.2018).

578. Цалова И.Н. Основные принципы управления инновационными процессами на предприятии. *Региональная экономика и управление: электронный научный журнал*. 2009. № 3 (19). URL: <http://eee-region.ru/article/1901/> (дата звернення 24.08.2018).

579. Череп А.В. Инвестознавство: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 398 с.

580. Череп А.В., Стрілець Є.М. Ефективність як економічна категорія. *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1727> (дата звернення 17.08.2018).

581. Череповицин А.Е., Краславски А. Исследование инновационного потенциала нефтегазовой компании на разных стадиях эксплуатации месторождений. *Записки Горного института*. 2016. Т. 222. С. 892–902.

582. Черешнюк О.М. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств. *Економічний аналіз*. Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка». 2014. Т. 15. № 3. С. 218–224.

583. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Модель життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 2 (70). С. 27–31.

584. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Статичний та динамічний аспекти інноваційного потенціалу. *Торгівля і ринок*. 2018. № 2 (44). С. 129–136.

585. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Побудова моделей прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. *Вісник ДоНУЕТ*. 2018. № 2(69). С. 132–141.

586. Чернікова В.І. Особливості інновацій у туризмі. *Вісник ДІТБ*. 2012. №16. С.89–94. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/chernikova.htm (дата звернення: 18.05.2018).

587. Чернобай Л.І., Кишеня П.Б. Інноваційний потенціал системи управління: структура і принципи формування. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 27.09.2018).

588. Чернова А.С. Стратегическое управление инновационным развитием предприятий. *Молодой ученый*. 2014. № 21. С. 458–460.

589. Черноіванова Г.С. Інноваційний потенціал у концепції розробки інноваційної стратегії підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 2011. № 34. С. 344–347.

590. Черноіванова Г.С. Інноваційні проекти та їх зміст. *Комунальне господарство міст*. 2012. № 102. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/24914/1/126-D0%A1.pdf> (дата звернення 27.09.2018).

591. Черноіванова Г.С. Показники ефективності інноваційних проектів. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 260–263.

592. Чмельова О.С., Татарчук О.Ю. Концептуальна основа розвитку інноваційного потенціалу підприємства. *Вісник НТУ «ХП»*. 2013. № 67. С. 11–18.

593. Чорна М.В., Глухова С.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія. Харків: ХДУХТ. 2012. 210 с.

594. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії: навч. посібник. Київ: Атіка, 2006. 264 с. URL: Режим доступу : <http://tourism-book.com/pbooks/book-39/ua/chapter-1935/5> (дата звернення 3.09.2018).

595. Чернобай Л.І., Дума О.І. Бізнес-процеси підприємства: класифікація та структурно-ієрархічна модель. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 22. № 2. С. 171–182.
596. Чумаков А.Г. Инновационный потенциал предприятия и его роль в антикризисном управлении. *Современные наукоемкие технологии*. 2013. № 10. С. 121–123.
597. Шанин И.И. Управление инновационным развитием на промышленном предприятии. *Вопросы инновационной экономики*. 2012. № 4 (14). С. 30–39 URL: <http://www.creativeconomy.ru/articles/26937/> (дата звернення 22.08.2018).
598. Шикова Л.В., Швець Г.О. Особливості управління інноваційною діяльністю на підприємстві. *Економіка і організація управління*. 2014. № 3 (19) – 4 (20). С. 293–297.
599. Шилова О.Ю., Чермошенцева Є.С. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і механізм управління. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 1. С. 220–227.
600. Шинкаренко В.Г., О.М. Криворучко, І.С. Пипенко Сучасне розуміння потенціалу підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2011. Вип. 18. С. 47–58.
601. Школа І.М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: монографія / за ред. Школи І.М. Чернівці: Книги – XXI, 2007. 292 с.
602. Шляхто И.В. Оценка инновационного потенциала региона. *Управление общественными и экономическими системами*. 2007. № 1. С. 6–14
603. Шульгіна Л.М. Маркетинг підприємств туристичної галузі: автореф. дис. ... д-ра. філософ. наук: 08.06.01. Київ, 2006. 433 с. URL: <http://spu.fmm.kpi.ua/article/view/72857/68368> (дата звернення: 27.04.2018).
604. Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія / пер. с англ. В. Ружицький, П. Таращук. Київ: Вид-во «Основи», 1995. 528 с.
605. Шутенко В.О. Городинський Т.І. Інноваційний потенціал регіону: теоретичний аспект. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 13.07.2017).

606. Щепакін К.М., Щербаківа Е.С. Структура інноваційного потенціала регіонів і методи його оцінки. *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*. 2012. № 1. С. 402–414. URL: <https://EconPapers.repec.org/RePEc:scn:013908:15545270> (дата звернення: 2.09.2018).

607. Щепанський Е.В. Історія становлення та розвитку туристично-рекреаційної галуззі України. *Університетські наукові записки*. 2010. № 2 (34). С. 270–276.

608. Экономический анализ менеджмента качества коммерческого банка: учеб. пособие / под ред. Б.И. Герасимова. Тамбов: ТГТУ, 2005. 116 с. URL: <http://www.aup.ru/books/m1346/> (дата звернення: 15.05.2018).

609. Якименко О.В. Вплив інноваційного потенціалу на розвиток будівельних підприємств. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2013. № 4 (81). С. 316–325.

610. Яковенко Д.В. Уточнення поняття інновацій в контексті їх комерціалізації. *Економіка та держава*. 2015. № 1. С. 92–95. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2015/25.pdf (дата звернення: 15.04.2018).

611. Яковенко Р.В., Чернега А.М. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та перспективи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22 (2). С. 434–439. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npknntu_e_2012_22%282%29__74 (дата звернення: 23.05.2018).

612. Ямкова С.П., Сафиуллин Л.Н. Развитие инновационного потенциала региона как способ повышения конкурентоспособности экономики России в современных реалиях. *Ежемесячный международный научный журнал «Интерактивная наука»*. 2016. URL: <https://interactive-plus.ru/e-articles/252/Action252-18588.pdf> (дата звернення: 18.11.2018).

613. Яненко І.Г. Організаційні компетенції у сфері інноваційної діяльності. *Економіка*. 2010. № 2 (33). С. 172–184. URL: www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/.../172-184_2'10_-18.p. (дата звернення 17.08.2018).

614. Яненко І.Г., Бабкова-Пилипенко Н. П. Інноваційний потенціал підприємства: складові та фактори впливу. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. № 3 (17). С. 55–63.

615. Янковець Т.М. Реалізація інноваційних стратегій для досягнення конкурентних переваг. *Проблеми науки*. 2012. № 12. С. 33–40.

616. Янковська О.І. Еволюція моделей інноваційного процесу. *Економіка. Управління. Інновації*. 2009. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2009_2_44 (дата звернення: 23.04.2018).

617. Янченко З.Б. Особенности структуры инновационного потенциала аграрных предприятий. *Вестник Брестского государственного технического университета*. 2013. №3. С. 33–35.

618. Янченко З.Б. Оцінка ефективності інноваційної діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2013. № 13. С.27–32.

619. Яременко М.О. Потенціал підприємства як елемент стратегічного управління при міжнародному співробітництві. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14. № 3. С. 231–235.

620. Ярмош О.В. Розробка дорожньої карти інноваційного проекту як інструмент стратегічного менеджменту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. Т. 1. С. 149–152.

621. Яровий В.Ф. Теоретичні аспекти дослідження інноваційно-інвестиційних стратегій туристичних підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 24. С. 178–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2017_24_38 (дата звернення: 3.06.2018).

622. Christensen R. Linear models for multivariate time series and spatial data. New York: Springer, 1991. 317 p.

623. Freeman C. The economics of industrial innovation, London : Campus Verlag, 1982. 448 p. URL: <https://mitpress.mit.edu/books/economics-industrial-innovation-third-edition> (date of the application : 30.04.2018).

624. ICT Development Index 2017. URL: <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html#idi2017comparison-tab> (дата обращения: 16.07.2018).

625. Innovation and Growth in Tourism – LIAA. URL: www.liaa.gov.lv. (дата обращения: 16.07.2018).

626. International Telecommunication Union: The ICT Development Index 2017. URL: <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html> (дата обращения: 16.07.2018).

627. GLOBAL R&D FUNDING FORECAST R&DMagazine WINTER 2017. URL: www.iriweb.org (дата обращения: 16.07.2018).

628. Guegan D. Series chronologiques non lineaires a temps discret. Paris: Economica, 1994. 301 p.

629. Jasiński A.H. Przedsiębiorstwo innowacyjne na rynku. *Książka i Wiedza*. Warszawa. 1992. URL: <https://integro.ciniba.edu.pl/integro/42100131458/jasinski-andrzej-henryk/przedsiębiorstwo-innowacyjne-na-rynku>

630. Kay J. Podstawy sukcesu firmy. PWE. Warszawa 1996. URL: <https://allegro.pl/oferta/podstawy-sukcesu-firmy-kay-7421385503>

631. Kitagawa G., Gersch W. Smoothness priors analysis of time series. New York: Springer, 1996. 261 p.

632. Lokhman N., Janina E. European experience in innovation activity in Ukraine: *Економіка і управління в умовах глобалізації* : матеріали II міжнар. наук.-практ інтернет-конф. (Донецьк, 30 січ. 2013 р.). Донецьк: ДонНУЕТ. 2013. Т. 2. 417 с. С. 100–102.

633. Lokhman N.V., Janina E. Information supporting of change management at the enterprise. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25 травня 2016 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2016. С. 65–67.

634. Morbey G.K. R&D Expenditures and Profit Growth. *Research_Technology Management*. 1989. Vol. 32. № 3. P. 20–24.

635. Sosnowska A., Łobejko S., Kłopotek A. Zarządzanie firmą innowacyjną. Difin, Warszawa. 2000. URL: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/nsw/article/.../4903>

636. The Global Competitiveness Report 2017-2018 URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/> (дата обращения: 15.07.2018).

637. The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (дата обращения: 15.07.2018).

638. The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf (дата обращения: 15.07.2018).

639. The Global Competitiveness Report 2014–2015. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf (дата обращения: 16.07.2018).

640. The Global Competitiveness Report 2013–2014: Full Data Edition is published by the World Economic Forum within the framework of The Global Competitiveness and Benchmarking Network. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf (дата обращения: 16.07.2018).

641. The Global Competitiveness Report 2012–2013. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
International Telecommunication Union: The ICT Development Index 2017
<http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html> (дата обращения: 16.07.2018).

642. The Global Innovation Index 2017 Innovation Feeding the World TENTH EDITION Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, and Sacha Wunsch-Vincent Editors. URL: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2017.pdf (дата обращения: 16.07.2018).

643. The Global Innovation Index 2015 Effective Innovation Policies for Development. Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, and Sacha Wunsch-Vincent Editors

URL:<https://www.globalinnovationindex.org/userfiles/file/reportpdf/GII-2015-v5.pdf>
(дата обращения: 16.07.2018).

644. The Global Innovation Index 2016 Winning with Global Innovation Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, and Sacha Wunsch-Vincent Editors. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Download.aspx?.../reportpdf/gii...report-2016>
(дата обращения: 16.07.2018).

645. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017 Paving the way for a more sustainable and inclusive future. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2017> (дата обращения: 16.07.2018).

ДОДАТКИ

Додаток А

Теоретичні підходи до визначення інноваційного потенціалу

Таблиця А.1

Визначення сутності потенціалу

Визначення сутності потенціалу	Ключові слова	Джерело
1	2	3
Сукупність засобів, умов, необхідних для ведення, підтримки, збереження чого-небудь	Засоби, умови	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Толковый словарь Ушакова
Сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і таке інше, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері; запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов.	Засоби, можливості, запас, резерв	http://eslovnyk.com Тлумачний словник української мови
Можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані	Можливості, запаси, засоби	http://www.jnsm.com.ua Словник іншомовних слів
Внутрішня властивість будь якого об'єкту або його елемента, як носія, проявляти себе відносно зовнішнього середовища	Властивість, проява	http://pidruchniki.com Тематичний словник
Ступінь міцності у будь-якому відношенні, сукупність бідь-яких коштів та можливостей	Міцність, кошти, можливості	http://slovari.299.ru Ожегов С. Толковый словарь русского языка
Ресурси, запаси, резерви, можливості	Ресурси, запаси, резерви, можливості	http://enc-dic.com/ Словарь синонимов
Сукупність усіх наявних можливостей, засобів в будь-якій області, сфері	Можливості, засоби	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Толковый словарь Ефремовой
Ступінь можливого прояву якої-небудь дії, будь-якої функції; сукупність всіх коштів, запасів, джерел, які можуть бути використані в разі потреби з будь-якою метою	Дія, функція, кошти, запаси, джерела	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Малый академический словарь
Ступінь потужності чого-небудь в будь-якому відношенні, сукупність всіх коштів, можливостей, необхідних для будь-чого	Потужності, кошти, можливості	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Толковый словарь Дмитриева
Кошти, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання; можливості окремі особи, суспільства, держави в певній галузі	Кошти, запаси, джерела, можливості	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Большая советская энциклопедия
Джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі, досягнення певної мети; можливості окремої особи, суспільства, держави	Джерела, можливості, засоби, запаси	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Современная энциклопедия

Продовження таблиці А.1

1	2	3
Кількість будь-якого виду енергії може бути виражено взаємодією двох різних величин, з яких одна характеризує «рівень енергії», визначає напрямок, в яких повинен відбуватися її перехід	Енергія, перехід, напрямок	https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/963 Большая медицинская энциклопедия
Сукупність наявних засобів, можливостей у будь-якій області, країні – сукупність її економічних, морально-політичних і військових ресурсів для ведення війни	Засоби, можливості, сукупність ресурсів	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Бухгалтерский словарь
Можливості, які можуть бути використані в необхідний момент або термін для певних цілей	Можливості	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Политический словарь
Джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення будь-яких завдань, досягнення певної мети	Джерела, можливості, засоби, запаси	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Словарь «Начало современного естествознания»
Соціальне явище, що характеризується висуванням споживання і споживчих благ в якості вищих цінностей, які панують над іншими цінностями людського життя	Явища, блага, цінності	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Социологический словарь
Сила, джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення завдання, досягнення мети, можливості окремої особи, суспільства, держави в певній галузі	Сила, джерела, можливості, засоби, запаси	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Исторический словарь
Характеристика векторних полів, до яких відносяться силові поля (електричне, магнітне, гравітаційне), а також поле швидкостей в рідині	Характеристика полів	https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/963 Физическая энциклопедия
Електричний потенціал в данній точці	Точка	https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/963 Справочник технического переводчика
Сукупність можливостей в деякій області	Сукупність можливостей	https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/963 Словарь практического психолога
Фізичне поняття, що характеризує величину потенційної енергії в певній точці простору (фізичні, технічні).	Потенційна енергія	https://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/963 Толковый словарь Ушакова
Кошти, запаси, джерела, можливості, які є в наявності і можуть бути використані для досягнення певних цілісний, рішення будь-яких завдань	Кошти, запаси, джерела, можливості	http://enc-dic.com/word/p/Potencial-9973.html Словарь военных терминов

Джерело: складено автором

Теоретичні підходи до визначення інноваційного потенціалу

Теоретичний підхід до визначення	Характеристика інноваційного потенціалу	Ознаки інноваційного потенціалу
1	2	3
Системний	Інноваційний потенціал є поняттям комплексним, що є певною системою взаємопов'язаних ресурсів, можливостей і здатностей їх використання для досягнення поставлених цілей, при цьому кожна компонента цієї складної системи є невід'ємною у загальній структурі і перебуває під прямим та опосередкованим впливом середовища господарювання [238]	Ресурси; можливості; здатність; система
	Інноваційний потенціал є одночасно спрямовуючим вектором і джерелом розвитку, сутність інноваційного потенціалу має бути представлена як система понять, що знаходиться в різній мірі наближення до сутності потенціалу [270, с. 26]	Вектор; система понять
	Інноваційний потенціал це потенціал, який формується під впливом трьох ключових чинників: конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та розвитку підприємства [276]	Конкурентоспроможність; привабливість; розвиток
	Інноваційний потенціал, з одного боку – це результат процесу структуроутворення, з іншого – елемент економічної системи, що забезпечує взаємозв'язок різних видів інноваційної діяльності [96]	Результат; система
Структурний	Інноваційний потенціал це – складна структура, що дозволяє виділити певні рівні інтеграції ресурсних елементів: на першому рівні формується кількісна композиція необхідних матеріальних, трудових, фінансових тощо ресурсів; на другому рівні інтеграції відібраних ресурсних елементів зростає значущість їх якісного поєднання у складові (інтелектуальна, інвестиційно-фінансова складові, складова матеріальних активів); на третьому рівні утворюються потенціали-чинники інноваційного потенціалу (потенціал матеріальних активів, інтелектуальний потенціал, інвестиційно-фінансовий потенціал) [193]	Структура; ресурси; елементи
	Інноваційний потенціал – сукупність науково-технологічних, виробничих, фінансово-економічних, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки [246, с. 149]	Можливість; розвиток
Трансформаційний	Інноваційний потенціал представляє собою затребувану здатність до відбиття певного порядку речей в інноваційну концепцію для задоволення існуючих або знову утворених потреб (суб'єкта-інноватора, частки ринку, нового споживача та ін.), при цьому використання інноваційного потенціалу дає можливість переходу до конкретних дій, тобто до нового стану від традиційного [371]	Здатність; потреби; новий стан
	Інноваційний потенціал можна трактувати як здібність системи до трансформації фактичного порядку речей в новий стан з ціллю задоволення існуючих або нових потреб (суб'єкта-новатора, споживача, ринку і тому подібне) [371, с. 83]	Система; трансформація; потреби
Інтерфейсний	Інноваційний потенціал можна представити як сукупність ресурсної, результативної та ефективної складових, що знаходяться у взаємному зв'язку і розвитку і володіють якісно новою цілісністю [391, с. 37]	Ресурси; результат; ефект
	Інноваційний потенціал визначається наявністю і можливостями ефективного використання інформаційних ресурсів для розробки економічних проектів і програм, а також мірою готовності економічної системи виконувати поставлені інноваційні завдання, що забезпечують досягнення поставлених завдань розвитку економічної системи [238]	Інформаційні ресурси; завдання; розвиток
Інфраструктурний	Інноваційний потенціал визначається як сукупністю факторів і умов, які забезпечують інноваційну діяльність суб'єктів економіки; розглядається як процес науково-технічного забезпечення розвитку економічних систем, які включають фундаментальні дослідження і проектно-конструкторську діяльність, технологічні організації та експериментальні виробництва, дослідні полігони, ввз, персонал і технічні засоби цих установ; інноваційний потенціал застосовується як накопичення інформаційних ресурсів або продуктів про результати науково-технічних робіт, винаходів, проектно-конструкторських розробок, зразків нової техніки та продукції [393, с. 3-4]	Суб'єкти інноваційної діяльності; накопичення інформаційних ресурсів

1	2	3
	Інноваційний потенціал являє собою один з найбільш важливих об'єктів соціального розвитку, він визначається наявністю науково-дослідних, проектно-конструкторських, технологічних організацій, експериментальних виробництв, дослідних лабораторій, навчальних майданчиків, персоналу та технічних засобів цих організацій [133]	Об'єкт; організація
Управлінський	Інноваційний потенціал це об'єкт управління, який сприяє виробленню конкретних науково-практичних рекомендацій щодо формування і ефективного використання інноваційних можливостей [377, с. 12]	Об'єкт; можливості; управління
	Сутність інноваційного потенціалу необхідно розглядати в якості економічної категорії, яка є ієрархічно організованою системою понять інноваційної спроможності розвитку [456]	Ієрархічна система; розвиток
	Інноваційний потенціал – це складна динамічна система генерування, накопичення і трансформування наукових, управлінських ідей, науково-технічних та маркетингових результатів в інноваційні продукти на основі здійснення безперервного процесу управління. [210, с. 224]	Система; результат; управління
Ресурсно-результативний	Інноваційний потенціал – сукупність різних видів ресурсів, які необхідні для реалізації інноваційної діяльності; інноваційний потенціал може розглядатися як результат реалізації наявної можливості [468]	Ресурси; результат; можливості
	Інноваційний потенціал – це результат порівняння рівня використання інноваційних ресурсів зі зразковим рівнем (індикатором), наведеними до валового внутрішнього продукту і обсягом продукції, що випускається [438]	Ресурси; результат
	Інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів у взаємозв'язку з результатами їх використання [358, с. 176]	Ресурси; результат
	Інноваційний потенціал це критична маса ресурсів господарюючого суб'єкта (інтелектуальних, науково-дослідних, інформаційних та ін.), необхідних й достатніх для його розвитку на основі постійного пошуку й використання нових сфер і способів реалізації ринкових можливостей, які відкриваються перед ним, що пов'язано з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [200, с. 226]	Ресурси; розвиток; можливості
	Інноваційний потенціал – це органічне сполучення ресурсів, що можуть за певних діючих внутрішніх і зовнішніх факторів інноваційного середовища бути спрямовані на реалізацію інноваційної діяльності, метою якої є задоволення нових потреб суспільства, та невикористаних (прихованих) можливостей, які можуть бути введені в дію для досягнення цілей економічних суб'єктів [565, с. 203]	Ресурси; потреби; можливості
Ресурсний	Під інноваційним потенціалом розуміється сукупність взаємопов'язаних реальних інноваційних ресурсів (матеріальних, кадрових, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших) та прихованих можливостей, які за необхідності можуть бути залучені до інноваційного процесу [213, с. 233]	Ресурси; можливості; процес
Просторово-часовий	Інноваційний потенціал може визначатися відносно певного стану в конкретний проміжок часу; інноваційний потенціал може бути визначений відносно будь-якого об'єкта [164, с. 76]	Стан; час; об'єкт
	Інноваційний потенціал – це конкретна категорія з динамічним характером, тому правомірним є факт визнання його існування у часі і просторі, також інноваційний потенціал держави в цілому формують окремі складові «інноваційних потенціалів» кожного окремого регіону, також складові меншого масштабу, які, у свою чергу, складаються з «інноваційних потенціалів» окремих підприємств [517, с. 213]	Час; простір; складові
Процесний	Інноваційний потенціал визначається в ринковій сфері не тільки в формі матеріально – речовій частині ресурсів, а й в соціально – економічних формах їх використання у процесі визначення цілей суб'єктів, які приймають участь в інноваційному процесі [403, с. 96]	Ресурси; процес
Вартісний	Інноваційний потенціал розглядається як здатність створювати нову вартість шляхом цільової інтеграції матеріальних і нематеріальних активів для забезпечення його інноваційного розвитку [80]	Вартість; розвиток
Ринково-цільовий	Інноваційний потенціал спрямований на вирішення наступних стратегічних цілей: підвищення конкурентоспроможності на зовнішньому ринку; проведення спеціальної науково-технологічної політики на даному ринку; монополізація ринку продукції, що виробляється [562, с. 199]	Цілі; ринок

Джерело: складено автором

Карта теоретичних підходів до розуміння окремих категорій інноваційного потенціалу

Теоретичний підхід до розуміння категорії	Категорії інноваційного потенціалу												
	Інноваційний потенціал	Інноваційний потенціал національної економічної системи	Інноваційний потенціал економіки	Інноваційний потенціал системи	Інноваційний потенціал виробничої системи	Інноваційний потенціал суспільства	Інноваційний потенціал країни	Інноваційний потенціал регіону	Інноваційний потенціал галуззі	Інноваційний потенціал підприємства	Інноваційний потенціал організації	Інноваційний потенціал компанії	Інноваційний потенціал персоналу
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Системний	С.В. Козловский [238]; А.О. Крисак [270]; С.А. Кузьмин [276]; А.А. Гальчук [95]	М.В. Альгіна, В.А. Боднар [8]			В.В. Герасимов Л.С. Минина, А.В. Васильев [103]			Р.М. Нурсєв, С.А. Симаковский [427]	М.В. Альгіна, В.А. Боднар [8]	О.В. Якименко [609]			
Системно-просторовий							М.В. Альгіна, В.А. Боднар [7]			М.А. Йохна, С.В. Декалю [206]			
Просторовий								Ю.А. Гаджиев, М.М. Стиров, Д.В. Колечков, Н.В. Шляхтіна [93]					
Просторово-часовий	О.С. Дубинська, С.В. Колесов [164]; Д.В. Солоха [517]												
Структурний	С.В. Иванов [191]; В.Є. Командровська, Н.Ю. Кривицька К.І. Домашевська [246]									С.А. Кузьмин [276]; Е.А. Павлова, Л.А. Смирнова [436]; І.В. Родіонова [485] Л.В. Дерманська [151]	В.Н. Лазарєв Е.В. Пирогова, М.В. Кангро [283]		

Продовження таблиці А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Інфраструктурний	А.Б. Мірсаїдов, О.К. Муртазов [459] Е.М. Губіна [133]			Е.В. Борисова [55]									
Інтерфейсний	В.С. Міронова [391]; С.В. Козловський [204]							Л.О. Гришина, Г.В. Єфімова, Н.В. Гришина [130]	М.В. Альгіна, В.А. Боднар [8]	Г.Е. Баженов, О.А. Кісліцина [23] А.А. Трифілова [542]			Е.А. Киперва р, Л. В. Трункіна [227]
Трансформаційний	Ш.Е. Марішлі, Н.Д. Романова [371]; В.О. Матросова, О.Д. Матросов [379]							Е.В. Борисова [55]					
Ресурсний	О.О. Захаркін [183]						О.О. Григор [124]			К.В. Маричева, [432]; С. Мукашева [413]; О.Ю. Мірошниченко, В.І. Карюк [402]		А.Е. Череповіц ин, А. Краславск и [581]	
Ресурсно- результативний	П.А. Пулін [468]; Б.П. Павлов [438]; С. М. Ілляшенко [199]; О.В. Ляшенко [358]; С. М. Фірсова, С.В. Чеботар [565]					Ж.А. Петровск ая [444]; М.В. Макарен ко [360]		Е.Ц. Садикова, Г.Ю. Очірова [493]; Н.М. Буняк [62]; В.В. Узунов [546]		Н.А. Заглумина [180]; Е.А. Лаптева [287]; Т.А. Васильєва, С.В. Леонов, Я.М. Кривич [72]; О.І. Маслак, О.О. Безручко, М.В. Маслак [374]			
Управлінський	А.П. Полякова [456]; О.П. Кавтиш, А.В. Гречко [210]									Л.І. Чернобай, П.Б. Кишеня [587]; О.Ю. Лазаренко [284]; С.Б. Алексєєв [5]			
Процесний	Ю.М. Могиллов [403]							М.В. Макаренко [360]		М.В. Альгіна, В.А. Боднар [9]; К.В. Маричева [370]			К.В. Маричев а [370]; С. Мукашев а [413]
Вартісний	О.І. Вікарчук [96]								Стоянова- С.С. Коваль, Т.С. Шабатура, В.О. Непочатенко [602]				

Продовження таблиці А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Ринковий										І.В. Федулова [557]			
Ринково-цільовий	І.В. Федулова [560]									С.І. Мельник [384]; Л.С. Головка [111]			
Комплексний								Павлиш С.В. [434]		О.І. Маслак, Л.А. Квятковська [375]; С.В. Князь, О.В. Князь, Ю.О. Андріанов [231]			
Інтегральний			В. Касьяне нко [223]	О.Г. Беляєв, Д.А. Корнілов [33]				С.Н. Бібик [39]			І.В. Багрова, Т.І. Тищенко [21]		М.А. Макарче нко, Д.А. Лопатін [363]

Джерело: складено автором

Ідентифікація індикаторів розвитку інноваційного потенціалу різних рівнів

Автор	Макроіндикатори	Мезоіндикатори	Мікроіндикатори	Наноіндикатори
1	2	3	4	5
М.І. Грицаєнко [126, с. 54]	Кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки; чисельність науковців; чисельність докторів наук; чисельність кандидатів наук; обсяг виконаних наукових і науково-технічних робіт у фактичних цінах; фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів; фінансування інноваційної діяльності за рахунок держбюджету; питома вага підприємств, що займалися інноваціями; питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації; частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової			
О.О. Денисова, О.О. Крищенко [149]	Новизна і перспективність наукових розробок; кількість запропонованих і реалізованих наукових і технічних пропозицій; економічний ефект, отриманий в народному господарстві в результаті використання закінчених розробок і реалізованих робіт; практичний внесок в підвищення технічного рівня і техніко-економічних показників підприємств галузі в зіставленні з витратами наукових організацій; техніко-економічні показники запропонованих і освоєних у виробництві розробок порівняно з кращими зарубіжними зразками; кількість, значущість відкриттів, винаходів і проданих ліцензій; економічний ефект, отриманий в народному господарстві від реалізації відкриттів і винаходів; якість і терміни проведення робіт; економія грошових і матеріальних ресурсів; підготовка наукового персоналу			
		Кількість підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, в тому числі за напрямками – дослідження і розробки (зокрема внутрішні НДР, зовнішні НДР); придбання нових технологій, з них придбання виключних майнових прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ліцензій, ліцензійних договорів на використання зазначених об'єктів; придбання машин, устаткування, установок; виробниче проектування, інші види підготовки виробництва для випуску нових продуктів, впровадження нових методів їх виробництва; маркетинг, реклама тощо		
Н.М. Буняк [61, с. 39–40]	Дослідницький потенціал населення; витратомісткість валового регіонального продукту за дослідницькими роботами; «наукомісткість» валового регіонального продукту за докторами наук; «наукомісткість» валового регіонального продукту за дослідниками з науковими ступенями; винахідницький потенціал економічно активного населення; рівень інноваційної активності організацій			
П.М. Коюда, Г.В. Озерсько [264, с. 44]	Рівень розвитку інноваційної інфраструктури; правове регулювання інноваційної діяльності в країні; інноваційна політика прийнята міжнародними організаціями	Інноваційна політика галузі; рівень інноваційної сприйнятливості галузі; рівень міжорганізаційної взаємодії підприємств галузі; рівень взаємодії суб'єктів галузі та тих суб'єктів, які не належать до цієї галузі		
А.Б. Мірсаїдов, О.К. Муртазов [393], Н.А. Новицький [426]	Оцінки привабливості умов і середовища, для здійснення інноваційної діяльності: політична та соціально-економічна стабільність, виробничо-технологічний потенціал, природно-ресурсні багатства, матеріально-технічна база, розвиненість міжгалузевих і міжрегіональних ринкових зв'язків, комунікацій рівень ринкової інфраструктури, податкова система зі стимулювання інновацій, державні підтримки і страхування інвестиційних ризиків і т.д.; оцінка інноваційного потенціалу досліджень і розробок, маркетингу, фінансовий, інфраструктурний та інформаційний інноваційний потенціал, організаційний і технологічний інноваційний потенціал			

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4	5
А.Н. Тарасов [530]			Оцінка кінцевої інноваційної продукції; потенціал інноваційного розвитку промислових підприємств, умов його функціонування і привабливість для зовнішніх інвесторів	
В.Н. Овчинніков Н.П. Кетова [428, с. 540]	Число осіб, зайнятих науковими дослідженнями і розробками, на 10 тис. зайнятого населення; внутрішні витрати на наукові дослідження і розробки до ВВП; інтенсивність витрат на технологічні інновації до обсягу випущеної продукції; число поданих заявок на винаходи і корисні моделі на 10 тис. населення за 5 років			
М.В. Макаренко [361]		Індекси, які характеризують стан, потужність та запас інноваційного (інтелектуального) капіталу (чисельність дослідників, підготовка наукових кадрів); індекси, що відтворюють внутрішню структуру національної інноваційної системи регіону, специфіку розташування і стан її елементів, які характеризують кластерний інноваційний потенціал, та потенціал організаційних засобів; комплекс матеріально-технічних і фінансових ресурсів, стимулюючих конкуренцію в регіоні (число організацій, що виконують дослідження та розробки, число навчальних закладів, витрати на дослідження та розробки тощо); індекси, що характеризують інноваційну діяльність в регіоні, ефективність функціонування інноваційної системи регіону стосовно використання ресурсів інвестиційного потенціалу (результативність досліджень та розробок); індекси, які характеризують динаміку змін параметрів інноваційної системи регіону		
Г.Е. Баженов, О.А. Кіслицина [23, с. 224–225]			Питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі випуску; вплив інновацій на результати діяльності підприємства; вплив інновацій на використання виробничих ресурсів; показники тривалості створення та впровадження інновацій; показники результативності нововведень; показники оновлювання продукції; показники нематеріальних активів; показники технічного рівня виробничого обладнання	
О.І. Вікарчук [80]			Інноваційні ресурси; інноваційна активність менеджменту; інноваційні комунікаційні мережі; зв'язки між складовими системами; результат використання інноваційного потенціалу	

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Л.Й. Кобрін [233, с. 154–155]		<p>Фінансове забезпечення; показники ефективності інноваційних проектів; рівень оновлення техніки та технології; рівень автоматизації та комп'ютеризації виробництва; рівень прогресивності техніки та технології; рівень прогресивності та якості продукції; рівень відповідності виробництва міжнародним стандартам якості; наявність стратегічної та оперативної мети діяльності; визначення ринкової позиції підприємства; якість та регулярність ринкових досліджень; оцінка товарної, цінової та збутової стратегії; вивід на ринок та просування нових видів продукції; наявність брендів та бренд-менеджерів; визначення відповідності організаційної структури управління типу інноваційного розвитку підприємства; аналіз рівня ефективності управління; характеристика стилю та методів управління; оцінка рівня автоматизації управління; методи та прийоми інноваційного менеджменту; методи навчання та підвищення кваліфікації кадрів.</p>	<p>Коефіцієнт інноваційної активності персоналу;</p>
Н.В. Лінькова, А.А. Меркушева [291, с. 309]		<p>Коефіцієнт інноваційного розвитку; коефіцієнт майна, призначеного для інноваційного розвитку; коефіцієнт просування нових брендів на ринок</p> <p>Показник винахідницької активності; показник освітнього рівня; частка інженерно-технічних працівників у загальній кількості управлінського персоналу; частка працівників з науковими ступенями та званнями в загальній кількості управлінського персоналу; плинність працівників високої кваліфікації</p>	<p>Кадри, задіяні в інноваційних проектах: кількість і кваліфікація фахівців; кількість і якість підготовки фахівців</p>
О.І. Пижук, В.І. Багнюк [446, с. 283]		<p>Кількість і якість використовуваних в інноваційній діяльності інформфондів; можливості і якість розповсюдження інформації; задоволеність фахівців інформацією; результуючі показники інноваційної діяльності; питома вага прибутку від нововведень; частка ринку, яку займає нововведеннями підприємства, по аналогічним видам продукції; витрати на наукові, науково-технічні дослідження; прогресивність виробничої бази; конструкторські роботи; комерціалізація нововведень; частка автоматичного і напівавтоматичного обладнання; вага нової продукції в загальному обсязі реалізованої продукції; вага удосконаленої продукції в загальному обсязі реалізованої продукції; середня тривалість впровадження нововведень</p>	<p>Коефіцієнт забезпеченості інтелектуальною власністю; коефіцієнт кваліфікації персоналу, зайнятого в інноваційній сфері; середня частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва; коефіцієнт забезпеченості устаткуванням, необхідним для інноваційної сфери; коефіцієнт освоєння нової техніки; коефіцієнт освоєння нової продукції; коефіцієнт інноваційного зростання</p>
В.Є. Командровська, Н.Ю. Кривицька, К. І. Домашевська [246, с. 151]		<p>Стан сукупності потенційних проектів</p>	

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
О.І. Маслак, Л.А. Квітковська [375]		Показники виробничої ефективності науково-технічних заходів; показники фінансової ефективності науково-технічних заходів; показники інвестиційної ефективності науково-технічних заходів	
А.Е. Череповіцин, А. Краславски [581]	Фінансові: (витрати на НДДКР, питомі витрати на НДДКР; питомі витрати на НДДКР (витрати на НДДКР на одиницю продукції); науково-технічні: частка нематеріальних активів в активах підприємства, частка результатів досліджень і розробок в активах, кількість заявок на видачу патенту, кількість отриманих (придбаних) патентів; підприємницькі: ефективність використання результатів НДДКР, ефективність використання патентів, раціоналізаторських пропозицій, ліцензій; результативність освоєння інновацій (частка впроваджених інновацій в загальній кількості розроблених нововведень)		Плинність кадрів; частка співробітників, які беруть участь в дослідженнях і розробках, в загальній кількості працівників підприємства; частка співробітників, які беруть участь в інноваційній діяльності, в загальній кількості працівників підприємства; питома вага витрат на навчання персоналу в загальному обсязі витрат на інноваційну діяльність; здатність кадрів підприємства до сприйняття, розробки інновацій, ступінь сприйнятливості персоналу до нових технологій)
В.О. Крупська [371, с. 59]			Рівень плинності кадрів; частка робітників, вік яких нижче середнього віку робітників підприємства; ступінь залучення молодих фахівців; ступінь впливу продуктивності праці на результативність діяльності підприємства.

Джерело: складено автором

Аналіз світових рейтингів, які характеризують розвиток туризму та інноваційного потенціалу країни

Таблиця В.1

Рейтинг глобальної конкурентоспроможності World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2017–2018

Рейтинг	Економіка	Індекс	Рейтинг	Економіка	Індекс	Рейтинг	Економіка	Індекс
1	Швейцарія	5.9	47	Коста-Ріка	4.5	93	Нікарагуа	3.9
2	США	5.9	48	Словенія	4.5	94	Камбоджа	3.9
3	Сінгапур	5.7	49	Болгарія	4.5	95	Туніс	3.9
4	Нідерланди	5.7	50	Панама	4.4	96	Гондурас	3.9
5	Німеччина	5.7	51	Мексика	4.4	97	Еквадор	3.9
6	Гонконг	5.5	52	Кувейт	4.4	98	Лаос	3.9
7	Швеція	5.5	53	Турція	4.4	99	Бангладеш	3.9
8	Велика Британія	5.5	54	Латвія	4.4	100	Єгипет	3.9
9	Японія	5.5	55	В'єтнам	4.4	101	Монголія	3.9
10	Фінляндія	5.5	56	Філіппіни	4.4	102	Киргизстан	3.9
11	Норвегія	5.4	57	Казахстан	4.3	103	Боснія і Герцеговина	3.9
12	Данія	5.4	58	Руанда	4.3	104	Домінікана	3.9
13	Нова Зеландія	5.4	59	Словакія	4.3	105	Ліван	3.8
14	Канада	5.3	60	Угорщина	4.3	106	Сенегал	3.8
15	Тайвань	5.3	61	Південна Африка	4.3	107	Сейшельські Острови	3.8
16	Ізраїль	5.3	62	Оман	4.3	108	Ефіопія	3.8
17	ОАЕ	5.3	63	Ботсвана	4.3	109	Сальвадор	3.8
18	Австрія	5.2	64	Кіпр	4.3	110	Кабо-Верде	3.8
19	Люксембург	5.2	65	Йорданія	4.3	111	Гана	3.7
20	Бельгія	5.2	66	Колумбія	4.3	112	Парагвай	3.7
21	Австралія	5.2	67	Грузія	4.3	113	Танзанія	3.7
22	Франція	5.2	68	Румунія	4.3	114	Уганда	3.7
23	Малайзія	5.2	69	Іран	4.3	115	Пакистан	3.7
24	Ірландія	5.2	70	Ямайка	4.2	116	Камерун	3.7
25	Катар	5.1	71	Марокко	4.2	117	Гамбія	3.6
26	Південна Корея	5.1	72	Перу	4.2	118	Замбія	3.5
27	Китай	5.0	73	Вірменія	4.2	119	Гвінея	3.5
28	Ісландія	5.0	74	Хорватія	4.2	120	Бенін	3.5
29	Естонія	4.8	75	Албанія	4.2	121	Мадагаскар	3.4
30	Саудівська Аравія	4.8	76	Уругвай	4.1	122	Свазиленд	3.4
31	Чехія	4.8	77	Чорногорія	4.1	123	Малі	3.3
32	Тайланд	4.7	78	Сербія	4.1	124	Зімбабве	3.3
33	Чилі	4.7	79	Таджикистан	4.1	125	Нигерія	3.3
34	Іспанія	4.7	80	Бразилія	4.1	126	Конго	3.3
35	Азербайджан	4.7	81	Україна	4.1	127	Венесуела	3.2
36	Індонезія	4.7	82	Бутан	4.1	128	Гаїті	3.2
37	Мальта	4.6	83	Тринідад и Тобаго	4.1	129	Бурунді	3.2
38	Росія	4.6	84	Гватемала	4.1	130	Сьєрра-Леоне	3.2
39	Польща	4.6	85	Шрі Ланка	4.1	131	Лесото	3.2
40	Індія	4.6	86	Алжир	4.1	132	Малаві	3.1
41	Литва	4.6	87	Греція	4.0	133	Мавританія	3.1
42	Португалія	4.6	88	Непал	4.0	134	Ліберія	3.1
43	Італія	4.5	89	Молдова	4.0	135	Чад	3.0
44	Бахрейн	4.5	90	Намібія	4.0	136	Мозамбік	2.9
45	Маврикій	4.5	91	Кенія	4.0	137	Смен	2.9
46	Бруней	4.5	92	Аргентина	4.0			

Джерело: складено автором на основі [194]

Примітка.

Таблиця В.2

Характеристика рейтингів світових систем освіти

Характеристика рейтингу	Ідентифікація рейтингу		
	Рейтинг національних систем вищої освіти (U21 Ranking of National Higher Education Systems)	Рейтинг ефективності національних систем освіти (Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment)	Рейтинг кращих університетів світу (The World University Rankings)
1	2	3	4
Сутність	Глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг, що вимірює досягнення країн світу у сфері вищої освіти за версією міжнародної мережі університетів Universitas 21	Глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг, що вимірює досягнення країн світу у сфері освіти за версією британської компанії Pearson	Глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг кращих університетів світового значення за версією британського видання Times Higher Education
Напрямок дослідження	Дослідження соціальних процесів		Дослідження вищої освіти
Галузь дослідження	Освіта та навчання		
Термін дослідження	2012 рік – до теперішнього часу		2010 рік – до теперішнього часу
Періодичність дослідження	Регулярно (кожного року)	Регулярно (одного разу на декілька років)	Регулярно (кожного року)
Організація дослідження	Міжнародна мережа Universitas 21, в яку входять університети з 17 країн світу (Австралія, Великобританія, Індія, Ірландія, Канада, Китай і Гонконг, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Сінгапур, Чилі, Швеція, Швейцарія, Японія)	Британська міжнародна компанія Pearson, яка спеціалізується в освітній та видавничій діяльності	The Times Higher Education
Сайт дослідження	http://www.universitas21.com/	http://thelearningcurve.pearson.com/	http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/
Мета	З'ясувати, які країни надають кращу вищу освіту	Оцінити рівень ефективності систем освіти в країнах світу	Скласти рейтинг кращих університетів світу
Відмінність	Оцінюються системи вищої освіти серед щодо великого числа країн, що знаходяться на різних етапах економічного і соціального розвитку	Результати проекту є спробою порівняти ефективність національних систем освіти серед щодо великого числа країн, що знаходяться на різних етапах соціально-економічного розвитку	Рівень досягнень університетів оцінюється на підставі результатів комбінації статистичного аналізу їх діяльності, аудійованих даних, а також результатів щорічного експертного опитування представників академічної спільноти і роботодавців, які висловлюють свої думки про університети; опитування охоплюють вчених з більшості країн світу

Продовження таблиці В.2

1	2	3	4
Методика оцінки	<p>24 основними показника, які об'єднані в чотири групи:</p> <p>1. Ресурси (інвестиції з боку приватного та державного секторів) – 25%.</p> <p>2. Результати (наукові дослідження, наукові публікації, відповідність вищої освіти потребам національного ринку праці, включаючи подальше працевлаштування випускників навчальних закладів) – 40%.</p> <p>3. Зв'язки (рівень міжнародного співробітництва, який демонструє ступінь відкритості або замкнутості системи вищої освіти) – 10%.</p> <p>4. Середовище (державна політика і регулювання, можливості отримання освіти) – 25%.</p>	<p>Рейтинг розраховується за методикою дослідницької компанії The Economist Intelligence Unit за двома основними групами показників, що включає відповідний набір міжнародно порівнянних даних:</p> <p>1. Когнітивні навички: - Міжнародне дослідження якості читання і розуміння тексту (The Progress in International Reading Literacy Study, PIRLS) – Міжнародне дослідження якості природничо-математичної природничо-наукової освіти (The Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS). - Міжнародна програма з оцінки освітніх досягнень учнів (The Programme for International Student Assessment, PISA).</p> <p>2. Рівень освіти: – Індекс грамотності населення. Дані міжнародного дослідження Інституту статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics) по країнам світу. - Індекс сукупної частки учнів, які отримують середню та вищу освіти. Дані міжнародного дослідження «Погляд на освіту» (Education at a Glance) Організації економічного співробітництва і розвитку по країнах ОЕСР і країнам-партнерам ОЕСР.</p>	<p>Методика британського видання Times Higher Education (THE) за участю інформаційної групи Thomson Reuters. Вважається одним з найбільш впливових глобальних рейтингів університетів.</p> <p>Дані глобального опитування складають основу субрейтингу наукової репутації університетів світу (The World Reputation Rankings), який випускається в рамках проекту окремим виданням. Аналіз діяльності вищих навчальних закладів складається з 13 показників. Основними критеріями вимірювання служать міжнародна студентська та викладацька мобільність, кількість міжнародних стипендіальних програм, рівень наукових досліджень, внесок в інновації, цитованість наукових статей, рівень освітніх послуг і так далі. Всі оцінки нормовані по максимуму і приведені до 100-бальною шкалою.</p> <p>За підсумками щорічного дослідження складається зведений рейтинг кращих університетів світу.</p> <p>У рейтингу не враховуються університети, які займаються тільки специфічними областями досліджень і мають менше 200 наукових публікацій в рік.</p>
Кількість учасників рейтингу	50 країн	50 країн	198 університетів
Термін аналізу результатів дослідження	2017	2017	2017–2018

Джерело: складено автором на основі [479, 481]

- Академічна репутація університету, включаючи наукову діяльність і якість освіти (дані глобального експертного опитування представників міжнародної академічної спільноти).
- Наукова репутація університету в певних областях (дані глобального експертного опитування представників міжнародної академічної спільноти).
- Загальна цитованість наукових публікацій, нормалізована щодо різних областей досліджень (дані аналізу 12 тисяч наукових журналів за п'ятирічний період).
- Відношення опублікованих наукових статей до чисельності професорсько-викладацького складу (дані аналізу 12 тисяч наукових журналів за п'ятирічний період).
- Обсяг фінансування дослідницької діяльності університету по відношенню до чисельності професорсько-викладацького складу (показник нормалізується за паритетом купівельної спроможності, виходячи з економіки конкретної країни).
- Обсяг фінансування сторонніми компаніями дослідницької діяльності університету по відношенню до чисельності професорсько-викладацького складу.
- Відношення державного фінансування дослідницької діяльності до загального дослідного бюджету університету.
- Відношення професорсько-викладацького складу до загальної чисельності учнів.
- Відношення кількості іноземних представників професорсько-викладацького складу до чисельності місцевих колег.
- Відношення кількості іноземних студентів до загальної чисельності учнів.
- Відношення захищених дисертацій (Ph.D) до чисельності викладацького складу.
- Відношення захищених дисертацій (Ph.D) до чисельності бакалаврів, що йдуть на звання магістра.
- Середній розмір винагороди представника викладацького складу (показник нормалізується за паритетом купівельної спроможності, виходячи з економіки конкретної країни).

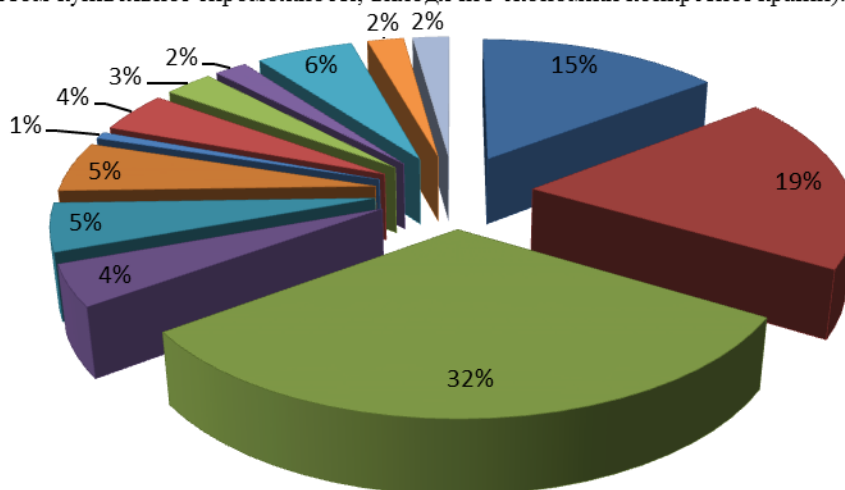

Рис. В.1. Структура ваги при розрахунку рейтингу кращих університетів світу у 2017-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [481]

Таблиця В.3

Індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в країнах світу
International Telecommunication Union: The ICT Development Index 2017

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	Ісландія	8,98	60	Коста-Рика	6,44	119	Сальвадор	3,82
2	Південна Корея	8,85	61	Чорногорія	6,44	120	Беліз	3,71
3	Швейцарія	8,74	62	Оман	6,43	121	Бутан	3,69
4	Данія	8,71	63	Малайзія	6,38	122	Тимор-Лешті	3,57
5	Велика Британія	8,65	64	Ліван	6,3	123	Палестина	3,55
6	Гонконг	8,61	65	Азербайджан	6,2	124	Гайана	3,44
7	Нідерланди	8,49	66	Бразилія	6,12	125	Гватемала	3,35
8	Норвегія	8,47	67	Турція	6,08	126	Сирія	3,34
9	Люксембург	8,47	68	Тринідад і Тобаго	6,04	127	Самоа	3,3
10	Японія	8,43	69	Македонія	6,01	128	Камбоджа	3,28
11	Швеція	8,41	70	Йорданія	6,0	129	Гондурас	3,28
12	Німеччина	8,39	71	Кувейт	5,98	130	Нікарагуа	3,27
13	Нова Зеландія	8,33	72	Маврикій	5,88	131	Кот-д'Ивуар	3,14
14	Австралія	8,24	73	Гренада	5,8	132	Сан-Томе і Принсіпі	3,09
15	Франція	8,24	74	Грузія	5,79	133	Лесото	3,04
16	США	8,18	75	Вірменія	5,76	134	Індія	3,03
17	Естонія	8,14	76	Антигуа і Барбуда	5,71	135	Маньяма	3,0
18	Сінгапур	8,05	77	Домініка	5,69	136	Зімбабве	2,92
19	Монако	8,05	78	Тайланд	5,67	137	Куба	2,91
20	Ірландія	8,02	79	Україна	5,62	138	Кенія	2,91
21	Австрія	8,02	80	Китай	5,6	139	Лаос	2,91
22	Фінляндія	7,88	81	Іран	5,58	140	Непал	2,88
23	Ізраїль	7,88	82	Сент-Вінсент	5,54	141	Вануату	2,81
24	Мальта	7,86	83	Боснія і Герцеговина	5,39	142	Сенегал	2,66
25	Бельгія	7,81	84	Колумбія	5,36	143	Нігерія	2,6
26	Макао	7,8	85	Мальдіви	5,25	144	Гамбія	2,59
27	Іспанія	7,79	86	Венесуела	5,17	145	Судан	2,55
28	Кіпр	7,77	87	Мексика	5,16	146	Замбія	2,54
29	Канада	7,77	88	Суринам	5,15	147	Бангладеш	2,53
30	Андорра	7,71	89	Албанія	5,14	148	Пакистан	2,42
31	Бахрейн	7,6	90	Сейшельські острови	5,03	149	Камерун	2,38
32	Білорусь	7,55	91	Монголія	4,96	150	Мозамбік	2,32
33	Словенія	7,38	92	Південна Африка	4,96	151	Мавританія	2,26
34	Барбадос	7,31	93	Кабо-Верде	4,92	152	Уганда	2,19
35	Латвія	7,26	94	Панама	4,91	153	Руанда	2,18
36	Хорватія	7,24	95	Узбекистан	4,9	154	Кірибаті	2,17
37	Сент-Кітс і Нервіс	7,24	96	Перу	4,85	155	Малі	2,16
38	Греція	7,23	97	Еквадор	4,84	156	Того	2,15
39	Катар	7,21	98	Ямайка	4,84	157	Соломонови Острови	2,11
40	ОАЕ	7,21	99	Туніс	4,82	158	Джибуті	1,98
41	Литва	7,19	100	Марокко	4,77	159	Афганістан	1,95
42	Уругвай	7,16	101	Філіппіни	4,67	160	Ангола	1,94
43	Чехія	7,16	102	Алжир	4,67	161	Бенін	1,94
44	Португалія	7,13	103	Єгипет	4,63	162	Буркіна Фасо	1,9
45	Росія	7,07	104	Сент-Люсія	4,63	163	Екваторіальна Гвінея	1,86
46	Словакія	7,06	105	Ботсвана	4,59	164	Коморські Острови	1,82
47	Італія	7,04	106	Домінікана	4,51	165	Танзанія	1,81
48	Угорщина	6,93	107	Фіджі	4,49	166	Гвінея	1,78
49	Польща	6,89	108	В'єтнам	4,43	167	Малаві	1,74
50	Болгарія	6,86	109	Киргизстан	4,37	168	Гаїті	1,72
51	Аргентина	6,79	110	Тонго	4,34	169	Мадагаскар	1,68
52	Казахстан	6,79	111	Індонезія	4,33	170	Ефіопія	1,65
53	Бруней	6,75	112	Болівія	4,31	171	Конго	1,55
54	Саудівська Аравія	6,67	113	Парагвай	4,18	172	Бурунді	1,48
55	Сербія	6,61	114	Габон	4,11	173	Гвінея-Бісау	1,48
56	Чилі	6,57	115	Лівія	4,11	174	Чад	1,27
57	Багамські острови	6,51	116	Гана	4,05	175	Центрально-Африканська республіка	1,04
58	Румунія	6,48	117	Шрі-Ланка	3,91	176	Еритрея	0,96
59	Молдова	6,45	118	Намбія	3,89			

Джерело: складено автором на основі [626]

Примітка.

Рейтинг збільшився порівняно з 2016 р.

Рейтинг не змінився порівняно з 2016 р.

Рейтинг знизився порівняно з 2016 р.

Таблиця В.4

Показники взаємозв'язку ВВП та витрат на інновації

Країна	2015 р.			2016 р.			2017 р.		
	Сума ВВП, млрд дол.	Витрати на НДДКР, % до ВВП	Сума витрат на НДДКР	Сума ВВП, млрд дол.	Витрати на НДДКР, % до ВВП	Сума витрат на НДДКР	Сума ВВП, млрд дол.	Витрати на НДДКР, % до ВВП	Сума витрат на НДДКР
США	17950	2,77	496,84	18237	2,81	512,46	18638	2,83	527,46
Китай	19390	1,92	372,81	20669,7	1,94	400,99	21951,3	1,96	429,54
Японія	4830	3,41	164,59	4854,2	3,55	172,32	4883,3	3,5	173,36
Німеччина	3841	2,92	112,16	3906,3	2,88	112,5	3961	2,84	112,49
Південна Корея	1849	4,04	74,07	1898,9	4,26	80,89	1955,9	4,29	83,91
Індія	7965	0,85	67,7	8570,3	0,85	72,85	9221,7	0,84	77,46
Франція	2647	2,26	59,82	2681,4	2,24	60,06	2716,3	2,24	60,84
Росія	3718	1,5	55,7	3688,3	1,5	55,32	3728,8	1,5	55,93
Велика Британія	2679	1,78	47,69	2727,2	1,75	47,73	2757,2	1,75	48,25
Бразилія	3192	1,21	38,62	3086,7	1,2	37,04	3102,1	1,2	37,22
Австралія	1489	2,39	35,59	1532,2	2,3	35,24	1573,5	2,3	36,19
Канада	1632	1,79	29,21	1651,6	1,8	29,73	1683	1,8	30,29
Італія	2171	1,27	27,57	2188,4	1,27	27,79	2208,1	1,27	28,04
Тайвань	1099	2,35	25,83	1110	2,4	26,64	1128,9	2,45	27,66
Іспанія	1615	1,3	21	1665,1	1,27	21,15	1701,7	1,27	21,61
Нідерланди	832,6	2,16	17,98	846,8	2,1	17,78	860,3	2,1	18,07
Швеція	474,4	3,4	16,13	491,5	3,28	16,12	504,3	3,3	16,64
Турція	1589	0,86	13,67	1641,4	0,92	15,10	1690,7	0,92	15,55
Швейцарія	482,3	2,9	13,99	487,1	2,96	14,42	493,5	2,98	14,71
Сінгапур	471,9	2,6	12,27	479,9	2,6	12,48	490,5	2,6	12,75
Австрія	404,3	2,84	11,48	410	3	12,3	414,9	3	12,45
Ізраїль	281,9	3,95	11,14	289,8	4,10	11,88	298,5	4,1	12,24
Бельгія	494,1	2,24	11,07	501	2,35	11,77	508	2,35	11,94
Мексика	2227	0,45	10,02	2273,8	0,5	11,37	2326,1	0,5	11,63
Іран	1371	0,9	12,34	1432,7	0,75	10,75	1491,4	0,75	11,19
Малайзія	815,6	1,1	8,97	850,7	1,25	10,63	889,8	1,25	11,12
Польща	1005	0,9	9,04	1036,2	0,89	9,22	1071,4	0,9	9,64
Індонезія	2842	0,3	8,53	2981,3	0,3	8,94	3139,3	0,3	9,42
Катар	319,8	2,7	8,63	328,1	2,5	8,2	339,3	2,5	8,48
Данія	258,7	2,98	7,71	261,3	3,02	7,89	264,9	3,04	8,05
Фінляндія	225	3,55	7,99	227	3,5	7,94	229,3	3,5	8,03
Саудівська Аравія	1683	0,4	6,73	1703,2	0,4	6,81	1737,3	0,45	7,82
Єгипет	1048	0,43	4,51	1087,8	0,6	6,53	1131,3	0,6	6,79
Чехія	332,5	1,88	6,25	340,8	1,8	6,13	350	1,85	6,48
Норвегія	356,2	1,65	5,88	359	1,7	6,1	363,4	1,75	6,36
Південна Африка	723,5	0,95	6,87	724,2	0,85	6,16	730	0,85	6,2
Пакистан	931	0,75	6,98	974,8	0,6	5,85	1023,5	0,6	6,14
Аргентина	927	0,62	6,03	954,5	0,58	5,54	980,3	0,56	5,49
Ірландія	257,4	1,72	4,43	270	1,72	4,64	278,7	1,75	4,88
Бангладеш	577	0,7	4,04	616,8	0,7	4,32	659,4	0,7	4,62
ТОП-40 країн	97042,2	1,92	1862,6	100037	1,93	1931,58	103476,9	1,93	1996,9
Інші країни	15920,2	0,4	63,9	16305,8	0,41	67,22	16805,4	0,41	63,36
Разом у світі	112962,4	1,71	1926,48	116343	1,72	1998,8	120282,3	1,72	2066,3

Джерело: складено автором на основі [627]

Таблиця В.5

Рейтинг країн світу за Глобальним індексом інновацій
INSEAD, WIPO, Cornell University: The Global Innovation Index 2017

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	Швейцарія	67.69	44	Греція	38.85	87	Індонезія	30.10
2	Швеція	63.82	45	Росія	38.76	88	Білорусь	29.98
3	Нідерланди	63.36	46	Чилі	38.70	89	Ботсвана	29.97
4	США	61.40	47	В'єтнам	38.34	90	Шри-Ланка	29.85
5	Велика Британія	60.89	48	Чорногорія	38.07	91	Тринідад і Тобаго	29.75
6	Данія	58.70	49	Катар	37.90	92	Еквадор	29.14
7	Сінгапур	58.69	50	Україна	37.62	93	Албанія	28.86
8	Фінляндія	58.49	51	Тайланд	37.57	94	Таджикистан	28.16
9	Німеччина	58.39	52	Монголія	37.13	95	Киргизстан	28.01
10	Ірландія	58.13	53	Коста-Рика	37.09	96	Танзанія	27.97
11	Південна Корея	57.70	54	Молдова	36.84	97	Намібія	27.94
12	Люксембург	56.40	55	Саудівська Аравія	36.17	98	Гватемала	27.90
13	Ісландія	55.76	56	Кувейт	36.10	99	Руанда	27.36
14	Японія	54.72	57	Південна Африка	35.80	100	Сенегал	27.11
15	Франція	54.18	58	Мексика	35.79	101	Камбоджа	27.05
16	Гонконг	53.88	59	Вірменія	35.65	102	Уганда	26.97
17	Ізраїль	53.88	60	Індія	35.47	103	Сальвадор	26.68
18	Канада	53.65	61	Македонія	35.43	104	Гондурас	26.36
19	Норвегія	53.14	62	Сербія	35.34	105	Єгипет	26.00
20	Австрія	53.10	63	Панама	34.98	106	Болівія	25.64
21	Нова Зеландія	52.87	64	Маврикій	34.82	107	Мозамбік	24.55
22	Китай	52.54	65	Колумбія	34.78	108	Алжир	24.34
23	Австралія	51.83	66	Бахрейн	34.67	109	Непал	24.20
24	Чехія	50.98	67	Уругвай	34.53	110	Ефіопія	24.16
25	Естонія	50.93	68	Грузія	34.39	111	Мадагаскар	24.15
26	Мальта	50.60	69	Бразилія	33.10	112	Кот-д'Івуар	23.96
27	Бельгія	49.85	70	Перу	32.90	113	Пакистан	23.80
28	Іспанія	48.81	71	Бруней	32.89	114	Бангладеш	23.72
29	Італія	46.96	72	Марокко	32.72	115	Малаві	23.45
30	Кіпр	46.84	73	Філіппіни	32.48	116	Бенін	23.04
31	Португалія	46.05	74	Туніс	32.30	117	Камерун	22.58
32	Словенія	45.80	75	Іран	32.09	118	Малі	22.48
33	Латвія	44.61	76	Аргентина	32.00	119	Нігерія	21.92
34	Словакія	43.43	77	Оман	31.83	120	Буркіна Фасо	21.86
35	ОАЕ	43.24	78	Казахстан	31.50	121	Зімбабве	21.80
36	Болгарія	42.84	79	Домінікана	31.17	122	Бурунді	21.31
37	Малайзія	42.72	80	Кенія	30.95	123	Нігер	21.18
38	Польща	41.99	81	Ливан	30.64	124	Замбія	20.83
39	Угорщина	41.74	82	Азербайджан	30.58	125	Того	18.41
40	Литва	41.17	83	Йорданія	30.52	126	Гвінея	17.41
41	Хорватія	39.80	84	Ямайка	30.36	127	Ємен	15.64
42	Румунія	39.16	85	Парагвай	30.30			
43	Турція	38.90	86	Боснія и Герцеговина	30.23			

Джерело: складено автором на основі [642]

Таблиця В.6

Профіль України за індексом інновацій згідно рейтингу країн світу у 2017 р.

№ п/п	Фактор	Значення фактору	Місце у рейтингу країн світу	Примітка
1	2	3	4	5
Ключові показники	Населення, млн. осіб	44,6		
	ВВП, млрд. дол. США	87,2		
	ВВП на душу населення, дол. США	7518,8		
	Рівень доходів	Нижче середнього		
	Регіон	Європа		
Узагальнюючі показники	Глобальний інноваційний індекс 2017 (із 127 країн)	37,6	50	
	Глобальний інноваційний індекс 2016 (із 128 країн) (базовий)	35,7	56	
	Суб-індекс інноваційного виробництва	34,2	40	
	Суб-індекс інноваційного потенціалу	41,0	77	
	Коефіцієнт ефективності інновацій	0,8	11	сила
1	Інституції	47,9	101	
1.1	Політичне середовище	23,0	122	слабкість
1.1.1	Політична стабільність та безпека	17,0	124	слабкість
1.1.2	Ефективність уряду	29,0	96	слабкість
1.2	Нормативно-правове середовище	55,9	82	
1.2.1	Якість регулювання нормативно-правового середовища	27,3	105	слабкість
1.2.2	Верховенство права	16,0	110	слабкість
1.2.3	Витрати на звільнення з посади	13,0	47	
1.3	Ділове середовище	64,9	78	
1.3.1	Зручність початку бізнесу	94,4	18	сила
1.3.2	Легкість вирішення неплатоспроможності	27,5	120	слабкість
1.3.3	Легкість сплати податків	72,7	66	слабкість
2	Людський капітал та дослідження	39,6	41	
2.1	Освіта	58,3	30	
2.1.1	Витрати на освіту,% ВВП	6,0	22	
2.1.2	Видатки уряду / учнів, % ВВП	26,2	22	
2.1.3	Продовження навчання, роки	15,3	40	
2.1.4	Співвідношення учень -вчитель	7,0	2	сила
2.2	Теорія вищої освіти	47,1	26	
2.2.1	Зарахування до навчання, %	82,3	12	перевершує базовий рік
2.2.2	Частка випускників технічних спеціальностей	47,1	26	
2.3	Дослідження та розробки (R & D)	13,4	51	
2.3.1	Кількість дослідників, осіб	1006,0	49	
2.3.2	Валові витрати на НДДКР,% ВВП	0,6	54	
2.3.3	Міжнародні компанії з досліджень та розробок	0,0	43	слабкість
2.3.4	Університетський рейтинг QS	27,4	43	
3.	Інфраструктура	39,3	90	
3.1	Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ)	55,9	68	
3.1.1	Доступ до ІКТ	64,8	64	слабкість
3.1.2	Використання ІКТ	25,7	93	слабкість
3.1.3	Онлайн-служба уряду	58,7	70	слабкість
3.1.4	Розвиток Е-технологій	74,6	32	слабкість
3.2	Загальна інфраструктура	25,5	108	
3.2.1	Випуск електроенергії, кВт*год/особу	4011,7	53	
3.2.2	Логістична продуктивність	31,2	79	слабкість
3.2.3	Валовий капітал на інновації,% ВВП	15,8	108	слабкість
3.3	Екологічна стійкість	36,5	95	
3.3.1	ВВП / одиниця споживання енергії	3,3	112	слабкість
3.3.2	Екологічні показники	79,7	44	слабкість
3.3.3	Екологічні сертифікати ISO 14001 / млрд. дол. США	0,5	85	

Продовження таблиці В.6

1	2	3	4	5
4	Розвиток ринку	43,2	81	
4.1	Кредит	34,2	71	
4.1.1	Зручність отримання кредиту	75	19	слабкість
4.1.2	Внутрішній кредит приватному сектору,% ВВП	57,0	54	
4.1.3	Валові кредити мікро фінансування,% ВВП	0,0	80	слабкість
4.2	Інвестиції	30,6	107	
4.2.1	Захищеність інвесторів	56,7	67	слабкість
4.2.2	Ринкова капіталізація,% ВВП	15,7	66	перевершує базовий рік
4.2.3	Венчурний капітал	0,0	75	
4.3	Торгівля, конкуренція та ринкові умови	66,5	48	
4.3.1	Застосована тарифна ставка, %	1,9	55	
4.3.2	Інтенсивність місцевої конкуренції	60,2	99	
4.3.3	Масштаб внутрішнього ринку, млрд. дол. США	349,8	47	
5	Інноваційність бізнесу	35,3	51	
5.1	Кваліфіковані працівники	47,4	41	
5.1.1	Зайнятість кваліфікованих працівників	37,6	30	
5.1.2	Фірми, що пропонують формальні тренінги,%	22,6	68	
5.1.3	Інноваційні продукти, які виробляються,% від ВВП	0,4	40	
5.1.4	Інновації, які фінансуються за рахунок бізнесу,%	40,3	35	
5.1.5	Жінки, які мають вищу освіту,%	29,7	3	сила
5.2	Інноваційні зв'язки	25,5	72	
5.2.1	Співробітництво вищої освіти і промисловості	41,8	55	
5.2.2	Стан формування кластерів	32,5	114	слабкість
5.2.3	Інновації, які фінансуються за рахунок іноземних інвестицій,%	18,2	23	
5.2.4	Стратегічні угоди про альянс в інноваційній сфері, млрд. дол. США	0,0	76	
5.2.5	Вартість патентів, млрд. дол. США	0,6	34	
5.3	Управління знаннями	33	63	
5.3.1	Платежі за об'єкти інтелектуальної власності,% загальної торгівлі	0,7	46	
5.3.2	Імпорт високотехнологічних товарів, за винятком реімпорту,% загального обсягу торгівлі	8,0	65	
5.3.3	Імпорт послуг ІКТ,% загальної торгівлі	1,3	56	
5.3.4	Чистий дохід від інновацій, % ВВП	2,2	78	
5.3.5	Реалізація наукових розробок у бізнесі,%	32,5	42	
6.	Результати знань і впровадження технологій	32,8	32	
6.1	Створення знань	45,5	16	сила
6.1.1	Впровадження патентів	6,7	18	сила
6.1.2	Наявність патентних заяв	0,5	37	
6.1.3	Розробка корисних моделей	24,9	1	сила
6.1.4	Науково-технічні статті	12,2	59	
6.1.5	Індекс Гірша (h-індекс)	14,9	46	
6.2	Впровадження знань	28,1	77	
6.2.1	Швидкість росту інновацій у ВВП	(0,9)	97	слабкість
6.2.2	Інноваційне підприємництво	0,9	74	перевищує базовий рік
6.2.3	Витрати на комп'ютерне програмне забезпечення,% ВВП	0,7	6	сила
6.2.4	Сертифікати якості ISO 9001	3,1	78	
6.2.5	Великі та середні високотехнологічні виробництва,%	0,2	56	
6.3	Розповсюдження знань	24,6	54	
6.3.1	Впровадження інтелектуальної власності,% загального обсягу торгівлі	0,2	43	
6.3.2	Відношення експорту високотехнологічного експорту до реекспорту,% загальна торгівля	3,1	46	

Продовження таблиці В.6

1	2	3	4	5
6.3.3	Експорт послуг ІКТ,% загальної торгівлі	4,4	15	сила
6.3.4	Чистий потік прямих іноземних інвестицій,% ВВП	0,2	81	
7	Інноваційне виробництво	35,6	49	
7.1	Нематеріальні активи	53,7	26	
7.1.1	Наявність торгових марок	106,8	12	сила
7.1.2	Впровадження промислових зразків	12,6	11	сила
7.1.3	Створення ІКТ та створення бізнес-моделі	47	112	слабкість
7.1.4	Створення ІКТ та створення організаційної моделі	52,2	66	
7.2	Творчі товари та послуги	9,3	92	
7.2.1	Експорт культурно-творчих послуг,% від загального обсягу торгівлі	0,1	53	
7.2.2	Створення національних художніх фільмів	0,1	102	
7.2.3	Розвиток медіа-ринку	5,1	50	
7.2.4	Друковані видання,%	1,0	66	
7.2.5	Експорт товарів,% загального обсягу торгівлі	0,4	63	
7.3	Інтернет-творчість	25,8	47	
7.3.1	Загальні домени верхнього рівня (TLD)	4,4	59	
7.3.2	Редагування Вікіпедії	6,1	39	
7.3.3	Завантаження відео на YouTube	34,9	41	

Джерело: складено автором на основі [642]

Таблиця В.7

Статистика при визначенні рейтингу «Індекси WEF в сфері туризму», 2017 р.

№ п/п	Країна	Площа кв. км	Частка туризму в ВВП, %	Туристів за рік, тис. осіб	Оборот туристичної сфери за рік, млн. дол. США	Кількість архітектурних об'єктів ЮНЕСКО	Кількість природних об'єктів ЮНЕСКО	Кращі пляжі, бали
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Австралія	7686850	10,8	6884	31935	7	16	8,7
2	Австрія	83870	15,2	25291	20824	9	0	0,0
3	Азербайджан	86600	10,5	2160	2432	2	0	0,0
4	Албанія	28748	21,1	3341	1705	2	0	0,0
5	Алжир	2381740	6,6	2301	258	7	1	0,0
6	Ангола	1246700	4,3	595	1589	0	0	0,0
7	Андорра	468	немає даних	2363	0	1	0	0,0
8	Антигуа і Барбуда	442	57,1	249	330	1	0	8,7
9	Аргентина	2766890	10,7	5931	4624	6	4	0,0
10	Вірменія	29743	13,7	1204	966	3	0	0,0
11	Афганістан	647500	немає даних	немає даних	84	2	0	0,0
12	Багамські Острови	13940	46,9	1427	2308	0	0	8,16
13	Бангладеш	144000	4,7	125	153	2	1	0,0
14	Барбадос	431	39,5	520	888	1	0	7,88
15	Бахрейн	665	10,6	838	1197	2	0	0,0
16	Беліз	22966	38,6	321	374	0	1	8,54
17	Білорусь	207600	5,8	973	868	3	1	0,0
18	Бельгія	30528	6,1	7887	13921	12	0	0,0
19	Бенін	112620	6,4	242	151	1	0	0,0
20	Болгарія	110910	12,1	7311	3908	7	2	0,0
21	Болівія	1098580	7	871	652	6	1	0,0
22	Боснія і Герцеговина	51129	9,5	536	707	3	0	0,0
23	Ботсвана	600370	11,6	1966	977	1	1	0,0
24	Бразилія	8511965	9	6430	6843	13	7	8,0
25	Бруней	5770	7,4	201	79	0	0	0,0
26	Буркіна-Фасо	274200	3,6	191	135	1	0	0,0
27	Бурунді	27830	5	немає даних	4	0	0	0,0
28	Бутан	447000	немає даних	133	73	0	0	0,0
29	Вануату	12200	47,3	109	257	1	0	0,0
30	Ватикан	0,44	немає даних	немає даних	0	2	0	0,0
31	Велика Британія	244820	11,2	32613	46539	26	5	0,0
32	Угорщина	93030	10,4	12140	5872	7	1	0,0
33	Венесуела	912050	8,5	857	643	2	1	8,74
34	Східний Тимор	15007	немає даних	60	35	0	0	0,0
35	В'єтнам	329560	13,9	7874	7330	6	3	7,85
36	Габон	267667	2,7	немає даних	0	1	1	0,0
37	Гаїті	27750	10,1	465	578	1	0	0,0
38	Гайана	214970	8,2	206	79	0	0	0,0
39	Гамбія	11300	20,2	156	0	2	0	0,0
40	Гана	239460	7,8	1093	897	2	0	0,0
41	Гватемала	108890	8,9	1455	1564	3	1	7,95

Продовження таблиці В.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
42	Гвінея	245857	4,5	33	0	0	1	0,0
43	Гвінея-Бісау	36120	немає даних	36	21	0	0	0,0
44	Німеччина	357021	8,9	33005	43321	39	3	0,0
45	Гондурас	112090	15,1	868	630	1	1	8,46
46	Гренада	344	25,5	134	128	0	0	0,0
47	Греція	131940	18,5	22033	17793	18	2	7,84
48	Грузія	69700	23,5	2229	1787	3	0	0,0
49	Данія	43094	6,9	10267	7632	5	3	0,0
50	Джибуті	23000	немає даних	немає даних	21	0	0	0,0
51	Домініка	754	39	82	127	0	1	0,0
52	Домініканська Республіка	48730	16,3	5141	5630	1	0	8,06
53	Єгипет	1001450	11,4	9628	7208	6	1	7,64
54	Замбія	752614	6,7	947	642	0	1	0,0
55	Зімбабве	390580	11	1880	827	3	2	0,0
56	Ізраїль	20770	7	2927	5695	9	0	7,26
57	Індія	3287590	6,3	7679	19700	28	8	8,52
58	Індонезія	1919440	9,6	9435	10261	4	4	7,94
59	Йорданія	92300	20,7	3990	4375	6	1	7,2
60	Ірак	437072	6,7	892	900	5	1	0,0
61	Іран	1648000	6,7	4967	3483	20	1	7,4
62	Ірландія	70280	8,1	8813	4857	2	0	0,0
63	Ісландія	103000	27,2	998	1362	1	1	0,0
64	Іспанія	504782	16	64939	65111	42	5	8,36
65	Італія	301230	10,2	48576	45488	47	4	8,14
66	Ємен	527970	10,5	990	940	3	1	7,45
67	Кабо-Верде	4033	43,2	494	405	1	0	7,0
68	Казахстан	2717300	5,3	4560	1467	3	2	0,0
69	Камбоджа	181040	29,9	4530	2953	2	0	7,6
70	Камерун	475440	6,8	немає даних	0	0	2	0,0
71	Канада	9984670	6,4	16537	17445	8	10	6,47
72	Катар	11437	7,1	2826	4591	1	0	7,4
73	Кенія	582650	9,9	1261	811	3	3	8,04
74	Кіпр	9250	19,3	2441	2846	3	0	7,47
75	Киргизія	198500	3,8	2849	423	2	1	0,0
76	Кірібаті	811	21	немає даних	3	0	1	7,88
77	Китай	9596960	7,9	55622	105380	39	15	8,28
78	Колумбія	1138910	6,1	2565	3825	6	2	8,74
79	Комори	2170	10,4	немає даних	51	0	0	7,73
80	Конго	342000	4,2	373	0	0	1	0,0
81	ДР Конго	2345410	1,6	немає даних	45	0	5	0,0
82	Коста-Рика	51100	12,6	2527	3061	1	3	8,34
83	Кот-д'Івуар	322460	4,5	471	184	1	3	0,0
84	Куба	110860	10,1	2970	2367	7	2	8,72
85	Кувейт	17820	4,9	198	369	0	0	0,0
86	Лаос	236800	14	3164	642	2	0	0,0
87	Латвія	64589	9	1843	956	2	0	0,0
88	Лесото	30355	13,3	немає даних	16	1	1	0,0
89	Ліберія	111370	немає даних	немає даних	0	5	0	0,0

Продовження таблиці В.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
90	Ліван	10400	22,1	1355	6523	5	0	0,0
91	Лівія	1759540	6,4	немає даних	0	5	0	0,0
92	Литва	65300	4,5	2063	1384	4	0	0,0
93	Ліхтенштейн	160	немає даних	61	0	0	0	0,0
94	Люксембург	2586	5,1	1038	5314	1	0	0,0
95	Маврикій	2040	25,6	1039	1447	2	0	7,66
96	Мавританія	1030700	немає даних	немає даних	37	1	1	0,0
97	Мадагаскар	587040	13,1	222	0	1	2	8,55
98	Македонія	25333	5,7	425	295	1	1	0,0
99	Малаві	118480	7,2	немає даних	31	1	1	0,0
100	Малайзія	329750	13,1	27437	22595	2	2	8,28
101	Малі	1240000	9,5	168	212	4	1	0,0
102	Мальдіви	300	96,5	1205	2696	0	0	9,24
103	Мальта	316	27,7	1690	1522	3	0	7,08
104	Марокко	446550	17,5	10283	7056	9	0	7,82
105	Маршалові Острови	181	немає даних	немає даних	5	1	0	0,0
106	Мексика	1972550	15,1	29346	16208	28	7	8,42
107	Мікронезія	702	немає даних	35	25	1	0	0,0
108	Мозамбік	801590	7,3	1661	207	1	0	8,58
109	Молдавія	33843	3,1	94	229	1	0	0,0
110	Монако	2	немає даних	329	0	0	0	0,0
111	Монголія	1564116	5,3	393	173	3	1	0,0
112	М'янма	678500	5,9	3081	1621	1	0	8,0
113	Намібія	825418	15,5	1320	413	1	1	0,0
114	Науру	21		немає даних	немає даних	0	0	0
115	Непал	147181	8,1	790	487	2	2	0,0
116	Нігер	12670000	3,3	135	90	1	2	0,0
117	Нігерія	923768	4,2	немає даних	543	2	0	0,0
118	Нідерланди	41526	5,5	13926	14704	9	1	0,0
119	Нікарагуа	129494	9,6	1330	445	2	0	8,2
120	Нова Зеландія	268680	17,4	2772	8424	1	3	5,25
121	Норвегія	323802	7,8	4855	5639	7	1	0,0
122	ОАЄ	83600	8,7	9900	12389	1	0	6,3
123	Оман	212460	5,7	1519	1376	4	1	6,9
124	Пакистан	803940	7	965	283	6	0	0,0
125	Палау	458	немає даних	141	127	1	1	6,5
126	Палестина	6020	немає даних	556	603	2	0	0,0
127	Панама	78200	18,3	1745	2728	2	3	8,74
128	Папуа-Нова Гвінея	462840	1,7	182	3	1	0	0,0
129	Парагвай	406750	5,1	649	284	1	0	0,0
130	Перу	1285220	10,1	3215	3077	10	4	7,28
131	Польща	312679	4,3	16000	11234	13	1	0,0
132	Португалія	92391	16,4	9277	13808	14	1	7,66
133	Росія	170752200	5,7	29848	11759	16	10	0,0
134	Руанда	26338	8,3	926	304	0	0	0,0

Продовження таблиці В.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
135	Румунія	237500	5,1	1912	1832	6	1	0,0
136	Сальвадор	21040	10,6	1345	822	1	0	7,3
137	Самоа	2944	немає даних	120	146	0	0	8,26
138	Сан-Марино	61	немає даних	75	0	1	0	0,0
139	Сан-Томе і Принсіпі	1001	20,1	немає даних	56	0	0	8,1
140	Саудівська Аравія	2149690	8	18260	8238	4	0	4,9
141	Північна Корея	120540	немає даних	немає даних	0	2	0	0,0
142	Сейшельські острови	455	62,1	233	398	0	0	8,64
143	Сенегал	196190	12,4	836	423	5	2	0,0
144	Сент-Вінсент і Гренадіни	389	23,2	71	101	0	0	0,0
145	Сент-Кітс і Невіс	261	28,1	113	104	1	0	0,0
146	Сент-Люсія	616	41,5	338	360	0	1	0,0
147	Сербія	77474	6,4	1029	1139	5	0	0,0
148	Сінгапур	693	10	11864	19134	1	0	8,38
149	Сирія	185180	10,9	8546	6190	6	0	4,95
150	Словаччина	48845	6,1	немає даних	2578	5	2	0,0
151	Словенія	20273	13	2411	2737	2	1	0,0
152	Соломонові острови	28450	8,1	20	55	0	1	0,0
153	Сомалі	637357	немає даних	немає даних	0	0	0	0,0
154	Судан	1886068	5,7	684	96	2	1	0,0
155	Суринам	163270	2,9	252	95	1	1	0,0
156	США	9826630	8,2	75022	191325	11	13	8,52
157	Сьєрра-Леоне	71740	4	44	35	0	0	0,0
157	Таджикистан	143100	немає даних	213	1	1	1	0,0
159	Таїланд	514000	20,8	24810	38423	3	2	8,9
160	Танзанія	945087	11,8	1113	2010	4	4	8,48
161	Того	56785	8,5	282	125	1	0	0,0
162	Тонга	748	16,9	50	0	0	0	8,36
163	Тринідад і Тобаго	5128	8,5	413	0	0	0	8,56
164	Тувалу	26	немає даних	1	0	0	0	7,6
165	Туніс	163610	12,6	7163	2359	7	1	6,8
166	Туркменія	488100	немає даних	немає даних	0	3	0	0,0
167	Туреччина	780580	12,9	39811	29552	16	2	7,2
168	Уганда	236040	9	1266	791	1	2	0,0
169	Узбекистан	447400	3,2	975	121	4	1	0,0
170	Україна	603700	5,3	12712	1612	6	1	0,0
171	Уругвай	176220	8,6	2682	1757	2	0	0,0
172	Фіджі	182700	38,7	693	744	1	0	9,12
173	Філіппіни	300000	10,6	4833	5030	3	3	8,03
174	Фінляндія	338145	6,3	2731	3594	6	1	0,0
175	Франція	547030	9,1	83701	58150	39	4	7,8
176	Хорватія	56542	23,2	11623	9865	7	1	7,44

Продовження таблиці В.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
177	Центральноафриканська республіка	622984	6,9	немає даних	0	0	2	0,0
178	Чад	1284000	3,9	122	0	1	2	0,0
179	Чорногорія	14026	22,1	1350	906	2	1	0,0
180	Чехія	78866	7,7	10617	6822	12	0	0,0
181	Чилі	756950	10,2	3674	2259	6	0	0,0
182	Швейцарія	449964	9,6	10522	12856	14	2	0,0
183	Швеція	449	9,6	10522	12856	14	2	0,0
184	Шрі-Ланка	65610	10,6	1527	2431	6	2	8,1
185	Еквадор	283560	5,1	1557	1482	3	2	7,82
186	Екваторіальна Гвінея	28051	немає даних	немає даних	0	0	0	0,0
187	Еритрея	117600	немає даних	немає даних	0	0	0	0,0
188	Есватіні	17363	4,6	немає даних	15	0	0	0,0
189	Естонія	45226	15,5	2917	1814	2	0	0,0
190	Ефіопія	1127127	9,2	770	351	8	1	0,0
191	ЮАР	1219912	9,4	9549	9348	5	4	6,5
192	Південна Корея	98480	5,1	14202	17836	11	1	6,18
193	Південний Судан	644329	немає даних	немає даних	0	0	0	0,0
194	Ямайка	10991	29,3	2080	2255	1	1	8,28
195	Японія	377835	7,9	13413	18853	16	4	6,94

Джерело: складено автором на основі [645]

Коротка довідка туристичних підприємств України, які досліджуються з позиції розвитку інноваційного потенціалу

Форма туристичного підприємства	№ п/п	Туристичне підприємство	Місто реєстрації	Рік реєстрації	Офіційний сайт	Кількість туристів, відправлених у 2017 р.	Географія та характеристика туристичного продукту	Представництва туроператора
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Туроператори (ТО)	1	ТОВ «Аккорд-тур»	Львів	2003	www.akkord-tour.com.ua	Не оприлюднив	Автобусні тури до Європи; авіатури; трансфери по Україні; індивідуальні тури; групові тури; дитячі тури; морські тури; гірськолижні тури; лікувальні тури; весільні тури	Представництва: по всій території України
	2	ТОВ «Тревел профешнл груп»	Київ	2009	www.tpg.ua	370 тис. осіб	Відпочинок в більш ніж 100 країнах світу за більш ніж 250 напрямками (Азія, Африка, Австралія і Океанія, Європа, Південна Америка, Північна Америка); послуги з організації ділових подорожей корпоративних і тематичних заходів; послуги бізнес-консалтингу за кордоном; організації авіаперевезень будь-якого класу в усіх напрямках; послуги VIP-класу по всьому світу	Представництва: Харків, Запоріжжя, Дніпро, Одеса, Львів, Кіпр, Греція, Казахстан Тайланд
	3	ТОВ «Тез тур»	Київ	1994	www.teztour.ua	Не оприлюднив	Напрями: Австрія, Андорра, Болгарія, Бразилія, Греція, Домінікана, Єгипет, Іспанія, Італія, Китай, Куба, Мальдіви, Мексика, ОАЕ, Тайланд, Турція, Шрі-Ланка і т.д. Профіль підприємства – масовий туризм	Представництва: по всій території України До складу Tez Tour входить більше 20 міжнародних компаній, що відправляють туристів з Росії, Болгарії, Румунії, України, Латвії, Литви, Білорусі, Естонії, Молдови, Казахстану, Грузії
	4	ТОВ «Гамалія»	Київ	1991	www.hamalia.ua	121 тис. осіб	Напрями: Європа (31 країна); Африка (4 країни); Азія та Близький Схід (14 країн); Америка (7 країн); Острови Індійського океану (4 країни); Карибські острови (2 країни) Організація відпочинку в Україні та за кордоном; індивідуальний і VIP-туризм; корпоративне обслуговування; організація бізнес-турів в Україні та за кордоном; оздоровчі та лікувальні програми; навчання за кордоном; відпочинок для дітей; прийом і обслуговування іноземних туристів в Україні; бронювання і продаж авіа квитків	Представництва: по всій території України Компанія є членом Азіатсько-Тихоокеанської Туристичної Асоціації (ПАТА), Американського Союзу Туристичних Агентств (ASTA), Міжнародної Асоціації Авіатранспортних Перевізників (IATA), Всеукраїнської Асоціації Туристичних Операторів (БАТО)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Турагенства (ТО)	5	ТОВ «Красін Тур»	Кривий Ріг	2012	https://krasintour.ua/	Не оприлюднив	Один з учасників українського ринку подорожей і туризму, пропонує відпочинок в Туреччині, Єгипті, Кіпрі, ОАЕ, Йорданії, Шрі-Ланці, Болгарії, Танзанії, Україні та інші	Представництва по території України
	6	«А.Е.Т. Джоін Ап»	Київ	1997	www.joinup.ua	700 тис. осіб	В активі компанії більше 30 власних операторських напрямків: ОАЕ, Шрі-Ланка, Індія, Болгарія, Чорногорія, Хорватія, Угорщина, В'єтнам, Таїланд, Чехія, Домінікана, Мексика, Куба, Польща, Словаччина, Словенія, Франція, Швейцарія, Італія, Індонезія, Андорра, Іспанія, Маврикій, Мальдіви, Ізраїль, Йорданія, Кіпр та інші	Представництва: Харків, Дніпро, Кишинів, Одеса, Львів
	7	ТОВ «Спутнік»	Маріуполь	2008	http://www.sputnik.dn.ua/	13 тис. осіб	Види авторських турів: гірськолижні тури в Альпи і Домбай; екскурсійні тури в Італію, Іспанію, Шрі-Ланку, Індію і Таїланд; навчальні програми в Англію і Німеччину; молодіжні трудові тури в Америку	
	8	ТОВ «Албіз-тур»	Київ	1995	www.albiz.kiev.ua	42 тис. осіб	Напрями: тури в Грецію (тури на Родос, тури на Крит, тури на Халкідікі і інші острови Греції), тури в Італію (курорт Абано Терме, о. Іскья, о. Сардинія, екскурсійні тури), тури до Португалії (о. Мадейра), тури в Австрію, Фінляндію та Ізраїль, на о. Кіпр. Крім цього, компанія пропонує тури в Іспанію, Єгипет ОАЕ, Мальдіви	
	9	ПП «Альянс»	Київ	1998	http://www.alltours.kiev.ua	3710 осіб	Напрями: Італія, Франція, Угорщина, Чехія, Болгарія, Іспанія, Португалія, Австрія, Хорватія, Словаччина, Греція, Фінляндія, Таїланд та інші (всього 20 країн)	Акредитація в міжнародних організаціях і посольствах провідних країн Європи і світу
	10	ТОВ «Тревелсвіт»	Київ	2006	http://me1.com.ua/	15 тис. осіб	Напрями: Грузія, Йорданія, Ізраїль, Азербайджан, Мексика, Домінікана, Мальдіви, ОАЕ, Китай, Сейшели, Таїланд, Шрі-Ланка, Куба, Нова Зеландія та інші країни	
	11	ТОВ «Туристична компанія «Анекс Тур»	Київ	1996	www.anextour.com	не оприлюднив	Напрями: (33 країни) Азербайджан, Андорра, Вірменія, Болгарія, В'єтнам, Греція, Грузія, Домініканська Республіка, Ізраїль, Індія, Індонезія, Іспанія, Італія, Кіпр, Китай, Куба, Маврикій, Мальдіви, Мальта, Марокко, Мексика, ОАЕ, Португалія, Росія, Таїланд, Танзанія, Туніс, Туреччина, Хорватія, Чорногорія, Чехія, Швейцарія, Шрі-Ланка	Представництва: Київ, Харків, Львів, Запоріжжя, Чернівці, Одеса та інші
Турагенства (ТА)	12	ТОВ «Парті-Тревел»	Маріуполь	2005	https://parti-trevel.com.ua/	не оприлюднив	Компанія пропонує туристичні послуги, екскурсійні тури, автобусні та авіатури, подорожі на своєму автомобілі, індивідуальні програми, гірськолижні курорти, лікування в Україні та Європі, приватні готелі в Західній Україні, дитячий відпочинок в оздоровчих і спортивних таборах, навчання за кордоном лікування в Україні та за кордоном, SPA-тури, весільні подорожі, організація корпоративних поїздок	Компанія Party Travel (Україна, Польща, Білорусь, Грузія, Туреччина) належить великій міжнародній структурі OTI Holding
	13	ТА «Поїхали з нами»	Київ	2006	https://www.poehalisnami.ua	-	Більш ніж 300 офісів у 75 містах України	
	14	ТА «Штурвал Плюс»	Бердянськ	2008	https://berdyansk.jsprav.ru/turfirmyi/shturval-plus.html	-	Мережа представництв в м. Бердянськ	
	15	ТА «Жара»	Маріуполь	2011	https://tourzhara.com/	-	Маріуполь	
	16	ТА «Океан тур»	Маріуполь	2010	http://www.oceantour.com.ua/	-	Маріуполь	
	17	ТА «Щасливий квиток»	Київ	2011	http://luckyt.com.ua/o-nas	-	Київ	

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Турагентства (ТА)	18	ТК «Штурман»	Київ	2011	https://tour-shturman.com	-	Київ	
	19	ТА «Горизонт тур»	Київ	2008	http://psn.in.ua	-	Мережа представництв в м. Київ	
	20	ТА «Нові горизонти»	Київ	2007	http://nh-tour.com.ua/	-	Київ	
Бюро подорожей і екскурсій (БПЕ)	21	ДП «Київське бюро подорожей та екскурсій»	Київ	1956	http://ukrproftour.kiev.ua/index.php?id=281	-	Київ	
	22	Чернігівське бюро подорожей та екскурсій	Чернігів	1995	http://ukrproftour.kiev.ua/index.php?id=411	-	Чернігів	
	23	Запорізьке бюро подорожей та екскурсій	Запоріжжя	2002	https://www.akkord-tour.com.ua/user-cv-215	-	Запоріжжя	
	24	Вінницьке бюро подорожей та екскурсій	Вінниця	2004	https://20.ua/vn/turizm-puteshestvie/ekskursii/vinnitskoe-oblastnoe-byuro-puteshestviy-i-ekskursiy.html	-	Вінниця	

Джерело: складено автором на основі [478, 547]

Оцінка фракцій інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Таблиця Д.1

Оцінка ресурсної фракції інноваційного потенціалу туристичних підприємств

№ п/п	Показник	Експерт	Експерти			Виоленти						Патієнти						Комутанти										
			ТО «Акорд-тур»	ТО «Джойн Ап»	ТА «Щасливий квиток»	ТО «Гревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «амаля»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Київське БПЕ	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Спутнік»	ТО «Гревелвіт»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	ТО «Красін Тур»	ТО «Парті Гревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке БПЕ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
1. Фінансові ресурси																												
1.1	Фінансування з власних коштів	E1	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	3	2	1	1	2	2	
		E2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3	2	2	1	1	1	2	2	3	2	1	2	2	2	
		E3	3	3	3	2	2	1	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	
		E4	3	3	3	3	1	3	1	1	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	3	2	1	1	2	
		E5	2	3	3	2	2	3	1	2	1	2	2	2	3	2	2	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	
		E6	2	3	3	2	1	2	2	1	1	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2
		E7	3	2	3	3	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	
		E8	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	1	2	1	1
	Середнє значення		2,38	2,50	2,63	2,38	1,88	2,00	1,63	1,63	1,63	2,25	2,13	2,25	2,13	1,75	1,63	1,75	2,00	1,63	2,13	1,88	1,50	1,75	1,50	1,63		
1.2	Фінансування з залучених коштів	E1	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1		
		E2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	1	1		
		E3	3	3	2	3	1	3	3	3	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2	2	1	2	1	1		
		E4	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2		
		E5	2	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2	2	2	1	2	2		
		E6	2	3	3	2	3	3	2	3	1	3	2	1	2	3	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	
		E7	3	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	
		E8	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	
	Середнє значення		2,5	2,5	2,5	2,5	2,125	2,375	2,375	2,25	1,875	2	1,625	1,875	1,5	1,875	1,625	1,625	1,5	1,625	1,625	1,5	1,25	1,375	1,25	1,25		
1.3	Забезпеченість обіговим капіталом	E1	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1		
		E2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3		
		E3	2	2	2	3	2	3	2	2	1	2	1	2	3	1	3	2	1	1	1	2	2	1	1	1		
		E4	3	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1		
		E5	3	2	2	3	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
		E6	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2		
		E7	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	3	2	2	2	1	1	
		E8	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	
	Середнє значення		2,375	2,375	2,5	2,5	2,375	2,25	2,125	2,125	1,875	1,75	1,75	2,125	2	1,875	1,875	1,75	1,75	1,75	1,625	1,875	1,375	1,5	1,25	1,375		
1.4	Забезпеченість власним обліговим капіталом	E1	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	2		
		E2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	1	
		E3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	2	1	1	1	1	2	3	2	2	1	1	1	
		E4	3	2	3	3	3	3	2	3	2	3	2	1	2	3	2	1	1	2	1	1	1	2	2	2	2	1
		E5	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
		E6	2	3	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	3	1	3	2	1	2	2	1	3	1	1	1	1	2
		E7	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1
		E8	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2	1	1
	Середнє значення		2,375	2,625	2,5	2,25	2,375	2,25	2,125	2	2,125	2	1,875	2	1,75	1,875	1,75	1,375	1,75	1,625	1,5	1,625	1,375	1,5	1,375	1,5	1,375	
1.5	Збалансованість фінансових ресурсів	E1	3	3	2	3	2	2	3	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1		
		E2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	3	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	
		E3	3	2	2	3	3	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	2	
		E4	3	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2	
		E5	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	3	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	
		E6	2	3	3	3	3	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1
		E7	2	3	3	2	2	2	3	2	1	1	2	1	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	3	2	1	2	1	1	1
	Середнє значення		2,375	2,5	2,25	2,375	2,25	2,25	1,875	1,625	1,625	1,625	1,375	1,875	1,625	1,875	1,625	1,375	1,375	1,5	1,5	1,875	1,375	1,25	1,25	1,375		
2. Матеріально-технічні ресурси																												
2.1	Достатність основних фондів	E1	2	2	2	3	2	3	2	3	2	2	3	2	3	2	3	1	2	1	1	2	1	2	1	1		
		E2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	3	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	
		E3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	
		E4	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2
		E5	2	3	3	2	3	2	2	2	3	2	1	2	3	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1
		E6	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1
		E7	3	2	3	2	3	2	2	2	2	3	3	1	2	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1	2	2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Середнє значення		2,375	2,375	2,375	2,25	2,375	2,375	2,375	2,25	2,25	1,875	2	2	1,875	1,875	1,875	1,75	1,625	1,375	1,5	1,5	1,25	1,375	1,375	1,5		
2.2	Достатність матеріальних об'єктів	E1	3	2	2	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1	
		E2	3	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	
		E3	2	3	3	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	2	1	1
		E4	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	3	3	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	2
		E5	3	3	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	1	3	1	2	1	2	2	2	2	1	1	2	1
		E6	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	1
		E7	3	2	2	3	3	2	2	3	3	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	1	2
		E8	3	3	2	2	2	3	3	3	3	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1
	Середнє значення		2,625	2,375	2,375	2,375	2,5	2,375	2,375	2,375	2,25	1,875	1,875	2	1,75	1,875	2	1,5	1,75	1,375	1,625	1,75	1,625	1,375	1,375	1,375	1,25	
2.3	Технічна оснащеність підприємства	E1	2	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	
		E2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	2	2	2	
		E3	2	3	2	2	1	3	3	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1
		E4	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	3	2	1	2	1	1	2	1	2	2	2	2
		E5	3	3	3	2	3	2	3	3	3	2	3	2	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1
		E6	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
		E7	3	3	2	2	2	2	3	2	2	2	1	3	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
		E8	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1
	Середнє значення		2,375	2,625	2,25	2,375	2,25	2,5	2,125	2,125	2	2,125	1,875	2	2,125	2,25	1,625	1,875	1,75	1,625	1,625	1,625	1,5	1,25	1,375	1,375	1,5	
2.4	Власний транспорт	E1	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	
		E2	2	2	2	3	3	3	3	1	2	1	2	2	3	1	2	2	3	2	2	2	2	1	1	2	1	
		E3	2	2	3	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	1	1	2	1	3	2	1	2	2	2	2	
		E4	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1
		E5	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	1
		E6	3	3	2	2	2	3	3	3	3	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1
		E7	3	2	2	2	3	3	3	3	2	2	3	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	2	1	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	1	2	3	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1
	Середнє значення		2,5	2,25	2,375	2,375	2,375	2,5	2,375	2,25	2	2,125	2	2,125	2,25	1,625	1,75	1,75	1,75	1,625	2	2	1,625	1,5	1,375	1,375	1,375	
2.5	Залучені основні фонди	E1	3	3	3	2	2	3	3	2	2	3	2	2	3	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	
		E2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	1	3	3	2	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	2	1	
		E3	3	2	3	2	3	3	2	2	1	2	3	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	
		E4	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	3	1	1	3	2	2	1	2	2	1	2	1	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Залучені основні фонди	E5	2	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1		
		E6	2	3	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	2	2	
		E7	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2
		E8	3	3	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2
	Середнє значення		2,625	2,625	2,75	2,5	2,375	2,375	2,375	2,125	2,125	2,375	2,25	2	2	1,75	1,5	1,75	1,75	1,625	1,75	1,5	1,5	1,425	1,375	1,375	1,375	
3. Кадрові ресурси																												
3.1	Достатність персоналу	E1	3	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	
		E2	3	2	3	2	2	1	2	1	3	2	3	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	
		E3	3	2	3	2	3	2	3	2	2	3	2	3	3	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2
		E4	2	3	2	3	2	1	2	1	1	3	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2
		E5	2	3	2	3	3	2	2	2	2	1	1	1	2	3	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1
		E6	2	3	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	2
		E7	3	3	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	3	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
	E8	3	2	3	2	2	2	3	1	2	1	1	2	3	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	
Середнє значення		2,625	2,5	2,625	2,375	2,25	2	2,125	1,75	1,875	1,875	1,875	2,25	1,875	1,75	1,5	1,625	1,75	1,75	1,75	1,75	1,875	1,625	1,625	1,625	1,625	1,625	
3.2	Кваліфікація керівників	E1	2	2	2	2	3	3	2	3	1	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
		E2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	1	1	2	3	3	2	1	2	2	2	2	2	2	
		E3	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	3	2	
		E4	2	3	3	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2
		E5	2	3	2	2	2	2	2	1	3	3	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2
		E6	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	1	1	2	2	2	1	3	2	1	1	2
		E7	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	3	1	1	2	2	2	2	1
	E8	3	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	3	2	2	2	
Середнє значення		2,375	2,25	2,375	2,25	2,375	2,25	2,125	2,375	2,125	2,125	2	1,625	2	1,75	1,75	1,875	2	2	1,75	1,625	1,875	1,875	1,875	1,75	1,875	1,875	
3.3	Кваліфікація фахівців	E1	2	3	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	1	1	
		E2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	
		E3	2	2	3	3	3	3	3	2	3	2	3	2	1	3	2	2	1	2	2	1	1	1	1	2	1	1
		E4	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	3	2	3	2	2	2	2
		E5	3	2	2	2	3	1	2	3	2	3	1	2	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1
		E6	2	3	3	2	2	1	2	2	2	3	1	2	1	1	1	1	2	2	3	1	2	1	2	1	1	2
		E7	3	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	3	1	2	1	2	2	1	2	2	3	2	1	2	2	2
		E8	2	2	2	1	2	2	3	2	2	3	1	2	2	1	3	1	2	2	1	2	3	3	2	2	2	1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
	Середнє значення		2,375	2,375	2,375	2,25	2,375	2,25	2,375	2,25	2,25	2,125	1,75	2	1,75	2	1,625	1,625	1,75	1,875	1,875	2	1,875	1,625	1,625	1,5	
3.4	Досвід персоналу	E1	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	
		E2	3	2	3	2	2	2	1	1	2	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2
		E3	2	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2	3	2	1	3	2	1	2	1	2	1	1	2	2	2
		E4	2	2	3	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1
		E5	2	2	3	2	1	2	2	2	3	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2
		E6	3	3	2	2	1	2	2	2	2	3	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1
		E7	2	3	3	2	2	2	3	3	2	2	2	2	1	2	3	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1
		E8	2	3	2	2	2	3	3	2	2	1	2	2	2	1	2	2	3	2	1	3	1	2	1	2	2
	Середнє значення		2,375	2,5	2,625	2,375	2,125	2,125	2,125	2,125	2,125	1,75	1,875	1,75	1,875	2,125	1,875	1,875	1,625	1,75	1,875	1,625	1,75	1,25	1,625	1,625	
3.5	Продуктивність персоналу	E1	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	
		E2	2	3	3	2	1	1	2	3	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2
		E3	2	2	3	2	2	2	2	3	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	3	1	1	1	2	2
		E4	3	2	2	3	3	3	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2
		E5	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1	1
		E6	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1
		E7	2	3	2	1	2	3	3	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2
		E8	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	3	2	2	1	2	1	2	2	1
	Середнє значення		2,375	2,5	2,5	2,25	2,25	2,125	2,125	2	1,875	1,625	2,125	1,75	1,5	1,625	1,625	1,875	1,75	1,375	1,75	1,75	1,416	1,5	1,625	1,5	
4. Інформаційні ресурси																											
4.1	Власна науково-технічна інформація	E1	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	
		E2	1	2	3	2	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1
		E3	3	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1
		E4	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1
		E5	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1
		E6	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2
		E7	1	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
		E8	3	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
	Середнє значення		2	1,625	1,75	1,75	1,625	1,625	1,625	1,625	1,5	1,5	1,375	1,5	1,5	1,375	1,625	1,5	1,25	1,25	1,375	1,25	1,125	1,25	1,125	1,25	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
4.2	Патенти, ліцензії, ноу-хау, бази даних	E1	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1	2	
		E2	2	3	3	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1
		E3	2	3	2	1	2	3	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1
		E4	3	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1
		E5	2	2	1	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	3	2	2	2	3	1	2	1	1	1
		E6	3	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1
		E7	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	1
		E8	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	2	1	2
	Середнє значення			2,25	2,375	2	1,75	1,75	2,125	1,875	1,75	1,75	1,875	1,5	1,5	1,625	1,5	1,75	1,625	1,75	1,625	1,75	1,375	1,25	1,25	1,375	1,25
4.3	Економічна інформація	E1	3	3	3	2	3	2	2	2	1	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	
		E2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	2
		E3	2	3	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	3	1	2	2	1	1
		E4	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	3	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2
		E5	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	3	1	2	2	1
		E6	2	3	2	3	3	3	3	2	1	2	3	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1	2
		E7	2	3	3	2	2	3	3	2	2	2	1	3	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2
		E8	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2
	Середнє значення			2,5	2,5	2,375	2,25	2,25	2,125	1,875	1,75	1,875	2	2	1,875	2	1,75	1,625	1,5	1,625	1,625	1,875	1,75	1,625	1,375	1,75	1,625
4.4	Маркетингова інформація	E1	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	
		E2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	3	1	2	
		E3	2	3	2	3	2	2	3	1	3	1	1	1	2	3	1	3	2	1	3	1	2	2	2	2	1
		E4	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	3	1	2	
		E5	3	2	3	2	2	3	3	2	3	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2
		E6	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	3	1	3	2	1	2	1	2	2	1	3	1	1	2	2
		E7	2	3	3	3	3	3	2	3	2	2	3	2	3	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1	2	2
		E8	2	3	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	3	3	1	1	2	1	2	2	1	2	1	2	1
	Середнє значення			2,375	2,375	2,5	2,375	2,125	2,375	2,25	2	2	2,125	1,875	2,125	1,875	1,75	1,625	1,875	1,625	1,625	1,625	2	1,625	1,75	1,5	1,75
4.5	Ефективна комунікаційна мережа на підприємстві	E1	3	2	2	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	
		E2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	2	2	1	1
		E3	2	3	2	3	3	3	2	1	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	1	1	3	3	2	2	1
		E4	2	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1
		E5	3	2	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1
		E6	3	2	3	2	1	2	2	3	3	2	2	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	2
		E7	2	3	2	3	2	2	2	2	2	3	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	2
		E8	3	3	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	1	1	2	1	2
	Середнє значення			2,5	2,375	2,5	2,25	2,125	2,125	2,125	2,125	2	1,875	1,75	2	2	2	1,875	1,625	1,75	1,625	1,875	1,625	1,625	1,75	1,25	1,5

Джерело: складено автором

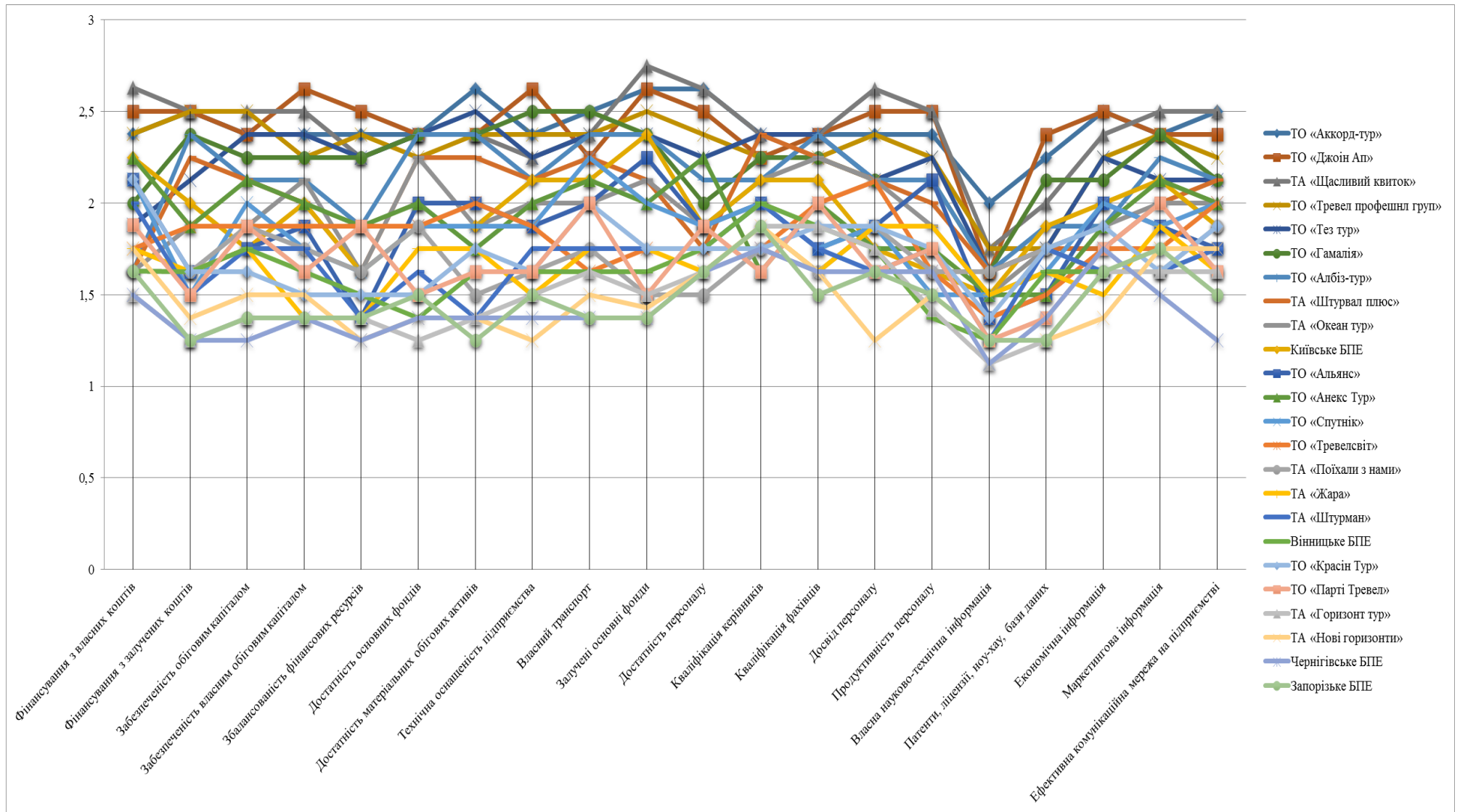

Рис. Д.1. Графічна інтерпретація оцінки ресурсної фракції інноваційного потенціалу туристичних підприємств
Джерело: складено автором

Оцінка фракції готовності інноваційного потенціалу туристичних підприємств

№ п/п	Показник	Експерт	Експеренти			Виоленти							Патієнти							Комутанти								
			ТО «Акорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Щасливий квиток»	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Київське БПЕ	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Слутнік»	ТО «Тревелсвіг»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	ТО «Красін Тур»	ТО «Парті Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке бюро БПЕ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
1. Проектна готовність																												
1.1	Оновлення туристичного продукту	E1	3	3	2	3	2	2	3	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1
		E2	3	3	3	2	2	3	2	2	1	2	2	2	3	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1
		E3	2	3	3	3	3	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	2
		E4	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2
		E5	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	3	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1
		E6	2	3	2	3	3	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1
		E7	3	2	3	2	2	3	2	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	2	2
		E8	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	3	2	1	2	1	2	1
Середнє значення			2,625	2,625	2,5	2,375	2,25	2,25	1,75	1,75	1,625	1,625	1,5	1,75	1,625	1,875	1,5	1,375	1,375	1,5	1,5	1,875	1,375	1,25	1,25	1,375		
1.2	Оновлення технічної бази підприємства	E1	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	
		E2	3	2	3	3	3	3	3	1	2	1	2	2	3	1	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1	1	
		E3	3	1	2	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	1	1	2	1	3	2	1	2	2	2	2	
		E4	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	
		E5	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	1	
		E6	2	2	1	2	2	3	3	3	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	
		E7	2	2	2	2	3	3	3	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	2	1	2	
		E8	2	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2	1	2	3	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	
Середнє значення			2,25	2,125	2,125	2,375	2,375	2,5	2,5	2,25	2	2,125	1,875	2,125	2,25	1,625	1,75	1,75	1,75	1,625	1,875	2	1,625	1,5	1,375	1,375		
1.3	Використання нових інформаційних технологій	E1	3	2	3	3	3	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	1		
		E2	3	3	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2		
		E3	2	3	2	3	3	2	2	3	2	3	2	2	1	3	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	
		E4	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	3	2	3	2	2	1	
		E5	2	3	2	2	2	1	2	1	2	3	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	
		E6	3	3	3	2	2	1	2	2	2	3	1	2	2	2	1	1	2	2	3	1	2	1	2	1	2	
		E7	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	3	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	
		E8	2	2	2	1	2	3	2	2	3	1	2	2	2	1	3	1	2	2	1	2	3	2	2	2	1	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Середнє значення		2,375	2,5	2,375	2,25	2,25	2,125	2,25	2	2,25	2,125	1,75	2	1,875	2	1,625	1,75	1,75	1,875	1,875	1,875	1,875	1,5	1,625	1,375		
1.4	Переоорієнтація бізнес-процесів	E1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2	
		E2	2	2	3	2	1	1	2	3	3	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2
		E3	3	3	2	2	2	2	2	3	3	1	1	2	2	2	1	2	2	1	3	3	1	1	1	1	2	2
		E4	1	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2
		E5	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	1	1	1
		E6	1	3	1	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1
		E7	2	1	2	1	2	3	3	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	3	2	2	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	3	2	2	1	2	1	2	2	1
	Середнє значення		2	2,25	2	2,25	2,125	2,125	2,375	2	1,875	1,625	2,125	1,875	1,625	1,625	1,625	1,75	1,875	1,75	1,625	1,875	1,875	1,375	1,5	1,625	1,625	
1.5	Зміни методів управління	E1	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	2	
		E2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1	
		E3	2	1	3	2	2	3	2	2	1	3	2	1	3	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2	2	1	
		E4	2	2	2	3	1	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	3	
		E5	3	2	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	1	2	3	2	2	2	3	1	2	3	1	1
		E6	1	3	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1
		E7	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	2
	Середнє значення		2	2	2,25	2	2	2,25	2	1,75	2	1,875	1,625	1,75	1,625	1,625	1,625	1,875	1,625	1,875	1,625	1,75	1,375	1,25	1,5	1,5	1,625	
2. Готовність взаємодії																												
2.1	Взаємодія з бізнес- партнерами	E1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	3	2	2	
		E2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	1	3	1	2	2
		E3	3	2	2	3	2	3	3	3	3	1	1	3	1	2	3	1	3	2	1	3	1	2	2	2	1	1
		E4	3	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	3	1	1	1
		E5	3	2	2	2	2	2	1	3	2	3	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	2
		E6	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	3	1	3	2	1	1	3	2	2	2	2	3	1	1	2	2
		E7	3	2	3	3	3	3	2	3	2	2	3	2	3	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2
		E8	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	1	1	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1
	Середнє значення		2,5	2,125	2,25	2,375	2,375	2,125	2,5	2	2	2,125	2,125	2,125	1,875	1,75	1,5	2,125	1,5	1,625	1,75	1,875	1,625	1,75	1,75	1,75	1,625	1,625

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
2.2	Стратегічне партнерство з підприємствами туристичної	E1	3	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2		
		E2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	
		E3	2	3	2	3	3	2	2	2	2	3	2	3	2	1	3	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	2
		E4	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1
		E5	2	3	3	2	1	2	2	2	3	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2
		E6	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1
		E7	3	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	3	2	2	1	2	2	3	1	2	1	2
		E8	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	1	3	1	2	2	1	2
	Середнє значення		2,375	2,375	2,25	2,25	2,25	2	2,25	2,125	2,25	1,75	2	1,75	1,75	2,125	1,875	2	1,625	1,75	2	1,625	1,75	1,375	1,625	1,75	1,75	
2.3	Встановлення лояльних відносин з клієнтами	E1	2	3	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	2		
		E2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	1	1	1	2	2	3	2	1	1	2	1	2	
		E3	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	
		E4	3	3	3	3	1	3	1	1	1	2	3	2	2	2	1	2	2	1	1	2	3	2	1	1	2	
		E5	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	3	1	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1
		E6	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	3	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	1
		E7	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2
		E8	2	3	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	3	2	1	2	1	1	1
	Середнє значення		2,5	2,5	2,375	2,25	2	1,875	1,75	1,75	1,75	1,75	2,125	1,875	2,125	2	1,75	1,625	1,625	2	1,5	1,875	1,875	1,5	1,625	1,375	1,5	
2.4	Сприятливість соціальному партнерству	E1	2	2	2	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	1	1	2	1	1		
		E2	3	2	3	3	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	
		E3	2	3	3	2	2	1	2	1	3	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	
		E4	2	2	2	1	2	2	2	3	2	3	3	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	2	
		E5	2	3	3	2	3	2	2	3	1	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1
		E6	3	3	2	2	3	2	3	2	1	1	2	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
		E7	2	1	3	3	3	2	2	1	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1
		E8	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
	Середнє значення		2,25	2,25	2,5	2,25	2,25	2,25	2,375	2	1,75	1,75	2	1,625	1,75	1,75	1,5	1,625	1,375	1,625	1,625	1,625	1,5	1,25	1,375	1,25	1,125	
2.5	Рациональне цільове фокусування	E1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	3	1	1	2	1		
		E2	2	2	3	2	2	1	2	1	1	2	3	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	
		E3	3	2	3	2	1	2	3	2	2	3	2	1	3	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	
		E4	3	3	2	3	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2	
		E5	2	2	3	1	3	2	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1
		E6	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1
		E7	3	3	3	2	2	1	1	2	2	2	2	3	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2
		E8	3	2	2	2	2	2	3	1	2	1	1	2	3	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Середнє значення		2,5	2,375	2,5	2,125	2	1,75	2	1,75	1,625	1,625	1,875	2	1,5	1,75	1,5	1,5	1,75	1,625	1,5	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,375	
3. Інтелектуальна готовність																												
3.1	Достатність освіти, знань персоналу	E1	2	2	3	2	2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	1	
		E2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1	
		E3	3	3	2	1	1	2	1	1	3	1	2	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	3	
		E4	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	
		E5	3	3	2	2	2	2	2	1	2	1	1	3	2	1	3	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	
		E6	3	2	1	3	2	2	2	2	3	2	2	1	3	3	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	
		E7	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	3	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	2	
	Середнє значення		2,375	2,25	2,125	2	1,625	1,875	1,625	1,75	1,625	1,625	1,625	1,625	1,625	1,625	1,625	1,75	1,5	1,75	1,375	1,375	1,5	1,25	1,375	1,5	1,375	1,625
3.2	Креативність і ініціативність персоналу	E1	3	3	3	1	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	
		E2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	
		E3	2	2	2	2	1	3	3	1	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	
		E4	3	2	2	3	3	1	2	1	1	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	1	1	1	2	2	2	
		E5	2	1	2	2	1	2	1	3	2	3	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1
		E6	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2
		E7	3	1	1	2	2	3	2	2	2	1	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
		E8	1	2	2	3	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1
	Середнє значення		2,125	2	2,125	2,125	2	2,25	1,875	1,875	1,75	1,875	1,75	1,875	1,625	1,75	1,5	1,5	1,5	1,625	1,5	1,625	1,5	1,5	1,5	1,25	1,25	1,5
3.3	Наявність реляційного капіталу	E1	3	2	1	2	2	1	3	2	2	3	2	2	3	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	
		E2	1	2	2	1	3	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	
		E3	2	2	2	2	3	2	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	
		E4	2	3	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1	3	2	1	1	2	1	1	2	1	
		E5	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1
		E6	2	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2
		E7	1	1	2	1	1	3	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	2	1	1	1
		E8	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1	1	1	2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Середнє значення		1,714	1,857	1,714	1,429	1,857	1,714	1,714	1,571	1,571	1,714	1,571	1,571	1,714	1,429	1,286	1,571	1,429	1,429	1,571	1,286	1,286	1,286	1,429	1,143		
3.4	Взаємодія з підприємствами інноваційної інфраструктури	E1	1	2	2	2	3	3	2	3	1	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2	2	1	1	2	2		
		E2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	3	2	1	1	1	1	3	2	2	1	1	1	1	1	2	
		E3	3	2	3	1	1	2	1	1	3	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	2	1	1	1	
		E4	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	1	
		E5	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	1	
		E6	1	1	1	2	3	1	2	1	2	2	2	2	2	3	1	1	1	2	1	2	1	3	2	1	2	
		E7	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	1	3	1	1	2	2	2	1	
		E8	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1	3	2	2	
	Середнє значення		1,5	1,625	1,875	1,75	2	1,75	1,625	1,75	1,75	1,625	1,625	1,625	1,75	1,5	1,5	1,25	1,75	1,75	1,5	1,375	1,625	1,625	1,625	1,375	1,5	
3.5	Розвиток інформаційних технологій	E1	2	3	2	3	2	2	2	3	2	2	3	2	3	2	3	1	2	1	1	2	1	2	1	1		
		E2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	2	3	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2		
		E3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2	2	2	2	1	
		E4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	
		E5	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	1	2	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1
		E6	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	1	1
		E7	3	3	2	2	3	2	2	2	2	3	3	1	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	2	2
	Середнє значення		2,375	2,5	2,25	2,125	2,25	2,125	2,25	2,125	2,125	1,875	1,875	1,75	1,625	1,875	1,75	1,625	1,625	1,375	1,375	1,375	1,5	1,25	1,375	1,375	1,5	
4. Організаційна готовність																												
4.1	Конфігурація і тип організаційної структури	E1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2		
		E2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	
		E3	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	
		E4	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	
		E5	1	1	3	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	2	1	
		E6	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1	1
		E7	3	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	
		E8	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	1	1	2	1	2	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Середнє значення		1,75	1,875	2	1,75	1,625	1,875	1,875	1,625	1,75	1,75	1,625	1,75	1,875	1,875	1,375	1,5	1,5	1,5	1,625	1,375	1,375	1,625	1,25	1,375		
4.2	Якість зав'язків в організації	E1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1		
		E2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	
		E3	3	2	2	3	1	2	3	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	
		E4	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	
		E5	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2	
		E6	2	3	3	2	2	3	2	3	2	3	1	2	2	1	1	3	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1
		E7	2	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1
		E8	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1
	Середнє значення		2,25	2,375	2,5	2,375	2	2,25	2,25	2,125	1,75	1,875	1,5	1,75	1,375	1,75	1,5	1,5	1,375	1,5	1,5	1,375	1,25	1,25	1,125	1,25	1,25	
4.3	Прогресивність технологій і методів управління	E1	3	2	2	1	3	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1		
		E2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	
		E3	1	2	3	3	2	1	2	2	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	
		E4	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	
		E5	2	1	3	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	
		E6	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2
		E7	3	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	2	1	3	1	2	2	1	1
		E8	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1
	Середнє значення		2	1,875	2,125	1,75	1,875	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,625	1,625	1,875	1,75	1,75	1,625	1,625	1,625	1,625	1,5	1,625	1,375	1,375	1,25	1,125	
4.4	Розподіл прав і відповідальності за ланками управління	E1	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	2		
		E2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1	
		E3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	
		E4	3	2	3	2	3	2	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1
		E5	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2
		E6	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1
		E7	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	1	2	2	1
		E8	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1
	Середнє значення		2,5	2,625	2,625	2,125	2,25	2,125	2	1,875	2	1,875	1,75	1,875	1,625	1,75	1,75	1,625	1,375	1,625	1,625	1,25	1,375	1,25	1,375	1,375	1,25	1,25

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
4.5	Розвиток організаційної культури та корпоративної	E1	2	3	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1		
		E2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	1	2	2	
		E3	3	2	3	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	
		E4	3	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	
		E5	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	
		E6	3	3	2	3	2	3	2	3	2	1	2	3	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1	2
		E7	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	2	1
		E8	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	2
	Середні значення			2,5	2,5	2,25	2,125	2,125	2	1,875	1,75	1,75	1,875	1,875	1,75	1,875	1,625	1,625	1,5	1,5	1,625	1,625	1,5	1,5	1,375	1,625	1,5	

Джерело: складено автором

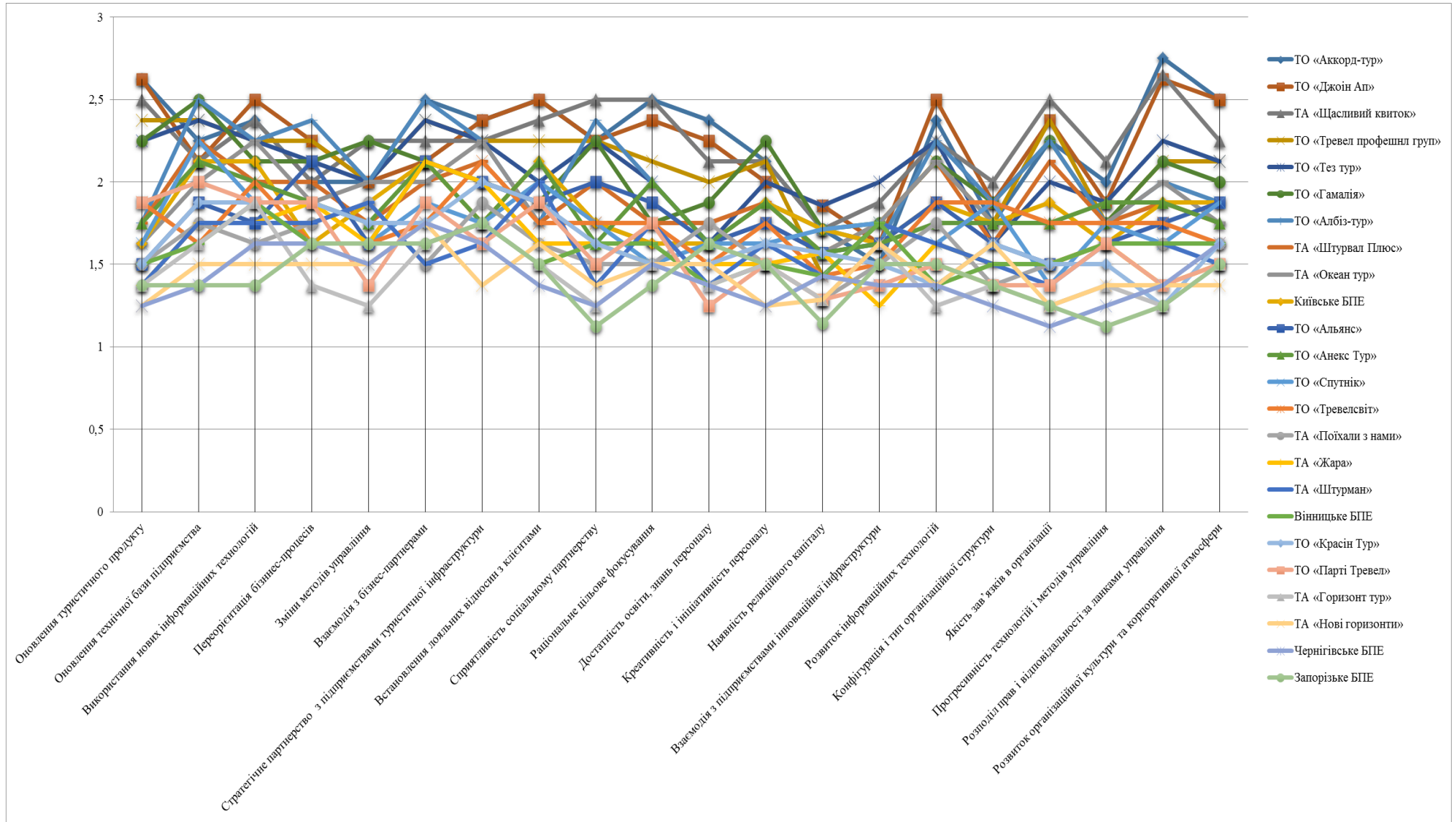

Рис. Д.2. Графічна інтерпретація оцінки фракції готовності інноваційного потенціалу туристичних підприємств
 Джерело: складено автором

Оцінка фракції можливостей інноваційного потенціалу туристичних підприємств

№ п/п	Показник	Експерт	Експлоренти			Виоленти							Патієнти							Комутанти								
			ТО «Акорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Щасливий квиток»	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Г амалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Київське БПЕ	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Спутнік»	ТО «Тревелсвіт»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	ТО «Красін Тур»	ТО «Парті Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке бюро БПЕ		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
1. Туристична можливість																												
1.1	Природні можливості туристичного продукту	E1	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1	
		E2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	
		E3	3	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	3	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	
		E4	2	3	2	2	3	3	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	1	
		E5	3	2	3	3	2	2	2	1	2	1	3	2	1	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
		E6	2	3	3	2	1	2	2	2	1	1	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	2
		E7	3	2	2	2	1	2	1	1	2	1	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	3	2	3	2	1
		E8	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	3	2	2	1	2
	Середнє значення		2,5	2,375	2,375	2,125	2	2,125	1,875	1,75	1,875	1,875	2	1,625	2,25	2,125	2	1,875	1,875	1,625	1,875	2	1,75	2	1,625	1,505		
1.2	Туристські можливості антропогенного походження	E1	2	2	2	2	3	2	2	3	2	3	3	3	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	
		E2	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2	
		E3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	
		E4	2	2	3	2	3	3	2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	1	1	
		E5	2	3	3	3	2	2	3	2	3	3	2	1	2	3	3	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	
		E6	3	2	3	2	3	2	2	2	1	1	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	1	2	
		E7	3	3	3	2	1	2	1	1	2	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	3	2	3	2	1	
		E8	2	3	3	3	2	3	2	2	2	3	2	1	3	1	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	2
	Середнє значення		2,375	2,5	2,625	2,375	2,25	2,25	2,125	1,875	2,25	2	2,25	2	2,125	2,125	2,25	1,875	1,875	1,625	1,625	1,625	1,75	1,75	1,875	1,625	1,598	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
1.3	Розвиток туристичної інфраструктури	E1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	2		
		E2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	
		E3	3	2	2	3	1	2	3	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	
		E4	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2
		E5	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2
		E6	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	1	2	2	3	1	2	1	2	1	1	1	1	2	1
		E7	2	3	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1
		E8	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1
	Середнє значення			2,25	2,25	2,125	2,375	2	2,125	2,25	2	1,75	1,875	1,625	1,75	1,625	1,75	1,5	1,5	1,375	1,5	1,5	1,375	1,25	1,375	1,375	1,5	
1.4	Нові технології розробки та надання туристичного продукту	E1	2	2	2	1	3	2	2	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	
		E2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	
		E3	2	1	3	3	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	
		E4	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	
		E5	3	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	
		E6	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	
		E7	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1	2	1	3	1	2	2	1	1
		E8	3	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1
	Середнє значення			2,25	1,875	2,25	1,75	1,875	1,625	1,75	1,75	1,75	1,625	1,5	1,875	1,75	1,75	1,625	1,625	1,75	1,625	1,5	1,625	1,375	1,375	1,25	1,125	
1.5	Ступінь освоєння рекреаційних можливостей туристичного продукту	E1	2	2	3	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1		
		E2	1	3	3	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	
		E3	2	3	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	
		E4	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	
		E5	1	2	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	2	1	
		E6	2	3	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1
		E7	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2
	Середнє значення			1,75	2,375	2,125	1,625	1,625	1,875	1,625	1,625	1,75	1,5	1,5	1,75	1,625	1,5	1,375	1,375	1,5	1,375	1,625	1,25	1,375	1,625	1,25	1,25	
2. Клієнтські можливості																												
2.1	Зручність розташування підприємства для клієнтів	E1	2	2	2	2	2	2	1	2	3	1	2	1	2	3	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1		
		E2	2	3	2	2	1	1	3	1	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1	1	
		E3	3	3	3	1	1	2	1	1	3	1	1	2	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	
		E4	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2	1	1	1	
		E5	2	2	2	3	3	2	1	2	1	1	1	3	2	1	3	3	2	2	2	1	2	1	1	1	2	
		E6	3	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	1	3	3	3	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2
		E7	2	3	3	2	1	1	2	2	2	1	3	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
		E8	2	2	3	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2	
	Середнє значення		2,375	2,375	2,375	2,125	1,75	1,875	1,75	1,75	1,875	1,625	1,75	1,625	1,625	1,75	1,875	1,5	1,375	1,5	1,5	1,375	1,5	1,625	1,375	1,5	
2.2	Наявність клієнтської бази	E1	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	1	2	1	2	2	1	1	2	2	2	
		E2	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1
		E3	3	3	2	2	2	2	2	2	3	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1
		E4	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	3	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2
		E5	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1
		E6	3	2	3	2	2	3	2	3	2	1	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	2
		E7	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	1	2	2
		E8	2	2	3	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2
	Середнє значення		2,5	2,5	2,625	2,375	2,375	2,375	2,375	2,25	2	2	2	1,75	1,875	1,875	1,625	1,75	1,625	1,875	1,625	1,5	1,5	1,75	1,625	1,625	
2.3	Поширення лояльності клієнтів	E1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	3	2	
		E2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	1	3	1	2
		E3	3	2	2	3	2	3	3	3	1	1	3	1	2	3	1	3	2	1	3	1	2	2	2	2	1
		E4	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	1	1	2	2	2	3	1	1	2
		E5	2	2	3	2	2	1	3	2	3	2	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	1	1	1	2
		E6	3	2	2	2	2	2	3	1	2	3	1	3	2	1	1	3	2	2	2	3	1	1	2	2	2
		E7	2	2	2	3	3	2	3	2	2	3	2	3	2	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1	2	2
		E8	2	1	2	2	3	3	2	2	2	2	3	3	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	2	2	1
	Середнє значення		2,25	1,875	2,125	2,375	2,375	2,125	2,5	2	2	2,125	2,125	2,125	1,875	1,75	1,5	2,125	1,5	1,625	1,75	1,875	1,625	1,75	1,75	1,625	
2.4	Наявність статусу постійного споживача	E1	2	2	2	1	2	2	3	2	2	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	
		E2	2	3	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1
		E3	1	2	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2
		E4	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	2	2	2	1	2	2	2
		E5	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	2	2	1	1	1
		E6	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
		E7	2	1	1	1	2	3	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	1	2	2	1	2	2	1	2	1	1	2	1
	Середнє значення		1,75	2	2,25	1,625	1,75	2	2	1,75	1,875	1,625	1,875	1,75	1,5	1,5	1,625	1,625	1,625	1,375	1,5	1,5	1,375	1,375	1,625	1,5	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
	Середнє значення		2	1,875	2	2	2,125	2,125	1,875	2	1,75	1,875	1,875	1,75	1,75	1,625	1,625	1,5	1,5	1,5	1,625	1,5	1,375	1,375	1,625	1,375		
3.4	Ефективне просування інноваційного продукту і бренду підприємства	E1	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	2	2	1	1		
		E2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	
		E3	2	3	3	3	1	2	3	2	2	2	1	2	2	1	1	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	1
		E4	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	1	2
		E5	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	2
		E6	2	2	2	2	2	2	3	2	3	1	2	2	1	1	3	1	2	1	2	1	1	2	1	2	1	1
		E7	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1	2
		E8	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1
	Середнє значення		2,25	2,5	2,5	2,25	1,875	2,125	2,125	2,125	1,75	1,875	1,5	1,875	1,5	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,625	1,5	1,375	1,375	1,25	1,25	1,375	
3.5	Диверсифікація в межах галузі	E1	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2		
		E2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2	2	2	
		E3	2	2	3	2	1	3	3	1	2	2	2	1	1	1	2	1	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1
		E4	2	3	2	3	3	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	2	2
		E5	3	2	2	2	2	2	2	1	3	2	3	2	1	2	1	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	1
		E6	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2
		E7	3	2	1	2	2	2	3	2	2	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1
		E8	3	2	2	3	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1
	Середнє значення		2,5	2,25	2,375	2,25	2,125	2,25	1,875	2	1,875	2	1,875	1,875	1,75	1,625	1,625	1,5	1,625	1,625	1,625	1,625	1,625	1,625	1,375	1,375	1,5	
4. Репутаційна можливість																												
4.1	Здатність до інтеграції в туристичний і інноваційний простір	E1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	
		E2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	3	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	1
		E3	1	2	3	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	3	1	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2
		E4	2	3	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1	2
		E5	2	3	2	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1
		E6	1	2	3	2	2	2	2	3	2	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	1
		E7	2	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	2	2
		E8	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	3	1	1	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1
	Середнє значення		1,75	2,25	2,25	1,875	1,875	1,625	1,75	1,75	1,5	1,5	1,75	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,625	1,5	1,375	1,625	1,375	1,5	1,375	1,375	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
4.2	Гнучкість в процесі взаємодії	E1	2	2	3	3	3	2	2	3	2	2	3	2	3	2	3	1	2	2	1	2	1	2	1	1	
		E2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2
		E3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2	2	2	2	2
		E4	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	1	3	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2
		E5	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	1	2	3	2	2	1	1	2	1	1	1	1	2	1
		E6	3	2	3	2	2	2	3	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1
		E7	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	3	3	1	2	3	1	2	2	2	1	2	2	1	2	2
		E8	2	3	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	3	1	1	2	3	2	1	2	2	2	1	2	2
	Середнє значення		2,375	2,25	2,375	2,25	2,375	2,25	2,375	2,25	2,25	2,25	2,125	2,125	1,75	1,875	2	2	1,75	1,75	1,625	1,5	1,75	1,375	1,625	1,5	1,625
4.3	Впізнаваність та позитивне відношення до бренду	E1	2	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	1	2	
		E2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	2	1
		E3	3	3	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1	1	2
		E4	3	3	2	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	1	2	1	1	1	2	2	2	1
		E5	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2
		E6	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	1	2	1	1	2	2	1	2	1	2	2
		E7	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	1
		E8	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1
	Середнє значення		2,125	2,375	2,125	2,125	2,25	2,25	2	2,125	2	1,875	1,875	1,875	1,75	1,875	1,75	1,5	1,625	1,625	1,5	1,5	1,375	1,5	1,5	1,5	2,125
4.4	Забезпечення атмосфери інноваційності	E1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1	
		E2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2
		E3	2	1	3	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	2	1
		E4	1	1	2	1	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	1	2	1	2	2	2	1
		E5	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1
		E6	2	2	1	2	1	1	1	2	2	1	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1
		E7	1	2	1	2	2	2	1	1	2	1	1	2	1	1	2	2	2	1	1	2	1	2	1	2	2
		E8	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1
	Середнє значення		1,500	1,625	1,750	1,500	1,500	1,625	1,500	1,750	1,375	1,375	1,750	1,625	1,375	1,500	1,250	1,500	1,750	1,375	1,375	1,375	1,250	1,500	1,500	1,500	1,250
4.5	Здатність до управління конфліктами	E1	2	2	2	2	3	2	2	3	2	2	3	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	2	1	2	
		E2	2	3	2	1	1	3	3	1	2	1	2	2	3	1	2	2	3	2	2	2	2	2	1	1	1
		E3	3	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	2	2	2	2	1	1	2	1	2	2	1	2	2	2
		E4	2	2	3	1	2	2	2	2	1	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1
		E5	1	3	3	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2
		E6	3	2	2	2	2	1	3	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	1	2	1
		E7	2	2	2	2	3	3	3	3	2	2	3	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2
		E8	3	3	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	1	2	3	1	2	2	2	1	2	2	2	1	2
	Середнє значення		2,25	2,5	2,375	1,875	2,125	2,25	2,25	1,875	2,125	2,125	1,875	2,125	2,25	1,625	1,75	1,75	1,875	1,625	1,75	1,875	1,625	1,625	1,5	1,625	

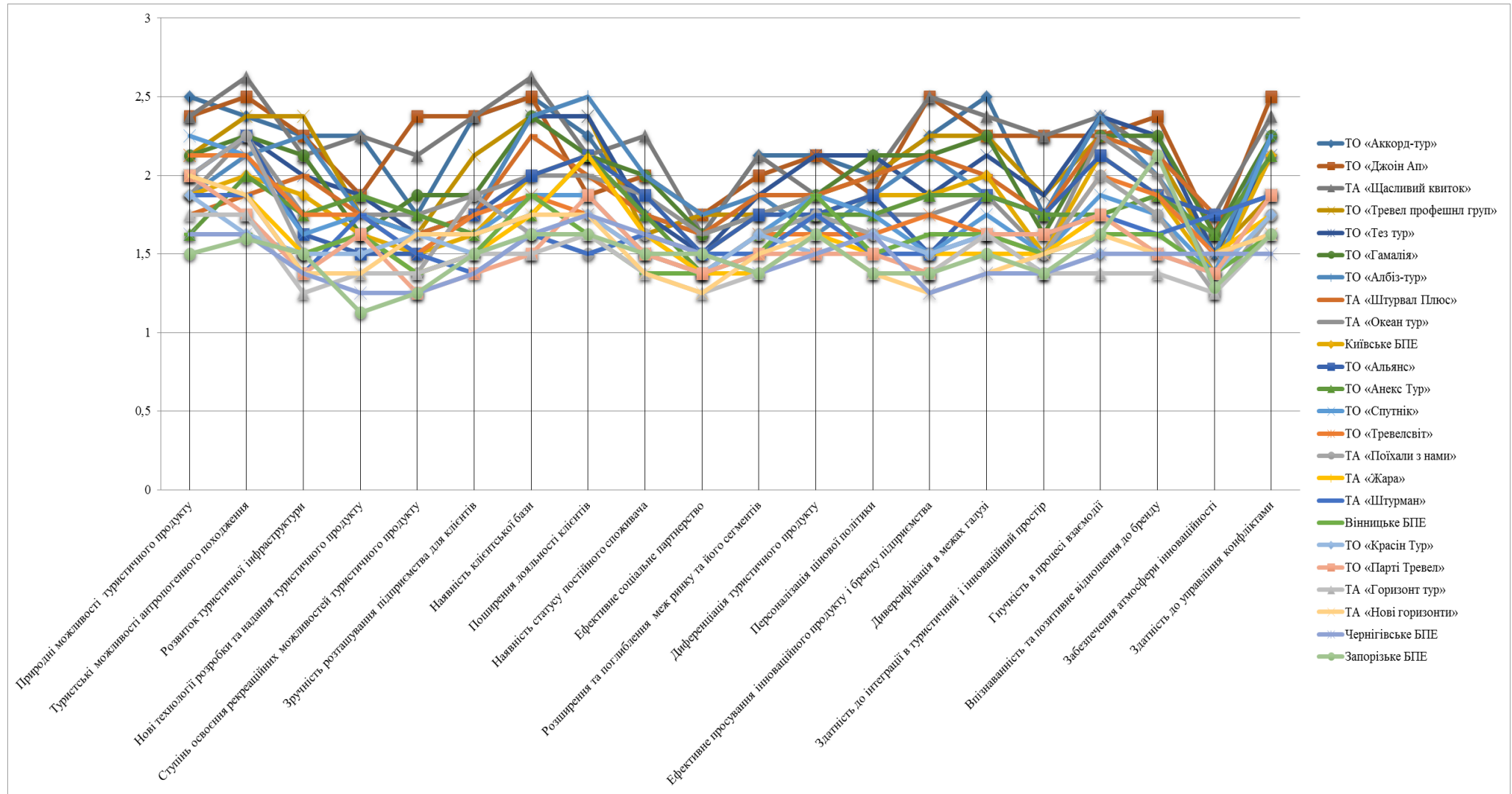

Рис. Д.3. Графічна інтерпретація оцінки фракції можливостей інноваційного потенціалу туристичних підприємств
Джерело: складено автором

Результати оцінки ресурсної фракції інноваційного потенціалу
ТО «Аккорд-тур»

Фінансові ресурси	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	
	2	3	2	2	3	E1
	2	3	2	2	2	E2
	3	3	2	3	3	E3
	3	2	3	3	3	E4
	2	2	3	2	2	E5
	2	2	3	2	2	E6
	3	3	2	2	2	E7
	2	2	2	3	2	E8
Матеріально-технічні ресурси	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	
	2	3	2	2	3	E1
	2	3	2	2	3	E2
	3	2	2	2	3	E3
	2	2	3	3	2	E4
	2	3	3	3	2	E5
	3	2	2	3	2	E6
	3	3	3	3	3	E7
	2	3	2	2	3	E8
Кадрові ресурси	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	
	3	2	2	3	2	E1
	3	2	2	3	2	E2
	3	3	2	2	2	E3
	2	2	3	2	3	E4
	2	2	3	2	2	E5
	2	2	2	3	3	E6
	3	3	3	2	2	E7
	3	3	2	2	3	E8
Інформаційні ресурси	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	
	2	2	3	2	3	E1
	1	2	3	3	2	E2
	3	2	2	2	2	E3
	2	3	2	3	2	E4
	2	2	3	3	3	E5
	2	3	2	2	3	E6
	1	2	2	2	2	E7
	3	2	3	2	3	E8
			n=8	m=20	S=386	R=2,4125

Джерело: складено автором

Таблиця Д.5

Результати оцінки фракції готовності інноваційного потенціалу
ТО «Аккорд-тур»

Проектна готовність	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	
	3	2	3	2	2	E1
	3	3	3	2	3	E2
	2	3	2	3	2	E3
	2	2	2	1	2	E4
	3	2	2	3	3	E5
	2	2	3	1	1	E6
	3	2	2	2	1	E7
	3	2	2	2	2	E8
Готовність взаємодії з цільовими групами	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	
	2	3	2	2	2	E1
	2	2	3	3	2	E2
	3	2	3	2	3	E3
	3	2	3	2	3	E4
	3	2	2	2	2	E5
	2	3	3	3	2	E6
	3	3	2	2	3	E7
	2	2	2	2	3	E8
Інтелектуальна готовність	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	
	2	3	3	1	2	E1
	2	1	1	2	2	E2
	3	2	2	3	2	E3
	2	3	2	1	3	E4
	3	2	1	1	2	E5
	3	2	2	1	3	E6
	2	3	1	2	3	E7
	2	1	2	1	2	E8
Організаційна готовність	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	
	2	2	3	2	2	E1
	2	2	2	2	2	E2
	1	3	1	3	3	E3
	2	2	2	3	3	E4
	1	3	2	2	2	E5
	2	2	2	3	3	E6
	3	2	3	2	2	E7
	1	2	1	3	3	E8
	n=8	m=20	S=356	R=2,225		

Джерело: складено автором

Результати оцінки фракції можливостей інноваційного потенціалу
ТО «Аккорд-тур»

Туристичні можливості	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	
	2	2	2	2	2	E1
	2	2	2	3	1	E2
	3	3	3	2	2	E3
	2	2	2	2	2	E4
	3	2	3	3	1	E5
	2	3	2	2	2	E6
	3	3	2	1	2	E7
	3	2	2	3	2	E8
Клієнтські можливості	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	
	2	3	2	2	2	E1
	2	2	2	2	2	E2
	3	3	3	1	1	E3
	3	2	2	2	2	E4
	2	2	2	2	1	E5
	3	3	3	1	2	E6
	2	3	2	2	2	E7
	2	2	2	2	1	E8
Ринкові можливості	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	
	2	2	2	2	3	E1
	2	2	2	3	2	E2
	3	1	2	2	2	E3
	2	2	3	2	2	E4
	2	3	2	3	3	E5
	1	2	2	2	2	E6
	3	2	2	2	3	E7
	2	3	1	2	3	E8
Репутаційні можливості	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	
	2	2	2	1	2	E1
	2	2	2	2	2	E2
	1	3	3	2	3	E3
	2	3	3	1	2	E4
	2	2	2	2	1	E5
	1	3	2	2	3	E6
	2	2	1	1	2	E7
	2	2	2	1	3	E8
			n=8	m=20	S=341	R=2,13125

Джерело: складено автором

Виявлення ефектів використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Виявлення ефектів використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств-експлерентів

Ефект	ТО «Аккорд-тур»								ТО «Джоін Ап»								ТА «Щасливий квиток»							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів
Економічний	1	1	0	1	1	1	1	6	1	1	1	1	0	0	1	5	1	0	0	1	1	1	1	5
Інвестиційний	1	0	1	1	1	1	0	5	1	1	1	0	1	1	1	6	1	1	1	0	1	1	0	5
Бюджетний	0	1	1	0	0	0	1	3	0	1	1	1	1	1	0	5	1	0	1	1	0	1	1	5
Ресурсний	1	1	0	1	0	1	1	5	1	0	0	0	1	0	1	3	0	1	1	1	1	1	0	5
Екологічний	0	0	1	1	1	0	1	4	0	1	1	1	1	1	0	5	1	1	0	1	1	1	1	6
Соціальний	1	1	1	1	1	1	1	7	1	1	1	0	1	1	1	6	0	1	1	1	1	1	1	6
Туристичний	1	0	1	0	1	1	1	5	1	0	1	1	1	0	1	5	1	1	0	1	1	0	1	5
Ринковий	0	0	1	1	1	1	1	5	1	1	0	1	1	1	1	6	1	1	0	1	1	1	1	6
Комерційний	1	1	0	1	0	1	1	5	1	1	1	1	0	1	1	6	1	1	0	1	0	1	1	5
Репутаційний	1	1	1	1	0	1	1	6	1	1	1	1	1	1	1	7	0	1	0	1	1	0	0	3
Технічний	0	1	1	1	1	1	0	5	1	1	1	0	1	0	1	5	1	1	1	0	1	0	0	4
Інтелектуальний	1	0	1	1	0	0	1	4	0	0	0	1	0	1	1	3	0	0	1	1	0	1	1	4
Правовий	0	1	0	1	0	1	0	3	1	1	0	1	1	0	0	4	1	1	0	0	1	0	0	3
Середньорічний показник	9,000								9,429								8,857							

Джерело: складено автором

Таблиця Е.2

Виявлення ефектів використання інноваційного потенціалу туристичних підприємств-віолентів

Ефект	ТО «Гревел профешнл груп»								ТО «Гез тур»								ТО «Гамалія»							ТО «Албіз-тур»							ТА «Штурвал Плюс»							ТА «Океан тур»							Київське БПЕ											
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Кількість ефектів								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57
Економічний	0	1	1	0	1	1	1	5	1	1	0	0	1	1	0	4	1	0	1	1	1	1	1	6	0	0	1	1	1	0	1	4	0	1	0	1	0	1	1	4	0	1	0	0	1	1	3	1	0	1	0	1	1	0	4	
Інвестиційний	1	1	0	1	1	1	1	6	1	0	1	1	0	0	0	3	1	1	0	1	0	0	1	4	0	1	1	0	1	0	1	4	1	0	0	1	1	0	1	4	1	1	1	0	1	1	0	5	0	1	0	1	0	1	1	4
Бюджетний	1	1	0	1	1	0	1	5	0	0	1	1	0	1	0	3	0	1	1	1	1	0	0	4	1	1	1	1	0	1	1	6	1	1	0	1	0	1	4	0	1	0	1	0	1	3	0	1	1	1	0	1	5			
Ресурсний	0	0	1	1	0	0	1	3	1	1	1	1	0	1	1	6	1	1	1	1	1	1	0	6	1	1	1	0	1	0	0	4	0	1	0	1	1	1	0	4	0	0	1	1	1	5	0	1	0	1	0	0	1	3		
Екологічний	0	0	0	1	1	1	0	3	1	0	0	0	1	1	0	3	1	1	0	1	0	0	1	4	1	1	0	1	1	1	6	0	1	0	0	1	1	1	4	1	1	0	1	1	1	4	0	0	1	0	0	2				
Соціальний	1	1	1	1	1	1	0	6	1	0	1	1	1	1	1	6	1	1	0	1	1	0	0	4	1	0	1	1	1	1	6	1	0	1	1	0	0	1	4	1	0	0	1	0	1	3	1	1	0	1	0	1	0	4		

Продовження таблиці Е.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49
Соціальний	0	1	1	1	1	0	1	5	0	0	1	0	1	0	1	3	1	1	1	1	0	0	1	5	1	0	1	0	1	1	1	5	0	0	1	1	0	0	0	2	1	1	0	1	0	0	3	
Туристичний	0	0	0	0	1	0	1	2	0	0	1	0	1	1	1	4	0	1	1	0	1	1	0	4	0	0	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0	1	0	0	1	
Ринковий	1	0	1	0	0	1	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2	0	0	1	0	0	1	1	3	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	1			
Комерційний	0	1	0	0	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	1	2	0	1	0	0	1	0	0	2	0	1	0	1	0	1	0	3	0	0	0	1	0	0	1	2	1	0	0	0	1	0	2	
Репутаційний	1	0	0	1	0	1	1	4	0	0	1	0	1	0	0	2	1	0	0	1	0	0	1	3	0	0	0	0	1	0	1	2	1	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	1	0	1	2	
Технічний	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	3	0	1	1	0	0	0	0	2	0	1	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	2		
Інтелектуальний	0	0	1	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
Правовий	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Середній показник ефекта за рік	4,429								4,000								4,143								3,571								2,571								2,286							

Джерело: складено автором

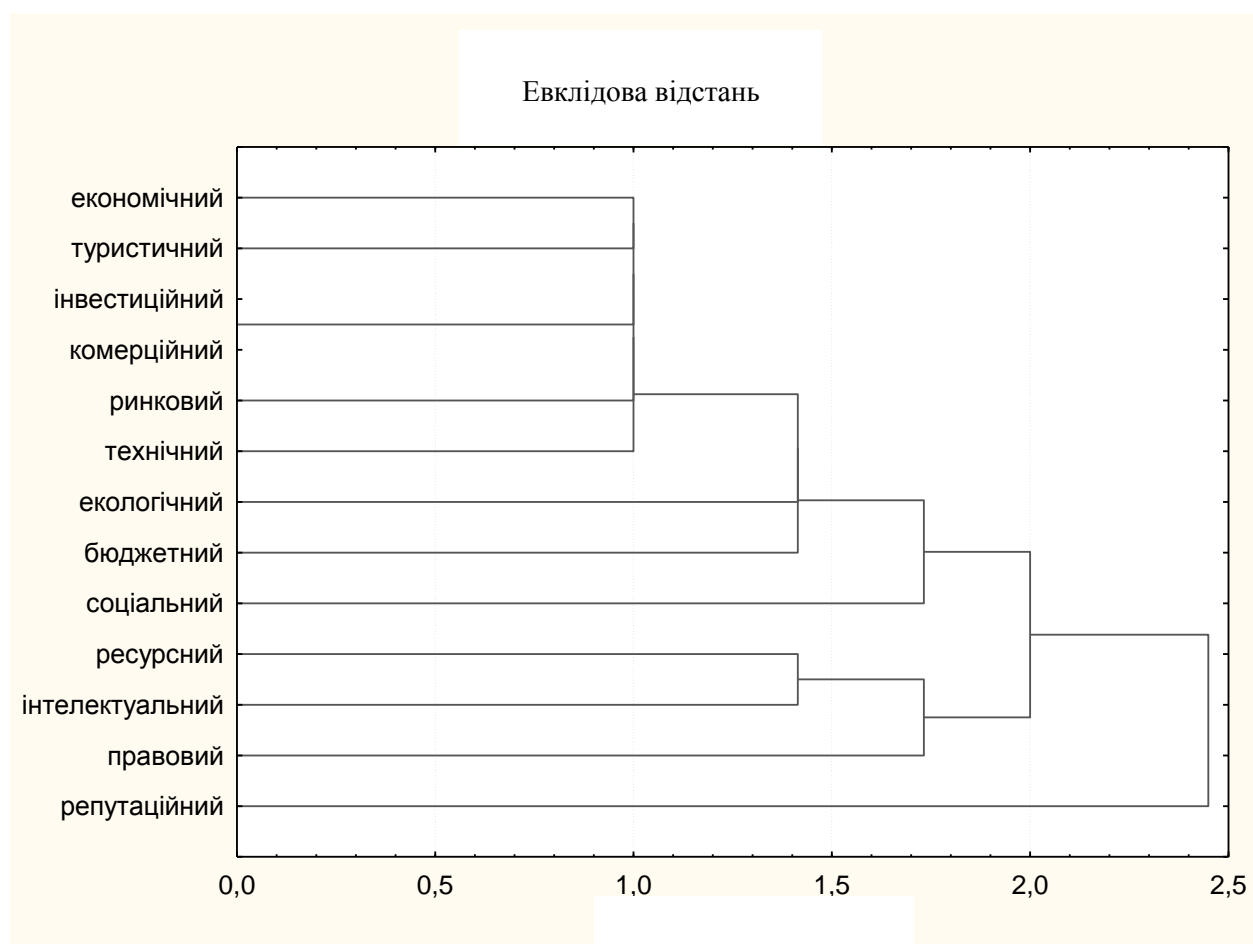

Рис. Е.1. Дендрограма зв'язку окремих видів ефекту на підприємствах-експлорентах

Джерело: складено автором

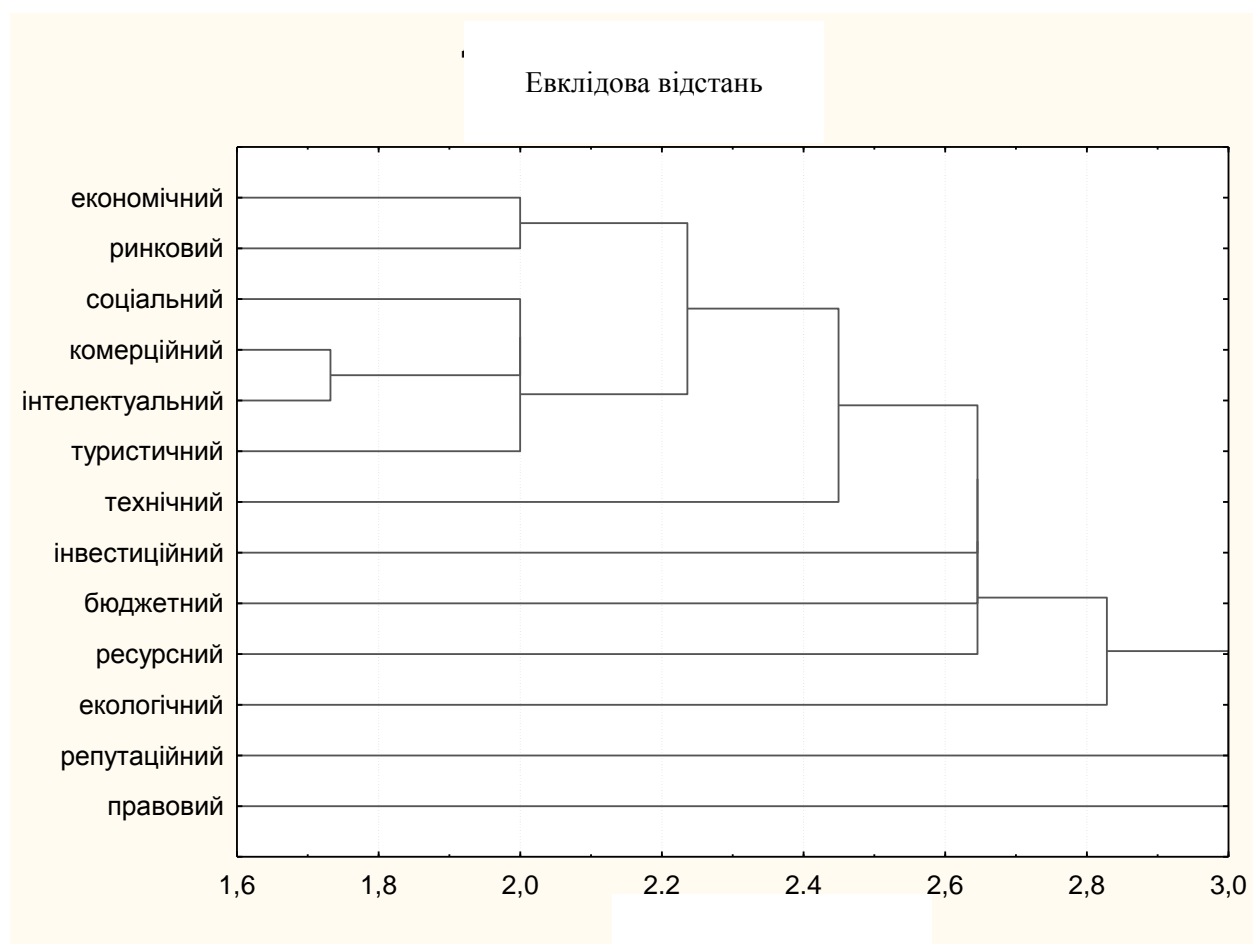

Рис. Е.2. Дендрограма зв'язку окремих видів ефекту на підприємствах-віолентах

Джерело: складено автором

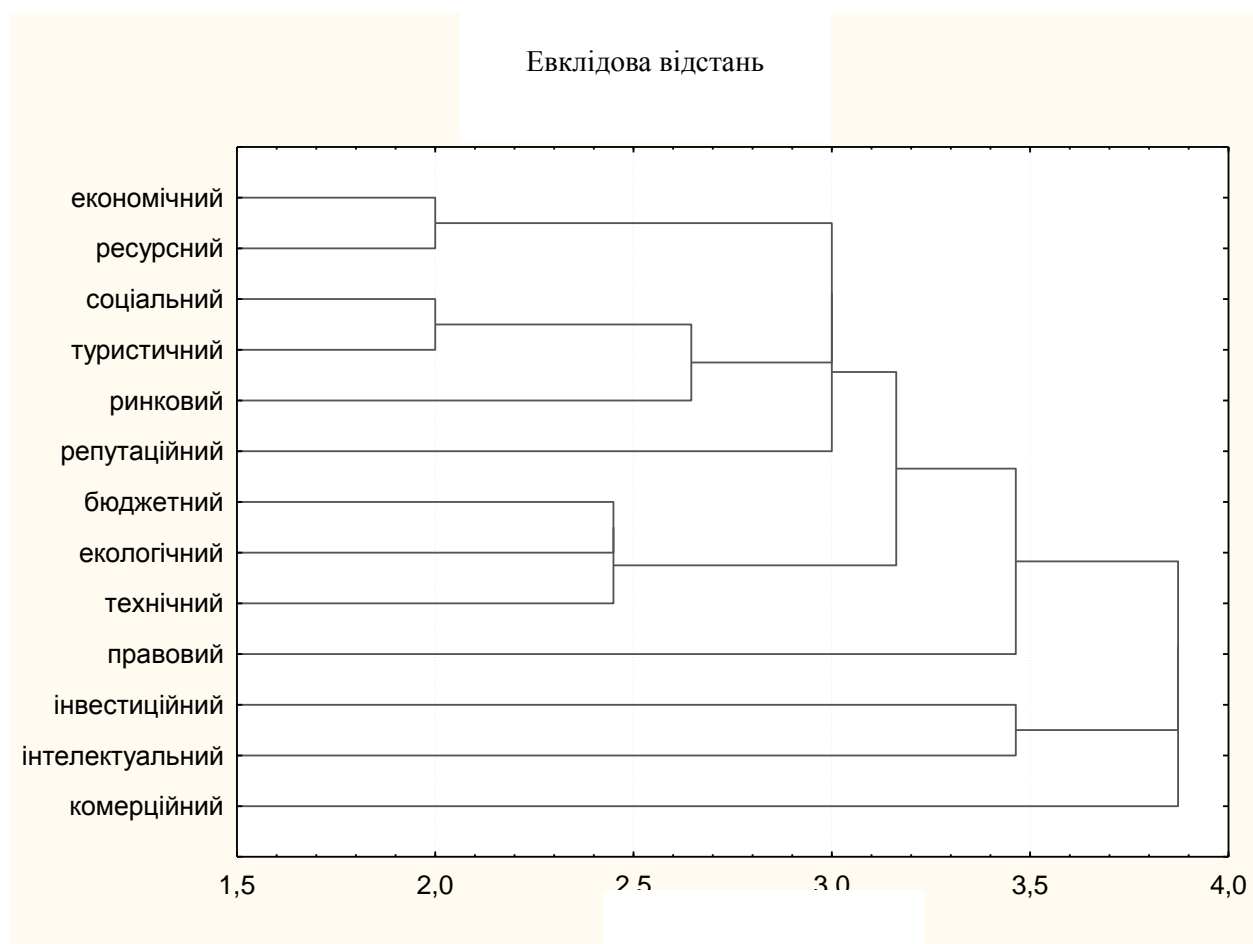

Рис. Е.3. Дендрограма зв'язку окремих видів ефекту на підприємствах-пацієнтах

Джерело: складено автором

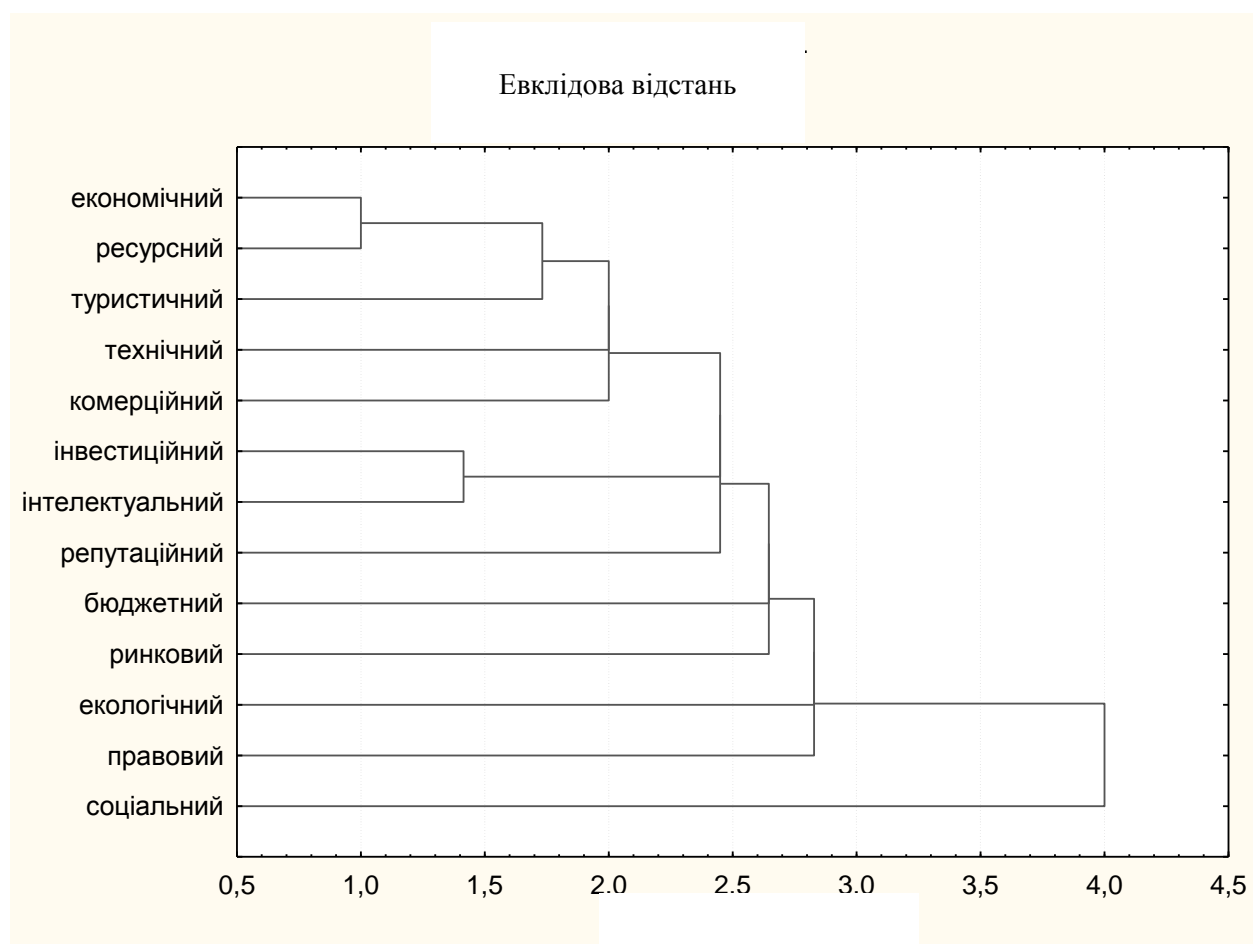

Рис. Е.4. Дендрограма зв'язку окремих видів ефекту на підприємствах-комуантах

Джерело: складено автором

Теоретичне і практичне підґрунтя управління інноваційним потенціалом на підприємстві

Управлінська площина	Управління інноваційним потенціалом	Теоретичне підґрунтя управління інноваційним потенціалом на підприємстві	Практичне підґрунтя управління інноваційним потенціалом на підприємстві	Автори
1	2	3	4	5
Стратегічне управління	Стратегічне управління інноваціями	Етапи стратегічного управління інноваційним розвитком харчового підприємства, які включають комплекс заходів по розробці, впровадженню, освоєнню, виробництва, комерціалізації та аналізу ефективності інноваційних рішень		Н.Б. Давлетбаєва [142]
		Стратегічне управління інноваційним розвитком; підходи до визначення стратегічного управління; процес розробки інноваційної стратегії підприємства		А.С. Чернова [588]
		Формування інноваційної політики підприємств	Прикладні завдання розвитку агропромислового виробництва у контексті розв'язання комплексної проблеми техніко-технологічного забезпечення суб'єктів господарської діяльності та формування ринку інновацій	Л.М. Березіна [36]
		Підхід до створення моделі інноваційного управління соціально-економічним розвитком регіону		О.Ю. Бобровська [42]
		Схема формування ринково-орієнтованої інноваційної стратегії розвитку підприємства; структурно-логічна схема стратегічного управління інноваційним процесом (інноваційною діяльністю) на підприємстві		С.М. Ілляшенко [201]
		Ефективне управління інноваційною діяльністю на основі стратегічного підходу		О.М. Лозовський, Н.В. Глухова [296]
			Система стратегічного обліку промислового підприємства	А.А. Пилипенко [447]
		Методичні основи обґрунтування стратегічного вектору ринково-орієнтованого розвитку підприємства; стратегічне управління інноваційною діяльністю підприємства на основі концепції маркетинга інновацій	Принципи прийняття якісних інноваційних рішень	С.М. Ілляшенко [201]
		Стратегічне планування інноваційних зрушень	Структурно-логічна схема стратегічного управління інноваційним процесом на підприємстві	С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська [202]

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
Антикризове управління (управління розвитком)	Антикризове управління інноваціями (управління інноваційним розвитком)	Принципи та функції інноваційного розвитку; механізм управління інноваційним розвитком	Модель механізму інноваційного розвитку підприємств, що враховує взаємодію ресурсів підприємства, інструментів конкуренції та інституційних чинників при формуванні інноваційних цільових програм; фази дослідження і експлуатації відкритих інновацій	І.А. Кузовлева, С.Г. Кузнецов, О.Г. Кураленко [275]
		Система управління інноваційним розвитком, як складової економічного розвитку		Г.Ф. Маснавієва [376]
		Схема взаємозв'язків рівнів управління процесами інноваційного розвитку		В.А. Андрєєва [9]
			Напрямки інноваційного розвитку агропромислового виробництва	В.В. Готра, М.І. Ігнатко [122]
		Концепція управління формуванням регіональної інноваційної системи, що базується на системі теоретико-методологічних положень сучасних концепцій соціально-економічного розвитку		В.І. Копитко [254]
		Складові системи управління інноваційним розвитком підприємств		М.М. Кошлата [263]
		Функції та принципи управління інноваційним розвитком	Проблеми в управлінні інноваціями	О.О. Кахович, А.Ю. Ковріженко [226]
		Методи управління інноваційним розвитком підприємств на макрорівні		Т.О. Пожусєва [453]
		Мотиваційно-факторна і функціонально-структурна моделі організаційного забезпечення інноваційного розвитку підприємства		Н.Й. Радіонова [472]
		Процес управління інноваційним розвитком підприємства		О.В. Христенко, К.З. Кавтарадзе [576]
		Концептуальні основи управління інноваційним розвитком підприємства згідно його зовнішніх і внутрішніх можливостей	Управлінські дії, спрямовані на розвиток потенціалу підприємства	С. М. Ілляшенко [201]
		Концепція управління інноваційним розвитком підприємства; принципи формування та структура механізму управління інноваційним розвитком	Методи управління інноваційним розвитком підприємств	С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська [202]
Логістичне управління	Логістичне управління інноваціями		Заходи щодо впровадження логістичного управління в сучасну практику менеджменту вітчизняних компаній	В.В. Гришко, В.В. Ржепішевська [128]

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
Управління інноваціями	Управління інноваціями	Функції управління інноваціями; принципи управління інноваціями; система управління інноваціями		Н.А. Нестерова [421]
		Результативність використання цілісного організаційно-економічного механізму планування інноваційної діяльності підприємства, що відрізняється можливістю; послідовного впорядкування інноваційної діяльності як цілісної системи	Механізм планування інноваційної діяльності підприємства	Е.Б. Сюльдїна [529]
			Вимоги до інструментів управління інноваційною активністю	М.В. Худогова [577]
		Взаємозв'язок та актуальність понять управління інноваціями, управління інноваційними процесами		С.А. Рахімова [474]
		Принципи ефективного управління інноваційним циклом; функції управління інноваційним процесом		І.Н. Цалова [578]
		Система управління інноваційною діяльністю як складова загальної системи управління підприємством; взаємозв'язок системи управління інноваційною діяльністю з іншими системами управління		С.В. Князь, Н.М. Комарницька [232]
		Система управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування	Планування інноваційної діяльності на машинобудівних підприємствах організація інноваційної діяльності підприємства машинобудування контроль в системі управління інноваційною діяльністю	І.В. Левицька, В.В. Постова [288]
		Підходи до визначення та схема управління інноваційною діяльністю		Н.О. Колінко [242]
		Схема прийняття і реалізації управлінських рішень у сфері інноваційної діяльності		Н.О. Кондратенко [250]
		Комбінація процесного і проектного підходів до управління інноваційним розвитком підприємства; основні елементи механізму управління інноваціями		Г.Є. Мазнев [359]
		Структура побудови системи управління інновацій підприємства; схема дій системи управління інноваціями підприємства		Т.В. Пархоменко, В.В. Красношпка [441]
			Регламентна система управління інноваційним процесом на машинобудівному підприємстві	Н.Б. Проценко [466]
Процес побудови та функціонування системи управління інноваційною діяльністю на прикладі промислових підприємств; принципи, функції управління інноваційною діяльністю		Л.В. Шикова, Г.О. Швець [598]		

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
		Принципи управління інноваціями		А.В. Тебскіна [532]
Управління потенціалом	Управління інноваційним потенціалом	Мотиваційне підґрунтя поведінки груп стратегічного впливу під час формування інноваційного потенціалу промислового підприємства за його структурними складниками		Ю.О. Головчук [114]
		Структура механізму управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства		К.О. Боярінова, Л. С. Цатурян [57]
		Система управління інноваційним потенціалом підприємства	Матриця способів узгодження інтересів взаємодіючих суб'єктів при управлінні інноваційним потенціалом підприємства	О.О. Доронкіна [160]
		Методичний підхід до оцінки управління інноваційного потенціалу	Основні напрямки стимулювання розвитку інноваційного потенціалу підприємства	С.А. Єфімова, Т.В. Гринько [175]
			Інноваційна реструктуризація потенціалу авіаційного підприємства	Н.В. Касьянова [222]
		Алгоритм управління інноваційним потенціалом підприємства		О.В. Толмачова [539]
Управління інвестиціями	Управління інноваційними інвестиціями	Політика управління інвестуванням інновацій	Оцінка інвестиційних якостей окремих фінансових інструментів	О.В. Апарова [14]
			Алгоритм використання інноваційних інвестиційних активів на промисловому підприємстві в умовах енергозбереження	С.І. Бессонова, Г.К. Дорожко [38]
			Фінансування інноваційної діяльності та підвищення ефективності здійснення інноваційної діяльності	І.Ю. Єпіфанова [173]
		Фінансове та інвестиційне забезпечення інноваційного підприємництва		В.В. Зянько [189]
Управління виробництвом	Управління виробництвом інновацій	Підходи до проектування, розробки і впровадження нової техніки і технології		Т.В. Колосова [245]
			«Акліматизація» інноваційних технологій; використання мікроінновацій в виробництві	Н.В. Моїсеєнко, А.В. Купріна [406]
		Схема функціонування та інноваційного розвитку інноваційно-технологічних промислових підприємств; модель інституційно-інноваційного механізму при взаємодії основних напрямків інноваційно-виробничого розвитку промислових підприємств; схема потенціалу інноваційного розвитку промислових підприємств		І.І. Шанін [597]

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
		Методичний підхід до економічної оцінки технологічних інновацій в умовах газовидобувних підприємств	Вплив нових технологій видобування природного газу на життєвий цикл родовища та криву Хабберта	О.Г. Дзьоба [154]
Управління маркетингом	Управління маркетингом інновацій	Концепція управління інноваціями у маркетинговій товарній політиці підприємств		В.В. Орлов [432]
		Маркетингово-орієнтоване орієнтоване стратегічне управління технологічними інноваціями		С.М. Ілляшенко [201]
Управління знаннями	Управління знаннями	Моделі управління інноваційною діяльністю в навчальному закладі		А.В. Большукіна [52]
			Аналіз індексу економіки знань в Україні та за кордоном	О.В. Тарасова [531]
Управління інтелектуальною власністю	Управління інтелектуальною власністю	Визначення ринкової вартості інтелектуальної вартості		А.В. Зайцев [182]
Управління ризиками	Управління інноваційними ризиками	Етапи управління інноваційним ризиком; основні методи зниження ризику на підприємстві		І.Г. Волинець [84]
Управління проектами	Управління інноваційними проектами	Комплексна методологія управління інноваційними проектами та процесами з урахуванням новітніх досягнень системного аналізу та управлінської науки;	Критерії інноваційного розвитку підприємства	Н.Б. Давлетбаєва [142]
			Організаційна схема оцінки економічної ефективності проектного управління інноваційними процесами підприємства; модель оцінки економічної ефективності проекту	А.Г. Крилов [274]
		Методологія управління проектами, впровадження в практику нових методів управління інноваційними проектами; наукові засади проактивного управління проектами і програмами розвитку управління проектами	Впровадження систему управління проектами у сферах освіти, науки і виробництва	О.М. Алімов, В.Ю. Биков, С.Д. Бушуєв, Н.С. Бушуєва, Ю.М. Тесля, І.В. Кононенко, С.О. Рибак, Ю.Ф. Ярошенко [7]
		Складові інжинірингу інновацій (проект-менеджмент)	Методика визначення сильних і слабких сторін одного підприємства стосовно іншого, перелік управлінські дії щодо посилення слабких місць	Є.О. Романенко, І.В. Чаплай [488]
		Моделювання процесів управління інноваціями у складі портфеля інноваційних проектів		М.Є. Рогоза, К.Ю. Вергал [558]

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
Управління інформацією	Управління інформацією	Теорія і практика управління інформаційними ресурсами на підприємстві		Г.Р. Гумерова [136]
Управління витратами	Управління витратами на інновації	Механізм управління витратами на здійснення інноваційної діяльності; процес управління витратами при впровадженні інноваційного проекту		В. В. Зянько, Дун Чживей [190]
Управління персоналом	Управління персоналом	Новітні інноваційні механізми системи управління персоналом; особливості, принципи і основні фактори, які впливають на інноваційні процеси в кадровій політиці фірми та методи щодо впровадження інноваційних підходів у систему управління персоналом фірми		В.А. Вергун, О.І. Ступницький [77]
		Концепція удосконалення управління на засадах підвищення якості трудового життя		М.М. Кошлата [263]
		Інноваційні технології управління персоналом; методи розвитку персоналу підприємства; вимоги щодо інноваційного розвитку системи управління персоналом		С.І. Пучкова [469]
Управління якістю	Управління якістю інновацій	Зв'язок між TQM та логістикою		В.В. Гришко, В.В. Ржепішевська [128]
		Базис системи менеджменту інновацій на основі стандарту ISO		А.Г. Іващенко [198]
		Концепція управління якістю організаційних проектів	Управління якістю на стадіях життєвого циклу організаційного проекту	Г.В. Старченко [521]
Управління конкурентоспроможністю	Управління конкурентоспроможністю підприємством	Нові технології підвищення конкурентоспроможності	Фактори підвищення конкурентоспроможності підприємства; функціональна модель інноваційного розвитку підприємства, яка забезпечує його конкурентоспроможність; взаємозв'язок впровадження технології із конкурентоспроможністю підприємства	Т.В. Колосова [245]
		Вплив застосування процесного підходу до управління інноваціями на підприємстві на рівень його конкурентоспроможності		А.Г. Іващенко [198]
		Основні фактори інноваційного розвитку підприємства задля забезпечення конкурентоспроможності; теоретико-методологічні підходи до проведення діагностики зовнішніх та внутрішніх факторів інноваційного розвитку	Основні показники та підсумкові індикатори інноваційного розвитку підприємства	Л.Й. Кобрін [233]

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5
		Інноваційний механізм державного управління; синергетична парадигма дослідження державного управління як складного соціального організму		Н.В. Сапа [496]
Економічне управління	Економічне управління підприємством	Економіка управління інноваційним розвитком	Оцінка ефективності системи управління інноваційним розвитком	Т.Л. Безрукова, І.І. Шанін, А.А. Оразгулієва, Т.С. Саїян [30]
		Інноваційна діяльність представлена як інструмент підвищення ефективності функціонування підприємства		Е.В. Васильєва [70]
			Показники ефективності інновацій	І.М. Парасій-Вергуненко [440]
		Методи оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності в умовах ринку		П.С. Харів [572]
		Показники комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності	Система індикаторів стану господарського механізму управління інноваційним розвитком	А.О. Князевич, О.В. Крайчук [230]

Джерело: складено автором

Результати оцінки інноваційної компетентності туристичних підприємств

Таблиця 3.1

Результати оцінки інноваційної компетентності підприємств-експлерентів

Туристичне підприємство	Номер компетенції								Сума балів	Показник інноваційної компетентності підприємства	Вектор інноваційної компетенції підприємства	Функції
	1	2	3	4	5	6	7	8				
ТО «Аккорд-тур»	2	1	3	2	3	3	1	1	16	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	2	2	2	2	2	2	2	16			н
	1	2	3	2	3	3	2	2	18			в
	1,66	1,66	2,66	2,000	2,66	2,66	1,66	1,66	16,66			з
ТО «Джоін Ап»	2	2	2	2	3	3	2	2	18	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	2	1	2	2	2	2	2	15			н
	2	1	3	3	2	2	3	3	19			в
	2	1,66	2,000	2,333	2,33	2,33	2,333	2,33	17,33			з
ТА «Щасливий квиток»	2	2	2	1	2	2	2	3	16	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	1	2	2	2	2	2	2	14			н
	1	2	1	2	1	1	3	3	14			в
	1,33	1,66	1,66	1,66	1,66	1,66	2,33	2,66	14,66			з

Примітка. ф – формування; н – накопичення; в – використання; з – загальний показник

Джерело: складено автором

Таблиця 3.2

Результати оцінки інноваційної компетентності підприємств-віолентів

Туристичне підприємство	Номер компетенції								Сума балів	Показник інноваційної компетентності підприємства	Вектор інноваційної компетенції підприємства	Функції
	1	2	3	4	5	6	7	8				
ТО «Тревел профешнл груп»	2	2	2	1	1	2	1	3	14	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	2	1	2	3	3	3	2	17			н
	2	3	3	2	1	1	3	2	17			в
	1,67	2,33	2,00	1,67	1,67	2,00	2,33	2,33	16			з
ТО «Тез тур»	2	3	1	2	1	3	1	2	15	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	2	3	1	3	3	2	2	18			н
	2	3	2	1	2	1	3	2	16			в
	2	2,67	2	1,33	2	2,33	2	2	16,33			з
ТО «Гамалія»	1	2	2	2	1	1	3	3	15	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	3	2	3	1	3	2	3	2	19			н
	2	2	2	1	1	3	2	2	15			в
	2,00	2,00	2,33	1,33	1,67	2,00	2,67	2,33	16,33			з
ТО «Албіз-тур»	2	3	1	2	1	1	1	2	13	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	2	1	2	2	1	2	2	13			н
	1	1	2	1	1	1	1	2	10			в
	1,33	2,00	1,33	1,67	1,33	1,00	1,33	2,00	12			з
ТА «Штурвал Плюс»	1	2	2	1	1	1	1	2	11	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	1	1	2	2	1	1	1	10			н
	1	2	2	1	1	2	2	2	13			в
	1	1,67	1,67	1,33	1,33	1,33	1,33	1,67	11,33			з
ТА «Океан тур»	1	1	1	2	1	1	1	1	9	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	1	2	2	1	2	1	2	13			н
	3	2	1	1	2	2	1	1	13			в
	2	1,33	1,33	1,67	1,33	1,67	1,00	1,33	11,67			з
Київське БПЕ	1	1	2	2	1	1	2	2	12	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	2	2	1	2	1	1	1	12			н
	1	2	1	2	1	1	1	1	10			в
	1,33	1,67	1,67	1,67	1,33	1,00	1,33	1,33	11,33			з

Примітка. ф – формування; н – накопичення; в – використання; з – загальний показник

Джерело: складено автором

Таблиця 3.3

Результати оцінки інноваційної компетентності підприємств-пацієнтів

Туристичне підприємство	Номер компетенції								Сума балів	Показник інноваційної компетентності підприємства	Вектор інноваційної компетенції підприємства	Функції
	1	2	3	4	5	6	7	8				
ТО «Альянс»	2	2	2	1	1	2	1	3	14	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	2	1	2	3	3	3	2	17			н
	2	3	3	2	1	1	3	2	17			в
	1,67	2,33	2,00	1,67	1,67	2,00	2,33	2,33	16			з
ТО «Анекс Тур»	2	3	1	2	1	3	1	2	15	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	2	3	1	3	3	2	2	18			н
	2	3	2	1	2	1	3	2	16			в
	2	2,67	2	1,33	2	2,33	2	2	16,33			з
ТО «Спутнік»	1	2	2	2	1	1	3	3	15	Інноваційні компетенції достатні	Помірно розвиваючий	ф
	3	2	3	1	3	2	3	2	19			н
	2	2	2	1	1	3	2	2	15			в
	2,00	2,00	2,33	1,33	1,67	2,00	2,67	2,33	16,33			з
ТО «Тревелсвіт»	2	3	1	2	1	1	1	2	13	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	2	1	2	2	1	2	2	13			н
	1	1	2	1	1	1	1	2	10			в
	1,33	2,00	1,33	1,67	1,33	1,00	1,33	2,00	12			з
ТА «Поїхали з нами»	1	2	2	1	1	1	1	2	11	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	1	1	1	2	2	1	1	1	10			н
	1	2	2	1	1	2	2	2	13			в
	1	1,67	1,67	1,33	1,33	1,33	1,33	1,67	11,33			з
ТА «Жара»	1	1	1	2	1	1	1	1	9	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	1	2	2	1	2	1	2	13			н
	3	2	1	1	2	2	1	1	13			в
	2	1,33	1,33	1,67	1,33	1,67	1,00	1,33	11,67			з
ТА «Штурман»	1	1	2	2	1	1	2	2	12	Інноваційні компетенції не достатні	Помірно розвиваючий	ф
	2	2	2	1	2	1	1	1	12			н
	1	2	1	2	1	1	1	1	10			в
	1,33	1,67	1,67	1,67	1,33	1,00	1,33	1,33	11,33			з
Вінницьке БПЕ	1	1	2	2	1	1	1	2	11	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	1	1	1	1	2	1	1	1	9			н
	1	2	1	2	1	1	1	1	10			в
	1,00	1,33	1,33	1,67	1,33	1,00	1,00	1,33	10			з

Примітка. ф – формування; н – накопичення; в – використання; з – загальний показник

Джерело: складено автором

Таблиця 3.4

Результати оцінки інноваційної компетентності підприємств-комутантів

Туристичне підприємство	Номер компетенції								Сума балів	Показник інноваційної компетентності підприємства	Вектор інноваційної компетенції підприємства	Функції
	1	2	3	4	5	6	7	8				
ТО «Красін Тур»	1	2	2	1	1	1	1	1	10	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	1	1	1	1	1	2	1	2	10			н
	2	2	1	1	1	1	2	1	11			в
	1,33	1,67	1,33	1,00	1,00	1,33	1,33	1,33	10,33			з
ТО «Парті Тревел»	1	1	1	2	1	1	1	2	10	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	1	2	1	1	1	1	2	1	10			н
	1	1	2	1	1	1	1	1	9			в
	1,00	1,33	1,33	1,33	1,00	1,00	1,33	1,33	9,67			з
ТА «Горизонт тур»	1	0	1	1	1	1	1	0	6	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	1	1	1	1	0	1	1	1	7			н
	1	1	0	1	1	1	0	1	6			в
	1	0,67	0,67	1,00	0,67	1,00	0,67	0,67	6,33			з
ТА «Нові горизонти»	1	0	1	0	1	1	0	1	5	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	0	1	1	1	1	0	1	0	5			н
	1	2	1	1	0	1	1	1	8			в
	0,67	1,00	1,00	0,67	0,67	0,67	0,67	0,67	6,00			з
Чернігівське БПЕ	1	1	0	0	1	1	0	0	4	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	0	0	1	1	1	1	1	1	6			н
	1	2	1	0	1	1	1	1	8			в
	0,67	1,00	0,67	0,33	1,00	1,00	0,67	0,67	6,00			з
Запорізьке бюро БПЕ	1	0	0	0	1	1	0	0	1	Інноваційні компетенції не достатні	Інтенсивно розвиваючий	ф
	0	1	1	1	1	0	1	1	1			н
	0	1	1	1	0	1	1	1	1			в
	0,33	0,67	0,67	0,67	0,67	0,67	0,67	0,67	5,00			з

Примітка. ф – формування; н – накопичення; в – використання; з – загальний показник

Джерело: складено автором

Додаток И
Таблиця И.1

Вибірка характеристик окремих видів інноваційних стратегій підприємств

Вид стратегії	Автор, джерело				
	Ковтун О.І. [235]	Семенюк О.М. [506]	Федулова І.В. [558]	Freeman С. [623], Стадник В. В., Йохна М. А. [520], Темненко С. М., Чайковська О. І., Чудяк М. М., Остапів Н. В. [534]	Янковець Т.М. [615]
1	2	3	4	5	6
Активні (технологічні)	Продуктові – стосуються впровадження нових або вдосконалених за своїми властивостями чи способами використання товарів і послуг. Процесні – стосуються впровадження нових або покращених способів виробництва, а також доставки продуктів	Наступальна, імітаційна, розбійницька, диверсифікації	Передбачає реагування на зміни у зовнішньому середовищі, які відбуваються або можуть відбутись, шляхом проведення постійних технологічних інновацій (використання нової технологічної ідеї)		
Пасивні (нетехнологічні)	Маркетингові – стосуються впровадження нових методів продажу, у тому числі таких, що передбачають зміну. Організаційні – стосуються впровадження нових методів організації діяльності та управління як підприємством, так і окремими підрозділами	Захисна, залежна, традиційна, стратегія «ніші»	Ще називають маркетинговою стратегією, так як вона являють собою стратегію впровадження інновацій в області маркетингу		
Стратегія імітації (імітаційна стратегія)				Використовується підприємствами, які не є піонерами у випуску на ринок тих або інших нововведень, але долучилися до їх створення, придбавши у фірми-піонера ліцензію	Спрямована на закупівлю ліцензій на певні нововведення, застосовується за наявності власних ресурсів та високої кваліфікації фахівців
Стратегія наступу (наступальна стратегія)			Грунтується на неперервному розвитку і вдосконаленні виготовлених виробів і застосовуваних технологій	Характерна для суб'єктів господарювання, діяльність яких базується на принципах підприємницької конкуренції; вона пов'язана з їх прагненням досягти технічного й ринкового лідерства шляхом створення та впровадження нових продуктів	Спрямована на досягнення підприємством технічного та ринкового лідерства шляхом створення та впровадження нових продуктів

Продовження таблиці И.1

1	2	3	4	5	6
Залежна стратегія				Характер технологічних змін залежить від політики підприємств, які виступають як “батьківські” стосовно “залежних” підприємств, які не роблять спроб змінити свою продукцію, оскільки вони тісно пов’язані із вимогами головної організації; такі підприємства не здійснюють інноваційний пошук самостійно, але забезпечують високі критерії якості роботи і гнучкість пристосування до вимог нових технологій та ринків збуту	Використовується малими підприємствами – субпідприємцями за наявності замовлень від головної фірми
Стратегія захисту (Захисна стратегія)				Спрямована на те, щоб утримати конкурентні позиції підприємств на вже наявних ринках; головна ідея такої стратегії – оптимізація співвідношення “витрати-ефект” у виробничому процесі	Використовується за наявності на ринку перспективної інновації, яку можна розвивати та спрямовувати на оптимізацію співвідношення «витрати-випуск» у виробничому процесі
Традиційна стратегія				Передбачає значні технологічні зміни, тому лише умовно належить до інновацій; часто виробництва стають традиційними внаслідок закріплення за ними певних інноваційних форм на тривалий період їх життєвого циклу	Застосовується за умови наявності унікального продукту та спрямована на підвищення якості продукції
Стратегія “за нагодою” або стратегія “ніші”				Є реакцією керівництва на зовнішні сигнали ринку чи інституційного середовища	
Опортуністська інноваційна стратегія					Спрямована на знаходження продукту на існуючих ринках для споживачів з нетиповими, але значущими потребами
Стратегії групи А			Пов’язані зі здійсненням на підприємстві власних досліджень і розробок, придбанням і залученням «чужих» ідей, інвестування НДДКР у відповідності з існуючими продуктами і процесами		
Стратегії групи В			Стратегії на етапі впровадження і реалізації нововведень, пов’язані з оновленням виробництва, виходом на нові ринки, використання технологічних переваг.		

Джерело: складено автором

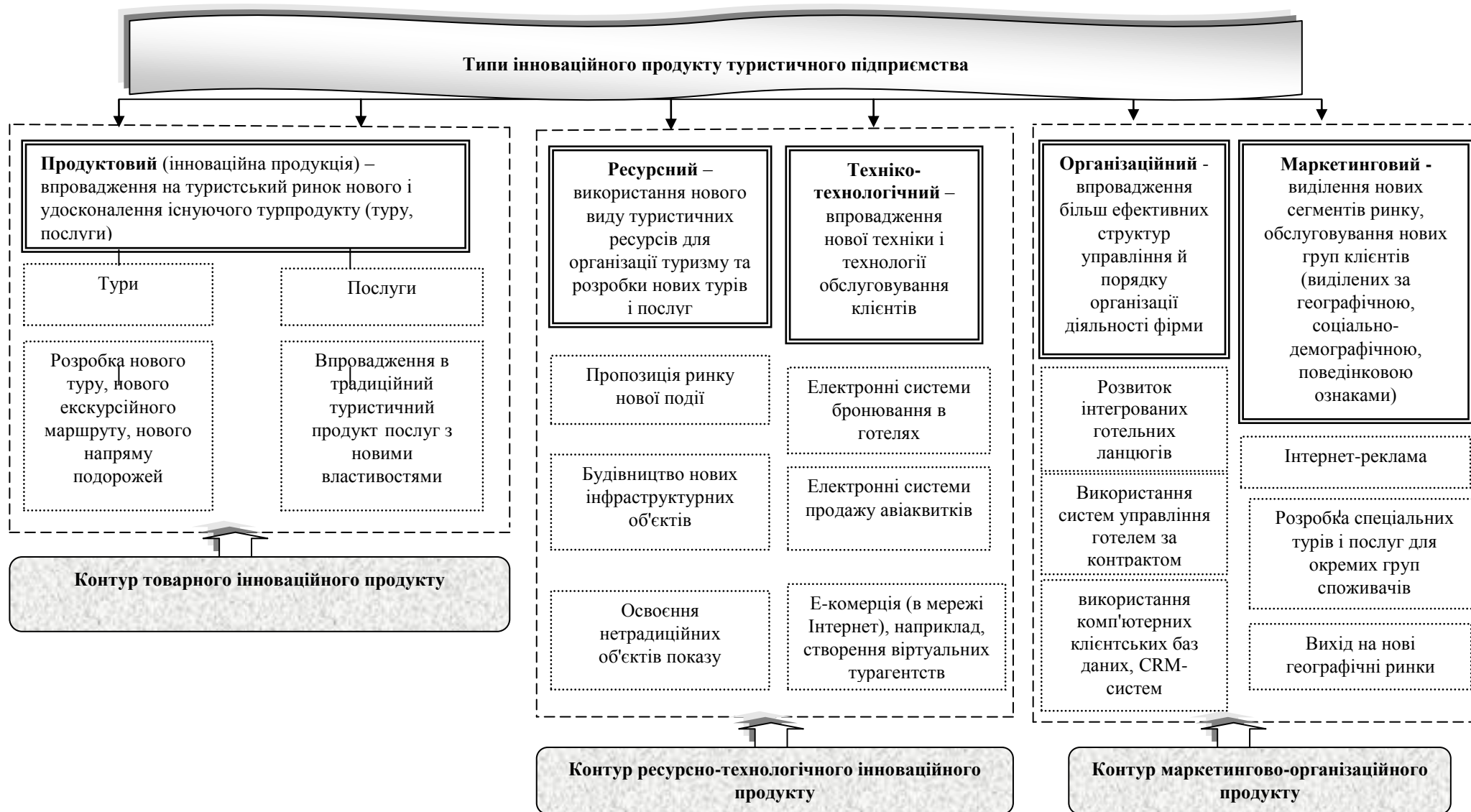

Рис. К.1. Агломерація типів інноваційного продукту туристичних підприємств

Джерело: складено автором на основі [140, 586]

Додаток Л

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу туристичних підприємств у 2011 – 2017 роках

Таблиця Л.1

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2011 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експерти				Віоленти								Патієнти								Комутанти							
		ТО «Аксорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Шасливий квиток»	Показник по кластеру	ТО «Гревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албїз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Кїївське БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Альєс»	ТО «Алєкс Тур»	ТО «Слугнік»	ТО «Гревелсїт»	ТА «Пїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вїнницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Красїн Тур»	ТО «Партї Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Новї горизонти»	Чернїльське БПЕ	Запорїзьке БПЕ	Показник по кластеру
Фїнансовї ресурси	їв	1,23	1,12	1,23	1,192	0,96	1,05	1,01	1,32	1,05	1,41	1,12	1,121	0,95	1,12	1,11	1,01	1,23	1,14	1,02	1,06	1,077	1,08	1,06	0,94	0,92	1,04	1,05	1,013
	їр	1,18	1,22	1,5	1,293	1,06	1,14	1,03	1,14	1,07	1,15	1,03	1,087	0,94	1,27	1,13	0,95	1,14	0,84	0,97	0,96	1,017	1,03	1,21	0,99	0,96	0,95	1,04	1,027
	їз	1,05	1,21	1,17	1,141	1,13	1,05	1,15	1,06	1,01	1,24	1,13	1,108	0,95	0,97	0,86	1,03	0,96	1,04	0,96	1,04	0,975	1,17	1,12	1,03	0,98	1,05	1,05	1,065
	їю	1,03	1,05	1,06	1,047	1,05	0,99	0,95	1,06	0,95	1,12	1,14	1,035	1,14	1,06	0,93	0,95	1,05	1,23	1,24	1,03	1,073	1,24	1,13	1,06	0,96	1,11	1,03	1,085
їфр	1,119	1,148	1,230	1,165	1,048	1,056	1,033	1,140	1,019	1,225	1,104	1,087	0,992	1,100	1,001	0,984	1,090	1,052	1,042	1,022	1,035	1,127	1,129	1,004	0,955	1,036	1,042	1,047	
Кадровї ресурси	їв	1,25	1,45	1,32	1,337	1,35	1,29	1,25	1,42	1,14	1,23	1,34	1,286	1,26	1,36	1,24	1,34	1,25	1,24	1,22	1,03	1,239	1,06	1,17	1,11	1,13	1,06	1,05	1,096
	їр	1,15	1,1	1,23	1,159	1,25	1,24	1,21	1,14	1,16	1,06	1,24	1,184	1,28	1,14	1,19	1,18	1,18	1,08	1,14	1,15	1,166	1,12	1,06	1,04	1,03	1,12	1,1	1,078
	їз	1,24	1,35	1,25	1,279	1,17	1,16	1,12	1,15	1,11	1,05	1,06	1,116	1,14	1,06	1,06	1,05	1,23	1,24	1,24	1,06	1,132	1,08	1,11	1,21	1,14	1,02	1,06	1,102
	їю	1,19	1,12	1,03	1,111	1,04	1,06	1,01	1,01	1,06	1,14	1,03	1,049	1,08	1,14	1,18	1,02	1,14	1,06	1,03	1,05	1,086	1,11	1,01	1,07	1,06	1,11	1,04	1,066
їкр	1,207	1,246	1,202	1,218	1,197	1,184	1,144	1,171	1,117	1,118	1,161	1,156	1,187	1,170	1,166	1,141	1,199	1,152	1,154	1,072	1,154	1,092	1,086	1,106	1,089	1,077	1,062	1,085	
Матерїально-технїчні ресурси	їв	1,06	1,14	1,03	1,076	1,05	1,06	1,02	1,04	1,01	0,94	0,96	1,011	1,02	0,94	1,05	1,14	1,03	1,06	0,98	0,96	1,021	0,94	0,94	1,05	1,03	0,96	0,92	0,972
	їр	1,12	1,14	1,03	1,096	1,06	1,11	1,02	1,05	1,4	1,01	1,03	1,091	1,09	1,06	1,06	1,04	1,06	1,01	1,02	1,03	1,046	0,98	1,01	0,98	0,92	0,96	0,94	0,965
	їз	1,04	1,04	1,06	1,047	1,02	1,08	1,02	1,03	1,02	1,06	1,04	1,038	1,06	1,04	1,02	1,01	1,02	1,03	1,02	1,01	1,026	1,01	1,01	1,02	1,06	1,01	1,01	1,020
	їю	1,04	1,02	1,01	1,023	0,92	0,96	0,94	0,96	0,86	0,98	1,01	0,946	1,03	0,96	0,98	1,03	0,98	0,94	0,96	1,04	0,989	1,04	1,02	1,04	0,96	0,94	1,01	1,001
їмтр	1,065	1,084	1,032	1,060	1,011	1,051	0,999	1,019	1,055	0,997	1,010	1,020	1,050	0,999	1,027	1,054	1,022	1,009	0,995	1,010	1,020	0,992	0,994	1,022	0,991	0,967	0,969	0,989	
їнформациїнї ресурси	їв	1,13	1,21	1,05	1,128	1,14	1,12	1,1	1,1	1,04	1,06	1,04	1,085	1,04	1,06	1,08	1,11	1,03	1,02	1,02	0,98	1,042	1,02	1,02	1,04	1,06	1,01	0,98	1,021
	їр	1,06	1,04	1,03	1,043	1,04	1,09	1,11	1,01	1,04	1,06	1,04	1,055	1,02	1,02	1,06	1,04	1,05	1,04	1,02	1,01	1,032	1,01	1,04	1,03	1,02	1,01	1,01	1,020
	їз	1,12	1,16	1,06	1,113	1,12	1,12	1,14	1,08	1,17	1,06	1,04	1,103	1,08	1,08	1,06	1,07	1,08	1,21	1,22	1,14	1,116	1,16	1,05	1,06	1,12	1,04	1,6	1,158
	їю	1,04	1,06	1,02	1,040	1,04	1,08	1,06	1,14	1,12	1,13	1,14	1,101	1,06	1,08	1,1	1,04	1,06	1,07	1,06	1,06	1,066	1,08	1,01	1,08	1,02	1,04	1,03	1,043
їїр	1,087	1,115	1,040	1,080	1,084	1,102	1,102	1,081	1,091	1,077	1,064	1,086	1,050	1,060	1,075	1,065	1,055	1,083	1,077	1,046	1,064	1,066	1,030	1,052	1,054	1,025	1,130	1,059	

Джерело: складено автором

Таблиця Л.2

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2012 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експерти				Віоленти							Пацієнти							Комунанти									
		ТО «Акорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Цісливий квітко»	Показник по кластеру	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Кілівське БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Слутнік»	ТО «Тревелвіг»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Красін Тур»	ТО «Наргі Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке БПЕ	Показник по кластеру
Фінансові ресурси	Ів	1,13	1,13	1,13	1,13	1,13	1,15	1,11	1,12	1,05	1,11	1,12	1,112	1,13	1,12	1,11	1,01	1,13	1,14	1,12	1,16	1,114	1,08	1,16	1,13	1,05	1,09	1,07	1,096
	Ір	1,17	1,22	1,05	1,144	1,07	1,14	1,03	1,14	1,07	1,15	1,07	1,095	0,97	1,27	1,13	0,95	1,17	0,84	0,97	0,96	1,024	1,03	1,21	0,97	0,96	0,95	1,04	1,023
	Із	1,28	1,25	1,12	1,215	1,15	1,19	1,15	1,12	1,14	1,03	1,04	1,116	1,26	1,06	1,24	1,04	1,25	1,24	1,22	1,03	1,163	1,06	1,17	1,11	1,13	1,06	1,05	1,096
	Іо	1,23	1,25	1,26	1,247	1,25	0,12	1,21	1,06	1,05	1,12	1,14	0,824	1,14	1,06	0,93	0,95	1,05	1,23	1,24	1,03	1,073	1,14	1,13	1,06	1,04	1,01	1,04	1,069
Кадрові ресурси	Іфр	1,201	1,211	1,138	1,183	1,148	0,658	1,123	1,110	1,077	1,102	1,092	1,029	1,120	1,124	1,097	0,987	1,148	1,099	1,132	1,043	1,093	1,077	1,167	1,066	1,043	1,026	1,050	1,071
	Ів	1,14	1,16	1,12	1,140	1,14	1,18	1,16	1,14	1,12	1,13	1,14	1,144	1,06	1,08	1,1	1,04	1,06	1,07	1,06	1,06	1,066	1,08	1,01	1,08	1,02	1,04	1,03	1,043
	Ір	1,15	1,1	1,23	1,159	1,25	1,24	1,21	1,14	1,16	1,06	1,04	1,155	1,28	1,14	1,09	1,18	1,18	1,08	1,04	1,05	1,128	1,12	1,06	1,04	1,03	1,02	1,1	1,061
	Із	1,15	1,11	1,17	1,143	1,13	1,05	1,05	1,06	1,01	1,04	1,13	1,066	1,03	1,04	1,02	1,03	0,96	1,04	1,04	1,04	1,025	1,17	1,12	1,03	0,98	1,04	1,04	1,062
Матеріально-технічні ресурси	Ікр	1,150	1,122	1,135	1,136	1,138	1,130	1,105	1,086	1,086	1,092	1,084	1,103	1,108	1,099	1,096	1,066	1,057	1,062	1,042	1,050	1,072	1,120	1,049	1,055	1,022	1,027	1,044	1,052
	Ір	1,14	1,14	1,161	1,147	1,12	1,18	1,12	1,13	1,12	1,16	1,14	1,138	1,16	1,14	1,12	1,11	1,12	1,13	1,12	1,11	1,126	1,11	1,11	1,12	1,16	1,11	1,11	1,120
	Ір	1,13	1,14	1,03	1,099	1,06	1,13	1,02	1,05	1,3	1,01	1,03	1,082	1,09	1,06	1,03	1,04	1,06	1,01	1,02	1,03	1,042	1,08	1,01	0,98	1,01	0,96	0,94	0,996
	Із	1,24	1,36	1,25	1,282	1,17	1,16	1,12	1,15	1,11	1,05	1,06	1,116	1,16	1,06	1,06	1,05	1,26	1,24	1,24	1,06	1,138	1,08	1,16	1,21	1,16	1,02	1,06	1,113
Інформаційні ресурси	Іо	1,14	1,12	1,11	1,123	1,06	1,02	1,06	0,11	0,01	0,98	1,01	0,385	1,03	0,96	0,98	1,03	0,98	0,94	0,96	1,04	0,989	1,04	1,02	1,04	0,96	0,94	1,01	1,001
	Імтр	1,162	1,186	1,135	1,161	1,102	1,121	1,079	0,622	0,357	1,048	1,059	0,853	1,109	1,053	1,046	1,057	1,100	1,074	1,080	1,060	1,072	1,077	1,073	1,084	1,069	1,005	1,028	1,056
	Ів	1,16	1,11	1,13	1,133	1,15	1,11	1,12	1,14	1,11	1,14	1,16	1,133	1,12	1,07	1,08	1,14	1,07	1,06	1,01	0,99	1,066	0,99	0,94	1,05	1,03	1,01	1,02	1,006
	Ір	1,16	1,14	1,13	1,143	1,14	1,11	1,11	1,11	1,14	1,16	1,14	1,130	1,12	1,08	1,07	1,04	1,05	1,08	1,02	1,01	1,058	1,09	1,04	1,09	1,02	1,09	1,01	1,056
Інформаційні ресурси	Із	1,12	1,16	1,16	1,147	1,12	1,12	1,14	1,18	1,17	1,16	1,14	1,147	1,18	1,08	1,06	1,07	1,08	1,21	1,22	1,14	1,128	1,16	1,05	1,06	1,12	1,04	1,06	1,081
	Іо	1,13	1,21	1,05	1,128	1,14	1,12	1,1	1,1	1,14	1,16	1,14	1,128	1,14	1,06	1,08	1,11	1,03	1,02	1,02	0,98	1,054	1,02	1,02	1,04	1,06	1,01	0,98	1,021
Ір	1,142	1,154	1,117	1,138	1,137	1,115	1,117	1,132	1,140	1,155	1,145	1,134	1,140	1,072	1,072	1,089	1,057	1,090	1,064	1,028	1,076	1,063	1,012	1,060	1,057	1,037	1,017	1,041	

Джерело: складено автором

Таблиця Л.3

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2013 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експеренти				Віоленти							Пацієнти							Комутанти									
		ТО «Акорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Цісливий квіткок»	Показник по кластеру	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Пльос»	ТА «Океан тур»	Кілівське БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Слутнік»	ТО «Тревелвіг»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Красін Тур»	ТО «Наргі Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке БПЕ	Показник по кластеру
Фінансові ресурси	Ів	1,26	1,24	1,16	1,219	1,21	1,24	1,2	1,16	1,14	1,18	1,17	1,185	1,16	1,14	1,11	1,11	1,06	1,12	1,08	1,06	1,104	1,08	1,07	1,11	1	1,06	1,04	1,059
	Ір	1,18	1,22	1,14	1,180	1,16	1,18	1,21	1,2	1,16	1,08	1,16	1,164	1,14	1,07	1,08	1,11	1,02	1,03	1,04	1,04	1,066	1,02	1,12	1,06	1,04	1,08	1,04	1,060
	Із	1,06	1,04	1,03	1,043	1,04	1,04	1,06	1,02	1,03	1,04	1,04	1,039	1,08	1,06	1,07	1,05	1,04	1,06	1,04	1,06	1,057	1,05	1,04	1,06	1,06	1,02	1,02	1,042
	Іо	1,08	1,1	1,04	1,073	1,06	1,04	1,08	1,06	1,04	1,06	1,04	1,054	1,07	1,06	1,08	1,06	1,04	1,02	1,02	1,1	1,056	0,98	1,01	0,98	1,02	1,08	1,01	1,013
Кадрові ресурси	Іфр	1,142	1,147	1,091	1,126	1,115	1,122	1,135	1,108	1,091	1,089	1,101	1,109	1,112	1,082	1,085	1,082	1,040	1,057	1,045	1,065	1,071	1,032	1,059	1,051	1,030	1,060	1,027	1,043
	Ів	1,15	1,14	1,14	1,143	1,12	1,11	1,14	1,06	1,08	1,12	1,11	1,105	1,08	1,08	1,07	1,06	1,08	1,08	1,06	1,04	1,069	1,06	1,04	1,02	1,06	1,02	1,01	1,035
	Ір	1,06	1,05	1,04	1,050	1,08	1,11	1,1	1,1	1,05	1,04	1,06	1,077	1,04	1,07	1,04	1,08	1,06	1,03	1,07	1,06	1,056	1,04	1,06	1,04	1,06	1,02	1,02	1,040
	Із	1,14	1,16	1,11	1,136	1,14	1,16	1,12	1,06	1,11	1,12	1,08	1,112	1,08	1,04	1,06	1,04	1,04	1,06	1,04	1,08	1,055	1,06	1,09	1,08	1,04	1,03	1,01	1,051
Матеріально-технічні ресурси	Ікр	1,141	1,139	1,121	1,133	1,129	1,147	1,142	1,099	1,113	1,128	1,097	1,122	1,080	1,067	1,057	1,055	1,065	1,057	1,055	1,050	1,061	1,045	1,075	1,037	1,042	1,025	1,005	1,038
	Ів	1,14	1,14	1,12	1,133	1,06	1,11	1,14	1,03	1,12	1,05	1,07	1,082	1,06	1,04	1,12	1,07	1,08	1,08	1,14	1,03	1,077	1,02	1,01	1,05	1,01	1,05	1,04	1,030
	Ір	1,08	1,04	1,04	1,053	1,02	1,04	1,06	1,01	1,04	1,02	1,04	1,033	1,08	1,05	1,06	1,04	1,07	1,05	1,05	1,11	1,064	1,04	1,1	1,06	1,04	1,08	1,02	1,056
	Із	1,23	1,24	1,16	1,209	1,17	1,2	1,18	1,16	1,18	1,14	1,14	1,167	1,15	1,17	1,16	1,15	1,08	1,8	1,07	1,09	1,192	1,02	1,05	1,05	1,02	1,04	1,02	1,033
Інформаційні ресурси	Іо	1,06	1,06	1,08	1,067	1,06	1,04	1,11	1,04	1,08	1,08	1,06	1,067	1,01	1,04	1,05	1,03	1,02	1,08	1,06	1,08	1,046	1,04	1,04	1,06	1,02	1,01	1,04	1,035
	Імтр	1,126	1,117	1,099	1,114	1,076	1,096	1,122	1,058	1,104	1,072	1,077	1,086	1,074	1,074	1,097	1,071	1,062	1,219	1,079	1,077	1,093	1,030	1,050	1,055	1,022	1,045	1,030	1,039
	Ів	1,22	1,16	1,17	1,183	1,13	1,14	1,2	1,16	1,18	1,21	1,22	1,177	1,07	1,09	1,14	1,13	1,08	1,08	1,06	1,01	1,082	1,04	1,08	1,1	1,04	1,06	1,02	1,056
	Ір	1,12	1,14	1,12	1,127	1,06	1,12	1,01	1,12	1,14	1,08	1,06	1,083	1,21	1,2	1,23	1,14	1,16	1,17	1,06	1,08	1,153	1,07	1,11	1,06	1,08	1,02	1,07	1,068
Інформаційні ресурси	Із	1,04	1,06	1,02	1,040	1,02	1,04	1,06	1,11	1,01	1,06	1,08	1,054	1,05	1,06	1,04	1,06	1,02	1,07	1,04	1,05	1,049	1,08	1,02	1,02	1,04	1,01	1,02	1,031
	Іо	1,04	1,08	1,04	1,053	1,06	1,08	1,04	1,02	1,01	1,05	1,04	1,043	1,03	1,03	1,04	1,02	0,95	1,01	0,98	1,04	1,012	1,02	0,99	0,96	0,94	1,01	1	0,986
	Ір	1,103	1,109	1,086	1,099	1,067	1,094	1,075	1,101	1,082	1,098	1,098	1,088	1,088	1,093	1,110	1,086	1,050	1,053	1,034	1,045	1,070	1,052	1,049	1,034	1,024	1,025	1,027	1,035

Джерело: складено автором

Таблиця Л.4

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2014 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експерти				Віоленти								Патієнти								Комутанти							
		ТО «Акорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Щасливий квиток»	Показник по кластеру	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Київське БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Слутніє»	ТО «Тревелвіг»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Красін Тур»	ТО «Парті Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке БПЕ	Показник по кластеру
Фінансові ресурси	Ів	1,34	1,36	1,24	1,312	1,26	1,31	1,26	1,24	1,26	1,18	1,17	1,239	1,24	1,28	1,17	1,18	1,18	1,2	1,14	1,18	1,196	1,21	1,17	1,07	1,08	1,04	1,02	1,096
	Ір	1,23	1,24	1,25	1,240	1,24	1,26	1,2	1,21	1,22	1,18	1,21	1,217	1,17	1,08	1,16	1,14	1,18	1,14	1,08	1,11	1,132	1,12	1,11	1,14	1,07	1,08	1,04	1,093
	Із	1,17	1,16	1,14	1,157	1,1	1,12	1,05	1,1	1,14	1,12	1,16	1,112	1,16	1,08	1,12	1,12	1,04	1,05	1,04	1,08	1,085	1,11	1,06	1,08	1,02	1,04	1,01	1,053
	Іо	1,11	1,11	1,14	1,120	110	1,12	1,15	1,17	1,16	1,1	1,16	2,195	1,14	1,12	1,1	1,16	1,14	1,16	1,12	1,1	1,130	1,1	1,08	1,1	1,06	1,04	1,02	1,066
	Іфр	1,210	1,214	1,191	1,205	3,708	1,200	1,162	1,179	1,194	1,144	1,175	1,385	1,177	1,137	1,137	1,150	1,134	1,136	1,094	1,117	1,135	1,134	1,104	1,097	1,057	1,050	1,022	1,077
Кадрові ресурси	Ів	1,32	1,3	1,21	1,276	12,4	26	1,32	1,24	1,25	1,24	1,26	2,694	1,27	1,28	1,23	1,24	1,21	1,08	1,11	1,17	1,197	1,16	1,2	1,18	1,07	1,11	1,08	1,132
	Ір	1,02	1,04	1,04	1,033	1,06	1,01	1,02	1,03	1,02	1,02	1,03	1,027	1,01	1,01	1	1,03	1,05	1,04	1,04	1,02	1,025	1,04	1,02	1,05	1,02	1,01	1,01	1,025
	Із	1,17	1,2	1,21	1,193	1,14	1,15	1,21	1,14	1,2	1,18	1,14	1,165	1,14	1,1	1,06	1,07	1,08	1,06	1,04	1,05	1,075	1,11	1,05	1,08	1,12	1,07	1,04	1,078
	Іо	1,12	1,1	1,05	1,090	1,14	1,07	1,08	1,06	1,04	1,05	1,02	1,065	1,11	1,04	1,08	1,07	1,05	1,05	1,05	1,07	1,065	1,12	1,11	1,06	1,04	1,01	1,02	1,059
	Ікр	1,153	1,156	1,124	1,144	2,033	2,384	1,152	1,115	1,123	1,119	1,108	1,361	1,129	1,103	1,089	1,100	1,096	1,057	1,060	1,076	1,088	1,107	1,093	1,091	1,062	1,049	1,037	1,073
Матеріально-технічні ресурси	Ів	1,08	1,05	1,05	1,060	1,04	1,02	1,04	1,06	1,04	1,02	1,04	1,037	1,08	1,07	1,05	1,06	1,04	1,05	1,04	0,95	1,042	0,98	1,02	0,95	1,02	0,99	0,98	0,990
	Ір	1,01	1,06	1,02	1,030	1,04	1,05	1	95	96	1,02	0,98	3,725	1,02	1,04	0,94	0,96	1,03	1,04	1,02	1,01	1,007	0,95	0,94	1,02	0,96	0,95	0,94	0,960
	Із	1,14	1,12	1,13	1,130	1,05	1,08	1,11	1,12	1,14	1,08	1,06	1,091	1,04	1,06	1,08	1,11	0,98	0,96	1,01	1,03	1,033	1,02	0,94	0,96	0,94	0,96	1	0,970
	Іо	1,06	1,04	1,02	1,040	1,05	1,04	1,03	0,99	0,98	0,94	1,01	1,005	1,03	1,04	1,07	1,11	1,06	1,08	1,02	1,01	1,052	1,01	1,02	0,95	0,96	1,02	1,01	0,995
	Імтр	1,071	1,067	1,054	1,064	1,045	1,047	1,044	3,251	3,250	1,014	1,022	1,435	1,042	1,052	1,033	1,058	1,027	1,032	1,022	1,000	1,033	0,990	0,979	0,970	0,970	0,980	0,982	0,978
Інформаційні ресурси	Ів	1,12	1,14	1,12	1,127	1,13	1	1,14	1,12	1,14	1,12	1,05	1,099	1,07	1,06	1,04	1,06	1,06	1,05	1,04	1,05	1,054	1,02	1,02	1,1	1,01	1,01	1,02	1,030
	Ір	1,03	1,04	1,02	1,030	1,01	1,02	1,04	1,02	1,06	0,98	1,02	1,021	0,96	0,98	1,02	1,04	1,01	0,95	0,98	1,09	1,003	1,09	1,06	0,96	0,98	0,96	0,99	1,005
	Із	1,05	1,06	1,05	1,053	1,03	1,01	1,01	1,05	1,05	0,96	0,99	1,014	0,98	0,96	0,95	0,98	0,96	0,96	0,95	0,94	0,960	0,99	1,01	1	1,05	1,02	1,04	1,018
	Іо	1,11	1,08	1,05	1,080	1,06	1,04	1,05	1,03	1,07	1,05	1,04	1,048	1,06	1,06	1,04	1,02	1,04	0,95	0,96	1,03	1,019	1,04	0,95	1,02	1,03	1,04	0,96	1,006
	Іір	1,077	1,079	1,059	1,072	1,057	1,017	1,059	1,054	1,079	1,026	1,025	1,045	1,016	1,014	1,012	1,025	1,017	0,977	0,982	1,026	1,008	1,034	1,009	1,019	1,017	1,007	1,002	1,015

Джерело: складено автором

Таблиця Л.5

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2015 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експлеренти				Віоленти							Пацієнти							Комутанти									
		ТО «Акорді-тур»	ТО «Джоні Алл»	ТА «Цесливий квиток»	Показник по кластеру	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Тез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Київське БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Альянс»	ТО «Алекс Тур»	ТО «Слутнік»	ТО «Тревелсвіт»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Красін Тур»	ТО «Наргі Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке БПЕ	Показник по кластеру
Фінансові ресурси	Ів	1,02	1,02	1,04	1,027	1,03	1,04	1,05	1	0,96	0,98	0,98	1,005	0,96	1,02	1,04	0,96	0,85	96	0,85	0,86	1,662	0,96	1,01	1,03	0,97	0,94	0,94	0,974
	Ір	1,03	1,02	1,05	1,033	1,04	1,01	1,02	1,02	1,03	1,01	1,01	1,020	1	1	0,96	1,02	0,94	0,96	0,94	0,84	0,956	0,86	0,96	1,02	0,96	0,84	0,85	0,912
	Із	0,95	1,05	1,01	1,002	0,96	0,98	1,02	0,87	0,86	0,94	0,96	0,940	0,93	0,85	0,99	0,91	1,02	0,93	0,91	0,92	0,931	84	0,83	0,88	0,95	0,85	0,81	1,850
	Ію	1,03	0,98	0,96	0,990	1,03	1,02	1,01	1	0,96	0,92	0,91	0,978	0,93	0,92	0,83	0,88	0,84	0,92	0,91	105	1,614	1,03	0,91	0,94	0,88	0,86	0,84	0,908
Кадрові ресурси	Іфр	1,007	1,017	1,014	1,013	1,014	1,012	1,025	0,971	0,951	0,962	0,964	0,985	0,955	0,945	0,952	0,941	0,910	2,980	0,902	2,890	1,243	2,907	0,925	0,966	0,939	0,872	0,859	1,106
	Ів	1,02	1,04	1,02	1,027	1,06	1,05	1,04	1	1	1,06	1,05	1,037	1,07	1,05	1,03	0,96	0,94	0,92	0,93	0,99	0,985	0,92	0,95	0,98	0,85	0,81	0,84	0,890
	Ір	0,98	0,96	0,95	0,963	0,93	0,95	0,95	0,96	0,91	0,86	0,88	0,919	0,95	0,94	1,02	1,02	1,05	1,04	0,96	0,96	0,992	1,01	1,01	0,91	0,92	0,96	0,85	0,942
	Із	1,08	1,05	1,04	1,057	1,02	0,96	0,94	0,99	95	0,96	0,94	1,864	0,92	1,01	1,02	0,96	0,98	0,94	96	0,93	1,715	0,91	1,01	1,02	0,84	86	0,87	1,973
Матеріально-технічні ресурси	Ікр	1,009	0,996	0,989	0,998	0,996	0,979	0,974	0,977	9,520	0,929	0,916	1,334	0,952	0,962	3,062	0,934	3,104	0,959	2,913	0,925	1,463	0,939	0,972	0,932	0,854	2,713	0,855	1,091
	Ів	1,06	1,05	1,04	1,050	1,03	1,05	0,96	0,94	0,95	0,95	0,92	0,970	0,82	0,84	0,86	0,93	0,84	0,96	0,94	0,86	0,880	0,89	0,96	0,85	0,86	0,88	0,84	0,879
	Ір	0,99	0,98	0,93	0,966	0,94	0,85	0,83	0,89	0,84	0,85	0,86	0,865	0,96	0,91	0,9	0,93	93	0,91	0,82	0,92	1,617	0,86	0,91	0,89	0,86	0,81	0,82	0,858
	Із	1,04	1,03	1,02	1,030	1,05	1,01	1,01	1	1,03	0,98	0,95	1,004	0,96	0,92	0,94	0,96	0,92	0,85	0,86	0,96	0,920	0,92	0,92	0,93	0,85	0,88	0,85	0,891
Інформаційні ресурси	Ію	0,94	0,95	0,95	0,947	1,02	1,01	0,95	0,96	0,94	0,97	0,95	0,971	0,96	0,85	0,83	0,84	0,86	0,88	8,5	8,5	1,537	0,84	0,81	0,78	0,75	0,79	0,74	0,784
	Імтр	1,006	1,002	0,984	0,997	1,009	0,977	0,935	0,947	0,938	0,936	0,919	0,951	0,923	0,879	0,882	0,914	2,804	0,899	1,541	1,594	1,191	0,877	0,898	0,861	0,829	0,839	0,811	0,852
	Ів	0,88	0,85	0,84	0,856	0,86	0,94	0,95	0,91	0,86	0,84	0,85	0,886	0,84	0,74	0,85	0,95	0,74	0,76	0,83	0,88	0,821	0,84	0,91	0,83	0,84	0,79	0,75	0,825
	Ір	0,85	86	84	18,312	0,83	0,84	0,84	0,82	0,88	0,86	0,86	0,847	0,84	0,85	0,82	0,87	0,86	0,84	0,86	0,74	0,834	0,77	0,78	0,76	0,76	0,74	0,84	0,774
Інформаційні ресурси	Із	0,95	0,97	0,96	0,960	0,98	0,96	0,97	0,92	0,93	0,88	0,96	0,942	0,94	0,86	0,92	0,88	0,96	0,94	0,94	0,84	0,909	0,83	0,88	0,85	0,86	0,84	0,78	0,839
	Ію	1,01	0,92	0,96	0,963	0,94	0,96	1,05	1,02	0,95	0,92	0,91	0,963	0,99	0,85	0,84	0,86	0,88	0,86	0,95	0,92	0,892	0,91	0,84	0,88	0,82	0,8	0,84	0,848
	Ір	0,920	2,842	2,840	1,951	0,900	0,924	0,949	0,915	0,904	0,875	0,894	0,908	0,900	0,823	0,857	0,889	0,856	0,848	0,894	0,842	0,863	0,836	0,851	0,829	0,819	0,792	0,802	0,821

Джерело: складено автором

Таблиця Л.6

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2016 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експеренти				Віоленти								Пацієнти								Комутанти								
		ТО «Акорд-тур»	ТО «Джон Ап»	ТА «Цісливий квіткок»	Показник по кластеру	ТО «Тревел профешнл груп»	ТО «Гез тур»	ТО «Гамалія»	ТО «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Кілівське БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Альянс»	ТО «Анекс Тур»	ТО «Слутнік»	ТО «Тревелвіт»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТО «Красін Тур»	ТО «Нарті Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернігівське БПЕ	Запорізьке БПЕ	Показник по кластеру	
Фінансові ресурси	Ів	0,98	0,96	0,97	0,970	0,98	0,98	0,95	0,99	0,95	0,89	0,85	0,940	0,84	0,84	0,83	0,89	0,92	0,91	0,96	0,85	0,879	0,86	0,82	0,84	0,91	0,81	0,84	0,84	0,846
	Ір	0,96	0,94	0,99	0,963	0,95	0,98	0,85	0,87	0,86	0,85	0,86	0,887	0,82	0,92	0,84	0,85	0,84	0,9	0,86	0,83	0,857	0,87	0,88	0,78	0,78	0,74	0,72	0,793	
	Із	0,94	0,95	0,92	0,937	0,98	0,98	0,96	0,92	0,94	0,86	0,84	0,924	0,82	0,85	0,78	0,82	0,81	0,75	0,77	0,86	0,807	0,81	0,88	0,78	0,78	72	0,74	1,969	
	Іо	0,94	95	0,96	4,409	0,95	0,91	0,92	0,94	0,84	0,88	0,86	0,899	0,85	0,84	0,85	0,85	0,95	0,94	0,95	0,85	0,884	0,94	0,87	0,88	0,86	0,84	0,87	0,876	
	Іфр	0,955	3,004	0,960	1,401	0,965	0,962	0,919	0,929	0,896	0,870	0,852	0,912	0,832	0,862	0,825	0,852	0,878	0,872	0,882	0,847	0,856	0,869	0,862	0,819	0,848	2,454	0,790	1,001	
Кадрові ресурси	Ів	1,02	1,01	1,04	1,023	1,03	1,01	0,96	1,02	0,98	0,95	96	1,905	0,98	0,99	1	1,01	0,98	0,97	0,93	0,92	0,972	0,91	0,95	0,96	0,95	0,87	0,88	0,919	
	Ір	0,94	0,96	1,01	0,970	0,98	0,96	0,94	0,98	96	0,96	94	3,578	0,96	0,95	0,98	0,87	0,86	0,88	0,92	0,92	0,917	0,88	0,84	0,87	0,86	0,84	0,82	0,851	
	Із	0,95	1,03	0,98	0,986	1,01	1,01	0,98	0,92	0,93	0,96	0,85	0,950	0,86	0,84	0,86	0,94	0,86	0,94	0,85	0,86	0,875	0,84	0,85	0,95	0,89	0,86	0,81	0,866	
	Іо	0,99	1,01	1,02	1,007	1,04	0,96	1,02	1,04	1,04	0,98	0,96	1,005	0,95	0,86	0,94	0,96	0,96	0,86	0,87	0,86	0,906	0,84	0,95	0,95	1,01	0,96	0,89	0,932	
	Ікр	0,974	1,002	1,012	0,996	1,015	0,985	0,975	0,989	3,089	0,962	9,263	1,597	0,936	0,908	0,943	0,944	0,913	0,911	0,892	0,889	0,917	0,867	0,896	0,932	0,926	0,881	0,849	0,891	
Матеріально-технічні ресурси	Ів	0,93	0,95	0,98	0,953	0,98	0,92	0,92	1,01	1,03	0,98	1,01	0,978	0,96	0,95	0,85	0,96	0,91	0,84	0,86	0,84	0,895	0,85	0,95	0,94	1,01	0,99	0,94	0,945	
	Ір	0,85	0,98	0,84	0,888	0,85	0,86	0,84	0,84	0,86	0,84	0,94	0,861	0,94	0,97	0,95	0,94	0,98	0,84	85	0,86	1,627	0,84	0,95	0,88	0,87	0,84	0,82	0,866	
	Із	1,02	1,05	0,95	1,006	1,01	1,02	1,03	1,04	1,02	1,04	0,95	1,015	0,92	0,94	0,98	0,97	1,01	1,02	0,95	0,98	0,971	1,02	0,95	0,87	0,96	0,94	0,89	0,937	
	Іо	0,96	1,02	1,01	0,996	0,96	0,98	0,95	0,98	0,96	1,02	1,03	0,982	0,95	0,98	1,01	1,02	0,95	0,96	0,98	0,89	0,967	0,95	0,95	0,96	0,85	0,94	0,84	0,914	
	Імтр	0,938	0,999	0,943	0,960	0,948	0,943	0,933	0,964	0,965	0,967	0,982	0,957	0,942	0,960	0,946	0,972	0,962	0,912	2,872	0,891	1,081	0,912	0,950	0,912	0,920	0,926	0,871	0,915	
Інформаційні ресурси	Ів	1,04	1,12	1,06	1,073	1,03	1,04	1,03	1,12	1,1	1,05	0,95	1,044	0,98	0,96	0,92	1,01	1,04	1,03	0,98	1,02	0,992	1,02	0,95	0,96	0,92	0,96	0,92	0,954	
	Ір	1,05	1,02	1,04	1,037	1,03	0,95	0,96	0,94	1,02	1	1,04	0,991	1,05	0,98	0,99	1,03	1,03	0,98	0,98	0,92	0,994	0,94	0,95	0,91	0,92	0,94	0,92	0,930	
	Із	0,96	1,04	0,98	0,993	0,96	1,01	1,02	0,95	0,94	0,93	0,94	0,964	0,85	0,84	1,04	0,95	0,85	1,02	0,95	1,02	0,937	0,94	1,01	1,01	0,95	0,95	0,93	0,964	
	Іо	1,04	1,02	1,02	1,027	1,04	0,94	0,93	0,94	0,94	0,95	0,96	0,957	0,85	0,84	0,96	0,91	1,02	0,96	0,94	0,96	0,928	1,01	0,84	0,88	0,89	95	0,92	1,968	
	Іір	1,022	1,049	1,025	1,032	1,014	0,984	0,984	0,985	0,998	0,981	0,972	0,988	0,929	0,903	0,977	0,974	0,982	0,997	0,962	0,979	0,962	0,977	0,935	0,939	0,920	3,004	0,922	1,139	

Джерело: складено автором

Показники рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу у 2017 році

Ресурсна складова	Індекс темпів росту	Експлоренти				Віоленти								Патієнти								Комутанти							
		ТОВ «Аксорд-тур»	ТОВ «Джоні Ап»	ТА «Шаслівий квиток»	Показник по кластеру	ТОВ «Тревел профешнл груп»	ТОВ «Тез тур»	ТОВ «Гамалія»	ТОВ «Албіз-тур»	ТА «Штурвал Плюс»	ТА «Океан тур»	Кілівське БПЕ	Показник по кластеру	ТОВ «Альянс»	ТОВ «Алекс Тур»	ТОВ «Спутнік»	ТОВ «Тревелсвіт»	ТА «Поїхали з нами»	ТА «Жара»	ТА «Штурман»	Вінницьке БПЕ	Показник по кластеру	ТОВ «Красін Тур»	ТОВ «Паргі Тревел»	ТА «Горизонт тур»	ТА «Нові горизонти»	Чернівецьке БПЕ	Запорізьке БПЕ	Показник по кластеру
Фінансові ресурси	Ів	1,12	1,14	1,1	1,120	1,11	1,14	1,12	1,1	0,1	1,09	1,04	0,781	1,08	1,08	1,08	1,11	1,07	1,05	1,06	1,04	1,071	1,05	1,06	1,01	1,02	1,01	1,03	1,030
	Ір	1,05	1,08	1,04	1,057	1,06	1,07	1,05	1,02	1,04	1,07	1,08	1,056	1,06	1,04	1,07	1,01	1,06	1,05	1,04	1,01	1,042	1,02	1,04	1,06	1,03	1,01	1,03	1,032
	Із	1,08	1,08	1,04	1,066	1,11	1,05	1,03	1,07	1,05	1,05	1,06	1,060	0,98	0,98	1	0,89	0,94	1,01	1,03	1,04	0,983	1,02	1,01	0,95	0,98	0,96	0,94	0,976
	Іо	1,05	1,07	1,04	1,053	1,04	1,03	1,04	1,06	0,95	1,02	1,03	1,024	0,95	0,94	1,04	1,03	1,05	0,98	0,84	0,95	0,970	0,86	1,04	0,96	0,94	0,92	0,89	0,933
Іфр	1,075	1,092	1,055	1,074	1,080	1,072	1,059	1,062	0,568	1,057	1,052	0,972	1,016	1,009	1,047	1,007	1,029	1,022	0,988	1,009	1,016	0,985	1,037	0,994	0,992	0,974	0,971	0,992	
Кадрові ресурси	Ів	1,05	1,11	1,04	1,066	1,12	1,14	1,13	1,14	1,06	1,12	1,108	0,98	0,96	0,94	1,14	1,04	1,06	1,03	0,94	1,009	0,96	0,94	1,03	1,24	1,01	1,04	1,032	
	Ір	1,06	1,04	1,08	1,060	1,03	1,07	1,11	1,06	1,05	1,05	1,08	1,064	1,05	1,04	0,95	0,96	1,03	1,02	1,02	0,91	0,996	0,96	0,94	0,96	0,85	0,94	0,96	0,934
	Із	1,05	1,12	1,04	1,069	1,05	1,06	1,11	1,05	1,08	1,07	1,06	1,068	1,09	1,02	1,02	1,05	1,06	1,04	1,05	0,95	1,034	0,99	0,98	0,96	0,99	0,94	0,96	0,970
	Іо	0,95	1,06	1,04	1,016	0,94	98	1,06	1,04	1,02	0,98	0,99	1,932	1,02	0,96	0,91	0,95	1,01	1,01	1,05	0,96	0,983	0,98	0,96	0,92	0,99	1,05	1,02	0,986
Ікр	1,026	1,082	1,050	1,053	1,033	3,355	1,102	1,072	1,052	1,054	1,044	1,249	1,034	0,994	0,954	1,022	1,035	1,032	1,037	0,940	1,005	0,972	0,955	0,967	1,008	0,984	0,994	0,980	
Матеріально-технічні ресурси	Ів	1,06	1,08	1,05	1,063	1,09	1,04	1,08	1,05	1,04	1,06	1,03	1,056	1,03	0,96	1,02	0,99	0,93	0,91	0,98	0,96	0,972	1,02	1,01	0,97	0,84	0,96	0,94	0,955
	Ір	1,01	1,05	1,05	1,036	1,03	0,96	0,94	1,02	1,03	0,94	96	1,896	0,94	0,85	0,88	0,89	0,96	0,94	0,94	0,84	0,904	1,05	1,01	1,01	0,95	0,99	0,94	0,991
	Із	1,06	0,99	0,98	1,009	1,05	1,01	1,01	0,99	0,94	0,99	0,96	0,992	0,94	1,02	1,12	1,09	1,1	0,98	0,96	1,223	1,050	1,14	1,02	0,94	0,96	0,96	0,94	0,991
	Іо	0,92	0,94	92	4,301	0,96	0,94	0,96	0,94	1,02	1,01	1,01	0,977	0,91	0,96	0,94	0,96	1,02	1,05	0,87	0,85	0,943	0,96	0,94	0,96	0,87	97	0,88	2,002
Імтр	1,011	1,014	3,158	1,479	1,031	0,987	0,996	0,999	1,007	0,999	3,129	1,180	0,954	0,945	0,986	0,980	1,000	0,969	0,937	0,957	0,966	1,040	0,994	0,970	0,904	3,067	0,925	1,170	
Інформаційні ресурси	Ів	1,21	1,11	1,03	1,114	1,04	1,15	1,05	1,07	1,06	1,05	0,95	1,051	1,06	1,04	1,12	0,84	0,86	0,95	1,05	1,04	0,990	0,89	0,94	0,99	0,92	0,88	0,87	0,914
	Ір	1,01	0,99	1,05	1,016	1,01	0,95	0,85	0,96	0,87	0,94	0,99	0,937	0,94	1,06	1,04	1,02	1,02	0,95	0,94	0,94	0,988	1,03	1,05	1,05	0,94	0,96	0,89	0,985
	Із	1,2	1,12	1,14	1,153	1,16	1,06	1,06	0,98	1,21	0,98	1,21	1,090	0,91	0,92	1,21	1,04	0,92	0,96	0,98	0,87	0,971	1,05	1,06	89	0,84	1,02	0,95	2,078
	Іо	1,01	1,14	1,03	1,058	0,95	0,96	0,94	1,14	1,06	1,05	1,04	1,018	1,06	0,96	0,95	1,02	1,06	1,04	1,03	0,95	1,008	0,94	0,85	0,86	0,96	1,01	0,96	0,928
Іір	1,103	1,088	1,062	1,084	1,037	1,027	0,971	1,035	1,043	1,004	1,043	1,023	0,990	0,993	1,076	0,976	0,962	0,974	0,999	0,948	0,989	0,975	0,971	2,987	0,914	0,966	0,917	1,148	

Джерело: складено автором

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2011 – 2017 роках

Таблиця М.1

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2011 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації	Кумулятивні частки (крива Лоренца)		[діп – дрп]
					(діп) = Y	(дрп) = X	
1	ТО «Аккорд-тур»	0,045776	0,043345	0,946887	0,043345	0,045776	0,002431
2	Київське БПЕ	0,043901	0,041988	0,956429	0,085333	0,089677	0,004344
3	ТО «Альянс»	0,042944	0,041368	0,963295	0,126701	0,132621	0,00592
4	Вінницьке БПЕ	0,041451	0,040205	0,969925	0,166906	0,174073	0,007167
5	ТА «Нові горизонти»	0,040801	0,039584	0,970189	0,20649	0,214874	0,008383
6	ТА «Штурман»	0,04214	0,04129	0,979828	0,24778	0,257014	0,009233
7	ТО «Спутнік»	0,041987	0,04129	0,983401	0,289071	0,299001	0,00993
8	ТА «Горизонт тур»	0,041107	0,040515	0,985598	0,329586	0,340108	0,010522
9	Чернігівське БПЕ	0,040112	0,039739	0,990718	0,369325	0,38022	0,010895
10	ТО «Гез тур»	0,042791	0,042531	0,993922	0,411856	0,423011	0,011155
11	ТО «Тревел профешнл груп»	0,04214	0,041988	0,996389	0,453844	0,465151	0,011307
12	ТА «Океан тур»	0,042791	0,042686	0,997547	0,49653	0,507942	0,011412
13	ТА «Поїхали з нами»	0,04214	0,04226	1,002829	0,53879	0,550082	0,011293
14	ТО «Тревелсвіт»	0,040877	0,041096	1,005362	0,579886	0,59096	0,011074
15	ТО «Анекс Тур»	0,041451	0,041872	1,010143	0,621758	0,632411	0,010653
16	ТА «Щасливий квиток»	0,042944	0,0435	1,012949	0,665258	0,675355	0,010097
17	ТО «Красін Тур»	0,040839	0,041407	1,013899	0,706665	0,716194	0,009529
18	ТА «Жара»	0,040954	0,0416	1,015789	0,748265	0,757148	0,008883
19	ТО «Гамалія»	0,040762	0,041407	1,015803	0,789672	0,79791	0,008239
20	ТА «Штурвал Плюс»	0,040571	0,041484	1,022505	0,831156	0,838481	0,007326
21	ТО «Парті Тревел»	0,039997	0,041019	1,025551	0,872175	0,878478	0,006304
22	ТО «Албіз-тур»	0,041451	0,042686	1,029785	0,914861	0,91993	0,005069
23	Запорізьке БПЕ	0,039193	0,04067	1,037679	0,955531	0,959123	0,003592
24	ТО «Джоін Ап»	0,040877	0,044469	1,087877	1	1	0
	Сума						0,194758

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2011 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,045776	0,043345	0,946887
2	ТО «Джоін Ап»	0,040877	0,044469	1,087877
3	ТА «Щасливий квиток»	0,042944	0,0435	1,012949
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,04214	0,041988	0,996389
5	ТО «Тез тур»	0,042791	0,042531	0,993922
6	ТО «Гамалія»	0,040762	0,041407	1,015803
7	ТО «Албіз-тур»	0,041451	0,042686	1,029785
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,040571	0,041484	1,022505
9	ТА «Океан тур»	0,042791	0,042686	0,997547
10	Київське БПЕ	0,043901	0,041988	0,956429
11	ТО «Альянс»	0,042944	0,041368	0,963295
12	ТО «Анекс Тур»	0,041451	0,041872	1,010143
13	ТО «Спутнік»	0,041987	0,04129	0,983401
14	ТО «Тревелсвіт»	0,040877	0,041096	1,005362
15	ТА «Поїхали з нами»	0,04214	0,04226	1,002829
16	ТА «Жара»	0,040954	0,0416	1,015789
17	ТА «Штурман»	0,04214	0,04129	0,979828
18	Вінницьке БПЕ	0,041451	0,040205	0,969925
19	ТО «Красін Тур»	0,040839	0,041407	1,013899
20	ТО «Парті Тревел»	0,039997	0,041019	1,025551
21	ТА «Горизонт тур»	0,041107	0,040515	0,985598
22	ТА «Нові горизонти»	0,040801	0,039584	0,970189
23	Чернігівське БПЕ	0,040112	0,039739	0,990718
24	Запорізьке БПЕ	0,039193	0,04067	1,037679
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2012 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації		Кумулятивні частки (крива Лоренца)	
				(діп/дрп)	(діп) = У	(дрп) = X	[діп – дрп]
1	ТА «Штурвал Плюс»	0,0407	0,032428	0,796758	0,032428	0,0407	0,008272
2	ТО «Гез тур»	0,045162	0,03832	0,848515	0,070748	0,085862	0,015113
3	ТО «Албіз-тур»	0,042485	0,037462	0,881776	0,10821	0,128346	0,020136
4	ТО «Аккорд-тур»	0,048304	0,045423	0,940339	0,153633	0,176651	0,023018
5	ТО «Тревелсвіт»	0,04198	0,040935	0,9751	0,194568	0,218631	0,024063
6	Запорізьке БПЕ	0,040661	0,040389	0,993299	0,234957	0,259292	0,024336
7	Вінницьке БПЕ	0,040894	0,040779	0,997187	0,275736	0,300186	0,024451
8	ТА «Щасливий квиток»	0,043881	0,044135	1,005775	0,31987	0,344068	0,024197
9	Чернігівське БПЕ	0,039614	0,039959	1,008731	0,35983	0,383681	0,023851
10	ТО «Парті Тревел»	0,04136	0,041911	1,013323	0,40174	0,425041	0,0233
11	ТО «Спутнік»	0,041398	0,042067	1,016144	0,443807	0,466439	0,022632
12	ТО «Анекс Тур»	0,041709	0,042418	1,017003	0,486225	0,508148	0,021923
13	Київське БПЕ	0,041941	0,04273	1,018801	0,528955	0,550089	0,021134
14	ТО «Красін Тур»	0,041321	0,042301	1,023719	0,571256	0,59141	0,020154
15	ТА «Нові горизонти»	0,039808	0,040896	1,027342	0,612152	0,631218	0,019066
16	ТА «Поїхали з нами»	0,041398	0,042535	1,027456	0,654687	0,672616	0,017929
17	ТА «Горизонт тур»	0,040467	0,041598	1,027955	0,696285	0,713083	0,016798
18	ТА «Океан тур»	0,04167	0,042886	1,029187	0,739171	0,754753	0,015582
19	ТО «Гамалія»	0,041825	0,043159	1,031899	0,78233	0,796578	0,014248
20	ТО «Альянс»	0,042252	0,043667	1,033483	0,825997	0,83883	0,012833
21	ТА «Жара»	0,0407	0,042184	1,036457	0,868181	0,87953	0,011349
22	ТА «Штурман»	0,040312	0,042106	1,044496	0,910286	0,919842	0,009555
23	ТО «Джоін Ап»	0,042911	0,045579	1,062157	0,955865	0,962753	0,006888
24	ТО «Тревел профешнл груп»	0,037247	0,044135	1,184929	1	1	0
	Сума						0,420828

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2012 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,048304	0,045423	0,940339
2	ТО «Джоін Ап»	0,042911	0,045579	1,062157
3	ТА «Щасливий квиток»	0,043881	0,044135	1,005775
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,037247	0,044135	1,184929
5	ТО «Тез тур»	0,045162	0,03832	0,848515
6	ТО «Гамалія»	0,041825	0,043159	1,031899
7	ТО «Албіз-тур»	0,042485	0,037462	0,881776
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,0407	0,032428	0,796758
9	ТА «Океан тур»	0,04167	0,042886	1,029187
10	Київське БПЕ	0,041941	0,04273	1,018801
11	ТО «Альянс»	0,042252	0,043667	1,033483
12	ТО «Анекс Тур»	0,041709	0,042418	1,017003
13	ТО «Спутнік»	0,041398	0,042067	1,016144
14	ТО «Тревелсвіт»	0,04198	0,040935	0,9751
15	ТА «Поїхали з нами»	0,041398	0,042535	1,027456
16	ТА «Жара»	0,0407	0,042184	1,036457
17	ТА «Штурман»	0,040312	0,042106	1,044496
18	Вінницьке БПЕ	0,040894	0,040779	0,997187
19	ТО «Красін Тур»	0,041321	0,042301	1,023719
20	ТО «Парті Тревел»	0,04136	0,041911	1,013323
21	ТА «Горизонт тур»	0,040467	0,041598	1,027955
22	ТА «Нові горизонти»	0,039808	0,040896	1,027342
23	Чернігівське БПЕ	0,039614	0,039959	1,008731
24	Запорізьке БПЕ	0,040661	0,040389	0,993299
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2013 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації (діп/дрп)	Кумулятивні частки (крива Лоренца)		[діп – дрп]
					(діп) = Y	(дрп) = X	
1	ТА «Нові горизонти»	0,047051	0,039759	0,845024	0,039759	0,047051	0,007292
2	ТО «Аккорд-тур»	0,046779	0,043584	0,931696	0,083343	0,09383	0,010487
3	ТО «Красін Тур»	0,041005	0,040184	0,979986	0,123527	0,134835	0,011308
4	ТО «Тез тур»	0,043718	0,043082	0,985458	0,166609	0,178552	0,011943
5	Запорізьке БПЕ	0,039881	0,039488	0,990166	0,206097	0,218433	0,012336
6	ТА «Штурман»	0,041043	0,040686	0,991299	0,246783	0,259476	0,012693
7	ТО «Анекс Тур»	0,042012	0,041691	0,992349	0,288474	0,301488	0,013014
8	ТО «Албіз-тур»	0,042361	0,042154	0,995123	0,330629	0,343849	0,013221
9	ТА «Щасливий квиток»	0,042594	0,042464	0,996948	0,373092	0,386443	0,013351
10	ТО «Тревел профешнл груп»	0,042284	0,042348	1,001517	0,41544	0,428726	0,013287
11	ТА «Поїхали з нами»	0,040617	0,040725	1,002655	0,456165	0,469343	0,013179
12	ТО «Тревелсвіт»	0,041315	0,041459	1,003494	0,497624	0,510658	0,013034
13	ТО «Джоін Ап»	0,04333	0,043584	1,005865	0,541208	0,553988	0,01278
14	ТО «Спутнік»	0,041625	0,042	1,009015	0,583208	0,595613	0,012405
15	Київське БПЕ	0,041818	0,042232	1,009883	0,62544	0,637431	0,011992
16	ТО «Парті Тревел»	0,040462	0,040879	1,010317	0,666319	0,677893	0,011574
17	ТА «Горизонт тур»	0,039881	0,040338	1,01148	0,706657	0,717774	0,011116
18	ТА «Океан тур»	0,041896	0,042386	1,011703	0,749044	0,75967	0,010626
19	Вінницьке БПЕ	0,040307	0,040918	1,015161	0,789962	0,799977	0,010015
20	ТА «Штурвал Плюс»	0,041586	0,042386	1,019246	0,832348	0,841563	0,009215
21	ТО «Гамалія»	0,042129	0,043198	1,025379	0,875546	0,883691	0,008145
22	ТА «Жара»	0,040811	0,04227	1,035765	0,917816	0,924502	0,006686
23	ТО «Альянс»	0,040501	0,042039	1,03797	0,959855	0,965003	0,005148
24	Чернігівське БПЕ	0,034997	0,040145	1,147097	1	1	0
	Сума						0,254845

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2013 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,046779	0,043584	0,931696
2	ТО «Джоін Ап»	0,04333	0,043584	1,005865
3	ТА «Щасливий квиток»	0,042594	0,042464	0,996948
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,042284	0,042348	1,001517
5	ТО «Тез тур»	0,043718	0,043082	0,985458
6	ТО «Гамалія»	0,042129	0,043198	1,025379
7	ТО «Албіз-тур»	0,042361	0,042154	0,995123
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,041586	0,042386	1,019246
9	ТА «Океан тур»	0,041896	0,042386	1,011703
10	Київське БПЕ	0,041818	0,042232	1,009883
11	ТО «Альянс»	0,040501	0,042039	1,03797
12	ТО «Анекс Тур»	0,042012	0,041691	0,992349
13	ТО «Спутнік»	0,041625	0,042	1,009015
14	ТО «Тревелсвіт»	0,041315	0,041459	1,003494
15	ТА «Поїхали з нами»	0,040617	0,040725	1,002655
16	ТА «Жара»	0,040811	0,04227	1,035765
17	ТА «Штурман»	0,041043	0,040686	0,991299
18	Вінницьке БПЕ	0,040307	0,040918	1,015161
19	ТО «Красін Тур»	0,041005	0,040184	0,979986
20	ТО «Парті Тревел»	0,040462	0,040879	1,010317
21	ТА «Горизонт тур»	0,039881	0,040338	1,01148
22	ТА «Нові горизонти»	0,047051	0,039759	0,845024
23	Чернігівське БПЕ	0,034997	0,040145	1,147097
24	Запорізьке БПЕ	0,039881	0,039488	0,990166
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2014 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації (діп/дрп)	Кумулятивні частки (крива Лоренца) (діп) = У	(дрп) = Х	[діп – дрп]
1	ТА «Штурман»	0,04187	0,03987	0,952217	0,03987	0,04187	0,002001
2	ТА «Океан тур»	0,043053	0,041213	0,957243	0,081082	0,084924	0,003842
3	ТА «Жара»	0,04187	0,040253	0,961381	0,121335	0,126794	0,005459
4	ТО «Спутнік»	0,042557	0,040944	0,962092	0,162279	0,169351	0,007072
5	Київське БПЕ	0,043053	0,041481	0,963482	0,203761	0,212405	0,008644
6	ТО «Тревел профешнл груп»	0,043626	0,042172	0,96667	0,245932	0,256031	0,010098
7	Вінницьке БПЕ	0,041718	0,040445	0,969499	0,286378	0,297748	0,011371
8	ТО «Тревелсвіт»	0,042672	0,04152	0,972999	0,327897	0,34042	0,012523
9	ТА «Поїхали з нами»	0,041641	0,040944	0,983256	0,368841	0,382061	0,01322
10	ТО «Красін Тур»	0,041527	0,040867	0,984119	0,409708	0,423588	0,013879
11	Чернігівське БПЕ	0,039809	0,039179	0,984166	0,448887	0,463397	0,01451
12	ТА «Горизонт тур»	0,040649	0,040023	0,984604	0,48891	0,504046	0,015136
13	ТО «Анекс Тур»	0,041832	0,041251	0,986109	0,530161	0,545878	0,015717
14	ТА «Нові горизонти»	0,039885	0,039371	0,987093	0,569532	0,585763	0,016232
15	Запорізьке БПЕ	0,03916	0,038795	0,990674	0,608327	0,624924	0,016597
16	ТО «Альянс»	0,041947	0,041788	0,996224	0,650115	0,66687	0,016755
17	ТА «Щасливий квиток»	0,042214	0,042441	1,005372	0,692556	0,709084	0,016528
18	ТО «Парті Тревел»	0,039809	0,0401	1,0073	0,732655	0,748893	0,016238
19	ТО «Аккорд-тур»	0,042748	0,043208	1,010758	0,775863	0,791641	0,015778
20	ТО «Джоін Ап»	0,042099	0,043246	1,027248	0,81911	0,83374	0,014631
21	ТО «Гамалія»	0,040725	0,042325	1,039293	0,861435	0,874466	0,01303
22	ТО «Албіз-тур»	0,04126	0,04386	1,063035	0,905295	0,915725	0,01043
23	ТА «Штурвал Плюс»	0,041298	0,044014	1,065769	0,949309	0,957023	0,007714
24	ТО «Тез тур»	0,042977	0,050691	1,179482	1	1	0
	Сума						0,277401

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2014 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,042748	0,043208	1,010758
2	ТО «Джоін Ап»	0,042099	0,043246	1,027248
3	ТА «Щасливий квиток»	0,042214	0,042441	1,005372
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,043626	0,042172	0,96667
5	ТО «Тез тур»	0,042977	0,050691	1,179482
6	ТО «Гамалія»	0,040725	0,042325	1,039293
7	ТО «Албіз-тур»	0,04126	0,04386	1,063035
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,041298	0,044014	1,065769
9	ТА «Океан тур»	0,043053	0,041213	0,957243
10	Київське БПЕ	0,043053	0,041481	0,963482
11	ТО «Альянс»	0,041947	0,041788	0,996224
12	ТО «Анекс Тур»	0,041832	0,041251	0,986109
13	ТО «Спутнік»	0,042557	0,040944	0,962092
14	ТО «Тревелсвіт»	0,042672	0,04152	0,972999
15	ТА «Поїхали з нами»	0,041641	0,040944	0,983256
16	ТА «Жара»	0,04187	0,040253	0,961381
17	ТА «Штурман»	0,04187	0,03987	0,952217
18	Вінницьке БПЕ	0,041718	0,040445	0,969499
19	ТО «Красін Тур»	0,041527	0,040867	0,984119
20	ТО «Парті Тревел»	0,039809	0,0401	1,0073
21	ТА «Горизонт тур»	0,040649	0,040023	0,984604
22	ТА «Нові горизонти»	0,039885	0,039371	0,987093
23	Чернігівське БПЕ	0,039809	0,039179	0,984166
24	Запорізьке БПЕ	0,03916	0,038795	0,990674
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку інноваційного потенціалу у 2015 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації (діп/дрп)	Кумулятивні частки (крива Лоренца) (діп)=У	(дрп) = X	[діп – дрп]
1	ТА «Горизонт тур»	0,05232	0,033997	0,649784	0,033997	0,05232	0,018323
2	Київське БПЕ	0,047619	0,03506	0,736268	0,069057	0,099939	0,030882
3	ТО «Гамалія»	0,049362	0,036846	0,746443	0,105903	0,149301	0,043398
4	Чернігівське БПЕ	0,052604	0,042543	0,808752	0,148446	0,201905	0,053458
5	ТА «Океан тур»	0,041662	0,035136	0,843375	0,183583	0,243566	0,059984
6	ТА «Нові горизонти»	0,038622	0,032629	0,844836	0,216212	0,282188	0,065976
7	ТО «Анекс Тур»	0,039878	0,034225	0,858227	0,250437	0,322067	0,07163
8	ТО «Тревелсвіт»	0,040365	0,034908	0,864825	0,285345	0,362432	0,077086
9	ТО «Альянс»	0,040446	0,035402	0,875301	0,320748	0,402877	0,08213
10	Запорізьке БПЕ	0,034813	0,031566	0,906735	0,352313	0,43769	0,085377
11	ТО «Тез тур»	0,039919	0,036922	0,924916	0,389235	0,477609	0,088374
12	ТА «Щасливий квиток»	0,052442	0,049153	0,937286	0,438388	0,530051	0,091663
13	ТО «Аккорд-тур»	0,039716	0,037415	0,942068	0,475803	0,569767	0,093964
14	ТО «Парті Тревел»	0,036272	0,034567	0,952995	0,51037	0,606039	0,095669
15	ТО «Тревел профешнл груп»	0,038582	0,037188	0,963869	0,547558	0,64462	0,097063
16	ТО «Албіз-тур»	0,037406	0,036162	0,966735	0,58372	0,682026	0,098307
17	ТО «Красін Тур»	0,040203	0,045164	1,123421	0,628884	0,722229	0,093345
18	ТО «Спутнік»	0,041094	0,046266	1,125853	0,67515	0,763323	0,088173
19	ТА «Жара»	0,040446	0,046152	1,141085	0,721302	0,803769	0,082467
20	ТО «Джоін Ап»	0,039311	0,049495	1,259056	0,770797	0,84308	0,072283
21	ТА «Штурман»	0,040081	0,052382	1,306894	0,823179	0,883161	0,059982
22	Вінницьке БПЕ	0,039027	0,052268	1,339259	0,875446	0,922188	0,046742
23	ТА «Поїхали з нами»	0,040567	0,061308	1,511269	0,936755	0,962756	0,026001
24	ТА «Штурвал Плюс»	0,037244	0,063245	1,69813	1	1	0
	Сума						1,622277

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2015 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,039716	0,037415	0,942068
2	ТО «Джоін Ап»	0,039311	0,049495	1,259056
3	ТА «Щасливий квиток»	0,052442	0,049153	0,937286
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,038582	0,037188	0,963869
5	ТО «Гез тур»	0,039919	0,036922	0,924916
6	ТО «Гамалія»	0,049362	0,036846	0,746443
7	ТО «Албіз-тур»	0,037406	0,036162	0,966735
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,037244	0,063245	1,69813
9	ТА «Океан тур»	0,041662	0,035136	0,843375
10	Київське БПЕ	0,047619	0,03506	0,736268
11	ТО «Альянс»	0,040446	0,035402	0,875301
12	ТО «Анекс Тур»	0,039878	0,034225	0,858227
13	ТО «Спутнік»	0,041094	0,046266	1,125853
14	ТО «Тревелсвіт»	0,040365	0,034908	0,864825
15	ТА «Поїхали з нами»	0,040567	0,061308	1,511269
16	ТА «Жара»	0,040446	0,046152	1,141085
17	ТА «Штурман»	0,040081	0,052382	1,306894
18	Вінницьке БПЕ	0,039027	0,052268	1,339259
19	ТО «Красін Тур»	0,040203	0,045164	1,123421
20	ТО «Парті Тревел»	0,036272	0,034567	0,952995
21	ТА «Горизонт тур»	0,05232	0,033997	0,649784
22	ТА «Нові горизонти»	0,038622	0,032629	0,844836
23	Чернігівське БПЕ	0,052604	0,042543	0,808752
24	Запорізьке БПЕ	0,034813	0,031566	0,906735
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2016 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації (діп/дрп)	Кумулятивні частки (крива Лоренца) (діп) = У	(дрп) = Х	[діп – дрп]
1	ТО «Джоін Ап»	0,039589	0,056426	0,70162	0,056426	0,039589	0,016837
2	ТА «Штурвал Плюс»	0,038841	0,054098	0,71797	0,110523	0,07843	0,015257
3	ТА «Штурман»	0,041253	0,051388	0,80276	0,161912	0,119682	0,010136
4	Київське БПЕ	0,04092	0,044743	0,91456	0,206654	0,160602	0,003823
5	Чернігівське БПЕ	0,042791	0,045124	0,94831	0,251778	0,203393	0,002332
6	ТО «Гамалія»	0,0383	0,040298	0,95042	0,292076	0,241693	0,001998
7	ТО «Тревел профешнл груп»	0,040171	0,041695	0,96346	0,333771	0,281865	0,001524
8	ТО «Парті Тревел»	0,037385	0,038562	0,96947	0,372333	0,31925	0,001177
9	ТО «Аккорд-тур»	0,040213	0,041145	0,97736	0,413478	0,359463	0,000932
10	ТА «Щасливий квиток»	0,04092	0,041653	0,98241	0,45513	0,400383	0,000733
11	ТО «Тез тур»	0,040421	0,040975	0,98647	0,496106	0,440803	0,000554
12	ТА «Жара»	0,040047	0,039028	1,0261	0,535134	0,48085	0,001018
13	ТА «Нові горизонти»	0,039548	0,038224	1,03463	0,573358	0,520398	0,001324
14	Запорізьке БПЕ	0,037551	0,036277	1,03514	0,609634	0,557949	0,001275
15	ТА «Океан тур»	0,041502	0,039959	1,03861	0,649594	0,599451	0,001543
16	ТА «Поїхали з нами»	0,041128	0,039494	1,04138	0,689087	0,640579	0,001634
17	ТО «Тревелсвіт»	0,041502	0,039536	1,04973	0,728623	0,682081	0,001966
18	ТО «Спутнік»	0,041627	0,038986	1,06774	0,767609	0,723708	0,002641
19	Вінницьке БПЕ	0,041086	0,038224	1,07488	0,805833	0,764794	0,002862
20	ТО «Албіз-тур»	0,043956	0,040891	1,07496	0,846724	0,80875	0,003065
21	ТО «Анекс Тур»	0,041419	0,038435	1,07762	0,885159	0,850168	0,002983
22	ТО «Альянс»	0,042167	0,038478	1,09589	0,923637	0,892336	0,00369
23	ТО «Красін Тур»	0,053687	0,038308	1,40143	0,961945	0,946022	0,015378
24	ТА «Горизонт тур»	0,053978	0,038055	1,41843	1	1	0,015923
	Сума						0,110604

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2016 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,040213	0,041145	0,977356
2	ТО «Джоін Ап»	0,039589	0,056426	0,701616
3	ТА «Щасливий квиток»	0,04092	0,041653	0,982409
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,040171	0,041695	0,963459
5	ТО «Тез тур»	0,040421	0,040975	0,986469
6	ТО «Гамалія»	0,0383	0,040298	0,950419
7	ТО «Албіз-тур»	0,043956	0,040891	1,074955
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,038841	0,054098	0,717974
9	ТА «Океан тур»	0,041502	0,039959	1,038607
10	Київське БПЕ	0,04092	0,044743	0,914561
11	ТО «Альянс»	0,042167	0,038478	1,095889
12	ТО «Анекс Тур»	0,041419	0,038435	1,077621
13	ТО «Спутнік»	0,041627	0,038986	1,067744
14	ТО «Тревелсвіт»	0,041502	0,039536	1,049727
15	ТА «Поїхали з нами»	0,041128	0,039494	1,041375
16	ТА «Жара»	0,040047	0,039028	1,026096
17	ТА «Штурман»	0,041253	0,051388	0,80276
18	Вінницьке БПЕ	0,041086	0,038224	1,074884
19	ТО «Красін Тур»	0,053687	0,038308	1,401426
20	ТО «Парті Тревел»	0,037385	0,038562	0,969469
21	ТА «Горизонт тур»	0,053978	0,038055	1,418429
22	ТА «Нові горизонти»	0,039548	0,038224	1,034631
23	Чернігівське БПЕ	0,042791	0,045124	0,948311
24	Запорізьке БПЕ	0,037551	0,036277	1,035141
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Таблиця М.13

Впорядкування туристичних підприємств за результатами розвитку
інноваційного потенціалу у 2017 р.

Ранг	Туристичне підприємство	Питома вага дрп	Питома вага діп	Коефіцієнти локалізації (діп/дрп)	Кумулятивні частки (крива Лоренца) (діп) = Y	(дрп) = X	[діп – дрп]
1	ТА «Поїхали з нами»	0,062	0,042	0,648	0,042	0,062	0,02185
2	Вінницьке БПЕ	0,053	0,043	0,731	0,085	0,115	0,03607
3	ТА «Штурман»	0,053	0,044	0,749	0,129	0,168	0,04937
4	ТО «Парті Тревел»	0,050	0,042	0,799	0,171	0,218	0,05933
5	ТА «Жара»	0,047	0,043	0,858	0,214	0,264	0,06597
6	ТО «Спутнік»	0,047	0,041	0,870	0,255	0,311	0,07207
7	ТО «Красін Тур»	0,046	0,042	0,871	0,297	0,357	0,07795
8	ТО «Албіз-тур»	0,045	0,036	0,925	0,333	0,402	0,08132
9	ТА «Штурвал Плюс»	0,038	0,041	0,933	0,374	0,440	0,08388
10	Запорізьке БПЕ	0,037	0,047	1,042	0,421	0,477	0,08233
11	ТА «Щасливий квиток»	0,042	0,040	1,044	0,461	0,519	0,08047
12	ТО «Тревел профешнл груп»	0,040	0,039	1,048	0,501	0,559	0,07853
13	ТО «Гамалія»	0,039	0,041	1,061	0,542	0,598	0,07616
14	ТО «Гез тур»	0,040	0,040	1,072	0,582	0,638	0,07324
15	ТО «Джоін Ап»	0,040	0,040	1,083	0,622	0,678	0,06995
16	ТО «Аккорд-тур»	0,039	0,040	1,089	0,662	0,716	0,06650
17	ТО «Альянс»	0,036	0,040	1,118	0,702	0,752	0,06226
18	ТО «Тревелсвіт»	0,035	0,039	1,132	0,740	0,788	0,05760
19	ТА «Нові горизонти»	0,033	0,040	1,159	0,780	0,821	0,05236
20	ТО «Анекс Тур»	0,035	0,040	1,157	0,820	0,855	0,04693
21	ТА «Океан тур»	0,036	0,052	1,161	0,871	0,891	0,04122
22	Чернігівське БПЕ	0,039	0,038	1,321	0,910	0,930	0,02855
23	Київське БПЕ	0,035	0,052	1,330	0,962	0,966	0,01686
24	ТА «Горизонт тур»	0,034	0,038	1,507	1,000	1,000	0,00000
	Сума						1,38080

Джерело: складено автором

Питома вага індексів темпів росту доходів від реалізації послуг і інтенсивності розвитку інноваційного потенціалу при розрахунку коефіцієнту локалізації за 2017 р.

№ п/п	Туристичне підприємство	дрп	діп	Клок = діп/дрп
1	ТО «Аккорд-тур»	0,039	0,042	1,089
2	ТО «Джоін Ап»	0,040	0,043	1,083
3	ТА «Щасливий квиток»	0,042	0,044	1,044
4	ТО «Тревел профешнл груп»	0,040	0,042	1,048
5	ТО «Тез тур»	0,040	0,043	1,072
6	ТО «Гамалія»	0,039	0,041	1,061
7	ТО «Албіз-тур»	0,045	0,042	0,925
8	ТА «Штурвал Плюс»	0,038	0,036	0,933
9	ТА «Океан тур»	0,036	0,041	1,161
10	Київське БПЕ	0,035	0,047	1,330
11	ТО «Альянс»	0,036	0,040	1,118
12	ТО «Анекс Тур»	0,035	0,040	1,157
13	ТО «Спутнік»	0,047	0,041	0,870
14	ТО «Тревелсвіт»	0,035	0,040	1,132
15	ТА «Поїхали з нами»	0,062	0,040	0,648
16	ТА «Жара»	0,047	0,040	0,858
17	ТА «Штурман»	0,053	0,040	0,749
18	Вінницьке БПЕ	0,053	0,039	0,731
19	ТО «Красін Тур»	0,046	0,040	0,871
20	ТО «Парті Тревел»	0,050	0,040	0,799
21	ТА «Горизонт тур»	0,034	0,052	1,507
22	ТА «Нові горизонти»	0,033	0,038	1,159
23	Чернігівське БПЕ	0,039	0,052	1,321
24	Запорізьке БПЕ	0,037	0,038	1,042
	Сума	1	1	

Джерело: складено автором

Додаток Н

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств

Таблиця Н.1

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТОО «Аккорд-тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,23	1,13	1,26	1,34	1,02	0,98	1,12
Iр	1,18	1,17	1,18	1,23	1,03	0,96	1,05
Iз	1,05	1,28	1,06	1,17	0,95	0,94	1,08
Iо	1,03	1,23	1,08	1,11	1,03	0,94	1,05
Iфр	1,119	1,201	1,142	1,21	1,007	0,955	1,075

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,25	1,14	1,15	1,32	1,02	1,02	1,05
Iр	1,15	1,15	1,06	1,02	0,98	0,94	1,06
Iз	1,24	1,15	1,14	1,17	1,08	0,95	1,05
Iо	1,19	1,16	1,22	1,12	0,96	0,99	0,95
Iкр	1,207	1,15	1,141	1,32	1,009	0,974	1,026

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,14	1,14	1,08	1,06	0,93	1,06
Iр	1,12	1,13	1,08	1,01	0,99	0,85	1,01
Iз	1,04	1,24	1,23	1,14	1,04	1,02	1,06
Iо	1,04	1,14	1,06	1,06	0,94	0,96	0,92
Iмтр	1,065	1,162	1,126	1,071	1,006	0,938	1,011

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,13	1,16	1,22	1,12	0,88	1,04	1,21
Iр	1,06	1,16	1,12	1,03	0,85	1,05	1,01
Iз	1,12	1,12	1,04	1,05	0,95	0,96	1,2
Iо	1,04	1,13	1,04	1,11	1,01	1,04	1,01
Iір	1,087	1,142	1,103	1,077	0,92	1,022	1,103

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,92701312	1			
Iз	0,52849567	0,7075244	1		
Iо	0,43490844	0,6769963	0,93627809	1	
Iфр	0,83800902	0,9442964	0,89218498	0,84750899	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,47499754	1			
Iз	0,81618216	0,769178	1		
Iо	0,72014482	0,6592924	0,77002275	1	
Iкр	0,98612437	0,4885579	0,82550053	0,72575922	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,86619353	1			
Iз	0,8166168	0,5949512	1		
Iо	0,64127889	0,67525	0,81030904	1	
Iмтр	0,92577587	0,8812884	0,89596806	0,87546868	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,7919638	1			
Iз	0,75414075	0,4210075	1		
Iо	0,2776371	0,5976145	0,13681572	1	
Iір	0,9418767	0,8880303	0,76709184	0,52887144	1

Таблиця Н.2

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Джоін Ап»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,12	1,13	1,24	1,36	1,02	0,96	1,14
Iр	1,22	1,22	1,22	1,24	1,02	0,94	1,08
Iз	1,21	1,25	1,04	1,16	1,05	0,95	1,08
Iо	1,05	1,25	1,1	1,11	0,98	95	1,07
Iфр	1,148	1,211	1,147	1,214	1,017	3,004	1,092

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,45	1,16	1,14	1,3	1,04	1,01	1,11
Iр	1,1	1,1	1,05	1,04	0,96	0,96	1,04
Iз	1,35	1,11	1,16	1,2	1,05	1,03	1,12
Iо	1,12	1,12	1,21	1,1	0,94	1,01	1,06
Iкр	1,246	1,122	1,139	1,156	0,996	1,002	1,082

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,14	1,14	1,14	1,05	1,05	0,95	1,08
Iр	1,14	1,14	1,04	1,06	0,98	0,98	1,05
Iз	1,04	1,36	1,24	1,12	1,03	1,05	0,99
Iо	1,02	1,12	1,06	1,04	0,95	1,02	0,94
Iмтр	1,084	1,186	1,117	1,067	1,002	0,999	1,014

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,21	1,11	1,16	1,14	0,85	1,12	1,11
Iр	1,04	1,14	1,14	1,04	0,86	1,02	0,99
Iз	1,16	1,16	1,06	1,06	0,97	1,04	1,12
Iо	1,06	1,21	1,08	1,08	0,92	1,02	1,14
Iір	1,115	1,154	1,109	1,079	0,899	1,049	1,088

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,81298	1			
Iз	0,43453	0,778686	1		
Iо	-0,59269	-0,71056	-0,64878	1	
Iфр	-0,53527	-0,64532	-0,59565	0,995511	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,734946	1			
Iз	0,972981	0,729991	1		
Iо	0,498825	0,760507	0,56486	1	
Iкр	0,941141	0,875799	0,953248	0,751483	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,764545	1			
Iз	0,505892	0,461182	1		
Iо	0,378365	0,55477	0,906395	1	
Iмтр	0,755762	0,772254	0,910917	0,879116	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,768842	1			
Iз	0,720045	0,619294	1		
Iо	0,60879	0,758305	0,824975	1	
Iір	0,891683	0,901448	0,86708	0,883378	1

Таблиця Н.3

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Щасливий квиток»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,23	1,13	1,16	1,24	1,04	0,97	1,1
Iр	1,5	1,05	1,14	1,25	1,05	0,99	1,04
Iз	1,17	1,12	1,03	1,14	1,01	0,92	1,04
Iо	1,06	1,26	1,04	1,14	0,96	0,96	1,04
Iфр	1,23	1,138	1,091	1,191	1,014	0,96	1,055

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,32	1,12	1,14	1,21	1,02	1,04	1,04
Iр	1,23	1,23	1,04	1,04	0,95	1,01	1,08
Iз	1,25	1,17	1,11	1,21	1,04	0,98	1,04
Iо	1,03	1,03	1,2	1,05	0,95	1,02	1,04
Iкр	1,202	1,135	1,121	1,124	0,989	1,012	1,05

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,03	1,161	1,12	1,05	1,04	0,98	1,05
Iр	1,03	1,03	1,04	1,02	0,93	0,84	1,05
Iз	1,06	1,25	1,16	1,13	1,02	0,95	0,98
Iо	1,01	1,11	1,08	1,02	0,95	1,01	0,92
Iмтр	1,032	1,135	1,099	1,054	0,984	0,943	0,999

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,13	1,17	1,12	0,84	1,06	1,03
Iр	1,03	1,13	1,12	1,02	0,84	1,04	1,05
Iз	1,06	1,16	1,02	1,05	0,96	0,98	1,14
Iо	1,02	1,05	1,04	1,05	0,96	1,02	1,03
Iір	1,04	1,117	1,086	1,059	0,898	1,025	1,062

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,79872	1			
Iз	0,909426	0,757403	1		
Iо	0,548973	0,146839	0,694708	1	
Iфр	0,957508	0,843159	0,973009	0,633511	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,625447	1			
Iз	0,918113	0,682277	1		
Iо	0,252137	0,065163	0,17101	1	
Iкр	0,920765	0,803939	0,91906	0,417889	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,646139	1			
Iз	0,898774	0,573168	1		
Iо	0,677104	0,19185	0,836659	1	
Iмтр	0,936143	0,716303	0,972642	0,785267	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,930173	1			
Iз	0,439087	0,611638	1		
Iо	0,949938	0,900953	0,635031	1	
Iір	0,93242	0,971761	0,723736	0,962475	1

Таблиця Н.4

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Тревел профешнл груп»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,96	1,13	1,21	1,26	1,03	0,98	1,11
Iр	1,06	1,07	1,16	1,24	1,04	0,95	1,06
Iз	1,13	1,15	1,04	1,1	0,96	0,98	1,11
Iо	1,05	1,25	1,06	1,1	1,03	0,95	1,04
Iфр	1,048	1,148	1,115	1,173	1,014	0,965	1,08

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,35	1,14	1,12	1,24	1,06	1,03	1,12
Iр	1,25	1,25	1,08	1,06	0,93	0,98	1,03
Iз	1,17	1,13	1,14	1,14	1,02	1,01	1,05
Iо	1,04	1,04	1,18	1,14	0,98	1,04	0,94
Iкр	1,197	1,138	1,129	1,143	0,996	1,015	1,033

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,12	1,06	1,04	1,03	0,98	1,09
Iр	1,06	1,06	1,02	1,04	0,94	0,85	1,03
Iз	1,02	1,17	1,17	1,05	1,05	1,01	1,05
Iо	0,92	1,06	1,06	1,05	1,02	0,96	0,96
Iмтр	1,011	1,102	1,076	1,045	1,009	0,948	1,031

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,14	1,15	1,13	1,13	0,86	1,03	1,04
Iр	1,04	1,14	1,06	1,01	0,83	1,03	1,01
Iз	1,12	1,12	1,02	1,03	0,98	0,96	1,16
Iо	1,04	1,14	1,06	1,06	0,94	1,04	0,95
Iір	1,084	1,137	1,067	1,057	0,9	1,014	1,037

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,87416	1			
Iз	0,281232	0,379697	1		
Iо	0,458931	0,400456	0,688079	1	
Iфр	0,861522	0,856265	0,685299	0,775252	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,699441	1			
Iз	0,824995	0,812634	1		
Iо	0,23636	0,187567	0,601521	1	
Iкр	0,857909	0,861173	0,983691	0,562389	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,81279	1			
Iз	0,66139	0,440016	1		
Iо	0,327977	0,210389	0,766309	1	
Iмтр	0,859482	0,784078	0,876743	0,706545	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,897274	1			
Iз	0,466189	0,464085	1		
Iо	0,7895	0,833949	0,105663	1	
Iір	0,955761	0,96076	0,596742	0,818249	1

Таблиця Н.5

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Тез тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,15	1,24	1,31	1,04	0,98	1,14
Iр	1,14	1,14	1,18	1,26	1,01	0,98	1,07
Iз	1,05	1,19	1,04	1,12	0,98	0,98	1,05
Io	0,99	0,12	1,04	1,12	1,02	0,91	1,03
Iфр	1,056	0,658	1,122	1,2	1,012	0,962	1,072

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,29	1,18	1,11	1,26	1,05	1,01	1,14
Iр	1,24	1,24	1,11	1,01	0,95	0,96	1,07
Iз	1,16	1,05	1,16	1,15	0,96	1,01	1,06
Io	1,06	1,06	1,21	1,07	0,96	0,96	0,98
Iкр	1,184	1,13	1,147	1,119	0,979	0,985	1,061

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,18	1,11	1,02	1,05	0,92	1,04
Iр	1,11	1,13	1,04	1,05	0,85	0,86	0,96
Iз	1,08	1,16	1,2	1,08	1,01	1,02	1,01
Io	0,96	1,02	1,04	1,04	1,01	0,98	0,94
Iмтр	1,051	1,121	1,096	1,047	0,977	0,943	0,987

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,12	1,11	1,14	1	0,94	1,04	1,15
Iр	1,09	1,11	1,12	1,02	0,84	0,95	0,95
Iз	1,12	1,12	1,04	1,01	0,96	1,01	1,06
Io	1,08	1,12	1,08	1,04	0,96	0,94	0,96
Iір	1,102	1,115	1,094	1,017	0,924	0,984	1,027

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Io	Iфр
Iв	1				
Iр	0,886929	1			
Iз	0,589991	0,678868	1		
Io	0,087542	0,018216	-0,66613	1	
Iфр	0,356771	0,300643	-0,43417	0,956979	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iкр
Iв	1				
Iр	0,641973	1			
Iз	0,743805	0,511175	1		
Io	0,360254	0,464968	0,781447	1	
Iкр	0,83191	0,830484	0,887397	0,7593	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,690791	1			
Iз	0,720483	0,72	1		
Io	0,351919	0,205956	0,622877	1	
Iмтр	0,867617	0,890845	0,917703	0,526097	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iір
Iв	1				
Iр	0,686732	1			
Iз	0,77979	0,763184	1		
Io	0,440906	0,896858	0,701822	1	
Iір	0,810666	0,960535	0,896175	0,868691	1

Таблиця Н.6

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Гамалія»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,01	1,11	1,2	1,26	1,05	0,95	1,12
Ір	1,03	1,03	1,21	1,2	1,02	0,85	1,05
Із	1,15	1,15	1,06	1,05	1,02	0,96	1,03
Іо	0,95	1,21	1,08	1,15	1,01	0,92	1,04
Іфр	1,033	1,123	1,135	1,162	1,025	0,919	1,059

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,25	1,16	1,14	1,32	1,04	0,96	1,13
Ір	1,21	1,21	1,1	1,02	0,95	0,94	1,11
Із	1,12	1,05	1,12	1,21	0,94	0,98	1,11
Іо	1,01	1,01	1,21	1,08	0,97	1,02	1,06
Ікр	1,144	1,105	1,142	1,152	0,974	0,975	1,102

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,02	1,12	1,14	1,04	0,96	0,92	1,08
Ір	1,02	1,02	1,06	1	0,83	0,84	0,94
Із	1,02	1,12	1,18	1,11	1,01	1,03	1,01
Іо	0,94	1,06	1,11	1,03	0,95	0,95	0,96
Імтр	0,999	1,079	1,122	1,044	0,935	0,933	0,996

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,1	1,12	1,2	1,14	0,95	1,03	1,05
Ір	1,11	1,11	1,01	1,04	0,84	0,96	0,85
Із	1,14	1,14	1,06	1,01	0,97	1,02	1,06
Іо	1,06	1,1	1,04	1,05	1,05	0,93	0,94
Іір	1,102	1,117	1,075	1,059	0,949	0,984	0,971

Джерело: складено автором

	Ів	Ір	Із	Іо	Іфр
Ів	1				
Ір	0,928495	1			
Із	0,170241	0,31699	1		
Іо	0,758441	0,599095	0,445778	1	
Іфр	0,926885	0,910706	0,512508	0,862743	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Ікр
Ів	1				
Ір	0,543825	1			
Із	0,880587	0,439628	1		
Іо	0,236699	0,112306	0,56	1	
Ікр	0,881997	0,722078	0,921191	0,553637	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Імтр
Ів	1				
Ір	0,845202	1			
Із	0,706792	0,708323	1		
Іо	0,783652	0,693248	0,983763	1	
Імтр	0,920132	0,906801	0,90891	0,925592	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Іір
Ів	1				
Ір	0,690886	1			
Із	0,492374	0,726846	1		
Іо	0,352395	0,600928	0,367004	1	
Іір	0,796611	0,955825	0,784594	0,686726	1

Таблиця Н.7

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Албіз-тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,32	1,12	1,16	1,24	1	0,99	1,1
Iр	1,14	1,14	1,2	1,21	1,02	0,87	1,02
Iз	1,06	1,12	1,02	1,1	0,87	0,92	1,07
Iо	1,06	1,06	1,06	1,17	1	0,94	1,06
Iфр	1,14	1,11	1,108	1,179	0,971	0,929	1,062

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,42	1,14	1,06	1,24	1	1,02	1,14
Iр	1,14	1,14	1,1	1,03	0,96	0,98	1,06
Iз	1,15	1,06	1,06	1,14	0,99	0,92	1,05
Iо	1,01	1,01	1,18	1,06	0,96	1,04	1,04
Iкр	1,171	1,086	1,099	1,115	0,977	0,989	1,072

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,04	1,13	1,03	1,06	0,94	1,01	1,05
Iр	1,05	1,05	1,01	0,95	0,89	0,84	1,02
Iз	1,03	1,15	1,16	1,12	1	1,04	0,99
Iо	0,96	0,11	1,04	0,99	0,96	0,98	0,94
Iмтр	1,019	0,622	1,058	1,028	0,947	0,964	0,999

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,1	1,14	1,16	1,12	0,91	1,12	1,07
Iр	1,01	1,11	1,12	1,02	0,82	0,94	0,96
Iз	1,08	1,18	1,11	1,05	0,92	0,95	0,98
Iо	1,14	1,1	1,02	1,03	1,02	0,94	1,14
Iір	1,081	1,132	1,101	1,054	0,915	0,985	1,035

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,767635	1			
Iз	0,699415	0,663425	1		
Iо	0,731538	0,847678	0,760403	1	
Iфр	0,898668	0,920181	0,85985	0,915348	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,624456	1			
Iз	0,85134	0,654409	1		
Iо	-0,1083	0,275555	0,140607	1	
Iкр	0,877285	0,83138	0,922793	0,312066	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,669923	1			
Iз	0,586939	0,319776	1		
Iо	-0,7051	-0,41127	-0,41129	1	
Iмтр	-0,56377	-0,23251	-0,3052	0,977928	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,882057	1			
Iз	0,696786	0,925627	1		
Iо	0,028465	0,237314	0,397571	1	
Iір	0,827582	0,962584	0,948898	0,470669	1

Таблиця Н.8

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурвал Плюс»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,05	1,14	1,26	0,96	0,95	0,71
Iр	1,07	1,07	1,16	1,22	1,03	0,86	1,04
Iз	1,01	1,14	1,03	1,14	0,86	0,94	1,05
Iо	0,95	1,05	1,04	1,16	0,96	0,84	0,95
Iфр	1,019	1,077	1,091	1,194	0,951	0,896	0,926

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,14	1,12	1,08	1,25	1	0,98	1,06
Iр	1,16	1,16	1,05	1,02	0,91	0,96	1,05
Iз	1,11	1,01	1,11	1,2	0,95	0,93	1,08
Iо	1,06	1,06	1,22	1,04	0,95	1,04	1,02
Iкр	1,117	1,086	1,113	1,123	0,952	0,977	1,052

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,01	1,12	1,12	1,04	0,95	1,03	1,04
Iр	1,4	1,3	1,04	0,96	0,84	0,86	1,03
Iз	1,02	1,11	1,18	1,14	1,03	1,02	0,94
Iо	0,86	1,01	1,08	0,98	0,94	0,96	1,02
Iмтр	1,055	1,157	1,104	1,028	0,938	0,965	1,007

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,04	1,11	1,18	1,14	0,86	1,1	1,06
Iр	1,04	1,14	1,14	1,06	0,88	1,02	0,87
Iз	1,17	1,17	1,01	1,05	0,93	0,94	1,21
Iо	1,12	1,14	1,01	1,07	0,95	0,94	1,06
Iір	1,091	1,14	1,082	1,079	0,904	0,998	1,043

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,623792	1			
Iз	0,374294	0,599987	1		
Iо	0,688752	0,930086	0,713857	1	
Iфр	0,856297	0,890455	0,72037	0,946037	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,515845	1			
Iз	0,874121	0,417511	1		
Iо	0,189755	0,384563	0,399665	1	
Iкр	0,841134	0,759795	0,873944	0,615763	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,378278	1			
Iз	0,590927	0,057823	1		
Iо	-0,43229	-0,55397	-0,17055	1	
Iмтр	-0,3958	-0,36538	-0,12256	0,973812	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,744704	1			
Iз	0,23774	0,060396	1		
Iо	0,330721	0,401971	0,878438	1	
Iір	0,772435	0,747568	0,688349	0,840367	1

Таблиця Н.9

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Океан тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,41	1,11	1,18	1,18	0,98	0,89	1,09
Iр	1,15	1,15	1,08	1,18	1,01	0,85	1,07
Iз	1,24	1,03	1,04	1,12	0,94	0,86	1,05
Iо	1,12	1,12	1,06	1,1	0,92	0,88	1,02
Iфр	1,225	1,102	1,089	1,144	0,962	0,87	1,057

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,23	1,13	1,12	1,24	1,06	0,95	1,12
Iр	1,06	1,06	1,04	1,02	0,86	0,96	1,05
Iз	1,05	1,04	1,12	1,18	0,96	0,96	1,07
Iо	1,14	1,14	1,24	1,05	0,85	0,98	0,98
Iкр	1,118	1,092	1,128	1,119	0,929	0,962	1,054

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,94	1,16	1,05	1,02	0,95	0,98	1,06
Iр	1,01	1,01	1,02	1,02	0,85	0,84	0,94
Iз	1,06	1,05	1,14	1,08	0,98	1,04	0,99
Iо	0,98	0,98	1,08	0,94	0,97	1,02	1,01
Iмтр	0,997	1,048	1,072	1,014	0,936	0,967	0,999

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,14	1,21	1,12	0,84	1,05	1,05
Iр	1,06	1,16	1,08	0,98	0,86	1	0,94
Iз	1,06	1,16	1,06	0,96	0,88	0,93	0,98
Iо	1,13	1,16	1,05	1,05	0,92	0,95	1,05
Iір	1,077	1,155	1,098	1,026	0,875	0,981	1,004

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,78652	1			
Iз	0,974335	0,840754	1		
Iо	0,842188	0,938446	0,85318	1	
Iфр	0,958255	0,925685	0,971901	0,945477	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,563936	1			
Iз	0,759362	0,61651	1		
Iо	0,446491	0,789601	0,562272	1	
Iкр	0,795869	0,878287	0,84204	0,862709	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,44945	1			
Iз	0,194235	0,676377	1		
Iо	0,14356	-0,00854	0,441599	1	
Iмтр	0,701231	0,834008	0,785769	0,431568	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,793403	1			
Iз	0,704183	0,93528	1		
Iо	0,64057	0,800158	0,91485	1	
Iір	0,865675	0,958689	0,958625	0,900132	1

Таблиця Н.10

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу Київське БПЕ

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,12	1,12	1,17	1,17	0,98	0,85	1,04
Iр	1,03	1,07	1,16	1,21	1,01	0,86	1,08
Iз	1,13	1,04	1,04	1,16	0,96	0,84	1,06
Iо	1,14	1,14	1,04	1,16	0,91	0,86	1,03
Iфр	1,104	1,092	1,101	1,175	0,964	0,852	1,052

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,34	1,14	1,11	1,26	1,05	0,96	1,05
Iр	1,24	1,04	1,06	1,03	0,88	0,94	1,08
Iз	1,06	1,13	1,08	1,14	0,94	0,85	1,06
Iо	1,03	1,03	1,14	1,02	0,81	0,96	0,99
Iкр	1,161	1,084	1,097	1,108	0,916	0,926	1,044

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,96	1,14	1,07	1,04	0,92	1,01	1,03
Iр	1,03	1,03	1,04	0,98	0,86	0,94	0,96
Iз	1,04	1,06	1,14	1,06	0,95	0,95	0,96
Iо	1,01	1,01	1,06	1,01	0,95	1,03	1,01
Iмтр	1,01	1,059	1,077	1,022	0,919	0,982	0,99

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,04	1,16	1,22	1,05	0,85	0,95	0,95
Iр	1,04	1,14	1,06	1,02	0,86	1,04	0,99
Iз	1,04	1,14	1,08	0,99	0,96	0,94	1,21
Iо	1,14	1,14	1,04	1,04	0,91	0,96	1,04
Iір	1,064	1,145	1,22	1,025	0,894	0,972	1,043

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,907448	1			
Iз	0,887696	0,822589	1		
Iо	0,886942	0,728618	0,915678	1	
Iфр	0,973727	0,913868	0,957957	0,935615	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,747164	1			
Iз	0,675768	0,550377	1		
Iо	0,372502	0,62594	0,591667	1	
Iкр	0,850402	0,87999	0,842763	0,761476	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,657897	1			
Iз	0,558928	0,810332	1		
Iо	0,5826	0,7413	0,615208	1	
Iмтр	0,827548	0,931097	0,881776	0,799467	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,810698	1			
Iз	0,372319	0,381312	1		
Iо	0,670373	0,767327	0,566716	1	
Iір	0,957872	0,76876	0,573643	0,684105	1

Таблиця Н.11

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Альянс»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,95	1,13	1,16	1,24	0,96	0,84	1,08
Iр	0,94	0,97	1,14	1,17	1	0,82	1,06
Iз	0,95	1,26	1,08	1,16	0,93	0,82	0,98
Io	1,14	1,14	1,07	1,14	0,93	0,85	0,95
Iфр	0,992	1,12	1,112	1,177	0,955	0,832	1,016

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,26	1,06	1,08	1,27	1,07	0,98	0,98
Iр	1,28	1,28	1,04	1,01	0,95	0,96	1,05
Iз	1,14	1,03	1,08	1,14	0,92	0,86	1,09
Io	1,08	1,08	1,12	1,11	0,88	0,95	1,02
Iкр	1,187	1,108	1,08	1,129	0,952	0,936	1,034

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,02	1,16	1,06	1,08	0,82	0,96	1,03
Iр	1,09	1,09	1,08	1,02	0,96	0,94	0,94
Iз	1,06	1,16	1,15	1,04	0,96	0,92	0,94
Io	1,03	1,03	1,01	1,03	0,96	0,95	0,91
Iмтр	1,05	1,109	1,074	1,042	0,923	0,942	0,954

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,04	1,12	1,07	1,07	0,84	0,98	1,06
Iр	1,02	1,12	1,21	0,96	0,84	1,05	0,94
Iз	1,08	1,18	1,05	0,98	0,94	0,85	0,91
Io	1,06	1,14	1,03	1,06	0,99	0,85	1,06
Iір	1,05	1,14	1,088	1,016	0,9	0,929	0,99

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Io	Iфр
Iв	1				
Iр	0,894	1			
Iз	0,858213	0,571961	1		
Io	0,668153	0,480413	0,781941	1	
Iфр	0,970611	0,832558	0,913554	0,81914	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iкр
Iв	1				
Iр	0,344054	1			
Iз	0,662402	0,491811	1		
Io	0,512602	0,529992	0,820857	1	
Iкр	0,766446	0,756877	0,893703	0,85161	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,624191	1			
Iз	0,691408	0,936049	1		
Io	0,527565	0,887786	0,806767	1	
Iмтр	0,842435	0,936235	0,951515	0,849234	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iір
Iв	1				
Iр	0,660513	1			
Iз	0,553512	0,512346	1		
Io	0,579219	0,130279	0,793697	1	
Iір	0,851842	0,745248	0,888358	0,74306	1

Таблиця Н.12

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Анекс Тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,12	1,12	1,14	1,28	1,02	0,84	1,08
Ір	1,27	1,27	1,07	1,08	1	0,92	1,04
Із	0,97	1,06	1,06	1,08	0,85	0,85	0,98
Іо	1,06	1,06	1,06	1,12	0,92	0,84	0,94
Іфр	1,1	1,124	1,082	1,137	0,945	0,862	1,009

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,36	1,08	1,08	1,28	1,05	0,99	0,96
Ір	1,14	1,14	1,07	1,01	0,94	0,95	1,04
Із	1,06	1,04	1,04	1,1	1,01	0,84	1,02
Іо	1,14	1,14	1,08	1,04	0,86	0,86	0,96
Ікр	1,17	1,099	1,08	1,103	0,962	0,908	0,994

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	0,94	1,14	1,067	1,07	0,84	0,95	0,96
Ір	1,06	1,06	1,04	1,04	0,91	0,97	0,85
Із	1,04	1,06	1,05	1,06	0,92	0,94	1,02
Іо	0,96	0,96	1,17	1,04	0,85	0,98	0,96
Імтр	0,999	1,053	1,074	1,052	0,879	0,96	0,945

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,06	1,07	1,09	1,06	0,74	0,96	1,04
Ір	1,02	1,08	1,2	0,98	0,85	0,98	1,06
Із	1,08	1,08	1,06	0,96	0,86	0,84	0,92
Іо	1,08	1,06	1,03	1,06	0,85	0,84	0,96
Іір	1,06	1,072	1,093	1,014	0,823	0,903	0,993

Джерело: складено автором

	Ів	Ір	Із	Іо	Іфр
Ів	1				
Ір	0,539178	1			
Із	0,852821	0,568798	1		
Іо	0,933938	0,709255	0,889164	1	
Іфр	0,921827	0,791647	0,911184	0,978037	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Ікр
Ів	1				
Ір	0,448787	1			
Із	0,603157	0,529147	1		
Іо	0,612477	0,944847	0,670404	1	
Ікр	0,814797	0,835779	0,802531	0,941872	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Імтр
Ів	1				
Ір	0,629504	1			
Із	0,810998	0,594658	1		
Іо	0,623745	0,471372	0,592589	1	
Імтр	0,913191	0,799184	0,862467	0,8025	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Іір
Ів	1				
Ір	0,821123	1			
Із	0,702825	0,675844	1		
Іо	0,790715	0,569019	0,90419	1	
Іір	0,929332	0,854706	0,906201	0,904516	1

Таблиця Н.13

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Спутнік»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,11	1,11	1,11	1,17	1,04	0,83	1,08
Iр	1,13	1,13	1,08	1,16	0,96	0,84	1,07
Iз	0,86	1,24	1,07	1,12	0,99	0,78	1
Iо	0,93	0,93	1,08	1,1	0,83	0,85	1,04
Iфр	1,001	1,097	1,085	1,137	0,952	0,825	1,047

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,24	1,1	1,07	1,23	1,03	1	0,94
Iр	1,19	1,09	1,04	1	1,02	0,98	0,95
Iз	1,06	1,02	1,06	1,06	1,02	0,86	1,02
Iо	1,18	1,18	1,06	1,08	0,82	0,94	0,91
Iкр	1,166	1,096	1,057	1,089	0,968	1	0,954

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,12	1,12	1,05	0,86	0,85	1,02
Iр	1,06	1,03	1,06	0,94	0,9	0,95	0,88
Iз	1,02	1,06	1,16	1,08	0,94	0,98	1,12
Iо	0,98	0,98	1,05	1,07	0,83	1,01	0,94
Iмтр	1,027	1,046	1,097	1,033	0,882	0,946	0,986

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,08	1,08	1,14	1,04	0,85	0,92	1,12
Iр	1,06	1,07	1,23	1,02	0,82	0,99	1,04
Iз	1,06	1,06	1,04	0,95	0,92	1,04	1,21
Iо	1,1	1,08	1,04	1,04	0,84	0,96	0,95
Iір	1,075	1,072	1,11	1,012	0,857	0,977	1,076

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,951148	1			
Iз	0,702606	0,660088	1		
Iо	0,662317	0,67706	0,467661	1	
Iфр	0,935052	0,921608	0,842748	0,79225	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,687711	1			
Iз	0,521326	0,408111	1		
Iо	0,735061	0,725505	0,397165	1	
Iкр	0,899051	0,846778	0,438796	0,933166	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,62552	1			
Iз	0,798678	0,276586	1		
Iо	0,533597	0,475935	0,595758	1	
Iмтр	0,925647	0,730679	0,82029	0,777536	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,871952	1			
Iз	0,629794	0,429993	1		
Iо	0,724413	0,734581	0,210954	1	
Iір	0,964463	0,920851	0,657336	0,802392	1

Таблиця Н.14

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТОВ «Тревелсвіт»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,01	1,01	1,11	1,18	0,96	0,89	1,11
Iр	0,95	0,95	1,11	1,14	1,02	0,85	1,01
Iз	1,03	1,04	1,05	1,12	0,91	0,82	0,89
Iо	0,95	0,95	1,06	1,16	0,88	0,85	1,03
Iфр	0,984	0,987	1,082	1,15	0,941	0,852	1,007

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,34	1,04	1,06	1,24	0,96	1,01	1,14
Iр	1,18	1,18	1,08	1,03	1,02	0,87	0,96
Iз	1,05	1,03	1,04	1,07	0,96	0,94	1,05
Iо	1,02	1,02	1,04	1,07	0,81	0,96	0,95
Iкр	1,141	1,066	1,05	1,1	0,934	0,944	1,022

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,14	1,11	1,07	1,06	0,93	0,96	0,99
Iр	1,04	1,04	1,04	0,96	0,93	0,94	0,89
Iз	1,01	1,05	1,15	1,11	0,96	0,97	1,09
Iо	1,03	1,03	1,03	1,11	0,84	1,02	0,96
Iмтр	1,054	1,057	1,071	1,058	0,914	0,972	0,98

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,11	1,14	1,13	1,06	0,95	1,01	0,84
Iр	1,04	1,04	1,14	1,04	0,87	1,03	1,02
Iз	1,07	1,07	1,06	0,98	0,88	0,95	1,04
Iо	1,04	1,11	1,02	1,02	0,86	0,91	1,02
Iір	1,065	1,089	1,086	1,025	0,889	0,974	0,84

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,868203	1			
Iз	0,690115	0,677512	1		
Iо	0,98151	0,850736	0,730195	1	
Iфр	0,956456	0,917332	0,847768	0,965238	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,398181	1			
Iз	0,731805	0,544321	1		
Iо	0,590274	0,372241	0,704565	1	
Iкр	0,860497	0,724227	0,87485	0,792175	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,840302	1			
Iз	0,424523	0,239469	1		
Iо	0,662094	0,447126	0,539294	1	
Iмтр	0,907891	0,770667	0,683736	0,845494	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,535414	1			
Iз	0,447487	0,769929	1		
Iо	0,490619	0,647247	0,909913	1	
Iір	0,988233	0,645907	0,552063	0,584701	1

Таблиця Н.15

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Поїхали з нами»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,23	1,13	1,06	1,18	0,85	0,92	1,07
Ір	1,14	1,17	1,02	1,18	0,94	0,84	1,06
Із	0,96	1,25	1,04	1,04	1,02	0,81	0,94
Іо	1,05	1,05	1,04	1,14	0,84	0,95	1,05
Іфр	1,09	1,148	1,04	1,134	0,91	0,878	1,029

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,25	1,06	1,08	1,21	0,94	0,98	1,04
Ір	1,18	1,18	1,06	1,05	1,05	0,86	1,03
Із	1,23	0,96	1,04	1,08	0,98	0,86	1,06
Іо	1,14	1,04	1,08	1,05	0,96	0,96	1,01
Ікр	1,18	1,057	1,065	1,096	0,982	0,913	1,035

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,03	1,12	1,08	1,04	0,84	0,91	0,93
Ір	1,06	1,06	1,07	1,03	0,93	0,98	0,96
Із	1,02	1,26	1,08	0,98	0,92	1,01	1,1
Іо	0,98	0,98	1,02	1,06	0,86	0,95	1,02
Імтр	1,022	1,1	1,062	1,027	0,887	0,962	1

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,03	1,07	1,08	1,06	0,74	1,04	0,86
Ір	1,05	1,05	1,16	1,01	0,86	1,03	1,02
Із	1,08	1,08	1,02	0,96	0,96	0,85	0,92
Іо	1,06	1,03	0,95	1,04	0,88	1,02	1,06
Іір	1,055	1,057	1,05	1,017	0,856	0,982	0,962

Джерело: складено автором

	Ів	Ір	Із	Іо	Іфр
Ів	1				
Ір	0,883749	1			
Із	0,33943	0,664286	1		
Іо	0,888546	0,771455	0,261087	1	
Іфр	0,900685	0,976275	0,691552	0,837235	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Ікр
Ів	1				
Ір	0,534353	1			
Із	0,823251	0,652129	1		
Іо	0,876772	0,704376	0,838943	1	
Ікр	0,898886	0,812901	0,926998	0,937467	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Імтр
Ів	1				
Ір	0,949351	1			
Із	0,676367	0,502946	1		
Іо	0,653418	0,577462	0,340123	1	
Імтр	0,965785	0,877366	0,800269	0,719764	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Іір
Ів	1				
Ір	0,811014	1			
Із	0,31021	0,303971	1		
Іо	0,507411	0,408093	0,069144	1	
Іір	0,92087	0,862275	0,554725	0,618082	1

Таблиця Н.16

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Жара»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,14	1,14	1,12	1,2	0,96	0,91	1,05
Iр	0,84	0,84	1,03	1,14	0,96	0,9	1,05
Iз	1,04	1,24	1,06	1,05	0,93	0,75	1,01
Iо	1,23	1,23	1,02	1,16	0,92	0,94	0,98
Iфр	1,052	1,099	1,057	1,136	0,942	0,872	1,022

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,24	1,07	1,08	1,08	0,92	0,97	1,06
Iр	1,08	1,08	1,03	1,04	1,04	0,88	1,02
Iз	1,24	1,04	1,06	1,06	0,94	0,94	1,04
Iо	1,06	1,06	1,06	1,05	0,94	0,86	1,01
Iкр	1,152	1,062	1,057	1,057	0,959	0,911	1,032

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,13	1,08	1,05	0,96	0,84	0,91
Iр	1,01	1,01	1,05	1,04	0,91	0,84	0,94
Iз	1,03	1,24	1,8	0,96	0,85	1,02	0,98
Iо	0,94	0,94	1,08	1,08	0,88	0,96	1,05
Iмтр	1,009	1,074	1,219	1,032	0,899	0,912	0,969

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,020	1,060	1,080	1,050	0,760	1,030	0,950
Iр	1,040	1,080	1,170	0,950	0,840	0,980	0,950
Iз	1,210	1,210	1,070	0,960	0,940	1,020	0,960
Iо	1,070	1,020	1,010	0,950	0,860	0,960	1,040
Iір	1,083	1,090	1,053	0,977	0,848	0,997	0,974

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,296405	1			
Iз	0,813952	-0,05039	1		
Iо	0,836278	-0,2069	0,768961	1	
Iфр	0,984045	0,329241	0,86684	0,803811	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,531572	1			
Iз	0,98379	0,597771	1		
Iо	0,734566	0,853519	0,723769	1	
Iкр	0,932506	0,794346	0,943363	0,906502	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,900699	1			
Iз	0,481754	0,524264	1		
Iо	0,121447	0,494157	0,457314	1	
Iмтр	0,731001	0,815745	0,914914	0,583037	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,807717	1			
Iз	0,51964	0,672262	1		
Iо	0,657711	0,668299	0,662509	1	
Iір	0,863134	0,867147	0,856361	0,849288	1

Таблиця Н.17

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Штурман»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,02	1,12	1,08	1,14	0,85	0,96	1,06
Iр	0,97	0,97	1,04	1,08	0,94	0,86	1,04
Iз	0,96	1,22	1,04	1,04	0,91	0,77	1,03
Io	1,24	1,24	1,02	1,12	0,91	0,95	0,84
Iфр	1,042	1,132	1,045	1,094	0,902	0,882	0,988

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,22	1,06	1,06	1,11	0,93	0,93	1,03
Iр	1,14	1,04	1,07	1,04	0,96	0,92	1,02
Iз	1,24	1,04	1,04	1,04	0,96	0,85	1,05
Io	1,03	1,03	1,05	1,05	0,84	0,87	1,05
Iкр	1,154	1,042	1,055	1,06	0,921	0,892	1,037

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,98	1,12	1,14	1,04	0,94	0,86	0,98
Iр	1,02	1,02	1,05	1,02	0,82	0,85	0,94
Iз	1,02	1,24	1,07	1,01	0,86	0,95	0,96
Io	0,96	0,96	1,06	1,02	0,85	0,98	0,87
Iмтр	0,995	1,08	1,079	1,022	0,866	0,908	0,937

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,02	1,01	1,06	1,04	0,83	0,98	1,05
Iр	1,02	1,02	1,06	0,98	0,86	0,98	0,94
Iз	1,22	1,22	1,04	0,95	0,94	0,95	0,98
Io	1,06	1,02	0,98	0,96	0,95	0,94	1,03
Iip	1,077	1,064	1,034	0,982	0,894	0,962	0,999

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Io	Iфр
Iв	1				
Iр	0,678036	1			
Iз	0,71543	0,611627	1		
Io	0,493035	0,092676	0,492174	1	
Iфр	0,870846	0,65144	0,885046	0,746312	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iкр
Iв	1				
Iр	0,949991	1			
Iз	0,927612	0,956953	1		
Io	0,758876	0,777998	0,670192	1	
Iкр	0,969841	0,980506	0,949357	0,85271	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,823402	1			
Iз	0,760091	0,735231	1		
Io	0,493631	0,661415	0,481119	1	
Iмтр	0,902154	0,93378	0,881911	0,72781	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iip
Iв	1				
Iр	0,787657	1			
Iз	0,296121	0,585407	1		
Io	0,449026	0,357975	0,779203	1	
Iip	0,73917	0,849135	0,858729	0,78254	1

Таблиця Н.18

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу Вінницьке БПЕ

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,16	1,06	1,18	0,86	0,85	1,04
Iр	0,96	0,96	1,04	1,11	0,84	0,83	1,01
Iз	1,04	1,03	1,06	1,08	0,92	0,86	1,04
Iо	1,03	1,03	1,1	1,1	1,05	0,85	0,95
Iфр	1,022	1,043	1,065	1,117	0,914	0,847	1,009

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,03	1,06	1,04	1,17	0,99	0,92	0,94
Iр	1,15	1,05	1,06	1,02	0,96	0,92	0,91
Iз	1,06	1,04	1,08	1,05	0,93	0,86	0,95
Iо	1,05	1,05	1,02	1,07	0,83	0,86	0,96
Iкр	1,072	1,05	1,05	1,076	0,925	0,889	0,94

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,96	1,11	1,03	0,95	0,86	0,84	0,96
Iр	1,03	1,03	1,11	1,01	0,92	0,86	0,84
Iз	1,01	1,06	1,09	1,03	0,96	0,98	1,223
Iо	1,04	1,04	1,08	1,01	0,86	0,89	0,85
Iмтр	1,01	1,06	1,077	1	0,899	0,891	0,957

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,98	0,99	1,01	1,05	0,88	1,02	1,04
Iр	1,01	1,01	1,08	1,09	0,74	0,92	0,94
Iз	1,14	1,14	1,05	0,94	0,84	1,02	0,87
Iо	1,06	0,98	1,04	1,03	0,92	0,96	0,95
Iір	1,046	1,028	1,062	1,026	0,842	0,979	0,948

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,863663	1			
Iз	0,907251	0,92923	1		
Iо	0,584001	0,614545	0,702391	1	
Iфр	0,939204	0,943336	0,974029	0,772469	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,556528	1			
Iз	0,759012	0,834676	1		
Iо	0,736973	0,71324	0,890032	1	
Iкр	0,839335	0,859649	0,967307	0,935482	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,656848	1			
Iз	0,445331	-0,13804	1		
Iо	0,709683	0,952508	-0,07319	1	
Iмтр	0,918956	0,863214	0,326589	0,896909	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,766857	1			
Iз	0,186284	0,564913	1		
Iо	0,41649	0,83658	0,637262	1	
Iір	0,649842	0,947121	0,784983	0,87399	1

Таблиця Н.19

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Красін Тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,08	1,08	1,08	1,21	0,96	0,86	1,05
Iр	1,03	1,03	1,02	1,12	0,86	0,87	1,02
Iз	1,17	1,06	1,05	1,11	0,84	0,81	1,02
Iо	1,24	1,14	0,98	1,1	1,03	0,94	0,86
Iфр	1,127	1,077	1,032	1,134	0,919	0,869	0,985

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,08	1,06	1,16	0,92	0,91	0,96
Iр	1,12	1,12	1,04	1,04	1,01	0,88	0,96
Iз	1,08	1,17	1,06	1,11	0,91	0,84	0,99
Iо	1,11	1,11	1,02	1,12	0,92	0,84	0,98
Iкр	1,092	1,12	1,046	1,107	0,939	0,867	0,972

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,94	1,11	1,02	0,98	0,89	0,85	1,02
Iр	0,98	1,08	1,04	0,95	0,86	0,84	1,05
Iз	1,01	1,08	1,02	1,02	0,92	1,02	1,14
Iо	1,04	1,04	1,04	1,01	0,84	0,95	0,96
Iмтр	0,992	1,077	1,03	0,99	0,877	0,912	1,04

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,02	0,99	1,04	1,02	0,84	1,02	0,89
Iр	1,01	1,09	1,07	1,09	0,77	0,94	1,03
Iз	1,16	1,16	1,08	0,99	0,83	0,94	1,05
Iо	1,08	1,02	1,02	1,04	0,91	1,01	0,94
Iір	1,066	1,063	1,052	1,034	0,836	0,977	0,975

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,946295	1			
Iз	0,865464	0,908281	1		
Iо	0,432586	0,355452	0,581373	1	
Iфр	0,914848	0,904251	0,960352	0,707197	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,701198	1			
Iз	0,894799	0,864091	1		
Iо	0,915311	0,879265	0,963688	1	
Iкр	0,926524	0,900322	0,982775	0,989219	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,944757	1			
Iз	0,631416	0,709283	1		
Iо	0,608809	0,686297	0,482236	1	
Iмтр	0,932312	0,970403	0,7824	0,791372	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,680798	1			
Iз	0,547097	0,787547	1		
Iо	0,909157	0,644552	0,671737	1	
Iір	0,842657	0,913667	0,88841	0,868248	1

Таблиця Н.20

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТО «Парті Тревел»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,06	1,16	1,07	1,17	1,01	0,82	1,06
Ір	1,21	1,21	1,12	1,11	0,96	0,88	1,04
Із	1,12	1,17	1,04	1,06	0,83	0,88	1,01
Іо	1,13	1,13	1,01	1,08	0,91	0,87	1,04
Іфр	1,129	1,167	1,059	1,104	0,925	0,862	1,06

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,17	1,01	1,04	1,2	0,95	0,95	0,94
Ір	1,06	1,06	1,06	1,02	1,01	0,84	0,94
Із	1,11	1,12	1,09	1,05	1,01	0,85	0,98
Іо	1,01	1,01	1,11	1,11	0,92	0,95	0,96
Ікр	1,086	1,049	1,075	1,093	0,972	0,896	0,955

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	0,94	1,11	1,01	1,02	0,96	0,95	1,01
Ір	1,01	1,01	1,1	0,94	0,91	0,95	1,01
Із	1,01	1,16	1,05	0,94	0,92	0,95	1,02
Іо	1,02	1,02	1,04	1,02	0,81	0,95	0,94
Імтр	0,994	1,073	1,05	0,979	0,898	0,95	0,994

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ів	1,02	0,94	1,08	1,02	0,91	0,94	0,94
Ір	1,04	1,04	1,11	1,06	0,78	1,05	1,05
Із	1,05	1,05	1,02	1,01	0,88	1,06	1,06
Іо	1,01	1,02	0,99	0,95	0,84	0,85	0,85
Іір	1,03	1,012	1,049	1,009	0,851	0,935	0,971

Джерело: складено автором

	Ів	Ір	Із	Іо	Іфр
Ів	1				
Ір	0,811763	1			
Із	0,727453	0,938634	1		
Іо	0,828569	0,95352	0,950745	1	
Іфр	0,885254	0,9641	0,951429	0,985638	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Ікр
Ів	1				
Ір	0,540346	1			
Із	0,55422	0,981349	1		
Іо	0,707424	0,529422	0,538527	1	
Ікр	0,832656	0,889827	0,897429	0,798941	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Імтр
Ів	1				
Ір	0,294992	1			
Із	0,770038	0,664747	1		
Іо	0,399159	0,660611	0,553108	1	
Імтр	0,729515	0,807867	0,907851	0,820227	1

	Ів	Ір	Із	Іо	Іір
Ів	1				
Ір	0,624763	1			
Із	0,260246	0,88565	1		
Іо	0,636067	0,503108	0,35592	1	
Іір	0,790534	0,868842	0,688732	0,830761	1

Таблиця Н.21

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Горизонт тур»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,94	1,13	1,11	1,07	1,03	0,84	1,01
Iр	0,99	0,97	1,06	1,14	1,02	0,78	1,06
Iз	1,03	1,11	1,06	1,08	0,88	0,78	0,95
Iо	1,06	1,06	0,98	1,1	0,94	0,88	0,96
Iфр	1,004	1,066	1,051	1,097	0,966	0,819	0,994

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,11	1,08	1,02	1,18	0,98	0,96	1,03
Iр	1,04	1,04	1,04	1,05	0,91	0,87	0,96
Iз	1,21	1,03	1,08	1,08	1,02	0,95	0,96
Iо	1,07	1,07	1,01	1,06	0,83	0,95	0,92
Iкр	1,106	1,055	1,037	1,091	0,932	0,932	0,967

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,12	1,05	0,95	0,85	0,94	0,97
Iр	0,98	0,98	1,06	1,02	0,89	0,88	1,01
Iз	1,02	1,21	1,05	0,96	0,93	0,87	0,94
Iо	1,04	1,04	1,06	0,95	0,78	0,96	0,96
Iмтр	1,022	1,084	1,055	0,97	0,861	0,912	0,97

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,04	1,05	1,1	1,1	0,83	0,96	0,99
Iр	1,03	1,09	1,06	0,96	0,76	0,91	1,05
Iз	1,06	1,06	1,02	1	0,85	1,01	0,89
Iо	1,08	1,04	0,96	1,02	0,88	0,88	0,86
Iір	1,052	1,06	1,034	1,019	0,829	0,939	0,922

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,714973	1			
Iз	0,791535	0,669685	1		
Iо	0,550939	0,623728	0,890315	1	
Iфр	0,873556	0,860457	0,944582	0,852752	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,814114	1			
Iз	0,610369	0,698921	1		
Iо	0,754793	0,810547	0,597832	1	
Iкр	0,88804	0,933073	0,821154	0,902094	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,562331	1			
Iз	0,847576	0,444701	1		
Iо	0,912276	0,63297	0,576019	1	
Iмтр	0,973474	0,725706	0,851582	0,900434	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,808393	1			
Iз	0,741349	0,629965	1		
Iо	0,645728	0,486171	0,781529	1	
Iір	0,906541	0,811824	0,918363	0,847012	1

Таблиця Н.22

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу ТА «Нові горизонти»

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,92	1,05	1,04	1,08	0,97	0,91	1,02
Iр	0,96	0,96	1,06	1,07	0,96	0,78	1,03
Iз	0,98	1,13	1,02	1,02	0,95	0,78	0,98
Iо	0,96	1,04	1,03	1,06	0,88	0,86	0,94
Iфр	0,96	1,04	1,04	1,06	0,94	0,85	0,99

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,13	1,02	1,06	1,07	0,85	0,95	1,24
Iр	1,03	1,03	1,06	1,02	0,92	0,86	0,85
Iз	1,14	0,98	1,04	1,12	0,84	0,89	0,99
Iо	1,06	1,06	1,01	1,04	0,81	1,01	0,99
Iкр	1,089	1,022	1,042	1,062	0,854	0,926	0,904

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,03	1,16	1,01	1,02	0,86	1,01	0,84
Iр	0,92	1,01	1,04	0,96	0,86	0,87	0,95
Iз	1,06	1,16	1,02	0,94	0,85	0,96	0,96
Iо	0,96	0,96	1,02	0,96	0,75	0,85	0,87
Iмтр	0,991	1,069	1,022	0,97	0,829	0,92	0,904

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,03	1,04	1,01	0,84	0,92	0,92
Iр	1,02	1,02	1,08	0,98	0,76	0,92	0,94
Iз	1,12	1,12	1,04	1,05	0,86	0,95	0,84
Iо	1,02	1,06	0,94	1,03	0,82	0,89	0,96
Iір	1,054	1,057	1,024	1,017	0,819	0,92	0,914

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iфр
Iв	1				
Iр	0,782425	1			
Iз	0,745689	0,71456	1		
Iо	0,821378	0,724423	0,821756	1	
Iфр	0,914703	0,884095	0,903141	0,932479	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iкр
Iв	1				
Iр	0,045529	1			
Iз	0,669563	0,648693	1		
Iо	0,598108	0,427615	0,724192	1	
Iкр	0,385984	0,843987	0,895325	0,795169	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,482422	1			
Iз	0,817076	0,639571	1		
Iо	0,662539	0,843516	0,703252	1	
Iмтр	0,873283	0,811288	0,910753	0,904473	1

	Iв	Iр	Iз	Iо	Iір
Iв	1				
Iр	0,953416	1			
Iз	0,95766	0,867484	1		
Iо	0,866422	0,750327	0,949691	1	
Iір	0,985921	0,93669	0,983041	0,926637	1

Таблиця Н.23

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу Чернігівське БПЕ

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,04	1,09	1,06	1,04	0,94	0,81	1,01
Iр	0,95	0,95	1,08	1,08	0,84	0,74	1,01
Iз	1,05	1,06	1,02	1,04	0,85	0,72	0,96
Io	1,11	1,01	1,08	1,04	0,86	0,84	0,92
Iфр	1,036	1,026	1,06	1,05	0,872	0,776	0,974

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,06	1,04	1,02	1,11	0,81	0,87	1,01
Iр	1,12	1,02	1,02	1,01	0,96	0,84	0,94
Iз	1,02	1,04	1,03	1,07	0,86	0,86	0,94
Io	1,11	1,01	1,03	1,01	0,81	0,96	1,05
Iкр	1,077	1,027	1,025	1,049	0,858	0,881	0,984

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,96	1,11	1,05	0,99	0,88	0,99	0,96
Iр	0,96	0,96	1,08	0,95	0,81	0,84	0,99
Iз	1,01	1,02	1,04	0,96	0,88	0,94	0,96
Io	0,94	0,94	1,01	1,02	0,79	0,94	0,97
Iмтр	0,952	1,005	1,045	0,98	0,839	0,926	0,97

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,01	1,01	1,06	1,01	0,79	0,96	0,88
Iр	1,01	1,09	1,02	0,96	0,74	0,94	0,96
Iз	1,04	1,04	1,01	1,02	0,84	0,95	1,02
Io	1,04	1,01	1,01	1,04	0,8	0,95	1,01
Iір	1,025	1,01	1,025	1,007	0,792	0,95	0,966

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Io	Iфр
Iв	1				
Iр	0,840039	1			
Iз	0,978949	0,84371	1		
Io	0,805831	0,744113	0,880382	1	
Iфр	0,959847	0,917434	0,980818	0,907661	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iкр
Iв	1				
Iр	0,647202	1			
Iз	0,939341	0,743291	1		
Io	0,823358	0,50738	0,664087	1	
Iкр	0,963753	0,801456	0,940603	0,849834	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,576331	1			
Iз	0,797083	0,853314	1		
Io	0,595069	0,75989	0,687349	1	
Iмтр	0,831269	0,908551	0,904581	0,874233	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iір
Iв	1				
Iр	0,851044	1			
Iз	0,777494	0,928362	1		
Io	0,810312	0,878021	0,979236	1	
Iір	0,916339	0,935482	0,957204	0,970563	1

Таблиця Н.24

Карта результатів кореляційного аналізу розвитку інноваційного потенціалу Запорізьке БПЕ

Фінансові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,07	1,04	1,02	0,94	0,84	1,03
Iр	1,04	1,04	1,04	1,04	0,85	0,72	1,03
Iз	1,05	1,05	1,02	1,01	0,81	0,74	0,94
Io	1,03	1,04	1,01	1,02	0,84	0,87	0,89
Iфр	1,042	1,05	1,027	1,022	0,859	0,79	0,971

Кадрові ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	1,05	1,03	1,01	1,08	0,84	0,88	1,04
Iр	1,1	1,1	1,02	1,01	0,85	0,82	0,96
Iз	1,06	1,04	1,01	1,04	0,87	0,81	0,96
Io	1,04	1,01	0,98	1,02	0,86	0,89	1,02
Iкр	1,062	1,044	1,005	1,037	0,855	0,849	0,994

Матеріально-технічні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,92	1,11	1,04	0,98	0,84	0,94	0,94
Iр	0,94	0,94	1,02	0,94	0,82	0,82	0,94
Iз	1,01	1,06	1,02	1	0,85	0,89	0,94
Io	1,01	1,01	1,04	1,01	0,74	0,84	0,88
Iмтр	0,969	1,028	1,03	0,992	0,811	0,871	0,925

Інформаційні ресурси	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iв	0,98	1,02	1,02	1,02	0,75	0,92	0,87
Iр	1,01	1,01	1,07	0,99	0,84	0,92	0,89
Iз	1,6	1,06	1,02	1,04	0,78	0,93	0,95
Io	1,03	0,98	1	0,96	0,84	0,92	0,96
Iір	1,13	1,017	1,02	1,002	0,802	0,922	0,917

Джерело: складено автором

	Iв	Iр	Iз	Io	Iфр
Iв	1				
Iр	0,979762	1			
Iз	0,955729	0,954988	1		
Io	0,755884	0,759777	0,909618	1	
Iфр	0,968401	0,97093	0,997832	0,887136	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iкр
Iв	1				
Iр	0,840458	1			
Iз	0,895111	0,964081	1		
Io	0,981552	0,873658	0,892449	1	
Iкр	0,954699	0,96132	0,978255	0,962955	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iмтр
Iв	1				
Iр	0,640854	1			
Iз	0,833881	0,832005	1		
Io	0,747896	0,86434	0,95809	1	
Iмтр	0,859955	0,893273	0,976375	0,972061	1

	Iв	Iр	Iз	Io	Iір
Iв	1				
Iр	0,929236	1			
Iз	0,508595	0,549173	1		
Io	0,829019	0,838216	0,783292	1	
Iір	0,840919	0,849305	0,888547	0,946499	1

Аналіз множинної кореляції ресурсних компонент туристичних підприємств-маркерів

Таблиця П.1

Аналіз множинної кореляції фінансової компоненти ТОО «Аккорд-тур» (експлерент)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,999996							
R-квадрат	0,999992							
Нормований R-квадрат	0,999977							
Стандартна помилка	0,00046							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,054713	0,013678	64751,78	1,54E-05			
Залишок	2	4,22E-07	2,11E-07					
Разом	6	0,054713						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y-перетин	0,00965	0,002882	3,348599	0,078786	-0,00275	0,02205	-0,00275	0,02205
Змінна X ₁	0,260219	0,005832	44,61598	0,000502	0,235124	0,285313	0,235124	0,285313
Змінна X ₂	0,216532	0,008933	24,24017	0,001698	0,178097	0,254966	0,178097	0,254966
Змінна X ₃	0,252104	0,005062	49,80293	0,000403	0,230324	0,273884	0,230324	0,273884
Змінна X ₄	0,261257	0,007978	32,74547	0,000931	0,226929	0,295586	0,226929	0,295586
Уфр = 0,00965 + 0,260219X ₁ + 0,216532X ₂ + 0,252104X ₃ + 0,261257X ₄								
ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,119031	-3,1E-05						
2	1,201079	-7,9E-05						
3	1,142421	-0,00042						
4	1,209634	0,000366						
5	1,006695	0,000305						
6	0,955094	-9,4E-05						
7	1,075046	-4,6E-05						

Таблиця П.2

Аналіз множинної кореляції кадрової компоненти ТО «Аккорд-тур» (експлерент)

<i>Регресійна статистика</i>									
Множинний R	0,986832								
R-квадрат	0,973838								
Нормований R-квадрат	0,921514								
Стандартна помилка	0,03457								
Спостереження	7								
<i>Дисперсійний аналіз</i>									
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>				
Регресія	4	0,088969	0,022242	18,6118	0,051639				
Залишок	2	0,00239	0,001195						
Разом	6	0,091359							
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y-перетин	-0,0908	0,196859	-0,46124	0,689932	-0,93782	0,756219	-0,93782	0,756219	
Змінна X ₁	0,97947	0,246211	3,978177	0,057767	-0,07989	2,03883	-0,07989	2,03883	
Змінна X ₂	-0,02356	0,31952	-0,07374	0,947926	-1,39835	1,35122	-1,39835	1,35122	
Змінна X ₃	0,092683	0,395408	0,234398	0,836487	-1,60862	1,793986	-1,60862	1,793986	
Змінна X ₄	0,016884	0,208886	0,080829	0,942938	-0,88188	0,91565	-0,88188	0,91565	
$Y_{кр} = -0,0908 + 0,97947X_1 - 0,02356X_2 + 0,092683X_3 + 0,016884X_4$									
ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ									
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>							
1	1,241461	-0,03446							
2	1,124871	0,025129							
3	1,136873	0,004127							
4	1,305417	0,014583							
5	1,001476	0,007524							
6	0,990876	-0,01688							
7	1,026026	-2,6E-05							

Таблиця П.3

Аналіз множинної кореляції матеріально-технічної компоненти ТО «Аккорд-тур» (експлерент)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,999999262							
R-квадрат	0,999998525							
Нормований R-квадрат	0,999995574							
Стандартна помилка	0,000160378							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,034866806	0,008716701	338893,567	2,95077E-06			
Залишок	2	5,14421E-08	2,57211E-08					
Разом	6	0,034866857						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y-перетин	-0,004531477	0,001577366	-2,87281318	0,10281763	-0,01131833	0,00225538	-0,01131833	0,00225538
Змінна X ₁	0,243432202	0,004326064	56,27105686	0,00031566	0,224818651	0,26204575	0,224818651	0,26204575
Змінна X ₂	0,260052769	0,002492457	104,3359294	9,1849E-05	0,249328594	0,27077694	0,249328594	0,27077694
Змінна X ₃	0,24690222	0,002758278	89,51318191	0,00012478	0,235034309	0,25877013	0,235034309	0,25877013
Змінна X ₄	0,253380917	0,002368304	106,9883282	8,7351E-05	0,243190926	0,26357091	0,243190926	0,26357091

$$U_{\text{мтр}} = -0,004531477 + 0,24342202X_1 + 0,260052769X_2 + 0,24690222X_3 + 0,253380917X_4$$

ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ

<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>
1	1,065060221	-6,0221E-05
2	1,161853861	0,000146139
3	1,126111727	-0,00011173
4	1,071080901	-8,0901E-05
5	1,00591527	8,47304E-05
6	0,937991269	8,7305E-06
7	1,010986751	1,3249E-05

Таблиця П.4

Аналіз множинної кореляції інформаційної компоненти ТО «Аккорд-тур» (експлерент)

<i>Регресійна статистика</i>							
Множинний R	0,999947						
R-квадрат	0,999894						
Нормований R-квадрат	0,999681						
Стандартна помилка	0,001312						
Спостереження	7						
<i>Дисперсійний аналіз</i>							
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>		
Регресія	4	0,032315	0,008079	4696,544	0,000213		
Залишок	2	3,44E-06	1,72E-06				
Разом	6	0,032319					
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y-перетин	-0,01408	0,013644	-1,03195	0,410546	-0,07279	0,044626	-0,07279
Змінна X ₁	0,240021	0,012747	18,83028	0,002808	0,185177	0,294865	0,185177
Змінна X ₂	0,263718	0,013252	19,90046	0,002516	0,2067	0,320736	0,2067
Змінна X ₃	0,246761	0,010323	23,90401	0,001746	0,202345	0,291178	0,202345
Змінна X ₄	0,262091	0,015916	16,46762	0,003667	0,193612	0,33057	0,193612
$Y = -0,01408 + 0,240021X_1 + 0,263718X_2 + 0,246761X_3 + 0,262091X_4$							
ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ							
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>					
1	1,085631	0,001369					
2	1,142792	-0,00079					
3	1,103315	-0,00032					
4	1,076393	0,000607					
5	0,920433	-0,00043					
6	1,02191	8,96E-05					
7	1,103525	-0,00053					

Таблиця П.5

Аналіз множинної кореляції фінансової компоненти ТА «Штурвал Плюс» (віолент)

<i>Регресійна статистика</i>									
Множинний R	0,999925								
R-квадрат	0,99985								
Нормований R-квадрат	0,99955								
Стандартна помилка	0,002251								
Спостереження	7								
<i>Дисперсійний аналіз</i>		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,067502	0,016875	3330,862	0,0003				
Залишок	2	1,01E-05	5,07E-06						
Разом	6	0,067512							
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y- перетин	-0,00429	0,010075	-0,42582	0,711687	-0,04764	0,039058	-0,04764	0,039058	
Змінна X ₁	0,276164	0,007619	36,24675	0,00076	0,243382	0,308946	0,243382	0,308946	
Змінна X ₂	0,228205	0,022991	9,925849	0,009998	0,129283	0,327128	0,129283	0,327128	
Змінна X ₃	0,241539	0,01381	17,49067	0,003253	0,182121	0,300956	0,182121	0,300956	
Змінна X ₄	0,256947	0,032548	7,894464	0,015669	0,116905	0,396988	0,116905	0,396988	
Уфр = -0,00429 + 0,276164X ₁ + 0,228205X ₂ + 0,241539X ₃ + 0,256947X ₄									
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>									
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>							
1	1,017915	0,001085							
2	1,07501	0,00199							
3	1,091265	-0,00026							
4	1,1955	-0,0015							
5	0,950271	0,000729							
6	0,897204	-0,0012							
7	0,926835	-0,00084							

Таблиця П.6

Аналіз множинної кореляції кадрової компоненти ТА «Штурвал Плюс» (віолент)

<i>Регресійна статистика</i>									
Множинний R	0,999992								
R-квадрат	0,999985								
Нормований R-квадрат	0,999954								
Стандартна помилка	0,000475								
Спостереження	7								
<i>Дисперсійний аналіз</i>									
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>				
Регресія	4	0,02932	0,00733	32508,18	3,08E-05				
Залишок	2	4,51E-07	2,25E-07						
Разом	6	0,02932							
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y- перетин	0,014194	0,003282	4,325097	0,04952	7,37E-05	0,028315	7,37E-05	0,028315	
Змінна X ₁	0,224976	0,005339	42,13631	0,000563	0,202003	0,247949	0,202003	0,247949	
Змінна X ₂	0,261414	0,002697	96,91839	0,000106	0,249809	0,27302	0,249809	0,27302	
Змінна X ₃	0,257918	0,004956	52,04615	0,000369	0,236596	0,27924	0,236596	0,27924	
Змінна X ₄	0,24183	0,003087	78,34535	0,000163	0,228549	0,255111	0,228549	0,255111	
У _{кр} = 0,014194 + 0,224976X ₁ + 0,261414X ₂ + 0,257918X ₃ + 0,24183X ₄									
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>									
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>		<i>Залишки</i>						
1	1,116536		0,000464						
2	1,086245		-0,00024						
3	1,112974		2,56E-05						
4	1,123061		-6,1E-05						
5	0,951818		0,000182						
6	0,976995		4,97E-06						
7	1,052371		-0,00037						

Таблиця П.7

Аналіз множинної кореляції матеріально-технічної компоненти ТА «Штурвал Плюс» (віолент)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,993049							
R-квадрат	0,986147							
Нормований R-квадрат	0,95844							
Стандартна помилка	0,015609							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,034688	0,008672	35,59204708	0,027515			
Залишок	2	0,000487	0,000244					
Разом	6	0,035175						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y- перетин	-0,12062	0,113939	-1,05862	0,400738533	-0,61086	0,36962	-0,61086	0,36962
Змінна X ₁	0,344076	0,321843	1,06908	0,396964888	-1,0407	1,728855	-1,0407	1,728855
Змінна X ₂	0,245705	0,061102	4,021241	0,056638598	-0,01719	0,508605	-0,01719	0,508605
Змінна X ₃	0,237182	0,100336	2,36389	0,141847875	-0,19453	0,668891	-0,19453	0,668891
Переменная X 4	0,290935	0,241508	1,204659	0,35154635	-0,74819	1,330062	-0,74819	1,330062
Умтр = -0,12062 + 0,344076X ₁ + 0,245705X ₂ + 0,237182X ₃ + 0,290935X ₄								
ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,063016	-0,00802						
2	1,141281	0,015719						
3	1,114365	-0,01037						
4	1,028602	-0,0006						
5	0,930423	0,007577						
6	0,96631	-0,00131						
7	1,010002	-0,003						

Таблиця П.8

Аналіз множинної кореляції інформаційної компоненти ТА «Штурвал Плюс» (віолент)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,999967							
R-квадрат	0,999935							
Нормований R-квадрат	0,999804							
Стандартна помилка	0,001079							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,035689	0,008922132	7657,476	0,000131			
Залишок	2	2,33E-06	1,16515E-06					
Разом	6	0,035691						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y- перетин	-0,0105	0,007478	-1,403644715	0,29555	-0,04267	0,021679	-0,04267	0,021679
Змінна X ₁	0,238343	0,008682	27,45196693	0,001324	0,200986	0,275699	0,200986	0,275699
Змінна X ₂	0,258905	0,011256	23,0010945	0,001885	0,210473	0,307336	0,210473	0,307336
Змінна X ₃	0,220318	0,014633	15,05647245	0,004382	0,157358	0,283278	0,157358	0,283278
Змінна X ₄	0,291652	0,02259	12,91061959	0,005946	0,194454	0,388849	0,194454	0,388849
Ur = -0,0105 + 0,238343X ₁ + 0,258905X ₂ + 0,220318X ₃ + 0,291652X ₄								
ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,091063	-6,3E-05						
2	1,13947	0,00053						
3	1,082989	-0,00099						
4	1,079054	-5,4E-05						
5	0,904279	-0,00028						
6	0,997015	0,000985						
7	1,043129	-0,00013						

Таблиця П.9

Аналіз множинної кореляції фінансової компоненти ТО «Спутнік» (патієнт)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,961961							
R-квадрат	0,92537							
Нормований R-квадрат	0,776109							
Стандартна помилка	0,029699							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,021873	0,005468	6,199691	0,143691			
Залишок	2	0,001764	0,000882					
Разом	6	0,023637						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y- перетин	0,665116	0,124417	5,345857	0,033256	0,129792	1,200439	0,129792	1,200439
Змінна X ₁	-0,89113	0,376664	-2,36585	0,14166	-2,51178	0,729524	-2,51178	0,729524
Змінна X ₂	0,616965	0,351299	1,756236	0,221131	-0,89455	2,128484	-0,89455	2,128484
Змінна X ₃	0,264387	0,109884	2,406041	0,137893	-0,20841	0,737181	-0,20841	0,737181
Змінна X ₄	0,430992	0,151989	2,835689	0,105115	-0,22296	1,084947	-0,22296	1,084947
У фр = 0,665116 - 0,89113X ₁ + 0,616965X ₂ + 0,264387X ₃ + 0,430992 X ₄								
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,001327	-0,00033						
2	1,101794	-0,00479						
3	1,090649	-0,00565						
4	1,108377	0,028623						
5	0,950093	0,001907						
6	1,016293	0,008707						
7	1,075466	-0,02847						

Таблиця П.10

Аналіз множинної кореляції кадрової компоненти ТО «Спутнік» (пацієнт)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,961961							
R-квадрат	0,92537							
Нормований R-квадрат	0,776109							
Стандартна помилка	0,029699							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,021873	0,005468	6,199691	0,143691			
Залишок	2	0,001764	0,000882					
Разом	6	0,023637						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y- перетин	0,665116	0,124417	5,345857	0,033256	0,129792	1,200439	0,129792	1,200439
Змінна X 1	-0,89113	0,376664	-2,36585	0,14166	-2,51178	0,729524	-2,51178	0,729524
Змінна X 2	0,616965	0,351299	1,756236	0,221131	-0,89455	2,128484	-0,89455	2,128484
Змінна X 3	0,264387	0,109884	2,406041	0,137893	-0,20841	0,737181	-0,20841	0,737181
Змінна X 4	0,430992	0,151989	2,835689	0,105115	-0,22296	1,084947	-0,22296	1,084947
Укр = 0,665116 - 0,89113X ₁ + 0,616965X ₂ + 0,264387X ₃ + 0,430992X ₄								
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,001327	-0,00033						
2	1,101794	-0,00479						
3	1,090649	-0,00565						
4	1,108377	0,028623						
5	0,950093	0,001907						
6	1,016293	0,008707						
7	1,075466	-0,02847						

Таблиця П.11

Аналіз множинної кореляції матеріально-технічної компоненти ТО «Спутнік» (пацієнт)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,99996							
R-квадрат	0,99992							
Нормований R-квадрат	0,99976							
Стандартна помилка	0,001102							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,030335	0,007583821	6240,028	0,00016			
Залишок	2	2,43E-06	1,21535E-06					
Разом	6	0,030338						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y-перетин	-0,00709	0,00974	-0,72803003	0,542294	-0,049	0,034816	-0,049	0,034816
Змінна X ₁	0,245058	0,009628	25,45206555	0,00154	0,203631	0,286484	0,203631	0,286484
Змінна X ₂	0,267259	0,009758	27,38995228	0,00133	0,225275	0,309242	0,225275	0,309242
Змінна X ₃	0,246649	0,012749	19,34716066	0,002661	0,191796	0,301502	0,191796	0,301502
Змінна X ₄	0,247235	0,007944	31,12378562	0,001031	0,213057	0,281414	0,213057	0,281414
Умтр = -0,00709 + 0,245058X ₁ + 0,267259X ₂ + 0,246649X ₃ + 0,247235X ₄								
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,027387	-0,00039						
2	1,046389	-0,00039						
3	1,096378	0,000622						
4	1,032366	0,000634						
5	0,881247	0,000753						
6	0,946528	-0,00053						
7	0,986704	-0,0007						

Таблиця П.12

Аналіз множинної кореляції інформаційної компоненти ТО «Спутнік» (пацієнт)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,999998							
R-квадрат	0,999996							
Нормований R-квадрат	0,999989							
Стандартна помилка	0,000284							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,04523	0,011307	139722,5	7,16E-06			
Залишок	2	1,62E-07	8,09E-08					
Разом	6	0,04523						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y- перетин	0,001022	0,001793	0,570165	0,626078	-0,00669	0,008738	-0,00669	0,008738
Змінна X ₁	0,237014	0,002993	79,19097	0,000159	0,224136	0,249891	0,224136	0,249891
Змінна X ₂	0,246512	0,002097	117,5384	7,24E-05	0,237488	0,255536	0,237488	0,255536
Змінна X ₃	0,246408	0,001842	133,7403	5,59E-05	0,238481	0,254336	0,238481	0,254336
Змінна X ₄	0,268488	0,00213	126,0261	6,3E-05	0,259322	0,277655	0,259322	0,277655
Уір = 0,001022 + 0,237014X ₁ + 0,246512X ₂ + 0,246408X ₃ + 0,268488X ₄								
ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,074829	0,000171						
2	1,071925	7,53E-05						
3	1,10992	8,03E-05						
4	1,012274	-0,00027						
5	0,856849	0,000151						
6	0,977135	-0,00013						
7	1,076068	-6,8E-05						

Таблиця П.13

Аналіз множинної кореляції фінансової компоненти ТО «Парті Тревел» (комутант)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,998131641							
R-квадрат	0,996266773							
Нормований R-квадрат	0,988800319							
Стандартна помилка	0,011730545							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>		
Регресія	4	0,073444217	0,018361	133,4324	0,007453			
Залишок	2	0,000275211	0,000138					
Разом	6	0,073719429						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y- перетин	-0,022591412	0,052406301	-0,43108	0,708424	-0,24808	0,202895	-0,24808	0,202895
Змінна X ₁	0,252460166	0,081518312	3,096975	0,090354	-0,09828	0,603205	-0,09828	0,603205
Змінна X ₂	0,093501664	0,142290244	0,657119	0,578614	-0,51872	0,705727	-0,51872	0,705727
Змінна X ₃	0,25409785	0,147900864	1,718028	0,22793	-0,38227	0,890464	-0,38227	0,890464
Змінна X ₄	0,432057799	0,210261417	2,05486	0,176238	-0,47262	1,33674	-0,47262	1,33674
У фр = -0,022591412 + 0,252460166X ₁ + 0,93501664X ₂ + 0,25409785X ₃ + 0,432057799X ₄								
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,130968282	-0,00196828						
2	1,168919192	-0,00191919						
3	1,052902971	0,006097029						
4	1,112539973	-0,00853997						
5	0,926228766	-0,00122877						
6	0,866203782	-0,00420378						
7	1,048237034	0,011762966						

Таблиця П.14

Аналіз множинної кореляції кадрової компоненти ТО «Парті Тревел» (комутант)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,998541927							
R-квадрат	0,99708598							
Нормований R-квадрат	0,991257941							
Стандартна помилка	0,007184633							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,035324762	0,008831191	171,0842825	0,005819548			
Залишок	2	0,000103238	5,16189E-05					
Разом	6	0,035428						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y-перетин	-0,026889038	0,043513413	-0,617948254	0,599600073	-0,214112143	0,160334	-0,21411	0,160334
Змінна X ₁	0,220178959	0,060449285	3,64237488	0,067799597	-0,039913324	0,480271	-0,03991	0,480271
Змінна X ₂	0,52420661	0,045715886	11,46661817	0,007519846	0,327507028	0,720906	0,327507	0,720906
Змінна X ₃	0,076374543	0,126932528	0,601694022	0,608499367	-0,469772045	0,622521	-0,46977	0,622521
Змінна X ₄	0,212717729	0,093056567	2,285897003	0,149590777	-0,187672365	0,613108	-0,18767	0,613108

$$Y_{кр} = -0,026889038 + 0,22018959X_1 + 0,5240661X_2 + 0,076374543X_3 + 0,212717729X_4$$

ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ

<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>
1	1,086	0
2	1,043133912	0,005866088
3	1,078648508	-0,003648508
4	1,092908877	9,11228E-05
5	0,97769454	-0,00569454
6	0,897252184	-0,001252184
7	0,950361978	0,004638022

Таблиця П.15

Аналіз множинної кореляції матеріально-технічної компоненти ТО «Паргі Тревел» (комутант)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,988148603							
R-квадрат	0,976437661							
Нормований R-квадрат	0,929312982							
Стандартна помилка	0,018120745							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,027214991	0,006803748	20,7203	0,046569			
Залишок	2	0,000656723	0,000328361					
Разом	6	0,027871714						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>
Y-перетин	-0,007510432	0,365498812	-0,02054844	0,985472	-1,58012	1,565104	-1,58012	1,565104
Змінна X ₁	0,260026943	0,304225712	0,854717182	0,482753	-1,04895	1,569005	-1,04895	1,569005
Змінна X ₂	0,243381105	0,320587891	0,759171233	0,527025	-1,136	1,622759	-1,136	1,622759
Змінна X ₃	0,137196501	0,444189264	0,308869466	0,786626	-1,774	2,048389	-1,774	2,048389
Змінна X ₄	0,370947793	0,12653148	2,93166407	0,099319	-0,17347	0,915369	-0,17347	0,915369
Умтр = -0,007510432 + 0,260026943X ₁ + 0,243381105X ₂ + 0,137196501X ₃ + 0,370947793X ₄								
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	1,029546996	0,000453004						
2	1,012454319	-0,000454319						
3	1,050650439	-0,001650439						
4	1,006669891	0,002330109						
5	0,851280415	-0,000280415						
6	0,95319897	-0,01819897						
7	0,95319897	0,01780103						

Таблиця П.16

Аналіз множинної кореляції інформаційної компоненти ТО «Парті Тревел» (комутант)

<i>Регресійна статистика</i>								
Множинний R	0,99997							
R-квадрат	0,99994							
Нормований R-квадрат	0,999819							
Стандартна помилка	0,000789							
Спостереження	7							
<i>Дисперсійний аналіз</i>								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>			
Регресія	4	0,020696	0,005174	8307,187	0,00012			
Залишок	2	1,25E-06	6,23E-07					
Разом	6	0,020697						
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Верхні 95%</i>	<i>Нижні 95,0%</i>	<i>Верхні 95,0%</i>	
Y-перетин	-0,00411	0,007975	-0,51509	0,657769	-0,03842	0,030207	-0,03842	0,030207
Змінна X ₁	0,247574	0,009945	24,89554	0,00161	0,204786	0,290362	0,204786	0,290362
Змінна X ₂	0,258976	0,0089	29,09819	0,001179	0,220682	0,29727	0,220682	0,29727
Змінна X ₃	0,242383	0,008811	27,50866	0,001319	0,204472	0,280295	0,204472	0,280295
Змінна X ₄	0,254445	0,005539	45,94109	0,000473	0,230615	0,278276	0,230615	0,278276
Y = -0,00411 + 0,247574X ₁ + 0,258976X ₂ + 0,242383X ₃ + 0,254445X ₄								
<i>ВИСНОВОК ЗАЛИШКУ</i>								
<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>						
1	0,994519	-0,00052						
2	1,072964	3,57E-05						
3	1,049942	5,85E-05						
4	0,97923	-0,00023						
5	0,898325	-0,00033						
6	0,949102	0,000898						
7	0,993918	8,24E-05						

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Лохман Н.В. Інноваційний потенціал туристичних підприємств: парадигма сучасного розвитку: монографія. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2019. 506 с.
2. Лохман Н.В. Інноваційний базис ефективного економічного управління підприємством. *Інноваційні механізми економічного управління підприємством* : монографія / за ред. Л.В. Фролової. Кривий Ріг: ФОП Чернявський Д.О., 2016. С. 65–80.

Статті у наукових фахових виданнях України

3. Лохман Н.В. Дослідження взаємозв'язку життєвого циклу підприємства та його інноваційна діяльність. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2007. Вип. 28. С. 87–90.
4. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Аналіз інноваційної діяльності підприємств Донецької області на сучасному етапі. *Торгівля і ринок України*. 2008. Вип. 26, т. 2. С. 118–125. *Особистий внесок полягає в моніторингу статистичних даних інноваційної діяльності підприємств Донецької області як інструменту прийняття рішень щодо розвитку регіону.*
5. Лохман Н.В. Організація взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності в малому підприємстві на основі розвитку трансферу технологій. *Торгівля і ринок України*. 2011. Вип. 31, т. 2. С. 74–80.
6. Лохман Н.В. Детермінанти соціально-економічного розвитку підприємств регіону. *Торгівля і ринок України*. 2016. Вип. 39. С. 113–121.

7. Лохман Н.В. Розробка інноваційної стратегії розвитку підприємства. *Вісник ДонНУЕТ*. 2016. № 65. С. 5–10.
8. Лохман Н.В. Імплементация інноваційного проекту на підприємстві. *Торгівлі і ринок*. Кривий Ріг. 2017. № 42. С. 40–45.
9. Лохман Н.В. Інклюзивний характер ефекту інноваційної діяльності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 2 (38). С. 30–34.
10. Лохман Н.В. Визначення інноваційного рейтингу регіонів України на основі статистичних показників промисловості. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5791>
11. Лохман Н.В. Інформаційне забезпечення створення інновацій на підприємстві. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2017. № 19. С. 150–157.
12. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Статичний та динамічний аспекти інноваційного потенціалу. *Торгівля і ринок*. 2018. № 2 (44). С. 129–136. *Особистий внесок полягає у визначенні особливості статичного (структура інноваційного потенціалу) та динамічного (формування, накопичення, розвиток, використання, оцінювання інноваційного потенціалу) аспектів інноваційного потенціалу.*
13. Лохман Н.В. Ідентифікація детермінантів інноваційного потенціалу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Сер. Економіка і управління*. 2018. № 5, т. 29 (68). С. 58–62.
14. Лохман Н.В. Категоріальні аспекти діалектики інноваційного простору. *Торгівля і ринок*. 2018. № 43. С. 130–136.
15. Лохман Н.В. Визначення статусу туристичних підприємств залежно від оцінки інноваційного потенціалу. *Вісник ВІЕМ*. 2018. № 22. С. 138–146.
16. Лохман Н.В. Аналіз категорії «інноваційний кластер». *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 2 (51). С. 32–36.
17. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Модель життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства. *Проблеми системного підходу в*

економіці. 2019. Вип. 2 (70). С. 27–31. Особистий внесок полягає у визначенні етапів життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичних підприємств та їхніх характеристик.

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз та у періодичних наукових виданнях інших держав

18. Лохман Н.В. Морфологічний підхід до характеристики інноваційної інфраструктури. *Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 13. С. 225–231*¹.

19. Лохман Н.В., Пасічник Н.В. Ідентифікація об'єктів інноваційної інфраструктури. *Інтелект XXI. 2018. № 1. С. 170–173*². *Особистий внесок полягає в ідентифікації та систематизації об'єктів інноваційної інфраструктури.*

20. Лохман Н.В. Модель інноваційної платформи підприємства. *Вісник ДонНУЕТ. 2017. № 67. С. 25–34*³.

21. Лохман Н.В. 3D-модель інноваційного процесу. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Сер. Економіка. 2017. № 2 (79). С. 85–90*⁴.

22. Лохман Н.В. Консолідація бізнес-процесів в рамках інноваційної діяльності підприємства. *Економіка, фінанси, право. 2017. № 10. С. 34–36*⁵.

23. Лохман Н.В. Ретроспективний індексний аналіз інтенсивності інноваційної діяльності в Україні. *Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Сер. Економіка. 2017. Т. XVII, вип. 303. С.103–109*⁶.

¹ Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

² Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

³ Міжнародні наукометричні бази: [Index Copernicus](#), [ResearchBib](#), [Scientific Indexing Services](#).

⁴ Міжнародні наукометричні бази: [Index Copernicus](#), [ResearchBib](#), [Advanced Science Index](#), [Google ScholarDirectory of Research Journals Indexing DRJI](#), [Universal Impact Factor](#), [General Impact Factor – GIF](#), [Science Library Index](#), [Cite Factor InfoBase Index Journal](#), [Index Scientific Index Services](#), [IndianScience.in Universal Impact Factor](#), [Journal Impact Factor – JIF](#), [Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR](#).

⁵ Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

⁶ Міжнародні наукометричні бази: [IndexCopernicus](#), [ResearchBib](#), [Advanced Science Index](#), [Google ScholarDirectory of Research Journals Indexing DRJI](#), [Universal Impact Factor](#), [General Impact Factor – GIF](#), [Science Library Index](#), [Cite Factor](#)

24. Лохман Н.В. Визначення інноваційної компетентності підприємства на основі його інноваційних компетенцій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 26, ч. 1. С. 152–155⁷.

25. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Розробка активної інвестиційної стратегії інжинірингових підприємств. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2017. № 5. С.131–136⁸. *Особистий внесок полягає у визначенні послідовності стратегічного планування активної інвестиційної стратегії підприємства.*

26. Лохман Н.В. Аутентифікація понятійно-категоріального апарату системи інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 21. С. 137–141⁹.

27. Лохман Н.В. Когерентність статичного аспекту інноваційного потенціалу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2018. Вип. 32. С. 101–105¹⁰.

28. Лохман Н.В. Систематизація процесу дослідження розвитку інноваційного туристичного потенціалу. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Сер. Економіка*. 2018. № 4 (68). С. 38–43¹¹.

29. Лохман Н.В. Визначення інноваційного статусу регіонів на прикладі підприємств туристичної галузі України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 23. С. 189–193¹².

30. Лохман Н.В., Пасічник Н.В. Семантичний аналіз управління інноваційним підприємством. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28.

InfoBase Index Journal, Index Scientific Index Services, IndianScience.in Universal Impact Factor, Journal Impact Factor – JIF, Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR.

⁷ Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

⁸ Міжнародні наукометричні бази: Scopus, [Index Copernicus](#).

⁹ Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

¹⁰ Міжнародні наукометричні бази: [Index Copernicus](#), Google Scholar.

¹¹ Міжнародні наукометричні бази: [Index Copernicus](#), ResearchBib, Advanced Science Index, Google Scholar Directory of Research Journals Indexing DRJI, Universal Impact Factor, General Impact Factor – GIF, Science Library Index, CiteFactor InfoBase Index Journal, Index Scientific Index Services, IndianScience.in Universal Impact Factor, Journal Impact Factor – JIF, Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR.

¹² Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

С. 179–182¹³. *Особистий внесок полягає у визначенні сутності категорії управління інноваційним підприємством.*

31. Системний підхід до моделювання управлінських ситуацій / Н.В. Лохман та ін. *Бізнес-новітатор*. 2018. № 4 (47). С. 87–90. URL: <http://www.business-navigator.ks.ua/2018>¹⁴. *Особистий внесок полягає у визначенні ролі системного підходу та системного аналізу при моделюванні управлінських ситуацій.*

32. Чернега О.Б., Лохман Н.В. Побудова моделей прогнозу розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств. *Вісник ДонНУЕТ*. 2018. № 2 (69). С. 132–141¹⁵. *Особистий внесок полягає в розробці трендових моделей інноваційного потенціалу туристичних підприємств.*

33. Лохман Н.В. Рейтинговий аналіз стану туристичної галузі в Україні. *Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Сер. Економіка*. 2019. № 2 (83). С. 82–87¹⁶.

34. Лохман Н.В. Провокатори розвитку інноваційного потенціалу. *The scientific heritage*. Budapest, Hungary. 2019. № 32, р. 2. С. 13–18.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Лохман Н.В., Зозуля П.В. Підсистема контролю за реалізацією функцій щодо управління інноваційною діяльністю підприємства. *Реформування економіки України: стан та перспективи*: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : МІБО КНЕУ, 2008. С. 88–90. *Особистий внесок полягає в розробці методики моніторингу системи контролю реалізації інноваційної діяльності.*

¹³ Міжнародна наукометрична база: [Index Copernicus](#).

¹⁴ Міжнародні наукометричні бази: [Index Copernicus](#), [Google Scholar](#).

¹⁵ Міжнародні наукометричні бази: [Index Copernicus](#), [Google Scholar](#), [Google Scholar](#), [ResearchBib](#), [Scientific Indexing Services](#).

¹⁶ Міжнародні наукометричні бази: [IndexCopernicus](#), [ResearchBib](#), [Advanced Science Index](#), [Google ScholarDirectory of Research Journals Indexing DRJI](#), [Universal Impact Factor](#), [General Impact Factor – GIF](#), [Science Library Index](#), [CiteFactor InfoBase Index Journal](#), [Index Scientific Index Services](#), [IndianScience.in Universal Impact Factor](#), [Journal Impact Factor – JIF](#), [Information Matrix for the Analysis of Journals – MIAR](#).

36. Федан Д.М., Лохман Н.В. Регіональний аспект інноваційної активності сучасних підприємств. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. С. 333–336. *Особистий внесок полягає у визначенні проблем інноваційної діяльності підприємств України.*

37. Лохман Н.В., Буткевич В.І. Формування інвестиційної привабливості підприємства на основі інтегральних оцінок. *Наукова школа маркетингового менеджменту: 20 років творчої діяльності*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. С. 200–201. *Особистий внесок полягає в побудові ієрархічної моделі оцінки інвестиційної привабливості підприємства.*

38. Lokhman N., Janina E. European experience in innovation activity in Ukraine. *Економіка і управління в умовах глобалізації* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 30 січ. 2013 р. Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. Т. 2. С. 100–101. *Особистий внесок полягає в аналізі європейського досвіду розвитку інноваційної діяльності підприємств.*

39. Лохман Н.В., Поспешна К.М. Дослідження методів оцінки стратегічного потенціалу як основи стратегічного управління підприємством. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21 травня 2015 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган–Барановського, 2015. С. 20–23. *Особистий внесок полягає у виділенні методів оцінювання потенціалу підприємства.*

40. Lokhman N.V., Janina E. Information supporting of change management at the enterprise. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25 травня 2016 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ ім. М. Туган–Барановського, 2016. С. 65–67. *Особистий внесок полягає в розробці підсистеми інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю на підприємствах.*

41. Лохман Н.В. Алгоритм пошуку і генерації інноваційної ідеї на підприємстві. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними*

системами: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 7 грудня 2017 р. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 206–208.

42. Лохман Н.В., Берідзе Т.М., Пасічник Н.В. Мотиваційні механізми інноваційної інфраструктури: сутність, наслідки. *International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise: Conference Proceedings. Part II. November 17th, 2017. Le Mans, France: Baltija Publishing. P. 1–3. Особистий внесок полягає у визначенні наслідків реалізації мотиваційних механізмів інноваційної інфраструктури.*

43. Лохман Н.В. Алгоритм дослідження інноваційного клімату. *Трансформація фінансових ринків в умовах глобальної нестабільності: реалії сьогодення та погляд у майбутнє*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Ірпінь, 2017. С. 295–297.

44. Лохман Н.В. Систематика функцій управління інноваційним підприємством. *Соціально-економічні проблеми сучасності*: зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Маріуполь: ДонДУУ, 2018. С. 64–67.

45. Лохман Н.В. Імперативи розвитку управління інноваційним підприємством. *Стійкий розвиток національної економіки: актуальні проблеми та механізми забезпечення*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27 квітня 2018 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ. С. 335–338.

46. Лохман Н.В. Систематизація принципів управління інноваційним підприємством. *Економіка і управління в умовах глобалізації*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 25 травня 2018 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ ім. М. Туган–Барановського, 2018. С. 150–153.

47. Лохман Н.В. Контент-аналіз інноваційної політики підприємств. *Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 20 вересня 2018 р. Переяслав-Хмельницький. С. 21–23. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

48. Лохман Н.В. Площини розуміння та вживання терміна «потенціал». *Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобальних*

викликів: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 5 жовтня 2018 р. Київ. С. 308–310.

49. Лохман Н.В. Теоретичний базис категорії «потенціал». *Фінанси та соціальна економіка: аналіз тенденцій та науково-економічний розвиток*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 29 вересня 2018 р. Львів: ЛЕФ, 2018. С. 44–48.

50. Лохман Н.В. Провокатори інноваційного потенціалу, як передумови розвитку країни. *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 26–27 квітня 2018 р. Дніпро : Нац. метал. академія України. 2018. Т. 1. С. 106–109.

51. Лохман Н.В. Методологічні засади дослідження інноваційного потенціалу туристичних підприємств. *Модернізація фінансово-кредитної системи України: виклики глобалізації*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 березня 2019 р. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2019. С. 94–97.

52. Лохман Н.В. Концептуальні засади розуміння інноваційного підприємництва. *Сучасні технології менеджменту забезпечення сталого розвитку економіко-правових систем в умовах євроінтеграції*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 18–19 квітня 2019 р. Черкаси. С. 69–71.

53. Лохман Н.В. Розвиток категорії «інноваційне підприємство». *Економічний розвиток України в контексті впровадження прогресивних інформаційних технологій та систем управління*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 25 лютого 2019 р. Київ. С. 138–142.

54. Лохман Н.В. Взаємозв'язок туристичного сектора з іншими секторами економіки при формуванні інноваційного потенціалу. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 26 квіт. 2019 р. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. С. 112–114.

*Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації*

55. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Процес управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах. *Торгівля і ринок України*. 2015. С. 151–160. *Особистий внесок полягає в розробці алгоритму процесу управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах.*

56. Лохман Н.В., Берідзе Т.М. Аналіз інвестиційної стратегічної поведінки підприємства. *Scientific, Journal Virtus*, 2017. № 16. С. 189–191. *Особистий внесок полягає в розробці методики аналізу інвестиційної стратегічної поведінки підприємства.*

57. Лохман Н.В., Корнілова О.В. Система організації інвестиційної діяльності підприємства. *Research: tendencies and prospects*. Mexico City, Mexico. 2017. С. 93–95. *Особистий внесок полягає в розробці теоретичних аспектів вдосконалення теорії виробничих систем в управлінні підприємством.*

58. Лохман Н.В. Концептуальні засади управління інноваційним підприємством. *Економіка. Бізнес-адміністрування. Право. Журнал Київського університету ринкових відносин*. 2018. № 3. С. 118–129.

Відомості про апробацію та довідки про впровадження

Туристическая фирма «СПУТНИК»

Ukraine, 87515, Mariupol, 40 Lenin av.
Tel (0629)53-01-42 f, 336 198,333 003
\$ acc. 26006000118368 USB

Licence АГ № 581019
E-mail: sputnik20081@ukr.net
sputnik8356@rambler.ru

Украина ,87515, Мариуполь, пр. Ленина, 40
Тел/факс (0629) 333 003,
р/с 26001054006535 в ПАТ КБ «Приватбанк»
МФО 335429 ОКПО 13477525
Лицензия АГ № 581019 от 13.04.2012
Эл.почта: sputnik20081@ukr.net
sputnik8356@rambler.ru

№ 11/156 Big 18.12.2018

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження
Лохман Наталі Володимирівни
на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств:
теорія, методологія, практика»

ТОВ «Спутнік» використано прикладні результати дисертаційного дослідження Лохман Н.В. у практичній діяльності при прогнозуванні розвитку інноваційного потенціалу на 2019-2023 роки.

Для розробки програми розвитку інноваційного потенціалу підприємства було взято такі результати дослідження Лохман Н.В.:

механізм інформаційно-аналітичного забезпечення моделювання розвитку інноваційного потенціалу туристичного підприємства;

методичний підхід до прогнозування розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;

дорожня карта ланцюгу «прогноз–реалізація–імплементація» інноваційного потенціалу туристичного підприємства;

алгоритм імплементації інноваційного проекту на туристичному підприємстві.

Ці позиції сприяли підвищенню ступеня прогнозованості розвитку інноваційного потенціалу ТОВ «Спутнік».

Директор ТОВ «Спутнік»

[Signature]
Ворожбіт Є.І.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ПАРТІ - ТРЕВЕЛ»

87500, Україна, Донецька обл., м. Маріуполь, бул. Хмельницького, 39
 тел: 38 (0629) 536 036; 38 (0629) 474 471; 38 (050) 60 65 901
 e-mail: office.partyt@gmail.com
 код ЄДРПОУ № 33503856; ліцензія АВ №538157

№ 03-59 від 26.10.2017

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження
 Лохман Наталі Володимирівни

Керівництвом ТОВ «ПАРТІ - ТРЕВЕЛ» використано у практичній діяльності наукові положення та прикладні результати дисертаційного дослідження Лохман Н.В. на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств: теорія, методологія, практика» для організації управління розвитком інноваційного потенціалу туристичного підприємства на 2019 рік.

Серед них слід виділити такі науково-методичні розробки автора:

визначення статусу туристичних підприємств, виходячи з оцінки рівня розвитку інноваційного потенціалу;

модель системної конфігурації управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств на основі компетентнісного підходу;

карта інвентаризації інноваційних компетенцій туристичного підприємства та шляхи розвитку цих компетенцій;

карта комплементації інноваційних та інвестиційних стратегій в умовах розвитку інноваційного потенціалу;

методика визначення інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку інноваційного потенціалу туристичного підприємства за допомогою модифікованої матриці GE / McKinsey.

Це дозволило конкретизувати напрями розвитку інноваційного потенціалу підприємства.

Директор ТОВ «ПАРТІ - ТРЕВЕЛ»

Ясинська М.В.

ПП «Штурвал Плюс»

ЕДРПОУ 38941673

71112 Запорізька обл. м. Бердянськ вул.
Італійська 40

Тел. 38 (06153) 3-47-08

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження
Лохман Наталі Володимирівни
на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств:
теорія, методологія, практика»

Керівництвом ПП «Штурвал Плюс» використано в практичній діяльності наукові результати дисертаційного дослідження Лохман Н.В. для конвертації інноваційного потенціалу в інноваційний туристичний продукт.

Запропонована концептуальна модель управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств дозволила забезпечити ефективну взаємодію об'єкта управління (інноваційного потенціалу) і суб'єкта управління (керівників), які приймають рішення стосовно об'єкту.

Синкретичні ініціативи щодо розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств сприяли активізації інноваційних перетворень для реалізації прогресивного, стабільного, рецесійного сценаріїв реалізації прогнозного тренду.

За допомогою моделі інформаційного плато було систематизовано пошук та долучення інновації залежно від інформаційних джерел інновацій та інформаційної активності туристичного підприємства.

Директор ПП «Штурвал Плюс»

Тіакова Т.С.

10.04.2018 115

Довідка

про використання результатів дисертаційного дослідження
на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
Лохман Наталі Володимирівни
на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств:
теорія, методологія, практика»

ТОВ «КРАСІН ТУР» використано в практичній діяльності наукові положення та висновки дисертаційного дослідження Лохман Н.В., які дозволяють підвищити ефективність інноваційної діяльності на підприємстві:

- методику оцінювання інноваційної компетентності підприємства;
- алгоритм визначення рівня розвитку окремих складових ресурсного потенціалу туристичного підприємства;
- методичний підхід до прогнозування та дисемінації прогнозних трендів розвитку інноваційного потенціалу туристичного підприємства;
- концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичного підприємства.

Директор ТОВ «КРАСІН ТУР»

Красін А.М.

ДОНЕЦЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА
 ВІДДІЛЕННЯ У МІСТІ МАРІУПОЛЬ
ДОНЕЦЬКОЇ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ

87506, Маріуполь, пр.Будівельників, 143, тел.: (+38/0629) 52-33-96, факс: (+38/0629) 52-33-96
 E-Mail: staffmarcci@gmail.com URL: <http://donetskcci.com/>
 Поточний рахунок 26007000000442 в АТ «Укресімбанк», філія у м.Маріуполь МФО 322313,
 Індивідуальний податковий номер 029446705092, свідоцтво 40378662, Код ЄДРПОУ 33621348

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Лохман Наталі Володимирівни
на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств:
теорія, методологія, практика»

Донецькою торгово-промисловою палатою використовуються у практичній діяльності наукові положення та прикладні результати дисертаційного дослідження Лохман Н.В. при наданні консультаційних послуг та здійсненні інформаційного обслуговування з питань інноваційного розвитку суб'єктів туристичного бізнесу.

Найбільш актуальними та значущими стали такі науково-методичні розробки автора:

теоретико-методологічні засади дослідження розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;

концептуальна схема розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств;

модель інноваційної платформи туристичного підприємства;

модель життєвого циклу інноваційного потенціалу туристичного підприємства.

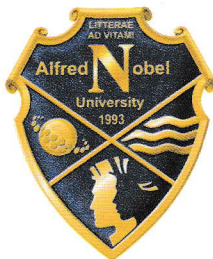
Просування торгово-промисловою палатою вищезазначених підходів в практиці діяльності туристичних підприємств Донецької області сприятиме формуванню їх ефективної інноваційної політики та розвитку інноваційного та туристичного простору регіону.

Віце-президент,
 Управляючий відділенням
 в м. Маріуполь

О. А. Політик

УНІВЕРСИТЕТ
імені
АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

ALFRED NOBEL
UNIVERSITY

вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна, 49000
тел. +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

18, Sicheslavs'ka Naberezhna Str., Dnipro, 49000, Ukraine
tel.: +38 (056) 370-36-26, fax.: +38 (0562) 31-20-33
e-mail: info@duan.edu.ua, www.duan.edu.ua

№ 370/6 від 27.05.2019

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Лохман Наталі Володимирівни
на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств: теорія,
методологія, практика»

Дисертаційне дослідження Лохман Н.В. виконувалося відповідно до плану науково-дослідних робіт Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» за темою: «Формування механізмів управління підприємствами» (номер державної реєстрації 0115U000062), в рамках якої на замовлення юридичних осіб дисертантом було запропоновано і впроваджено системну конфігурацію управління інноваційним потенціалом туристичних підприємств за компетентнісним підходом.

Теоретичні положення та матеріали досліджень використовуються в освітньому процесі Університету імені Альфреда для розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін «Потенціал і розвиток підприємства», «Технологія продаж туристичного продукту».

ПРОРЕКТОР
З НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Г.А. СТЕПАНОВА

УНІВЕРСИТЕТ СЕРТИФІКОВАНО ТА АКРЕДИТОВАНО МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ
THE UNIVERSITY HAS BEEN CERTIFIED AND ACCREDITED BY INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО**

Юридична адреса: 50042, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.
Адреса для листування: 50005, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.
E-mail: office@donnuet.edu.ua, тел./факс: (056) 409-77-97 ЄДРПОУ 01566057

17.04.2019 № 23/461

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Лохман Наталі Володимирівни

**на тему «Розвиток інноваційного потенціалу туристичних підприємств:
теорія, методологія, практика»**

Дисертаційне дослідження Лохман Н.В. виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського за темами: «Соціально-економічні аспекти розвитку економіки підприємства» (номер державної реєстрації 0115U005055), в межах якої автором визначено детермінанти соціально-економічного розвитку інноваційного потенціалу підприємств; «Інноваційний розвиток підприємств в умовах постіндустріальної трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0118U006409), в рамках якої автором визначено концептуальну схему розвитку інноваційного потенціалу туристичних підприємств; «Інтелектуалізація діяльності підприємств як умова інноваційного розвитку» (номер державної реєстрації 0119U101084), де автором запропоновано модель інформаційного плато створення інновацій на туристичному підприємстві.

Результати досліджень використовуються в освітньому процесі Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського при викладанні дисциплін «Інноваційний розвиток підприємства», «Економіка інновацій та інноваційна політика», «Управління конкурентоспроможністю туристичних підприємств», «Бізнес-проекування в туризмі» і виконанні магістерських кваліфікаційних робіт здобувачами вищої освіти.

В.о. ректора

Чернега

О.Б. Чернега